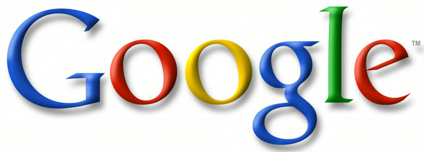
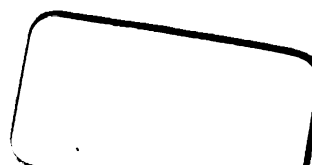

INSTITUTIONES
THEOLOGICO DOGMATICO
CANONICO HISTORICO MORALES

Iuxta Sacram Scripturam, Canones, SS. Patres, Celebrioresque DD. & Ecclesiasticæ Historiæ & Disciplinæ Scriptores exaratæ.

A PATRE

ANTONIO MARIA BORANGA

ORD. S. HIERONYMI

CONGREG. B. PETRI DE PISIS

S. THEOL. LECT. IUBIL. EXPROV. ET TRIBUNALIS S. INQUISITIONIS CONSULTORE.

TOMUS IV.

Complectens Tractatus de Sacramentis in genere, & in specie de Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia.

VENETIIS MDCCLXVI.

APUD SIMONEM OCCHI

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX
TRACTATUUM, CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM

IN HOC QUARTO TOMO CONTENTORUM.

TRACTATUS
De Sacramentis in Genere.

CAPUT I.
De Sacramentis Novæ legis.

CAPUT II.
De Ministro Sacramentorum novæ legis.

CAPUT III.

rum

APPENDIX

De Cæremoniis Sacramentorum, aliisque Ecclesiæ Ritibus, seu de Sacramentalibus.

TRACTATUS

De Baptismo.

APPENDIX

De Cæremoniis Sacramenti Baptismi.

TRACTATUS

De Sacramento Confirmationis.

§. 8.

§. 3.

APPENDIX
De ritibus Missæ.

TRACTATUS
DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Omne studium, solicitudo, ac œconomia Ethicæ Christianæ versatur in regulis, præceptisque tradendis, ut ad horum normam Ecclesiæ fideles mores suos componendo æternæ salutis semitas percurrant. Cum hoc tamen sine adminiculo divinæ Gratiæ perfici nequeat, ut monuit Christus Dominus Ioannis cap. 15. *Sine me nihil potestis facere*; valde apposite doctrinæ Moralium præceptorum subsequitur doctrina de Sacramentis, quæ sunt uberrimi fontes fœcundati pretioso Christi sanguine, qui ex eius latere in sua passione effluxit; unde affluenter opportuna cœlestis Gratiæ subsidia percipere possumus. Quare fortiter clamando invitat Dominus per Prophetam, ut omnes qui sitiunt perpetuam spiritualis vitæ felicitatem, currant ad huiuscemodi fontes, ubi vivissimæ, ac exuberantes supernæ Gratiæ & Christi meritorum aquæ manant salientes in vitam æternam, quæ sine auri, & argenti pretio, quavisve alia commutatione cuique ita exhibentur, ut ad plenam satietatem cum vino quoque & lacte attingi valeant: *Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite. Venite, emite absque ullo argento, absque ulla commutatione vinum & lac.* Hinc alio in loco promittit idem Propheta, quod accedentes ad hosce suavissimos Christi fontes saluberrimas aquas magna cum exultatione percipient: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* S. quoque Ioannes ad gratis ex hisce fontibus cœlestes salutis aquas attingendas ita solicite vocat Apocalypsis 22: *Veniat, & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.* Hæ sunt illæ vivæ aquæ, quas nobis divina dispensat misericordia in suis Sacramentis, ex quibus qui biberint, sic saturabuntur, ut non sitiant in æternum. Acturi igitur de tam insigni beneficio, quod Deus in suis Sacramentis nobis præparavit, ut melius eximiæ utilitates, quæ ex talibus instrumentis ad nos derivant, deprehendantur, priusquam singulorum excellentiam expendamus, eam quæ iisdem generatim acceptis convenit, operæ pretium est breviter explanare.

CAPUT I.

De Sacramentis Novæ Legis.

§. I.

De nomine Sacramenti.

Quid nomen Sacramenti. Sacramenti nomen ductum videtur a re sacra, & secreta; a re sacra, idest a verbo sacrandi, utpote quod consecrat, promovet, seu initiat ad res sacras, seu divino cultui; a re vero secreta, quia arcanum continet, seu quid occultum. Idcirco quod Sacramentum dicitur apud Latinos, Mysterium apud Græcos appellatur.

Quomodo nomen Sacramenti sumptum apud auctores prophanos. Hæ autem voces Sacramenti, ac Mysterii sunt in usu etiam apud Scriptores prophanos, & apud ipsos quoque nescio quid continent religionem redolens, ac maiestatem reverentiamque spirans. Nam latina vox Sacramenti accipitur 1. apud eos Scriptores pro pignore, seu pecunia, olim ab utroque litigantium apud Pontifices deposita, & erat veluti mulcta contra eos, qui caussa ceciderant in pœnam iniustæ litigationis; ita ut qui iudicio vicerat suum depositum recipiebat, victus vero relinquere debebat apud Pontificem, & cedebat publico ærario. Hoc autem pecuniæ seu pignoris depositum Sacramentum dicebatur, vel quia sacro in loco asservabatur, vel quia mutuam illam sponsionem violare grave erat nefas, vel quia sacri Ministri illa alebantur. Ita Varro l 4. *de lingua latina*, & Ioachimus Stephanus *de iurisdict. veter. Græc.* cap. 4.

Secundo sumitur pro illa obligatione, qua per iuramentum quod concipitur, ac fieri solet invocato sacro quodam Numine, quis alicui servitutis vinculo se obstringit; quæ ratio obligationis primitus in morem inducta fuit a Romanis, & peculiariter respectu eorum qui militari Reipublicæ servitio nomen suum dabant. Etenim antequam horum nomina militum ordini adscriberentur, iureiurando, seu quodam certo religioso ritu præscriptis verbis concepto, ad fidelem Rei-

publicæ pro eius defensione præstandam operam obstringebantur; ita ut deserere non poterant Milites militaria Reipublicæ insignia, sed ea sequi tenebantur quocumque Senatus, Populusque Romanus, aut eorum Duces, seu Consules iussissent, ac proinde nihil poterant contra Rempublicam moliri, imo neque furari: & huiusmodi militum obligatio iuramento firmata dicebatur Sacramentum militare, ipsique milites *Sacramentarii* vocabantur. Livius l. 3. ac 12. Vegetius l. 2. *de re milit.* cap. 5. aliive. Postea ex usu etiam Sacror. Canonum hæc Sacramenti vox retenta est ad omne quodcumque iuramentum, ut patet ex Decret. Gratiani 22. q. 4. cap. *Qui Sacramentum & q.* 5. cap. *Parvuli*.

Quomodo nomen Sacramenti sumptum apud auctores sacros.

Verum apud Auctores Sacros nomen Sacramenti peculiarem accepit significationem, & hanc triplicem. Etenim Ecclesiastici Auctores utuntur hoc nomine ad significandam rem sacram, non quamlibet, sed sublimem, arcanam sive latentem, idest rationem quandam Religionis nonnisi initiandis communicandam, ut nefas sit eam aliis evulgare: & de hac sæpenumero habetur in Scripturis Canonicis & alibi; quam rem Græci vocant Mysterium. Et in hoc sensu accipitur in hisce Scripturæ locis Sap. 2. *Nescierunt Sacramenta Dei*. Matth. 13. *Vobis datum est nosse mysteria regni Cælorum*. Ephesior. 1. *Ut notum faceret Sacramentum voluntatis suæ*. Unde articuli omnes, seu capita Religionis nostræ & fidei, generatim Sacramenta dicuntur & mysteria: sic 1. ad Timoth. 3. Incarnatio verbi dicitur *magnum pietatis Sacramentum*. Imo extenditur etiam ad res non sacras, quas tamen non evulgare religio est, ut de Secreto Regis habetur Tobiæ 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est*.

Iuxta hanc Sacramenti significationem ea ecclesiasticæ doctrinæ capita sive ad fidei dogmata, sive ad Eucharistiæ, aliorumque Mysteriorum consecrationem, ritus, & celebrationem spectantia, quæ PP. primis Ecclesiæ sæculis Gentibus celabant, ne eorum irrisioni, sive contemptui exponerentur, Sacramenta dici consueverunt, quæ nos usitatius mysteria appellamus: & hanc disciplinam arcani multo tempore in suis primordiis servavit Ecclesia, ut ait S. August. in Psalm. 103. serm. 1. n. 14. *Opera enim nostra bona vident & Pagani, Sacramenta vero occultantur illis*. Et ita alii frequenter loquuntur. Hinc deprehendimus quare olim PP. de Trinitatis mysterio, de Eucharistiæ frequentatione, necnon de aliis christianæ Religionis arcanis parce, ac tanta verborum obscuritate locuti fuerint, ut nimirum sacro initiati baptismate, commissa sibi mysteria assequerentur, eaque profanis, seu infidelibus occulta remanerent. Et hoc passim in Patribus qui prioribus sæculis floruere.

Verum nomen Sacramenti sumptum in promiscua significatione cum mysterio, nempe prout dicit rem sacram sed obscuram, arcanam, ac latentem, usitatum invenimus etiam apud profanos Scriptores. Nam ab ipsis quoque arcana Religionis mysteria seu Sacramenta vocabantur sacra opertanea, seu operta, a silentio scilicet, quo sua sacra obtegi & velari curabant; & mysteria apud Ethnicos erant proprie initiationes; unde initiati ab arcanorum doctrina appellabantur *Mystæ*, & ab hisce mysteriis arcebantur profani, cum apud illos piaculum esset res sacras non initiatis aperire. Hinc invaluit in Mysteriis peragendis illa formula *Procul hinc ite profani*.

Secundo, Sacramentum & mysterium ipsum significat Symbolum, seu signum rei arcanæ & occultæ; & in hoc sensu Apocalip. 1. dicitur Sacramentum septem stellarum, & cap. 17. Sacramentum Mulieris, & bestiæ, cuius in fronte ut habetur v. 5. scriptum erat *mysterium*, idest signum, seu significatum septem stellarum mulieris & bestiæ. Ac in hoc sensu ait D. August. Epist. 138. alias 5. n. 7. Signa cum ad res divinas pertinent Sacramenta appellari.

Gentiles quoque in hoc sensu usi sunt nomine mysterii, ac Sacramenti, cum solerent sua exponere sacrilega mysteria aliquibus signis seu symbolis, ut habetur ex Eusebio l. 2. Præparatio. Evangel. cap. 3. ubi ait. *Hæc sunt sacrorum symbola Talus, Pilla, Throcus, Turbo, Speculum, Vellus*.

Tertio Sacramenti nomen significat signum rei sacræ latentis, sed sacrantis, sive initiantis hominem divino cultui; in qua significatione vox Græca *Mysterium* reperitur apud Dionysium *de Ecclesia*. *Hierarch.* cap. 1. Et in hoc sensu nomen Sacramenti usurparunt Tertullianus, Lactantius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus epist. 138. olim 5. ad Marcellinum, & epist. 98. olim 23. ad Bonifacium, & l. 15. *de Civit. Dei* cap. 26. ait: *inde Sacramenta manarunt, quibus initiantur*. Et S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. in corpore ait: *Sacramenta proprie dici illa, quæ adhibebantur a Dei cultoribus ad quamdam consecrationem, per quam scilicet deputabantur quodammodo ad cultum Dei*.

In hac postrema significatione, nempe pro signo

signo rei sacræ sacrantis, & initiantis, secundum præsentem institutum nomen sumitur Sacramenti. Nam ita acceptum omnia complectitur tum veteris, tum novæ legis Sacramenta, tametsi magis proprie conveniat Sacramentis legis novæ, in qua peculiariter Sacramenta vocantur ea signa, quæ sic imaginem gerunt gratiæ invisibilis, ut sint etiam ex Christi institutione ipsius gratiæ caussa. Hæc enim signa non solum rem abditam, atque occultam significant, sed etiam continent, atque efficiunt.

Hoc nomen Sacramenti attributum nostris sacris signis practice sanctificantibus, quod semper in tali usu retentum fuit in Ecclesia, non placet Novatoribus. Obmurmurant enim, & præcipue Ulricus, Zuinglius, hoc Sacramenti nomen non inveniri in Scripturis, & qui eo utuntur pessumdare monitum Apostoli 1. Timoth. 6. ubi ita admonet; *devita profanas vocum novitates*. Verum falso calumniantur usum huiusce vocabuli apud Orthodoxos, cum revera nomen Sacramenti novum non sit, utpote quod habeatur & in Scripturis, ut constat ex textibus supra iam relatis, & comprobatur ipsius usus in Ecclesia catholica ex antiqua Patrum Traditione. Commonet autem Apostolus ut evitentur profanæ vocum novitates, quibus Hæretici fidem commaculant, non vocabula nova, quæ in usu sunt recepta ad Fidem contra emergentes hæreses stabiliendam.

§. II.

De Signo.

Cum Sacramentum sit res sacra in genere signi, ut ad faciliorem intelligentiam res elucidetur, operæ prætium duxi aliquid circa naturam, & differentias finis Sacramenti definitioni præmittere. Signum definitur a S. August. initio librorum de Doctrina Christiana: *res quæ ad significandum aliquod adbibetur*; & melius meo videri l. 2. eiusdem operis cap. 1. ubi ait; *signum est res, quæ præter speciem quam ingerit sensibus, aliud aliquod ex se facit in cognitionem venire*. Sic viso fumo cognoscimus ibi subesse ignem, viso vestigio deprehendimus animal transisse, cuius est vestigium.

Signi definitio.

Signum vero aliud est naturale, quod ob aliquam similitudinem, aut intrinsecam relationem, quam habet cum re quam significat, naturaliter sine ulla divina, vel humana institutione rem demonstrat, ut fumus ignem, &c. Aliud arbitrarium, quod ex divina vel humana institutione rem aliquam innuit; sic hedera, vel ramus domui appensus signum est arbitrarium; quia ex solo hominum usu significat ibi esse vinum vendibile. Et hæc alia sunt, quæ habent analogiam ac proportionem cum re, quam significant, ut productio Evæ præfiguravit Ecclesiæ institutionem; & signa huiusce generis secundum S. Augustin. sunt nostra Sacramenta. *Si enim* (ait S. D. epist. 23. nunc 98. n. 9. ad Bonifacium) *Sacramenta quamdam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt non haberent, omnino Sacramenta non essent*. Alia sunt dumtaxat significativa, seu speculativa, ut loquuntur scholæ, sicuti de ramo domui appenso diximus; alia obsignativa, quemadmodum sigillum regium obsignat confirmatque chirographum; alia dignitatis exhibitiva, vel muneris, ut baculus & annulus qui præbetur Episcopo, vel Abbati, regale Diadema ei qui in Regem inauguratur; alia rammemorativa, quæ in memoriam rem præteritam revocant, ut agnus paschalis apud Iudæos rammemorans egressum ab Ægypto; alia demonstrativa rem præsentem, sed occultam exhibentia, ut Communio Eucharistica animæ communicans spiritualem refectionem; alia prognostica, quæ rem futuram præsignificant, ut ingressus Pontificis in veteri lege, in Sancta Sanctorum præsignificans Christi Domini ascensionem in Cœlum; alia commonitoria quæ pii officii suscipientem admonent, ut circumcisio carnalis Iudæos admonebat, desideria carnis esse rescindenda: alia tandem sunt signa practica, & efficacia, qualia contendunt Theologi Orthodoxi esse Sacramenta contra Novatores, qui non minus erronee, quam pertinaciter sustinent, omne Sacramentum sive novæ, sive veteris legis esse signum rammemorativum divinæ promissionis, quam non solum in memoriam revocat, sed etiam confirmat: unde secundum eos Sacramenta dicenda sunt sigilla potius & pignora, quam signa practica, cum in eorum sententia sola fides iustificet.

Signum multiplex.

Sacramentum est 1. signum exterius sensibus obiectum, cum sit symbolum distinctionis, & religionis, ut ex S. August. l. 19. contra Faust. cap. 11. *In nullum enim nomen religionis seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, aut Sacramentorum visibilium consortio colligentur*. 2. Est signum rei sacræ, non cuiuslibet, sed sacrantis, seu active initiantis hominem divino cultui; & in hoc distinguitur Sacramentum ab omni alio signo. 3. Est signum non naturale, sed ex Dei instituto,

tuto, cum omnis eius vis & efficacia a libera ipsius Dei instituentis voluntate pendeat. 4. Est signum fixum, ac perpetuum in Religione, quod non habeat finire nisi cum ipsa Religione. Hinc ritus Circumcisionis, & Agni Paschalis dicitur Gen. 17. Exod. 12. fœdere, & cultu sempiterno observandus, idest durante Moysis lege; & Eucharistia consignata est Ecclesiæ celebranda in memoriam Christi ut 1. Corinthior. 11. donec ipse veniat, idest usque ad mundi finem. 5. Est signum habens proportionem seu analogiam cum re significata, ut ex S. August. epist. iam cit. ad Bonifacium 98. alias 23. Sic ablutio externa in baptismate recte internam animæ à peccatorum maculis exprimit. 6. Denique est signum practicum & efficax sanctitatis aut exterioris, & legalis, ut in lege veteri, vel interioris in anima, ut sunt Sacramenta legis novæ.

Verum Sacramenta non solum 1. significant gratiam, vel futuram, ut vetera, vel præsentem, ut nova, exhibent, ac signant; sed signant etiam passionem Domini, ac mortem, quæ est caussa gratiæ, vel futuram, vel præteritam, & vitam æternam, quæ est effectus gratiæ & ut futura præfiguratur. Et hæc tria in aliquibus Sacramentis novæ legis, v. g. in Baptismate, & Eucharistia distincte significantur; in aliis vero implicite saltem, & confuse.

Itidem per Sacramenta nostri admonemur officii, tum erga Deum, ut memores accepti beneficii non amplius peccemus, ut *quomodo Christus resurrexit . . . . ita & nos in novitate vitæ ambulemus*; ut ait Apost. Rom. 6. tum erga proximum, ut mutuam cum ipso servemus charitatem, quia omnes fratres sumus, & unius capitis Christi membra 1. Corinthior. 12. *in uno spiritu omnes nos, in unum corpus baptizati sumus.*

§. III.

De existentia Sacramenti.

Sacramentum essentialiter in genere acceptum significat, ac denotat gratiam, & quamdam sanctitatem; seu est signum demonstrativum efficax & practicum gratiæ & cuiusdam sanctitatis, quam producit in suscipiente. Et hoc constat tum ex Scriptura tum ex SS. PP. quorum est constans doctrina, Sacramenta sanctificare, iustificare, initiare, consecrare, ut Apostolus ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum*. Actor. 8. *Imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum Sanctum*. Ita D. Paulus Hebræor. 9. Unde ex his patet, Sacramenta signare, seu esse signa alicuius sanctitatis sive interioris per gratiam sanctificantem, qua anima interius renovatur & iusta efficitur, ac sancta, & Deo grata, ut in lege nova; sive exterioris & legalis, nempe per consecrationem ac initiationem divino cultui.

Tametsi contendant aliqui Theologi, Sacramentum ex sua generica ratione esse solummodo signum interioris gratiæ, ipsius vero gratiæ efficientiam seu productionem pertinere ad specificam eorum differentiam: probabilius tamen videtur, Sacramenta etiam in genere accepta signa esse practica efficacia, & productiva alicuius sanctitatis, sive interioris, si ad legem gratiæ, idest novam pertineant, sive exterioris, si ad veterem; ita ut nullum sit Sacramentum, quod revera aliquam sanctitatem ex se non producat. Nam si sacrificia, cæremoniæ legis Mosaycæ signa erant gratiæ dandæ in lege gratiæ, nec aliter dici potest non fuisse Sacramenta proprie dicta, nisi quia nullam sanctitatem conferebant; sequitur ergo, essentiale esse cuilibet Sacramento etiam in genere considerato, ut sit signum practicum alicuius sanctitatis.

Unde sequitur, Sacramentum sumptum in genere esse univocum Sacramentis tum novæ legis, tum veteris, cum non solum idem habeant nomen, sed rationem quoque plane eamdem, eodem nomine significatam. Etenim in eo conveniunt, quod utraque sint signa practica sanctitatis. Differunt vero quatenus: vetera sanctitatem nonnisi exteriorem, ac legalem conferebant, dum sacramenta legis novæ, quæ longe nobilior est veteris, interiorem producunt. Ita homines, & bruta univoce in nomine animalis conveniunt; differunt autem per rationalitatem, & irrationalitatem, quæ sunt specificæ eorum differentiæ.

Nec officit paritas, quam alterius sententiæ patroni obiiciunt ex nomine *sani*, quod est analogum respectu coloris, pharmaci, & animalis. Nam hoc nomen hisce convenit præcise quod in singulis licet diversimode sanitatem significat. Ex opposito vero nomen Sacramenti non præcise attribuebatur Sacramentis veteris legis, quia sanctitatem interiorem dandam per Sacramenta legis gratiæ significarent, alias manna figura gratiæ per Eucharistiam conferendæ, transitus maris rubri signum remissionis peccatorum

per

per baptismum obtinendæ, dicenda essent Sacramenta. Sacramenta enim legis Mosaycæ non erant Sacramenta, nisi quia directe sanctitatem exteriorem & legalem signabant, ac conferebant; nam per se vere initiabant, consecrabantque hæbreos ad divinum cultum, adeo ut mundi, ac sancti a consecratione in se facta denominabantur, non vero a signanda sanctitate aliquando per Christi Sacramenta conferenda, sicuti calor dicitur sanus per ordinem ad sanitatem animalis; licet cæteroquin exterior eorumdem Sacramentorum sanctitas, sanctitatem interiorem dandam in Ecclesia adumbraret. Idcirco Sacramenta veteris legis immediate signa erant sanctitatis legalis, & exterioris, cuius erant caussa, mediate vero sanctitatis interioris, prout exterior initiatio, & consecratio quæ fiebat in lege veteri signum erat sanctitatis interioris quam consequebantur etiam Iudæi, non quidem vi ipsius exterioris signi, sed vi & merito ipsorum devotionis, & perfectæ dispositionis.

§. IV.

Sacramenti definitio.

Tametsi Sacramentum accurate deffiniri nequeat secundum suum esse physicum; potest tamen, si secundum Theologorum morem, spectetur moraliter: Nam hac ratione est totum quoddam destinatum ad significandam & efficiendam hominis sanctificationem.

Definitio Sacra. menti morali. ter sum pti.

Sacramentum igitur moraliter consideratum, & generice sumptum, & prout convenit etiam Sacramentis veteris legis, *est signum sensibile gratiæ sanctificantis permanenter a Deo institutum*. Sacramentum vero novæ legis *est signum sensibile sacrum permanenter a Christo Domino institutum ad significandam & producendam gratiam ex opere operato.*

Dicitur *signum*, quia ducit nos in cognitionem rei alterius, nempe gratiæ sanctificantis. Signum *sensibile*, idest externum & sensibus subiectum: nam quod est occultum, nec speciem aliquam ingerit sensibus, signum appellari nequit; cum enim homo anima & corpore constet, per res sensibiles debet pervenire ad cognitionem invisibilium, ut ait D. Chrisost. homil. 83. in Matth. & D. Thom. 3. p. q. 60. art. 4. *Quia connaturale est homini, ut per sensibilia perveniat in cognitionem invisibilium*. Item quia Sacramentum est Symbolum distinctionis & Religionis, *in qua, sive vera sit, sive falsa, coagulari homines non possunt*, ait D. August. l. 19. *contra Faustum* cap. 11. *nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*.

Dicitur *sacrum*, idest cuius usus sit actus religionis, & ad Dei cultum pertinens. Hinc lignum vitæ in statu innocentiæ, transitus Israelitarum per mare rubrum, Manna, Serpens æneus, licet significarent gratiam per Christum conferendam; quia tamen ista non ordinabantur ad divinum cultum, sed usus eorum erat mere profanus, ut mannæ ad alendum, transitus maris rubri ad fugiendum ab Ægyptiis &c. non erant Sacramenta.

Dicitur *permanens*; quia cum Sacramenta sint symbola distinctionis & religionis, tamdiu durare debent, quamdiu religio. Hinc immolatio Isaac, illapsus Spiritus Sancti in forma columbæ in Christi baptismo, & sub linguarum ignearum figura in die Pentecostes, & insuflatio Christi in discipulos Ioan. 20. & lotio pedum, non fuerunt vere Sacramenta, quia non erant signa permanentia.

Dicitur *a Christo Domino institutum*; quia Sacramenta sunt signa arbitraria, nec naturaliter significant, sed ex instituto. Advertit tamen S. August. Epist. 98. alias 23. Sacramenta habere aliqualem similitudinem cum effectu, quem producunt; *Si enim non haberent*, ait, *omnino Sacramenta non essent*. Dicitur institutum a Christo Domino; quia cum virtus Sacramentorum sit spiritualium donorum effectrix, nonnisi a divina potestate, quæ sola dare potest Sacramentis virtutem conferendi gratiam, institui valent, sive immediate, sive mediate per Iesum Christum, qui cum homo simul, & Deus sit, Sacramenta legis novæ instituit, & exinde Sacramenta legis novæ hoc proprium habent, ut licet Christus dignatus sit ministros suos ea conferre, nomine tamen Christi suscipientibus sunt ministranda. Sicuti Ioann. 1. *Hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto*. Quare cum Christus non instituerit Tonsuram Clericalem, aquam benedictam, aliasque cæremonias, quæ sunt de puro iure Ecclesiastico, non sunt Sacramenta.

Dicitur *ad significandam gratiam*, cum essentiale sit omnibus Sacramentis gratiam interiorem significare, sive immediate ut nova, sive mediate, ut vetera. Defectu huius conditionis Sacræ Imagines non sunt Sacramenta; quia gratiam non significant. Triplex autem gratia Sacramentalibus Symbolis dessignatur, idest gratia præsens, quæ animam exornat, & sanctificat, scilicet iustitia, remissio peccatorum, aliaque Dei dona,

quibus digne suscipiens cumulatur; gratia inde accepta dominicæ incarnationis, Passionis, Mortis, Ressurrectionis, quam in veteribus signabant fœdus, Dei promissio, & liberatio a servitute; gratia denique futura scilicet gloria, & sempiternæ vitæ consecutio. Unde Sacramenta iuxta D. Thom. q. 60. art. 3. sunt & dici possunt signa demonstrativa, commemorativa, prænunciativa.

Dicitur *& producendam gratiam*; quia licet omnibus Sacramentis in quocumque statu sit essentiale aliquam sanctitatem, sive internam sive externam producere; Sacramenta tamen legis novæ gratiam internam, & sanctificationem quam significant, immediate efficiunt, cum vetera gratiam tantummodo prænunciarent, nec aliam sanctitatem ex se conferrent nisi externam & legalem. Nam Baptismus revera peccata diluit, homines regenerat & renovat Spiritui Sancto. Hinc Sacrificium non est Sacramentum; quia primario non ordinatur ad sanctificandum hominem, sed ad supremum Dei Dominium agnoscendum.

Dicitur *ex opere operato*; quia Sacramenta seu applicatio huiuscemodi signi exterioris ex instituto & meritis Christi per se, non tamen naturaliter, idest ex naturali eorum virtute, seu physice & tamquam caussa principalis (ut nobis falso imponunt Novatores) sed tamquam per caussam instrumentalem habent vim & efficaciam ad producendam gratiam, sive moraliter, sive physice, in suscipiente tamen disposito; quæ dispositio requiritur ne obex ponatur gratiæ; quæ associari nequit cum peccato.

Hæc autem definitio omissis aliis, quæ habentur de Sacramentis, & præcipue novæ legis, sive ex Ugone Victorino, sive ex Magistro sententiarum, sive ex Catechismo Romano a Concil. Tridentino deprompta, quæ omnes vel explicite, vel implicite idem sonant & continent, apertissime id docet, quod divinarum Scripturarum docent testimonia, quæ talem gratiæ collationem, idest vim animæ sanctificandæ ac iustificandæ expresse in Sacramentis præcipue novæ legis asserunt, ut de renovatione spirituali, & iustificatione per baptismum habetur Marci 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*, & de animæ nutritione per S. Eucharistiam Ioann. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*; & sic alibi, ut clarius res aperietur, ubi de Sacramentorum novæ legis efficacia; ita ut ex ipsa Scriptura clarissime constat Sacramenta non esse mera signa, ac nuda, & vacua sigilla, seu testimonia divinæ promissionis ad fidem tantummodo erga Dei promissionem excitandam & fovendam, ut volunt Novatores, cum baptismus in infantibus omni prorsus usu rationis carentibus, nullam fidem actualem excitet, ac proinde dici nequit eius fidei imbecillitatem per baptismum sustentari. Unde ex se corruunt omnes definitiones, quas Sacramentis effingunt Lutherus, Calvinus, Kemnitius, Sociniani, aliique Novatores, quibus statuunt Sacramenta esse nuda signa ineficacia, & egena, quibus vel Christianus distinguitur a Iudæo, & Gentili ut volunt Sociniani, vel ad obsignandam, confirmandamque divinæ gratiæ promissionem, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem, ac pietatem nostram erga Deum excitandam, ut Lutherani & Calvinistæ.

§. V.

De caussis institutionis Sacramentorum.

Variæ sunt caussæ quare institui oportuit Sacramenta, quarum tres præcipue enumerantur a Magistro Sententiarum post Ugonem Victorinum l. 1. p. 9. ut in Estio destinct. 1. §. 2.

Primo nempe propter humiliationem; ut dum homo ex Dei iussu sensibilibus se submittit, ac in iis se exercet, eius edometur superbia, qua peccando Deo subiici renuit, ac ideo ex obedientia humilitas commendatur: etenim, quia dum rectus, ac sapiens esset institutus, spiritualibus inhærere contempsit, iusto Dei iudicio per sensibilia reducitur ad spiritualia.

Secundo ut erudiretur; nam cum talis sit hominis conditio, ut per sensibilia invisibilia percipiat, apposite instituta sunt Sacramenta veluti exteriora signa, quibus admoneremur de rebus spiritualibus, quas illa significant; ut ex D. Chrisostom. homil. 83. in Matthæum, & ex Ecclesiæ oraculo dum orat, *ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur*. Tertio pro hominis exercitio, quod utile & salubre homini in Sacramentis proponitur, ut in tali implicatione detentus vanam noxiamque occupationem evitet.

Aliæ etiam sunt caussæ prædictis adiiciendæ, ac proinde quarta caussa erit, ut magis ad ea credenda, quæ nobis promissa sunt impelleremur. Unde sicuti in veteri lege Deus promissiones suas multis variisque signis confirmavit, ne populus ille nudis verbis minus crederet; ita etiam in nova cum Chri-

Christus remissionem peccatorum, iustitiam, Spiritum Sanctum, vitam æternam promitteret, signa quædam sensibilia instituit, quibus eum, quasi pignoribus obligatum haberemus, & ita eum futurum fidelem in promissis nullatenus hæsitaremus.

Quinta, ut Sacramenta essent quædam notæ & symbola, quibus fidelium societas inter se colligata ab aliis diversæ Religionis distingueretur, ut constat ex D. Augustini testimonio in præcedenti paragrapho allato.

Sexta ut per Sacramenta veluti voces quasdam in conspectu hominum visibiliter fidem nostram profiteamur iuxta Apost. Rom. 10 *Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*; nam sicuti ore, ita signis aliis externis divinitus ad significandum institutis, veluti quibusdam visibilibus, & contrectabilibus verbis id consentaneum est fieri, ut ex D. August. contra Faustum l. 19. cap. 10. & alibi.

Septima & hæc est præcipua caussa institutionis Sacramentorum novæ legis, ac eis propria, ut hisce veluti peccatorum nostrorum remediis, infirmitatis nostræ subsidiis, & instrumentis nostræ sanctificationis, seu iustificationis uteremur. Ita S. Ambros. l. *de Sacrament. cap.* 4. & S. August. l. 4. *contra Donatist.* cap. 21. & seq.

Quare cum tam multiplex sit Sacramentorum usus & institutionis ratio, merito, ut iam patet, eos anathemate damnat Concil. Trid. qui volunt nostra novæ legis Sacramenta instituta esse solummodo ut fidem nostram nutriant, ac foveant.

§. VI.

De existentia Sacramentorum in diversis hominum statibus.

Nota quadruplicem considerari ac constitui hominum statum. Primus dicitur status innocentiæ, qui perduravit a creatione primi hominis usque ad ipsius lapsum. Secundus qui cœpit a lapsu primi hominis usque ad legem scriptam sub Moyse, & dicitur status naturæ, non quod homines solo naturæ ductu se regerent; cum certum sit neminem posse recte vivere, ac salutem consequi sine Dei gratiæ adiutorio; sed dicitur status naturæ, quia homines per illud tempus sine legis scriptæ adminiculo, sed sola Dei inspiratione regebantur. Tertius vero est status legis scriptæ, qui perduravit a lege data per Moysem usque ad Christi adventum. Quartus tandem est status legis Evangelicæ seu gratiæ in quo vivimus & qui usque ad Mundi finem permanebit.

Circa statum innocentiæ controvertitur inter Theologos, num in hoc statu fuerint Sacramenta, vel si permansisset Adam in gratia, saltem instituenda fuissent. Verum cum Scriptura & Traditio, quæ duo in rebus dubiis lumen nobis præbere valent, nusquam meminerint alicuius Sacramenti pro illo statu instituti, nec si Adam in eo perseverasset instituendi, iure merito quamplurimi celeberrimi Theologi, inter quos D. Thomas eiusque interpretes, aliique ex tali silentio collegerunt tamquam ex evidenti signo, nullum extitisse in illo statu Sacramentum; neque futurum fuisse, etiamsi Adam perseverasset; hisce etiam ducti rationibus, nempe quia cum homo in tali statu soli Deo perfecte subiiceretur, congruum erat ut immediate gratiam ab ipso acciperet. Deinde Sacramenta instituta sunt ad remedium animæ, & medicinam; unde hisce opus non erat in eo statu, in quo nullus animi morbus irrepserit. Item sacramenta instituuntur ad recipiendam gratiam, servandam, vel augendam; in illo autem statu gratia sine tali subsidio collata fuerat, & cum homines in tali statu bene instituto, & gratia suffulto, in quo inferiores potentiæ prorsus rationis imperio subiiciebantur nihil passi fuerint noxiæ cupiditatis, sensuumque luctaminis, absque sensibilium elementorum adminiculo acceptam iustitiam poterant custodire, ac ideo per liberum arbitrium in hac perseverando, ut fecerunt Angeli boni, in hac pariter proficere potuissent.

Nec officit quod in contrarium obiicitur, nempe Matrimonium Adæ cum Eva institutum fuisse in statu innocentiæ, quod ab Apostolo dicitur *magnum Sacramentum*. Item quod si status innocentiæ perdurasset, æque ac Adam poterant posteri peccare, ac proinde aliquo opus erat remedio. Itidem quod in statu innocentiæ fuisset Religio; unde opus erat, ut circa hoc docet S. August. antea cit. quod aliquo signaculorum consortio in religionis nomen homines illi coadunarentur. Igitur videtur, quod etiam in tali statu fuissent Sacramenta.

Sed facile his omnibus respondetur, videlicet quod Matrimonium Adæ in tali statu institutum improprie ab Apostolo dicitur Sacramentum, quatenus signum erat rei sacræ figuratæ, coniunctionis scilicet Christi cum Ecclesia; non vero proprie, hoc est, signum sacrans suscipientes; tunc institutum enim

erat ad solum naturæ usum, idest ad humanum genus propagandum, non vero ad sanctificandum, cum revera Adam & Eva per suum Matrimonium nec sanctificati, nec initiati fuerint ad divinum cultum. Et in tali minus proprio ac latiori sensu lignum vitæ, & somnus Adami dicuntur Sacramenta, propter mysticas eorum significationes, quia nempe lignum vitæ significabat sapientiam, somnus Adæ iuxta D. August. adumbrabat mortem Christi in Cruce pendentis. Quid vero factum fuisset peccante aliquo ex Adæ posteris, cum nihil sit revelatum, nihil statui potest; *Quis enim cognovit sensum Domini?* Rom. 11. forte Adamo perseverante, eius posteri in gratiam fuissent confirmati. Forte si aliqui ex eis peccassent, absque misericordia, sicuti Angeli, pœnas luissent. Et supposito quod Deus peccantibus remedia præparasset, ad statum non spectasset innocentiæ, a quo illi supponuntur excidisse. Ad illud vero de signaculi necessitate ad coadunationem hominum in unum nomen religionis illius status, satis erat ut coadunarentur in illo statu per sacrificia, per quæ homo non creaturis, sed soli Deo subiicitur.

§. VII.

De Sacramentis in statu Legis naturæ.

Num vero extiterint Sacramenta in statu legis naturæ, qui fluxit a lapsu Adæ usque ad legem datam per Moysem & iuxta computum cronologicum annos complectitur 2513. nihil habetur, neque ex Scriptura, neque ex Traditione. Fuit quidem instituta Circumcisio exeunte statu naturæ, nempe tempore Abrahami: verum hæc non tam pertinet ad statum legis naturæ, quam ad statum legis scriptæ; etenim Circumcisio erat professio solemnis legis Mosaycæ, ut Apostol. ad Gal. 5. Verum S. August. l. 5. *contra Iulianum* censet, aliquod fuisse in lege naturæ pro parvulis Sacramentum in remedium Originalis peccati; & hoc remedium erat professio fidei in Christum venturum aliquo signo sensibili expressa, per quam parvuli Deo a parentibus, vel ab aliis offerebantur, & consecrabantur. Prorsus tamen latet quale fuerit hoc signum ante Abrahamum, ut ait S. August. l. 2. *de Nupt. & concupiscent.* cap. 11. *Superioribus temporibus omnino latuit Sacramentum iustificationis ex fide.*

Nec officit huic sententiæ quod habet D. Greg. l. 4. Moral. cap. 2. nempe apud veteres quod apud nos aqua baptismatis, egisse pro parvulis solam fidem, pro maioribus virtutem sacrificii. Et D. Tho. 3. p. q. 70. art. 4. ad 2. quod non requirebatur eo tempore aliquod signum protestativum huius fidei. Nam SS. Greg. & Thom. hic discrimen exponere intendunt inter fidei professionem quam Adulti per se emittebant per aliquem usum cæremoniarum, puta sacrificii, & professionem fidei pro parvulis ab aliquo elicitam, quæ nullis cæremoniis erat vestita, non quod talis actus fidei interior sufficeret; quia cum per illam fidem parvuli Deo initiarentur ad verum Dei cultum, & in unum coadunarentur Religionis nomen, certe professio illa aliquo sensibili externo signo erat exprimenda. Unde dici potest S. Gregorium intellexisse solam fidem aliquali sensibili signo exterius expressam satis fuisse, non vero interiorem fidei actum.

Ad emundandam vero maculam peccati Originalis, sive actualis requiritur in Adultis fides formata charitate, ac proinde illa professio fidei non operabatur nisi ex opere operantis. Etenim privilegium est Sacramentis proprium novæ legis, ut per se & virtute propria, seu ut aiunt Theologi, *ex opere operato* iustitiam sanctificationemque in suscipiente producant.

Ex hoc tamen colligi nequit, quod fides illa non esset verum Sacramentum respectu adultorum, quasi nihil in eis operaretur; dum est essentiale cuilibet Sacramento esse signum practicum sanctitatis; nam semper operabantur illa Sacramenta sanctitatem legalem, consecrabantque fidelem ad verum Dei cultum, sicuti ex eorum institutione immediate eis conveniebat.

Ad mundandam tamen maculam originalis peccati in parvulis satis erat actus fidei informis. Etenim ex D. Thoma in 4. dist. 1. q. 2. art. 6. ad 2. Fides parentum non iustificabat infantem in quantum erat actus personæ, sed quatenus respiciebat suum obiectum (nempe Christum Dominum) quod erat medicina totius naturæ, in quo habebat quamdam similitudinem cum Sacramentis nostris, in quantum iustificabat ex opere operato, non ex opere operantis. Qui tamen fusius circa hoc exoptet, adeat Theologos Dogmaticos & inter cæteros Tournely, ac P. Berti.

§. VIII.

De Sacramentis legis scriptæ.

Dubium ullum occurri nequit quin in lege veteri scripta extiterint Sacramenta aliqua, & quidem a Deo instituta, cum in divinis

Scri-

Scripturis hoc expresse habeatur; hinc apud omnes Catholicos hoc extra omnem controversiam positum est. Colligitur enim ex veteri testamento multos ritus, & caeremonias sensibiles, idest multa signa sensibilia a Deo instituta fuisse ad populi Israetici sanctificationem; signa nempe, quibus gratia, & animarum sanctificatio praesignabatur, & nihil frequentius habetur in Conciliis, ac scriptis Sanctorum Patrum, quam collatio seu comparatio Sacramentorum veteris legis cum novae legis Sacramentis, & praecipue in Concil. Florent. in decret. Eugenii ad Armenos, & Trident. sess. 7. can. 2. Nec absonum videri potest, Sacramenta, quae sunt remedia peccatorum institui potuisse ante adventum Christi eiusque passionem: etenim prout erant symbola futuri Reparatoris debebant eius adventum praecedere, nec passio Salvatoris erat efficiens caussa illorum Sacramentorum, sed caussa finalis, quae sola intentione effectum praecedit: gratia vero quam Deus elargiebatur Redemptorem praestolantibus; non efficiebatur ab illis Sacramentis, sed Deus illam conferebat intuitu meritorum Christi, ac futurae eius passionis. Idcirco PP. antiqui eiusdem gratiae & redemptionis consecuti sunt complementum tantummodo, quando Christus advenit, pratium solvit, & omnem gratiam post Adae praevaricationem hominibus collatam acerbissima morte, ac summa personae dignitate promeruit. P. Berti hic in fine cap. 2.

Quot vero fuerint Sacramenta in veteri lege incertum est, & cum de singulis sacrificiis iudicari nequeat, num omnia instituta essent ad populi israelitici sanctificationem; hinc circa numerum eorumdem Sacramentorum nihil certi definiri potest. Plura certe fuere, ut docet D. August. l. 19. *contra Faustum* cap. 13. quia praeter circumcisionem, agnum paschalem, consecrationem sacerdotum, & levitarum, quamplurima in libro Levitici recensentur sacrificia, quae ut plurimum erant Sacramenta, utpote quae non tantum instituta erant ad supremum Dei dominium recognoscendum, sub quo respectu erant sacrificia, sed etiam ad expiandum, & sanctificandum populum, qua ratione erant Sacramenta.

§. IX.

De Sacramentis novae legis gratiae, seu Evangelicae.

Tametsi ita certum sit extare a Christo Domino instituta in lege nova Sacramenta, ut nemo in dubium revocet non solum Catholicorum, sed nequidem haereticorum, si ex his illos paucos excipias, qui cum autument solo interiori Spiritu agi, nullo sensibili utuntur signo, nihilominus breviter censui horum etiam existentiam sub oculis legentis ponere. Et revera tum ex Scriptura, tum ex Traditione ita rem clare expressam habemus, ut insanum esset hoc negare. Et ne longius quam par sit res protrahatur relinquimus hic utriusque adducere testimonia, utpotequae iam sint afferenda, dum de essentia, numero, effectibus horum Sacramentorum sermo habebitur. Unde satis hic erit solas adducere rationes, quare etiam in lege gratiae instituenda essent Sacramenta; videlicet quia nunc quoque occurrebat, ut saepe antea iam notavimus, homines in veram Christi religionem aliquibus sensibilibus signis esse coadunandos. Et sicuti non secus ac homines, qui vixere in unoquoque priorum statuum, in hac quoque lege gratiae sunt eiusdem infirmae naturae, hinc aeque ac illi aliquo instrumentali egent subsidio divinae gratiae, quo sanentur, , & erigantur, ac perficiantur. Unde semotis veteribus Sacramentis, quia, quod praessignabant praenunciabantque impletum est, alia instituenda erant, & profecto instituta sunt, imo ut sapientissime docuit S. August. l. 19. *contra Factum*, *virtute maiora*, quia gratiam non tantum promittunt, sed etiam conferunt, *utilitate meliora*, quia non tantum a perditione subtrahunt, sed simul ad regnum perducunt salutis; *actu faciliora*, quia non perficiuntur mutilatione carnis, mactatione pecudum, oblatione munerum, sed humilitate cordis, communibus elementis, liberali dispensatione; *numero pauciora*, quoniam innumeris expiationibus, poenitentia substituta est, tantisque Arcae & mensae mysteriis, Panis, dumtaxat Eucharisticus. Quot vero numero sint nostra Sacramenta suo loco dicetur, ubi in particulari de eorum numero sermo habebitur.

§. X.

De differentia Sacramentorum veteris, & novae legis.

Nota quod hic non agitur de sola differentia Sacramentorum legis gratiae a Sacramentis veteris legis quoad externos eorum ritus, & caeremonias, numerum, aut facultatem utendi, aut signi claritatem, aut obiecti amplitudinem, aut temporis duratio-

tionem, cum ne quidem Novatores negent, respectu horum omnium titulorum, & uberioris diffusionis gratiæ, Sacramenta legis Christi vetera excedere. Difficultas vertitur inter Orthodoxos circa eorum differentiam quoad vim & efficaciam. Novatores ex falso suo principio, videlicet solam fidem iustificare, Sacramentis tum veteris legis, tum novæ vim omnem tollunt sanctificandi, nec aliam eis efficaciam concedunt, nisi ad excitandam suscipientis fidem, ac sustentandam, cum hoc solo discrimine, quod ad hunc effectum nostra sint magis apta, faciliora &c. quæ, aliaque ab ipsis in favorem, ac laudem nostrorum Sacramentorum exposita sunt ad fucum imperitis faciendum, nec non ad eludenda Sacrarum Scripturarum Sanctorumque Patrum testimonia; quæ discrimina non respiciunt nisi accidentales circumstantias, ritusque exteriores, minime vero naturam nostrorum Sacramentorum ac essentiam, ut Calvinus l. 4. institut. cap. 4. §. 14. 17. Quod cum deprehenderit Ludovicus le Blanc Novatorum prædicator, suum deseruit in hac parte Magistrum, & agnovit ac fassus est in suis thesibus Sedannonensibus, Sacramenta novæ legis esse per se caussam instrumentalem sanctitatis.

Verum cum ne nos quidem negemus, fidem ad iustificationem requiri, non prætermittendum hic censui exponere, quod diversus est ab illo hæreticorum sensus noster, circa usum fidei in iustificatione nostra, quæ nobis non admittitur tamquam caussa iustificans in Sacramentis, sed ut præcipua necessaria dispositio, quæ idoneos nos reddit ad iustificationem in hisce percipiendam, quatenus nempe per hanc passio, & mors Christi nobis applicatur, ut nobis prosit ad iustitiam & salutem; idest per hanc fidem incipit homo dispositive fieri particeps meritorum Christi, quæ nobis in cruce paravit; quia tametsi remedium Christi in morte sit potentissimum adversus peccatum, nihil tamen prodest, nisi per media a divina sapientia dessignata, & præcepta nobis applicetur.

Hæc porro applicatio non in indivisibili, idest non in una re consistit. Nam 1. inspiratur homini fides, qua credat vera esse quæ divinitus revelata sunt, & promissa, atque illud in primis, impium a Deo iustificari per eius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, ut PP. Trid. Concilii declararunt sess. 6. cap. 6. Deinde per fidem acceptam homo incipit etiam ipse sibi admovere propositam medicinam in Christi morte, nempe de peccatis dolendo, sperando veniam, Deum per Christum invocando, vitam in melius commutando, ac media suscipiendo a Deo præscripta.

Quare prima applicatio meritorum Christi, qua donatur fides, non fit per fidem, sed singulari operatione Spiritus Sancti prævenientis hominem, ac ab infidelitate convertentis. Omnis autem subsequens applicatio fit quidem per fidem, tamquam per radicem, non vero ita, quasi fides sola sufficiat ad iustitiam comparandam; sed necesse est ut adhibeantur etiam cætera remedia ad hunc finem instituta, inter quæ præcipua sunt Sacramenta. Sicuti igitur mors Christi nobis applicatur per fidem, nec tamen per ipsam solam fidem eiusdem mortis Christi participes efficimur, nisi ex eadem fide Deum per Christum invocemus, ut docet Apost. Rom. 10. ita nec per fidem & invocationem participes adhuc efficimur, nisi & Sacramentis a Deo per Christum Dominum institutis ad hoc & præscriptis, utamur. Etenim singula horum habent suam partem, & ordinem in nostra iustificatione. Nam per fidem medicinam cognoscimus, per spem eam desideramus, per invocationem ad eam appropinquamus, per pœnitentiam a morbo recedimus, per vitæ mutationem ad sanctitatem accedimus &c. tandem per Sacramentum veluti quoddam efficax poculum & salutare, medicina hauritur, morbus expellitur sanitasque restituitur. Unde quæcumque virtutum opera præcedunt Sacramenta, sunt præparationes, seu dispositiones quædam ad iustitiæ effectum ac beneficium ex Christi morte, ac proinde non statim iustos nos reddunt, sed præparati per hæc & dispositi accedere debemus ad Sacramenta, tamquam ad fontes, ex quibus iuxta Christi Domini institutum spiritualem animæ salutem, iustitiamque exhaurire, seu extrahere debemus.

Et hoc negotium clarissime elucidatur exemplo corporalium Christi miraculorum. Etenim qui a Christo sanabantur, plerumque prius tempore credebant posse Christum hoc efficere, hinc ut id faceret invocabant, seu precabantur. Nec eo ipso tamen sanitatem recipiebant, sed postea vel imperio, vel tactu, vel lotione, vel aliqua alia cæremonia sanitatem Christus Dominus eis impertiebatur; & quia fides & oratio eos veluti præparabant, ac disponebant, atque aptos reddebant accipiendæ sanitatis; hinc eis dixit: *Fides tua te sanum fecit*. Simili ferme modo

fides,

fides, oratio, poenitentia, aliave pia opera, quæ Sacramenta præcedunt, quia hominem præparant disponuntque ad iustitiam per Sacramentum recipiendam, merito dictum est Actor. 15. *Fide purificari corda*; Rom. 10. *Quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit*; & Ezechiel. 18. eum qui egerit poenitentiam victurum. Sic enim voluit Deus salutem nostram ordine quodam, & per plura media, caussasque diversi generis operari paulatim, ac ab imperfecto ad perfectum adducere. Totum hoc videri potest cap. 6. & 7. sess. 6. Concil. Tridentini.

Et hoc patenter habetur etiam ex D. August. qui q. 2. *ad Simplicianum* dicit, fieri in nobis per fidem ante Baptismum inchoationes quasdam conceptionibus similes, *sed non modo concipi*, inquit, *verum etiam nasci opus est per regenerationis Sacramentum*. Quare patet evidentissime, quam hallucinentur Novatores in sua doctrina de iustificatione per fidem, nempe fidei inseparabiliter coniunctam esse peccatorum remissionem, ac proinde non tribui posse Sacramentis; cum prorsus adversetur Scripturæ, & Traditioni, præcipue cum Marci 16. non dicat solum Christus Dominus; *Qui crediderit salvus erit*, sed *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: idest ad salutem præter Fidei dispositionem requiritur baptisma, quod salutem efficiat. Hinc semper agnovit Ecclesia vim sanctificandi non in fide præcedenti, quæ est radicalis dispositio, sed in subsequenti Sacramento, cui Christus Dominus tamquam instrumentali caussæ vim contulit sanctitatem efficiendi in suscipiente. Idcirco fatetur in symbolo Constantinopolitano remissionem peccatorum fieri per solum baptismum ut ibi habetur; *Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum*; & eo vel maxime patet, quod in parvulis qui baptismo initiantur nulla adhuc est fides; & nemo ex Adultis qui prius non credat ad salutarem baptismi lavacrum admittitur. Ita Estius. Non igitur Fides, quæ prærequiritur in iis qui capacitatem habent credendi, sed Sacramentum quod subsequitur iustificat.

Sententia Scholæ circa differentiam Sacramentorum veteris, & novæ legis.

Circa vero differentiam veteris, & novæ legis Sacramentorum quoad vim & efficaciam, non solum discrepant Orthodoxi, & Hetherodoxi, quorum postremi, ut vidimus contendunt vim iustificandi a Sacramentis eliminari, sed inter ipsos etiam Catholici DD. diversimode tamen; cum hi unanimes vim, efficaciamque sanctificandi in Sacramentis fateantur; sed non conveniunt statuendo quomodo nova Sacramenta a veteribus differant quoad eorum vim & efficaciam. Nam censent multi aliter statuendum esse de circumcisione, ac de reliquis Mosaycæ Legis Sacramentis. Alii Mosaycis Sacramentis omnem penitus virtutem, etiam ex opere operantis, tametsi cum fide, & charitate suscepta quoad animæ sanctificationem detrahere videntur, ut Magister Sententiar. lib. 4. dist. 1. ait enim, Deus ea imposuisse in servitutem, non in iustificationem, & ut figura futuri essent. Alii ex opposito volunt in Sacramentis legis Mosaycæ datam fuisse gratiam, non solum ex operantis merito, sed ulterius etiam, idest ex opere operato. Ita Paludanus in 4. distin. 1. q. 5. Durandus in eamdem distinc. q. 5. qui enim docet, in veteri lege alia fuisse Sacramenta vere, & proprie, alia improprie & solum quodam latiori sensu, cuiusmodi fuere quædam sacrificia, oblationesve, & hæc asserit ex se fuisse vacua omnino & sterilia, priora vero partim efficacia, partim non efficacia pro diversa eorum conditione. Nam quæ destinata erant ad effectum, qui sine gratia poterat obtineri, quales erant legales purificationes, expiationesve, ista gratiam non conferebant; quæ vero ordinata erant ad effectum, qui sine gratia obtineri nequit, hæc ex Dei placito & ordinatione gratiam moraliter conferebant; cum tamen aliter iudicet de Sacramentis legis naturæ, quæ cum censeat non fuisse vera Sacramenta, idcirco gratiam ait in eo statu per modum meriti, ac suffragii totius Ecclesiæ fidem suam parvulo applicantis, non autem per illud Sacramentum, fuisse a Deo concessam. Refertur ab Estio, & Tourneleio etiam sententia Ugonis Victorini; nimirum Sacramenta vetera gratiam ex opere operato contulisse, non quidem per se & primario, quia nullam habebant annexam Dei promissionem, sed per accidens, & secundario propter fidem, cuius erant signa protestativa; Sacramenta vero Christi per se, ac primario gratiam hanc conferre vi ipsius institutionis Christi; & hæc opinio videtur Estio magis accommoda conciliandis in speciem oppositis tum Scripturæ, tum SS. Patrum testimoniis circa præsens argumentum, eamque sequitur Tournel. Estius &c.

Verum inter hasce duas DD. Orthodoxorum contrarias sententias, una quarum negat omnimode vim sanctificandi ex opere operato veteribus Sacramentis, affirmat altera saltem per accidens & secundario, mediam ex-

excogitavit S. Thomas, quæ etiam est aliorum vulgo Theologorum, videlicet vetera Sacramenta, excepta Circumcisione, de qua non una est omnium sententia, vim habuisse sanctificandi ex opere operantis, seu suscipientis, seu Sacramenta vetera ex se non habuisse virtutem, & efficaciam; sed totam eorum vim sanctificandi, idest fructuum, qui a suscipiente percipiebatur, processisse ab ipsius suscipientis aut ministrantis fide, ac devotione; & hic in omni alio casu, ut nunc respectu Sacramentalium est huius propositionis sensus, idest conferri gratiam ex opere operantis. Nostra vero Christi Sacramenta gratiam tribuunt, & iustificationem ex opere operato, videlicet Sacramentum ipsum, seu applicationem signi exterioris, non quidem naturaliter & tamquam principalem physicam caussam (ut falso nobis imponunt Novatores) sed ex instituto, & meritis Christi per se tamquam per caussam instrumentalem habere vim, & efficaciam ad gratiam, sive sanctificationem producendam sive moraliter, sive physice in suscipiente disposito, si sit adultus. Nec ullatenus movere nos debet futilis Novatorum calumnia, quod barbarus sit hic sermo, & contra grammaticæ regulas; nam Ecclesia plerumque illas spernit non curans quanta eloquentia, sed quanta evidentia doceat, ac consecravit hunc loquendi, tametsi barbarum a Scholis inventum, quia sublata omni æquivocatione ita clare distinguit virtutem Sacramenti, a fide suscipientis.

Dixi 1. *sive physice, sive moraliter*; quia est mera Scholarum controversia, num Sacramenta novæ legis gratiam physice, sive, moraliter producant, quam nec Concilium Lateranense IV. nec Eugenius IV. in decreto pro Armenis, nec Concil. Tridentinum attigere.

Dixi 2. *disposito*; quia proprium est cuiusvis formæ, ut præcedat in subiecto in quo recipi debet sua conveniens dispositio; sicut enim licet ignis ex se, seu natura sua sit dispositus ad comburendum, nihilominus prærequiritur in ligno sua dispositio, sine qua non combureret; sic Sacramenta novæ legis, tametsi per se efficacia, non operantur tamen, nisi in suscipiente extent fides, pietas, cæteræque prærequisitæ dispositiones, ut aperte declarat Trident. Concilium.

Dixi 3. *si sit Adultus*; quia Sacramentum novæ legis nullam in infantibus prærequirit dispositionem. Si enim voluntas primi parentis potuit eis nocere cum usum nondum haberent propriæ voluntatis, convenientissimum fuit, pietatem & sollicitudinem S. Matris Ecclesiæ eis prodesse etiam non cooperantibus. Hæc Habertus hic.

Quod circa hoc de Fide præcise credendum statuere visum est Patribus Concil. Tridentini; fuit 1. Sacramenta novæ legis differre plusquam ritu externo a veteribus Sacramentis. 2 Gratiam continere, eamque conferre ex opere operato, ut videre est in Canonibus 2. 6. & 8. Sess. 7. Cæterum scholarum disputationi reliquit circa efficaciam veterum Sacramentorum quoad productionem gratiæ vel ex opere operato, vel ex opere operantis. Nihilominus tamen declarando, ac definiendo nostra Sacramenta differre a veteribus non solum ritu externo, videtur mens fuisse Concilii, differre vi & efficacia; ac proinde facile ex tali definitione colligi potest, Sacramenta veteris legis non produxisse gratiam ex opere operato; etenim non differrent si vetera, sicut nova, gratiam ex opere operato produxissent. Hinc sanius videtur sequi sententiam D. Thomæ quæ hoc propugnat, & eo vel maxime quod & Catechismus Romanus part. 2. n. 27. hanc docet, & Eugenius IV. hanc in suo Decreto post Concil. Florent. anno 1439. tamquam doctrinam Ecclesiæ Romanæ Armenis credendam proposuit. Habert. Unde fit huius sententiæ probatio.

Quod Sacramenta novæ legis producant gratiam ex opere operato manifestissime constat ex Scripturæ testimoniis, quæ talem vim de nostris Sacramentis prædicant. Etenim docent nos per Sacramentum Baptismi regenerari, salvos fieri, exuere veterem hominem, obtinere remissionem peccatorum, sanctificari, mundari, &c. ut Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto* &c. ad Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*; Ad Galat. 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*. De Confirmatione habetur Actor. 8. *Tunc imponebant manus super eos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. De Eucharistia Ioannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem habet vitam æternam*. De Pœnitentia Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. Et sic aliis in locis habetur etiam de cæteris Sacramentis. De Extrema Unctione Iacobi 5. De Ordine 2. ad Timoth. 1. De Matrimonio vero licet non expresse habeatur quod gratiam conferat, colligitur tamen ex cap. 5. Ephesior. ubi dicitur *Magnum Sacramentum*, & ex Traditione, ut iam

iam suo loco explicabitur. Quid igitur clarius exoptari potest, ut Sacramentorum novæ legis deprehendatur efficacia?

Quare nemo non videt, esse inania Novatorum subterfugia dum respondent, illas esse figuratas locutiones, quæ baptismum comparant aquæ lavacro; Sacramenta in tantum peccata dimittere, quatenus fidem excitant. Nam dato etiam hæreticis, Christum & Apostolos tropice ac figurate locutos fuisse de Baptismo, iam patet, in hoc positam fuisse rationem figuræ, ut sicuti aqua naturalis virtute sua sordes carnis abluit; ita salutare lavacrum virtute Spiritus Sancti inquinamenta extergit peccatorum, & sicuti qui nascitur usu lucis potitur, ita qui baptismate regeneratur, splendore perfunditur sanctitatis. Deinde non solum Spiritui Sancto regenerationem & purgationem tribuunt Scripturæ, sed Spiritui Sancto & aquæ baptismatis; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto* &c. Spiritui Sancto quidem præcipuam virtutem sanctificationis, aquæ vero instrumentalem sanctificat. Et hoc contingit eo ferme pacto, quo Christus verbo, contactu, sputo, digito, habitu fecit miracula; effectrix horum caussa fuit Divinitas, verba autem, digitus, sputum, habitus fuerunt eorumdem miraculorum instrumenta. Nec Sacramenta iustificant fidem excitando, cum fides tamquam dispositio præsupponatur in adulto suscipiente, & in puero ob usus rationis carentiam nulla excitetur fides. Huiusce generis faciles habentur responsiones ad eludendam Novatorum fraudem in suis cavillationibus super alia Sacramenta.

Et hoc constat etiam ex eo quod iam antea notatum fuit ex Scriptura & Patrum Traditione, Sacramenta vetera fuisse egena & vacua, nostra vero plena & efficacia; illa extitisse figuram & umbram; ista esse corpus seu rem ipsam, & veritatem; priora Salvatorem promisisse, posteriora dare salutem; & nunc præ cæteris aliis Patribus, satis sit brevitatis gratia unam adducere D. Ambrosii auctoritatem ex l. 1. *de Sacrament.* cap. 4. n. 11. ubi ait, quod *qui baptismo regeneratur, per hunc fontem transit a peccato ad vitam, a culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem; qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit*. Et equidem si spiritualis Sacramentorum effectus est peccata remittere; id certe non pendet ab hominum merito, sed ab ipsorum Sacramentorum virtute, quam habent a Spiritu Sancto ex Christi merito, & institutione independenter ab hominum fide & merito.

Quod vero Sacramenta & sacrificia veteris legis vim, ac efficaciam non haberent ad gratiam ex opere operato; sed hanc, internamque sanctitatem ex solo opere operantis, seu ex merito, & pia dispositione ministrantis aut suscipientis produxisse, amplissime patet ex pluribus Scripturæ testimoniis, & præcipue ex D. Paulo, ex quo habemus inefficaciam, & insufficientiam Sacramentorum veteris legis ad efficiendam internam animæ sanctificationem, ex eo provenisse, quia non erat eis annexa, sicuti nostris, huiuscemodi gratiæ promissio, ut Hebræor. 8. *Melius sortitus est ministerium, quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.* Unde propter talem insufficientiam ac inefficaciam, ad internam sanctificationem in hominibus producendam, Sacramenta & Sacrificia veteris legis definit & vocat egena, & vacua elementa, ex se non valuisse, ait, nisi ad externam carnis legalem sanctitatem seu munditiam conferendam, minime vero internam, peccata auferendo per gratiæ in anima efficientiam; exinde propter eorum inutilitatem fuisse reprobata ut habetur in Epist. ad Galat. cap. 4. *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo servire vultis*; & cap. 7. ad Hebr. *reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem*. Et quod vetera Sacramenta per se non conferrent nisi externam mundationem, legalemque sanctificationem, non internam conscientiæ, & animæ a peccatis, patenter exponit cit. Apostol. in eadem epist. ad Hebr. cap. 9. ubi ait: *si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis*, (ecce sanctitas externa legalis) *quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit, immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis?* Ex Patribus vero qui unanimes hoc docent satis sit brevitatis gratia ut pro omnibus adducatur Chrysostomus in sua Orat. *de baptismate Christi*, ubi expressis terminis nostra habetur sententia, ac doctrina; ibi enim ita ait: *Iudaica expiatio nequaquam a peccatis liberabat, sed a corporis sordibus tantum; nostra vero talis non est, nam & a peccatis liberat, & animam abstergit, & Spiritus gratiam largitur*.

Porro interna sanctificatio, quam etiam iam

iam conferebant per accidens vetera Sacramenta, non caussabatur nisi ex opere operantis, idest ex merito fidei, piæque dispositionis vel administrantis, vel suscipientis Sacramentum. Hoc probant I. Scripturæ testimonia. Nam Genes. 4. dicitur *Deum respexisse ad Abel, & ad munera eius, ad Cain vero, & ad munera eius non respexisse*, cuius caussa discriminis exponitur ab Apostolo ad Hebræos 11. quia nempe fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo. Hæc enim fides procul dubio efficit quod Levit. I. *holocaustum*, *& oblatio* dicuntur *esse suavissimi odoris Domino*; cum de Sacrificiis sine hac fide, sed solo carnali animo a Iudæis oblatis protestatus sit ipse Deus per Isaiam cap. I. ea ipsi displicuisse. *Ne offeratis*, inquit, *ultra Sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi . . . manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*. Vetera igitur sacrificia ac Sacramenta non iustificabant nisi per fidem ut clare exponit D. Thom. I. 2. q. 103. art. 2. *offerebantur* (ait S. D.) *sacrificia quædam in veteri lege, non quia ipsa sacrificia a peccato mundarent, sed quia erant protestatio fidei, quæ a peccato mundat*.

Et hoc etiam ex ratione theologica facile constat; certum est enim quod actus religiosi tunc Deo grati sunt & gratiæ meritorii, quando fide, ac charitate exercentur. Igitur cum offerre sacrificia, & Sacramenta suscipere actus essent religiosi a Deo in lege præscripti, quando fide, & charitate exercebantur, procul dubio grati erant Deo, & apud illum meritorii ipsius gratiæ; quam dandam in lege evangelica significabant, ac promittebant. Insuper, quia antiquis Patriarchis, & Prophetis, cæterisque sanctis viris veteris ætatis, non solum temporalis, & caduca huius vitæ felicitas, sed etiam spiritualia bona, & æterna in Cœlo promissa fuere in præmium fidei, obedientiæ, & observantiæ mandatorum Dei. Nam Abrahæ, & eius descendentibus ita Deus pollicitus est Genes. 15. I. *Protector tuus sum, & merces tua magna nimis*. Ergo &c.

Quam vero genuina sit hæc D. Thomæ doctrina de veteris, ac novæ legis Sacramentorum differentia, facile ex hoc cognoscitur; quod vetera gratiam conferre non potuissent ex opere operato etiam per accidens & secundario, ut secunda vult sententia. Quia vel sanctificatio tribuitur fidei tantum, & tunc est ex opere operantis, vel fidei & Sacramento, cuius fidei signum erat protestativum, & tunc necesse est ut fateantur eiusmodi Sacramentis annexam fuisse Dei promissionem gratiæ, idest ut quoties ex fide adhiberentur, certissime Deus ad dandam gratiam moverent, & tunc vi talis promissionis necesse est ut agnoscant vim cum fide habuisse illa Sacramenta, conferendi gratiam etiam primario, & per se. Et si alias sentiant, ut D. Bonaventura, nempe tale pactum non extitisse, in aliud incidunt incommodum, nempe vetera Sacramenta vim habuisse conferendi gratiam ex opere operato, sine ullo Dei pacto, & promissione, quod quidem non videtur facile posse conciliari cum communi Theologorum.

Quod si obiiciatur, Scripturas modo omnino eodem loqui de Sacramentis veteris legis, ac novæ; nam Levit. 4. & alibi ita habetur; *Orabit pro eo Sacerdos, & dimittetur ei, & propitius erit Dominus, & sanguis pro animæ piaculo est*. Unde generatim idest de Sacerdotibus tum Sinagogæ, tum Ecclesiæ, ad Hebræos 5. dicitur: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Itidem iisdem fere verbis exponit sacer contextus efficaciam utriusque legis Sacramentorum; cum de manuum impositione non secus legatur in nova Lege Actor. 4. *Tunc imponebant* (adde Apostoli) *manus super eos, & accipiebant Spiritum Sanctum*; ac in veteri Deuteronom. 34. ubi sic legitur; *Repletus est Iosue Spiritu Sapientiæ, quia Moyses posuit super eum manus suas*; quæ particula *quia* caussalitatem seu efficientiam significat. Et tales contextus habentur etiam de aliis.

Verum facile diluitur oppositio ex allatis textibus, nempe non loqui Scripturas de Sacramentis utriusque Testamenti universaliter & absolute, cum revera nullibi legatur in Scriptura de nostris Sacramentis, sicuti de veteribus, quod sint egena, vacua, ac inutilia elementa: & si aliquando eodem modo loquuntur universaliter de utrisque, loquuntur de munditia tantum externa & legali, quam revera conferebant ex opere operato, non vero de munditia interiori, & gratiæ sanctificantis, quæ non conferebatur nisi ex opere operantis. Ad illud vero de manuum impositione facta Iosue ex Dei iussu per Moysem, & ad alia huiuscemodi, patet responsio ex eo, quod talis manuum impositio, sicuti etiam quamplurima alia quæ obiici possent, ut Manna, aqua de rupe featuriens, non erant Sacramenta;

cum

cum non essent ritus sacri, & permanentes, sed quædam cæremoniæ transeuntes, quæ pertinebant ad gratiam miraculorum non infrequentem apud Israelitas. Qui vero fusius rem deprehendere desideret, adeat Theologos, qui ex professo hoc tractant ut Est. Sylv. Tournel. P. Berti, Hab. aliique; quia cum præsens institutum sit, principia tantum moralia exarare, de his illud tantum exhibemus, quod satis sit ut Lector aliquid etiam ex dogmaticis, quæ huc spectant prælibare possit.

§. XI.

De Circumcisione.

Non desunt qui ritum, seu usum Circumcisionis statuant in more fuisse ante Abrahamum apud alias Gentium nationes, ut notat Euseb. Præparat. Evangel. l. 1. p. 38. edit. Vigerii, ubi ait, Saturnum omnium primum sibi, & commilitonibus suis pudenda circumcidisse, ac exinde negant a Deo fuisse institutam, & ab Abrahamo suum traducere initium. Hærodotus l. 2. cap. 36. & 104. Diodorus Siculus l. 1. pag. 17. tradunt hunc ritum circumcidendi prius excogitatum fuisse, ac institutum ab Ægyptiis, inde vero ad Cholcos, Arabes, Iudæosque transisse. Verum Iosephus l.8. Antiquit. Iudaic. cap. 10. n. 3. quem postea communiter secuti sunt Ecclesiæ Patres, ac Interpretes, etiam Heterodoxi, propugnat cum cæteris Iudæis, contra Herodotum quem refellit, Abrahamum primum omnium fuisse circumcisum, ac proinde ab eodem refert, ac sustinet Hebræos suos descendentes, & minime ab Ægyptiis, & Pheniciis Circumcisionem virilium accepisse ac didicisse, affirmans tamquam rem omnibus compertam, nullos alios in Palestina circumcidi, nisi Iudæos. De hoc ita certum est in Theologorum scholis, ut nulla unquam oborta sit de tali re difficultas, sed unanimes supponunt, primum hominum ex Dei mandato circumcisum Abrahamum. Inquirunt quidem, num Circumcisio instituta fuerit tamquam signum tantum secernendi Hebraicum populum a cæteris gentibus, num vero tamquam gratiæ symbolum, vel Sacramentum ad maculam originalis peccati delendam. Propugnat S. Thomas, & eius discipuli contra plurimos, Circumcisionem institutam fuisse ad utrumque, nempe & in signum quo Iudæi ab aliis discernerentur, & æque ac nunc Baptisma, etiam in remedium originalis peccati. Qui tamen hoc sustinent, & habent Circumcisionem in ratione Sacramenti, in hoc discrepant, quod quidam volunt per hoc signum seu Sacramentum deletum fuisse Originale peccatum ex opere operato, quidam solum ex opere operantis ut D. Thom. & eius schola contra alios plures. Viguerunt olim inter Theologos qui Circumcisionem, ut remedium Originalis culpæ agnoscebant, variæ opiniones, quas refert D. Thom. 3. p. q. 62. art. 6. ad 3. quarum 1. erat per Circumcisionem condonatum fuisse peccatum, non collatam gratiam. 2. collatam quidem gratiam quoad remissionem peccatorum, sed non quoad alios effectus. 3. datam gratiam quantum ad remissionem peccati, & observantiam legis, non vero ad repressionem cupiditatum. 4. datam fuisse gratiam, quantum ad remissionem peccati, sed non quantum ad consequendam Dei benevolentiam, quæ opiniones valde absurdæ & falsæ videntur; quia quidquid caussa est remissionis peccati, necessario caussa est gratiæ & vitæ æternæ; & quod caussa est vitæ æternæ, necessario est caussa mediorum, quæ conferunt ad vitam æternam, ut est divina benevolentia, observantia mandatorum, cupiditatum repressio. Tournel. His igitur omissis tota contentio erit circa præsentes opiniones.

Sed ante sententiæ probationem prænotandum occurrit, duo ad mentem D. Thomæ attendenda esse in Circumcisione. Primum videlicet ipsummet Circumcisionis signum in Abrahamo institutum; secundum professionem fidei in Messiam venturum, quam diximus iam inspiratam in statu naturæ ad peccatum originale delendum; & hanc fatendum usque ad Christi adventum permansisse, cum non aliud remedium esset apud Hebræos pro mulieribus, & pro parvulis ante octavum diem decedentibus. Porro ex dictis constat, non fuisse Circumcisionem singulare signum statutum ad illam professionem emittendam, sed potius fieri pro parvulis per quoslibet nutus, & pro adultis per qualiacumque sacrificia. Unde postquam instituta est Circumcisio, illa communiter usi sunt parentes ad fidem illam pro parvulis profitendam. Et sic Originale peccatum deletum fuit in Circumcisione, non quidem virtute circumcisionis, sed virtute professionis fidei, quæ in ritu illo pro parvulis eliciebatur.

Huic potius sententiæ videtur adhærendum, eo quod divinæ Scripturæ magis cohæreat. Etenim Genes. 17. in Hebræo, & in

in Vulgata editione legitur simpliciter; *Masculus cuius præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo*; ubi non habentur illa duo vocabula, nempe *octavo die*, quæ cum legeret D. August. in Cod. Græco non genuino, suam hisce verbis sententiam nitebatur. Quare cadente principio, quod erat sententiæ basis, atque fundamentum, procul dubio ipsa quoque corruit opinio, ac proinde iuxta veram huiusce textus lectionem, præceptum Circumcisionis sub pœna capitis solos respiciebat adultos, si pactum Circumcisionis irritum facerent, scilicet si se, aut suos circumcidere neglexerint. Et quod talis sit illius Scripturæ sensus, deprehenditur tum ex contextu citati capitis, tum ex cap. 4. Exodi, ubi habetur, quod quia Moyses neglexit suum circumcidere filium, non infantem, sed patrem ipsum Deus occidere voluit. Insuper Apostolus hoc comprobat cap. 3. & 4. in Epist. ad Romanos, ubi probare contendit, fidem iustificasse, non vero Circumcisionem; nam cap. 3. ait; *Quæ utilitas Circumcisionis?* & subdit, *multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei*. Unde secundum Apostolum hoc erat præcipuum Circumcisionis munus, nec verbum ullum addit, ex quo colligi possit eam peccatum remisisse, quod est longe maius. Imo sequenti cap. ex professo probat, Circumcisionem hanc non habuisse efficaciam; sic enim loquitur; *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum; beatitudo ergo hæc in Circumcisione tantum manet, an etiam in præputio? non in Circumcisione, sed in præputio*.

Circumcisio non applicabatur Mulieribus, nec maribus ante octavum diem, ad quem sane multi non perveniebant morte præoccupati. Item per quadraginta annos, quibus Iudæi commorati sunt in deserto, omissa est Circumcisio, Iosue 5. Et non alia certe ratione, nisi quia cum tantum instituta esset ad distinguendum genus Abrahæ ab aliis nationibus, supervacanea videbatur, donec populus Iudaicus prorsus seiunctus erat in deserto ab omni alia gente.

Non est tamen difficile sententiam D. August. cum hac D. Thomæ, quæ eidem est opposita, conciliare, videlicet per Circumcisionem deletum fuisse in veteri lege peccatum Originale, sicuti nunc in lege gratiæ deletur per baptismum, si hoc factum fuisse dicatur, non vi ritus externi Circumcisionis, qui ad hunc effectum a Deo non fuerat institutum, sed ratione professionis Fidei. Habert.

Corollarium.

Ex hactenus dictis infert Habertus Sacramenta veteris & novæ legis ita per specificas differentias definiri posse. Sacramentum veteris legis est *signum sensibile sacrum a Deo permanenter institutum ad producendam per se sanctitatem legalem, solumque significandam interiorem*. Et hæc definitio convenit Sacramentis etiam legis naturæ. Sacramentum novæ legis est *signum sensibile sacrum a Christo Domino permanenter institutum ad producendam per se, & ex opere operato sanctitatem interiorem*. Definitiones sacramentorum veteris legis, & novæ.

Igitur in duobus potissimum differunt Sacramenta nova, a veteribus. 1. quia sunt instituta a Christo Domino, ut infra dicetur. 2. quia gratiam sanctificantem, iustitiamque conferunt ex opere operato.

Cæterum cum Sacramenta sensibilia sint, non secus ac res aliæ sensibiles, ac materiales, dupliciter considerari possunt, videlicet metaphysice secundum genus & differentiam, & physice secundum partes physicas, ex quibus essentialiter constant; hinc duplex etiam est eorum definitio, ut videre est in homine, qui metaphysice definitur, *animal rationale*, & physice *unum totum, compositum ex anima & corpore organico*; sic etiam duplex est Sacramentorum definitio; alia secundum genus & differentiam, cuiusmodi sunt mox allatæ definitiones; alia secundum partes, ex quibus Sacramenta componuntur. Licet tamen Sacramentum non sit totum proprie physicum, cum eius partes non sint substantiales, incompletæ & realiter unitæ, nec faciat unum per se; est tamen unum morale conflatum ex quibusdam partibus, de quibus agendum. Habert.

§. XII.

De Sacramentorum novæ Legis materia & forma.

Circa rem hanc nullus habetur respectus ad Sacramenta veteris legis, cum in posterum nulla horum sit habenda ratio, eo quod nihil circa hæc inquirendum maneat, sed solummodo ad Sacramenta novæ legis, cum de hisce tantum deinceps sermo habendus sit. Et primo examini subiiciendæ sunt partes, ex quibus hæc constant Sacramenta.

Tametsi in definitione Sacramenti posita sit solummodo res sensibilis, non una tantum

tum est hæc res, licet unum tantum signum constituat. Nam *Sacramenta omnia essentialiter tribus præcipue perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit Sacramentum non perficitur*. Ita Concil. Florentinum in Decret. *de Sacramentis*. Et hoc constat etiam ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ. Hic tamen nomine materiæ non tantum intelligendum est, materiam proprie dictam requiri in omnibus Sacramentis, quæ videlicet sit elementum, sive res aliqua corporea, visibilis, atque tractabilis, ut in Baptismo, Confirmatione, & Extrema Unctione, sed satis est, si in Sacramentis aliquid assignetur quod materiæ habeat quamdam rationem, & sic in eodem Concil. Florent. atque etiam Tridentino actus pœnitentis dicuntur esse quasi materia Sacramenti Pœnitentiæ. Quamvis vero elementum ex institutione divina habeat suam quoque significationem, nihilominus tamen addenda sunt verba, ut eam veluti astringant atque determinent, ut apertior ac distinctior rei, quæ geritur significatio fiat, cum verborum inter omnia signa maxime proprium sit, aliquid certum, ac determinatum significare.

Cum igitur elementum & verbum se habeant in Sacramentis quomodo in rebus, natura, vel arte compositis, materia & forma, nempe ut partes essentiales; ita manifestum est utrumque ita pertinere ad veritatem & substantiam Sacramentorum, ut si alterutrum desit, vel in aliud commutetur, Sacramenti veritas non subsistat.

Dicuntur etiam Sacramenta per tria supra relata perfici, non autem componi, aut constitui; quia minister eiusque intentio non ingrediuntur compositionem Sacramenti; licet tamen sint quid ipsis intrinsecum, ac pertinens ad eorum caussam efficientem, de quibus infra. Sacramenta igitur novæ legis ex duobus tantum constant, scilicet rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma. Et licet dicat Florentinum Concil. omnia Sacramenta, & essentiale sit omni Sacramento cuiusque status, constare ex rebus, eo quod omne Sacramentum sit signum; doctrina tamen Concilii intelligi nequit nisi de Sacramentis novæ legis, cum necesse non sit omne Sacramentum constare etiam verbis; siquidem multa erant in lege veteri, ut Circumcisio, agni Paschales, Consecrationes Pontificum, ac Sacerdotum, quæ absque præscripta verborum forma celebrabantur; quia verba sunt signa expressiora, minime convenientia statui legis veteris, in qua Mysteria sub umbris latebant: fateri tamen oportet, quod in quorumdam Sacramentorum celebratione verba adhibebantur.

Dicitur loco cit. Concilii Florent. *rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma*, & hoc per analogiam ad compositum physicum, in quo pars imperfectior, & minus determinata dicitur materia, & actus quo destinatur materia ad tale esse, dicitur forma. Materia enim, puta ligni, est indeterminata, vel ad formam ignis, vel ad formam ligni, aut cineris ac ideo ad illud vel illud esse; & per formam ignis determinatur ad esse ignis, & per formam ligni ad esse ligni. Ita aqua per se indiferens ad abluendum vel refrigerandum, seu ad emoliendum, determinatur ad ablutionem significandum per verba: *Ego te baptizo*.

Methodus vero explicandi partes Sacramentorum per materiam, & formam incognitum fuit ante ortum scholasticæ Theologiæ; e placitis enim Peripateticæ Philosophiæ, quæ invaluerant in scholis philosophicis, hic loquendi modus fluxit ad Scholas Theologicas, quamvis tamen non scholas omnes statim præoccupaverint. Priusquam Methodus hæc a Theologis usurpata fuerit; nihil de ea habent scholæ Magistri, ne ipse quidem Petrus Lombardus dictus Magister sententiarum, nec Ugo Victorinus; quia licet & isti interdum aut formam, aut materiam Baptismi nominent, non tamen id dicunt philosophorum sensu; neque enim de forma per ordinem ad materiam, aut de materia per ordinem ad formam verba fecisse videntur, sed per materiam totum sensibile intelligebant quo constat Sacramentum; per formam vero more Iurisconsultorum certas verborum formulas seu conceptiones intelligebant, quas & Iudices in formula iudiciorum, & ministri Ecclesiastici in Sacramentorum administratione observare tenentur. Unde partes Sacramentorum, quæ postea a Scholasticis appellari cœperunt, materia & forma, a veteribus Scriptoribus dicebantur *res Sacramentorum*: sic Tertull. l. *de Præscrip.* cap. 40. ait, *Dæmonem in suis Idolorum Mysteriis res Sacramentorum divinorum æmulari*. Primus inter Scholasticos, qui partes Sacramentorum cœpit appellare materiam, & formam distincte fuit Gulielmus Antisiodorensis in sua summa Theologica anno 1210. Et ab eo tempore summo consensu Methodus hæc recepta fuit, & publico et-

iam Ecclesiæ usu consecrata tam in cit. Decret. Eugenii IV. tum in Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. Nomine igitur materiæ Sacramenti intelligitur illud omne sensibile quod magis confuse gratiam significat, sive illud sensibile sit res quædam, seu substantia, qualis est aqua in Baptismo, Unctio in Confirmatione, panis, & vinum in Eucharistia &c. sive sit quædam actio, aut ex parte ministrantis, aut ex parte suscipientis Sacramentum, qualis est manus impositio in Ministro Confirmationis & Ordinationis, & Contritio, confessio, satisfactio in pœnitente. Per formam vero veniunt non tantum verba proprie dicta, quæ ore proferuntur, sed id omne venit quod in Sacramento rem sensibilem arctius, & clarius restringit ad significandam gratiam sanctificantem, sive illud verbum sit vocale, sive non, ut sunt v. g. nutus & similia signa, quæ S. August. L. 2. *de doct. Christ.* cap. 3. appellat verba visibilia, quia videlicet verborum vice funguntur, & verba possunt appellari a nobiliori signorum genere, quod est verbum, ut ibi docet D. Augustinus. Quod quidem in Matrimonii Sacramento locum habere potest, cum contrahens matrimonium usu vocis privatus, solo nutu consensum exterius demonstrare valet; saltem in eorum opinione qui mutuum consensum huius Sacramenti formam esse affirmant. In Sacramento pariter Pœnitentiæ satis est ad illius materiam ut confessio, & contritio aliquo exteriori signo, seu nutu declaretur; quare Sacramentalis absolutio impendi solet moribundo, qui improvisa vi morbi oppressus voce confiteri non potest, sed gestu aliquo, vel nutu suum testatur de peccatis dolorem.

Materia Sacramentorum duplex.

Materia autem duplex est, alia remota circa quam versatur actio ministri, & est res quæ adhibetur in Sacramento efficiendo, ut aqua in Baptismo, alia proxima, & est usus ac applicatio talis rei, seu materiæ remotæ, ut ablutio in Baptismate.

Quod vero Sacramenta omnia novæ legis perficiantur rebus tamquam materiæ, verbis tamquam forma, hoc constat ex Scripturis. Habetur enim de Baptismo Ephes. 5. *Mundans* (Ecclesiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ*. Unde S. August. tract. 8. in Ioann. ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum; Detrahe verbum, quid est aqua nisi aqua*. Et sic de aliis Sacramentis divinæ Scripturæ non obscure manifestant, ut quando indigitant impositionem manuum, Sacram unctionem, panem vinumque Eucharisticum, mutuam Coniugatorum conventionem, assensumque reciprocum, peccatorumque detestationem, quæ satis est hic tantum innuere, quia iam in singulis Sacramentis exponendis suæ proferrentur auctoritates eorum materiam comprobantes, ac formam. Unde ne aliquid hic desideretur, præ cæteris satis erit ut unum vel alterum referatur D. Augustini testimonium ex tract. 80. in Ioann. n. 3. ubi ait; *Unde ista tantum virtus aquæ, nisi faciente verbo*. Et infra; *Mundatio igitur nequaquam fluxo, & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo &c.*

Nec officere potest huic veritati silentium verborum consecrationis apud antiquiores Scriptores; quia ut iam alias dictum fuit, tali utebantur illis temporibus œconomia ut occultarent gentibus religionis nostræ mysteria; ita ut non solum res celarent quæ in se spectatæ communes sunt nulloque tectæ velamine, sed ritus consecrationis & præsertim verborum formam, ut habemus ex Innoc. I. in priori sua Decretal. Volum. Sacrorum Conciliorum 2. pag. 1245. *de Sacramento Confirmat.* n. 3. ubi sacro memorato Chrismate. *Verba autem*, inquit, *dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere*. Et n. 8. explicata materia Extremæ Unctionis ait; *Reliqua vero quæ scribi fas non erat, cum adfueris, interrogati poterimus edicere*. P. Berti. Ecce ergo etiam ex Traditione veritas clare comprobatur.

Tam certa est veritas de materia, & forma Sacramentorum, ut Dæmon in superstitiosis initiationibus sive ad affectandam divinitatem, sive ad æmulationem, sive ad contemptum nostrorum divinorum mysteriorum in sacrificiis idolorum ac Gentilium mysteriis easdem fere res eosdemque ritus imitatus fuerit, quos a Christianis in suorum Sacramentorum usu observari noverat. P. Berti 101. Tournel. 18. ut habetur ex S. August. l. 4. *de Trinit.* cap. 10. Tertull. l. *de præscrip.* cap. 40. Iustinus Apolog. 2.

Dicet forsan aliquis: Eucharistia non constat verbis tamquam forma. Respondeo non constare Eucharistiam verbis tamquam forma si consideretur in facto esse; constat vero verbis si consideretur in fieri; cum tunc verbis Domini perficiatur. Habert.

§. XIII.

§. XIII.

De verbis, quibus tamquam forma Sacramenta novæ legis perficiuntur.

Gravis versatur controversia inter Catholicos, & Novatores, num verba quibus perficiuntur Sacramenta, sint concionatoria tantum & promissoria, ac proinde inefficacia, & habeant tantum significationem, an vero consecratoria sint, & efficacia. Ex falso principio quod sibi præfixerunt Novatores, quod per solam fidem promissionum Christi iustificemur in Sacramentis suscipiendis; minime vero per signi, seu Sacramenti applicationem, sequuntur alia incommoda & absurda contra Sacramentorum virtutem, nempe Sacramenta spiritualem gratiam non conferre, & exinde verba Sacramentorum nullam habere efficaciam, sed nudam significationem, idest eadem verba solummodo nos instruere, divinas confirmare promissiones, atque nos certiores reddere, quatenus per fidem Deo intime coniungimur; ac proinde non credentes Sacramenta non accipere, idest non manducare Dominicum corpus in Eucharistia. Idcirco verba Sacramentorum pronuncianda esse eo modo, qui aptus sit ad generandam fidem, & promissa obsignanda, & per consequens Sacramenta conficienda esse verbis vernaculis, seu captui cuiuscumque accommodatis, utpote quæ magis ad instruendum sint apta.

Tribuentes igitur Novatores omnem vim iustificandi Fidei, tenent verba in Sacramentis conficiendis prolata, perinde se habere, ac se habet prædicatio Evangelii, nimirum nobis Christi gratiam proponere, illam polliceri, ad Christi fidem nos excitare, non autem immutare materiam illam sensibilem, idest verba esse tantum concionatoria non vero consecratoria. Nam verbum concinatorium & promissorium, est verbum quod profertur per modum concionis ad excitandam fidem & devotionem: Verbum vero consecratorium non præcise ordinatur ad erudiendam plebem, cum sæpe proferatur ignoto idiomate; sed ad sanctificandum, & consecrandum, tum materiam, puta aquam in Baptismo, quatenus accedente verbo percipit virtutem sanctificandi; tum ipsum suscipientem. Verbum enim & materia simul iuncta ipsum consecrant, & sanctificant. Hisce positis pro veritate catholica sit.

Verba quæ Sacramentorum formam continent non sunt promissoria, aut concionatoria, sed solummodo consecratoria; ut constat ex divinæ Scripturæ testimoniis, & ex constanti Scriptorum Ecclesiasticorum loquendi usu, qui verba Sacramentorum non appellant conciones, instructiones, promissiones, sed consecrationes. Nam 1. Corinth. 10. huiuscemodi Sacramentorum verba, dicuntur verba *benedictionis*. *Calix benedictionis cui benedicimus nonne communicatio sanguinis Christi est?* Verbum vero benedictionis idem est apud nos, ac consecrationis. Item in eadem epist. dicuntur verba *invocationis*: *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* idest invocato nomine Pauli. Quo sensu Actor. 22. habetur; *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipsius*. Dicuntur verba *vitæ*: *mundans eam (Ecclesiam) lavacro aquæ in verbo vitæ*.

Inter Patres vero qui semper eodem sensu loquuntur de formis, seu verbis Sacramentorum, habetur S. Augustinus qui l. 3. *de Baptis*. cap. 10. ait: *Baptismus Christi verbis evangelicis consecratus & per adulteros & in Adulteris sanctus est*. Et S. Ambrosius l. 4. *de Sacrament.* cap. 4. ait: *ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi*. Et S. Gregor. Nissenus *orat. Catech.* cap. 37. inquit: *Dei verbo sanctificatum panem in corpus Dei verum transmutari credo*. Et sic semper de huiuscemodi verbis loquuntur Patres.

Et hoc ratio quoque evincit; quia cum Sacramenta legis novæ non sint instituta præcise ad fidem promissionum obsignandam excitandamque, hominemque qui ea symbola suscipiat, nec obicem ponat, per se, & ex opere operato sanctificent, ac Deo devoveant, quod iam antea notavimus fieri per novæ legis Sacramenta; hinc finis primarius, proximus, & immediatus verborum Sacramentalium novæ legis, nec est nec esse potest, ut divinas nobis obsignent promissiones, fidemque in nobis excitent, sed ut coniuncta materiæ, & materiam consecrent, & symbolum per eadem verba materiamque constitutum, per se ex opere operato suscipientem Dei consecrent cultui, ac sanctificent; idcirco verba Sacramentalia non sunt promissoria & concionatoria, sed vere consecratoria. Et equidem verba quibus Sacramenta perficiuntur, nullas clare, & expresse continent divinas promissiones, ut attendenti facile patet in verbis præcipue Baptismi. Dicitur enim in hoc efficiendo, & ministrando *Ego te baptizo, in nomine Patris*; quæ verba cum effectum præsentem commostrent, eumque divina virtute producant, non sunt promissoria iuxta hæreticorum sensum, sed vere consecratoria: nam

verba *ego te baptizo in nomine Patris &c.* non exprimunt gratiæ conferendæ promissionem, sed dessignant, efficiuntque præsens animarum lavacrum, atque Spiritus regenerationem. Igitur hæc verba non sunt promissoria, ut volunt Hæretici, sed vere iuxta Ecclesiæ sensum consecratoria.

Item promissio gratiæ non est facta in divinis Scripturis credentibus tantum, sed credentibus qui Sacramenta suscipiunt. Nam Marci 16. habetur; *Qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*. Ecce non dicitur tantum; *Qui crediderit salvus erit*, sed statim subiungitur, *& baptizatus fuerit*. Unde licet in Adulto fides, ut dispositio ad Baptismi sanctificationem requiratur, formalis tamen effectus sanctificationis tribuitur gratiæ per susceptum Baptismum collatæ, quæ sanctificatio ita proprius est Baptismi effectus tamquam caussæ, non vero Fidei, ut etiam sine fide sanctificet Baptisma, quomodo fit in parvulis, qui defectu usus rationis fidei concipiendæ sunt incapaces. Unde verba Sacramentorum non sunt promissoria gratiæ collatæ credentibus, sed collatæ credentibus, qui digne, idest rite, & recte dispositi digne Sacramenta suscipiunt. Dixi *digne suscipiunt*, quia Christus Dominus non absolute promisit credentibus vitam æternam, sed dummodo ipsius obediant præceptis, dummodo baptizentur, Sacramentum sui corporis digne suscipiant. Hallucinantur ergo, imo simul mentiuntur, maximamque Deo iniuriam irrogant quique censent evangelicis verbis, quibus Sacramenta consecrantur, gratiam fide sola consequendam promitti. Ita P. Berti 112.

Item Ecclesia ut certa sit, ac secura de veritate seu validitate Baptismi collati non attendit ad fidem, doctrinam, instructionemque Ministri, nec ad fidem qua baptizatus baptismum susceperit, sed ad materiam, & ad formam ipsius baptismi collati, nempe an in alterutro facta sit adulteratio, seu immutatio; idest an rite sicuti oportet, ut validum sit baptisma, adhibuerit Minister legitimam materiam, & formam, vel non, ita ut baptismus nullus, & invalidus ob talem defectum sit iudicandus. Ita Concil. Nicænum General. I. can. 19. Paulianistarum, & Laodicenum can. 8. Cataphrygarum Baptismum reprobavit.

Igitur verba Sacramentorum non sunt concionatoria in Eterodoxorum sensu, sed perfecte consecratoria, ut catholica docet Ecclesia. Requiritur quidem concio respectu adultorum ante baptismum, iuxta illud Matthæi 27. *Docete omnes gentes*, ut disponantur per fidem aliosque actus virtutum a Concil. Tridentino expositos sen. 6. cap. 6. sed non est pars Sacramenti, ut patet, sicuti supra diximus in parvulis, quibus dum baptizantur inutilis foret concio, cum eam nec audire, nec intelligere valeant.

Nec ullatenus hic valet quod hic respondet Calvinus, nempe quod intelligent quando ad ætatem pervenerint; quia possunt morte præoccupari, ac proinde ad illam ætatem non pervenire, & sic nec intelligere, nec credere; & tamen fatetur ipse Calvinus non frustra esse baptizatos, in quo sibi contradicit, quia cum iudicet non minus esse necessariam fidem ad essentiam baptismi, quam aquam; si vult baptismum nullum esse sine aqua, quomodo potest baptismum in sua sententia valide adstruere in parvulis sine fide.

Nec eum salvat responsio, quod si concio captum infantis non attingat, attingit tamen auditum, & captum adstantium. Nam 1. validus est baptismus collatus ab Infideli ministro sine testibus; 2. nec fides, nec infidelitas testium prodest, aut obest baptismum suscipienti.

Obiiciunt 1. illud 1. Petri cap. 3. ubi Apostolus loquens de arca, in qua pauci salvati sunt, nempe octo animæ tantum, subiungit: *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium; sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum:* hic enim, notat Lutherus, in textu Græco pro *interrogatione* habetur *pactum*, seu *stipulatio*; idcirco infert, verba Baptismi esse ad excitandam fidem promissionum Dei, & confirmandum pactum quod anima init cum Deo.

Negatur conseque. Locus enim citatus cæteroquin obscurissimus, idcirco valde intellectu difficilis, in duplici sensu explicari potest. 1. videlicet ut Apostolus probet ex testimonio conscientiæ iam post Baptismum pacatæ, nostrum Baptisma longe differre a Iudæorum purificationibus, in quibus sordes tantummodo carnis tollebantur, cum in Baptismo conscientia ipsa sua tranquillitate & fiducia, quam habet ad Deum testetur peccatorum maculas vere elui, ac mundari. 2. ita, ut notet Apostolus sponsiones, quæ a primis sæculis fieri consuevere a baptizandis, ut ex Tertull. habemus l. *de Corona Milit.* cap. 3. *Sub Antistitis manu*, ait, *contestamur nos renunciare Diabolo, & pompæ, & Angelis eius;* hinc Baptismus solet appellari a Patribus sponsio salutis, qua initiandus re-

renunciat Diabolo, omnibus eius operibus pompisque, ac pollicetur se imposterum Christum secuturum. Verum nescio quid ex hoc inferre possint in sui erroris patrocinium Novatores cum potius hoc testimonium arma nobis præbeat ad eumdem errorem impugnandum: docet enim expressis verbis, Baptismum nec salvare, sicut aqua salvas fecit ab aquis diluvii octo animas; arca vero non per fidem promissionum sed per se ipsam familiam Noe salvam reddidit.

Obiicitur 2. modum loquendi SS. PP. de Sacramentis, qui ea vocant *signacula pignora*, *arrhas*, & præcipue illud D. Augustini tract. 80. in Ioannem ubi ait: *Iam vos mundi estis, non propter Baptismum, quo loti estis, sed propter verbum quod locutus sum vobis*. Igitur Sacramenta non sanctificant, sed per fidem promissionem, quorum sunt arrhæ, ac signacula, unde verba Sacramentalia ex S. Augustini doctrina sunt mere concionatoria, neutiquam consecratoria.

Resp. verum quidem esse, sicuti nos quoque fatemur, Sacramenta nostra esse signacula significantia, & obsignantia res sacras, & pignora divinarum promissionum. Nam Deus exhibet in Sacramentis quod promisit; v. g. in Eucharistia dat corpus suum, suamque carnem, quam pollicitus est dandam Ioann. 6. In Baptismo confert Spiritum Sanctum in quo prænunciaverat Præcursor fideles fore baptizandos Matth. 3. Nullus tamen SS. Patrum tradidit, ista nobis conferri in Sacramentis, prout per verbum concionatorium fidem excitavit. Ad textum vero D. Augustini respondeo, S. Doctorem ibi dicere verbum mundare in Baptismo, non quia dicitur, sed quia creditur, idest non prout est quid naturale, & sonus transiens, sed quatenus est verbum Christi supernaturale sola fide apprehensibile; *Aliud enim est* (ait S. D.) *sonus transiens, aliud virtus manens*; non ita tamen ut velit mundationem fieri per verbum in Baptismo, quatenus actu creditur quod per ipsum significatur: nam S. P. est totus ut probat, nec infidelitate ministrantis, nec defectu rationis in infante Baptismi effectum impediri.

§. XIV.

De Divisione Formæ Sacramentorum.

Formæ Sacramentorum nulla agnita fuit apud veteres divisio, ita ut ante octavum Sæculum una tantum forma absoluta agnosceretur: idcirco nulla in Scriptoribus qui illud sæculum præcesserunt invenitur mentio formæ conditionalis, sicuti celebres Theologi huiusce ætatis observarunt, ut Tourneleius, Eminentis. Gotti, Iuveninus, aliive. Imo præter quam quod nullam inveniant mentionem illis temporibus de forma conditionali, ex gravibus etiam momentis colligunt, tunc minime adhibitam fuisse formam hanc in Ecclesia. Nam sæpe exorta prioribus sæculis difficultate circa validitatem alicuius baptismi, nunquam invenimus factum fuisse recursum ad rebaptizandum cum forma conditionali. Sed vel omissa est rebaptizatio, vel si grave erat fundamentum iudicandi baptismum ob aliquem substantialem defectum fuisse invalidum, facta est rebaptizatio cum usu formæ absolutæ, ut videre est apud graves Theologos, præcipue Iuvenin, Tournel. Berti hic. Et revera cum tale dubium propositum fuerit, idest quid in incertitudine Baptismi num collati fuerit S. Gregorio Magno labente 6. sæculo, respondit, hisce de quibus talis habetur incertitudo, ut nec ex scriptis, nec ex textibus veritas deprehendi queat, conferendum esse baptismum; nulla facta mentione formæ conditionalis: *Ne talis dubitatio* (ait) *ruina fidelibus fiat; quoniam non monstratur iteratum quod non certis indiciis ostenditur rite perfectum*. Ita habetur in Epistol. ad Felicem Episcopum Messanæ, quæ n. est 32. l. 12. Indict. 7. nunc 17. l. 14. Indict. 7.

Verum eruditi Theologi affirmant, formam conditionalem obtinuisse octavo sæculo vertente, servatam quoque alicubi, ac ab Alexandro III. probatam fuisse sæculo 12. communiter tamen in occidentali Ecclesia receptam fuisse sæculo 13. sedente Sum. Pontifice Gregorio IX. anno scilicet 1227. qui Decretalem Alexandri III. retulit in corpus iuris canonici; quæ Decretalis hisce verbis concipitur; *De quibus dubium est, utrum sint baptizati, an non, omnimode absque ullo scrupulo baptizentur, his tamen verbis præmissis: Non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, baptizo te in nomine Patris &c.*

Ab eo vero tempore, usque in hodiernum diem constanti praxi in Ecclesia servatur. Quare trita nunc est celebris formæ Sacramentalis divisio in absolutam, & conditionalem. Prior indicat absolute actionem Sacramentalem; ut hæc verba, *Confirmo te*. Posterior exponit eamdem actionem Sacramentalem præposita conditione, ut habetur; *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.* Et de hac conditionali examinabitur, quibus in circumstantiis Minister eam adhibere teneatur.

Forma conditionalis, ut notat Iuveninus, ante centum ab hinc annos adhibita fuisse videtur in dubio tantum de Sacramentis, quæ imprimunt characterem. DD. enim, qui a Decreto Alexandri III. usque ad Concil. Tridentinum de re hac egerunt, iis locis, quibus asserunt formam conditionalem adhibendam esse, non memorant nisi tria Sacramenta characterem imprimentia, Baptismum scilicet, Confirmationem, & Ordinem, aliorumque procul dubio mentionem fecissent, si forma conditionalis etiam in illorum administratione fuisset in usu. Verum a centum fere ab hinc annis, etiam in Sacramentis, quæ possunt iterari, formæ conditionalis usus obtinuit. Etenim præcipue in administratione Sacramenti Pœnitentiæ quando dubium est, vel ex parte subiecti, seu quando oritur morale dubium, an subiectum sit illius capax, ut si fidelis improviso morbo obmutescat; vel ex parte Ministri, qui dubitat, an verba omnia essentialia protulerit; in duplici hoc casu formam conditionalem adhibendam esse contendunt, videlicet ob debitam Sacramento reverentiam, & ne is qui bona fide ad ipsum accessit, necessaria forsan illius acceptione privetur.

Notat hic Iuveninus, quod quando dubium exoritur de subiecti idoneitate ad Sacramentum recipiendum, & in Rituali illius Ecclesiæ non sit præscriptus usus formæ conditionalis, secundum sententiam aliquorum Theologorum non infimæ notæ eam non esse adhibendam, eo quia quisque debeat se conformare in Sacramentorum administratione Rituali Ecclesiæ cui adscriptus est, ut nil addat, nec minuat. Verum hoc in re tanti momenti, sicuti & Sacramentorum collatio a qua salus pendet æterna, ut inter Sacramenta, quæ non imprimunt Characterem est Pœnitentia, quæ post Baptismum est secunda salutis tabula post naufragium, ut iuxta mentem Theologorum loquar, qua infirma pœnitentis contritio, seu attritio perficitur iuxta eorumdem affatum *per Pœnitentiæ Sacramentum fidelis ex attrito fit contritus*, mihi nimis aspera videtur. Etenim sic hæc forma conditionalis universim obtinuit in Ecclesia, & a pluribus sæculis in universali Ecclesia per summos Pontifices in suis Decretalibus inclusa ut lex in corpore Iuris Canonici ordinata est saltem implicite, dum huiuscemodi formam statuunt pro aliis Sacramentis, quæ imprimunt Characterem, sine ulla exceptione illorum, quæ characterem non imprimunt, & tacite semper a S. Sede approbata remansit; nimis durum videtur, quod ob nimis rigidam eorum opinionem, qui in aliqua Ecclesia censuerunt non ponendam esse in illius Rituali, fideles illius Ecclesiæ privandi sint beneficio facto iam universali, cum tanto spiritualis eorumdem salutis discrimine.

Ad hoc tamen, ut forma conditionalis adhibeatur, non satis est, ut qualiscumque habeatur suspicio; sed ut omnes sentiunt loquendo de Baptismo, præcipue Estius in 4. distinct. 4. §. 15. necesse est ut post diligentissimam, & accuratissimam inquisitionem habeatur moralis certitudo, quod antea non sit Baptismus collatus. Dixi *post diligentissimam, & accuratissimam inquisitionem*; quodlibet enim prudens dubium supponit prævium, & diligens examen. Unde reprobat Estius ibidem usum, seu potius abusum quorumdam, qui passim, ac sine discrimine Infantes ab Obstetricibus, propter vitæ periculum baptizatos, iterum sub conditione baptizant, non aliam dubitandi caussam habentes, quam quod muliercula forte, vel intentione deficere, vel in verbis proferendis hallucinari potuerit, cum tamen Obstetrix testetur, se rite totum mysterium peregisse; contra quem abusum graviter scribunt Dominicus Soto in 4. distinct. 3. art. 6. Petrus de Palude dist. 6. q. 4. Tournel. 42. Et hoc de aliis quoque Sacramentis characterem imprimentibus est procul dubio asserendum. De Pœnitentia pariter si quis subito morbo correptus nec voce, nec signo peccata, animique dolorem manifestare queat, idem dicendum est, nempe talem moribundum sub conditione absolvendum esse. Nam & Clemens VIII. referente Homobono in Commentario ressolutor. *de examine Ecclesiastico* l. 1. Tract. 7. cap. 18. labentem e fabrica templi Vaticani hisce verbis absolvit; *Si es capax, absolvo te &c.* Si vero pœnitens sit compos sui, & certam materiam absolutionis ponat, sine conditione est absolvendus; quoniam forma absolutionis innovatæ confessioni, & iterato contritionis actui applicata non iterat Sacramentum numero idem, sed aliud constituit. Licet enim peccata eadem sint, innovantur actus pœnitentis, qui pœnitentiæ vera materia sunt, & novæ materiæ novam formam sine ulla culpa potest Sacerdos applicare. Quod si audita confessione, pœnitentem prolixis verbis doceat, & commonefaciat, hæsitetque animo, an absolutionis verba protulerit, tunc ne irrita hæc sit, & nulla, & ne Sacramentum irreverentia aliqua polluatur, consultum erit sub con-

conditione absolutionem impendere hoc pacto: *Si non es absolutus Ego te absolvo &c.* Nam docet Dominicus Soto, in Sacramentis, quæ iterari possunt, non opus esse tanto examine, sicuti in illis, quæ characterem imprimunt, ut adhibeatur forma conditionalis. In Pœnitentia enim (aiunt DD.) minus dubium, modo fundatum sit, satis est, ut sub conditione forma possit iterari, v. g. cum Minister certus non est, an eam debite protulerit.

§. XV.

De unione, quæ requiritur inter materiam, & formam Sacramentorum, ad eorum valorem.

Ad validitatem Sacramenti requiritur ut materia, & forma simul coexistant, seu requiritur moralis eorum simultas, quæ secundum significationem verborum, sufficiat tum ad veritatem formæ, tum ut verba cadere censeantur sub talem materiam, & unum signum totale cum illa constituere. Sic in Baptismo requiritur talis coniunctio, ut dum minister verba profert, censeatur moraliter etiam lavare. Et hæc moralis unio satis est, quia Sacramentum est compositum quoddam morale ab hominibus conficiendum, ac proinde more humano; & maior unio sæpe non est moraliter possibilis; quapropter Sacramenta sæpe irrita forent, si hæc maior partium unio exigeretur.

Hæc unio vero diversa est, pro diversa Sacramentorum ratione. Etenim maior exquiritur in Baptismo ob formam, quæ actualem explicat ablutionem, & maior etiam in conficienda Sacra Eucharistia, eo quod forma sit demonstrativa Corporis, & Sanguinis Christi Domini sub panis, & vini speciebus, quorum substantiam destruit.

Sacramentum tamen Pœnitentiæ non requirit tam strictam unionem; cum institutum sit per modum iudicii, in quo sententia non statim examen caussæ sequitur. In Matrimonio unius consensus potest tamdiu alterius sequi consensum, quamdiu hic moraliter perdurare censeatur, non secus ac in aliis contractibus; quia in natura contractus fundatur. Nihilominus tamen in praxi materia, & forma Sacramentorum, quantum fieri potest simul iungendæ sunt.

§. XVI.

De institutione, seu determinatione Materiæ, & formæ, num facta sit a Christo Domino in omnibus Sacramentis.

Quia in aliquibus Sacramentis sunt nonnulla signa, seu symbola, ac verba quædam, quorum nulla fit in divinis Scripturis mentio; immo quæ Ecclesia aut Græca, aut Latina non semper adhibuit; v. g. in Scripturis, nullibi legitur de Unctione chrismatis, & istorum verborum, *Signo te signo Crucis &c.* ubi de Sacramento Confirmationis, quod collatum invenimus ab Apostolis per solam manuum impositionem, Actor. 8. Item nulla mentio instrumentorum, ac verborum; *Accipe potestatem* &c. in Sacris Ministrorum Ordinationibus peragendis, immo hæc numquam Ecclesia Græca adhibuit, nec semper hisce antiquitus usa fuit Latina. Hinc duplex orta est controversia inter Theologos; prima nempe, num huiusmodi materia, & forma sit Sacramento essentialis, an accidentalis dumtaxat, & integrans. Secunda, an & quando Christus Dominus singulorum Sacramentorum materiam, formamque determinaverit. Ommissa prima, quæ suo loco resolvetur, de secunda solummodo hic sermo habebitur, quæ ex priori ortum duxit. Sed pro clariori intelligentia

Observandum 1. res, verbaque Sacramentorum duplici modo a Christo Domino determinari potuisse, nempe in genere, & in specie. In genere si præscripserit tantummodo assumendum esse signum aliquod exterius, aptum, & idoneum ad finem significandum instituti Sacramenti, & dederit Ecclesiæ facultatem eligendi ac determinandi tale signum. In specie vero, si ipsemet Christus Dominus signum illud notaverit, ac determinaverit cum lege, seu præcepto, ut illud semper adhibeatur, ut aqua in Baptismo, panis, & vinum in Eucharistia. Et quod dicitur de materia Sacramentorum, illud quoque intelligendum de verbis, quæ eorum formæ rationem habent. Quocumque autem modo Christum Dominum eam formam determinasse velis, sive formaliter, idest quoad sensum tantum, & significationem, non vero quoad sonum & idioma; seu materialiter, scilicet quocumque idiomate conferatur baptismus in nomine Patris &c. erit ratus & validus....

Observandum 2. Materiam nostrorum Sacramentorum aliam in re quadam, seu sub-

ſtantia phyſica conſiſtere qualis eſt aqua Baptiſmi, Oleum Confirmationis, panis, & vinum in Eucharistia &c. aliam in actione quadam morali, ut ſunt actus pœnitentis in Sacramento Pœnitentiæ, conſenſus mutuus contrahentium, in Sacramento Matrimonii. Obſervant autem Theologi iſtud eſſe diſcriminis inter materiam Sacramenti phyſicam, & moralem, quod phyſica nullatenus a legibus Eccleſiæ dependeat, ut rata ſit, ac verum efficiat Sacramentum; e contra moralis his legibus ſubiaceat, ita ut ſi illæ obſervatæ non fuerint nullum ſit Sacramentum, ſed irritum. Sic poſt receptum Concilii Tridentini Decretum irritans Matrimonia clandeſtina, mutuus conſenſus contrahentium datum clanculum, & contra leges Eccleſiæ nullus eſt, irritumque facit Matrimonium, non quia mutata ſit materia a Chriſto Domino inſtituta, ſed quia perſonæ redduntur inhabiles ad contrahendum.

Lutherus lib. *de Captivit. Babilonica* docuit, Baptiſmum urgente neceſſitate conferri poſſe etiam in lacte, & alio quocumque liquore; ſed poſtea ſuum errorem retractavit, utpote contrarium expreſſis verbis Evangelii Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. Theodorus Beza pariter cenſuit ubi deeſt copia panis, & vini, recte celebrari Euchariſtiam in communi cibo, & potu, qui ſupplet vicem panis, & vini. Sed contra hunc errorem ſtatuitur 1. de fide eſſe, Chriſtum Dominum determinaſſe ſaltem in genere materiam, & formam omnium Sacramentorum. Nam de fide eſt, Sacramenta omnia novæ legis a Chriſto Domino fuiſſe inſtituta ut definivit Concil. Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1. & clarius patebit quando ſermo fiet de cauſſa ſeu auctore Sacramentorum. Igitur etiam certum erit, eorum partes, materiam ſcilicet & formam ſaltem in genere inſtituiſſe, ac determinaſſe, ſuiſque Apoſtolis præcepiſſe, ut ſigna quædam adhiberent apta ad ſignificandos hos, & illos effectus, ad quos producendos inſtituta ſunt Sacramenta.

2. Conſtat ex fide catholica, quod Chriſtus Dominus aliquorum Sacramentorum, nempe Baptiſmi, & Euchariſtiæ materiam & formam in ſpecie determinavit. Et clare patet ex Evangelio; nam de aqua Baptiſmi materia habetur Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua* &c. De forma vero legitur Matthæi 28. *Euntes in mundum univerſum docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Nec intereſt, quod Chriſtus Dominus expreſſe non dicat, verba hæc pronuncianda eſſe in baptizando; cum certum ſit ex conſtanti Eccleſiæ traditione, quod pronunciari debeant, & ideo Eccleſia olim reiecit baptiſmum Cataphrigium, & Paulianiſtarum, quia in illo non adhibebantur verba Evangelica, ſine quibus conſecrari nequit Baptiſma. De Euchariſtia quoque habetur Lucæ 22. *Accepto pane* (Ieſus) *gratias egit, & dedit eis, dicens; Hoc eſt Corpus meum*, tum ſubdit; *hoc facite in meam commemorationem*.

Advertendum vero, formam duorum prædictorum Sacramentorum a Chriſto determinatam fuiſſe non materialiter, ratione phraſis & idiomatum, ſed formaliter, & ratione ſenſus. Etenim validum eſt Baptiſma collatum a Græcis hiſce verbis. *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris &c.* Ex oppoſito vero certum eſt formas aliorum quinque Sacramentorum non ita fuiſſe determinatas, ſed Chriſtum reliquiſſe Eccleſiæ, ut determinaret quæ oratio adhiberetur pro Confirmatione, Ordine, & Extrema Unctione, quæ verba proferentur pro Sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii, dummodo verba eſſent, quæ ſufficienter explicarent illorum Sacramentorum effectus; nam Græci aliis verbis, ac Latini confirmant, & ordinant.

Adhuc tamen gravis remanet difficultas circa Sacramentorum materiam, videlicet num Chriſtus Dominus hanc materiam determinaverit in ſpecie pro unoquoque Sacramento. Et circa hoc celebris verſatur inter Theologos controverſia. Plures enim, ut Magiſter ſententiarum, Alexand. de Ales, S. Bonavent. S. Thomas, aliive etiam ex recentioribus putant Chriſtum in ſpecie, non tantum in genere, determinaſſe materiam eorum Sacramentorum, quæ dum in terris degeret non ſolum inſtituit, verum etiam contulit; cæterorum vero, quæ ipſe hic non contulit, nonniſi generatim determinaſſe, relinquendo Apoſtolorum arbitrio, & Eccleſiæ, res, verbaque ſeligere, quæ apta eſſent ad ſignificandum Sacramenti effectum; ita tamen ut poſtquam alicubi Eccleſia unam materiam, aut formam præ alia elegerit, ea neglecta irritum ſit Sacramentum. Idcirco in illorum ſententia, ſi Latinus in Ordinatione utatur Græcorum materia, nulla erit Ordinatio. Verum cum verior videatur oppoſita ſententia hinc.

Reſſolvitur, materiam omnium Sacramentorum a Chriſto fuiſſe in ſpecie determinatam, & hanc ſtatuit Iuveninus ut probabiliorem, utpote quæ magis conſona videatur,

tum

tum Scripturæ, tum Concil. Tridentino. Definivit enim Concilium, Ecclesiam posse cæremonias, quæ in Sacramentorum administratione adhibentur, immutare, non vero eorum substantiam, qualis præcipue esset materia; *Salva* (ait S. Synodus) *eorum substantia*. In Scripturis porro non minus legitur materiam in specie a Christo assignatam, ac statutam, Sacramentorum Baptismi, & Eucharistiæ, quam etiam aliorum Sacramentorum; nam manus impositio pro Confirmatione assignatur Actor. 8. his verbis; *Tunc imponebant manus super illos*; & pro Ordinatione tum Diaconorum Actor. 6. *Orantes, imposuerunt super eis manus*; tum Præsbyterorum, & Episcoporum 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi . . . . cum impositione manuum Præsbyterii*. Item Oleum pro Extrema Unctione, Iacobi 5. Confessio peccatorum pro Sacramento Pœnitentiæ Ioann. 20. Mutuus consensus viri, ac mulieris pro Matrimonio, Ephes. 5. Et hoc confirmat etiam constans usus utriusque Ecclesiæ, tum Latinæ, tum Græcæ, quæ semper in cuiuscumque Sacramenti confectione, & administratione adhibuere materias cuiuscumque Sacramenti expositas in Scriptura. Idcirco corruit fundamentum oppositæ sententiæ. Etenim ideo hanc opinionem ipsius fautores amplexi sunt, quia contra rei veritatem visum est ipsis, Latinos, & Græcos in administratione Confirmationis, & Ordinationis diversa uti materia, quod falsum est, ut suo loco videbimus.

Nec valet quod respondent ad illud Concilii Trident. nempe ibi loquutum fuisse Concilium de aliquibus, non de omnibus Sacramentis. 1. quia Concilium opponit Sacramenta Cæremoniis, atque generatim statuit, has, non illa posse immutari. 2. quia ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet.

Obiiciunt ex dictis, formas omnium Sacramentorum non esse a Christo Domino determinatas, igitur nec materiam. Resp. negando consequentiam; & divina Christi auctoris Sacramentorum voluntas, a qua hoc dependebat, affert geminam disparitatis rationem. Ex plenissima enim, quam tenet dispositione, materiam Sacramentorum determinare voluit, non vero formam. Et hoc constat, tum ex Scriptura, quæ uti vidimus designat materias, non vero formas singulorum Sacramentorum; tum ex constanti usu Ecclesiæ. Sacrarum Scripturarum interpretis, quæ iisdem materiis, non iisdem formis dum usa est, licet eumdem sensum exprimentibus, singula Sacramenta consecravit. Et congrua huiusce diversitatis ratio afferri potest, quod res non ita pendent ex usu hominum, ac verba. Cætera vero quæ hic obiici possent, resolventur suo loco, quando singillatim agemus de Sacramentis.

§. XVII.

De mutatione, quæ fieri potest, tum materiæ, tum formæ in Sacramentis.

Mutatio formæ, vel materiæ in Sacramentis dupliciter contingere potest, substantialiter, & accidentaliter. Mutatio substantialis materiæ censetur esse, quando materia re, & nomine eadem non remanet, sed quoad speciem, vel usum in aliam mutatur, idest secundum suam naturam, & secundum communem æstimationem & usum differt ab ea, quam Christus Dominus instituit, & adhibet Ecclesia; ita ut in ordine ad usus communes, & prout sub tali nomine accipitur, nec sit, nec communiter pro eadem, quæ antea erat, reputetur; ut si vinum fiat acetum; vinum enim nec est, nec communiter habetur eiusdem speciei, & naturæ cum aceto. Item vinum, aqua expressa ex floribus, herbis, fructibus &c. & quivis alius liquor, non sunt physice eiusdem speciei, ac naturæ cum aqua naturali, & elementari. Quoad usum communem humanum materia substantialiter mutatur, quando non est eiusdem rationis, & naturæ, ac ea quam homines communiter ad talem effectum adhibent; unde cum homines communiter non utantur ad lotionem aqua congelata, nec massa cruda ad vescendum pro nutritione; hinc & aqua congelata quoad communem usum hominum non est eiusdem rationis ac aqua naturalis, & elementaris soluta, & fluens; idem dic de massa cruda respectu panis. Quare nullum esset Baptisma, quod ministraretur in vino, aqua ex floribus, herbis expressa, vel in alio liquore, vel cum aqua congelata; nulla consecratio in aceto, massa cruda, &c. quia in his intercederet mutatio substantialis materiæ, vel quoad physicam materiæ naturam, vel quoad communem hominum usum.

Mutatio vero accidentalis materiæ fit quando materia est eadem re, & nomine cum ea quam Christus Dominus instituit, sed non adhibetur eodem modo, seu nonnulla eius corrumpuntur accidentia, ut si vinum sit solum acescens, non vero acetum; si ex commixtione parvulæ quantitatis vini,

vel

vel alterius rei in aqua, aliquantulum tantum color & sapor immutaretur, vel calida sit, vel frigida, clara, vel turbida, maris, vel fontis, sit panis azimus, vel fermentatus &c.

Mutatio autem Substantialis formæ contingere potest, vel non adhibendo verba vocalia, ubi essentialiter requiruntur, ut reipsa in omnibus Sacramentis requiruntur, excepto Matrimonio; vel si ex mutatione, transpositione, adiectione verborum non remaneat idem verborum sensus a Christo Domino institutus. Hinc si Arianus in baptizando diceret; *Ego te baptizo in nomine Patris maioris &c.* mutatio esset substantialis, quia omnino corrumperet sensum verborum, ut declaravit Concil. Nicenum I. quia non exprimeret Sanctissimæ Trinitatis Mysterium, quod Christus exprimendum instituit Matthæi 28. ac proinde irritum redderet Baptismum.

Mutatio vero tantum accidentalis formæ intercedit, quando in verbis adhuc remanet idem sensus, ut si quis in baptizando, post Sanctissimæ Trinitatis invocationem adderet sequentia verba, *& B. Virgo te adiuvet*, cum tali enim mutatione accidentali validum ratumque esset Baptisma.

Mutatio in verbis formæ, ut observant Theologi, facilius contingere potest variis modis, & primo per simplicem *mutationem*, quæ tripliciter fingi potest; scilicet ratione *idiomatis*; & hæc mere accidentalis est, ac plane indifferens ad rationem Sacramenti. Nam quocumque idiomate, seu lingua perficiatur Sacramentum, nihil refert ad eius validitatem, dummodo integra Christi servetur institutio, idest integre idem sensus formæ habeatur. Caveat tamen Minister Sacramentorum, ut in eorum administratione alio utatur sermone, quam qui publico, & communi usu Ecclesiæ est receptus. Vel ratione alicuius *synonimæ vocis*, & quando vox synonima sit eiusdem significationis, mutatio est tantum accidentalis, ut si loco, *Ego te baptizo*, dicat *lavo* vel *tingo*. Non ita tamen res se haberet, si laliud verbum substituatur diversæ, sive non æque distinctæ, aut claræ significationis, ut si loco verbi, *Ego te baptizo* diceretur *purgo*, *mundo*, *vel refrigero in nomine Patris &c.* tunc enim mutatio foret substantialis, cum mundatio peccatorum in hoc Sacramento fieri debeat per modum ablutionis. Itidem ita esset, si quis nomine collectivo, idest nomine totius Trinitatis baptizaret, quia iubemur hoc facere in clara, & distincta invocatione trium Trinitatis personarum. Vel ratione *modi indicativi*, vel *imperativi*, *absoluti*, vel *deprecativi*; & tunc pariter mutatio esset accidentalis, ac proinde nullatenus nocens integritati Sacramenti. Nam æque validum est Baptisma Latinorum, qui actionem exprimunt verbo indicativo, *Ego te baptizo*, ac Græcorum qui verbo imperativo, *baptizetur talis* &c. Similiter vera est absolutio in Sacramento Pœnitentiæ, tum Latinorum facta per verbum absolutum, quam Græcorum per deprecativum.

Secundus modus mutationis verborum formæ fit per simplicem corruptionem eorumdem verborum; & hoc dupliciter contingere potest, vel ex sola ignorantia, & hæc dicitur simplex corruptio, vel animo inducendi novum errorem. In primo casu Zacharias Papa censuit Baptismum non esse irritum. Nam interrogatus a Bonifacio Episcopo Moguntino 8. sæculo, de Baptismo ob ignorantiam latini idiomatis collato per hæc verba; *Ego te baptizo in nomine Patria, Filia &c.* respondit epist. 6. cit. cap. *Retulerunt distinct.* 4. *de Consecrat.* quod si baptizans ita baptizavit ex sola ignorantia romani sermonis infringens linguam, non animo inducendi novum errorem, non poterat consentire ad novum baptismum.

Advertendum vero, ut posita intentione inducendi novum errorem corruptio verborum formæ irritet Sacramentum, duo requiri, quorum si alterutrum desit, ratum nihilominus erit Sacramentum. Primum ut sensus formæ revera sit ambiguus; nam si sit apertus, & intentio prava, non officiet Sacramento, ut patet ex Baptismo ab Arianis collato, qui tametsi rite non sentirent, ac docerent Filium non esse Patri æqualem, idest eiusdem substantiæ cum Patre, atque eo sensu verba Baptismi profferrent, attamen validus erat Baptismus, quia nihil immutabant circa formam, quæ nullam habet ambiguitatem. Secundum, ut error Ministri ita exterius exprimatur, verbaque ambigua in talibus proferantur circumstantiis, ut nonnisi in pravo sensu intelligi debeant. Igitur balbutiens, qui corrupte pronunciat formam, valide conficit Sacramentum; quia ex communi hominum usu, forma sic expressa idem significat, ac alia prolata ab eo qui non est balbus. Sic Hab. 55.

Quæcumque tamen mutatio sive substantialis, sive accidentalis caute fugienda est; quia si fiat cum advertentia, sua culpa non caret, & quidem gravissima, si mutatio sit substantialis, ut patet ex S. Basilio *de Spi-*

San-

Sancto cap. 12. Imo etiam accidentalis, si mutatio sit notabilis, & absque necessitate; sive hoc contingat circa materiam, sive in forma Sacramentorum, ut constat ex Concil. Trident. sess. 7. can. 13. quia fieret contra praeceptum Ecclesiae, & usum eius vim legis habentem in re gravi, quae ad religionem pertinet. Unde Missale Romanum *de defect.* ait, eum gravissime peccaturum, qui aliquid formae Eucharistiae detraheret: quod dicendum si mutatio sit etiam levis, quando fieret ex contemptu, vel ex animo inducendi usum contrarium ritui Ecclesiae, aut ex simili schismatica intentione. Nam tunc contemnitur Ecclesia, & Spiritus Sanctus, qui eam regit, & cuius instinctu ea instituit. Item si fiat cum scandalo, & periculo errandi in substantialibus. Ita ex Doctoribus, qui addunt, hisce seclusis, mutationem accidentalem posse esse venialem ob levitatem materiae.

§. XVIII.

De usu materiae, vel formae dubiae, vel probabilis tantum in Sacramentis perficiendis.

Circa hoc prius observandum, quod in duplici circumstantia occurrere potest, ut Minister Sacramenta perficiat, vel urgente necessitate salutis proximi, puta si mortis periculum immineat, vel extra casum huiusce necessitatis. In primo casu, cum Sacramenta pro hominibus ad hunc finem a Christo Domino instituta sint, & meliori modo, quo fieri potest spirituali proximi indigentis saluti sit subveniendum, si deficiat materia certa, Minister licite potest, imo debet uti materia etiam dubia; quia prudenter dubia remedia applicantur, quando certa desunt, & indubitata, cum spes aliqua salutis ex illorum usu mediorum oritur, ac moraliter apparet. Extra vero casum necessitatis, & multo magis si materia certa haberi potest, qui utitur materia dubia, peccat mortaliter, ut constat ex D. August. qui l. 1. *de Baptismo* cap. 3. *Graviter* (inquit) *peccat in rebus ad salutem animae pertinentibus, vel eo solo, quod certis, incerta proponeret.* Et hoc ratio ipsa manifestissime demonstrat, videlicet, quia talis dubia materia, dubiam reddit veritatem Sacramenti, quod fieri nequit, dum necessitas non urgeat, & eo magis si certa suppetat, sine gravi eiusdem Sacramenti iniuria. Advertant igitur Poenitentiae Ministri quot criminibus se implicent, qui ad solam poenitentium confessionem attendunt, eosque promiscue absolvunt, nulla habita ratione doloris, seu contritionis saltem imperfectae idest attritionis, quam non solum dubiam, sed prorsus nullam deprehenderent, adhibita diligentia, quam Sacramentorum Ministri adhibere tenentur.

Hinc sequitur, quod extra proximi necessitatem, teneantur Sacri Ministri sub mortali in iis, quae pertinent ad efficaciam, & valorem Sacramentorum sequi in praxi sententiam tutiorem, relicta opposita, tametsi probabiliori. Nam alioquin exponeretur sine ulla necessitate Sacramentum nullitati, cum valor & efficacia Sacramenti pendeat a sola Christi Domini institutione, & nullatenus ab hominum opinione quamtumvis probabili, quae immutare nequit, & supplere id quod Christus Dominus voluit esse necessarium ad valorem, & effectum Sacramenti. Necullatenus ignorantia etiam invincibilis, licet excuset a culpa, supplere potest defectum rei, quae ad valorem Sacramenti requiritur. Igitur si opinio etsi probabilis falsa sit, ut esse potest, & nisi re ipsa ponantur, ac adsint omnia, quae Christus instituit, ac exigit, Sacramentum erit invalidum, & sine effectu.

Quare qui utitur materia, vel forma etiam probabiliori, relicta tutiori, dum necessitas non urgeat, vel securam habere possit, graviter peccat tum contra Religionem, Sacramentum absque necessitate periculo nullitatis, & inefficaciae exponendo, quod est gravis iniuria, & Sacramento, & Christo ipsius Sacramenti authore, actionem eius nomine exercendo, eo modo, quo probabile est, non haberi Sacramentum, nec proinde effectum Sacramentalem; tum contra charitatem, quia sine iusta caussa proximum exponit periculo iacturae maximi spiritualis boni, quod in valido Sacramento percipitur; tum contra iustitiam si Minister sit Pastor, eo quod proximus ius habeat, ut Sacramentum modo quantum fieri potest certo, & infallibili ei ministretur, quando ad illud suscipiendum accedit; & ad hoc tacite se obligat minister, dum ad ministrandum accedit. Hinc damnata fuit ab Innocentio XI. propositio, quae n. est 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, vel periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Et ob easdem rationes tenetur etiam suscipientes

ſcipiens ſequi in praxi ſententiam tutiorem, probabili relicta oppoſita in iis, quæ requiruntur ex parte ipſius ad valorem Sacramenti; quia videlicet exponeret Sacramentum periculo nullitatis, & inefficaciæ, quod grave eſt ſacrilegium.

Urgente tamen gravi proximi neceſſitate non minus ac, cum materia dubia, (certa deficiente) cum materia, ac diſpoſitione etiam probabili tantum, Sacramentum adminiſtrare poteſt Miniſter, imo & debet. Quia lex Charitatis præcipit, ut proximo in extrema neceſſitate, meliori quo poſſumus modo ſubveniamus, ideſt etiam probabili, quando per tutiorem hoc præſtare non valemus. Nec tunc ulla irrogatur iniuria Sacramento, aut ipſius auctori; quia cum Chriſtus Dominus inſtituerit Sacramenta pro hominum ſalute, vult ut in concurſu periculi utriuſque, magis conſulamus ſaluti proximi, quam reverentiæ Sacramenti, ac pro inde etiam cum periculo nullitatis Sacramenti probabilem tantum, ſed tutiorem tamen, quando ad manus haberi poteſt, adhibendo. Et equidem charitatis lex, religioni prævalet.

Hoc profecto locum habet in Sacramentis tantum, quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ut ſunt Baptiſmus, & Pœnitentia; quia non licet ullum Sacramentum exponere periculo nullitatis, niſi adſit in homine periculum æternæ ſalutis. Idcirco numquam licet uti materia dubia in Sacramentis Euchariſtiæ, Ordinis &c. Hactenus P. Antoine.

§. XIX.

De repetitione formæ ſupra eamdem materiam.

Non licet ſupra eamdem materiam formam repetere, niſi prudens, ac rationabile exurgat dubium de validitate formæ iam prolatæ, vel de eius prolatione; quia cæteroquin fruſtra adhiberetur altera formæ prolatio, & non ſine gravi irreverentia Sacramenti. Et ſi extet huiuſcemodi dubium, forma iteranda eſt ſub conditione, ne irritum maneat Sacramentum cum illius irreverentia, & proximi damno. Dixi *dubium prudens, & rationabile*; quia dubium imprudens, quale ſolet eſſe in ſcrupuloſis non ſufficit, ſed contemnendum eſt. Nam ex ſe mortale eſt prolationem formæ Sacramenti, ſine neceſſitate, ſuper eamdem materiam innovare, cum hæc ſecunda formæ prolatio inutilis ſit, nec ſine virtuali, & interpretativa irriſione ita fruſtranee proferri poteſt.

§. XX.

De cauſſa efficiente Sacramentum.

Nota. Triplex ſolet aſſignari a Theologis poteſtas Sacramenta inſtituendi. Primam dicunt poteſtatem auctoritatis, ſeu poteſtatem principalem, & independentem, nullique communicabilem creaturæ; cum Creatura ſit eſſentialiter dependens, ita ut non competat Chriſto Domino niſi ratione divinitatis; unde hæc propria eſt Dei, & importat virtutem conferendi ſenſibilibus ſignis vim effectricem producendi gratiam. Secundam appellant poteſtatem excellentiæ, quæ quidem inſtrumentalis eſt, ſed inſtrumenti cum divinitate coniuncti, & eſt propria Chriſti ut hominis propter unionem hypoſtaticam humanitatis cum Verbo. Tertiam vocant pure miniſterialem ſive delegatam Eccleſiæ Miniſtris, quæ non extenditur niſi ad miniſtranda Sacramenta iam divinitus inſtituta, ut illa parent, efficiant ac diſpenſent. Quocirca triplex eſt cauſſa efficiens Sacramentorum novæ legis; prima & quidem principalis eſt ſolus Deus, ut iam antea dictum eſt in definitione Sacramentorum in genere; ſecunda eſt Chriſtus Dominus ut homo eſt. Tertia eſt Miniſter Chriſti in Sacramentis adminiſtrandis.

Poteſtas porro excellentiæ quatuor complectitur dotes. 1. quod Sacramenta operentur per meritum illius, cui competit talis excellentia. 2. quod illius nominis invocatione Sacramenta celebrentur. 3. quod ipſe habeat auctoritatem Sacramenta inſtituendi, & de facto inſtituerit. 4. quod Sacramentorum effectum ſolo voluntatis nutu, & independenter a quocumque externo ritu conferre poſſit.

Quantum attinet ad poteſtatem auctoritatis, pro certo tenendum, non poſſe ulli creaturæ communicari: ſola enim ſuprema cauſſa poteſt talem virtutem tribuere elemento, ut tangat corpus, & animam ſanctificet; quia cum gratia ſanctificans animam, ſit divinæ participatio naturæ, arrha Spiritus Sancti, & cæleſtis hæreditatis pignus, nonniſi ſummus Deus extollere nos poteſt ad conſortium divinitatis, nobiſque Spiritum Sanctum, & gloriæ, quæ pendet a Dei beneplacito, & promiſſione, pignus arrhamque tribuere.

Circa poteſtatem vero excellentiæ non poteſt certe communicari quoad omnes effectus puræ Creaturæ; cum nulla pura creatura

tura

tura mereri possit de condigno alteri creaturæ peccatorum remissionem, nec pro ea plene satisfacere, eo quia ad hoc requiratur meritum infinitum, cuius capax non est pura Creatura; & competit Salvatori Christo Domino ob prærogativam unionis hypostaticæ ipsius humanitatis cum Divinitate: ex quo factum fuit, ut meritum ipsius redderetur infinitum, ac proinde capax, ut omnia gratiarum præstantissima dona omnibus Adæ posteris de condigno promereretur.

Non repugnat tamen communicari puræ creaturæ potestatem excellentiæ quoad reliquos effectus, ut cum D. August. tract. 5. in Ioannem, S. Thoma q. 64. art. 4. tenent fere omnes Scholastici; ait enim D. August. loco cit. *Posset Dominus noster Iesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret Baptismum, tamquam vice sua, & transferret a se baptizandi potestatem, & tantam vim daret baptismo translato in servo, quantam vim haberet Baptismus collatus a Domino &c.* Neque enim in hac Potestate aliquid apparet, quod contradictionem importet, vel veram creaturarum superet conditionem; quia si creatura ex accepta Sacramenta instituerét, ipsa tamen creatura gratiam non efficeret; sed Deo largiente illam sensibili signo alligaret, quod satis esse videtur ad Sacramenti institutionem. Posset etiam Creatura sine visibili Sacramentorum medio gratiam cæteris impartiri, non quidem tamquam caussa principalis, sed tamquam instrumentum a suprema dependens.

Sacramentorum institutorem Christum Dominum omnes fatentur.

Circa vero Sacramentorum novæ legis institutorem nemo umquam Theologorum ambigere ausus est, Christum Dominum fuisse horum omnium auctorem, cum hoc de fide catholica teneat, ac doceat Ecclesia. Sola difficultas fuit olim, idest ante Tridentinum, ut notat Bellarminus l. 1. *de Sacram. in genere* cap. 23. inter Scholasticos, num Sacramenta omnia immediate, vel mediate, idest mediante Ecclesia instituerit Christus Dominus; & non perpauci fuerunt insignis notæ, qui volebant aliqua mediate solummodo instituisse, inter quos fuerunt huius sententiæ Hugo Vict. l. 2. *de Sacramen.* pag. 15. cap. 2. Magister Sentent. l. 4. dist. 23. Alensis, S. Bonaventura in 4. dist. 7. art. 1. q. 1. Nam, hi dicunt, Sacramentum Confirmationis institutum fuisse in Concil. Meldensi post mortem Apostolorum. Pariter Alensis q. 14. art. 3. S. Bonaventura dist. 17. art. 1. q. 3. ac Marsilius in 4. q. 14. videntur asseruisse, Sacramentum Pœnitentiæ non a Christo Domino, sed ab Apostolis institutum fuisse. Verum licet res ita sit de eorum sententia quoad Sacramenta Confirmationis & Extremæ Unctionis, quoad Pœnitentiam tamen verissime dici nequit hanc fuisse eorumdem sententiam, cum Alensis aperte doceat q. 14. art. 3. Pœnitentiam institutam fuisse a Christo Domino, tam quoad materiale, nempe quoad illud quod se tenet ex parte pœnitentis, quam quoad formale, idest quoad illud quod est absolutio, & potestas clavium. S. autem Bonaventura ait, *formale confessionis idest potestatem absolvendi per se institutam fuisse a Christo Domino: materiale vero idest accusationem peccati a Christo fuisse tantummodo insinuatam.* Parum tamen hoc refert. Etenim neque Confirmatio instituta est a Concil. Meldensi (quod ut incertum habetur apud Gregorium a Valentia, qui tom. 4. pag. 529. scripsit non reperiri) in quo can. 44. 45. 46. agitur de consecratione, & inunctione Chrismatis, non autem de institutione illius Sacramenti, ut habetur Tom. 7. Concil. pag. 1833. & D. Iacobus unctionem infirmorum cap. 5. commendavit, præcepitque, ac iuxta Trident. sess. 14. promulgavit, non autem instituit.

Quidquid tamen sit de opinione Theologorum, qui præcesserunt Concil. Tridentinum, certum est, quod postquam idem Concil. sess. 7. can. 1. definivit omnia Sacramenta novæ legis a Iesu Christo Domino nostro instituta esse, nemo prorsus ex catholicis Doctoribus ausus est oppositum sentire, litterisque mandare. Imo cum ex definitione Concil. Tridentini colligi videatur Christum Dominum immediatum auctorem fuisse omnium Sacramentorum, & ex inde hæc facta sit communissima scholarum sententia, nimis audax esset hoc impugnare. Cum autem hæc immediata omnium Sacramentorum institutio spectare ad fidei decreta non consentiant Scholastici celebriores; hinc affirmant alii, hoc esse de fide tenendum, ut Bellarminus cit. loco, Becanus, Vasq. Du-Hamel, aliive, negantibus aliis, affirmando hoc a Patribus Tridentinis non fuisse definitum, ut Estius in 4. dist. 1. §. 16. Suarez, aliive. Hisce vero positis sit.

De fide credendum est, Christum Dominum, sive immediate per se, sive mediate & per Ecclesiam Sacramenta omnia novæ legis instituisse. Ita enim definivit Concil. Tridentinum sess. 7. can. 1. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Iesu Christo Domino instituto... anathema sit.*

Ille

Ille enim instituit sive mediate per Ecclesiam, sive immediate & per se Sacramenta omnia, qui materiam, formamque omnium Sacramentorum, sive speciatim, sive generatim, quod factum fuisse a Christo antea iam diximus, determinavit. Igitur patet, omnia legis novæ Sacramenta, sive immediate, sive mediate Christum Dominum institutorem, auctorumque habuisse.

Non est tamen de fide secundum aliquos Doctores, Christum Dominum immediate, & per se omnia legis novæ Sacramenta instituisse. Etenim non est de fide, Christum Dominum determinasse in specie materiam, & formam omnium Sacramentorum, nec Patres Tridentini inseruerunt cit. canone adverbium *immediate*, ne damnare viderentur sententiam aliquorum Theologorum, qui ante & post ipsum Concilium docuerant, ac docent Christum Dominum reliquisse arbitrio Ecclesiæ determinare materiam, & formam aliquorum Sacramentorum, ac proinde cum hasce in specie determinaverit in Sacramentis Baptismi, & Eucharistiæ, tenent esse de fide, Christum Dominum Baptismi, & Eucharistiæ Sacramenta immediate, ac per se instituisse.

Verum licet Concilium Trident. explicite non definierit Christum Dominum Sacramenta omnia legis novæ immediate instituisse, verosimilius certe & magis consone Scripturæ & Tridentino sentiunt ii, qui volunt nostra Sacramenta omnia immediate a Christo Domino fuisse instituta, tametsi non prorsus aperte ex divinis Scripturis hoc colligatur. Primo quia Apostoli, in apostolicis litteris appellantur dispensatores, non vero auctores Sacramentorum. D. enim Paulus 1. Corinth. 3. v. 5. ait: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Ita & D. Petrus epist. 1. cap. 4. v. 10. Secundo quia ex definitione citata Concilii hoc patet, dum in ea fide credendum proponit sub pœna anathematis, Christum Dominum Sacramenta instituisse; unde licet non dicat *immediate*, hoc facile ex tali definitione deducitur. Nam *instituere*, idem est & significat, ac decernere, erudire, inchoare &c. ut notat hic P. Berti. Statuere enim, & inchoare est prima institutio; promulgare autem, quod factum fuit per Apostolos, atque erudire, institutionem supponit. Tandem Christus Dominus, ut supra ex Scripturis demonstratum est, omnium Sacramentorum materiam in specie determinavit. Unde consequitur omnia nostra Sacramenta immediate instituisse. Et quidem si Deus immediate instituit veteris legis Sacramenta, tametsi essent egena atque infirma elementa; multo magis dicendum est, per se instituisse Sacramenta legis novæ, quæ perfectiora sunt, & symbola cælestium donorum efficientia.

CAPUT II.

De Ministro Sacramentorum novæ Legis.

§. I.

Quinam sit Minister Sacramentorum novæ Legis.

IMpudentissimus quidem est error Lutheri, qui lib. *de abroganda Missa* ausus est dicere, non solum omnes fideles, at Angelos, imo etiam Dæmones posse legitime administrare Sacramenta, ita ut præcipuos Ministros, ad hoc divinitus dessignatos excludat ab Ecclesia Dei; dum sectæ etiam superstitiosæ Gentilium pro suis falsis Mysteriis suos habuere Ministros, & Deus in instituenda sinagoga per Moysen in lege veteri voluit ut Sacerdotes, & Levitæ, idest præcipui Ministri consecrarentur, qui ante eum in tabernaculo, Sacrificia, aliaque sacra ministrarent. Contra quem errorem dicimus cum Estio in 4. dist. 1. §. 21. non ita instituta esse Sacramenta novæ legis, ut vel sine Ministro celebrari queant, vel quodlibet eorum indiferenter, & promiscue a quolibet possit administrari; Sed Ministrum omnino requirunt, eumque certum, iuxta divinam ordinationem ad hoc dessignatum, ac consecratum: & si hoc desit, vel irrita est, & nulla, vel non legitime fit actio Sacramentalis. Ita definiere PP. Concil. Florentini sess. 7. cap. 10. *Si quis dixerit* (ita habetur in cit. cap.) *christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit*. Nec solum damnatur hoc canone quod dicebat Lutherus, omnes Christianos esse æqualiter Sacerdotes, sed quod etiam addebat, non licere tamen cuicumque Christiano eadem uti potestate, nisi accedat consensus communitatis, aut vocatio maiorum, ut habetur in eius libro *Captivit. Babilonicæ*, cum ipsius sententia duos includat errores; falsum enim est, quemlibet Christianum pollere sacerdotali potestate verbi, & administrandi Sacramenta, cum talis potestas non sit communis omnibus christianis, sed iis tantum competat, qui eam Ecclesiastica ordinatione accepere; ac ea uti debeant non ad præscri-

ptum

ptum communitatis, sed ex mandato & voluntate Praefectorum Ecclesiae. Contra quem fit.

Solus homo viator minister Sacramentorum.

Solus homo viator iuxta catholicam Ecclesiae doctrinam est ordinarius Sacramentorum Minister. Nam videmus ex Scripturis, solis hominibus Christum Dominum potestatem contulisse ministrandi Sacramenta, Matthaei 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* Lucae 22. *Hoc facite in meam commemorationem*. Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* & Apostolus ad Hebraeos 5. *Omnis Pontifex*, ait, *assumptus est ex hominibus*. Et ex Traditione constat hoc dictum 1. fuisse hominibus ad exclusionem Angelorum; nec animabus a corpore solutis hoc dictum invenimus, ut clare habetur in D. Chrisostomo l. 3. de Sacerdot. *Neque enim ad illos* (idest, ut habet ante, Angelos) *dictum est, quaecumque ligaveritis &c.* & hoc ex ipsa etiam evincitur ratione. Cum enim Ecclesia visibilis sit, & signis etiam sensibilibus ad populi Christiani unionem fovendam Christus Dominus alligaverit virtutem sanctificandi, congruum erat, ut etiam Sacramentorum ministerium hominibus in corpore viventibus committeretur. Insuper Sacramenta constant etiam verbis humano modo prolatis, quae ita ab Angelo, & anima e corpore seiuncta efformari nequeunt. Et revera status viatoris continetur in conditionibus, quas SS. PP. in ministro Sacramentorum requirunt. Imo Apostolus ipse Hebr. 5. hoc exigit, dum ait de huiuscemodi Ministro; *Ex hominibus assumptus est ... ut condolere possit iis, qui ignorant, & errant* &c.

Possunt tamen Angeli, & Beati in Coelo regnantes Sacramenta extraordinaria potestate conficere. Ita enim docet D. August. l. 2. contra Epist. Parm. cap. 15. n. 34. Et certe Deus non ita gratiam suam signis sensibilibus alligavit, ut nequeat alia ratione illam impertiri. Igitur, ait loc. cit. S. Thomas, *non ita alligavit Sacramentale ministerium hominibus viatoribus, ut illud committere non possit Angelis, ac animabus Beatorum*. Varia autem de hoc extant verissima exempla, quod Angeli non solum ministrarint, imo etiam confecerint Sacramenta. Nam Sacra Synaxi, seu communione Dominici Corporis refecerunt praeter alios complures D. Agnetem Politianam, Marcum Eremitam, Bonaventuram insignem Ecclesiae Doctorem &c.

Non quilibet tamen homo Christianus est Sacramentorum Minister, excepto Baptismo in casu necessitatis, in quo etiam Mulieres hoc ministrare possunt; sed ii solummodo, qui ecclesiastica ordinatione potestatem receperunt, idest Sacerdotali Ordini sunt initiati. Et patet ex eo quod in Ecclesia admitti debeat presbyterorum ministerium, & Sacramentum Ordinis, cum doceat Apostolus ad Ephesios 4. constitutos esse in Ecclesia Pastores, & Doctores a plebe diversos; *in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi*; & ad Hebraeos 4. eum honorem vult sibi tantum vindicare posse, *qui vocatur a Deo tamquam Aaron*; & lect. 20. v. 28. ait idem Apostolus quod Spiritus Sanctus *posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Insuper non omnibus fidelibus, sed solis Apostolis dictum est Ioann. 20 *Quorum remiseritis peccata &c.* & Matth. 18. *Quaecumque solveritis &c.*

Hoc quoque perpetua docet Traditio. In Concil. Nicaeno I. Generali declarata fuit nulla, & irrita ordinatio Schiriae, quia Colluthus, qui manus ei imposuerat, non erat Episcopus. Presbiter non potest ordinare ex S. Hyeronimo, & ex Concil. Meldensi. Ex quo sequitur non quemlibet etiam Sacerdotem esse cuiuslibet Sacramenti Ministrum; Nam, uti suo loco videbitur, quaedam tantum ab Episcopo ministrari possunt, ut Confirmatio, & Ordo; quaedam vero ab omnibus Sacerdotibus, ut Eucharistia, Absolutio, Extrema Unctio, Baptismus.

Nota 1. quod cum nomen homo sit promiscuum tum viro, tum mulieri, dum dicitur solus homo viator esse Sacramentorum ministrum, intelligitur de solis viris, nempe de homine masculini generis, & neutiquam de mulieribus. Constat enim ex perpetua traditione, & praxi Ecclesiae, mulieres omnino excludi a Sacra Ordinatione, & Ecclesiae ministerio.

Nota 2. quod etsi solus Deus tamquam principale agens operetur internum Sacramenti effectum, minister tamen suo modo, idest ministerialiter per modum instrumenti ad eumdem effectum concurrit, applicando videlicet formam materiae, & actionem Sacramentalem circa suscipientem exercendo. Neque enim agit minister tamquam merum instrumentum, cuiusmodi sunt instrumenta inanimata, quae tantum moventur ab alio, sed ut instrumentum vivens, & animatum anima rationali, quod videlicet movere etiam se ipsum possit ex iudicio rationis ad opus, cuius efficiendi ministerium gerit: Unde effectus Sacramentorum recte ministro tribuitur. Dicitur enim remittere peccata

Ioann.

Ioann. 20. gratiam per manuum impositionem conferre 1. ad Timoth. 4. Idcirco si revera ille est caussa efficiens alicuius effectus, per cuius actionem effectus ille producitur, profecto minister proprie est caussa saltem instrumentalis Sacramentorum, cum per actionem Ministri, puta absolutionem, unctionem, gratia per se immediate producatur.

Excipiendum est tamen Sacramentum Eucharistiæ, quod non consistit in usu, sicuti cætera Sacramenta, ideoque gratia in eo producitur remote tantum per consecrationem, quæ est actio ministri; proxime vero per corpus Christi sub speciebus panis.

Dices: 1. Petri 2. dicitur omnibus Christianis; *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium*. Igitur omnes Christiani sunt Sacerdotes. Respondeo, christianos omnes esse sacerdotes improprie, quomodo & Reges ad offerendas spirituales hostias, idest bona opera; quo sensu dicitur Psal. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*: & laudes Dei vocantur Osee 4. *vituli labiorum*. S. enim Petrus dessumpsit hæc verba ex cap. 19. Exodi, ubi diriguntur ad omnes filios Israel, qui certe non fuerunt omnes Sacerdotes proprie dicti, cum hic honor delatus esset solis filiis Aaron. Dicuntur quidem etiam christiani omnes Sacerdotes, quoniam sunt membra unius Sacerdotis, nempe Christi, ut ait S. Aug. l. 20. *de Civit. Dei* cap. 10. *Si omnes christianos dicimus, propter mysticum chrisma, sic omnes Sacerdotes*.

Ut autem minister Sacramentum legitime perficiat tria requiruntur, videlicet intentio, fides, & probitas.

§. II.

De intentione Ministri.

Nomine intentionis non aliud hic intelligitur, nisi voluntatis propositum, ac deliberatio, qua rem aliquam peragere intendimus, & volumus. Dixi *deliberata*, cum voluntas non exeat in actum, nisi prævia cognitione, & rationis iudicio, iuxta affatum, *ignoti nulla cupiditas*, seu ut aliud item communissimum, ac solemne Theologorum, *nil volitum, quin præcognitum*: Idcirco nulla intentio datur in dormiente, in amente &c. Item homicidium est præter intentionem, dum quis putans feram occidere, hominem interficit; neque mater intentionem haberet baptizandi, si sordes corporales infantis abluendo diceret, Fili lavo te in nomine Patris &c. quia non cogitaret, nec cogitasset de Sacramentali baptismo faciendo. Et hoc dicendum pariter de seniore Sacerdote, qui dum instruit iuniorem circa ritum Sacrificii Missæ celebrandi, accipit panem, ac verba profert consecrationis; quia cum totus sit ad mere repræsentandum quod fit ab Ecclesia in Sacrificio peragendo, non vero ad faciendum, quod per hos ritus Ecclesia facit, nec veniat in eius mentem Sacrificium offerre, hic procul dubio non consecraret. Hæc tamen deliberatio licet utpote ex animo proficiscens semper interior sit, eam tamen ob externam actionem qua se prodit, *externam* aliquando appellamus.

Quoad intentionem Ministri in Sacramenti conficiendis hanc requiri tenent omnes catholici de fide contra Lutherum, qui negavit, intentionem Ministri requiri ad Sacramentum perficiendum. Id enim definivit Concil. Tridentinum can. 11. sess. 7. hisce verbis; *Si quis dixerit in Ministris dum Sacramenta conficiunt, & conferunt non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; anathema sit*. Et in hoc iam præiverat Martinus V. in postrema Concil. Constantiensis sess. anno 1418. & Eugenius IV. in Decreto Armenis anno 1439. ubi *Sacramenta*, inquit, *tribus perficiuntur, materia, forma, & persona Ministri cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia*. Et hanc doctrinam comprobant divinarum Scripturarum testimonia, ut habetur in Corinthior. cap. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; & Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis* &c. Ex his igitur constat, Apostolos missos fuisse non tamquam meros nuntios, qui simpliciter referant obsignatum mittentis mandatum, sed tamquam dispensatores, & procuratores, qui prudenter & fideliter gerere debeant negotia Domini sui, ac proinde cum intentione proprie dicta. Et sic allatos textus intellexerunt, & explicarunt SS. PP.

De intentione Ministri in Sacramentis conficiendis.

Et equidem Christus Dominus instituit Sacramenta, ut humana actione, ac ideo humano modo perficerentur; hinc solos homines Sacramentorum Ministros constituit. Quare cum humana actio non fiat nisi voluntarie, & cum rationis advertentia, evidentissime sequitur, quod ad Sacramenta conficienda, & administranda, necessario concurrere debet intentio, seu voluntas Ministri, sicuti requiritur in hisce omnibus, quæ consistunt in actione humana, quæ perfici nequeunt sine voluntate, & intentione agentis.

Por-

Porro hic observandum circa intentionem quæ requiritur in ministro Sacramentorum ad hæc peragenda, aliam requiri, ut Sacramentalis actio valeat, aliam, ut huiusmodi actio licite fiat.

Divisio intentionis. Hæc autem intentio generatim dividitur 1. in explicitam, seu expressam, qua aliquid in se distincte cognitum volumus: & in implicitam, seu confusam, qua aliquid solum confuse cognitum volumus, volendo scilicet aliquid sub quo, vel in quo continetur. 2. in directam, qua quis deliberate vult administrare Sacramentum, seu facere quod facit Ecclesia, adeo ut administratio sit obiectum immediatum actionis; & reflexam, qua quis reflectens supra administrationem iam directe intentam, novo, & distinctiori modo vult eandem administrationem, ut est Sacramentum, vel ritus ab Ecclesia frequentatus.

Intentio directa alia est operis, alia finis. Intentio operis ea est, qua quis vult simpliciter administrationem, seu cæremoniam ab Ecclesia frequentatam, nec cogitat de eius virtute, aut effectu, qui est sanctificatio suscipientis, imo forte illam inutilem existimat, & superstitiosam. Intentio finis est ea, qua quis intendit sanctificationem suscipientis Sacramentum.

Intentio vero operis, alia dicitur interior, seu mentalis; alia exterior. Exterior est ipsa actio deliberate facta iuxta ritum ab Ecclesia præscriptum. Interior est voluntas serio faciendi actionem exteriorem, & observandi ritum Ecclesiæ. Potest enim fieri, ut quis exterius videatur serio facere, quod facit Ecclesia, cum tamen intus in corde intendat dumtaxat mimice, & illusorie illud repræsentare, & quod peius est baptizare in nomine Dæmonis, vel Idoli, licet exterius dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris &c.*

Intentio interior sextuplex assignari solet; nempe actualis, virtualis, habitualis, interpretativa, absoluta, & conditionata. *Actualis* intentio ea est, qua quis actu vult conficere Sacramentum, puta baptizare, absolvere. *Virtualis* est actio, quæ fit virtute præcedentis actualis intentionis, quæ tametsi transierit, censetur tamen adhuc moraliter permanere, quatenus agens, seu minister operatur. v. g. si Sacerdos actuali intentione consecrandi accedit ad Altare, & paulo post distrahitur, seu ex humana infirmitate, vel etiam ex quadam negligentia, intentio illa evanescit, prosequitur tamen Sacrificium, cæremonias perficit, verba consecrationis virtute actualis præcedentis intentionis profert; tunc actiones omnes ex actuali intentione procedentes, dicuntur intentio virtualis. Intentio *habitualis* est propensio, seu inclinatio voluntatis, aquisita per actus sæpe repetitos, puta per frequentem Sacramentorum administrationem. Et hæc intentio potest remanere in dormiente, amente, & ebrio. Intentio *interpretativa* est dispositio voluntatis, quæ talis est, ut interpretemus aliquem consensurum, aut facturum, si res proposita in eius mentem veniret, vel de ea moneretur. Sic dicitur, quod fidelis adultus, qui ex vi morbi, rationis usum amisit, habet intentionem interpretativam recipiendi Sacramentum Extremæ Unctionis, licet de eo nunquam cogitaverit, quia ex eius anteacta vita colligimus, eum tantum beneficium expetiturum, si rationis usu non careret. Intentio *absoluta* est voluntas absoluta, qua simpliciter, & sine modificatione minister conficere vult Sacramentum. Intentio vero *conditionata* ea est, qua minister vult Sacramentum perficere sub conditione tantum; unde ait v. g. *Si non es baptizatus, ego te baptizo; Si es vere dolens, ego te absolvo.*

Verum cum obiectum, seu terminus intentionis illud ipsum sit, quod minister intendit, seu respicit, dum Sacramenta conficit, & ministrat, & ex doctrina Concil. Tridentini illud idem *quod facit Ecclesia*, seu opus, & actio Ecclesiæ; hinc sicuti intentio respectu sui ipsius in plura dividitur genera & species, ita in eadem actione, seu opere in quod tendit intentio, hæc distingui, seu spectari possunt, nempe 1. ritus exterior solus, ac pure materialis, nulla prorsus facta consideratione quod sit ritus Ecclesiæ, nec ulla præsupposita intentione, seu voluntate faciendi quod facit Ecclesia. 2. ritus ille, prout est ritus Ecclesiæ, quæcunque tandem Ecclesia concipiatur, & cum directa voluntate sive explicita, sive implicita, & confusa generatim faciendi, quod facit Ecclesia, abstrahendo ab eo quod sit verum Sacramentum, vel non, idest nulla facta attentione, seu consideratione, an talis ritus sit, vel non, verum Sacramentum. 3. ritus spectari potest ut est formaliter Sacramentalis, seu ut est verum sacramentum. 4. tandem respici potest ritus prout est caussa efficax, seu productiva gratiæ sanctificantis, & ordinatur veluti ad finem ad æternam felicitatem consequendam.

Variæ hypoteses circa Et circa hæc variæ fingi possunt hypoteses in ordine ad Ministrum utentem externo Ec-

minister ritum ... externo ritu Ecclesiæ.

Ecclesiæ ritu v. g. ablutione in baptismo &c. quarum 1. est si minister ritum hunc faceret non serio, sed per iocum, & irrisionem externam manifestam, ut solent Mimi, & Hystriones, itaut solummodo fingere vellet, & reprehesentare ritum; & in hoc casu cum aperta sit exterius, & manifestata ipsius irrisio, & iocus, ut iam compertum, & in confesso est apud omnes, Sacramentum nec ratum esset, nec validum. 2. si de ritu Ecclesiæ nihil prorsus cogitans, constitutus v. g. in balneo, aquam supra puerum effunderet, cum verbis consuetis, ad sordes tantummodo corporis eluendas; & tunc pariter cum nullatenus intendat minister facere ritum Ecclesiæ formaliter, ut est ritus Ecclesiæ, sed mere materialiter, & ad finem valde diversum ab eo quem sibi Ecclesia proponit, nec in hoc casu quoque valet Sacramentum. 3. si minister serio exterius, ac in debitis circumstantiis materialem, & externum Christi, & Ecclesiæ ritum debite impleret, ac observaret, intus vero, & animo intentionem suam suspenderet, ac cohiberet, aut etiam contrarium gereret, ac diceret intra se: Nolo ritum Ecclesiæ perficere, imo contrarium intendo, & volo tantum, ritum illum exterius quamquam apparenter serio, fingere, simulare, ac repræsentare.

Quid nomine intentionis internæ & externæ.

Quid autem sibi velit, & importet hæc distinctio intentionis internæ & externæ, iam supra explicatum fuit in divisione intentionis internæ, & externæ operis, nempe (cæteris ommissis explicationibus, quæ ab aliis traduntur) nomine intentionis externæ eam intelligi, per quam Minister exterius, & quidem serio, ac in debitis circumstantiis, externum Ecclesiæ opus perficit, tametsi intus, & animo statuat, vel ex malitia, vel ex ignorantia illud non perficere, sed tantum fingere, & simulare. Interna vero ea dicitur, per quam Minister non tantum exterius serio agit, sed etiam intus in animo vult simpliciter, ac generatim facere, quod facit Ecclesia, quidquid tandem talis minister sentiat de Sacramento, vel de eius effectu, & fine, ac de Ecclesia ipsa; sive enim ea omnia reiiciat, sive admittat, perinde est ad substantiam Sacramenti, modo velit serio, intus, & apud se facere quod facit Ecclesia: Nam error privatus nocere nequit generali Ecclesiæ intentioni, nec consequenter obstare veritati Sacramenti. Hinc talis intentio dici solet intentio generalis & publica Ecclesiæ, seu ministerii, quam Minister supponitur habere, quoties serio, & ut ministrum Ecclesiæ decet, in debitis circumstantiis ritum sacrum facit, ac observat, quem Christus instituit, & adhibet Ecclesia. Tournel.

Duplex autem circa ministri intentionem in Sacramentis perficiendis versatur difficultas. Una inter Orthodoxos, & Etherodoxos; & hæc quoad intentionem in se; altera inter ipsos Orthodoxos DD. & hæc quoad qualitatem intentionis, cum cæteroquin circa illius necessitatem in se, utpote de fide, ii omnes conveniant.

Novatores præcipue Lutherus, & Kemnitius cum iam supponant, iustificationem consequi per solam fidem in divinis promissis, contendunt, nullatenus necessariam esse in conficiendis Sacramentis ministri intentionem, nec internam, nec externam, ita ut vel desit, vel adsit etiam illusoria, vera nihilominus Sacramenta confici, ut habet Lutherus in l. *de Captivit. Babilonica*; *Non dubitem*, inquit, *si quis in nomine Domini suscipiat, etiamsi impius minister non det in nomine Domini, vere baptizatum esse in nomine Domini*; *non enim in conferentis tantum, quantum in suscipientis fide, vel usu, sita est virtus baptismi, sicut legitur exemplum de quodam mimo per iocum baptizato*. Similia habet Kemnitius part. 2. *in examine* ad can. 11. sess. 7. Concil. Tridentini, licet specie tenus adhærere videatur Concilio. Hisce cohæret Marcus Antonius de Dominis l. 5. *de Repub. Ecclesiastic.* cap. 12. ubi ait; *Hæc enim* (idest Ecclesiæ intentio publica) *actionem dirigit*, *non præsens* (idest privata) *intentio Ministri*. Et similia habet n. 13.

Inter DD. vero catholicos, qui omnes ut dicebam, iam fatentur ut dogma catholicum necessitatem intentionis in Ministro ad Sacramenta perficienda, vertitur controversia quoad qualitatem intentionis ad Sacramenti validitatem; videlicet, num ad veritatem Sacramenti sufficiat exterior intentio iam explicata, seu num validum sit Sacramentum, si omnia, quæ ad ipsum spectant rite, ac serio exterius observentur, licet minister interius aliud sentiret, idest sacrum ritum non peragere, nisi ficte, & illusorie.

Sententia Ambrosii Catharini circa externam ministri Sacramentorum intentionem.

Duo ex insignioribus Theologis, qui interfuerunt Concil. Tridentino, Salmeron nempe, & Ambrosius Catharinus ex celeberrimis Ordinibus alter Societatis Iesus, alter Prædicatorum, (quorum primum miserat Paulus III. ad idem Concilium, ut in eo, nomine ipsius, Theologum ageret; alter vero

so sedit cum aliis PP. in Concil. ut Episcopus Minoritanus) dum eidem Concilio interessent, post editum can. 11. sess. 7. de necessitate intentionis in Ministro, anno scilicet 1547. censerunt, ac asseruerunt, sicuti alii ex insignioribus Theologis, qui ante idem Concilium floruere, ut Magister Sententiarum in 4. dist. 27. litt. C. Petrus a Palude, dictus Paludanus ex Ordine Prædicatorum, Angelus de Clavasio, Sylvest. aliive, sufficere ad valorem Sacramenti intentionem exteriorem, eamque ipsam esse, quam Concil. Tridentinum necessariam declaraverat. Ambrosius Catharinus hanc suam sententiam publicam fecit Romæ in suo Opusculo quod typis mandavit anno 1547. eamque ibi asseruit nemine reclamante; imo Iulius III. ad Campsensem Archiepiscopatum eum transtulit, quem sane honorem ei non contulisset, si eum Concil. Tridentini definitionis sensui refragari seu contradicere, non dicam arbitratus, sed solum suspicatus fuisset. Et amplissime favet Catharino testimonium Card. Pallavicini e Societate Iesu, qui l. 12. cap. 10. suæ Historiæ scribit can. 9. sess. 14. non esse expunctam Catharini, aliorumque sententiam, qui opinantur sufficere in ministro voluntatem serio agendi, nec obesse Sacramento, nisi iocum, *quem*, inquit, *Sacramentum suscipiens cognoscere potest*. Et in hac parte concordat cum *Soavi* qui suam historiam stante adhuc Concilio exaravit. Quare est fere extra omnem controversiam, Concil. Tridentinum ita definisse contra Novatores, intentionem faciendi quod facit Ecclesia, necessariam esse ad veritatem Sacramenti, ut non attigerit quæstionem, in qua versamur, num intentio debeat esse interior, vel exterior sufficiat, sed liberæ id Scholarum concertationi reliquisse. Nec aliud Eugenius IV. præscripsit Armenis in suo Decreto, ut colligitur ex S. Antonino, qui tempore Concilii Florentini, Florentinam regebat Ecclesiam, cum in 3. parte duas proponat S. Præsul opiniones tamquam probabiles circa intentionem Ministri, alteram quod interior sit necessaria, alteram quod exterior sufficiat. Quare ex œconomia Concil. Tridentini, quod dum proscripsit Hæreticorum sententiam excludentem necessitatem cuiusvis intentionis ad valide Sacramenta conficienda, silentio omnino præterierit sententiam Catharini de sufficientia externæ intentionis ad valorem Sacramenti, tametsi eam sub oculis Patrum ipsius Concilii ediderit, & evulgaverit, nemo certe non videt, liberam esse ab omni prorsus suspicione quod erroris seu sententiæ Etherodoxorum adhæreat, ut eam talem censuerunt PP. Concil. Tridentini ex testimonio Cardin. Pallavicini l. 9. cap. 6. Historiæ eiusdem Concilii, ubi ait, *Catharini sententiam Patribus suspectam non fuisse, nec illis fuisse in animo eam proscribendi*; & l. 12. postquam retulit verba Concil. Tridentini sess. 14. cap. 6. addit, *conici posse haud esse expunctam sententiam Catharini, aliorumque Theologorum opinantium, Sacramento, quod ratum sit, sufficere in ministro voluntatem serio agendi, & obesse tantum iocum, quem Sacramentum suscipiens cognoscere possit*.

Nota, hic non agi quomodo in praxi Minister Sacramentorum se gerere debeat, ut hæc sancta mysteria ea pietate, qua par est, non solum valide, sed licite etiam, idest religiose celebrentur, cum ii etiam, qui sequuntur, propugnantque Catharini sententiam, acriter pro debita Sacramentorum reverentia, ac veneratione contendant, internam cum externa intentione a Ministro associandam esse, exprobrando ut immane facinus, & maxime Deo ipsiusque Sacramentis iniuriosum aliter agere; sed solum tanta agitur concertatio, ut deprehendatur, quid sentiendum de validitate Sacramenti si quando sic daretur, sicuti constat ab exemplis; quod iam fuere tales improbi Ministri, qui ex odio, vel alio pravo fine, non horruerunt tentare Sacramenti nullitatem, intus in animo simulando, fingendo, licet peragerent sacrum ritum exterius serio, idest in omnibus suis circumstantiis; Et in hoc casu in sententia gravissimorum Theologorum, qui multo ante ita docuerant, dicendum cum Salmeronio, ac Catharino, talem actionem recipiendam esse pro vero, seu valido Sacramento, dummodo tamen ille minister intentionem habuerit faciendi opus quod facit Ecclesia, ut huiuscemodi actio censenda sit humana, dummodo prava eius intentio, aut simulatio ex modo serio exterius operandi cognosci nequiverit, nec a suscipiente, nec a quovis alio, qui eiusdem ministerio adfuerit.

Hanc sententiam, utpote gravibus innixam momentis, quamplurimi amplexi sunt celeberrimi, doctissimique Theologi, & maxime Parisiensis facultatis Doctores, ac publici apud Sorbonam Professores; & nunc præcipue est valde frequens; & sicuti (cum aliena sit a periculo iterandi Sacramenta, quæ characterem imprimunt) Contensono, & meo videri optime quidem, non solum tuta, imo unice vera, ac certa, salvo ta-

men meliori S. Sedis iudicio, apparet; hinc fit:

Ad valorem Sacramenti ea in Ministro sufficit intentio, qua serio, & attente, vult, & intendit facere, quod facit Ecclesia, idest vult peragere ritum illum, qui in Ecclesia religiosus habetur, tametsi ritum illum interius impietate irrideat, vel infidelitate detestetur, ac proinde eundem solum ficte, & simulate facere intendat, dummodo talis interna irrisio, & simulatio exterius non deprehendatur a suscipiente, vel ab alio qui huic actioni præsens adsit.

Nota, Ministrum in Sacramentis conficiendis & ministrandis non gerere privatam vicem suæ ipsius particularis personæ, sed publicam Christi, & Ecclesiæ, quorum Sacramenta sunt publica symbola, quibus homines coadunantur, ac colligantur in unum Religionis corpus, ac Deo consecrantur; Unde constat, Ministrum agere non suo nomine, sed nomine, & auctoritate Christi, & Ecclesiæ, ac proinde huiuscemodi actiones Sacramentales non pendent a sola privata ipsius Ministri intentione, quæ ceteroquin ad talia opera exigitur; sed etiam & principaliter a publica intentione Ecclesiæ, quæ vult, ut tales ritus, si humana serietate in debitis circumstantiis peragantur, sint vera Sacramenta, prædita ea sanctitate, ac virtute productiva gratiæ, quam in eorum institutione Christus Dominus eisdem contulit. Quare tametsi ad substantiam operationis Sacramentalis concurrere debeat etiam intentio Ministri, tamquam caussa publica instrumentalis ipsius Sacramentalis actionis, nequit tamen alia opposita sua privata intentione falsa & erronea, quæ extrinsecus ut talis non detegitur, inficere, & corrumpere opus Dei, & Ecclesiæ quod peragit; Ita ut sicuti valida est Scriptura Notarii, qui contractum ad legem, & formam a Principe præscriptam accurate describit, licet intus, & animo nollet eam valere; minister pariter Sacramentum vere conficit, quando serio, & cum omnibus requisitis illud extrinsecus peragit, quamvis Sacramentum perficere nolit.

Istæ enim duæ voluntates, *volo serio facere quod facit Ecclesia, & nolo facere Sacramentum, nisi simulate, & illusorie*, sese mutuo impugnant; & cum illud sit vere, & simpliciter volitum, & volitum ut tale, quando si ponatur, per quasdam circumstantias ad tale esse determinatur; hinc cum unio formæ cum materia Sacramentorum serio, idest humano prudenti modo facta in datis circumstantiis, iuxta Christi institutionem, ac publicam Ecclesiæ intentionem, fit Sacramentum, quando talem unionem, seu actionem Sacramentalem intendat Minister, serio extrinsece in suis circumstantiis peragere, velit, nolit, est verum Sacramentum, cum actio primæ intentionis in sua executione fiat simpliciter volita, ac proinde impeditiva alterius oppositæ, quæ remanet mera, & inefficax velleitas: Ita ut Minister in tali casu perinde se habeat, ac ille, qui statueret velle ignem applicare segeti, & nolle segetem comburere. Hisce igitur suppositis, fit.

Minister accedens ad actionem Sacramentalem peragendam cum simplici ac generali intentione, seu voluntate serio faciendi, quod facit Ecclesia, & exterius, ut Ecclesiæ minister serio ritum Sacramentalem, seu unionem formæ cum materia, iuxta Christi institutum, & Ecclesiæ morem peragit, valide Sacramentum conficit, tametsi interius ex sua perversitate intendat non se gerere in tali actione tamquam Ecclesiæ Ministrum, nec per eandem actionem Sacramentum conficere, sed hoc fingere tantum, & simulare. Et hæc fuit sententia D. Augustini, qui l. 7. *de Baptism. contra Donatistas* cap. 53. asseruit, imo tamquam principium sua ætate certissimum supponit, valide baptizare in Ecclesia etiam fallaces, idest qui ficta intentione animi serio exterius agentes, eos qui adsunt celebrationi ritus, fallunt, dum tali sua extrinseca serietate agendi eos inducunt ad credendum, etiam interius ipsos se gessisse tamquam Ecclesiæ Ministros; utitur enim eo principio ut solvat casum de qui mimo, initio iocans, postea repente correptus, extra Ecclesiam catholicam serio recepit Sacramentum. *Si* (ait S. D.) *nihil interest ad integritatem Sacramenti in ipsa catholica Ecclesia, utrum id aliqui fallaciter, an veraciter agant, cum tamen hoc idem utrique agant, cur extra fit non video, quando ille, qui accipit, non simulatione palliatus, sed religione mutatus est*. Ecce quomodo S. Augustinus supponit id quod in controversiam trahunt Recentiores, nihil nempe interesse ad integritatem Sacramenti internum agendi animum, modo idem exterius peræque serio prudenter agatur. Nec nomine Ministrorum fallacium intelligit S. August. eos Ministros etiam exterius simulantes, ut in mimo, aut habentes affectum ad peccatum, ut observat P. Iuvenin. Non primum, quia fallaces opponit baptizantibus in mimo; non secundum quia, fallaces opponit

vera-

veracibus, qui etiam extra Ecclesiam reperiantur; veraces autem veritate præparationis, seu non habentes affectum ad peccatum mortale extra Ecclesiam non reperiuntur. Igitur nomine *fallacium* intellexit Ministros, qui serio quidem exterius baptizant, sed interius, & apud se ipsos dicunt se nolle baptizare; ac proinde ex S. August. valet Sacramentum, quamvis Minister positive nolit interius illud conficere, modo se gerat exterius tamquam Ecclesiæ Ministrum, & formam serio cum materia coniungat. Et hanc suam sententiam clare explicat S. D. dum concludit quid agendum, si huiuscemodi simulatio Ministri detegatur; nempe quod neutiquam renovandus sit Baptismus simulate, ac ficte collatus: sed Minister, qui ita improbe se gerit, excommunicatione mulctetur, vel pœnitentia suum diluat reatum. *Et tamen* (ait S. P.) *si postea prodatur* (idest si occulta fallacia dantis, aut accipientis detegatur) *nemo repetit, sed aut excommunicatione punitur illa simulatio* (dantis, seu accipientis) *aut pœnitendo sanatur*.

Hanc sententiam, nempe valere Sacramentum collatum a Ministro, qui ex una parte vult serio facere actionem Sacramentalem, quam facit Ecclesia, & serio, ac prudenti modo exterius eam peragit, sed ex alia non vult in tali actione, nisi simulate, & ficte facere Sacramentum, videntur comprobasse etiam antiqui PP. Nam quotiescumque ortum fuit dubium, an baptisma, vel aliud aliquod Sacramentum valeret, imperarunt, ut vel absolute, vel sub conditione iteraretur; nunquam tamen leguntur idem statuisse de baptismo dato a Ministro, qui suam interius retinuit intentionem. Etenim pro valore Sacramenti solum mandarunt Patres, ut diligenter inquireretur, num baptisma collatum fuisset per distinctam trium Personarum invocationem; utrum materia subiecto, ut par est, fuisset applicata; an recipientes Sacramenta exterius contradixissent; utrum Minister exterius mimice ritum sacrum peragisset: an vero Minister suam intentionem interius retinuisset, nec ne, idest utrum interius voluisset tamquam Ministrum Ecclesiæ se gerere, aut contrarium habuisset propositum, nulla omnino ratione id scire curarunt. Imo ex S. Augustino cit. l. & cap. *de Baptismo*, statuerunt, hoc nullatenus curandum, cum ibi S. D. confirmet, ac potius supponat, *tamquam præteritum Maiorum statutum* (determinatum) *nihil interesse ad integritatem Sacramenti, utrum id aliqui fallaciter, an veraciter agant*. Et revera PP. iudicarunt, valere baptisma datum etiam ab Atheo, dum graviter dubitare, ac suspicari non solum poterant, quin imo debuerant, num tales homines perditi, ac cuiuslibet Religionis perduelles, quibus Mysteria Ecclesiæ fabulæ videbantur, suam intentionem retinuissent quoad religiositatem ritus Sacramentalis, & intus hoc finxerint, ac simulaverint, licet serio, ac rite illud exterius peregerint.

Insuper non minus requiritur intentio dantis, quam accipientis ad Sacramenti valorem, ut iam omnes fatentur, quia non minus humano modo conferri debent Sacramenta, quam recipi; sicut ergo Pontifices, ac Patres, ut Innocentius III. 3. part. Decretalium tit. 42. cap. *Maiores*, S. Thomas q. 68. art. 6. ad 2. aliive approbarunt validum baptisma exterius serio & spontanee, simulate vero interius, vel cum interna voluntatis reluctantia susceptum; quomodo validum non erit censendum, quando etiam Minister serio, & rite illud exterius conferat, licet intus simulet, seu renuat talem actionem, ut sacram, & sanctificantem, alicui subiecto applicare, dum quoad intentionem tam in dante, quam in suscipiente currit par ratio.

Hic afferre possem celeberrimos Theologos, qui floruere ante Concil. Tridentinum, ut Magistr. Sentent. Paludan. Angelum de Clavasio, Sylvestr. aliosve, quos adducit in favorem huius sententiæ P. Contensonus, eo quia ita sentirent; sed brevitatis gratia his omissis, quos iam Lector videre potest in P. Contensono p. 191. hic mihi sufficiat afferre pro aliis omnibus auctoritatem D. Thomæ, qui 3. part. q. 64. art. 8. ad 2. versans difficultatem, quando stante necessitate Ministri possit haberi securitas, & scrupulus omnis ac sollicitudo ex suscipientis animo repelli, cum semper dubitare merito possit, num Minister veram habuerit perficiendi Sacramenti voluntatem: post expositas aliorum DD. sententias, illam quam meliorem approbat, sic exponit. *Et ideo alii melius dicunt, quod Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister, in verbis autem, quæ profert exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis Sacramentum*. Et postea art. 10. addit, incorruptam intentionem Ecclesiæ non posse interrumpi a corrupta Ministrantis intentione, non secus ac minister alicuius hominis

in dispensanda nomine illius eleemosyna, non potest contaminare rectam intentionem Domini, cuius nomine eam dispensat, & art. 8. rem clarius exponit, dum ait: *Cum aliquis intendit derisorie aliquid agere, & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem manifestat.*

Et non obscure deducitur hæc assertio ab ipso Concil. Tridentino in sua definitione quoad intentionem Ministri in Sacramentis conficiendis, quam habet can. 11. sess. 7. quam Patroni contrariæ sententiæ, ut ipsis favorabilem, contra hanc sententiam solent obiicere; ait enim Concilium in cit. can. *Si quis dixerit, in Ministris dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia; anathema sit.* Ecce quod tametsi Concilium præter materiam, & formam, requirat etiam in Ministro intentionem faciendi, quod facit Ecclesia; ex eo tamen non sequitur illatio, quam conantur deducere Adversarii, nempe, quod sicut Ecclesia intendit in tali unione, quam facit Minister, formæ Sacramenti cum eius materia, facere cæremoniam sacram, ritumque illum exercere, ut est actio quædam formaliter Sacramentalis, ita si Minister intentionem illam malitia sua retineat, vel oppositam habeat, invalide conficiat Sacramentum: Quia, aiunt ipsi, per intentionem intelligit Concilium aliquid distinctum ab applicatione materiæ, & verborum prolatione; idest præter intentionem faciendi quemdam actum externum, illumque exterius peragendi, intentionem desiderat faciendi actum illum, ut est Sacramentum, seu interiorem voluntatem faciendi, quod Christus, & Ecclesia faciendum per Sacramenta intendunt. Verum si valeret hoc ratiocinium, sicuti per ipsos Adversarios Ecclesia in applicatione materiæ, & prolatione formæ, intendit facere cæremoniam sacram, ut est quædam sacramentalis actio productiva gratiæ, aliorumque effectuum supernaturalium, sequeretur, requiri etiam voluntatem sanctificandi homines; ita ut si Minister eam retineat, vel oppositam habeat, invalide conficiet Sacramentum, utpote non habens voluntatem faciendi quod intendit Ecclesia, nec interiorem voluntatem faciendi, quod Christus, & Ecclesia intenderunt faciendum per Sacramenta. Et tamen ipsi fatentur adversarii, ad valorem Sacramenti non requiri intentionem conferendi, vel recipiendi effectum Sacramenti, cum ea sit expers, qui sine necessitate Sacramentum ab Hæretico suscipit, & tamen valide Sacramentum suscipit. Igitur per intentionem faciendi quod facit Ecclesia, exquisitam a Concilio in Sacramentorum Ministro, non potest intelligi voluntas efficiendi actionem ut Sacramentalem, illud efficientem, quod in tali actione Christus, & Ecclesia faciendum intenderunt.

In hoc ergo equivocant Adversarii, quod confundunt id quod facit Ecclesia, cum eo quod intendit Ecclesia. Quod facit Ecclesia, est ritus externus sacer in materia, & forma; quod intendit Ecclesia, est hominum sanctificatio, ad quam signa illa sunt instituta. Ad valorem autem Sacramenti requiritur ex Tridentino sola intentio faciendi quod facit Ecclesia, ut certissimum est apud Catholicos; (quam habere contendi eum, qui, quod facit Ecclesia, serio, & libere facit, & illud serio facere intendit) non vero intentio, quam habent Christus, & Ecclesia, quæ semper recta est, & immaculata, in Ministro sæpe corrupta.

Non tenet pariter quod circa intentionem a Concilio requisitam explicant alii, nempe intentionem faciendi ritum externum, qui Christianis religiosus est, non distingui ab applicatione materiæ & formæ, ac verborum prolatione, in quibus ritus ille situs est; & sic, aiunt ipsi, non posse materiam applicari, nec verba proferri sine intentione faciendi ritum externum, in huiuscemodi rebus, & verbis positum; & tamen Concilium Trid. præter applicationem materiæ, & verborum prolationem, requirit intentionem. Et revera manifestissimum est, materiam diversis modis posse applicari, formamque diversis modis proferri: Nam aliter applicat materiam, & verba profert, qui modo iocoso, mimico, ludrico, & derisorio applicat, & profert; hic enim non intendit facere, quod facit Ecclesia, sed tale quid solummodo repræsentare, ut fit in pictura, vel in theatro; aliter qui accurate, & serio, & tamquam ex officio quod gerit, ea adhibet & ministrat; hic enim intendit facere quod facit Ecclesia, cum revera illud libere prudens faciat, nec quidquam eorum, quæ in Ecclesia fieri scit, prætermittat. Et hanc esse mentem in cit. can. 11. sess. 7. Concil. Tridentini, idem ipsum Concilium non obscure aperit sess. 14. can. 9. ubi declarat, Sacramentum non perfici, si Sacerdoti animus serio agendi desit, nec eum esse, nisi salutis suæ negligentissimum, qui Sacerdotem ioco absolventem cognosceret, & non alium serio agentem sedulo requireret.

Igitur

Igitur per intentionem faciendi quod facit Ecclesia intelligit S. Synodus *animum serio agendi*, qui deest, cum Sacerdos ioco absolvens cognoscitur. Ergo ad validi Sacramenti integritatem satis esse S. Synodus arbitrata est, si Minister serio operari extrinsecus appareat, tumque dumtaxat iocandi animum Sacramento officere, cum iocularis, & ludricus Ministri agentis modus est recipientibus conspicuus, & patens. Sic P. Contensonus.

Nec desunt etiam gravia rationum momenta, quæ sententiam hanc comprobant, ac stabiliunt. Et equidem si Sacramentum datum a Ministro, qui se gerens exterius tamquam Ecclesiæ Ministrum, serio peragit ritum a Christo institutum, interius tamen non vult Sacramentum conficere, si Sacramentum ita datum non valeret, contingeret, voluntatem Ministri impedire posse, ne Sacramentum resultet ex debita, ac seria coniunctione formæ cum materia, quod certe fieri nequit, eo quia, ut iam antea notatum est, Sacramentum ex Christi institutione nihil aliud sit, quam coniunctio formæ cum materia facta ab eo, qui se gerit exterius tamquam Ecclesiæ Ministrum: *Accedit verbum* (ait S. August.) *ad elementum, & fit Sacramentum*. Et hoc patet ex duplici capite, idest & ex parte ipsius Ministri, & ex iudicio, & praxi Ecclesiæ.

Ex parte Ministri, qui cum in Sacramentis peragendis, ac ministrandis non propriam privatam, sed publicam Ecclesiæ, & Christi personam sustineat, gerat, ac repræsentet, ac non suo, sed Ecclesiæ nomine, & auctoritate Sacramentales actiones peragat, sua profecto privata intentione falsa, & erronea, opus Dei quod tractat, nec impedire, nec inficere valet. Hoc eodem argumento, & gravi ratione S. August. contra Donatist. argumentabatur, eosque impugnabat.

Ex iudicio quidem, & usu Ecclesiæ, quæ ratum habet Baptismi Sacramentum verbis Evangelicis collatum non solum ab Hæretico, Iudæo, & Infideli, sed etiam ab Atheis, qui licet possint velle peragere ritus illos quos fieri conspiciunt a Christianis, quæ voluntas quæso vel formalis vel virtualis in his supponi potest se conformandi intentioni Christi, ac facere quod Christus instituit, quod facit, & intendit Ecclesia? Et revera tantum abest quod intendere possit Iudeus vel Paganus, quin imo cum hi nec credant Baptismum esse Sacramentum, idest rem sacram, sed sacrilegam superstitionem: nec putent Christum potuisse sacras huiuscemodi res instituere, & habent, ac irrideant Ecclesiam tamquam ludricam congregationem, ac superstitiosam, ac credant baptismum supra meram corporis lotionem non addere nisi ludibrium, clare constat, hosce in Sacramento baptismi peragendo licet exterius serio agant, interius non habere nisi intentionem irrisoriam, fictam, & simulatam, seu irridendi in tali fictione rem sacram Christianorum. Quod eo magis dicendum de Atheis, cum impii isti homines non credant ullam Deitatem, & religionem, ac proinde non nisi ridiculam fictionem divinam Christi missionem, quam prædicant, creduntque Christiani. Unde si Sacramenta collata a viris omni prorsus fide in ipsius Ecclesiæ sacra carentibus, ac proinde cum morali evidentia, quod collata sint cum irrisoria, simulata, ac fallaci intentione in tali actione sacramentali exercenda, Ecclesia nihilominus approbat, eo quia serio, ac prudenter exterius ea peregerint; quare non censendum erit validum Sacramentum, quod peragit Minister apparenter catholicus, & in Ecclesia catholica celebrans, quando rogatus serio illud conficit; & vi potestatis, & officii quod exercet, libere facit, licet intrinsecus impius, infidelis, Atheus, mysteriorumque derisor intus simulate & irrisorie actionem Sacramentalem celebret: cum inter talem ministrum, ac allatos infideles, qui supponendi sunt ita celebrare, nulla omnino intersit disparitas?

Insuper Christus Dominus instituit Sacramenta in republica Christiana humano modo peragenda: cum Christianus cœtus ex hominibus, non ex Angelis sit constitutus, ac proinde voluit sacra ministeria peragi eo simili modo, quo ordinaria ministeria in rebus publicis valide exerceri solemne est, ut societas visibilis, & hierarchia aspectabilis firma consisteret, & secura. Quare sicuti in omni Republica bene ordinata ad valorem actuum, contractuum, ac iudiciorum non valet actio ludicra, aut irrisorie, seu mimice facta, & sufficit omnino si serio fiat cum solitis formulis a Republicæ ministro designato: puta, nullius roboris est instrumentum, quod extrinseca irrisione, vel ut Tyronem instruat publicus Notarius conficit; valet autem si rogatus a partibus prudens & sciens illud exaret, quamvis intus contrarium intendat, & velit, & sic &c. Similiter in Republica Christiana, tametsi Sacramenta, quæ a Ministro extrinsece irrisorie ac mimice peraguntur invalida sint, cum

non agat ut Ecclesiæ Minister, sed potius effingat, attamen dum extrinsece serio agit, quæ Christus instituit, & Ecclesia facit, tunc cum agat ut Minister Ecclesiæ, verum, ac integrum conficit Sacramentum, hoc ipso quod in illo officio constitutus, & postulatus facit: nec aliter se agere significet, nec ex modo agendi appareat. Ille enim in humanis, quibus Ecclesiastica munia commissa sunt, semper ut Minister ex officio agere censetur, qui, quæ sui muneris sunt, serio implet quidquid ille interius in contrarium sentiat, ut antea expositum fuit exemplo aliorum humanæ vitæ officiorum, præcipuè famuli, qui serio nomine sui Domini, licet cum repugnantia voluntatis, eleemosynam elargiri intendit &c.

Et hoc amplius etiam illustrat, & confirmat consuetudo Ecclesiæ, quæ cum solita fuerit iterare, aut absolute, aut sub conditione baptismata dubia, ea nempe, quæ non potuerunt probari per testes, vel quia suspecta fuerit eorum materia, aut forma, ut ex Concil. Carthaginen. V. & Zacchar. Pap. epist. 11. ad Bonifacium; numquam tamen consuevit Ecclesia iterare baptismum ob solam Ministri occultam intentionis retentionem, vel malignæ intentionis intus conceptæ, nec foris patentis perversitatem; modo tam Minister, quam suscipiens serio, & prudenter egerint quidquid in Ecclesia fieri consuevit. Igitur iuxta morem Ecclesiæ, Sacramenta illa valida censenda sunt, quæ exterius serio a ministris materiebus, & formis usitatis, servandis servatis, peracta sunt, tametsi interius retentione, aut perversitate intentionis irrita facere, aut ad nihilum redigere malitiose voluerint.

Hac ipsa de causa olim PP. in controversia Donatistarum, asserentium nullum esse baptismum extra Ecclesiam collatum, nihil disputarunt de debita Ministri intentione, an revera fuerit, vel non, solliciti solum de materia, & forma observari solita; num revera rite, & serio has applicaverint infideles, quidquid tandem in contrarium in tali applicatione præter intentionem illud faciendi, quod viderant fieri ab Ecclesia facere, vellent simulare &c.

Et equidem si valere deberet contraria opinio, 1. quod nemo posset esse certus de suo baptismo, cum sciri nequeat, an Minister suam retinuerit intentionem dicendo, *nolo baptizare*. 2. nemo certus esse posset se esse in vera Ecclesia; cum ita scire nequeat, an qui sunt in Ecclesia Ministri, & Pastores, sint vere Ministri, & Pastores; quia nemo scire potest, an qui Pastores baptizarunt, & ordinarunt, potuerint habere intentionem eos non baptizandi, & ordinandi: ac proinde sequeretur ultra, quod vix perpetua Ecclesiæ visibilitas posset contra Etherodoxos demonstrari, cum in Adversariorum opinione nihil omnino certi de Ministrorum consecratione, ac fidelium baptismate statui possit.

Obiiciunt 1. Patroni oppositæ opinionis, nostram proscriptam esse ab Inquisitoribus Romanis sub Alexandro VIII. in censura propositionis eiusdem tenoris, quæ num. est 28. inter damnatas sub tali Pontifice, in qua ita habetur. *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo quod facit Ecclesia.*

Respondetur nostram sententiam penitus a damnata discrepare, & 1. quidem, quia in damnata propositione subiectum est indefinitum; dicitur enim: *Valet baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat*; quæ propositio cum sit universalis, intelligitur tam de Ministro, qui in tali ritu exterius exercendo agit serio, quam de illo, qui agit mimice & illusorie: e contra nos Propositionem restringimus ad Baptismum datum a Ministro, qui exterius actionem sacramentalem serio peragit, & intus etiam hanc serio agere intendit. 2. propositio damnata, utpote æquivalens universali, intelligi potest etiam de Ministro serio quidem exterius agente, sed a nulla circumstantia determinato ad agendum nomine Ecclesiæ, & sic omnino est falsa; e contra vero nostra restricta est ad Ministrum, qui cum ex circumstantiis extrinsecis, idest postulatione Sacramenti determinatur, ut se se exterius gerat tamquam Ecclesiæ Ministrum. Et equidem sapientissime Inquisitores damnarunt propositionem nobis obiectam, quia sensu obvio, seu quem præseferunt verba, ex quibus constituitur, suadet impium Lutheri dogma de validitate Sacramenti, quod Minister etiam exterius non serio, sed iocose contulit, quod damnavit Concil. Tridentinum. Ab hoc sensu Lutheri, quam aliena sit nostra sententia, ex ipsis terminis quibus constat, cuique attendenti evidentissime patet. Tandem damnata habet, ministrum intus non intendere agere, quod agit Ecclesia; *intus vero* (ita ibi legitur,) *in corde suo resolvit; non intendo quod facit Ecclesia*, quod est directe contra definitionem Concil. Tridentini sess. 7. can. 11. in quo canone statuit Concilium con-

contra Lutherum negantem quamcumque intentionem Ministri necessariam esse ad Sacramentum conficiendum, statuit inquam, ad validitatem Sacramenti requiri in Ministro *intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia*. Et in hoc tam longe ab eadem nostra distat, ut quod ipsa negat, sit unum ex præcipuis principiis, quæ statuimus, ut non recedat opinio nostra a Catholico sensu, nempe, quod Minister intendat facere, quod facit Ecclesia, sicuti exigit irrefragabiliter cit. can. Tridentini.

Obiic. 2. Ex ipsa plurium saltem Sacramentorum institutione colligitur necessitas mentalis intentionis in Ministro, qui ea conficere statuit. Christus enim Lucæ 22. in sacræ Eucharistiæ institutione iussit, ut Ministri in sui memoriam eam consecrarent: *Hoc facite in meam commemorationem*. In confectione Sacramenti Extremæ Unctionis præcipit S. Iacobus cap. 5. suæ Epist. catholicæ, Ministrum orare debere super infirmum, seu hoc Sacramentum conferendum esse per orationem a Sacerdote fundendam. *Inducat* (inquit) *Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum*. Non possunt autem Ministri agere in Christi commemorationem quando Eucharistiam conficiunt, nisi interius agere velint eius nomine, ac illius Ministros se exhibere, idest nisi velint intentioni Christi se conformare in Missæ celebratione; cum meminisse Christi in aliquo conficiendo Sacramento, sit velle eum imitari: quod fieri nequit ab eo, qui interius protestatur, se nolle eum imitari. Similiter in Extrema Unctione non potest Minister orare pro infirmo, dum non intendit pro illo orare, cum sine intentione mentali, seu interna, nulla sit oratio. Docent enim Theologi, eum non orare, qui verbis, quibus constat oratio, interius non attendit, dum ore ea profert. Igitur a fortiori si iisdem verbis per retentionem intentionis contradicat, eodemque instanti, quo exterius orat, dicat apud se ipsum, *nolo orare*, & similia.

Resp. ad primum, eum in commemorationem Christi agere, seu facere, qui, quod a Christo institutum est, libere serioque observat; non enim voluntarie faceret quod Christus faciendum imperavit, nisi illud sibi faciendum proponeret, seu quod idem est, vere intenderet. Unde cum Minister dum Missam celebrat, in subiectum panem verba Evangelica, *Hoc est corpus meum*, libere, & serio proferat, sequitur, velle etiam facere, quod Christus fecit, ac instituit. Etenim ex eo quod formam datæ applicat materiæ, vult necessario eam applicare, sicuti & Christus fecit. Nec voluntas illa impeditur interna intentionis retentione: nam ea interna intentionis retentio, non est vera, & efficax voluntas, sed simplex velleitas non agendi Ecclesiæ auctoritate, & nomine Christi, ac proinde non obstat voluntati efficaci, quam habet gerendi se tamquam eiusdem Ministrum in actione externa, quam postulatus serio, & libere secundum divinam institutionem operatur.

Ad id vero, quod opponitur de requisito intentionis ad preces, quæ iuxta traditum a D. Iacobo loco cit. fundendæ sunt in collatione Extremæ Unctionis, respondetur cum Iuvenino; quod si valeret oppositum argumentum, simul probatum esset nullum fore Sacramentum Extremæ Unctionis, quando conferretur a Sacerdote, qui dum illud peragit, versaretur in actuali voluntate peccandi. Nam qui cum tali voluntate orat, proculdubio non orat, cum preces quando ad Sacramentorum confectionem non pertineant, non operentur nisi ex pietate, seu ex opere operantis, unde necessario tunc pietatem præter mentis attentionem exigunt in orante. Oratio igitur, quæ ad Sacramenti formam non pertinet, prolata a Sacerdote cum animo non orandi, ex parte illius non est vera oratio, quæ illi potius valde est nocua, quam proficua, ut statuitur ubi agitur de oratione. Verum illa eadem oratio si, ut eius forma, spectet ad Sacramentum, est vera oratio Ecclesiæ, quæ per os sui Ministri quantumvis impii orat, quoties ille exterius se Ministrum Ecclesiæ exhibet. Et talem se exterius exhibet, & nomine Ecclesiæ, quoties in talibus datis circumstantiis sæpe iam antea notatis, utitur advertenter, & attente materia, & verbis, seu precibus, quæ ex præcepto, & usu Ecclesiæ secundum Christi institutionem ordinatæ sunt ad constituendum Sacramentum. Quare ultro fatemur in hisce orationibus, quæ pertinent ad formam Sacramentorum, necessariam esse Ministri intentionem, non quidem privatam uti in aliis suis privatis orationibus, quæ non sunt formæ ad aliquem Sacramentum spectantes, sed intentionem generalem, & publicam Ecclesiæ. In illo enim casu Minister non fundit preces illas, ut suas proprias, privatasque; sed ut preces publicas Ecclesiæ, seu ut partem Sacramenti. Illa autem publica intentio Ecclesiæ necessaria ad orationes spectantes ad formam Sacramenti exprimitur in Ministro, dum serio libere, & in statutis circumstantiis supra propriam

priam Sacramenti materiam formam profert. Hæc tamen intentio publica Ecclesiæ, qua in tali applicatione formæ supra materiam Sacramentorum iuxta Christi institutum intendit fieri ritum sacrum, seu Sacramentum, præsupponit privatam, seu propriam Ministri intentionem, quam exquirit Concil. Tridentinum in laudato can. 11. sess. 7. nempe voluntatem efficacem seriam, saltem faciendi opus illud, quod facit Ecclesia in Samentis peragendis; quam si serio libere in consuetis circumstantiis exterius exequatur Minister, velit ipse, vel nolit, per publicam Ecclesiæ intentionem tale opus quod fit, materiam applicando, formamque super illam proferendo, determinatur ad esse Sacramenti.

Unde in hoc falluntur adversarii, quod intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & faciendum Christus iussit, requisitam a Tridentino ad valorem Sacramenti, confundunt cum intentione se conformante intentioni Christi, & Ecclesiæ, seu faciendi quod intendit Christus, & Ecclesia; & quia non discernunt in pravo Ministro duplicem intentionem secum, seu ad invicem pugnantem; ac proinde supponunt nos negare, non exigi in Ministro intentionem, & hanc seriam, efficacemque faciendi quod facit Ecclesia, quando hanc ita a Ministro serio operante individuam, seu inseparabilem esse censemus, ut intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, ille non possint non habere, qui, quod facit Ecclesia, serio, & libere facit; nec talem suam intentionem necessitate suppositionis necessariam, posse privatam aliam perversæ voluntatis intentionem extinguere. Imo dicam, quod cum actio Sacramentalis sit idem ac Sacramentum, eo ipso, quod intendit facere hanc actionem, & ex tali absoluta, & efficaci intentione serio, libere &c. exterius actionem exequitur, non obstante opposita intentione, qua statuit, nolle facere Sacramentum, per primæ executionem redditur hæc altera, ut alias diximus, inefficax pura velleitas, ac nulla, & fit sacramentum.

Instabis. Est communis sententia DD. omnium etiam Probabilistarum, in re præcipue Sacramentaria, quæ non pendet ab hominum opinione, sed ab una Christi institutione, sectanda esse tutiora, & a peccandi periculo remotiora. Et eo magis ita omnes sentire debent, quia damnata fuit ab Innocent. XI. 2. Martii 1679. propositio huic sensui contraria, quæ n. 1. est, & ita habet: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.* Unde cum opinio nostræ contraria sit tutior, ac a peccandi periculo remotior, eam nostræ anteponere, ac sequi, ut suæ saluti, & reverentiæ Sacramenti consulant, tenentur Sacramentorum Ministri.

Resp. si res ita se haberet, sicuti æquivocatio argumenti præsefert, nulla melior argumentatio favere posset Donatistis, assentientibus ad Sacramenti integritatem fidem, sanctitatemque requiri, cum eos in re hac sequi sit tutius, & a peccandi periculo remotius. Ergo sententia Donatistarum aliis esset anteponenda. Quisnam quæso erit, qui hoc intendere audeat?

Mera igitur æquivocatione laborat argumentum, & ut videmus, non solum opposita sententia non est tuta, imo etiam certo periculo peccandi est exposita. Duo enim contraria sententia asserit, idest non solum teneri Ministros in omni sua intentione sese conformare intentioni Christi, & Ecclesiæ, sed insuper ita ad hoc teneri, ut si malitia sua oppositum intendant, ac intendit Christus, & Ecclesia, Sacramentum irritum faciant, ac proinde Sacramentum de integro sit reperendum. Quod Ministri teneantur ex præcepto nihil privatim intendere, quod non sit consentaneum intentioni Christi, de hoc nulla est, aut fuit unquam inter catholicos Theologos controversia: aliud vero, quod subiungitur, scilicet quod si Ministri intus velint, quod adversatur intentioni Christi, & Ecclesiæ, Sacramentum sit nullum, ac proinde ita ab eis baptizatos, absolutos, confirmatos &c. denuo baptizandos esse, absolvendos, confirmandos; id penitus repugnat iudicio, & consuetudini Ecclesiæ, quæ semper sollicita in consulendo, quod respicit debitam Sacramenti reverentiam, quæ non minus graviter, quam faciliter læditur, ipsa sine valde gravi dubio de eorum validitate innovando, ob solam suspicionem de opposita Ministri intentione, non reprobavit, ut invalidum, baptismum collatum a Iudæis, Paganis, Hæreticis, imo etiam ab Atheis. Et si consuevit innovare Sacramenta etiam characterem imprimentia dubia, & suspensa, vel quia testibus comprobari non potuerit fuisse collata, vel prudens occurrerit suspicio, congruam materiam, solitamque formam adhibitam non fuisse; nunquam tamen ob suspicionem intentionis invenitur innovasse: ne innovando quod forsan iam factum est, exponantur Sacramenta periculo irritationis, ac ideo

gravi

gravi irreverentiæ. Idcirco nemo non videt, contrariam sententiam non esse remotiorem a sacrilegio iterati Sacramenti. A tale autem periculo maxime est aliena nostra sententia, cui satis esse videtur in Ministro ad Sacramenti validitatem intentio faciendi, quod facit Ecclesia, iuxta regulam Tridentini, consuetis rebus, & verbis adhibitis sufficienter expressa.

Cætera quæ obiici solent, & possunt, ex iam supradictis facile diluuntur; hinc censui nihil ulterius addere, ne res longius quam par sit, protrahatur.

Corolarium.

Ex iam dictis constat manifestissime, quam caute procedendum sit in renovanda prolatione formæ supra eandem materiam, ob periculum quod cum maxima Sacramenti irreverentia irrita reddatur nova formæ prolatio, & irritum etiam Sacramentum; Quod si dubium rationabile oriatur de validitate formæ iam prolatæ, vel de eius prolatione, forma iterari debet sub conditione, ne Sacramentum cum illius irreverentia maneat irritum. Quocirca dubium imprudens, quale solet esse scrupulosorum, non sufficit, sed contemnendum est. Formam autem Sacramenti sine necessitate super eandem materiam repetere, ex se est mortale, eo quod hæc secunda forma sit supervacanea, nec sine virtuali, & interpretativa irrisione sic frustra potest proferri.

Item licet statuatur in nostra sententia, validum esse Sacramentum collatum a Ministro, qui etiam sola utitur externa intentione, ac proinde tutius esse ipsum non innovari, nihilominus cum consulendum sit quantum cautius fieri potest, Sacramentorum reverentiæ, & iuxta Ecclesiæ doctrinam, quæ contrarium damnat, in Sacramentis conficiendis tutior opinio sequenda sit; hinc sub mortali tenetur Minister, quandocumque ei occurrat aliquod peragere Sacramentum, habere veram intentionem non solum faciendi, quod facit Ecclesia, sed faciendi quod in tali opere iuxta Christi institutionem facere intendit Ecclesia, idest Sacramentum. Etenim Minister attendere debet tum ad ea, quæ ad validam, tum ad ea quæ ad licitam Sacramenti confectionem requiruntur; quia sancta sancte tractanda sunt. Non requiritur tamen intentio faciendi, quod facit Ecclesia Romana, sed sufficit intentio faciendi, quod facit vera Ecclesia, quæcumque illa sit; imo etiam faciendi quod facit Ecclesia Lutherana, modo putetur vera, licet sit falsa; quia tunc est implicita, & virtualis intentio faciendi, quod facit vera Ecclesia; neque error speculativus circa veram Ecclesiam, aut circa efficaciam, & effectum, aut Sacramenti institutionem, huius impedit valorem ex parte Ministri; nam hæreticus vere baptizat, & tamen non credit Ecclesiam Romanam veram esse Christi Ecclesiam.

§. III.

De qualitate intentionis necessaria in Ministro ad Sacramenta valide peragenda.

Ad Sacramenta valide peragenda non requiritur intentio expressa, & distincta conficiendi Sacramentum; sed sufficit implicita, & confusa, qua Minister intendat se velle facere id, quod facit Ecclesia, aut quod Christus instituit, aut quod per alium Ministrum fieri vidit, sive quod Christiani faciunt. Et hoc manifeste constat ex praxi Ecclesiæ non rebaptizantis eos, qui ab imperitis, rudibus, aut infidelibus cum debita materia, & forma baptizati fuere, tametsi illi vel distincte non noverint, vel etiam prorsus ignoraverint quid sit baptisma, seu Sacramentum. Et tunc adest vera intentio faciendi quod facit Ecclesia, ut exquiritur a Conciliis Florentino, & Tridentino.

Intentio mere habitualis est prorsus insufficiens ad Sacramenta valide conficienda; quia huiuscemodi intentio, utpote quæ nullam in se habet advertentiam rationis, nullo modo influit ut caussa in actionem Sacramentalem, cum vi illius intentionis talis actio non ponatur; ac proinde talis intentio se habet in confectione Sacramenti non secus ac si non esset. Christus enim Dominus in Sacramentis instituendis statuit, ut Minister suam ministerialem potestatem humano modo, idest cum deliberatione exerceret, ita ut actio, qua fieret Sacramentum, esset etiam actio humana. Idcirco requiritur intentio libera in se, seu voluntas, quæ cum advertentia rationis, & libere applicando potestatem ministerialem ad usum, sit principium, & caussa Sacramentalis actionis. Alias Sacramentum peragi posset etiam ab amente, dormiente, vel ebrio, in quibus adesse potest intentio habitualis, & isti nec libere, nec deliberato modo agunt. Tournel.

Intentio habitualis est omnino insufficiens in Sacramentis peragendis.

Nec valet dicere, quod S. Thomas 3. part. q. 64. art. 3. docere videatur, habitualem intentionem sufficere ad perfectionem Sacramenti. Nam S. D. aliique antiquiores Theologi,

logi, *habitualem* vocarunt intentionem *virtualem*, ut patet exemplo, quod affert cit. loco de Sacerdote, qui ex intentione præhabita faciendi in baptismo, quod paulo post conferre debet, quod facit Ecclesia, docet, hunc perficere Sacramentum, etiamsi in actu baptizandi non amplius de habita intentione recordetur; sed hæc est eadem intentio, quæ nunc appellatur virtualis.

Nec sufficit intentio interpretativa.

Multo minus sufficere potest intentio interpretativa ad Sacramentum conficiendum, utpote quæ proprie non sit intentio, sed solum intentionis præsumptio, seu dispositio ad intentionem concipiendam, sive intentio, quæ esset, si res proponeretur. Porro intentio, quæ non est, ut iam patet, nihil efficere potest, ac proinde non potest esse principium actionis moralis, & humanæ, uti esse debet actio effectiva Sacramenti.

Nec valet argumentum, quod obiici potest de suscipiente, in quo sufficit intentio interpretativa; quia suscipiens Sacramentum passive se habet, minister vero active; & cum sit agens rationale, nequit rationabiliter operari, seu humano modo, ut dictum est, sine intentione. Habert.

Intentio vero actualis, tametsi optima sit, & Minister ob debitam Sacramenti reverentiam debeat esse solicitus, curando, ut semper hanc habeat; illa tamen non est necessaria ad valide perficiendum Sacramentum.

Ad Sacramenta conficienda sufficit intentio virtualis

Sed ad huiuscemodi opus sufficit virtualis, ut constat ex cit. loco S. Thom. 3. part. q. 64. art. 3. Hæc enim virtualis intentio est ipsamet actualis, non solum ut non revocata (quia hoc potest dici etiam de habituali, & tamen non valet) sed etiam moraliter perseverans in libera actione Ministri, ex quo ab habituali distinguitur, & æque ac actualis humana censetur, & ideo apta ad Sacramentum conficiendum. Et hoc patet in exemplo Ministri, qui vocatus ad baptizandum aliquem, licet dum pergit ad baptizandum, & etiam dum actu baptizat, de baptismo expresse non cogitet, vere tamen baptizat virtute illius actualis intentionis, sive directe, sive indirecte, quam habuit, cum ad hanc actionem peragendam profectus est. Perdurat enim adhuc in virtute, quatenus inducitur Minister ad iter suscipiendum, & formam cum materia consueto ritu coniungendam. Et hæc saltem communi omnium consensu requiritur, & satis est ad Sacramentum valide peragendum iuxta sententiam antea citatam D. Thomæ: de qua diximus laudato loco egisse, non vero de habituali.

Sufficientia porro huius intentionis ad valide conficiendum Sacramentum comprobatur ex sensu, & praxi Ecclesiæ, quæ ut vera approbat Sacramenta sic collata. Et merito; quia Minister agens cum virtuali, agit modo humano, & rationabili, sicuti ex Christi institutione exigit actio Sacramentalis. Alias si requireretur intentio actualis, cum non sit in potestate hominis viatoris, propter naturalem instabilitatem suæ imaginationis, cohibere mentem, ut nunquam divagetur, ac continuo cogitet de opere, quod ex deliberata voluntate semel perficere suscepit, sequeretur, quod Sacramenta sæpe sæpius forent irrita. Unde cum non sit credibile, ut notat P. Antoine, Christum sic instituisse Sacramenta, ut sæpissime exponerentur nullitati, sicuti fieret, si ad illa exegisset a Ministro talem intentionem, quæ sæpe non est in ipsius potestate, propter illius animi evagationes, quas non solum frequentes, sed plerumque inevitabiles patitur homo; hinc iure merito iudicat Ecclesia, quæ divinæ Christi voluntatis est interpres, virtualem sufficere intentionem ad Sacramenta valide conficienda.

Intentio reflexa minime necessaria est in Sacramentis conficiendis.

Intentio reflexa est intentio, qua Minister super administrationem iam directe intentam, novo, & distinctiori modo vult eamdem administrationem, ut est Sacramentum, vel ritus ab Ecclesia frequentatus. Talis intentio non est necessaria ad Sacramentum conficiendum, tum quia talis necessitas colligi nequit ex ullo Scripturæ vel SS. Patrum testimonio; tum quia sine intentione reflexa prudenter agere potest Minister, & humano modo, imo & cum pietate implere suum ministerium. Nemo profecto credet, eum sine recta intentione, & sine fructu sancto Missæ sacrificio adesse, qui audito postremo illius signo properavit ad Ecclesiam, solicitus ne serius adveniret, tametsi non reflectat se recta mente adesse. Reiiciant ergo scrupulos, quibus nonnulli anguntur Sacerdotes, quasi illi defecerit sufficiens, rectaque intentio, quia sine certa reflexione festinarunt ad baptizandum, vel absolvendum periclitantem. Habert.

Ad valorem Sacramenti requiritur intentio directa, determinata, & absoluta.

Ad valorem Sacramenti profecto requiritur intentio directa, determinata, & absoluta actionis Sacramentalis. Requiritur intentio directa, qua velit Minister actionem Sacramentalem immediate, præcise, & secundum se; quia actio Sacramentalis debet esse actio moralis ac libera in se, & modo humano posita: quod fieri nequit nisi illa actio ponatur vi intentionis liberæ, & directæ.

ctæ. Idcirco non valet baptismus collatus ab ebrio, vel dormiente, licet antea præviderit se illum collaturum in tali statu. P. Antoi.

Non est tamen necessaria intentio directa finis Sacramenti, nempe gratiæ, seu sanctificationis per Sacramentum conferendæ, ut Sacramentum valide conficiatur: ita docet S. Thom. in 4. dist. 6. q. 1. art. 3. & in 3. part. Summæ q. 64. art. 6. ad 2. Si enim talis intentio exigeretur, non possent hæretici valide Sacramenta conficere, cum negent inesse virtutem ullam in Sacramentis sanctificandi, quod tamen dici nequit, cum baptisma ab eis datum ut validum Ecclesia approbet. Finis est quidem indirecte intentus in ipsa intentione Sacramenti, quod suum finem, idest gratiam dandam disposito continent.

Quid de intentio. ne conditionata. Intentio conditionata de præterito, v. g. *Si non es baptizatus, ego te baptizo*, vel de præsenti; *Si es contritus, ego te absolvo*, non irritat Sacramentum; quia talis intentio transit in absolutam, adeo ut sensus sit, *quia non es baptizatus, ego te baptizo*.

Ad hoc tamen, ut intentio conditionata sive de præterito, sive de præsenti sufficiat ad Sacramentum valide conficiendum, necesse est ut conditio posita sit, priusquam forma applicetur materiæ, ita ut iam transierit in absolutam, vel illi æquivaleat; quia sola intentio absoluta efficax est pro præsenti: voluntas enim conditionata, quamdiu talis est, suspensa manet, nihilque efficit; ita ut si dum forma applicatur materiæ, intentio Ministri non sit absoluta, aut absolutæ æquivaleat, non efficit Sacramentum. Neque efficiet postea; quia postea non erit amplius forma, & materia, qua Sacramentum peragi debet, & sine utraque earum confici nequit. Antoi.

Unde conditio de præterito, vel de præsenti apposita intentioni, si non impleta sit, irritat Sacramentum, utpote quæ intentionem destruat. Voluntas enim sub conditione non posita nulla est, cum non sit nisi dependenter a conditione. Et ideo non irritat posita conditione, quia, ut iam dictum est, transit intentio in absolutam, sive absolutæ est æquivalens, cum non amplius suspensa maneat, sed revera extet.

Conditio de futuro irritat sacramentum. Conditio vero de futuro contingenti v. g. *Ego te absolvo ea conditione, quod restituturus sis*, semper irritat Sacramentum, utpote quæ suspendat præsentem intentionem, seu consensum ac voluntatem Ministri, donec impleta sit conditio, ac proinde efficit, ut Minister hic, & nunc non habeat absolutam voluntatem conficiendi Sacramenti; unde sequitur, quod hic, & nunc Sacramentum non efficiat. Imo & ne quidem postea efficiet, quando impleatur conditio; quia tunc deerunt materia & forma, quæ iam transierunt, & sine eorum præsentia, idest absque eo quod hic, & nunc deliberata voluntate formam Minister applicet materiæ, nullatenus fieri potest Sacramentum, cum per talem applicationem exprimenda sit materiæ & formæ significatio, iuxta Christi institutionem. Excipiendum tamen ab hac regula Matrimonium, quod cum sit contractus elevatus a Christo ad rationem Sacramenti, non secus ac alii contractus valet sub conditione de futuro, quando ipsa conditio ponatur. Antoine.

Advertendum tamen, huiuscemodi conditiones de futuro ut plurimum non esse nisi modos, qui non suspendunt consensum; ut si Confessarius e. g. monendo pœnitentem, ut caveat a lapsu, declaret se ei impartiri absolutionis beneficium ea conditione, quando relapsurus non sit, & absolute formam pronunciet; *Ego te absolvo &c.* In hoc casu non censetur absolvisse sub conditione, sed modum tantummodo præscripsisse pœnitenti, quo animo, & proposito recipere debeat Sacramentum.

Nota non licere, ut fusius iam antea notavimus ubi de forma conditionata Sacramentorum, nisi in necessitate, conferre Sacramenta sub quavis conditione etiam de præsenti, & præterito, etsi posita sit conditio. Talis modus agendi est contra debitam Sacramento reverentiam, cum sit quædam nugatio, & contra usum Ecclesiæ, quæ ex quo cœpit uti forma conditionali, nonnisi in prudenti dubio de validitate Sacramenti hanc adhibet, ut ex cap. 2. *de Baptism.*

Intentio Ministri debet esse determinata ad certam materiam, & personam sine ullo substantiali errore; alias eius intentio non esset efficax, & effetrix Sacramenti, dum talis esse debet, ut Sacramentum vere conficiat; quia operationes versantur circa singularia, quæ sunt determinata. Et hoc patet ex ipsa Sacramentorum forma, quæ singularem designat personam, ut in baptismo, in quo ministratur in persona singulari. *Ego te baptizo*; & in Eucharistia, in qua conficienda designatur per formam singularis determinata materia: dicitur enim; *hoc est corpus meum*. Hinc si substantialis error intentionis caderet in hanc materiam, vel personam,

nam, & actio Sacramentalis versaretur circa aliam, talis actio non procederet ex tali intentione, & ideo esset actio sine intentione, & consequenter nullum fieret Sacramentum, cum ad hoc peragendum requiratur intentio. Tourneleius. Valide tamen fieret Sacramentum, excepto Matrimonio, si error esset solum speculativus circa personam, puta si absolveres Petrum, putans esse Paulum; quia ordinarie est, & esse debet intentio conferendi Sacramentum personæ præsenti; quam proinde intentionem servare quisque censetur, nisi expresse eam excludat, & sic tunc practice Minister intentionem applicat determinate ei, qui præsens adest. Quod si intendas præcise absolvere Paulum, omnem aliam personam excludendo, non valet absolutio; quia actio ministerialis non exercetur circa aliam personam, cum eiusdem potestatis exercitium ab intentione Ministri dependeat, qui illam nonnisi circa personam exercet, circa quam exercere intendit. Dixi *excepto Matrimonio*, quia eius valori opponitur error circa personam, cum obstet valori contractus, in quo Sacramentum fundatur. P. Antoi. Tournel.

Inquirit hic P. Antoine, an valeat Sacramentum, quando Minister habeat duas intentiones contrarias, quarum una repugnat eius valori: & respondet, quod si debita intentio prævaleat intentioni quæ repugnat valori Sacramenti, Sacramentum est validum: quia tunc sola intentio prævalens est efficax, & altera inefficax, ac mera displicentia. Secus vero, si intentio contraria prævaleat, ob eandem rationem, scilicet, hæc efficax est, non altera. Si vero utraque æqualis sit, nihil tunc efficit Minister: quia æqualiter vult, & non vult facere Sacramentum, ac proinde non vult efficaciter illud facere. Porro illa intentio alteri prævalet, quæ est magis absoluta, & aliam expelleret, si rem intentam impediret.

§. IV.

De Fide, & Probitate requisita in Ministro ad veritatem, seu valorem Sacramenti.

Magno ingeniorum nisu, ac contentione agitata fuit hæc controversia tertio Ecclesiæ sæculo inter Stephanum Papam ex una, & SS. Cyprianum Carthaginensem Episcopum, & Firmilianum Episcopum Cæsariensem in Capadocia, reliquosque Affricanos, cum Orientalibus Episcopis ex altera parte, qui omnes unanimes contra sensum Pontificis negabant, valida esse Sacramenta ab Hæreticis, vel extra Ecclesiæ unitatem a Schismaticis Ministris collata, ac proinde acriter contendebant, rebaptizandos esse, quos illi baptizassent, ut constat ex S. August. l. 6. *de Unic. Baptism.* contra Petilianum, qui l. 3. de Baptism. cap. 4. dicere non timuit, quod Stephani sententia erat quidem superior auctoritate Traditionis, inferior vero contrariæ pondere rationum. Eundem Cypriani errorem initio 4. sæculi amplexati sunt Donatistæ, quem extenderunt ad quemcunque etiam peccatorem Ministrum, sive publicum, sive occultum. Cyprianus non fuit auctor huius opinionis, sed eam accepit a suo prædecessore, immo confirmatam a Concilio aliquorum Episcoporum sub initio 4. sæculi. Donatistæ ut sub pietatis specie reicerent consecrationem Cæciliani in Episcopum Carthaginensem factam a Felice Episcopo Aptungintano Sacrorum canonum traditore, docuerunt, nullum esse, & irritum Sacramentum collatum ab hæretico extra Ecclesiam, vel ab improbo in sinu Ecclesiæ, ut ait S. August. l. 2. *contra Crescentium* cap. 28. qui tamen victi a Catholicorum argumentis, se restrinxerunt ad solos peccatores publicos, ut refert idem S. August. l. 2. *contra Parmenianum* cap. 12. Eundem errorem amplexati sunt duodecimo Ecclesiæ sæculo Apostolici, Valdenses, & Albigenses, & sub finem sæculi 14. Hussitæ, Wiclefitæ, & 16. Anabaptistæ, contra quos omnes sit.

Nec fides, nec probitas Ministri sunt necessarium requisitum ad valide Sacramenta conficienda, & sic sive hæreticus, sive schismaticus extra Ecclesiam, sive improbus in sinu Ecclesiæ, dummodo veram, propriamque cuiusvis Sacramenti materiam, formamque adhibeat, si excipias Sacramenta Pœnitentiæ, & Matrimonii, semper valide conficit.

Dixi *si excipias Sacramenta Pœnitentiæ, & Matrimonii*; quia cum hæc consistant in materia morali, speciali modo subiacent dispositioni Ecclesiæ. Cum enim Sacramentum Pœnitentiæ institutum sit per modum iudicii, idcirco est quid morale, & ad iudicium exercendum requiritur in primis iurisdictio; & ita hæc necessaria est ministro, tamquam iudici, ut sine ea absolutionis sententiam valide non conferat, ac proinde cum stet penes Ecclesiam conferre hanc iurisdictionem, aut denegare, si Ministro hæretico, aut schismatico hanc non conferat, vel collatam

latam revocet, tunc sane dici poterit, Sacerdotem sine fide ministrare non posse Pœnitentiæ Sacramentum. Habert. Idemque dicito de Sacramento Matrimonii, utpote quod cum sit species, seu ratio quædam contractus, ad cuius validitatem Ecclesia suas conditiones, ac solemnitates apponere potest: hinc sicuti statuere potuit nullum esse eiusmodi contractum inter consanguineos in quarto gradu, ita pariter sancire valet illud irritum fore, si Catholicus cum hæretica contrahat; & tunc in hoc casu necessaria esset fides ad Matrimonii celebrationem.

L. Quoad alia vero Sacramenta, si alia servanda servet Minister, defectus sui erroris circa Catholicam fidem, vel scissionis a corpore, & communione Ecclesiæ nihil impedit, quin Sacramentum valide conficiat. Et licet punctum istud Catholici dogmatis clare & expresse non legatur revelatum in divinis Scripturis, sed a sola ad nos derivetur perpetua Ecclesiæ Traditione; nihilominus cum aliis priorum temporum Patribus S. Augustinus demonstravit contra Donatistas, veritatem Sacramenti non pendere ex privata Ministri fide, vel probitate. Et hanc Traditionem confirmat perpetua consuetudo, & praxis Ecclesiæ, præcipue Romanæ, quæ a tempore Apostolorum nunquam assueta fuit, rite ab hæreticis, vel schismaticis baptizatos rebaptizare. Dixi *a tempore Apostolorum*, cum neque alicuius Rom. Pontificis Decreto, neque Generalis alicuius Concilii canone inveniatur hæc praxis aliquando instituta, sed ab initio per totam viguerit Ecclesiam, quæ nunquam plus requisivit in Ministro ad valorem Sacramentorum, nisi ut adhibeat debitam materiam, & formam, & habeat intentionem faciendi, quod Christus instituit, vel saltem quod facit Ecclesia. Hinc Concil. Tridentinum definivit præcipue *de Baptismo* sess. 7. can. 4. ut dogma fidei eius validitatem, etiamsi conficiatur ab Hæretico, vel improbo Ministro habente intentionem faciendi quod facit Ecclesia.

Ex eadem Traditionis doctrina sequitur, quod sicuti, valide conficit Sacramenta Minister tametsi hæreticus, vel schismaticus, sic valide conficit, licet improbus, sive publicus sit, sive privatus. Ita sensit olim Ecclesia contra hæreticos, præcipue Donatistas, qui sustinebant a malis pollui Sacramenta, eorumque effectum impediri, adeoque docebant iterandum esse, tamquam non actum, quidquid ab ipsis, præcipue si fuissent hæretici, circa Sacramentorum confectionem attentatum fuisset.

Multis Sacræ Scripturæ testimoniis hanc Ecclesiæ veritatem comprobat D. August. quæ legi possunt præcipue in Estio, quorum aliqua hic ab eodem afferuntur, quæ tamen brevitatis gratia prætermitto.

Et revera Sacramenta Ecclesiæ sunt Christi Sacramenta, idest quæ vim habent operandi, scilicet sanctificandi, a Christo Domino, non autem a meritis hominum, licet nonnisi per hominis ministerium voluerit Christus ea administrari, tamquam per caussam nonnisi tamen instrumentalem, cuius qualitas, eo excepto quod ad rationem pertinet instrumenti, nihil confert effectui, non secus ac nihil confert curationi ægroti utrum corpus Medici sanum sit, vel ægrum, dummodo ea non prætermittat, quæ ad medendum, iuxta regulas suæ artis, ut necessaria exiguntur. Potestas enim conficiendi Sacramenta collata a Christo Ministris, est gratia gratis data, quæ non est incompossibilis cum peccato. Alias cum fides, vel probitas sæpe sæpius desit in Ministris Sacramentorum, sæpe & de facili exposita essent Sacramenta nullitati, cum magno animarum detrimento, & sic Christus parum Ecclesiæ suæ providisset.

Qui ulterius super hoc desideret, adeat Theologos Dogmat. ut P. Berti, Tournel. Hab. Estium, qui fusius de hoc pertractant: pro Theologo enim morali hæc satis esse censeo.

§. V.

De qualitate Ministri quoad fidem, & probitatem ad licitam Sacramentorum confectionem, & administrationem.

Communis est Theologorum sententia, ut licite Minister Sacramenta conficiat, necesse esse, ut sit in statu gratiæ; ita ut si cum conscientia labe mortali gravata, Sacramenta conficere audeat, graviter delinquat. Et hoc manifeste probant varia Scripturarum testimonia, ut Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos*; & Levit. 21. *Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius; incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt*. Et cap. 22. *Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino*. Ita hic loquitur, & alibi etiam Sacer textus de interna dispositione Sacerdotum veteris legis, ne illicite & culpabiliter ad sacra accederent ministeria Sacrificiorum &c. Unde argumentari

tari sic licet, quod si gravis pœna, ad hoc ut sit iusta, gravem supponit culpam, si gravis culpa, ut ex pœna comminata supponitur, erat Ministrorum veteris legis, si sine debita munditia conscientiæ, & puritate accessissent ad celebranda illius legis Sacramenta, quæ umbræ erant dumtaxat, & figuræ nostrorum Ecclesiæ Sacramentorum: nemo non videt, quam grave scelus committant Sacerdotes legis evangelicæ, si accedant labe mortali inquinati ad Sacramenta conficienda, quæ talia reipsa sunt, & propter alias etiam circumstantias, tantæ sunt sanctitatis, & dignitatis. Testimoniis Scripturæ addi possent in confirmationem tam evidentis veritatis pœne innumera SS. PP. Summorum Pontificum, & Sac. Canonum testimonia, ut August. Gregor. Magni, Bernardi, Angelici, Nicolai I. Pontificis ad consulta Bulgarorum cap. 7. Gregor. IX. de Temporib. ordinationum, Ritual. Rom. edit. iussu Pauli V. S. Carol. Borrom. Catechism. Rom. part. 2. n. 23. quorum verba brevitatis gratia afferre prætermitto, utpote quæ videri possint ab eo, qui ita optaret in Hab. Tournel. P. Berti, & alibi. Unde Concil. Tridentinum sess. 13. cap. 7. admonet, ac iubet, ut nemo conscius mortalis peccati, quamtumvis sibi contritus videatur, non audeat accedere ad sacram conficiendam, sumendamque Eucharistiam non præmissa sacramentali Confessione. Et si deficiat copia Confessarii, & necessitas urgeat, puta celebrandi, sine prævia confessione, quamprimum, idest sine ulla voluntaria mora, ut explicant ly *Quamprimum* Theologi, & Canonistæ, confiteatur.

Gravitas culpæ in illo, qui cum conscientia peccati læthalis Sacramenta conficit, secundum aliquos repetenda est a dignitate Sacramentorum novæ legis, & excellentia gratiæ sanctificantis, quæ ipsa Sacramenta ex opere operato producunt. Unde inferunt, non incurri in novum crimen, qui cum tali labe Sacramentalia conficiat, Epistolam, vel Evangelium solemniter legat &c. quia per eiusmodi gratia sanctificans non confertur: quod nonnulli extendunt etiam ad ministrationem Eucharistiæ iam confectæ; quia tunc minister nec Sacramentum conficit, nec gratiam conferre, nisi remote, non secus ac laicus, qui Eucharistiam alteri porrigeret.

Verum licet hæc ratio augeat peccatum mali Ministri, non est tamen secundum aliquos adæquata; quia cap. *Quæsitum* non solum arcentur a ministrando Sacerdotes, qui sunt in peccato, sed etiam inferiores Clerici a suis ministeriis, licet hæc non producant gratiam ex opere operato; tum quia etiam Sacramenta, & sacrificia veteris legis, tametsi egena, & vacua, munditiam requirebant in suis Ministris sub pœna capitis.

Alii vero Theologi communiter volunt, gravitatem peccati indigne ministrantis repetendam esse, tum ex sanctitate Sacramentorum novæ legis, tum ex ipsius Ministri consecratione, & speciali deputatione ad sacra ministeria, quod reddit rationem adæquatam, & aperit viam sequenti disquisitioni.

Exponitur sententia DD. respectu dispositionis pure ministrantium tum Sacramentorum, tum Sacramentalium, tum aliarum Ecclesiasticarum functionum, ut licite peragantur.

Nota, duplicem esse Sacramentorum Ministrum; unum ut dicunt Theologi *solemnitatis*, idest qui ad hoc specialiter est consecratus ab Ecclesia, vel deputatus, ut Episcopus confirmans, Sacerdos absolvens: alterum *necessitatis*, qui nec ad hoc consecratus est ab Ecclesia, nec specialiter deputatus, ut Laicus baptizans in necessitate. Unde paucis exceptis, communiter concludunt, quod Minister solemnitatis Sacramentorum si seclusa ignorantia, inadvertentia, necessitate Sacramentum ministret in statu peccati mortalis, fit gravis peccati reus, & est communis contra paucos. Habetur enim ex Apostolo ad Titum, Dispensatorem Dei debere esse sine crimine: Et ex cap. ultim. 15. q. 8. ubi Nicolaus I. ait; *Mali administrando se tantummodo lædunt*. Item ex Ritual. Rom. *Impure, & indigne Sacramenta ministrantes, in æternæ mortis reatum incurrunt. Ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere nisi corde pœnitens; & si habeat copiam Confessarii, & temporis, locique ratio ferat, convenit confiteri*. Magnam enim irreverentiam irrogat Christo, cuius, ut principalis eius Minister, vicem personæ gerit, & sanctitati Sacramentorum indigne in re gravi ea tractando, qui cum læthali macula audet res tam sanctas, nomine, & vice ipsius Christi ministrare. Et eo vel maxime, quod ratio ipsa sui status, & officii puritatem animi exigit in Sacramentorum ministratione, cum Sacerdos per gratiam sacræ ipsius ordinationis institutus sit a Christo Domino publicus Ecclesiæ Minister, ad hoc, ut cum debita conscientiæ dispositione digne ministret Fidelibus Sacramenta, quæ sunt præcipua divinæ suæ gratiæ instrumen-

Duplex Sacramentorum Minister.

menta, quibus suscipientes sanctificantur, eisdemque merita ipsius Christi Domini applicantur.

Dixi notanter *seclusa ignorantia, inadvertentia, aut necessitate*. Nam excusaretur, si invincibiliter ignoraret, se esse in statu mortalis reatus, vel propter animi turbationem ad suum statum non adverteret, vel si talis sit urgens necessitas, ut non detur locus contritioni, puta si iam moriturus absolvi, aut baptizari deberet. Nam cum in huiuscemodi circumstantiis nequeat simul persolvere debita religionis, & charitatis, secundum praeferendum est primo, eo quod non sint homines propter Sacramenta, sed Sacramenta propter homines. Verum quidem est, nunquam licere positive tractare irreverenter Sacramenta, haec irridere, contemnere, puta hostiam consecratam proiicere, pedibus conculcare; licet tamen aliquando negative, nempe non exercere erga eadem omnem reverentiam, quae debetur eorum sanctitati, quando homines cum periculo suae salutis illis essent privandi. Et huiuscemodi praesumitur Christi voluntas, cum propter hominum salutem Sacramenta instituerit. Advertat tamen unusquisque, quod cum quolibet exiguo tempore donare valeat Deus contritionis gratiam, ideo non tam facile de temporis defectu sibi adulentur.

Quoad Ministrum vero necessitatis, licet non sit communis, probabilius tamen videtur, quod docent Vasquez & de Lugo, graviter peccare, etiam non consecratum, si cum conscientia lethalis peccati ex necessitate ministret, vel conficiat, puta laicus baptizet. Nam allati textus, & PP. generatim omnes sine distinctione comprehendunt Ministros, sive consecrati sint, sive non, sive solemniter, sive non solemniter ministrantes. Insuper cum sanctitas Sacramentorum, & dignitas personae Christi in cuius nomine etiam Ministri non consecrati agunt, & ministrant, non varietur ad variationem Ministri; sic eadem respectu cuiuscunque Ministri, sub gravi, & in re gravi est exigentia & meritum, ut sancte, & reverenter ab unoquoque tractentur, & ne Christo irreverentia irrogetur; quod non fit, quando Minister ea ministrat, & tractat cum conscientia peccati laethalis.

Quare baptizantes, absolventes, aut inungentes in statu peccati laethalis tot numero peccata committunt, quot baptizant, absolvunt, inungunt, utpote qui non solum ministrent, sed etiam conficiant sine interna animi dispositione, nempe statu gratiae, tametsi baptismata, & absolutiones sibi immediate succedant, cum quodlibet baptisma, & absolutio sint integra actio, & completa, idcirco a priori, vel posteriori prorsus independens.

Cum pariter certissimum sit, mortaliter peccare Sacerdotem, vel Diaconum, qui sacram Eucharistiam in statu laethalis culpae ministraret, ut ex textibus, & rationibus antea allatis constat, nempe quod sancta sancte sint tractanda, & in gerenda Christi vice cum intima puritate animi reverenter erga Christi personam in ministrando eius nomine sit agendum: tamen non conveniunt Theologi in statuendo, num in eiusdem S. Eucharistiae administratione tot committantur peccata, quot sunt personae, quibus in eadem actione eam Sacerdos administrat; an vero unicum peccatum pro qualibet vice, qua accedit ad eandem distribuendam, licet longo intervallo talis distributio progrediatur, puta per quadrantem, & etiam per horam sine morali interruptione. Contendunt aliqui, Ministrum tot committere peccata, quot hominibus etiam continuate Eucharistiam distribuit: Alii vero poene communiter, & probabilius tenent, in omni Eucharistiae distributione, quae etiam pluribus fit sine ulla morali interruptione, non esse nisi unicum peccatum. Nam licet quaelibet distributio sit actio physice completa, non secus ac in Sacramento Poenitentiae quaelibet absolutio; tamen cum Eucharistia sit instituta per modum convivii, cui multi intersunt, plures successivae, & non interruptae distributiones ipsius Eucharistiae, singulae moraliter coalescunt in unicam totalem, nempe in unum idemque convivium. Si tamen distributiones essent moraliter interruptae, una moraliter non esset idem cum alia, ac ideo plura essent peccata. Et quia quaelibet distributio indigna ultra primam est circumstantia aggravans, cum solitarie sumpta sit grave peccatum, exprimendus est in confessione numerus personarum, quibus facta est distributio, vel saltem si hoc fieri nequeat, tempus, plus, minusve distributionis.

Porro triplicis malitiae mortalis in confessione aperiendae reus est Sacerdos, qui in mortali celebrat, ac se ipsum communicat: scilicet indignae confectionis, malae ministrationis, & indignae susceptionis, non minus ac si alteri indigne ministraret, & ab altero indigne susciperet. Ita P. Antoi. hic cum Suar. *Triplicis malitiae reus fit indigne celebrans.*

Quid de contrahentibus matrimonium cum conscientia mortalis peccati.

Contrahentes Matrimonium in statu peccati mortalis, in sententia eorum, qui volunt contrahentes esse Ministros, rei fiunt duplicis culpæ mortalis, & quia tamquam Ministri Sacramentum indigni conficiunt, & quia tamquam subiecta illud indigne recipiunt. Et in hac sententia cum Parochus assistens non gerat vices Ministri, sed testis, non peccat mortaliter, si in statu culpæ læthalis assistat. Peccat quidem in sententia eorum, qui volunt Parochum esse huius Sacramenti Ministrum, & sic non peccant contrahentes, nisi ut subiectum suscipiens.

Quid de Diacono, & Subdiacono sua munia in mortali exercentibus.

De Diacono, ac Subdiacono non conveniunt DD. Cogitant aliqui hos mortaliter delinquere, si cum labe mortali sua exerceant munia, canendo scilicet solemniter Evangelium, vel Epistolam, Ita D. Thom. in 4. dist. 24. q. 1. art. 3. q. 5. & ratio est, quia eorum ministerium proxime accedit ad Sacram Eucharistiam conficiendam, ac ad illud specialiter consecrati sunt, & specialiter deputati. Ita Habert cum D. Thoma cit. & de Diacono Henno. Alii vero volunt hosce peccare solummodo venialiter, cum ipsis non videatur materia ita gravis, ut possit esse grave sacrilegium; cum eorum officia nec sanctitatem conferant ex opere operato, nec moraliter sint actiones Christi, nec eius nomine peragantur. Hanc sententiam docet Suarez disp. 16. ut probabiliorem, licet, nescio quomodo probabiliorem opposita hanc vocare possit, præcipue de Diacono, (quia de Subdiacono, qui remotius inservit sacræ Eucharistiæ ministerio gravior vertitur controversia) cum pro ista non militet, neo ratio evidens, nec auctoritas sufficiens sit pro illa, & iuxta regulam morum, ubi agitur de salute, tutior pars est amplectenda. Cæteroquin ipse Suarezius eos a mortali excusat, dummodo non habeant animum, & consuetudinem sic ministrandi, idest in malo statu; alioquin etiam per dictum Suarezium non facile essent excusandi a mortali, quia illa consuetudo, & propositum videtur oriri ex quodam contemptu vel formali, vel virtuali, & quia illud obiectum ita sumptum videtur satis grave. Antoi. Habert.

Quid de Clericis inferioribus sua officia in gravi culpa exercentibus.

Quod spectat vero ad inferiores Clericos, Acolythos nempe, Lectores, Ostiarios, & clericali tonsura initiatos, communis est Theologorum sententia, & fere certa, eos non peccare mortaliter, si cum læthali culpa sua munia exerceant. Quia cum huiuscemodi functiones iuxta hodiernum Ecclesiæ usum peragantur etiam a laicis, qui in iis hodie ministrant, non censentur agere tamquam Ministri consecrati, & ab Ecclesia specialiter deputati, & quia illa ministeria sunt remota a proprio actu sacrificandi, & censentur officia imperfecta respectu sacri ministerii. Peccant tamen venialiter, dum in solemni, ac publico ritu illa exercent, quia proprie sunt actus Ordinis ad quem sunt consecrati.

Quid de Concionatoribus mortali in lethali peccato concionantibus.

Verum gravior est controversia de Concionatoribus, quæ tamen ex illo præcipue pendet; an munus illud ex iure divino sit proprium solius Episcopi, an etiam adiunctum sit ex ipso iure divino Præsbiteratus ordini & officio, ut videtur Caietano, aliis quamplurimis contradicentibus, quia in ordinatione Presbyteri nulla huiusce ministerii fiat mentio, nec illud ad omnes Presbyteros spectet; sed his tantummodo incumbere possit ex Episcopi licentia, aut quia Beneficium possident, cui adiuncta est cura animarum. Unde ex hoc capite licet actio concionandi inter sacras actiones computetur, quia tamen non continet in se gratiam, nec ordini Sacerdotali secundum communiorem est annexa, cum exerceri valeat etiam a Tonsuratis, absolute & per se dicendum est non peccare, saltem graviter, concionantem cum conscientia mortali labe polluta. Dixi *absolute, & per se*; quia hoc potest contingere per accidens, ratione malæ ædificationis, pravi exempli, seu scandali, si Concionatoris peccatum sit publice manifestum auditoribus, vel si dum est occultum, nullatenus se ad humiliationem, & pœnitentiam excitet, ac proinde vel in aliis dedecore vitæ suæ, vel in se simulatione, & hypocrisi, sanctæ impediat fructum prædicationis: in quorum utroque casu valde probabile est graviter peccare; cum in hisce casibus cadant super verbi Dei Ministrum exprobrationes divinarum Scripturarum, ut Psalm. 49. *Peccatori autem dixit Deus; quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum, per os tuum?* & Lucæ 4. *Medice cura te ipsum:* & huc spectat illud D. Augustini l. 3 contra Epist. Petil. cap. 56. n. 68. *Forma Sacramenti datur per baptismum, forma iustitiæ per Evangelium.*

§. VI.

De Ministro, qui conficit Sacramentalia in peccato mortali.

Maior difficultas, quæ oriri possit circa Ministros Sacramentalium qui cum mortali labe ea conficiunt, est circa Episcopum conficien-

ficientem in tali statu sacrum chrisma, oleumque infirmorum, quem a mortali excusat P. Henno. Ego tamen libentius adhæreo P. Antoine, qui sustinet illum læthaliter peccare, quia eius rationes me magis movent, nempe quod istæ consecrationes, & benedictiones fiant a Ministro ad id consecrato. Etenim per illas fit materia Confirmationis, & Extremæ Unctionis, in quibus gratia confertur partialiter intuitu materiæ sic consecratæ; cum chrisma, oleumque infirmorum non sit materia Sacramenti, nisi ut benedicta, & consecrata. Insuper in illis actionibus se profert, ut Christi Ministrum, eiusque personam immediate sustinet, idcirco gravem Christo irrogat iniuriam huiuscemodi actiones in læthali exercendo, cum graviter eius dignitatem sanctitatemque lædat. Non currit igitur paritas, quam affert P. Henno de eo, qui coquit panem, vel exprimit vinum pro Eucharistia, cum hi hæc parent actione mere naturali, nec ullatenus sacra, & religiosa, nec in tali actione Christi vicem personamque gerunt, nec se habent ut eius Ministri, sicuti Episcopus in consecratione chrismatis, & olei infirmorum. Et talis consecratio est multo proximior Sacramento, & collationi gratiæ ex opere operato, quam consecratio Templi, Altaris, Calicis, aliorumque Sacramentalium. Quocirca non immerito dici potest, non peccare nisi ad summum venialiter, ob aliquam indecentiam, & irreverentiam, qui sine sanctitate munia aliorum Sacramentalium exerceat, nempe consecrationis Templi, Altaris, Calicis, Benedictionis Abbatis, Vestium Sacerdotalium, Aquæ lustralis, Candelarum, Cinerum, Palmarum &c. Item si in tali statu conferatur Tonsura, fulminetur excommunicatio, suspensio, vel ab his absolvatur, quia hæc omnia nec sunt Sacramenta, nec actiones Sacramentales; unde nec merita Christi dispensat Minister, nec agit eius nomine, cum hæc non ex iure divino, sed Ecclesiastico annexa sint Ordini, unde non requirunt saltem sub mortali statum gratiæ. Henn. P. Antoi.

Hic addendum est, quod gravissimum, ac sacrilegum scelus committit, qui non horrescit tentare Sacramentorum confectionem, dum caret potestate Ordinis, vel etiam iurisdictionis, quæ etiam in aliquo requiritur necessario ad tale opus; quia gravem irreverentiam Christo infert, volendo gerere personam eius, & eius nomine aliquid sacrum peragere, cum per sacram ordinationem non sit ab eo, nec ab Ecclesia ad hoc deputatus. Item suo impio facto, falsam doctrinam profitetur; & tandem in re valde gravi proximum decipit.

§. VII.

De debito Ministri servandi diligenter accidentales ritus, seu cæremonias usitatas ab Ecclesia in Sacramentis conficiendis & administrandis.

Tenetur quilibet Sacer Minister accurate servare ritus receptos & approbatos ab Ecclesia catholica, consuetos adhiberi in Sacramentorum confectione, vel administratione, ut non solum enorme scelus sit eos contemnere, sed nequidem omitti possunt pro libitu a Ministro, aut in alios novos per quemcunque Ecclesiarum Pastorem immutari, sive substantialiter, sive accidentaliter sine culpa, sicuti sub pœna anathematis credendum definivit, ac proposuit Concil. Tridentinum sess. 7. can. 13. Talis est etiam Ecclesiæ præceptum, simulque consuetudo, quæ vim obtinet legis. Etenim, dum Ecclesia modum præscribit administrandi Sacramenta, illum servari iubet, alias nihil esset firmum, ac stabile in divino cultu. Quod sane, utpote ad religionis virtutem pertinens, affert obligationem ex genere suo gravi, cum huiuscemodi ritus sint religiosæ actiones institutæ ab Ecclesia ad decentem Sacramentorum administrationem, ad devotionem excitandam, ad sacram significationem. Hinc si sine urgenti necessitate, vel inadvertentia aliquid omittatur, est mortale, si omissio sit in re gravi, venialis si omissio sit in re levi. Semper tamen est mortale, si minima cæremonia omittatur ex contemptu eam ineptam reputando, inanem, aut aliquid simile, eo quia gravis iniuria irrogetur, & Ecclesiæ, & Spiritui Sancto, qui eam regit.

§. VIII.

De reatu illius, qui Sacramenta simularet, seu ficte ea conficeret, aut ministraret.

Semper illicitum est sub mortali simulare, seu fingere confectionem, & administrationem Sacramenti, ut constat ex cap. 7. *de Celebrat. Missar.*, ubi dicitur gravius peccare, qui ficte, ac simulate Missam celebraret, quam qui in statu læthalis peccati celebraret. Hinc etiam Innoc. XI. damnavit proposit. quæ n. est 29. in qua si habetur; *Urgens metus gravis est iusta caussa Sacramentorum administrationem simulandi*. Gravis enim est irreverentia contra Christum

Dominum sic abuti verbis, ac rebus sacris ab eo institutis ad verum Sacramentum; hoc enim revera est illudere Christo, dum simulate fingit Minister se externe ipsius personam agere, quod simul etiam est mendacium in re gravissima: Nam proprio suo facto, & exercite talis se dicit agere in nomine, & persona Christi, idest baptizare, absolvere, consecrare, &c. dum scit hæc non fieri. Similiter est semper mortale simulare susceptionem Sacramenti. Nam defectus veræ intentionis illud suscipiendi, impedit effectum cuiusvis Sacramenti, etiam Eucharistiæ, imo valorem aliorum sex consistentium in actione transeunte. Ad valorem enim, & effectum Eucharistiæ necesse est, ut adultus eam suscipiens habeat veram intentionem, & animum saltem habitualem eam suscipiendi. Verum cum gravis iniuria inferatur Christo Sacramentorum auctori, irrita ea reddendo, & inania, idcirco huiuscemodi defectus est grave sacrilegium.

Quare nunquam licitum reddi potest, nequidem ad evitandum quodvis malum quantumvis grave, ministrare scienter etiam consentienti, ac recipere hostiam non consecratam pro consecrata; ut, puta tempore Paschæ, vel in alia circumstantia ad scandalum tollendum, appareat quis sacram suscepisse Eucharistiam pro Ecclesiæ præcepto adimplendo, vel in alia etiam circumstantia, ad vitandam de malo tamen occulto suscipientis suspicionem. Nam per se, & in re gravi malum est, proponere alteri adorandum cultu divino latriæ puram creaturam, & apponere caussam idololatriæ etiam materialis, sicuti in hoc casu contingeret, tum respectu adstantium hanc fraudem ignorantium, tum respectu illius, qui externa reverentia illam hostiam susciperet, sicque scienter externam committeret idololatriam; quod est intrinsece malum, non secus ac thus coram Idolo adolere, tametsi non plus quis intelligeret, quam se delectari illius olfactu, eo quia hoc sit cultu externo illud venerari, quod impium est, & sacrilegum.

§. IX.

An licite Sacramentum ministrari possit indigno.

Nota 1. quod nomine indigni, & indispositi intelligitur Peccator, qui non se pœnituerit, vel excommunicatus non absolutus, postremo quorum ne ministrentur Sacramenta, comminata est etiam censura.

Nota 2. Peccatorem non pœnitentem alium esse publicum, alium occultum. Peccator vero publicus dupliciter talis esse potest; vel publicitate, seu notorietate iuris, quando aut per sententiam Iudicis, aut per ipsius confessionem, aut per testium depositionem talis in iudicio declaratus est; vel publicitate facti, quia scelus commissum sit in loco publico, ut nulla tergiversatione celari possit, cum per multos iam innotescat, vel cum eius fama ex sufficientibus indiciis orta iam pervenit ad multos, brevi ad alios perventura. Peccator vero occultus ille intelligitur, qui a sacro Ministro cognitus est talis, idest peccator solum cognitus in confessione. Hisce notatis sit.

Peccatori publico indigne petenti, seu quem scit Minister non pœnituisse, nec publicum scandalum removisse, sive publice, sive private, sive occulte petat, non potest sacer Minister sine gravi culpa Sacramenta ministrare; quia cum quilibet dispensator teneatur fideliter, & prudenter dispensare iuxta voluntatem Domini sui, ut 1. Corinth. 4. *Hic iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*; profecto infideliter dispensaret Minister ecclesiasticus, & contra voluntatem Domini sui, qui vetuit ne margharitæ proiiciantur ante porcos, idest ne sancta præbeantur indignis; unde Minister præbens tali indigno Sacramentum, in re gravi deficeret oneri & officio, quod sibi incumbit, scilicet ne indignos ad Sacramenta admittat. Insuper talis Minister cooperaretur indignæ, seu sacrilegæ receptioni suscipientis, cum nulla possit esse maior cooperatio ad recipiendum, quam dare voluntarie non solum, sed etiam sine ulla obligatione.

Dixi, *quem scit Minister non pœnituisse, nec publicum scandalum removisse*: Nam si sufficientia dederit veræ conversionis signa, & scandalum publicum sustulerit, tunc licite tali peccatori, sive publice, sive occulte petat, possunt ministrari Sacramenta, cum cessaverit ratio, quæ eum indignum, & incapacem reddebat, ut illa ipsi ministrarentur.

Excipe tamen ex hac regula Sacramentum Matrimonii, cum non conveniant Theologi, num sint Ministri huius Sacramenti contrahentes, vel Sacerdos; nec peccat contrahens cum publico peccatore, necque peccato illius cooperatur; quia in ipso stat, ut saltem per contritionem se disponat, alias multa sequerentur inconvenientia, si contrahens deberet esse sollicitus de iustitia alterius contrahentis, ac multæ fraudes interponi

poni possent. Unde Ecclesia alicubi tolerat Catholicum contrahere cum Hæretica.

Peccatori occulto publice petenti non deneganda sunt Sacramenta.

Peccatori vero occulto, qui solum ex confessione talis agnoscitur, indigne petenti, non solum licite potest, imo tenetur Minister Sacramenta administrare dum publice petit; imo etiamsi eum talem cognoscat extra confessionem. Et ratio primi est; quia ne confessio reddatur odiosa, & ne ab illa homines retrahantur, non licet uti extra Confessionem cognitione habita in confessione, sicuti fieret denegando Sacramenta cognito ex sola confessione indigno. Ratio vero secundi est, quia læderetur eius fama, cum gravi scandalo, dum alioquin quoad utrumque casum possit resipuisse, cum in momento hoc contingere valeat. Et alias præcepta iustitiæ, & charitatis, quæ strictius urgent, quem præceptum solius religionis, violarentur. Et hæc est praxis Ecclesiæ, iuxta Christi exemplum, qui Iudam, quem noverat indignum, non exclusit a sui corporis, & sanguinis communione, ut peccatoribus occultis publice petentibus Sacramenta non denegentur. Docuit enim Christus suo exemplo, in tali casu danda esse, ne proximus infametur; & quia secus orirentur gravia scandala, incommoda, & perturbationes. Quocirca cum Minister in tali casu dispenset ex obligatione, non cooperatur moraliter alterius crimini; nec externa receptio est per se mala, sed solum per accidens, nempe ex prava dispositione suscipientis, qui cum etiam in momento queat pœnitere, esset bona, si vellet, actum contritionis eidem præmittendo.

Quod si peccator occultus occulte petat, vel solum coram iis, qui eius indignitatem norunt, potest, & debet minister Sacramenta denegare. Ita ex Rituali Romano, & hoc iuxta varios Doctores, tametsi eius indignitas ex sola Confessione sit nota, modo nullus alius adsit; quia tunc nulla est revelatio confessionis. Multi tamen hoc negant; quia tunc esset quædam virtualis exprobatio, & commemoratio peccati, quod iure divino graviter est illicitum.

Ex dictis autem sequitur, Ministrum debere providere, ut suscipiens habeat dispositiones ad Sacramentum licite, & utiliter suscipiendum; ita ut non sufficiat, quod non sciat esse indignum, verum debet posse prudenter præsumere quod sit dignus, alioquin non est prudens, & fidelis dispensator, & se exponeret periculo ministrandi indigno, & privandi Sacramentum effectu saltem primario, nempe gratia sanctificante. In huiuscemodi tamen cautela attendenda est natura cuiuslibet Sacramenti, praxis Ecclesiæ, commune iudicium prudentum. Sic accuratior requiritur notitia dispositionis in Sacramento Pœnitentiæ; quia in hoc Confessarius est iudex in caussa Dei, qui debet examinare conscientiam pœnitentis, & eius dignitatem, aut indignitatem, ut possit debite ferre sententiam, & quia dispositio pœnitentis requiritur ad valorem Sacramenti. Sic Sacramenta, quæ statum constituunt variis obnoxium obligationibus, ut Baptismus, Ordo, Matrimonium exigunt maiorem dispositionis indicium, probationemque. Hactenus P. Antoine.

Quoad excommunicatos vero alii sunt denunciati, aut manifesti Clericorum percussores; alii non denunciati, nec manifesti Clericorum percussores. Primis, quo usque absolvantur, vel verisimile præsumatur absolutos esse, Sacramenta nequit administrare Minister, absque eo quod præter mortalem culpam incurrat quoque excommunicationem minorem, & Interdictum ab ingressu Ecclesiæ, ut cap. *Significavit*, cap. *Cum desideriis de sentent. Excommunicat.*

Quod si excommunicati sint denunciati a Papa, incurrit minister excommunicationem maiorem reservatam Papæ, ut ex cit. cap. *Significavit*, & Clement. 3. eodem titulo. Si vero essent excommunicati propter hæresim, vel quia fautores sunt hæreticorum, suspendendus esset ab officio, nec restituendus sine Papæ dispensatione.

Si autem administraret Sacramenta excommunicatis non denunciatis, nec manifestis Clericorum percussoribus, cum non obligetur talibus denegare ex vi censuræ, iuxta Extravag. *Ad evitanda*, sed solum ex generali ratione, quod indebite antequam absolvantur, accedant, non incurreret nisi mortale reatum, non autem censuram, ut Suarez, Vasquez, Bonacina, aliive.

§. X.

An liceat petere vel recipere Sacramentum ab indigno Ministro.

Priusquam res discutiatur, advertendum, Ministrum improbum vel non esse toleratum, ut sunt iuxta Concil. Constantien. maiori innodati Excommunicatione, sicuti hæretici, publici Clericorum percussores, nominatim per sententiam Iudicis declarati excommunicati, & suspensi, degradati, irregulares; vel esse toleratum, ut ille, qui licet

licet sit peccator, vel etiam ipso facto excommunicationem incurrerit, non est tamen nominatim per sententiam Iudicis declaratus excommunicatus vel suspensus, nec est notorius Clericorum percussor.

Ab improbo Ministro non tolerato licite petere, & accipere nequit Sacramenta, nisi constitutus in extrema necessitate, idest in periculo mortis, & tunc etiam ea tantummodo, quibus indiget ad suam spiritualem salutem, nempe Baptismum, vel Poenitentiam, utpote ad illam necessitate medii necessaria. Et hoc constat ex D. Thoma in 4. dist. 24. q. 1. art. 3. quaestiuncul. 5. ad 3. ubi docet, illicitum esse petere, ac recipere ab improbo Ministro extra casum extremae necessitatis Sacramenta, quando tamen eius indignitas, seu improbitas petenti, vel accipienti sit cognita; & sic duo concurrere debent ex S. Doctore, ut illicitum sit petere, aut accipere ab huiuscemodi Ministro Sacramenta. Primum nempe, quod nulla sit necessitas petendi, aut suscipiendi. Secundum, quod constet Ministrum esse male dispositum, & cum prava dispositione ministraturum, alias in dubio, praesupponendus est bonus, quia nisi moveant indicia moraliter certa, charitas *non cogitat malum*, 1. Corinthior. cap. 13. Certa autem indicia difficilime haberi possunt, nisi Minister versetur, vel in proxima occasione, vel in diuturna consuetudine peccati, ut si v. g. Pastor sit ebrius, vel concubinarius, & notorie ineptus ad Sacramentorum ministerium.

Insuper veritas huiusce sententiae confirmatur ex Ecclesiae praecepto, quo vetat communicationem cum non tolerato, praesertim in rebus sacris; & ex eo, quod non licet petere ab aliquo id, quod sine peccato praestare nequit; quod sane fieret petendo a tali Ministro Sacramenta extra necessitatem. Hoc enim esset eum inducere, ac provocare ad malum. Et sicuti illicitum est petere, ita accipere ab aliquo, quod praebere non valet; quia hoc esset cooperare illius peccato, quod melius apertiusque fieri non potest, sicuti acceptando rem illicitam, sine qua acceptione non fit datio.

Quod vero liceat petere a Ministro improbo non tolerato in casu extremae necessitatis, id docet manifeste D. Augustinus l. *de Baptism.* cap. 11. ubi sic habet; *Si quem forte coegerit extrema necessitas, ubi Catholicum per quem accipiat* (Baptismum) *non invenerit. . . . per aliquem extra unitatem Catholicam positum acceperit.* Et ita de Sacramento Poenitentiae definivit Concil. Tridentinum sess. 14. cap. 7. In Ecclesia Dei semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque adeo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes, a quibusvis casibus, & censuris, absolvere possunt. Et ratio est, quia lex Ecclesiastica non praeiudicat iuri naturali, & divino; & sicuti prohibere nequit, quod excommunicatus denunciatus succurrat naufraganti, aut famae pereunti, multo minus id vetare potest relate ad constitutum in periculo aeternae damnationis.

Circa vero Ministrum improbum toleratum; ab hoc quoque, quando moraliter constet peccaturum ministrando, petere, vel accipere Sacramentum, si adsit alius probus, illicitum est iure naturali, & divino. Nam ex lege charitatis in Deum & proximum tenetur quisque impedire peccatum proximi quantum potest sine gravi proprio damno, & incommodo. Igitur nisi adsit aliqua necessitas, debet se quisque cavere a petendo, vel accipiendo Sacramenta ab eo, qui peccaturus deprehenditur conferendo. Et eo magis hoc quisque, quando sine suo gravi incommodo possit, evitare debet; quia alias sine iusta caussa occasionem daret peccandi, ac proinde moraliter cooperaretur eius peccato, dum facile hoc impedire potest. Et licet paratus esset ministrare, te tamen non petente, aut recipiente, malam voluntatem non exequeretur, & sic hic & nunc non peccaret, & hoc numero sacrilegium non admitteret. Si iusta vero, & gravis adsit caussa, seu aliqua necessitas, quae tanta tamen requiritur, quanta ut licite petatur mutuum ab Usurario, iuramentum ab Infideli; tunc licitum est per se loquendo haec petere, & accipere Sacramenta ab indigno tolerato, si alius desit, a quo haec peti, & recipi queant. Dicta autem necessitas adesse censetur, dum instet praeceptum confitendi, aut sumendi Eucharistiam quindenna Paschali, aut recipiendi benedictionem Nuptialem, Extremam Unctionem in morbo. Unde tunc licite quisque recipit Sacramenta a Parocho, tametsi excommunicato, & suspenso, sed tolerato; quia tunc petens & recipiens, si alius non adsit Sacerdos a quo illa spiritualia subsidia ei ministrentur, versatur in gravi necessitate.

Et eo magis tunc honeste, & licite petit, ac accipit, quia petit, & accipit rem ab eo, qui licet indignus & peccaturus praevideatur, poenitere tamen potest hic, & nunc; unde si male ministret, imputandum est

eius

eius malitiæ, non alterius petitioni. Et charitas non obligat impedire peccatum in proximo, quod idem impedire potest, dum viget necessitas ut eius opere utamur.

Nota, quod a malo Ministro, tametsi tolerato, qui aperte profiteatur errorem aliquem ab Ecclesia damnatum, vel renitens sit iudicio Ecclesiæ in materia fidei, non licet petere, nec accipere Sacramenta extra casum extremæ, aut saltem gravissimæ necessitatis, quia alias oriretur scandalum, ac periculum perversionis fidelis populi, eo quod auctoritas conciliaretur errori, & fides.

§. XI.

De subiecto Sacramentorum, & de eius dispositione requisita ad Sacramenta rite suscipienda.

Sacramentorum subiectum ita in Scholis appellatur, qui Sacramentum a Ministro recipit, seu suscipit, & capax est effectus Sacramenti recipiendi; & de isto suscipiente tria occurrunt examinanda, idest 1. quisnam sit capax suscipiendi Sacrameta; 2. quænam intentio requiratur in eo, qui ad Sacramentum accedit, & cuius generis; 3. quanam animi præparatione, ad fructum Sacramentorum percipiendum, quisque ea suscipere debeat.

Nunc igitur expendendum est, an solus homo viator sit moraliter capax sive mediate, sive immediate recipiendi Sacramenta novæ legis. Dixi *moraliter*; quia non agitur de physica capacitate, quam habet ut sensibiliter affici possit, per sensibiles illos ritus, puta ablui per aquam Baptismatis; sed de capacitate morali, quæ afficit animum, & ex Christi institutione adiunctas exigit circumstantias, & conditiones. Hisce habitis sit.

Solus homo viator de lege ordinaria est subiectum capax suscipiendi Sacramenta; certum hoc est, & commune. Et hoc patet ex variis momentis, idest tum ex Christi institutione, qui talia remedia pro spirituali profectu viatorum hominum instituere voluit, non secus ac eorumdem Sacramentorum Ministros, ut Hebræor. 5. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum*; tum ex ipsa ratione. Nam si Sacramenta sunt quædam visibilia signa, quibus homines in Dei cultum sub alicuius religionis nomine coadunantur, si singula novæ legis Sacramenta sunt salutis remedia, ac veluti canales, per quos cœlestis gratia ad creaturas defluit, si sunt instrumenta per quæ ad finem supernaturalem pervenitur; *si per hæc* (ait Concil. Triden. sess. 7. in Proœm.) *omnis vera iustitia, vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur*; hæc omnia certe non possunt convenire nisi hominibus viatoribus, qui soli corpore, & animo præditi sunt, ac ideo indigentes & capaces symbolorum sensibilium, nec non gratiæ sanctificantis per ipsa sensibilia signa applicabilis. Non enim creaturis irrationabilibus convenire possunt, quæ gratiæ sanctificantis sunt prorsus incapaces. Non Angelis, nec hominibus defunctis beatis, & quia utrique sunt incorporei, & quia gratia sanari, aut confirmari non indigent, & cum omni culpa, & eius periculo careant, eo quia sint iam in termino, ubi adhærentes incommutabiliter summo Bono, inamissibiliter suam possident æternam salutem, proinde cum non valent nec ab ipsa deficere, nec in ipsa proficere, non possunt effectus percipere Sacramentorum. Non tandem Dœmonibus, & hominibus damnatis, & quia hi quoque sunt incorporei, & quia cum perdiderint perpetuo æternam vitam, ut nullatenus illam sperare possint, nihil pro eis valent Sacramenta, quæ sunt solius æternæ salutis instituta remedia.

Observandum tamen, non quemlibet hominem viatorem capacem esse cuiuslibet Sacramenti; & hoc vel ex libera Christi voluntate, vel etiam ex natura rei: Nam fœminæ sunt absolute impotentes Ordinis, infantes Matrimonii, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis; imo cum Baptismus sit ianua omnium aliorum Sacramentorum, quilibet non baptizatus est incapax cuiusvis aliorum Sacramentorum.

§. XII.

De dispositionibus in suscipiente Sacramenta, quoad eius intentionem seu consensum.

Nota, quod circa dispositiones, quæ requiri possunt in suscepturo Sacramenta, quarum aliæ sunt pro valida, aliæ pro licita, seu pro effectus Sacramenti susceptione, hoc semper intelligitur de solis adultis; nam in infantibus, & perpetuo amentibus nihil requiritur, ut valide ea recipiant, quorum sunt capaces, scilicet ut recipiant Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, & forte Ordinem, de quo est quæstio. Est contra Lutherum, qui exigit in quolibet Baptismate initiando fidem actualem; & contra Erasmum, qui in Præfat. Paraphrasis in Matth. docet, baptizatos in infantia, si in adolescen-

sententia Baptismum suum non ratificent, habendos esse pro non baptizatis. Et hoc patet ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ, secundum quam baptizantur infantes in fide Ecclesiæ. Nam, ut ait D. August. serm. 294. olim 14. de verb. Apostol. cap. 11. *Qui peccavit in altero* (Adamo), *credit in altero*, nempe in Ecclesia. Et equidem si in hisce requireretur aliqua dispositio, quæ fieri nequit nisi per deliberationem voluntatis, cum ad hosce actus ob defectum usus rationis sint incapaces, salvari non possent, si in infantili ætate morerentur.

In adultis ad hoc ut valide Sacramenta suscipiant, necesse est, ut non solum non repugnent, idest renuant illa suscipere, nec pure negative se habeant, sed ut habeant aliquam positivam voluntatem, seu intentionem illa suscipiendi; & hæc sufficit excepto Sacramento Pœnitentiæ, in quo aliquid plus in suscipiente exigitur, ut infra. Est communis; & quoad primum probatur ex unanimi sensu Ecclesiæ, & ex sententia ac Decreto Innocent. III. Cap. *Maiores* de Baptismo, ubi expresse ait: *Ille, qui nunquam consentit, sed pœnitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti*. Ratio autem sententiæ est; quia cum certa Sacramenta, præsertim Baptismus, & Ordo gravia imponant suscipientibus onera, non videtur iustum, ut illis oneribus inviti graventur. Item quia incongruum est, notant Theologi, ut Deus adscribat suæ familiæ, ac filium suum constituat, & hæredem, qui talem esse renuit, & reluctat.

Quoad 2. vero, & 3. nempe, quod necesse sit, ut suscipiens non se habeat mere negative, sed debeat habere aliquam voluntatem, seu intentionem suscipiendi Sacramentum; hoc quoque comprobat Traditio, sensus, & praxis Ecclesiæ, quam expressit in Concil. Carthaginen. III. anno 36. Carthaginen. IV. anno 396. can. 79. Arausic. I. anno 442. can. 12. ubi semper statuitur, ægrotos, qui usum vel linguæ, vel rationis amiserunt, non esse baptizandos, absolvendos, nisi constet ex testibus, eos prius voluisse baptizari, vel absolvi. Ita Rituale Rom. editum auctoritate, & iussu Pauli V. vetat, ne baptizetur adultus, qui ex morbo, aut ex alio fortuito eventu incidit in amentiam, qui dum esset rationis compos baptismum non petiit. Ex tali igitur praxi, & iussu Ecclesiæ non baptizandi, vel absolvendi ægrotos sine alicuius testimonio, qui patefaciat præcedens desiderium ægroti baptismum, vel pœnitentiam suscipiendi, colligitur ad evidentiam, sensum esse Ecclesiæ, requiri ad validam Sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ susceptionem positivam voluntatem, seu intentionem & assensum suscipientis Sacramenta recipiendi; tantum abest, quod in sententia Ecclesiæ satis esse possit voluntas negativa, quæ scilicet nec assentit, nec dissentit Sacramentum suscipere. Et a fortiori hoc trahi potest ad alia Sacramenta, quæ non sunt ita necessaria, sicuti Baptismus, & Pœnitentia. Duplici autem ratione hoc confirmatur: 1. quarum est, quod cum susceptio Sacramenti sit quædam initiatio, & consecratio, seu Religionis professio, certe sine voluntatis motu, seu deliberatione fieri nequit. 2. vero est ipsa Christi institutio, qui convenienter voluit, ut nullus adultus, qui usu careat rationis, sanctitatem, vel eius augmentum reciperet, nisi ipse in suam sanctificationem consentiat; idcirco noluit, ut in adulto sine sua voluntate, & consensu, Sacramenta, quæ instituit ad dandam, augendamque sanctitatem, valida essent. Et hanc eandem rationem affert Concil. Tridentinum sess. 6. cap. 7. ubi de iustificatione loquens, ait: *Iustificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum*. Et ante Concilium ita docuit etiam S. Thomas 3. part. q. 68. art. 7. ubi ait, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus. Quod vero talis voluntas, & intentio sufficiat ad valide suscipienda Sacramenta, puta Baptismum, ita ut non requiratur, ut eidem sit coniuncta fides, constat ex citata praxi Ecclesiæ, quæ semper approbavit Baptismum in hæresi receptum, & talis sententiæ fuit etiam S. August. in l. 1. *de baptism*. cap. 14. ubi de fide sic ait: *Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest: fieri enim potest, ut homo integrum habeat Sacramentum, & fidem perversam*.

Dixi *excepto Pœnitentiæ Sacramento*, imo adde etiam Matrimonio; quia actus pœnitentis, contritio scilicet, confessio, & satisfactio, sunt materiæ Sacramenti Pœnitentiæ. Unde cum sine materia, & forma, utpote partes essentiales Sacramenti, Sacramentum non perficiatur, illi actus necessario ponendi sunt a suscipiente, ut valide Sacramentum suscipiat; sic cum Sacramentum Matrimonii sit etiam species contractus, requiritur in contrahentibus consensus saltem virtualis. Nullus enim contractus perfici potest sine partium consensu.

Sed

Sed quia variæ sunt intentionis species, sicuti alias notavimus, actualis scilicet, virtualis, habitualis, & interpretativa; respectu Sacramentorum Baptismi, Pœnitentiæ, & Matrimonii, requiritur in suscipiente intentio saltem habitualis, quæ est præterita voluntas, seu præcedens desiderium non retractatum, alicuius rei consequendæ. Et hoc ex dictis de usu & praxi Ecclesiæ manifeste comprobatur, ex eo nempe, quod ad hoc ut moribundus ob rationis & sensuum destitutionem, nullatenus intentionem suam, ac desiderium circa Sacramentorum receptionem exponere valens, baptizetur, absolvatur, vel ungatur, non plus exigit Ecclesia, nisi quod constet de præterita eius voluntate, & desiderio Sacramenta illa recipiendi, ut habetur ex cit. Concil. Carthagin. & Arausic. nec non ex Ritual. Pauli V. Et revera nunquam usa est Ecclesia reiterare Baptismum, nec Ordinem in iis, qui eum in hæresi, vel cum læthali culpa susceperunt, ob solam voluntatem, licet præteritam, seu quam habuerunt hæc Sacramenta recipiendi. Dixi requiri *intentionem, ac voluntatem saltem habitualem*; quia cum per baptismum veluti profiteatur suscipiens religionem Catholicam, ac proinde ad ipsius religionis instituta observanda se obliget, necessario in illo supponi debet intentio seu voluntas saltem habitualis se subiiciendi, & obligandi talibus oneribus. Quod eo magis dicendum est de Sacramentis Pœnitentiæ, & Matrimonii, in quibus cum actus suscipientium rationem habeant materiæ, & partis essentialis, necesse est, ut quando hæc Sacramenta celebrantur, tales actus censeantur præsentes saltem moraliter. Hab. Antoi.

Ad validam aliorum Sacramentorum receptionem satis est intentio generalis, & interpretativa ea suscipiendi, secluso fortasse Sacramento Ordinis. Eo ipso enim quo quis baptizari voluit, Ecclesia semper est interpretata, voluisse simul cum Baptismo ius aquirere participandi omnibus gratiis, ac privilegiis, seu bonis omnibus, quæ suis fidelibus ex divina dispensatione potest, ac solet elargiri; nec aliquid plus exigit, quam Baptismum, catholicamque professionem, ut in aliquibus casibus eidem illa conferat Sacramenta, de quibus loquimur. Nam quotiescunque evenit, ut aliquis fidelis repentino morbo correptus, usum linguæ & rationis amiserit, ei administravit Sacramenta Confirmationis, ac Extremæ Unctionis, licet antea illa non petierit; hoc solo contenta pia mater, quod vota Baptismi evidenter per peccatum mortale non retractasset.

Dixi *secluso fortasse Sacramento Ordinis*; cum controvertatur in Scholis, num valide infantibus conferri valeat, quod nonnulli sine certo tamen fundamento affirmant: nam liberum est cuique fideli amplecti quemlibet statum ipsi libuerit, Clericalem scilicet, vel coniugalem. Unde nullatenus potest, nec debet intelligi in professione Christianæ Religionis voluntas seu intentio interpretativa suscipiendi Ordines, utpote qui non sint necessarii singulis hominibus necessitate medii, nec præcepti ad æternam salutem, sicuti Confirmatio, Extrema Unctio &c. Quocirca valide conferri nequeunt Ordines infanti, imo neque adulto, qui actu nunquam suam intentionem expresserit de sacro Ordine suscipiendo.

Alii vero DD. distinguunt Christianos qui mediocri virtute contenti ad Evangelicam perfectionem non aspirant, a Christianis, qui toto corde ad illam contendunt, qui tamen ex sensu propriæ infirmitatis, ideoque ex Christiana humilitate sacro Ordine initiari reluctant; & statuunt in prioribus locum non habere voluntatem interpretativam, si agatur de sacra Ordinatione, ita ut sine actuali illorum præcedente voluntate, invalida esset ordinatio; valida vero esset secundum istos in posterioribus; quia (aiunt) eo ipso quod istiusmodi insignes pietate Christiani se totos Deo, ac eius cultui dicant, & consecrant, censentur saltem generali intentione, licet particulari fortiter resistant, acquiescere divinæ vocationi, cuius signa iam moraliter certa non desunt. Et huc spectant Ordinationes factæ invitis, quæ solent obiici contra primam sententiam de aliqua intentione, seu voluntate requisita ad Sacramenta valide suscipienda, quibus exemplis demonstrare conantur etiam sine ulla præcedenti voluntate, seu intentione in suscipiente valide Sacramentum ei conferri. Dicitur enim de Flaviano Episcopo Antiocheno, ordinasse Macedonium Eremitam omnino reluctantem, ut tradit Theodoretus in Monastic. Hystor. cap. 13. S. Epiphanius pariter initiavit sacro Ordine Paulinianum Fratrem D. Hieronymi tanta vi, ut etiam os eidem obstrueret, ne reclamaret, ut ipsemet testatur Epiphanius Epist. 60. Verum huiuscemodi Ordinationes factæ fuere in viris pietate insignibus, & præcipue ornatis humilitate, qui propterea reluctabant, non absolute, cum essent Prælatis Ecclesiæ obse-

frequentissimi, sed solum ex humili sensu, quem de se ipsis habebant, idest quia censebant se indignos ad talia onera subeunda. Quare Flavianus, & Epiphanius ordinarunt hos, licet reluctantes voluntate particulari, non vero generali, qua totos se Deo consecraverant, & ob talem generalem intentionem, quam in illis intellexerunt Episcopi, non obstante illorum resistentia eos ordinarunt.

§. XIII.

De Dispositionibus requisitis in suscipiente, ut licite, Sacramenta recipiat cum fructu.

Duplex est effectus Sacramentis omnibus communis; scilicet gratia habitualis, seu sanctificans, quæ plus, vel minus iuxta subiecti dispositionem, in eodem actu suscipiendi Sacramentum confertur. Alter gratiæ actuales, quæ intuitu Sacramenti suscepti opportuno tempore conferuntur ad finem cuiuscunque Sacramenti proprium obtinendum, dummodo suscipiens obicem non ponat cum suis peccatis: & hæ dicuntur gratiæ Sacramentales. Non loquimur hic de dispositione ad characterem; nam ad hunc recipiendum sufficit dispositio, idest intentio, quæ ad valide Sacramentum suscipiendum requiritur, cum status culpæ huic non opponatur, utpote qui non sit incompatibilis cum peccato, cum ob ipsum non deleatur ex anima, sicuti expellitur gratia quæ cum eo subsistere nequit.

Ad licitam cuiuslibet Sacramenti receptionem, 1. requiritur fides, sine qua, inquit S. Ambrosius l. 1. *de Spirit. Sanct.* cap. 3. vacuum esse omne mysterium; idemque dicito generatim de devotione, & pietate; quia sancta sancte tractanda sunt, & quia quo maior erit pietas, & devotio, tanto copiosior fructus percipietur, cum Sacramenta gratiam conferant secundum propriam cuiusque dispositionem, ut constat ex Concil. Tridentino sess. 6. cap. 7. 2. requiruntur illæ conditiones, seu dispositiones, quas diversa postulat Sacramentorum qualitas. Nam Sacramenta alia sunt mortuorum, & ita vocantur, quia conferunt primam gratiam, idest per ipsa reviviscunt homines a morte peccati ad vitam gratiæ, ut est Baptismus, & Pœnitentia; alia vero, ut sunt reliqua Sacramenta, conferunt secundam gratiam, ac ideo dicuntur Sacramenta vivorum, quia supponunt hominem, qui ea suscepturus sit, vivere ad gratiam.

Sacramenta mortuorum, ideſt Baptiſmus, & Pœnitentia, ut licite, seu cum fructu suscipiantur, non exigunt gratiam in recipiente, & si hanc in eo inveniant, ipsam augent, ut constabit melius suo loco. Sacramenta enim exigere nequeunt pro dispositione id, quod ex eorum institutione habent causare, ideſt quod ex sua institutione est eorum effectus, & fructus, qui in Sacramentis mortuorum est primæ gratiæ, seu vitæ spiritualis collatio, ad quod causandum sunt instituta; & exinde vocantur mortuorum, quia ordinarie conferuntur mortuis spiritualiter, seu peccato, ut gratiæ reviviscant. Cum igitur hæc Sacramenta instituta sint ad delenda peccata mortalia, necesse est, ut suscipiens se ad eorum effectum disponat per contritionem, seu supernaturalem attritionem, ideſt dolorem peccatorum, quæ commisit. *Sacramenta mortuorum non exigunt in suscipiente statum gratiæ.*

Ad hoc vero ut in aliis quinque Sacramentis gratia sanctificans recipiatur, requiritur in suscipiente præter intentionem habitualem, status gratiæ, quia hæc ad differentiam duorum priorum instituta sunt, ut conferant augmentum gratiæ iis, qui iam gratiæ vivunt, ideſt sunt in statu gratiæ, & ideo hæc dicuntur Sacramenta vivorum. Unde ex sua institutione saltem primaria exigunt & supponunt, ut ea suscepturus gratiam iam acceperit, ut illi eandem augeant. *Alia sacramenta exigunt statum gratiæ.*

Quare, qui conscientiam habet peccati mortalis, antequam ad Sacramenta vivorum accedat, tenetur sub gravi sibi statum gratiæ comparare. Alias poneret gratiæ obicem, ac proinde grave committeret sacrilegium; quia cum Sacramenta instituta sint a Christo Domino, ut signa suæ ipsius gratiæ efficacia, qui in hisce recipiendis gratiæ obicem ponit, quantum in se est, conatur reddere, & de facto falsam reddit, & inanem eorum significationem, & dum sic abutitur Christi institutione, practice eam irridet.

Oritur hic difficultas, num Sacramenta suscepturus, dum est in conscientia peccati læthalis, disponi debeat per præviam Confessionem, quantumvis se contritum esse censeat; & respectu Eucharistiæ, ut certum habetur, non obstante contritione licet perfecta, præmittendam esse dispositionem præviæ confessionis. Et hoc aliqui extendunt etiam ad alia Sacramenta contra quamplurimos, qui negant de iure communi id requiri. Nam & Concil. Tridentinum sess. 13. cap. 7. docet ad solam susceptionem Eucharistiæ præcipi Confessionem, nihil de

aliis

aliis loquendo; imo solum hortatur Sponsos, ut ante Matrimonium confiteantur. Pontificale vero Romanum loquendo de adultis confirmandis non dicit quod debeant, sed quod deberent prius confiteri, quod pariter nihil plus importat quam exhortationem. Et Rituale Rom. dicit solummodo de Sacerdote, quod non audeat accedere ad Sacramentorum administrationem, nisi prius pœniteat, si conscius sit se reum esse mortalis reatus. Et revera non reperitur circa alia Sacramenta suscipienda ullum præceptum divinum, vel saltem commune humanum quod Confessionem præcipiat præmitti, ut sola contritio non sit sufficiens dispositio. Nihilominus tamen respectu Extremæ Unctionis, eo quia sit complementum Pœnitentiæ, ex Christi institutione Confessionem requiri, dicendum est.

Verum cum ex Sacramento Pœnitentiæ maior habeatur gratiæ certitudo, & melior dispositio, hæc est sufficiens ratio, quare concludi iure merito possit, Confessionem susceptioni cuiuscunque ex quinque Sacramentis vivorum præmitti debere. Talis enim est communis fidelium praxis, ut notat Catechismus Rom. p. 2.

Quoad gratias actuales Sacramentales, quas nempe Deus singulis Sacramentis ad cuiuscunque finem proprium obtinendum iunxit, ad hoc ut illæ recipiantur, duo requiruntur, videlicet 1. ut eo tempore, quo homo recepturus est talia auxilia, sit in statu gratiæ, cum hic effectus non concedatur, nisi ut iunctus gratiæ sanctificanti: qui vero est in peccatis, indignus redditur supernaturalibus donis, quocirca in illo statu nullum ius habet ad talia auxilia. 2. ut ipsis non ponatur obex per dispositionem actualem ipsi repugnantem.

§. XIV.

An collatio gratiæ primæ fieri possit per Sacramenta vivorum, & secundæ per Sacramenta mortuorum.

Inquiri hic solet, num fieri possit, quod Sacramenta vivorum conferant primam gratiam, mortuorum secundam; & cum præcipuus, ordinarius, ac ex primæva eorum institutione proprius effectus Sacramentorum mortuorum sit prima gratia, vivorum secunda; hinc certum est apud omnes, Sacramenta vivorum per se non posse primam gratiam conferre, cum ideo talia sint, & vocentur, quia supponunt suscipientem spiritualiter vivere, mortuorum secundam; quia hæc pariter talia sunt, & dicuntur, utpotequæ instituta fuere ad eos spiritualiter vivificandos, qui propter excidium peccati, vitæ supernaturali gratiæ mortui sunt. Sola remanet difficultas, si id per accidens efficere possint, quod negat Vasquez cum aliquibus aliis, contra communiorem, quæ tenet, Sacramenta mortuorum posse per accidens, seu indirecte secundam gratiam, & vivorum primam conferre; ut dum recipiens se ipsum probat, nec habet patrati sceleris vincibilem notitiam, vel bona fide credens se contritum, cum sit tantum attritus, recipit v. g. Confirmationem. Et ita inter alios expresse tradit D. Thomas q. 72. art. 7. ad 2. ubi sic habet; *Si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento* (Confirmationis) *consequitur remissionem peccatorum*. Et hoc idem docet de Eucharistia q. 79. art. 3. de Extrema Unctione 4. dist. 23. q. 1. art. 1. Et ratio est manifestissima; quia Sacramenta ex vi suæ institutionis, ut docet Concil. Tridentinum, semper gratiam conferunt quando a recipiente non ponatur obex, quod non fieret; ac proinde proprium non sortirentur effectum, quem ex opere operato producunt, si Sacramenta vivorum dum attritus se bona fide credens contritum, vel invincibiliter ignorans, seu non advertens se læthalis esse reum, ea suscipit v. g. Confirmationem, Eucharistiam &c. eidem primam gratiam non conferrent. Igitur ex vi suæ institutionis, indirecte tamen, mediate, & per accidens Sacramenta vivorum in huiuscemodi casibus primam conferunt gratiam, idest spiritualem vitam. Ita etiam Pœnitentia delet peccata, quæ invincibiliter ignorantur; alias enim non posset cætera remittere, quæ pœnitens confitetur.

Nec officit paritas, quam obiicit Vasquez inter panem naturalem, qui enutrit corpus, & panem supernaturalem idest Eucharistiam, & inter mortuum corpore, & peccatorem mortuum spiritu. Nam panis naturalis nutrit tantum; Eucharistia vero est panis vivus dans vitam, & continens Christum, eos, in quibus manet, vivificantem; mortuus itidem vita corporis nihil agit vitaliter, nec panem capit, idest non est aptus, ut percipiat panis alimentum; peccator vero, idest fidelis mortuus spiritu, actuali gratia præventus potest credere, diligere, & accipere panem vitæ, nec tantum premere dentibus Sacramentum, sed etiam cum animi præparatione illam carnem manducare, quæ est pro mundi vita.

Et

Et ratio, qua evincitur Sacramenta vivorum conferre posse indirecte primam gratiam, militat etiam pro Sacramentis mortuorum quoad indirectam collationem secundæ gratiæ; videlicet, quod si Sacramenta ex vi suæ institutionis habent gratiam conferre ex opere operato, ubi non ponatur obex; cum Sacramenta mortuorum non possunt conferre primam gratiam ut ordinarie, & ex primæva eorum institutione eis convenit, ne suo priventur effectu, qui est gratiæ sanctificantis collatio, necesse est, ut secundam, idest augmentum ipsius gratiæ, conferant. Quocirca si contingat, adultum ex perfecta charitate iustificatum esse, priusquam accedat ad Baptismum, vel Pœnitentiam, quæ sunt duo Sacramenta mortuorum, proculdubio Baptismus, & Pœnitentia in tali casu primam non conferunt sanctificantem gratiam, sed illius duntaxat incrementum, tametsi in eo casu illa prima gratia non detur sine voto, seu desiderio reipsa suscipiendi Sacramenta. Tournel.

CAPUT III.

§. I.

De virtute, & efficacia Sacramentorum, eorumque effectibus, ac modo quo caussantur.

IN duas circa hoc incurrimus difficultates: 1. est de ipsa Sacramentorum vi, & efficacia, seu efficientia inter Catholicos, & Hæreticos, & hæc respicit ipsum Dogma fidei, quod tradit, Sacramenta novæ legis signa esse efficacia, idest ex virtute a Christo Domino ipsis collata, per se esse productiva gratiæ. 2. de modo, quo Sacramenta gratiam producant; & hæc versatur inter DD. Catholicos, cum non excedat limites scholasticæ controversiæ, quæ nihil lædit, sed omnino integram servat fidei doctrinam.

Cum Sacramenta novæ legis intuitu meritorum passionis Christi, ex cuius latere in Cruce transfixo profluxerunt, ut tradit S. August. l. 14. de Civit. Dei cap. 26. & alibi, vim habeant caussandi in homine iustificationem, iuxta eorumdem Christi Domini institutionem: hinc non sunt signa vacua, sicuti fuere Sacramenta veteris legis, sed efficacia, ita ut veram habeant causalitatem, qua ut veræ caussæ instrumentales quidem, non secus principales (cum solus Deus sit talis caussa) ex divina virtute a Christo Domino ipsis collata, gratiam, quam in se continent, caussant in suscipientibus, atque efficiunt, ut docet cum catholica Ecclesia D. Thomas q. 62. Ac primum quidem hic ostendit, Sacramenta novæ legis quadam ratione caussam esse gratiæ sanctificantis, quod per Baptismum efficiamur membra Christi viventia iuxta illud Apostol. ad Gal. 3. *Quicunque in Christo baptizati estis, Chistum induistis*. Et in aliis Scripturæ locis insinuatur, gratiam dari per baptismum, dum dicunt homines mundari lavacro aquæ per impositionem manuum, virtute Spiritus Sancti roborari in Confirmatione &c. Et Concil. Constantinopolitanum aperte declarat ut articulum fidei in Symbolo, remitti, seu deleri peccata per baptismum; *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatcrum*, quæ omnia veram important caussalitatem.

Nec officit caussalitati, quam Scholæ iuxta Ecclesiæ doctrinam nunc tribuunt Sacramentis, quod voces *caussæ*, *& effectus* novæ sint, & ex Philosophia depromptæ, cum res per tales voces significatæ a Deo sint, & ideo valde antiquæ, ac proinde non minus licuit Theologis assumere istas voces, quam Patribus voces *consubstantialis hypostasis*, quæ æque a Philosophis excerptæ sunt.

§. II.

De primo Sacramentorum effectu, scilicet de Gratia.

Duo sunt Sacramentorum effectus. Unus communis omnibus Sacramentis, & est gratia; alter tribus solis conveniens Baptismo scilicet, Confirmationi, & Ordini, & est character. Verum quia præter hominis iustificationem, seu sanctificationem, quæ est effectus vi divinæ institutionis communis omnibus Sacramentis, quodlibet Sacramentum suum proprium habet effectum secundum particularem finem ad quem fuit institutum; hinc alius est effectus gratiæ communis omnibus Sacramentis, & est gratia habitualis, seu sanctificans, quæ aut producitur, ut in Sacramentis mortuorum, aut producta augetur, ut in Sacramentis vivorum; alius est effectus proprius cuiusque Sacramenti, & dicitur gratia Sacramentalis.

Gratia sanctificans, quæ est primarius effectus, & communis omnibus Sacramentis, & infunditur per Sacramenta dum ministrantur in suscipiente, ut ab actuali, seu sacramentali, quæ singulis Sacramentis propria est, & particularis, distingueretur, sæculo 12. cœpit appellari habitualis, quia hæc ad instar hábitus est aliquid internum formale, inherens, distinctum ab actu fluente,

te, & transitorio, ad instar habitus, tamdiu fixa permanens in subiecto, quamdiu per aliquam mortalem culpam cum qua est incompossibilis, non deturbetur, ac eiiciatur. Et hoc est de Fide catholica, ut iuxta doctrinam, & sensum Scripturarum definivit Concil. Tridentinum sess. 6. cap. 7. contra Novatores, qui volebant iustificationem fieri per solam externam iustitiæ Christi imputationem, cum revera per hanc gratiam renovemur, perficiamur, & per Spiritum Sanctum inhabitantem habeamus æternæ hæreditatis pignus & arrham.

Hæc autem gratia habitualis, seu sanctificans, complectitur habitus supernaturales virtutum, tum Theologicarum, tum Moralium, tum dona Spiritus Sancti, quæ omnia in iustificatione, quæ per eam fit, cum ipsa infunduntur.

§. III.

De modo, quo Sacramenta sua caussalitate gratiam producunt, nempe ex opere operato.

Ostendimus iam antea efficaciam, seu caussalitatem Sacramentorum novæ legis, qua diximus veras esse caussas productivas effectuum, de quibus hic proxime egimus, Characteris scilicet, & Gratiæ: quia tamen incertum adhuc remanet, & obscurum, qualiter agant in efficienda nostra sanctificatione, ut nunc modus aperiatur, quo Sacramenta novæ legis gratiam, ut instrumenta efficiunt, fit.

Scholæ docent unanimes, ac sustinet Ecclesia Catholica, Sacramenta novæ legis gratiam ex opere operato, ut instrumenta Dei, producere contra Novatores, qui licet simulent aliquando nobiscum circa hoc convenire, reipsa tamen non aliam agnoscunt in Sacramentis vim, & efficaciam, quam mere externam, & obiectivam ad movendam, excitandamque fidem, quæ per ipsos est forma, & caussa iustificans, seu sanctificans.

Quamvis hæc phrasis *ex opere operato* nunc usitatissima apud omnes Scholas, & DD. Catholicos, ad ostendendam internam Sacramentorum vim, & efficaciam, neque in sacris litteris, neque in Veterum scriptis reperiatur, cum primum usurpata legatur circa tempora Innocentii III. idest 50. ferme annis ante D. Thomam, res tamen per illam significata antiquitati est notissima, ut ex patet D. August. contra Cresccon. l. 4. cap. 10. qui ita scripsit; *Non eorum meritis a quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur, constat Baptismus, sed propria sanctitate, atque veritate propter eum, a quo institutus est*. Nonne hæc locutio quoad sensum eadem prorsus est ac hodierna *ex opere operato*. Ridiculum autem est, quod opponunt Adversarii, halce voces *ex opere operato* non esse latinas; quasi Ecclesiæ voces barbaras auctoritate, & usu communi latina virtute donari nequeant, cum maxime Ecclesia, & Theologi inducere valent in usum voces, quando sint aliis aptiores ad rem aliquam significandam. Et nunc eo liberius, & omnino hæc locutio recipienda est, postquam PP. Tridentini Concil. de Sacrament. eam sibi adoptarunt definiendo, per Sacramenta novæ legis *ex opere operato* gratiam conferri. Causare autem gratiam *ex opere operato*, dicitur ad differentiam *ex opere operantis*, quod est quando effectus, seu gratia caussatur ex meritis Ministri, vel suscipientis, qui aliquid operatur seu facit; hoc est ex opere isto, quatenus est operantis. Ex opposito vero caussare gratiam ex opere operato est eam caussare non ex meritis Ministri, vel suscipientis, sed ex vi, & ratione operis, seu actionis Sacramentalis, quatenus in persona Christi exercetur, eiusque merita moraliter continet; paucis verbis est caussare gratiam supra dignitatem, & meritum tam Ministri, quam suscipientis, iuxta id quo ex S. August. ad Crescon. supra allatum est. Quare cum dicat Scriptura nos salvos fieri per Sacramenta, ut de Baptismo ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*; exuere veterem hominem, novum induere, ad Galat. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*; innovari Spiritu, regenerari, renasci, Ioann. 3. de Baptism. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, sanctificari, mundari ec. nemo certe non videt, omnia significare efficientiam, productionem ex intrinseca divinitus accepta instrumentali virtute Sacramentorum, vi ipsius actionis Sacramentalis, cui adiuncta sunt merita Christi, idest ex opere operato.

Porro quamvis Sacramenta habeant ex divina institutione, ut gratiam conferant ex opere operato, idest supra meritum Ministri, & suscipientis, non tamen putandum est, quod producant suum effectum in adultis independenter ab eorum dispositione debita, idest nullam in suscipiente præparationem, nullum bonum cordis motum requirant, sicuti sensui huius phrasis *ex opere operato* falso Catholicis affinxerunt Novatores. Nam manifestissima doctrina est, non solum impendenda non esse Sacramenta iis, qui

qui a peccatis recedere, vel infidelitatem deserere nolunt; verum requiri ulterius in suscipiente ad hoc ut Sacramenta effectum suum producant, quamdam dispositionem consistentem in actibus quarumdam virtutum, fidei præcipue, & pœnitentiæ. Hæc interim dispositio esto per modum meriti saltem decongruo gratiam augeat, non est tamen effectiva seu productiva gratiæ propriæ Sacramento, in quam non plus influit, quam siccitas ligni in formam, seu in vim combustivam ignis; ac ideo tantum requiritur ad instar conditionis *sine qua non*, reddens subiectum capax ad gratiam, non secus ac in ligno requiritur siccitas ad recipiendum ignem.

Item ex dicta locutione, idest *ex opere operato*, non significatur inesse Sacramentis virtutem aliquam creatam, qua misticum effectum operentur, seu producant, cum ut iam diximus, Sacramenta gratiam producere ex opere operato non aliud importat apud Catholicos, nisi quod Sacramenta valida sint eo ipso quod tale opus fit, non quidem, ut naturalis actio, sed ex divina institutione, & promissione, conditionata quidem quoad adultos, in quibus requiritur præparatio ad hoc, ut a Sacramento quod suscipiunt, gratia in ipsis producatur. Et in hoc præcipue Sacramenta novæ legis, ut supra iam diximus, distinguuntur a Sacramentis veteris legis, quæ gratiam non efficiebant ex opere operato, sed ex opere operantis, si excipias Circumcisionem, de qua controversia est inter DD.

§. IV.

An qualitas caussalitatis Sacramentorum, qua gratiam efficiunt, physica sit, vel moralis.

Gravis vertitur controversia inter Scholas Catholicas circa rationem, qua Sacramenta novæ legis gratiam efficiant, prout instituta sunt a Deo ut caussæ instrumentales ad ipsius gratiam in hominibus efficiendam, seu producendam; num scilicet hanc efficiant, producantque ut caussæ physicæ phisica caussalitate, sicuti ignis per physicam actionem, & influxum comburit lignum, & ita sentiunt Thomistæ, vel ut caussæ morales, seu morali tantum caussalitate, & efficientia; eo ferme pacto quo contractus donationis transfert dominium rei datæ, & sic, an merita Christi Domini salutem nostram operentur morali caussalitate, & efficientia. Et ut res elucidetur, ne fiat ut forsan laboremus in falso supposito, operæpretium est ut præmittatur, quid sibi velit ratio caussæ & caussalitatis physicæ & moralis.

Caussa physica ea est, quæ reali influxu, ac motu & reali actione attingit effectum, ut ignis calorem, Sol lumen, semen plantas segetesque producit. Unde caussalitas physica Sacramentorum, si detur, in eo consistit, quod Sacramenta, tanquam divinæ omnipotentiæ instrumenta, ex vi & elevatione ipsius physice per realem sui præsentiam a parte rei concurrant ad productionem gratiæ independenter a quacumque æstimatione. Caussa vero moralis ea est, quæ dumtaxat intentionaliter movendo præstat, ut perficiatur effectus, sive moveat imperio, ut Iudex, ac Princeps suo iussu hominem punit; sive consilio, & suasione, ut Consiliarius & Orator, sive signo aliquo, puta sicut chirographo solutio debiti exigitur. Idcirco caussalitas moralis Sacramentorum in sententia eorum, qui hanc statuunt in Sacramentorum actione, in eo stat, quod Sacramenta sint non quædam nuda signa, imo ne mere quidem talia, quibus positis Deus gratiam infundat, sed saltem veluti chirographa continentia pretium meritorum Christi, & authentica monumenta pacti, quo Deus ad applicationem Sacramentorum se ad infundendam gratiam quodammodo obstrinxit. Quid caussalitas phy. sica, quid moralis.

Cum hæc posterior communior sit apud Theologos, hinc cum videatur probabilior, hanc sequendo per securiorem viam incedere censuimus.

Non enim maior caussalitas, & efficacia adscribenda est Sacramentis, quam meritis Christi, a quibus Sacramenta omnem vim suam effectivam utique derivant, & quæ in ipsis Sacramentis operantur. Unde cum merita Christi sint caussæ tantum morales gratiæ, quatenus nempe eorum intuitu Deus tamquam caussa physica gratiam producit; ita dici debet etiam de Sacramentis.

Insuper operari sequitur esse; quocirca cum Sacramenta sint compositum morale, non physicum; nam verba v. g. absolutionis cum actionibus pœnitentis non faciunt aliquod totum physicum, sed morale, ut iam patet: igitur ipsa eorum conditio non fert, ut agant nisi moraliter.

Præterea, qui oppositum sentiunt, saltem fateri coguntur, quod Sacramentum, dum reviviscere dicitur, solum causset gratiam moraliter, cum ipsum tunc etiam physice non amplius extet. Et S. Augustinus inter Sacramentum dum confertur, & reviviscit, continuam ponit paritatem.

Sa-

Sacramenta gratiam continere, definierunt Concilia Florentinum, & Tridentinum sess. 7. can. 6. & hoc docuit multo ante etiam Hugo Victorinus l. de Sacrament. p. 9. cap. 2. ubi dicit, Sacramenta novæ legis ex sanctificatione continere invisibilem aliquam, & supernaturalem gratiam. Et cap. 3. ubi in Sacramentis veluti quibusdam vasculis antidota spirituali homini porrigi testatur. Sensus autem huiusce doctrinæ explicat D. Thomas 3. p. q. 62. art. 3. gratiam nempe continere Sacramenta, non quia gratia sit in illis veluti in loco, aut in subiecto, neque ut in caussa principali; sed partim ut in signo, partim ut in caussa instrumentali. Et certe probabilius iuxta Victorinum Sacramenta gratiam continent, & vasa gratiæ dicuntur, quia Sacramenta, non iam ut vacua symbola nude signant gratiam, uti fiebat per Sacramenta veteris legis, sed insuper ut veræ caussæ eam producunt, ac præbent, quoties ad ea recurritur; non secus ac vas, aliquid deprompti liquoris, quem intra se continet, præbet, tamquam e vasis gratiam, quandocumque volumus, nobis depromere liceat. Ita Estius.

§. V.

De Gratia actuali, seu Sacramentali.

Quodlibet Sacramentum præter gratiam sanctificantem, seu habitualem, confert etiam gratias actuales, quæ Sacramentales dicuntur, & intuitu Sacramenti suscepti suo tempore adultis conferuntur ad obtinendum finem proprium cuiusque Sacramenti, nisi se illius indignos reddant. Unde merito dici potest cum Habert hic, gratiam Sacramentalem esse ius fundatum in gratia sanctificante per quodlibet Sacramentum collatam ad accipienda opportuno tempore certa auxilia, idest actuales gratias, quibus homo finem possit obtinere Sacramenti. Supponamus v. g. quempiam cum debitis dispositionibus Sacramentum suscepisse Confirmationis, ac proinde augmentum gratiæ sanctificantis consecutum fuisse: gratia sic accepta titulus est confirmato ad obtinendas a Deo actuales gratias, ut possit data occasione fidem intrepide profiteri; ad hoc enim institutum est hoc Sacramentum. Gratia igitur Sacramentalis non semper actu recipitur nisi in radice, dum administratur Sacramentum. Hoc maxime patet in infantibus, & in his, qui amisso usu rationis absolvuntur, vel unguntur. In illo enim statu non sunt capaces gratiarum actualium, utpoteque sint actus intellectus, & voluntatis divinitus excitati: ius tamen per Sacramentum aquisierunt ad illas suo tempore accipiendas, sic Habert. & alii.

Quare gratia Sacramentalis in hoc differt a gratia habituali, quod gratia sanctificans mox in totum detur, ubi Sacramentum suscipitur; gratia vero Sacramentalis non in totum, & semper confertur dum Sacramentum recipitur, sed postea suo tempore, quando est necessaria ad Sacramenti finem consequendum. Datur autem quodammodo gratia Sacramentalis dum Sacramentum debite suscipitur, idest in *actu primo*, in quantum scilicet datur ius ad illam, quando suo tempore opus erit, ut habeatur. *Differentia gratiæ actualis seu sacramentalis ab habituali.*

Et ut res melius elucidetur quoad differentiam gratiæ Sacramentalis a gratia habituali, seu sanctificante, quæ in Sacramentorum collatione confertur, observandum, gratiam spectari posse & quantum ad suam, ut inquiunt, entitatem, & quantum ad effectum seu virtutem per gratiam homini collatam. Si gratia consideretur priori modo, nulla occurrit distinctionis ratio, seu necessitas; sed satis est dicere hanc gratiam exornare animam, illi inhærere, & pro diversa hominum dispositione augeri, vel minui, & hoc de fide tenendum est. Si vero spectemus gratiam quantum ad effectum, seu virtutem, quam confert, gratia Sacramentalis addit ad habitualem supremum auxilium ad consequendum cuiuscunque Sacramenti finem, qui finis, cum iuxta diversitatem Sacramentorum diversus sit, ita cuiusque Sacramenti est propria actualis gratia, ab illa alterius Sacramenti diversa.

Unde cum Baptismus ordinetur ad vitam catholice peragendam, gratia Sacramentalis Baptismi est auxilium ad conservandam animæ puritatem spirituali regeneratione acceptam, aliaque Sacramenta digne suscipienda. Confirmatio, quæ ordinatur ad constantem fidei professionem, habet pro sua gratia actuali speciale robur ad libere, & constanter profitendam fidem, contrariasque tentationes superandas. Eucharistia, quæ data est ad fovendam, augendamque charitatem, ad victoriam tentationum, ad præservationem culparum, tum mortalium, tum venialium, habet pro gratia actuali virtutem ad perseverandum in charitate, & operibus pietatis &c. In Pœnitentia quia tendit ad maiorem peccatorum præcautionem, detestationem, satisfactionem, datur gratia ad satisfaciendum pro peccatis, & ad peccata in posterum vitanda. Extrema Unctio,

ctio, quæ data est ad facilius resistendum Dæmoni, tunc maxime insidianti, læviusque tolerandas morbi molestias, subsidium præbet, ut levius dolores, laboresque morbi ferantur, & facilius obsistamus in illis angustiis Dæmonum conatibus. Gratia Ordinis, qui totus est ad sancte, & religiose obeunda munia, ad quæ quis per tale Sacramentum destinatur, est auxilium ad eadem divina Ecclesiæ officia, quæ sunt propriæ S. Ordinis functiones, rite decenterque peragenda. In Matrimonio tandem quod designatum est ad debitam prolis procreationem educationemque, ad mutuum fovendum amorem, fidemque servandam, & onera coniugii constantius perferenda, confertur in actuali sua gratia speciale iuvamen ad carnis libidinem coercendam, fidelitatem thori servandam, pie prolem educandam, omniaque alia gravamina, & incommoda Matrimonii æquo animo sustinenda. Si igitur ad fines tam diversos nos conducere debebant Sacramenta, necesse erat, ut diversos gratiæ haberent effectus, ita ut ultra gratiam sanctificantem, quæ est communis in omnibus, alia etiam auxilia ab iisdem suo tempore haberentur.

Hic vero, notandum est, quod lapsus in læthalem culpam post acceptum Sacramentum amisit ius ad supernaturalia auxilia, quæ pertinent ad gratiam Sacramentalem, quando ob ingruentem tentationem eis indigeret: quia illa auxilia fundantur in gratia sanctificante, quæ per mortale peccatum amittitur, idcirco ius pariter ad eadem auxilia amittitur; imo ex Apostolo talem peccatorem manet *expectatio iudicii*, utpote qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est. Hebr. 10.

§. VI.

De necessitate serii propositi vivendi congruenter ad finem recepti Sacramenti, ut fructuose Sacramentum recipiatur.

In Sacramentis vivorum ut fructuose recipiantur, requiritur in suscipiente adulto actuale, vel saltem virtuale serium propositum vivendi conguenter ad finem Sacramenti quod recipitur. Hinc in Sacramento Eucharistiæ nullam prorsus aquirunt gratiam Sacramentalem, qui illam sumunt sine congrua devotione ad fines Sacramenti. Igitur idem dicendum in aliis Sacramentis vivorum; indecens enim est a Deo conferri sanctificantem gratiam relate ad determinatos fines homini adulto, quin habeat intentionem congruenter cooperandi gratiæ. Igitur Deus Sacramentalem gratiam non confert sine tali serio proposito, saltem virtuali, vivendi congruenter ad finem Sacramenti.

Insuper si ad fructuose suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, quod est Sacramentum mortuorum, requiritur serium propositum perseverandi in vita spirituali gratiæ per fugam peccatorum; cum Sacramenta vivorum dentur potius pro effectu, & pro sanctificatione vitæ, & morum, quod præstatur per auxilia gratiæ Sacramentalis, quam pro sanctificatione animæ, quæ iam sanctificata supponitur per alterum ex Sacramentis mortuorum, ut requiritur ad digne, ac fructuose Sacramenta vivorum suscipienda, quæ ut vidimus, ideo talia vocantur, quia supponunt suscipientem iam vivere per gratiam; fructuose hæc recipi non possunt, quando non habeatur saltem virtualiter seria voluntas, seu propositum vivendi congruenter ad finem Sacramenti suscepti, nempe secundum eam vitæ sanctitatem, ad quam Sacramentum institutum est, & confertur.

§. VII.

De mensura collationis gratiæ per Sacramenta, idest num Sacramenta semper conferant æqualem gratiam.

Cum mensura gratiæ, quæ confertur in Sacramentis, pendeat & a virtute ipsa Sacramenti, & a dispositione suscipientis, qua fit, ut maior, vel minor gratia conferatur; hinc duplex hic exurgit difficultas 1. scilicet, an quodlibet Sacramentum quantum est de se, æqualem conferat gratiam. 2. an æqualem conferat, attenta dispositione maiori, vel minori suscipientis.

Et quoad primam, certum est de lege ordinaria, Sacramenta solo numero distincta, ut duo Baptismata, æqualem ex se conferre gratiam. Sacramenta vero specie distincta, puta Baptismus, & Eucharistia, inæqualem conferunt gratiam.

Et quoad primum patet tum ex Concil. Tridentino sess. 7. can. 6. ubi definit, Sacramenta secluso obice conferre gratiam quam significant. Cum igitur duo baptismata eandem omnino gratiam significent, ideo eandem quoque conferunt: tum ex ratione, quia Sacramenta operantur non secus ac caussæ naturales; unde sicuti duo ignes solo numero distincti æqualem producunt calo-

valorem; sic & duo Baptismata aequalem gratiam.

Dixi *lege ordinaria*; quia posset Deus *conferre maiorem gratiam illi, quem praedestinavit ad maiorem gloriam* (ait Scotus), verum ille uberior gradus non conferretur virtute Baptismi, sed de speciali benevolentia divina.

Quoad 2. vero, hoc quoque constat ex cit. Tridentino, a quo circa aliquam Sacramentorum inaequalitatem sess. 7. can. 3. ita definitum fuit; *Si quis dixerit haec septem Sacramenta inter se ita esse paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius; anathema sit*. Unde si ex Tridentino datur inaequalitas dignitatis inter Sacramenta, cum nobilitas caussae oriatur ex eius perfectione, & perfectio ab amplitudine & elevatione eius virtutis in agendo, ita ut quo maiori & sublimiori pollet caussa agendi virtute, eo caussa sit perfectior, & quo perfectior, eo nobilior; non immerito inferri potest, quod cum inter Sacramenta unum sit alio nobilius, unum etiam sit altero abundantius in sua gratiae efficientia, ac inde Sacramenta specie distincta, saltem aliqua, inaequalem gratiam conferre.

Dixi *saltem aliqua* v. g. Eucharistia, & probabiliter Baptismus; nam cum de aliis nihil revelatum sit, nihil potest determinari: possent enim & alia specie differre, & tamen aequalem omnino gratiam habitualem caussare, cum hoc dependeat a mera Dei voluntate.

Sacramenta solo numero distincta in subiectis, idest in suscipientibus aequaliter dispositis, ut in parvulis, aequalem conferunt gratiam, & inaequalem si recipientes inaequaliter sint dispositi, ita ut maiorem gratiam conferant iis, qui sunt melius dispositi. Et ratio est; quia Sacramenta sunt caussae necessariae. Quare sicuti ignis eodem modo applicatus duabus lampadibus, vel lignis similiter dispositis, utrumque similiter accendit; secus vero si inaequaliter sint disposita, puta si applicetur uno ligno humido, & alteri sicco, maiorem certe producet calorem in sicco, quam in humido, cum agentia praecipue naturalia operentur iuxta subiecti dispositionem; sic dici debet de Sacramentis, quae voluit Deus secundum regulas naturalium agentium operari, ut proportionem, convenientiamque haberent cum subiectis naturalibus ut sunt homines, in quibus agere debebant.

Et hoc confirmat Concil. Trident. ubi docet a baptizatis recipi iustitiam secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur prout vult, *& secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem*.

Nota, maiorem gratiam melius disposito collatam esse ex opere operato, non ex opere operantis. Nam sicuti inflammatio ligni siccioris, & calidioris non est a ligno, sed ab igne solo, sic maior gratia in suscipiente melius disposito est a Sacramento, non a dispositionibus quae non sunt productivae gratiae. Ex his.

Collige 1. Ordinarie loquendo peccatorem recipientem Sacramentum mortuorum non recipere tantam gratiam, quantam recipit iustus recipiendo Sacramentum vivorum; quia raro tantam habet dispositionem inimicus, quantam amicus.

Collige 2. quod si adultus accederet ad baptismum cum affectu ad peccatum veniale, adhuc maiorem reciperet gratiam quam parvulus; quia cum ille supponatur habere actum fidei, doloremque formalem de peccato mortali, habet dispositionem, quam non habet parvulus: habet quidem peccatum veniale, quo caret parvulus; verum cum peccatum veniale non impediat gratiae infusionem, non impedit eius intensionem. Quare fit, quod cum parvuli omnes nullam habeant dispositionem, gratiam omnes ex Baptismate consequantur aequalem.

Collige 3. Fieri posse, ut Sacramentum nobilius minorem producat effectum, quam aliud minus nobile, si nempe hoc recipiatur cum longe maiori dispositione, quam illud. Verum quidem est caussam imperfectiorem nunquam attingere effectum caussae perfectioris specie diversae, quando hae caussae ordinantur ad effectus specie diversos; secus vero quando ordinantur ad eundem effectum; & hoc patet in Sole, qui licet perfectior, tamen minorem calorem producit in mea manu, quam ignis vicinus, eo quod maior sit huius, quam illius approximatio.

Collige 4. quod cum fructus Sacramentorum augeatur proportionate ad dispositionem recipientium, quisque satagere debet, & conari, ut meliori qua possit dispositione se praeparet, & ubi adhuc se tepidum viderit post tot Sacramentorum susceptiones, hoc suis indispositionibus est tribuendum.

§. VIII.

De caussalitate Sacramenti in voto quoad gratias Sacramentales, idest num illas conferat.

Sacramentum in voto est desiderium Sacramenti realiter suscipiendi; & hoc Sacramenti votum, seu desiderium duplex est, unum explicitum & formale, aliud implicitum, & virtuale. Votum explicitum Sacramenti illud est, quo quis expresse & formaliter intendit Sacramentum; sive interim alias dispositiones habeat, sive non, & ideo compatibile est cum peccato mortali. Votum vero implicitum, seu virtuale Sacramenti est illud, quo peccator antequam Sacramentum realiter suscipiat, id intendit, & efficit, per quod censetur velle realiter suscipere Sacramentum, licet de illo hic, & nunc non cogitet, ut si perfecte conteratur, aut Deum super omnia diligat. Nam cum contritio, & actus amoris Dei super omnia ultima sit dispositio ad iustificationem, qui huiuscemodi actus elicit, censetur ea omnia velle, adeoque, & Sacramenta, quae saluti obtinendae sunt necessaria. De tali voto habentur in Concil. Tridentino sess. 14. cap. 4. haec verba; *Et si contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.*

Quamvis votum Sacramenti cum actu perfectae contritionis, sive charitatis, quae iam in eo actu includitur, iustificet ex opere operantis; non confert tamen gratiam Sacramentalem, seu non confert gratiam sive habitualem, sive actualem ex opere operato, ut conferret si de facto susceptum esset Sacramentum. Nam Scriptura non attribuit gratiam Sacramentalem voto Sacramenti, sed Sacramento reipsa, idest realiter suscepto, ut Ioann. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum*; & Marci 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Non dicit enim Evangelium, qui voluerit manducare, & baptizari, sed qui *manducaverit*, & qui *baptizatus fuerit*, quod procul dubio idem importat & sonat opus operatum, quod non dicit Sacramentum in voto, sed dicit ad summum opus operandum: dico notater *ad summum*: quia non pauci, qui suscipiendi desiderium ostenderant, nunquam tamen suscepere.

Insuper unum idemque numero Sacramentum semel tantum, non bis suum confert effectum. Nam regeneratio ad spiritualem vitam gratiae quae efficitur per Baptismum, non est nisi una, sicuti generatio vitae naturalis, ad cuius similitudinem illa fit, semel tantum contingit. Si autem Sacramentum in voto gratiam Sacramentalem conferret, bis suum produceret, ac conferret effectum, & quando esset illius desiderium, & quando realiter illud susciperetur, cum propter praecedens desiderium nihil amitteret de sua virtute, & efficacia.

Tandem non est maior ratio, cur Sacramenta in voto gratiam conferrent, quam characterem imprimerent: unde cum hunc certe non imprimant, nec illam pariter fieri potest, ut conferant. Nec officit, quod Concilium Trident. dicat, reconciliationem non esse adscribendam contritioni sine Sacramento in voto: & D. Thomas doceat pluribus in locis per Sacramenti votum recipi rem, & effectum Sacramenti, quasi Concilium, & D. Thomas attribuant Sacramento in voto vim eamdem, ac Sacramento in re suscepto: cum Concilium significare voluerit, contritionem non iustificare sine proposito adimplendi praecepta, ac ideo suscipiendi baptismum, quem recipere iubemur, non quod votum seu desiderium Sacramenti eodem modo iustificet, ac Sacramentum realiter susceptum. Et D. Thomas ibi docet; per votum Sacramenti suscipi rem, effectumque Sacramenti quoad aequivalentiam, eo quia gratia habitualis sit eadem specie, & extra Sacramentum, & in Sacramento: non vero quoad modum susceptionis: quia Sacramentum realiter susceptum se habet ad gratiam ut caussa instrumentalis, Sacramentum vero desideratum est pura dispositio, cui non potest attribui tanta virtus, quanta inest formae ad quam disponit, & praeparat.

§. IX.

De Sacramentorum reviviscentia.

Sicuti Fides deficiente charitate, quae est anima qua operatur, mortua dicitur, & informis iuxta illud Iacobi; *Fides sine operibus mortua est*; ita Sacramenta si in subiecto, idest in suscipiente desit necessaria dispositio ad gratiam, vel suscipiantur cum dispositione gratiae contraria, veluti mortua remanent & informia, dum carent suo effectu, idest hominis sanctificatione, ad quam divinitus instituta fuerunt, & ordinata. Quare non controvertitur inter Theologos

logos de Sacramento, an reviviscat quando invalidum fit, quod fieret illud suscipiendo sine intentione, cum certum sit non posse reviviscere quod nunquam vixit; sed de Sacramento ficte, idest cum obice, seu impedimento ipsius tantum effectui, scilicet gratiæ, idcirco valide suscepto (cum fictio in hoc sensu non impediat valorem) utrum recedente fictione, seu posita requisita dispositione recipiat suum effectum, ac reviviscat.

Hinc patet, quod nomine Sacramenti informis non aliud intelligitur, nisi Sacramentum cæteroquin validum, seu essentialiter integrum, quod propter obicem suscipientis non confert effectum. Talis est v. g. Baptismus quem aliquis adultus suscipit cum affectu peccati mortalis; iste enim Baptismus est validus, irreiterabilis, characterem imprimens &c. gratiam tamen, quæ alias per ipsum data fuisset, non confert, quia cum peccato mortali illa consistere nequit.

Porro obex ad effectum Sacramenti duplex est. Positivus unus, & est dum quis accedit ad Sacramentum cum conscientia peccati mortalis, quod per contritionem non retractavit, ac proinde in ipsa Sacramenti indigna susceptione voluntarie in novam gravemque labitur culpam; alius negativus, seu privativus, quando quis bona fide, seu invincibiliter putans esse dispositum, vel saltem non indispositum, sicuti revera est, non cogitat se aptum reddere ad digne Sacramentum suscipiendum, & auferendo culpam si in ipsa sit, qua est indispositus, vel requisitas ponendo dispositiones.

Reviviscentia autem Sacramenti, qua Sacramentum informe, & infructuosum, vivum redditur, & fructuosum, in eo consistit, quod Sacramentum valide, sed sine fructu propter impedimentum obicis susceptum, remoto postea per contritionem, aut confessionem obice, tunc eumdem suum fructum seu effectum producat, quod propter obicem producere non potuit, dum actu suscipi contigit.

Reviviscentia Sacramenti in quo sita.

Quænam vero sint Sacramenta, quæ reviviscere valeant, non conveniunt Theologi; alii enim volunt nullum reviviscere, & ita sentit Ales; alii omnia excepta Eucharistia, & ita Caietanus cum aliis non paucis; alii sola Sacramenta imprimentia Characterem, Baptismum videlicet, Confirmationem, & Ordinem, & hæc videtur sententia SS. Bonaventuræ, & Angelici, aliorumve quamplurimorum; alii Baptismum tantum, & Pœnitentiam, ut Durandus; alii tandem solum Baptismum, ut infra.

De Baptismi reviviscentia.

Baptismum sublato obice ipsius effectum gratiæ impediente reviviscere, non solum est sententia S. August. contra Donatistas l. 1. *de Baptism.* cap. 12. & S. Thom. q. 69. art. 10. & aliorum communius, sed etiam communi Ecclesiæ sensu id certum est; alias necesse foret in æternum perire, qui cum obice baptizatus est, quando est communis omnium sententia, Baptismum in re, vel in voto (saltem extra casum Martyrii) ut docet Concil. Tridentinum sess. 6. cap. 4. ad salutem necessarium esse necessitate medii, iuxta illud Evangelii: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*. Dixi *in æternum periret, qui cum obice baptizatus est, si baptismus per remotionem obicis non posset reviviscere*; quia semel baptizatus, licet ficte, non potest amplius Baptismum in re suscipere, quia baptismus est irreiterabilis, neque potest illum amplius habere in voto, quia cum illum iam antea in re susceperit, contingere nequit regulariter loquendo quod recipere desideret quod iam credit, certeque supponit se recepisse. Igitur necesse est ut salvetur per reviviscentiam Baptismi ficte suscepti, quatenus remoto obice per veram pœnitentiam Baptismus habet suum effectum gratiæ, & iustificationis in suscipiente.

Baptismus in sua reviviscentia quos conferat Effectus.

Collige 1. ex dictis, in Baptismi reviviscentia omnem conferri effectum, qui confertur per realem Baptismi susceptionem, adeoque ultra gratiam sanctificantem, remissionemque peccati originalis, omniumque actualium Baptismo priorum, & omnem tolli pœnam tantummodo dictis peccatis debitam; quia sicuti non remittit Baptismus reviviscens peccata commissa in ficta eius susceptione, & alia postea usque ad ipsius reviviscentiam commissa, ita nec aufert pœnam temporalem ipsis debitam. Confert Baptismus reviviscens ius ad gratias actuales suo tempore conferendas, cum nulla sit ratio, cur dicatur potius ad unum effectum reviviscere quam ad alium.

Collige 2. quod cum gratia Sacramentalis conferatur proportionate ad dispositionem Baptismum suscipientis, in ipsius quoque reviviscentia maiorem, vel minorem eamdem gratiam conferet, iuxta maiorem, vel minorem dispositionem quam habuerit, qui baptismo obicem tollit.

Est valde verisimilis, & videtur etiam probabilior sententia quamplurium, qui existimant reviviscere etiam alia duo Sacramen-

menta, quæ characterem imprimunt, Confirmationem videlicet, & Ordinem, utpotequæ ob talem rationem, non secus ac Baptismus, sint irreiterabilia, & gratia propria illis Sacramentis est saltem valde utilis, imo diceremus etiam maxime necessaria; confirmato quidem ad hoc ut fidem, sine qua salvari non potest, conservet & profiteatur etiam cum propriæ vitæ periculo; Ordinato vero, ut digne sancteque sacri Ordinis sui ministeria in Ecclesia peragat. Ita enim cum multis sentit D. Thomas, ut expresse habet in 4. dist. 49. art. 2. & cum ipso etiam S. Bonavent. dist. 1. part. 1. art. 13. Et equidem cum Sacramenta omnia legis novæ ex se, & ex vi propriæ suæ institutionis sint productiva gratiæ, nisi ei apponatur obex, illam statim producunt, si Sacramenta perseverent ad existendum in aliquo suo effectu, certe remoto obice, idest impedimento, gratiam illam efficient. Quare cum Sacramenta Characterem imprimentia licet transeuntia remaneant tamen virtualiter in effectu a se producto, idest in Charactere, qui ut indelebilis perseverat in suscipiente, semoto impedimento, idest obice, alterum suum effectum gratiam videlicet efficient. Etenim sicut ubi caussa non amplius extat vel in se, vel in suo effectu, non valet amplius operari; ita ex opposito dum hæc permanenter in aliquo saltem virtualiter habetur, dummodo non impediatur, concurrentibus suis requisitis dispositionibus proprios effectus producet.

Alia igitur Sacramenta quæ non imprimunt Characterem, & quæ præcipue sunt facile iterabilia, ut Eucharistia, & Pœnitentia, cum neque existant in se, quia transeunt cum ipsa actione Sacramentali, neque in aliquo suo effectu, utpotequæ nihil relinquant permanenter in anima, quamvis postea obex removeatur, neutiquam suum gratiæ effectum producent; caussa enim quæ non existit in se, neque in alio, prorsus inhabilis est ad aliquod efficiendum; & hoc expresse habet D. Angelic. in 4. dist. 4. q. 3. art. 2. in respons. obiectionis, quam paritate Eucharistiæ contra Baptismi reviviscentiam ita sibi proponit, videlicet quod sicuti recedente fictione non reviviscit Eucharistia, sic recedente fictione reviviscere nequeat Baptismus: cui obiectioni ita respondet; *Ad tertium dicendum, quod in Eucharistia non imprimitur Character cuius virtute possit aliquis effectum Sacramenti percipere fictione recedente, & ideo non est simile.* Et iam de Eucharistia saltem cum obice positivo suscepta, sicuti etiam de Pœnitentia communis est non reviviscere, & quia facile hæc iterari possunt, & quia ut notat P. Bossuyt, qui alias sentiret, fateri cogeretur illum qui ad venerabile Eucharistiæ Sacramentum sacrilege accessit, remoto obice tanto cumulatiorem gratiam recepturum, quanto plura sacrilegia perpetravit, atque adeo improbissimum peccatorem unica confessione in fine vitæ debite facta evasurum maximum sanctum. Quid hoc magis si non horrendum, absurdissimum saltem excogitare posset?

Dixi *de Eucharistia saltem cum obice positivo accepta*; quia si quis cum obice tantum negativo suscipiat (existimans bona fide se esse in gratia) probabile putant aliqui, illam sublato obice reviviscere. De Pœnitentia vero ut satis certum putatur, non reviviscere, cum saltem sit verisimile, nullam dari Pœnitentiam informem, quæ valida sit.

§. X.

De Dispositione requisita ad reviviscentiam Sacramenti.

Si Baptismus suscipiatur cum obice negativo tantum, nec aliud peccatum lethale post baptismum commissum sit, requiritur, & satis est ad reviviscentiam Sacramenti attritio supernaturalis; quia non maior dispositio requiritur ad Baptismi reviviscentiam, quam ad eius susceptionem. Idcirco cum ad hanc sola supernaturalis attritio requiratur, hæc igitur sufficere debet ad eius reviviscentiam, ita D. Thomas. Dixi *nec aliud peccatum lethale commisit post baptismum*; quia in tali casu requireretur aut contritio perfecta, aut attritio cum Sacramento Pœnitentiæ. Si vero Baptismus suscipiatur cum obice positivo, tunc requiritur vel contritio imperfecta, idest attritio cum pœnitentia, vel contritio perfecta; quia peccatum fictionis positivæ est peccatum actuale posterius natura susceptione Baptismi; tale autem peccatum non remittitur sola contritione imperfecta, ut cum Concil. Tridentino docent omnes Theologi, nec etiam Baptismo, cum eius obiectum sit peccatum prius ipso Baptismo. Igitur requiritur vel contritio perfecta, vel imperfecta, idest attritio cum Sacramento Pœnitentiæ, cum non detur aliud medium. Unde fit tamquam pro regula generali, quod omne peccatum quod baptismum antecedit, per baptismum dimittitur, & omne quod Baptismum suo modo consequitur, ad tribunal Pœnitentiæ pertinet.

Ut

Ut vero reviviſcant alia Sacramenta requiritur ſtatus gratiæ; quia non minorem requirunt diſpoſitionem ut reviviſcant, quam ut in eorum ſuſceptione ſuum effectum conferant; non conferunt autem ex primaria ſua inſtitutione, niſi in ſubiecto idest in ſuſcipiente ſit prima gratia, utpote quæ ſint Sacramenta vivorum, quorum effectus eſt ſecunda gratia.

Nota, Baptiſmum in ſua reviviſcentia concurrere ſimul natura cum Pœnitentia ad unam eamdemque gratiam, quæ quatenus baptiſmalis, eſt regenerativa, quatenus pœnitentialis, eſt iuſtificativa: quia ut ait D. Auguſtinus, tunc incipit valere Baptiſmus, ubi fictio veraci confeſſione recedit. Igitur ubi operatur vera confeſſio, operatur & baptiſmus. Inſuper baptiſmus eodem inſtanti producit gratiam quo pœnitentia tollit peccatum fictionis, & eodem inſtanti quo Pœnitentia tollit peccatum fictionis, producit gratiam pœnitentialem; igitur ſimul, & ſemel Baptiſmus, & Pœnitentia operantur gratiam ſibi proportionatam. Et hæc gratia collata a Baptiſmo ſimul & Pœnitentia eſt maior, ac ſi collata eſſet a ſolo Baptiſmo, aut ſola Pœnitentia, eo quia unum cauſſalitatem alterius non impediat, & aliunde gratia Baptiſmi non opponatur gratiæ pœnitentiali, vel e contra, cum ambæ ſint eiuſdem rationis, ac proinde ubi ſimul operentur, neceſſe eſt, ut perfectiorem effectum operentur.

§. XI.

De Secundo Sacramentorum effectu, ideſt de Charactere.

Definitio Characteris. Character eſt alter minus principalis Sacramentorum effectus; & hic quantum ad propoſitum, eſt ſignaculum quoddam ſpirituale, & indelebile in anima impreſſum, quo diſtinguitur homo ab aliis, & efficitur idoneus ad nonnulla, ideſt ad ſuſcipiendum, vel aliis miniſtrandum, quæ ſunt divini cultus, ut in Baptiſmo ad recipienda alia Sacramenta, in Confirmatione ad profeſſionem fidei, & in Ordine ad functiones eccleſiaſticas obeundas. Huius frequens eſt mentio tum in divinis Scripturis, tum apud SS. PP. ut 2. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Et Epheſ. 4. *In quo ſignati eſtis in diem redemptionis.*

Duo effectus charact eris. Duo ſunt, ut patet ex allata definitione, effectus Characteris. 1. diſtinguit hominem baptizatum a non baptizato, Sacerdotem a laicis, ideſt ab aliis Charactere non inſignitis. 2. conſecrat, & deputat ad nonnulla officia Religionis. Nam per Characterem homo ſpecialius ad divina conſecratus accipit quodammodo aliquam poteſtatem ſeu capacitatem tum paſſivam ſuſcipiendi, ut fit in Baptiſmo, tum activam conficiendi & adminiſtrandi Sacramenta, ut fit in Ordine.

Altera Characteris definitio. Character autem ut poſt S. Auguſt. docet D. Thom. 3. p. q. 63. art. 3. *eſt ſignum participationis Chriſti Domini, cuius Sacerdotii configurantur fideles ſecundum Sacramentales Characteres, qui nihil aliud ſunt, quam quædam participationes a Chriſto derivatæ.* Et art. 5. ita habet; *Character Sacramentalis eſt quædam participatio Sacerdotii Chriſti in fidelibus eius..... Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum, & inde eſt quod omnis ſanctificatio, quæ fit per Sacerdotium eius, eſt perpetua re conſecrata manente*; & proſequitur ad 2. Divinus cultus conſiſtit, vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis; ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia activa; ad recipiendum autem requiritur potentia paſſiva.

Character dicitur *ſignum impreſſum in anima*, ut diſtinguatur tum a Charactere Circumciſionis, quo Iudæi, inquit S. Ioann. Chriſoſtomus, in corpore veluti pecora ſecernebantur ab aliis nationibus, tum a notis, & inſignibus, quæ Principum Miniſtri exterius in veſtibus circumferunt, tandemque a Charactere Dæmonis, qui veluti ſimia Dei, ut loquuntur SS. PP. notat ſacrilegos, qui ei ſe mancipant, ut habetur Apocalyp. 13.

Dicitur *indelebile*; tum quia nihil habet contrarium per quod deſtruatur; nam peccatum opponitur gratiæ, non Characteri; tum quia poteſt etiam impius ferre Chriſti ſignaculum, ſicuti deſertor baltheum militis; unde neque in hac, neque in futura vita deletur, ſed permanet in bonis, ut in Beatis in Cælum ad decorem, ornatum, ac præmium, ideſt ad maiorem eorumdem gloriam ſaltem accidentalem; remanet in malis, ideſt in damnatis in gehenna inferorum ad increpationis notam, & dedecus, ac proinde ad maiorem ipſorum confuſionem; ita ut ſi quis rite baptizatus, confirmatus, ordinatus poſt mortem miraculoſe a mortuis ſuſcitaretur, non poſſet amplius, nec licite, nec valide baptizari, confirmari, ordinari, alias hæc Sacramenta per ſe irreiterabi-

rabilia, quando valide semel sunt collata, denuo reiterarentur.

Character imprimitur in his etiam, qui ficte, idest sine requisitis dispositionibus, vel cum dispositione contraria susciperent, cum iam probatum sit, valida esse hæc Sacramenta in hæresi collata vel suscepta, licet non conferant Spiritum Sanctum, idest eius gratiam.

Tria sunt Sacramenta characterem imprimentia, nempe Baptismus, Confirmatio, & Ordo, ut definitum fuit a Concil. Tridentino sess. 7. can. 9. Quare autem in his tribus Sacramentis tantum, non in aliis quatuor imprimatur Character; caussa primaria est voluntas Dei, ac Christi instituentis, quæ sufficienter nobis constat ex Traditione, atque Ecclesiæ auctoritate, & est quædam congruentia desumpta (ait Scotus 4. dist. 6. q. 10.) a Politia humana, in qua diversi ministri in domicilium cuiuspiam magni Principis constituti, diversis, certisque insignis notantur, quibus eorum manus dignoscatur, atque ipsi inter se assimilentur, & ab aliis distinguantur: ita in Christi familia sunt, qui per baptismum cooptantur in domum, & ulterius per chrisma ad fidem propugnandam redduntur idonei, & qui sacris initiationibus constituuntur divinorum mysteriorum dispensatores, suis quique signaculis condecorati. Quia vero per cætera Sacramenta non deputatur homo ad speciale munus in Ecclesia peragendum, cum potius instituta videantur ad solam suscipientium sanctificationem; hinc licet hæc conferant uberrima gratiarum munera, congruenter divina disposuit providentia, ut Characteris signaculum non imprimerent.

Hunc vero Characterem Sacramentalem sunt qui existimant esse qualitatem aliquam ab anima realiter distinctam, eique realiter superadditam; putant alii nihil super hoc a Tridentino Concilio, vel alibi definitum fuisse, idcirco negant Characterem esse huiuscemodi qualitatem, dum volunt quidem illum esse signum aliquod spirituale in ipsa animæ impressum absque eo quod ab anima realiter distinguatur, non secus ac sigillum ceræ imprimitur sine productione novæ & distinctæ entitatis.

Quidquid tamen sit, quæstio ista parum spectat ad praxim vitæ christianæ, modo admittatur ut de fide credendum esse, dari hunc Characterem, ne incurramus errorem Novatorum, qui pertinaciter dogmatizant, Characterem nihil aliud esse quam scholasticum commentum excogitatum, ut ait inter alios Kemnitius 2. part. examinis Concil. Tridentini, sicut ante Kemnitium Lutherus, Calvinus, aliive huiuscemodi furfuris sectarii conati sunt ostendere. Hanc veritatem de existentia Characteris, qui imprimitur per tria antea citata Sacramenta, docuit definiendo Concil. Trident. ut antea diximus cit. can. 9. & ante Tridentinum Eugenius IV. in suo Decret. pro Armenis. Et si evidenter deduci nequit probatio ex Scripturis ex cit. testibus Corinth. & Ephesiorum, id habetur tamen manifestissime ex Traditione, & præcipue ex S. August. l. 2. cap. 13. contra Parmenianum, ubi tam de Baptismo, quam de Ordine dicens, quod uterque dat homini quamdam consecrationem, concludit; *in Catholica Ecclesia utrumque non licet iterare*; & similia Epist. 74. ad Ianuarium habet de Confirmatione, & alibi insuper tum de Baptismo, quam de Ordine.

Character vero si particulariter consideretur in singulis Sacramentis, in quibus imprimitur, verosimiliter dici potest Characterem Baptismi non aliud esse, quam signum, seu notam quamdam animæ impressam, per quam dignosci potest, quod homo sit baptizatus; & aptus sit, vel fuerit ad alia Sacramenta recipienda. Character Confirmationis videtur esse signum, seu tessera militis christiani parati ad alia Sacramenta meliori dispositione, ac pietate suscipienda, & fidem firmiori constantia profitendam. Character Ordinis tandem videtur esse nota aliqua, quo quis designatus, seu deputatus est, vel fuisse agnoscitur, ad Sacramenta, aliave Sacramentalia conficienda, ac ministranda.

§. XII.

De numero Sacramentorum novæ Legis.

Tametsi cum Catholicis circa Sacramentorum existentiam in lege evangelica conveniant etiam Heterodoxi, non conveniunt tamen in numero, imo ita dissonant, ut non minus sint inter se, quam cum catholico dogmate discordes. Modo enim unicum tantum admittunt, ut Lutherus l. *de Captivit. Babil.* ubi dicit non damnare septem Sacramenta, unum tamen esse proprie dictum, sed duo admittenda scilicet Baptismum, & Eucharistiam; & in alio loco eiusdem libri addit Pœnitentiam: alii duo proprie esse concedunt, ut Calvinus, & Philippus Melanchthon, qui postea modo tria, ut *in Apologia Augustana*, & in posterioribus, modo

qua-

quatuor, modo quinque agnoscit. Plerique Lutherani in suis Catechismis tria numerant Sacramenta, Baptismum scilicet, Eucharistiam, & Poenitentiam. Zwinglius fatetur Baptismum, Coenam, & Matrimonium. Verum communis, & magis apud ipsos recepta sententia est, Sacramenta esse duo tantum, idest Baptismum, & Coenam, ut aiunt Lutherus sub finem libri *de Captivit. Babilonic.* & Calvinus *in Antidoto* adversus sessionem 7. Concil. Trident. Quidquid autem sit de hæreticorum deliramentis, certum est Catholicos omnes propugnare unanimes numerum Sacramentorum esse septem, si excipias solum Durandum, qui licet dicat Matrimonium esse Sacramentum, negat tamen in producenda gratia convenire cum cæteris Sacramentis.

Sacramenta novæ Legis sunt numero septem. Septem esse novæ legis Sacramenta, Baptismum videlicet, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium constat ex ipsa Traditione, & communi pene omnium Ecclesiarum consensione. Ecclesiæ Orientales enim & Occidentales in multis cœteroquin discrepantes, & exinde a se invicem etiam communione divisæ, semper in hac sententia convenere, & conveniunt, (quod est valde grave argumentum) numerum illum septenarium confictum non esse a Romanis Pontificibus, ut calumniantur Novatores. Et hunc septenarium numerum Sacramentorum non solum agnovit Ecclesia temporibus Concilii Constantiens. in quo damnatus fuit articulus Ioannis Hus, quo asserebat Sacerdotes catholicos infideliter sentire de septem Ecclesiæ Sacramentis; & Concilii Florent. quod de hoc numero septenario docuit Armenos in Decreto pro ipsis edito; sed etiam multo ante, scilicet 400. circiter annis, in quadam Lucii III. Decretali, ut habetur extra de Hæreticis cap. *ad Abolendam*, in qua statuitur talis numerus credendus sub pœna anathematis, quem numerum licet aperte non explicet, ex eo tamen satis intelligi debet, quod remittit ad doctrinam & observationem Romanæ Ecclesiæ, quæ certe hac in re minime est obscura, ut notat hic Estius. Ita pariter sensere celebriores ex veteribus Theologis, Hugo nempe Victorinus, Petrus Lombardus, Magister sententiarum, qui tamquam certum ac definitum hunc septenarium Sacramentorum numerum suis scriptis tradidere. Et tandem contra Novatores definitum fuit a Concil. Trident. sess. 7. can. 1. Ecclesiæ Sacramenta septem esse numero, nec plura nec pauciora; ita enim in cit. can. hoc expressis verbis habetur; *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Christo Domino instituta, & esse plura, vel pauciora quam septem.... anathema sit.*

Non desunt tamen testimonia divinarum Scripturarum, quæ non obscure hanc comprobant veritatem; nam licet nullibi expresse meminerit Scriptura huiusce septenarii numeri Sacramentorum, sicuti nec meminit binarii, ternarii, aut quaternarii, quem admittunt hæretici, implicite tamen hunc tradit, cum ex ea de singulis illorum, non tamen de ullo alio probari queat esse Sacramentum. Habetur enim de Baptismo Matthæi ultimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c.* item Marci 16. & alibi. De Confirmatione habetur Act. 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* De Eucharistia Matth. 26. *Accepit panem, & benedixit, ac fregit &c.* & Ioann. 6. *Ego sum panis vivus, qui de Cœlo descendi.* De Pœnitentiæ institutione, & ipsius vi gratiam conferendi legitur Ioann. 20. *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* De Extrema Unctione habetur Epist. Cathol. Iacobi cap. 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbiteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum in nomine Domini.* Ordinis meminit D. Paulus 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum.* De Matrimonio denique Matth. 19. scriptum est; *Quod Deus coniunxit, homo non separet.*

Nec desunt rationes, & congruentiæ, quibus præter Christi Domini instituentis voluntatem, (quæ dum agitur de contingentibus liberis est præcipua ratio, & a priori) quibus suaderi potest novæ legis Sacramenta septem debuisse esse numero nec plura, nec pauciora. Nam sicuti in vita naturali corporis requiritur primo ut homo nascatur, secundo ut crescat, tertio ut nutriatur, quarto ut si ægrotet medicinam accipiat, quinto ut muniatur contra hostes, sexto ut ab aliquo Superiore regatur, septimo ut per generationem speciem humanam servet; ita in vita supernaturali spiritus primum occurrit generatio, quæ fit per Baptismum; robur tribuit Confirmatio; alimoniam, & nutritionem Eucharistia; si forte morbus acciderit Pœnitentia est remedium; quæ ex morbo manent, reliquiæ, & infirmitates Extrema Unctione purgantur; regimen Reipublicæ Christianæ habemus ab Ordine;

dine; per Matrimonium tandem homines ad Dei cultum destinati propagantur.

Opponunt tamen Adversarii: numerus septenarius Sacramentorum non reperitur in Sacra Scriptura, nec apud ullum ex SS. Patribus, imo SS. Ambrosius & Cyrillus Hierosolymitanus, & alii, qui fidei rudimenta in suis catechesibus exponunt, non meminerunt nisi duorum, aut trium Sacramentorum, nempe Baptismi, Confirmationis, & Eucharistiæ; unde talis numerus est novitas, quam Scholastica Theologia orta 12. Sæculo induxit.

Resp. 1. cum Haberto. Neque Scriptura, neque ulla Synodus ante Laodicænum tradidit contextum catalogum librorum Canonicorum; igitur non admittendus est. 2. Igitur satis est, ut sicuti iam hic factum fuit, quodlibet ex septem Sacramentis colligi possit ex variis Scripturæ locis.

Resp. 2. cum cit. Haberto, Sanctos PP. aliquando unius Sacramenti, aliquando duorum, vel trium mentionem fecisse, quia illorum instituti ratio aliud non exigebat; & sic dum his rationem tribuunt Sacramenti, alia, quorum illis tunc non erat occasio loquendi, ab eadem ratione non excludunt. Hinc SS. Ambrosius, & Cyrillus, qui Cathecumenos instruendos susceperant, de Baptismo, Confirmatione, & Eucharistia tractant, quia solebant illis hæc tria statim ministrari. Sic Rabanus nono sæculo in opere *de institutione Clericorum* non meminit Sacramenti Matrimonii, quia ad Clericos non pertinet. Durandus quidem minus recte scripsit de Matrimonio; sed in hoc omnes ab ipso recedunt Theologi.

Opponunt 2. varia SS. Patrum testimonia, & præcipue S. Augustini, ex quibus colligitur, plura quam septem esse Sacramenta, aut certe alia a nostris Sacramenta recensentur. Sic enim August. l. 19. cap. 14. *contra Faustum* annumerat Sacramentum cum Baptismo, & Eucharistia etiam signum Crucis, & alibi adscribit inter Sacramenta exorcismos, insuflationes, aliosve ritus, qui fieri solent circa catechumenos; & insuper l. 2. *de Peccator. merit. & remiss.* cibum sanctificatum, qui tunc dari solebat Catechumenis, vocat Sacramentum. Item Alexand. II. epist. 1. Aquam benedictam, lotionem pedum, quam proprio exemplo Christus nos docuit, una cum S. Ambros. l. 3. *de Sacrament.* cap. 1. & Bernard. in sermon. *de cæna Domini*, ut alii prætermittantur, vocat Sacramenta.

Resp. omnia illa quæ proferuntur ex SS. Patribus, nihil officere sententiæ catholicæ de numero Sacramentorum restricto ad septem tantum supra relato, cum SS. PP. loquantur in allatis textibus non de Sacramentis, sed de his, quæ sunt simpliciter Sacramentalia, quæ non agunt ex opere operato, quin etiam pleraque ante baptismum conferuntur, neque sibi adiunctam habent gratiæ sanctificantis promissionem, nec constat instituta esse a Christo Domino, vel ab Apostolis. Dicuntur igitur Sacramenta secundum latiorem significationem, quod sub iis lateant res divinæ. Unde signum Crucis, tunsio pectoris (ait Estius) benedictio Sacerdotalis, Episcopalis, exorcismi Dæmonum, variarumque rerum consecrationes, seu benedictiones, non sunt nisi Sacramentalia. Nullum enim horum ex divina institutione vim habet gratiam conferendi ex opere operato. Circa vero aquam benedictam, & lotionem pedum, dico quoad primam cum D. Thom. hic art. 3. q. 65. art. 1. ad 6. nec esse, nec dici posse Sacramentum, utpote quæ non perducat ad sanctitatem, sed solummodo ad illam disponat, cum non sit instituta ad significandam perfectionem sanctitatis humanæ, idest gratiam, sed solum ut significaret dispositionem ad illam, ac proinde citatos PP. nonnisi in lato sensu hanc vocasse Sacramentum. Quoad alteram vero, idest lotionem pedum, licet Sacramentum, & Mysterium appelletur, ut a SS. Ambrosio, & Bernardo, non appellatur tamen tale nisi late, idest extenso nomine Sacramenti ad quodcumque signum sacrum; non quod contulerit munditiam spiritualem, vel peccatorum venialium remissionem, sed quia significabat, quod Apostolis, quantumvis mundi essent, remanebant nonnullæ maculæ purgandæ; ideoque nihil fovet Adversariis quod D. Ambros. eamdem lotionem vocet mysterium, & subsidium sanctificationis, quæ fit post baptismum; non ita enim eam vocat, quia putaret eam esse proprii nominis Sacramentum, sed quia servabatur in Ecclesia Romana ut cæremonia sacra, & habuit ab initio illam significationem, de qua hic antea loquebamur.

§. XIII.

De proprietatibus Sacramentorum, idest de eorum ordine, dignitate, & necessitate.

Duplex ordo, ut notat P. Iuvenin. distingui potest in Sacramentis, *Dignitatis videlicet, & Receptionis*. Prior desumi potest ab essentia, seu ab ipsa substantia, ex qua Sacra- Duplex Ordo in Sacramentis

cra-

cramentum intrinsece constat, vel ab effectibus quos producit, vel a Mysterio quod repraesentat, vel denique a Ministro, qui Sacramentum confert. Alter Sacramentorum ordo peti potest, vel ab antiqua disciplina, quae olim obtinuit, vel a recenti, quae nunc viget.

Quoad ordinem dignitatis in Sacramentis sancitum est a Concil. Trident. sess. 7. can. 3. Sacramenta non esse inter se paria, ut nulla ratione unum aliud dignitate non excedat, contra Haereticorum placitum, praesertim Calvinistarum, & Lutheranorum, qui volunt Sacramenta esse inter se paria, ut ea excipiant, seu detrudant e numero Sacramentorum, quae sicuti Baptismus, & Eucharistia in sacris libris non comendantur, ut docent in Antidot. Concil. Trident. Calvinus, & in Epistol. ad Senatum Pragensem Lutherus; & credibile est, paria eos fecisse Sacramenta, ut aequiparando Calvinus Eucharistiam Baptismo, facilius negare posset realem Christi praesentiam in Eucharistia, & utraque paria statuisse in suo dogmate Sacramenta, quoniam eodem Dei verbo, Dei fidem excitando, simili prorsus ratione, idest indifferenter omnia pari virtute proficiant ad hominum salutem, ita ut nullum Sacramentum operetur intrinsecus in anima sanctitatem. Quantum in hoc a veritate recedant Novatores patet a Sacramentorum natura, & effectibus. Et revera cum Sacramentum Eucharistiae contineat Christum, idest ipsummet gratiae auctorem, & fontem, procul dubio quoad substantiam, ex qua constat, excellit caetera, utpoteque gratiam tantum in se contineant. Ratione vero effectus, quem proprium peculiaremque habent omnia alia Sacramenta, Baptismus dignior est caeteris, cum hic non solum culpam, verum etiam poenam totam simul, ac semel deleat. Unde post Baptismum praestat aliis Poenitentia in recenciliatione lapsorum, quibus remittit peccata omnia post baptismum commissa. Confirmatio excedit aliis quantum ad gratiam, seu quantum ad ius, quod dat ad auxilia actualia necessaria ad fidem coram tirannis confitendam. Extrema unctio superat omnia alia Sacramenta quantum ad peccatorum reliquias, quas ex Christi Domini institutione delet, ac diluit. Ratione tandem Ministri Sacramentum Ordinis aliis Sacramentis est praestantius, cum a solo Episcopo conferri possit, ut suo loco dicetur, caetera vero Sacramenta a Sacerdotibus, ipsaque Confirmatio ex Summi Pontificis dispensatione. Matrimonium denique alia excellit ratione mysterii, quod eo significatur, quod est unio Christi cum Ecclesia, iuxta illud Apostoli; *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*.

Circa ordinem vero recipiendi Sacramenta, puta unum prius, vel posterius altero, certum est, ut constat ex Ecclesiasticis monumentis, non semper viguisse eamdem disciplinam quoad ordinem ea ministrandi. Primo enim erat in usu baptizandis omnibus, sive Catechumenis, & adultis, sive infantibus conferre simul successive Baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam. Et hoc perduravit in Ecclesia occidentali, sive latina per duodecim priora saecula; & talis mos adhuc viget in Ecclesia Graeca: sed non solum diversus fuit a praesenti disciplina ordo ministrandi Sacramenta, sed etiam in eis recensendis, ac in tabulis scriptura exponendo. Nam Londinense Concil. recenset Poenitentiam ante Eucharistiam, & Matrimonium ante Ordinem. Ioannes Paleologus *in Confess. Fidei*, Poenitentiam, & Unctionem Extremam statuit postremo loco; ordinem vero, seriemque, quae nunc servatur in eis recensendis, statuerunt Magistri sententiar. S. Thom. aliique Scholastici, Eugenius IV. & Concil. Trident.

§. XIV.

De Sacramentorum necessitate, & fine eorum institutionis.

Sacramentorum necessitatem clarissime definivit ut dogma fidei Concil. Trident. sess. 7. can. 4. contra Novatores, asserentes, hominem iustificari per solam fidem in divinis Christi promissionibus, ideoque Sacramentis gratiam iustificationis non conferri, sed fidem dumtaxat excitari. Ita enim habetur in cit. can. *Si quis dixerit Sacramenta novae legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto, per solam fidem homines gratiam iustificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint; anathema sit*. De fide igitur tenendum est, quod licet fides disponat ad iustificationem, aliae tamen caussae ad eamdem concurrunt; at praecipue ut caussae instrumentales Sacramenta, quae virtute sibi a Deo indita sanctitatem efficiunt, qua vi si carerent, neutiquam necessaria essent ad salutem, cum etiam verbum Dei, & librorum sacrorum lectio fidem excitare possint, & nutrire.

Necessitas porro Sacramentorum dupliciter generatim distingui potest; una scilicet Duplex Sacramento.

insti-

rum ne- cessitas, & usus. *institutionis*, & *existentiæ*; altera *usus*, & hæc idest necessitas usus pariter duplex est; altera quæ dicitur *necessitas medii*, altera quæ dicitur *præcepti*. Necessitas medii, idest finis ea dicitur, qua res ita necessaria est ad finem assequendum, ut sine ipsa obtineri nequeat; talis est cibus, ac potus necessarius ad naturalis vitæ conservationem, & huiuscemodi necessitate necessarii sunt Baptismus, & Pœnitentia ad æternam vitam consequendam.

Necessitas autem præcepti ea dicitur, qua res est necessaria non simpliciter, sed secundum quid, idest ut facilius, & securius finis consequatur. Huiuscemodi est sobrietas in cibo, & potu ad sanitatem conservandam; & in spiritualibus ita necessaria sunt alia Sacramenta ad animæ salutem, vel sanitatem fovendam. Prior necessitas dici potest interna, quæ videlicet oritur ex natura ipsius rei necessariæ: altera vero externa, quæ oritur dumtaxat ex præcepto. Quare sicuti non omnia Sacramenta, ut ex Trid. cit. can. singulis necessaria sunt ad æternam salutem; ita non omnia necessaria sunt eodem modo. Baptismus enim, & Pœnitentia, quæ duo instituta sunt pro his, qui lethali culpa inquinati nequeunt, nisi sanctificentur, æternæ vitæ fieri participes, hæc duo, inquam, Sacramenta sunt necessaria necessitate medii, idest sunt medium necessarium, sine quo neque gratiam Sacramentalem, neque cœlestis regni hæreditatem consequi valemus. Baptismus quidem parvulis, aliisve originali labe inquinatis, quia hic continet gratiam regenerantem; & Pœnitentia quæ continet gratiam reparantem, pro iis iis qui receptam in baptismate sanctificationem actualibus criminibus amiserunt; ac ideo vocatur Pœnitentiæ Sacramentum secunda tabula post naufragium. Cætera Sacramenta sunt ad augendam gratiam instituta, necessaria tantummodo necessitate præcepti, idest suscipienda eo tempore, quo urget præceptum divinum, vel ecclesiasticum, ut Confirmatio quoad Neophitos ingruente persecutione, Extrema Unctio & Eucharistia imminente vitæ periculo, si tamen in singulis hisce casibus facultas suppetat suscipientibus illa recipiendi. Verum si universim Ecclesia spectetur, Ordo quoque habet absolutam necessitatem, idest medii, cum sine Sacrorum Ministrorum ordinatione neque consecrari possit corpus Dominicum, neque in hac rerum divinarum constitutione lapsis absolutionis beneficium impendi. Nihilominus tamen nec Ordo, nec Matrimonium singulis sunt necessaria, cum homo libertate præditus nequeat nisi iusta caussa impellente, neque sacro Ordine, neque Matrimonii vinculo constringi. Matrimonium eatenus necessarium est, quatenus Ecclesiæ filii debent cum sanctitate nuptiarum dare operam filiis procreandis.

Verum licet in proposito necessitatis Sacramentorum attigerimus eorum necessitatem internam, idest absolutam sive medii, & externam scilicet præcepti; non est tamen hic nostrum institutum de illa agere, sed potius cum Tourneleio agemus de necessitate institutionis, & existentiæ, non quidem simplici, & absoluta, quæ soli Deo covenit, sed hypothetica, & relativa ad finem supernaturalem. Imo nec hoc inquiritur, nam ex hypothesi quod Deo placuerit gratiam homini conferre, fuerit omnino necessarium institui Sacramenta, cum certissimum sit, virtutem Dei non esse ita alligatam, ut absolute nequeat Deus per semetipsum sine ullo Sacramentorum instrumento gratiam conferre. Unde inquiritur dumtaxat de necessitate congruentiæ, ac cuiusdam sapientis œconomiæ, videlicet an consentaneum fuerit, & divinæ providentiæ, & naturæ hominis, ut per quædam externa signa supernaturale beneficium gratiæ suæ hominibus Deus elargiretur.

§. XV.

De fine, seu caussis, unde consentaneum fuit Sacramenta institui.

Variæ sunt rationes, quibus insinuatur convenientia institutionis Sacramentorum, & 1. est, ut erudiremur iuxta conditionem, & exigentiam imbecillitatis ingenii nostri; quia cum nonnisi per res sensu perceptas ad intelligenda spiritualia deducamur, sapienter instituta sunt signa sensibilia, seu Sacramenta, veluti quædam externa documenta, quibus ad cœlestia erigeremur, ac divinam in nostras animas virtutem aliquo modo comprehenderemus. 2. ut firmior redderetur fides nostra; ita ut sicuti in veteri lege Deus multis, variisque signis promissiones suas confirmavit, ut firmius eis populus fidem haberet, sic in lege nova opus fuit, ut Christus Dominus signa quædam sensibus subiecta instituendo, quasi quibusdam pignoribus, se veluti nobis obligatum statueret, atque ita confirmaret suas promissiones de venia peccatorum danda pœnitentibus, iustitia infusione Spiritus Sancti, & æterna vita iustis reddenda. 3. ut per hæc sacra signa, ac eorum usum,

usum, veluti per quasdam visibiles voces fidem nostram publice, idest in hominum conspectu profiteremur. 4. ut his tamquam instrumentis ad humilitatis exercitia sanaretur, ac edomaretur mentis nostræ superbia, dum sensibilibus signis se subiicere cogitur, atque ab illis dependeret tamquam necessariis mediis, & instrumentis ad salutem æternam consequendam. 5. quia ita exigebat externa distinctio fidelium, & Ecclesiæ coadunatio, ac societas; nam hisce sensibilibus Religionis symbolis fideles ab infidelibus differunt, ac secernuntur, & quibusdam societatis vinculis inter se ipsos coadunantur, ac connectuntur in unum Religionis Christianæ nomen, ut notat S. August. l. 19. *cont. Faust.* cap. 11. *In nullum quippe*, ait S. D. *religionis nomen seu verum, seu falsum coagulari possunt homines, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur*. Tandem eo fine Christus Dominus Sacramenta instituit, ut per hæc sacra Symbola veluti per canales sanguis illius e cœlo ad nos deflueret, ad producendam in animabus nostris sanctificationem, *per quæ*, (ut alias notavimus,) dicunt PP. Tridentini sess. 7. *omnis vera iustitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur*. Et hæc fuit præcipua ratio, seu caussa, & finis institutionis Sacramentorum, quæ idcirco sic definiuntur: *Sacramentum est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis, & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet*.

APPENDIX.

De Cœremoniis Sacramentorum, aliisque Ecclesiæ Ritibus, seu de Sacramentalibus.

§. I.

De Cœremoniis Sacramentorum.

Circa vocabuli *cæremoniæ* significationem, profani Scriptores qui de illis agunt, Strabo scilicet, Valerius Maximus, Livius apud Vossium in Etymologico Cæremoniarum, ut habetur in P. Berti, putant derivatum a Cære Thuriscæ oppido, ubi, dum Galli Romam tenuere, asservatum putant æternum ignem, commoratasque Vestales. Hinc Livius l. 7. Hist. appellat Cœrem. *Receptaculum Romanorum sacrorum*. Scaliger vere deducit Cœremoniam ab antiqua dictione *cœrus*, idest *iustus, bonus*, non secus ac sanctus dicitur a sanctitate, prudens a prudentia. Hinc non pauci scribunt, cæremoniam sine diphtongo, sicuti hi etiam, qui hoc nomen a Cerere derivant, ut Philoxenus. S. vero Augustinus l. 2. *Retractat.* cap. 37. ac S. Isidorus l. 6. etymolog. cap. ultim. trahunt hoc vocabulum *cæremonias* a carendo, eo quod observantes carent his rebus a quibus abstinent. Hinc cœremonia erat apud Iudæos carere carne suina, vota Nazaræorum aliorumve, qui vino aliarumque rerum ex voto carebant. Repetunt nonnulli e Cœlo l in r commutato, ut in *cæruleus*; sed Vicecomiti, aliisve, qui de re hac pertractant, magis arridet etymologia tradita a S. Augustino. Verum Cæremoniæ sunt omnia sacra; quæ apud Græcos *orgia* vocantur, ut ait laudato loco S. Isidorus, tametsi *orgia* proprie essent sacra Patris, idest Bacchi.

Cœremonia recte definitur: *Actus externus religionis, quid ad honorem Dei, ornatum, & pompam cultus divini, Sacramentorum dignitatem, ac reverentiam ad hominum utilitatem refertur*. Unde quidquid ad cultum Dei pertinet, generali appellatione dici potest cœremonia. Bellarminus l. 2. *de Sacram. in gen.* cap. 29. partitur cœremonias iuxta quatuor genera caussarum; nam in sacris actionibus quædam instituta sunt a Christo, quædam ab Apostolis, quædam ab Ecclesia, quædam etiam a natura indita, ut Cœlum respicere, manus tollere, tundere pectus; & hæc distinguuntur a caussa efficiente, seu ab institutore; ea quoque si rem vel caussam materialem inspiciamus, aut personam spectant, aut tempus, aut modum, aut rem ipsam v. g. oleum, panem, aquam, vestes &c. ... A caussa formali dividit laudatus Bellarm. cæremonias in eas quæ vel immediate sunt Dei cultus, ut Sacrificium, oratio, adoratio, vel ad Dei cultum disponunt, ut ieiunium, vel cœlibatus; vel divini cultus sunt instrumenta, ut templa, calices, aræ. Sumitur ulterius cœremoniarum partitio ab effectu, vel fine. Nam aliquæ institutæ sunt ad sanctificandum hominem, ut Sacramenta, aliquæ ad quosdam spirituales effectus, ut exorcismus, aquæ lustralis aspersio; aliquæ ad ornatum, & mysticam significationem, ut cereorum lumina. Neophitorum vestis, Sacerdotum, Clericorumque indumenta.

Definitio Cœremoniæ.

Divisio Cœremoniarum.

Hic tamen nomine cæremoniarum intelliguntur ritus Ecclesiastici instituti a Christo, vel ab Apostolis, vel ab Ecclesia, ut sacra decentius, & maiori cum solemnitate peragantur, ita ut cæremonias non Sacramenta, aliasve res dicamus, sed modum, ordi-

ordinemque res sacras decenter, accurate, magnifice, certis servatis regulis, rebusque adhibitis tractandi, atque perficiendi: & quoniam hic agimus de Sacramentis, res postulat, ut cœremoniæ quæ ad Sacramenta tum in specie, tum in individuo pertinent, exponantur.

Nota, cæremonias alias præcedere, alias comitari, alias subsequi eorumdem Sacramentorum administrationem; & unaquæque laudem suam habet, & utilitatem. Nam quæ præcedunt præparant ad gratiam, quæ comitantur eam clarius exprimunt, ac quasi oculis subiiciunt; quæ vero subsequuntur, in ea iam percepta hominem firmius confirmant. Communiori tamen vocabulo cœremoniæ Sacramentorum dicuntur Sacramentalia, quia pertinent ad ritum, seu modum ministrandi Sacramenta. Quæ autem cœremoniæ serventur in unoquoque Sacramento, suis in locis tradetur; nunc enim universim expendenda sunt rectitudo institutionis cœremoniarum, utilitas in earumdem usu, & culpa in ipsarum omissione. His adduntur quædam annotationes circa ea, quæ in pluribus, ac fere omnibus functionibus Ecclesiasticis adhibentur, ut sunt sacræ vestes, clericorum cantus, accensio cereorum, thurificatio, cum hæc omnia calumnientur, & improbent hæretici, ut ritus superstitiosos, quibus solutis breviter aliqua addentur de Sacramentalibus.

De Ecclesiæ potestate instituendi cœremonias. Ecclesiam habere potestatem instituendi cœremonias sentiunt Catholici omnes, ac probant contra Novatores ex continua perpetua universalis Ecclesiæ praxi, & ex aliis monumentis, quæ suadent potestatem a Deo accepisse promovendi exteriorem ipsius cultum, ornandi Sacramenta, instruendi fideles, ac eos ad pietatem informandi; ad quæ omnia maxime conferunt cœremoniæ; & eo vel maxime quod alias Ecclesia minorem haberet potestatem, quam Sinagoga, quæ novos ritus, ac festivitates instituere potuit, ut factum fuit in institutione novi diei festi a Mardocheo Esth. 9. & alterius tempore Iudith. ut habetur in cap. ultimo Iudith. Evincunt DD. hanc Ecclesiæ potestatem ex ipso Apostolo in sua 1. ad Corinth. 11. ubi pollicetur, se ordinaturum in suo adventu quæ ad celebrandam Eucharistiam spectant; *Cætera autem cum venero disponam*, quem in locum S. August. Epist. 54. alias 118. *ad Ianuar.* refert morem ministrandi Eucharistiam solis ieiunis, addens institutos esse ab Apostolis ritus quosdam toto terrarum orbe servandos, cuiusmodi sunt annua solemnitas Dominicæ passionis, resurrectionis, & ad Cœlum ascensionis, & quidquid custoditur ab universa, quacumque se diffundit, Ecclesia; deinde inquit cit. Pater, etiam post Apostolorum ætatem quædam instituta, quæ *per loca terrarum, regionesque variantur*, ut Sabbati ieiunium, Eucharistiæ certis diebus frequentatio. Unde ex S. August. tria inferuntur contra Sectarios, scilicet præter Sacramentorum institutionem quam tradit Scriptura, plura saluberime retineri, quæ ad usum, ac dignitatem pertinent ipsorum Sacramentorum, & ex his quædam esse, quæ ubique terrarum servat Ecclesia, nec ulla morum diversitate variantur, & hæc tradita esse ab Apostolis, idcirco a nemine prorsus violanda; quædam & quamplurima vigere in particularibus tantum Ecclesiis, quæ etsi relate ad universam fidelium multitudinem liberas habeant observationes, tamen servanda sunt *pro eorum inter quos vivitur, societate*. Hæc autem sacrarum cœremoniarum institutio comprobatur a Patrum traditione. S. Iustinus Martyr proximus temporibus Apostolorum meminit in sua Apolog. 2. multarum cœremoniarum pertinentium ad confectionem, & administrationem Eucharistiæ. Tertull. 3. sæculo scribit l. *de Baptism.* secundum Ecclesiæ consuetudinem dari baptizatis lac, & mel ad degustandum consuevisse. Sic S. Cyrillus Hierosolymit. Sacramentale S. Gregorii, S. Isidor. Alcuinus, Rabanus, Amalarius, & alii mentionem faciunt rituum, qui nunc etiam in Ecclesia servantur. Ex his omnibus manifestissime patet, quod si usus cœremoniarum opponitur verbo Dei, sicuti garriunt Novatores, Religio Christiana defecit in ipsis incunabulis, Ecclesia Catholica nunquam extitit nisi adultera, SS. quoque Patres perierunt in eius sinu; quod quam absurdum sit, nemo non videt.

Tantum enim abest, ut cœremoniæ, seu ritus, quibus in divinis officiis, & Sacramentorum administratione utitur Ecclesia, opponantur verbo Dei, quin etiam minime probat Ecclesia cœremonias, quæ verbo Dei opponuntur, nec in eis quibus utitur, agnoscit præcipuum cultum, qui Deo impendi debeat; item fatetur ab his non pendere efficaciam Sacramentorum, ac eas vim non habere sanctificandi, sicuti Sacramenta.

Ecclesiam vero in cœremoniarum institutione provide, ac prudenter se gessisse, constat ex Trident. Concil. sess. 22. cap. 5. ex quo docemur, exterioribus ritibus commendari divinorum mysteriorum maiestatem, mentesque fidelium per visibilia Religionis

&

& pietatis signa excitari ad altissimarum rerum contemplationem. Hic enim finis est, quare Ecclesia cœremonias instituit. Hinc clare sequitur, sacras cæremonias institutas fuisse ob mysticam & symbolicam significationem, non ut excogitavit Claudius de Vert Monachus Cluniacensis, ob ministrorum commodum, regionumque consuetudinem.

Et equidem in Ecclesiasticis cœremoniis attendendam esse spiritualem significationem, patet ex divinæ consilio providentiæ, quo inspirat Deus suæ Ecclesiæ quomodo colendus sit non solum ad sui gloriam, sed ad nostram quoque maximam utilitatem. Hinc in veteri Testamento non sine occultæ rei significatione inspiravit Abeli, ut ei offerret primogenita gregis, horumque adipes, ut docet S. August. Epist. 49. alias 102. Sic præscripsit Abrahamo Gen. 15. victimarum conditionem easque immolandi ritus, iubens scilicet vacam triennem, capram trimam &c. Sic Iacob ut erigeret lapidem in titulum, ac super hunc oleum funderet quod ait S. August. l. 16. *de Civit. Dei* cap. 32. non fuit dumtaxat monumentum visionis, sed propheticum signum, *pietatisque ac spiritualis pinguedinis argumentum*. Insuper in lege scripta cœremoniarum omnium Auctor fuit, ut demonstratur in lib. Levitici. Nec sine mysterio Christus dedit Apostolis Spiritum Sanctum insufflando, demonstrans tali signo, quod ille a se quoque procedat, ut docent S. August. tract. 121. in Ioann. & Cyrillus Alexandr. l. 12. cap. 5. Incensum symbolum esse orationis, altare throni Dei, candidum byssinum iustificationis, & gratiæ habemus in Apocalypsi. Ex his igitur constat sacrarum cœremoniarum institutionem symbolicam esse, mysticam & spiritualem, ac proinde nobis utilem, dum nobis inserviunt ad conciliandam maiestatem, & reverentiam mysteriis nostræ Religionis, ad promovendam in nobis pietatem, ac excitandam nutriendamque fidem nostram, utpote quæ notitiam mysteriorum veluti sub oculis nobis ponunt, subiiciuntque, denique ad excitandum in corde tenerum quemdam Religionis & amoris Dei affectum. Iam enim a nostro captu semota sunt fidei mysteria, ut nisi indumentis quibusdam veluti circumvestita ob oculos ponantur, mentis attentionem facile fugiant.

Sacræ ... itmo. ... e sine ... pta o. ... iti ae. ... unt.

Sacras cæremonias ab Ecclesia præscriptas sedulo observandas esse, nec sine culpa omitti posse definivit Concil. Trident. sess. 7. can. 13. *Si quis dixerit receptos, & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse; anathema sit*. Et equidem in veteri lege cæremoniarum transgressio crimen erat adeo grave, ut Nadab, & Abiud, qui adhibuere ignem non sacrum in oblationibus Levit. 10. a cælesti igne extincti fuerint, & sic de aliis alibi habetur. Cum igitur non minori sanctitate polleant legis novæ mysteria, ritus eorum contemnere, ac omittere est iniuria gravis Altissimo, quæ vindicem eius indignationem valde irritat.

Advertendum tamen Tridentinum Concil. consulto iussisse observantiam sacrorum rituum in solemni Sacramentorum administratione, quia urgente necessitate sufficit, si materia, & forma Sacramentorum adhibeantur. Quocirca soluta remanet calumnia hæreticorum, qui eo nomine cæremonias aspernantur, quod ita a nobis serventur, quasi existimemus gratiam illis promoveri, & iustificationem; hunc enim effectum tribuimus Sacramentis, non autem ritibus, quibus ea conficiuntur, & administrantur. Imo asserimus insuper, non omnem rituum transgressionem esse lethalem culpam, sed secundum cæremoniarum conditionem. Nam si sint magni momenti, ut essent in celebratione Missæ sacræ vestes, lumina, oblatio hostiæ, aut calicis elevatio, & adoratio aliaque id genus, certe dicimus absque gravi peccato prætermitti hæc non posse, nisi excusaret gravis inadvertentia. Si vero accidentales sint, & levis momenti, ut non abluere manus ante sacrificium, ac similia, nisi adsit contemptus, & scandalum, erit tantum levis culpa.

§. II.

De iis quæ in ritibus solemnioribus Ecclesiæ solent adhiberi.

Ecclesia in solemni Sacramentorum administratione, & divini actione sacrificii primum utitur vestibus sacris, & bene, & religioni consonum, quidquid contra talem usum garriant hæretici. Nam & Aaron, ut habemus in sacris Scripturis ex divina ordinatione Exodi 28. ad divina illorum temporum ministeria, in gloriam & decorem in veste sancta accessit, & Samuel electus est a Deo ut deserviret in templo accinctus Ephod lineo ex 1. Reg. 2. quo in suo

suo ministerio utebantur etiam Levitæ; & talis ritus sacrarum vestium in sacris peragendis antiquus est in Ecclesia, ut testatur Nazianzen. Orat. 2. ubi meminit Sacerdotalis stolæ, & vetustissimi canones Concil. Laodiceni, qui præscribunt Clericis, ne sine orario psallant, vel legant in Ecclesia; & sic habetur etiam ex aliis antiquioribus monumentis, ex quibus habetur S. Ioannem Evangelist. Laminum seu vitam Pontificalem adhibuisse, ut ex Polycrate Ephesino refert Eusebius histor. Eccl. cap. 24. & Stephanus, qui sedit in Pontificatu tertio Ecclesiæ sæculo, constituit, ut in Ecclesia Sacerdotes & Levitæ sacris vestibus uterentur. Et sic quamplurima alia habentur documenta, quæ brevitatis gratia omittuntur.

Usum habet Ecclesia in ritibus solemnioribus, & Ecclesiasticis officiis psalmodiæ, & cantus, & imprudenter hunc arguunt sectarii; & hic est antiquissimus, & valde conveniens, ac confert ad Dei cultum; quia ex S. August. Psalmi sunt linguæ, qua universalis Ecclesia laudes Dei celebrat, ac nos excitant ad laudandum Deum *in sono tubæ, in psalterio, & cithara, in cordis & organo*, ut dicitur in Psalm. 150. Et si usus psalmodiæ & cantus damnabilis esset in Ecclesia, David quoque damnandus esset, nec non Levitæ, & innumeri cantores Templi Salomonis, qui psalmis, & canticis Deum laudarunt. Hinc Apostolus hortatur Ephesior. 5. ut laudes Deo canamus in psalmis, & hymnis: *Loquentes vobis metipsis in psalmis, & hymnis, & in canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino*. In quem locum ait S. P. Hieronymus; *Sic cantet servus Christi, ut non vox canentis, sed verba placeant, quæ leguntur*.

De initio usus Organorum in Ecclesia.

Organa tamen, & cætera musica instrumenta primis Ecclesiæ sæculis in Ecclesia videntur incognita. Fideles quippe in cryptis, & speluncis sine multo apparatu sacra celebrabant. Primus Organorum usus communius tribuitur tempori Vitaliani Papæ circa annum Domini 660. ut refert Platina, Pignatelli; & Fortunatus Pictaviensis meminit usus organorum sæculo 6. l. 2. can. 1. Alii tamen ut Crosolius in Isagog. vult cæpisse audiri organa tempore Damasi Papæ, qui creatus fuit Pontifex ann. 367. Verum usus organorum non fuit universaliter receptus, quin sæculo 13. organa visa sunt S. Thomæ parum congruentia Christianorum moribus, ut habet in sua Sum. 22. q. 19. art. 2. ad 4. Hinc nonnullæ congregationes Regulares strictioris observantiæ organa & alia instrumenta musica non admittunt in suis Oratoriis, qui ritus servatur etiam in Capella Papali, & in Metropolitana Lugdunensi, in utraque quarum canitur sine organi usu. Posterioribus vero sæculis Concilia tolerarunt, solumque prohibuerunt, ne profana sacris admisceantur, quales sunt concentus, qui voluptatem magis quam devotionem provocant, & omnia instrumenta, quæ ad choreas, ludos theatrales, & mundanas sæculi pompas inservire consueverunt. Cantus ad pietatem fovendam semper fuit in usu apud Christianos, ut colligi potest ex Tertull. qui cap. 2. Apologet. refert Plinium Iuniorem ad Traianum retulisse, quod inquirens in mores Christianorum nihil de his compererit præter obstinationem non sacrificandi, & cœtus antelucanos ad canendum Deo. Quam vero efficax sit cantus in divinis officiis adhibitus, expertus est S. August. ut refert in Confessionibus suis, ubi sic Deum alloquitur; *Quantum flevi in hymnis & canticis tuis: suavibus sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter*. Quantum vero diligenter cavenda sit sensuum delectatio quæ mentem deprimit, monet idem S. D. l. 10. Confess. cap. 33.

Cantus vero ac alii ritus, ut sapienter, ac prudenter Ecclesia instituit, in latino idiomate celebrandi sunt, exceptis locis, quibus visum est antiquitus posse adhiberi maternam, ac vernaculam eorum linguam, ut contingit apud Græcos, & Illiricos, qui in divinis officiis proprio utuntur idiomate, utpote quod non minus, quam latinum decori sacrorum conveniat. Unde immerito nos de tali usu inculpant Novatores. Nec una ratio movit Ecclesiam, ut sola apud nos latina lingua Sacramenta administrarentur, aliaque sacra celebrarentur. Et primum quia ita congruit Ecclesiæ unitati, quæ exigit, ut ad Romanam Ecclesiam cæterarum caput, & Magistram venientibus eadem forma, a communiori idiomate societatis symbola præbeantur, alias tot adhibendæ essent linguæ, quot sunt Ecclesiæ membra, quod certe non servaret unionis vinculum, sed potius confusionem pareret, ut monet Apostolus 1. ad Corinth. Igitur valde accommoda est lingua latina, utpotequæ in toto occidente a pluribus edilcitur, vernacula vero vix a quocumque extraneo; imo in eodem Regno ac Provincia, ut in Gallia, diversa sunt idiomata, Parisiensium nempe, Aquitanorum, Avernorum &c. Insuper in quacumque lingua decursu temporis, incursione barbarorum, populorumque mixtione frequen-

quenter occurrit mutatio; ex quo sequitur quod plura verba, & nomina fiant obsoleta, quæ proinde reddunt sermonem barbarum, & contemptibilem, sicque si nostra mysteria illo idiomate celebrarentur, contemptui essent exposita. Item hoc probat Ecclesiæ praxis; quia & Græci uno semper in suis Liturgiis usi sunt idiomate, licet ipsi pro regionum varietate variis dialectis loquantur, & in præsenti saltem popularis plurimum differt a litterali; & latini pariter nunquam latinam linguam deseruere irrumpentibus in Latium Barbaris, & adolente lingua itala & ad venustatem tandem qua nunc pollet perducta. Imo hæc est praxis ipsorummet Novatorum, ac proinde in ipsos vertitur calumnia, utpote qui frequentent & ipsi conventus religiosos suæ sectæ, tametsi ut plurimum lingua ignota celebrentur. Galli Calvinistæ dum peregrinantur in Germania & Anglia, conveniunt cum Gallis, & Germanis ad divina officia, quamvis lingua illis magis ignota quam latina persolvantur. Iniuste igitur inculpant Ecclesiam, quod latina lingua celebremus nostra mysteria, lingua latina pluribus impervia. Non intelligunt equidem idiotæ & rudes quid dicatur in Evangeliis, Epistolis, Psalmis, aliisque sacris, dum a Sacerdotibus inter sacra peragenda leguntur; sed habent in Ecclesia Pastores & Parochos mysteria exponentes, ut mandavit S. Tridentina Synod. sess. 22. cap. 8. & absque eorum interpretatione, seu explicatione, sacræ litteræ lingua vernacula prolatæ adhuc ignaris essent obscurissimæ, pluribusque sacra mysteria non assequentibus offendiculo: præstat ergo unam latinam linguam cum Sacerdotum explicatione adhibere, quam vernaculas multas, ait P. Berti, cum privati spiritus præsumptione.

De usu Candelarum, seu luminum in divinis Officiis.

Utitur Ecclesia Candelis, seu cereis accensis in divinorum officiorum celebratione, utpote ad horum condecentiam valde congruis. Si ad veterem legem convertamur, inveniuntur lucernæ ardentes in Sanctuario, ad quem finem ordinavit Deus, ut fabricaretur candelabrum cum septem lucernis, quæ semper arderent in Sanctuario, ut Exod. 25. Levit. 24. 3. Reg. 8. In iis autem, quæ ad divinum cultum pertinent, eadem semper habenda est ratio. Cereorum autem, & Lampadarum usum in Ecclesia Christi ex variis monumentis colligitur antiquissimum esse, cum plurima de re hac habeantur Patrum testimonia, ut Nazianzen. Orat. 4. seu invectiva 2. in Iulianum, S. P. Hieronym. l. 2. *adversus Vigilantium*. Nec solummodo ad expellendas nocturnas tenebras usum luminum induxit Ecclesia in divinorum Officiorum celebratione, sed præcipue in typum ac symbolum spiritualis luminis, ut notat S. P. Hieronymus. Hinc designati fuerunt Clerici in Ecclesia, dicti Acolyti, quod idem sonat ac ceroferarii, quorum munus esset lumina, ac cereos accendere in Ecclesia, ut constat ex Concil. Carthagin. IV. celebrato anno 398. can. 6. ubi eorum ordinatio describitur ab Archidiacono, *accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipari*, & hoc habetur in Sacramentar. Gregorii de Acolyti ordinatione, ex Innocent. III. Alcuino, Rabano, Ruperto, & aliis, & ad hunc finem præparata semper fuere candelabra in Ecclesia.

De usu Thuris in divinis celebrandis Officiis.

Thuris quoque usum amplexa est Ecclesia in sacrorum celebratione; & hoc usa est suo tempore etiam Synagoga, ut non unum habetur testimonium in veteri testamento, præcipue in Exodo & alibi. Nec tamen eo utitur Ecclesia, ut cæremonia iudaica, nam omnes cum illo statu legis expirarunt, sed quatenus est symbolum orationis Psam. 140. earumque virtutum, quarum gratia *Christi bonus odor sumus* ex 2. ad Corinth. 2. Perantiquus est in Ecclesia usus thus adolendi, ut qui pertractant de rebus Liturgicis, ostendunt ex can. 3. inter Apostolicos, ex Auctore operis *de Ecclesiastica Hyerarch.* cap. 3. & actibus Concil. Chalcedon. Hoc item demonstrant antiqua thuribilia; unde ex his colligitur antiquissimus in Ecclesia usus thurificandi. Anasthasius memorat inter dona a Constantino Ecclesiæ Lateranensi collata duo thimiamaria ex auro purissimo ponderis triginta librarum, & donum aromaticum ante altaria annis singulis libr. 150. aliud quoque thuribulum memorat donatum ab eodem Constantino Basilicæ S. Petri ex auro purissimo gemmis ornatum.

Nec minimum officit quod opponunt Novatores ex cap. 1. Isaiæ, ubi Dominus ait; *incensum abominatio est mihi*; siquidem per Isaiam testatur Dominus, se oblationes, & sacrificia aspernari, si manus offerentium plenæ sint sanguine, nec quiescant perverse agere, ut ibidem dicit Propheta, & explicat Nazianzen. in 3. Orat. *contra Iulianum*. Restat nunc, ut aliquid dicamus de Sacramentalibus.

§. III.

§. III.

De Sacramentalibus.

Quid nomine Sacramentalium.

Sacramentalia sic appellantur, vel ex eo quod soleant adhiberi ad Sacramenta efficienda, vel ministranda, ut efformatio Crucis, benedictiones, Orationes Ecclesiæ; vel ex eo quod aliqualem sequantur & imitentur virtutem Sacramentorum, ut aspersio aquæ lustralis, usus rerum benedictarum ab Ecclesia, Confessio generalis, tunsio peccatoris, & huiusmodi; & communiter sex enumerantur, ad quæ cætera reducuntur, & continentur sequenti versiculo.

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans indicat orationem dominicam, quæ est quotidiana oratio Fidelium, nempe *Pater noster &c.* cap. *de quotidianis de Penit.* dist. 3. *Tinctus* significat aspersionem aquæ lustralis, de qua habetur in cap. *Aquam de consecr. dist.* 3. Huc reducitur unctio cæremonialis in Regem, & similes unctiones: item impositio cineris benedicti. *Edens* intelligunt aliqui dignam S. Eucharistiæ, imo cuiuslibet Sacramenti susceptionem. Verum hoc non tam videtur spectare ad Sacramentalia, quam Sacramenta, & hinc alii per ly *Edens* intelligunt devotam manducationem panis benedicti, & huiusmodi. *Confessus*, qui & exomologesis ab antiquis dici solet, intelligitur confessio, quæ publice fit die Iovis in cœna Domini, & etiam, ut communiter, Confessio generalis, quæ in hunc finem ab Ecclesia est instituta, ut dicatur in principio Missæ, atque sub Prima, & Completorio. *Dans* denotat elargitionem eleemosynæ. *Benedicens* designat benedictionem Episcopalem, vel Abbatis consecrati alios benedicens.

Cum autem Oratio Dominica, & elargitio eleemosinæ non sint ritus ab Ecclesia instituti, sed opera moralia, de his non est hic disserendi locus.

Quomodo Sacramentalia gratiam producant.

Sacramentalia producunt quidem sanctitatem, sed non ex opere operato; nam talis vis, & efficacia propria est Sacramentorum, quæ Ecclesia instituere nequit, ut jam patet ex dictis. Sacramentalia vim habent ex precibus Ecclesiæ impetrandi gratias actuales quibus applicantur. Si enim privati per oleum, aquam, panem, &c. a se benedicta salutares effectus aliis obtinuerunt, ut de plurimis Sanctis fidem facit Ecclesiastica Historia, a fortiori ipsamet Ecclesia, in qua Sancti omnes continentur, præstare id poterit. Fideles ergo precibus Ecclesiæ adiuti dum pie illa Sacramentalia adhibent, facilius doloris & contritionis, sive amoris Divini motum concipiunt, quo vel delent peccata, vel in gratia crescunt; idcirco sequitur, Sacramentalia nonnisi ex opere operantis, & remote sanctitatem producere.

Usus Sacramentalium antiquissimus.

Usus Sacramentalium antiquissimus est. Et quoad benedictiones, in lege etiam naturæ Sacerdos Melchisedech benedixit Abraham Gen. 14. In lege scripta præscripsit Deus Numer. 6. Sacerdotibus Aaronicis formam benedicendi Israelitis, ac promisit se eorum benedictiones confirmaturum; *Et ego benedicam eis*. In nova lege ritus Ordinationis Presbiterorum ostendit eis competere potestatem benedicendi, eamque Ecclesia precibus suis, & suffragiis commendat his verbis; *Consecrentur manus istæ, ut quidquid benedixerint, benedicatur*. In Concil. Agathensi initio 6. Sæculi prohibentur Presbyteri benedicere plebem, & pœnitentes, ut potestas illa propria conservetur Episcopis. A tempore Apostolorum ad hæc usque tempora benedixerunt Presbyteri tum Latini tum Græci, eorumque benedictiones nonnunquam Deus miraculis confirmavit; & Imperatores ipsi pro magno beneficio habuerunt si ab Episcopis benedicerentur.

De benedictione aquæ lustralis.

Inter ea, quæ benedicuntur, est aqua lustralis; & huius benedictio duplex est tum apud Latinos, tum apud Græcos; Solemnior quæ in Ecclesia latina celebratur pridie Pascha, & Pentecostes ad fontem baptismalem; apud Græcos vero in festo Epiphaniæ, quæ ab ipsis Theophania dicitur; alia minus solemnis, quæ fit ab utraque Ecclesia Orientali scilicet, & Occidentali diebus Dominicis. Nequit dubitari quin prior benedictio fontis baptismalis sit traditionis Apostolicæ, cum antiquiores PP. illius meminerint. De tempore vero institutionis alterius benedictionis res est valde incerta, nec conveniunt inter se Theologi. Alii institutam volunt a S Alexandro, qui vixit primo sæculo, seditque initio secundi, & ex eius decretali suam confirmant sententiam. Verum Decretales 4. sæculo antiquiores, tamquam suppositæ a quodam Isidoro Mercatore, quia primus huiusmodi Decretales Pontificum Epist. in lucem edidit, communiter reiiciuntur. Bellarminus l. 3. *de cultu Sanctorum* cap. 7. contendit in ea Decretali usum aquæ benedictæ tantum præcipi, institutum vero esse ab Apostolis. Sed dato etiam quod Ecclesia, non Apostoli, bene-

benedictionem hanc instituerit, satis est illam esse antiquissimam, ut constat ex Sacramentariis Latinis, & Græcorum Euchologiis. Ex hac aqua benedicta sive sit una, sive altera, semper mos fuit in universa Ecclesia tum latina, tum græca, ut fideles ex aqua sive solemniori, sive minus solemni ritu benedicta secum domum deferrent ad aspergendos cibos, agros, pecora, eorumque stabula, & ad arcendas a propriis domiciliis Dæmonum infestationes, sicuti constat, & ex Græcorum Euchologiis & ex ordine Romano, edito a P. Mabillonio, & ex aliis veteribus monumentis, cum hac sola differentia, quod alibi ut in l. 7. *Capitularium* præscribitur, ut aqua solemnius benedicta extrahatur, antequam infundatur Chrisma; alibi vero, ut in ordine Romano, post ipsius Chrismatis infusionem. Usus aspergendi aqua lustrali est antiquissimus, nec iam inductus in Ecclesiam iuxta sensum Ethnicorum, qui pariter suam lustralem adhibuere, cum minime credamus, sicuti ipsi opinabantur, huiuscemodi aquæ lustratione castimoniam præstari; sed hoc agimus, quia symbolum est interioris ablutionis, & per Ecclesiæ preces sanctificata valet ad expellendos Dæmones, supernamque obtinendam benedictionem. Viri eruditissimi demonstrant, istam aspersionem esse institutionis Apostolicæ, ut Baronius ad annum Christi 132. n. 3. Card. Bona de reb. Liturgic. l. 1. cap. 20. Bellarm. l. 3. de cultu Sanctor. cap. 7. Blanchinus, & alii hic relati a P. Berti, eo quia deprehenditur, hanc aspersionem semper in Ecclesia obtinuisse, nec prima institutio invenitur. Nam de huius aquæ aspersione mentionem faciunt Sinesius Epist. 121. apud Menandrum in Sacramentarium Gregorii, Theodoret. l. 5. cap. 21. Histor. Ecclesiast. ubi etiam refert a Marcello Apamænorum Episcopo aspersione aquæ benedictæ fugasse Dæmones; imo plura huiusce generis mira collegerunt Altacerra, Petrasancta, Gresserus, quos hic refert laudatus P. Berti; qui in his observat, neminem istorum commemorare ritum illum tanquam novum, & sua ætate receptum; & exinde concludit, ad nos ex Apostolorum traditione devenisse. Habert.

Eulogiarum, seu panis benedicti frequens mentio habetur apud Scriptores IV. Sæcul. & plures afferunt decretum Miltiadis qui præcepit, ut oblationes consecratæ distribuerentur per Ecclesias, eas *fermentum* appellans. Consueverunt olim fideles in signum, seu symbolum communionis sibi invicem mittere Eulogias, ut constat ex can. 14. Concil. Laodicensis, quo inhibetur, ne sancta instar Eulogiarum in festo Paschæ ad alias Parochias transmittantur; & can. 82. vetat Eulogias ab hæreticis accipere. Panis benedicti, seu Eulogiarum meminit S. August. l. 2. *de peccator. merit.* cap. 26. Paulinus Episc. Nolanus in fine epist. 25. inter Augustinianas. In Concil. Aquisgranensi cap. 64. anno 817. sancitum est pro Monachis, ut Eulogiæ fratribus, qui eo die non communicaverint, per manus Sacerdotis in Refectorio distribuerentur; quod etiam Hincmarus præstandum sancivit omnibus laicis. Usus Eulogiarum adhuc viget in Ecclesia Græca, apud quos comeduntur a ieiunis non communicantibus, ut Eucharistiæ privationem utcumque compensent: Eulogiæ etenim sunt in supplementum Eucharistiæ, quæ dicebatur *fermentum*; quia sicuti fermentum totam massam pervadit, sic Eucharistia Fidelibus distributa omnes in unum copulat, ac propterea in signum unionis ministerio Acolythorum ad Presbiteros urbanos mittebatur, ut constat ex epist. Innocent. I. ad Decentium Episcopum.

Verum refrigescente fidelium devotione obsolevit usus domum Eucharistiæ asportandæ, quin Concil. Laodicense illud prohibuit can. 14. Quocirca usus Eulogiarum, sive panis benedicti substitutus est tum apud Græcos, tum apud Latinos; unde cum specialem benedictionem accipiat ad spirituales effectus, servandamque unionem, quæ inter fideles debet esse maxima, præbendus non est animalibus, pro quorum pabulis alias benedictiones instituit Ecclesia; imo nonnisi religiosa mente tanquam quid sacramentale sumendus est, & non miscendus cum prophanis cibis, cauteque servandus; ne pereat iuxta decretum Hincmari; *Micas* (inquit) *ne incaute defluant*, *accipiat* (Presbyter) *panem illum sanctum fidelibus distribuens*.

Sacramentale, seu ritus Confessionis publicæ, sed generatim in cœna Domini, & continuo percipiendi a Sacerdote, vel ab Episcopo si adsit, benedictionem, quæ vulgo dicitur *absolutio*, est umbra, & repræsentatio ritus antiquioris, secundum quam publici Pœnitentes initio Quadragesimæ e templo eiecti hac die reconciliabantur, palamque absolutionis beneficium perfecta iam pœnitentia consequebantur. Nihil profecto est in hac cæremonia, licet non admodum antiqua, quod merito reprehendere possint Sectarii: in hac enim Fideles palam se confitentur peccatores, a Deo veniam petunt, pro

pro illis Ecclesia suis suffragiis intercedit, eosque per Ministrum suum benedicit; quæ omnia plane religionem sapiunt, & impellunt ad pœnitentiam, sanctiorisque vitæ consilium.

De benedictione Cinerum. Sunt aliæ benedictiones, quas Hugo Victorinus connumerat inter Sacramentalia; unde de his quoque breviter aliquid dicere censui, ac primo de benedictione Cinerum, quibus Cineribus benedictis significatur contritio, humilitas, pœnitentia. Hinc ut Deum placatum redderent David, Esther, Iudith, Ninivitæ, cinere se consperserunt; cinere excitatur mortis recordatio, unde dixit Rupertus l. 4. *de Divinis Offic.* cap. 10. *Cinere capita nostra aspergimus, ut nostra nobis calamitas ad memoriam revocetur*; idcirco in aspergendis Fidelium frontibus sacris cineribus die Cinerum, futuram resolutionem in primævam pulverem, seu cinerem per eorum mortem ipsis in mentem revocat Sacerdos; *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris*. Hæc consuetudo aspergendi cineribus capita Fidelium die Cinerum orta est ex antiquo ritu cinere aspergendi tali die Pœnitentes, qui ritus evasit postea communis omnibus, quod confirmatur can. 63. Concil. Agathensis, quod iubet, ut initio Quadragesimæ recipiantur cinerum conspersiones.

De benedictione Palmarum. Alter ritus in Ecclesia habetur benedictionis Palmarum, quæ fit in ultima Dominica Quadragesimæ, quæ ideo dicitur *Dominica palmarum*, & hic ritus est antiquissimus, nec alias ab 8. tantum sæculo, ut scribit P. Martene cap. 20. de Antiq. Eccles. disciplin. ut viri docti observarunt ex Sacramentario Gregorii, eiusque per antiquo codice Reginæ Svecorum, in quo mentio fit huius cæremoniæ, nec non ex vetustissimo Calendario edito ab ipso Martene volum. 8. Anecd. & eiusdem iudicio ante quintum sæculum exarato, ubi pag. 72. notatur *Dominica in Palmis, & Statio ad S. Ioannem in Lateranis*. Multa profecto continet mysteria hæc cæremonia benedictionis Palmarum; primum quorum est triumphalis ingressus Christi Domini Salvatoris nostri in Ierosolymam, ut habetur cap. 21. Matthæi; alterum pacis, & gratiæ, ad quam dominica Pascha præcedente pœnitentes & baptizandi festinabant; quare illa dies in ordine Romano appellata est *Dominica indulgentiæ*, & apud Alcuinum aliosve *Pascha competentium*. Illius triumphi Salvatoris sunt palmæ, huius vero pacis rami olivarum. Isidorus l. 17. Etymolog. cap. appellat oleam *pacis insigne*, ut figuratur in ramusculo huius arboris quem columba portavit in arcam, ut habetur Geneseos cap. 8.

De benedictione Cerei Paschalis. Ritum insuper habet Ecclesia benedicendi Cereum Paschalem, quam cæremoniam quoque commemorat Hugo Victorinus. Hanc statutam a Zosimo electo ad Pontificatum anno 417. volunt Sigebertus in Chronic. Leo Ostiens. l. 3. Chron. Cassin. cap. 31. & qui de Ecclesiæ ritibus scripsere, Amalarius, Rupertus, aliive. Observat tamen Baronius ad ann. 418. n. 17. & cum ipso permulti alii, benedictionem Cerei Paschalis Zosimo antiquiorem esse in Ecclesia. Etenim Anastasius, & liber Pontifical. tradunt, Zosimum statuisse, ut Cereus qui accendi tantum solebat in principalioribus Basilicis, benediceretur in singulis quoque Parochiis. Accenditur autem Cereus Paschalis, ob mysterium Resurrectionis Christi, sicuti habetur cap. 9. Concil. Toletani IV. necnon ob Evangelicæ fidei, & gratiæ splendorem.

De benedictione Cereorum qui vulgo appellantur Agnus Dei per summum Pontificem. Ritus quoque viget in Ecclesia consecrandi, seu benedicendi per Sum. Pontificem cereas imagines, quæ vulgo appellantur *Agnus Dei*, eo quod supra tali cera imprimitur figura agni. Improbe obmurmurant contra hunc ritum quoque Sectarii, inter quos Hospinianus, & Apostata Vergerius, quorum primus ait in Apophoretis derivasse a sigillariis, quæ sibi invicem mittebant Romani in Saturnaliorum Festo: alter nauseam sentit, quia Romanus Pontifex pronunciat, coram cum agno impresso (inquit ille tom. 1. in fine) delere peccata *ut sanguinem Christi*. Agit de ritu ceras consecrandi Panvinus, in quo refutant doctissimi recentiores, quod ait, invaluisse ritum hunc postquam desiit usus administrandi in Paschate solemnem Baptismum, ac proinde post IX. sæculum. Sed videtur P. Berti, Panvinus asserere, quod remansit ritus iste sublato antiquiori, quo baptizatis dabatur *cera candidissima cum imagine agni, confecta ex Chrismate, oleo Sancto, cereis paschalibus*; & de solemni ritu benedictionis pertractare, non de antiquiori institutione, quæ saltem sæculo V. vigebat: quod comprobandum protulit olim Vincentius Bonardus in Opuscul. Itala lingua conscripto pag. 32. per ceram Sacram, sive *Agnum Dei* repertam anno 1544. in Sarcophago Mariæ Augustæ Coniugis Imperatoris Honorii, quæ e vivis decessit circa medium V. Sæculum. Et hoc argumento utitur etiam Benedictus XIV. felicissimæ recordationis in absolutissimo opere de canonizatione SS. tom. 4. part. 2.

cap.

cap. 20. n. 12. His ergo agnis abolita est, non confirmata iuxta Baronium, superstitio Gentilium, amuleta, bullasque gestantium. Vergerii vero falsissima est calumnia. Agnos enim, de quibus agitur, symbolum esse Christi qui nos proprio redemit sanguine, recte ait Rom. Pontifex, qui hanc ceram consecrat, benedicit, & dispensat; & omnes Catholici asserunt symbolum esse Christi, qui nos proprio Sanguine redemit; ac agnis iisdem virtutem sanctificandi minime tribuimus, non solum meritoriam illam ac summam, quae est in Christi morte, sed nec instrumentalem, quae propugnatur in Sacramentis. Hi Agni Dei benedici solent solemniter a Sum. Pontifice pontificaliter induto variis Caeremoniis primo anno sui Pontificatus infra octavam Paschae, consecrantur autem in eorum benedictione oleo sacro, & Chrismate. Gregorius XIII. circa hos agnos edidit Constitutionem incipientem *Omni certe*, in qua sub poena Excommunicationis nemini reservatae omnes cuiuscumque gradus, & conditionis afficientis prohibet, ne similes Agni Dei inaurentur, pingantur ullo colore, nullove modo venales fiant ratione benedictionis, sed solummodo ob valorem techae in qua includuntur, vel ratione tantummodo cerae, ex qua sunt constructi. Illicitum est pariter eos liquefacere cum alia cera, ut sic possint multiplicari, nisi ad hoc habeatur speciale privilegium, quod concessum est Monachis S. Mariae Tuliensis, ut tamen ipsi soli, & non alii renovare possint Agnos Dei. Tangere seu contrectare Agnos Dei non licet nisi Clericis in sacris constitutis, ut colligitur ex cap. *Sacratas* dist. 23. usus tamen obtinuit, sicuti notat Sanchez, Diana, & alii passim, ut etiam Laicis & foeminis liceat eos tangere, eo vel maxime si fiat ex devotione, & pietate, vel ut ponantur in aliqua capsula, vel techa aurea, vel argentea, vel huiusmodi.

Benedictio Candelarum in Festo Purificationis B. M. V.

Habetur item in Ecclesia ritus benedicendi Candellas in die festo Purificationis B. M. V. Tribuunt quidam hunc ritum Sergio Rom. Pontifici, qui Cononi successit anno 687. sed Sergius tantum statuit, ut eo die haberentur Litaniae: Ante Sergium vero de hoc ritu, ac festo sermonem habuere Sophronius Hierosolymitanus, Idelphonsus Toletanus, & Eligius Noviamensis Episcopus. Quidam cum Baronio in notis ad Martirolog. Roman. huius caeremoniae auctorem faciunt Gelasium successorem Felicis III. anno 492. eo quia Gelasius sustulerit Lupercalia, ut constat ex erudito eius Commentario adversus Andromachum tom. 4. Conciliorum. Omnes iam concedunt Lupercalia facta fuisse mense Febrario; imo ab his dici Februarium, notat S. August. l. 18. *contra Faustum* cap. 3. Est enim februare idem ac *lustrare*, *expiare*, *purum reddere*: Lupercalia vero idem sunt ac Lustrationes, quibus pelle hirci, vel caprae dissecta, Urbs lustrabatur, lorisque inde factis caesae mulieres opem ferente Iunone facilius concipere, & parere credebantur. Sed refellitur haec sententia ab eruditissimis viris, ex quo Gelasius scribat quidem contra Lupercalia, sed de Purificatione Virginis, candelarumque benedictione nullam mentionem facit. Lupercalia celebrabantur decimaquinta Februarii; unde nihil est in hac caeremonia quod correspondeat Lupercalibus. Menardus vero, Angelus Rocca, & alii permulti, a quibus non dissentit Benedictus XIV. Notificat. in Festum Purificationis 26. verosimilius putant, institutam esse caeremoniam hanc contra Lustrationes Amburbales, quibus Ethnici ut iusta persolverent Diis Manibus, urbem accensis facibus februabant. Sic affirmant Rabanus l. 2. *de Institut. Clericor.* cap. 33. & Innocent. III. serm. 1. *de Purificat.* Rabanus quidem scribit, institutam esse hanc caeremoniam adversus lustrationes Februo sacras, & Innocentius adversus cultum Cereris, quae fertur accensis facibus quaesisse Proserpinam raptam a Plutone; & revera Februus, Pluto, Deus lustrationum, sunt unum & idem. Haec de ritus institutione. Nos autem candelas accensas ferimus, ut sicuti Simeon accepit in ulnis suis puerum Iesum, & superno lumine agnovit latentem in eo maiestatem, sic nos quoque cereum gestantes carnis fragilis, ac labentis symbolum, supernum gratiae lumen imploramus, ut ad imitationem Virginum prudentum lampade castitatis accensa sponso occurramus.

Recensentur aliae Ecclesiae caeremoniae.

Alias insuper habet Ecclesia caeremonias, ut consecrationes Templorum, & altarium, quae variis caeremoniis peraguntur, utendo sacro chrismate, quo utraque variis crucis signis inunguntur, uti dicetur agendo de ritibus Sacramenti Confirmationis, & usu chrismatis: Consecrationem sacrorum vasuum, calicis nempe, & patenae, quibus divinum peragitur Sacrificium, pyxidis, in qua sacra servatur Eucharistia, ostensorii, in quo exponitur publicae adorationi Venerabile Sacramentum; & in horum quoque consecratione adhibet sacrum chrisma: Item benedictionem campanarum cum usu pariter sancti olei chrismatis, quae conse-

secratio dicitur etiam improprie baptizatio.

De Caeremonia lotionis pedum Fer. 5. in coena Domini. Aliam tandem caeremoniam facere solet Ecclesia, nempe lotionem pedum Feria 5. in Coena Domini ad imitationem Christi Domini, quam tali die ipse peregit ad exemplum & exercitium humilitatis, cuius est signum maxime expressivum & conveniens: *Exemplum dedi vobis*, (ait Christus discipulis) *ut sicut ego feci, ita & vos faciatis*. Insuper in tali pedum lotione discipulis significare voluit purgationem etiam a venialibus ante sumptionem sacrae Eucharistiae, ut indicant illa verba Christi; *qui locus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est, mundus totus*; quae purgatio acquiritur non per talem lotionem quasi ipsa per se vim habeat venialia purgandi seu remittendi, aut gratiam sanctificantem conferendi, sicuti Sacramenta, quod nequidem in Discipulis vi sua fecit, sicuti notant Theologi, sed per orationem, & virtutes humilitatis, & charitatis, quae in tali lotione exercentur. Sylvius, P. Berti, & alii.

Extat in Ecclesia ritus quoque benedicendi seu consecrandi oleum Chrismatis, infirmorum &c. qui fit per Episcopum Fer. V. in Coena Domini. Sed de hoc sermo erit, ubi de ritibus Sacramenti Confirmationis.

TRACTATUS
DE BAPTISMO.

Expediti ab iis, quae iuxta stylum Theologicae Scholae breviter egimus de generali ratione Sacramentorum, ea examinanda suscipimus, quae eorumdem singillatim naturam respiciunt: & primum de Baptismo agemus, qui cum nobis initium conferat spiritualis vitae per regenerationem, (per tale enim Sacramentum ad spiritualem vitam renascimur) idcirco primum est Sacramentorum, quod recipere possimus, & ad alia percipienda cum viam aperiat, dicitur a Theologis *ianua Sacramentorum*. In naturali generatione, quae fit parentum opera, ad corporalem, terrenamque vitam nascimur: per supernaturalem vero, quam in nobis operatur Baptisma, renascimur ad vitam spiritualem & divinam. Per primam generationem efficimur filii hominis: per posteriorem filii Dei, & Regni coelestis haeredes. Primus homo (ait Apost. 1. Corinth.) *de terra terrenus: secundus homo de coelo coelestis*. De hoc itaque Sacramento, quo renascimur, abluimur, divini Spiritus participatione donamur, & de antiqua peccati propagine in novam generationem, & vitam transimus, facti nova creatura, novum figmentum, pertractare aggredior.

§. I.

De nomine, ac definitione Baptismi.

Si nominis *Baptismi* ethymologiam, significationemque inspiciamus, cum sit deductum a Graeco vocabulo *mergo*, ac *tingo*, immersionem, ac tinctionem significat; quia nempe qui olim baptizabantur penitus aquis immergebantur, ac tingebantur: nec immersio hic sumitur pro simplici immersione in aquis, seu madefactione, sed pro immersione, quae rei immersae sit simul lotio, seu ablutio; & in tali significatione accipitur a Graecis *baptizare*, idest abluere, ac lavare. Idemque significat in legalibus baptismis, de quibus sacrae loquuntur litterae. Unde nomen Baptismi dupliciter considerari potest, & secundum significationem grammaticalem, & secundum significationem Ecclesiasticam, & Sacramentalem.

Nomen Baptismi apud Sacros Scriptores variis usurpatur significationibus, & quatuor praecipue, ut observat Tournelleius, videlicet in significatione mere litterali, & communi; in caeremoniali, seu legali; in metaphorica, seu figurata, sive ut dicitur ab aliquibus accommodatitia; in Ecclesiastica, & Sacramentali. Variae acceptiones nominis Baptismi.

Baptismus iuxta litteralem vim nominis nihil plus importat, quam ut antea dicebam cum verbo Graeco, immersionem, & intinctionem, ducta hac significatione ab usu vulgari totum mergendi in aquis quod lavare quis velit. Et in hoc sensu baptismata dicuntur quaecumque ablutiones etiam prophanae, ut usus balneorum 2. Esdr. 4. lotiones calicum, aliorumque huiusmodi vasorum. Secundum significationem legalem, Ba-

Baptismi vocabulum in divinis Scripturis significat lotiones illas cæremoniales, quæ iuxta legis præscriptum frequentér fiebant ab Hebræis; unde Baptistæ appellantur a S. Iustino in Dialogo cum Triphone: hinc ortum duxit hæresis Hemerobaptistarum, eorum nempe, qui ut habet S. Epiphan. hæres. 17. tam vere, autumno, quam ætate, atque etiam hyeme quotidie lavant. De usitatissimis Iudæorum baptismatibus, seu lotionibus loquitur Evangelium D. Marc. cap. 7.

Baptismus vero S. Ioannis fuit hic quoque cæremonialis, sed divinitus ipsi inspiratus, ut eiusdem usu viam sterneret, pararetque ad Baptismum Christi per pœnitentiam, ad quam & ipsum Baptisma, & Ioannes baptizans suis prædicationibus hortabatur.

In sensu accommodatitio, seu metaphorico, & figurato utitur Scriptura 1. ad significandam animi afflictionem, quæ non secus ac aqua vehemens, mergit hominem, ac absorbet. Et in huiusmodi sensu ait Christus Lucæ 12. *Baptismo autem habeo baptizari*, hoc est pati debeo, & cruciari. Hinc Pœnitentiæ & Martyrio tum propter dolorem quem utrumque sibi habet annexum, videlicet animi contritionem Pœnitentia, corporis cruciatum Martyrium, tum propter virtutem quam habent diluendi peccata, unde aquæ ablutioni assimilantur, Baptismi nomen accommodatur, & Pœnitentia dicitur Baptismus flaminis, & Martyrium sanguinis, & ut clarius suo loco.

Insuper adhibetur in sensu figurato vocabulum Baptismi in divinis Scripturis ad significandam abundantem, ac copiosam divinæ gratiæ effusionem, ut Actor. 1: dictum fuit SS. Apostolis; *Vos autem baptizamini Spiritu Sancto non post multos hos dies*; & Matth. 3. S. Ioannes ait de Christo Domino; *Ipse vos baptizabit Spiritu Sancto*. Comparatur autem virtus Spiritus Sancti igni ob vim purgandi efficacissimam, veterumque noxarum consumptricem, necnon ob figuram linguarum ignearum, in quarum forma in die Pentecostes Apostolis illapsus est. Porro omnes illæ figuratæ significationes Baptismi desumuntur ex analogia, seu similitudine quam habent, vel cum materia, vel cum effectibus nostri Baptismi Sacramenti. Tandem usu Ecclesiastico, & Sacramentali Baptismi nomine significatur illa lotio, ac ablutio sacra, mystica, & religiosa, qua quis aqua tingitur, seu baptizatur in corpore, ut spiritu regeneretur, & renascatur; & hoc est baptisma illud, quod vulgariter dicitur *fluminis*, quo membra efficimur Christi, filii Dei adoptivi, & Ecclesiæ, idest Christiani, de quo habetur Matth. 28. illud Christi ad Apostolos: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris &c.* & Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*.

Hic autem Baptismus varia insuper sortitur nomina ratione materiæ, formæ vel effectuum. Nam ex parte materiæ appellatur aquæ lavacrum, ut Ephes. 5. Ex parte formæ denominatur sigillum, signaculum, obsignatio fidei, arrha hæreditatis, Sacramentum Trinitatis, Sacramentum fidei; tum quia per Baptismum homo adscribitur inter fideles, tum quia in baptismate sive per se, si sit adultus, sive per Patrinum, si sit infans, fidem solemniter profitetur, ac in hoc Sacramento SS. Trinitas expresse invocatur. Ratione effectuum, hunc vocat D. Paulus ad Titum 3. *Lavacrum regenerationis, & renovationis*, dicitur ablutio peccatorum Actor. 22. *Vitæ novitas*: Rom. 6. *Sanctificatio* 1. Corinthior. 1. *Sepultura veteris hominis cum Christo in mortem; illuminatio, unctio Spiritus Sancti &c.*

Variæ habentur figuræ in divinis Scripturis de nostro Baptismate, quas omnes secundum observationes antiquorum PP. enumerat Catechismus Romanus, ut Diluvium Noeticum, quod peccatores delendo corruptum mundum primævæ restituit integritati, transitus maris rubri, quo Populus Israeliticus liberatus fuit a duro servitutis Ægyptiorum iugo; ablutio Naaman Syri in Iordane ad lepræ emundationem, Circumcisio, & Baptisma Ioannis. Variæ figuræ in Scripturis de Baptismo.

§. II.

De Divisione Baptismi secundum usum Ecclesiasticum, & Sacramentalem.

Baptismus vero secundum postremam allatam significationem huiusce nominis, idest iuxta illius usum Ecclesiasticum, ac Sacramentalem, seu prout est ablutio ad Religionem pertinens, proprie & rigorose unicus est, ut Ephes. 4. *Una fides, unum Baptisma*; & hoc de fide profitetur Ecclesia in Symbolo. Nihilominus triplex Baptisma distingui solet a Theologis, videlicet Baptismus sanguinis, qui est Martyrium; flaminis, qui est Baptismus in voto, seu Baptismi desiderium, & fluminis idest aquæ, & est primum legis novæ Sacramentum, de quo differere hic sumpsimus.

Quid Baptismus sanguinis.

Nomine Baptismi sanguinis intelligitur Martyrium, quod dicitur Baptismus, non quia sit Sacramentum, sed per quandam analogiam ad Baptismi Sacramentum. Nam sicut Baptismus abluendo corpus liberat ab omni reatu culpæ & pœnæ; ita Martyrium in corpore consumatum mundat animam ab omni culpa, & pœna ex opere operato, & hoc per singulare Dei privilegium.

Quid Baptismus flaminis.

Baptismus vero flaminis, idest Spiritus Sancti, qui flamen dicitur, est votum, seu desiderium Baptismi cum actu amoris Dei super omnia, aut contritionis cum proposito suscipiendi Baptismum: & per hunc actum sufficienter quis disponitur ad suscipiendam gratiam, quo veluti quadam lotione ab omni peccatorum sorde anima abluitur, non secus ac Martyrio: Baptismi desiderium & Martyrium Baptisma vocantur, & utrumque metaphorice; quia in casu necessitatis, ubi non est facultas suscipiendi baptismum aquæ, animam mundant a peccato, ut infra dicetur; & sic sunt quædam metaphoricæ ablutiones. Dicuntur etiam ambo Baptismata in voto, propter desiderium huius Sacramenti in utroque conceptum; unde melius denominarentur votum Baptismi: quia cum non sint sacri ritus externi a Christo Domino instituti, non sunt revera Sacramenta. Non desunt tamen, qui negent, & est maior pars, in Martyrio non requiri votum Baptismi fluminis, utpote quod sit remedium peccati Originalis, & per se æquivalens Baptismo, & huius capaces sunt etiam infantes, ut patet in Innocentibus ab Herode interfectis.

Quid Baptismus fluminis.

Baptismus tandem fluminis, idest aquæ, est Baptismus proprie dictus, & qui solummodo est realiter, ac vere Sacramentum quod Characterem imprimit. Et in hoc alia duo Baptismata differunt a Baptismo fluminis, quod illa non sint vere & proprie Sacramenta, nec imprimant Characterem, sicuti Baptismus fluminis. Imo etiam Baptismus flaminis differt a Baptismo fluminis, & sanguinis, quia ille non semper ex voto, sicuti alii duo, omnem pœnam remittit.

Hoc autem Sacramentum Baptismi fluminis, seu aquæ, non secus ac cætera Sacramenta in genere institutum fuisse immediate a Christo Domino, satis superque constat ex sacris litteris; ut habetur expressis verbis Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: & quia institutum voluit Christus Baptismum, ut unicum, & singulare remedium ad primam regenerationem, præcipue ex mortem Originalis peccati, ut sine ipso in re, vel saltem in voto in adultis consequi omnino non posset æterna salus, ait Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intróire in regnum Dei*.

Et hoc patet 1. ex ipsa ratione, seu conditione Sacramentorum novæ legis, videlicet ex eo quod esse debeant ritus externi a Christo Domino instituti. 2. ut illi ritui facta sit promissio gratiæ sanctificantis. 3. ut extet præceptum de illo observando. Hæc autem omnia concurrunt in nostro Baptismate de quo loquimur, nempe & ritus abluendi aqua sub invocatione SS. Trinitatis; & promissio gratiæ sanctificantis, cum talis ablutio regeneratio dicatur in Spiritu Sancto; & mandatum ablutionem illam observandi: ait enim; *Docete .... baptizantes* &c. imo hæc cum tanta præcipitur necessitate, ut sine ipsa in re, vel in voto nemo cælestem patriam ingredi queat. Nemo igitur non videt nostrum Baptisma esse verum legis novæ Sacramentum, æque ac alia a Christo Domino institutum. Et eo vel maxime quod hoc comprobatur ex perpetua ac constanti Ecclesiæ traditione, quæ semper ritum baptizandi observavit, & in hoc ipsi quoque Novatores conveniunt, licet discrepent in assignanda intrinseca Baptismi ratione.

Verum ex proxime dictis manifestissime patet, quam longe a vera natura Sacramenti Baptismi aberrent heterodoxi, dum essentiam Baptismi constituunt in quodam nudo signo, quo Deus nobiscum agit, ac in gratiam suam recipit, ut Melanchton; vel quo initiamur, & cooptamur in Ecclesiæ societatem, ut Christo insiti inter filios Dei censeamur, ut Calvinus; vel quo sola adumbratur remissio peccatorum in nomine Christi, eiusque nomen aperte profitemur, & in ipsius Religionem quodammodo associamur, ut nihil tamen nobis detur, ut autumant Sociniani. Nam in unoquoque horum sensu Baptismus nihil plus est quam quoddam otiosum signum, ac cæremonia vacua omni efficaci virtute ad producendam gratiam sanctificantem in anima suscipientis; quod opponitur doctrinæ Scripturarum, quæ pluribus in locis testantur de Baptismi efficacia ad animarum sanctificationem per gratiæ efficientiam, & collationem. Unde

Definitio Baptismi iuxta Catholicos.

Sacramentum Baptismi definitur a Catholicis, & primum a S. Thoma cum Magistro sententiarum: *Ablutio exterior facta sub præscripta verborum forma*. Ab aliis vero, & cohæ-

cohærenter communi vulgo Theologorum, & Concil. Trident. definitur; *Sacramentum regenerationis per aquam cum expressa Sanctissimæ Trinitatis invocatione*. Et hæc definitio videtur magis accurata, & perfectior; tum quia habetur in Sacris litteris, partim nempe ex cap. 3. Ioann. partim ex Apostol. ad Tit. 3. & ad Ephes. 5. partim ex S. Matth. 28. tum quia omnes Baptismi partes explicat.

Dicitur 1. *Sacramentum*, quod est genus. 2. dicitur *regenerationis*, quæ vox exprimit differentiam distinguentem baptismum tum a Sacramentis veteris legis, tum etiam ab aliis legis novæ; quia per solum Baptisma proprie spiritualiter renascimur. Dicitur 3. *per aquam*, tamquam materiam. Dicitur tandem *cum expressa Sanctissimæ Trinitatis invocatione*, quibus verbis forma Baptismi exprimitur. Et ex his colligitur, Sacramentum Baptismi non esse aquam prout est res permanens, sed usum ipsum, nempe exteriorem ablutionem, ac ipsius aquæ applicationem.

§. III.

De tempore, quo Christus Dominus instituit Sacramentum Baptismi.

Ex Scripturis & Traditione colligi nequit præcisum tempus, quo Christus Dominus Sacramentum Baptismi instituerit. Hinc Theologi in varias, oppositasque circa hoc abierunt sententias. Advocant aliqui Baptismi initium a tempore, quo Christus Dominus in Cœlum ascensurus dixit Discipulis suis; *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos &c.* idest post Christi mortem; & non pauci etiam inter Patres ita opinati sunt, ut S. Chrysost. homil. 28. in Ioann. Theophilact. Rupert. Tertull. & cum illis omnes hi etiam, qui cum Melchiore Cano l. 8. de Locis Theologic. volunt Apostolos non cum alio Baptismo baptizasse ante Christi mortem, nisi cum Baptismo Ioannis, contra alios, qui licet ultro concedant baptizasse eosdem Apostolos etiam ante Christi mortem ipsius Christi Baptismo, sustinent tamen esse prorsus incompertum quando Baptismus sit a Christo institutus. Alii, inter quos Estius, existimant, tunc institutum esse Baptisma, quando Christus Dominus ait Nicodemo; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*. Alii tandem probabilius, & hæc sententia est communior, repetunt Baptismi institutionem inchoate, seu aliqualiter saltem ab ipso Christi Baptismate per Ioannem in Iordane. Et hanc tenent cum Magistro sententiarum in 4. dist. 3. ac D. Thoma 3. p. q. 66. art. 2. Thomistæ, Bellarminus, Suarez, & pene omnes moderni, inter quos Duhamel, Ludovicus Habert, Tournel. q. 3. art. 1. & huic utpote probabiliori adhærendum censeo.

Sententia de tempore institutionis Baptismi.

Probabilius est Baptismi Sacramentum institutum esse a Christo Domino ante eius Passionem, quando in Iordane baptizatus fuit a Ioanne. Et hoc videtur valde cohærens Scripturis, & id quamplurima SS. Patrum testimonia suadere videntur. Et quoad priorem partem multum hanc comprobat illud Ioannis 3. ubi habetur, Christum per suos Discipulos, idest eorum ministerio baptizasse: Cum autem nullatenus credibile sit eos baptizasse baptismo Ioannis, merito dicendum quod Discipuli baptizarent baptismo Christi; inquit enim eo loci S. Evangelista; *Quamquam Iesus non baptizaret, sed Discipuli eius*. Unde si Christus ex testimonio Ioannis baptizabat in baptismate quod ministrabatur a suis Discipulis, non alium certe baptismum ministrare debuerant Discipuli, quam Baptisma Christi, & neutiquam Ioannis; alias non dicendus esset Christus baptizare per Apostolos, sed Ioannes, quod aperte citato Scripturæ testimonio adversatur. Et hoc præclare confirmat inter alios PP. S. August. tract. 15. n. 3. in Ioann. ubi ait: *Baptizabat enim* (Christus) *quia ipse mundabat, non baptizabat, quia ipse non tingebat. Præbebant Discipuli ministerium corporis, præbebat ille adiutorium maiestatis*. Quid explicatius in hoc proposito exoptari potest? Similia habet Cyrillus in Ioann. pag. 156. ubi etiam advertit, nunquam Ioannem per aliorum manum suum contulisse Baptisma. Et hoc apertissime evincitur, ut advertit Habert, ex invidia Discipulorum Ioannis propter Baptismum quem Discipuli Christi ministrabant, ut habetur in cit. cap. 3. Ioann. Nam si Discipuli Christi baptizassent Baptismate Ioannis, non Christi, dictus fuisset per eosdem Christi discipulos baptizasse, & tunc nulla fuisset ratio. Discipulis Ioannis querelarum, invidiæ, & dissidii contra Christi Discipulos propter Baptismum quem ministrabant. Igitur ex hoc sequitur ad evidentiam, quod Discipuli Christi baptizarent alio baptismate a Baptismo Ioannis, ac proinde baptismo Christi, cum non alterius baptismi fiat mentio in Scripturis. Insuper absurdum est dicere, Christum per suos Apostolos baptizasse etiam ante suam Passionem in aqua tantum, idest Ioannis Baptismo; tum

quia ipse Ioannes clare exposuit turbis differentiam inter suum baptisma, & baptisma Christi, quia ipse baptizaret in sola aqua, & Christus in aqua simul, & Spiritu Sancto; *Ego baptizavi vos aqua* (ita habetur Marci 1.) *ille vero baptizabit vos Spiritu Sancto*; tum quia de his qui ante Passionem Christi baptizati fuerant ab eius Discipulis, non legitur denuo fuisse baptizatos, sicuti ii qui Baptismum Ioannis acceperant, ut testatur Scriptura Actor. 19. Hinc S. August. l. *de Unit. Eccles.* cap. 21. & alibi, unum, idemque facit Baptisma datum a Petro ante Christi Passionem, & a Paulo post, & utrumque vocat Baptismum distinctum a Baptismate Ioannis. Imo passim inculcat contra Donatistas, post Ioannem fuisse rebaptizatum, non item post Iudam, qui procul dubio nonnisi ante Christi Passionem, & Christi Baptismo baptizaverat. Item Christus ante suam Passionem dedit Apostolis Eucharistiam, Lucæ 22. & ordinem Sacerdotii, ut constat ex Concil. Trident. sess. 22. can. 2. ubi ita definit; *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem suum; anathema sit*. Non est autem credendum Christum hoc fecisse in Apostolis nondum baptizatis, ac ideo baptismo nondum instituto, cum hic sit ianua ad reliqua alia Sacramenta novæ legis, & primum prioritate institutionis, & necessitatis, ut docet Concil. Florentinum in Decret. Unionis Armenor. Et revera Christus Dominus lavans pedes Discipulorum Ioann. 13. dixit Petro; *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus*, quam munditiem Petrus, & alii Discipuli accepisse non poterant nisi a baptismate Christi quo baptizabatur aqua, & Spiritu Sancto. Et revera vetus est Traditio, Petrum fuisse a Domino baptizatum, & a Petro omnes alios Discipulos, ut Euthimius in Evangel. pag. 324. Evodius apud Nicephorum l. 2. cap. 3. pag. 134. & alii. Igitur Baptismus Christi institutus fuit antequam ipse, & Discipuli eius baptizarent, ac proinde ante eius Passionem.

Quoad alteram vero partem nempe quod inchoate saltem, & aliqualiter institutus sit Baptismus Christi, quando ipse in Iordane baptizatus fuit a Ioanne, tametsi certum non sit, magnam tamen habet probabilitatem, tum quia tunc adumbratum fuit mysterium SS. Trinitatis, cuius explicita prolatio est forma huius Sacramenti; Nam in eo sensibiliter apparuerunt, scilicet manifestæ factæ sunt tres Trinitatis Personæ, ut ex S. August. trac. 6. in Ioann. audita est vox Patris, & in ea voce, quæ de Cælo audita est, demonstratus est Filius, ut Lucæ 3. *Vox de Cœlo facta est; tu es Filius meus dilectus: in te complacui mihi*; visus est Spiritus Sanctus in specie columbæ; tum quia in tali Christi Baptismate mundata, sanctificata, consecrata fuit aqua, ut unanimes docent SS. PP. quæ est materia Sacramenti Baptismi, ad hoc ut ius, seu virtutem haberet sanctificandi eos, qui aquis Baptismatis tingerentur. Unde sapienter arguit D. Thom. q. 66. art. 2. tunc institutum fuisse Baptismi Sacramentum; *Tunc* (ait S. D.) *videtur aliquod Sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum: hanc autem virtutem accepit Baptismus, quando Christus est baptizatus: unde tunc vere baptismus institutus fuit quantum ad ipsum Sacramentum*. Quod autem suo Baptismate huiuscemodi virtutem aquis contulerit Christus, evincitur ex antiquis Patribus. S. enim Ambros. l. 2. in Lucam n. 83. inquit; *Baptizatus est, ergo Dominus non mundari volens, sed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognovit, Baptismatis ius haberent*. Et S. Maximus Homil. 6. de Epiphan. tom. 6. Bibliothecæ PP. pag. 12. ait: *Baptizatus Iesus non sibi, sed nobis baptizatus, non ut purificetur aquis, sed ut aquas ipse sanctificet: baptizatus novus homo, ut novi Baptismatis constituat Sacramentum*. Et sic alii. Confirmat sententiam Evangelica Hystoria, in qua Discipuli nunquam leguntur, ut notat eruditus P. Berti, ante baptizatum Iesum baptizasse, id vero fecerunt Ioanne adhuc superstite, & initio Dominicæ prædicationis: profecto videtur eo tempore, quo Christus ad Iordanem venit, Baptismus ab eo consecratus, & institutus, siquidem antea non erat, & posthac solemni ritu ministrabatur. Valde igitur probabile est Baptismum institutum fuisse a Christo Domino inchoate, seu aliqualiter ante suam passionem, quando a Ioanne baptizari voluit in Iordane, ita ut nihilominus dubium maneat, quo præcise tempore sit complete institutus.

Varia opponuntur huic sententiæ, & præcipue, Baptismo Christi publicari mysterium SS. Trinitatis, quod ante Passionem vetuit Christus Discipulis evulgare. Matth. 17. ubi de Transfigurationis mysterio habetur; *Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat*. In Baptismo dari Spiri-

tum

tum Sanctum, qui datus non est nisi post resurrectionem, ut constat ex cap. 20. Ioannis, cum hoc donum sit effectus Passionis. Baptismum hausisse suam efficaciam a Christi Passione, ex cuius latere cum sanguine, & aqua fluxisse Sacramenta, ait S. August. tract. 120. in Ioann. Baptismum Christi non significare Passionem futuram, sed præteritam, alias coincideret cum Sacramentis veteris legis.

Resp. 1. Mysterium SS. Trinitatis publicari obscure, sicuti factum fuit in Baptismate Christi ad Iordanem, non vero clare & distincte illud explicando: tres vero Personas realiter distinctas in unitate naturæ subsistere, in tali sensu vetitum fuit a Christo suis Discipulis propagare hoc mysterium ante ipsius resurrectionem. Resp. 2. in Baptismate non datum esse Spiritum Sanctum sensibiliter cum tanta effusione; & portentu, ut factum fuit in die Pentecostes, sed insensibiliter; quis enim sibi persuadere potest Christum Dominum ministrasse Eucharistiam spiritu vacuam. 3. S. Ioannem Baptistam, & omnes alios iustos, qui eum præcesserunt, fuisse sine Spiritu Sancto inhabitante. Porro quamvis Baptismus præcesserit Passionem Christi, ex ea tamen etiam futura tamquam ex caussa morali, & meritoria hauriri potuit vim suam moralem gratiam caussandi; non secus ac professio Fidei tempore legis Mosaicæ, ut diximus dum ageremus de Sacramentis in genere, virtutem habebat ex influxu futuræ passionis, aliorumque meritorum Christi venturi ad caussandam iustificationem in fidelibus Sinagogæ. Resp. ad ultimum, Baptismum utique institutum esse ad significandam Passionem Christi præteritam, quod dum actu inchoate instituebatur, nondum esset Passio consummata, id erat mere per accidens; quinimo cum iam proxima esset, poterat haberi tamquam moraliter præsens; nisi etiam dicere velimus, quod cum tota Christi vita non fuerit nisi Passio, revera dici possit Passionem Christi, dum instituebatur Baptismus, quoad aliquam partem fuisse præsentem. Sacramenta autem veteris legis principaliter, imo unice instituta sunt ad significandam Passionem Christi futuram, eaque consummata expirarunt.

§. IV.

De differentia Baptismi Christi a Baptismate Ioannis.

Quod quammaxime differat Christi Domini Baptismus, a Baptismate Ioannis, manifeste patet ex illo Actor. 19. ubi habetur, quod baptizati baptismo Ioannis, iussi sunt baptizari Christi Baptismate, quod certe factum non fuisset, si hæc duo Baptismata valde inter se quoad virtutem non discrepassent. Hinc triplici ex capite inter se differunt.

Primo Baptisma Ioannis non erat Sacramentum, nisi sumpto Sacramenti nomine in ampla significatione, idest pro quolibet signo mystico, ut inter alios sentit D. Thom. 3. p. q. 38. art. 1. Nam de conditione seu natura Sacramenti est, quod sit signum firmum, ac permanens, & Baptisma Ioannis brevi perduravit intervallo, uno videlicet, aut altero anno, ut refert D. Augustinus l. 5. *de Baptism.* cap. 9. *Accepit Ioannes Baptismum non diu mansurum, sed quantum satis esset ad parandam viam Domino.* 2. Baptismus Ioannis conferebatur sine invocatione Trinitatis; imo sine ulla formæ prolatione, ut vult hic Ludovicus Habert. Hortabatur quidem Ioannes initiandos, ut crederent in eum, qui post se erat venturus, sed inverisimile est, usum fuisse verbis hisce hortatoriis tanquam forma, dicendo nempe; *Ego te baptizo in nomine venturi Messiæ*, cum de hac formula sileant Scripturæ, imo alio Patres loquuntur sensu, nec Christo, quem Ioannes baptizavit, conveniebat. Insuper necesse non erat uti formula ad consecrandam materiam nullius efficientiæ ad producendam gratiam. Et concesso etiam (notat P. Berti) quod illa forma uteretur Ioannes in suo Baptismate, maxime adhuc differt a Baptismo Christi; quia lavacrum collatum in nomine *venturi Messiæ*, gratiam pollicebatur, non eam impertiebatur, administratum vero *in nomine Christi advenientis* proximam redemptionem non consummatam, perfectamque præferebat; baptizati autem *in nomine Christi* quem iam mortuum sepultum ac redivivum credunt, completæ redemptionis fructum, ac præsentem regenerationis gratiam percipiunt.

Tandem, ait P. Berti, Baptismus Christi differt ab illo Ioannis, eidemque præstat, quod maiorem scilicet habeat efficaciam, ac valeat ad culpæ ablutionem, dum baptisma Ioannis vi sua non confert nisi legalem, corporalemque munditiam, remissionem autem

tem peccatorum ratione solummodo pœnitentiæ, fideique suscipientium. Et hoc discrimen prædicavit, ac aperte exposuit ipse Ioannes populo, dum professus est, quod suum Baptisma ablueret, & ad pœnitentiam excitaret, Baptismus autem Christi pertingeret animum, eumque gratia Spiritus Sancti perfunderet, ut habetur Matth. 3. *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem post me venturus est, fortior me est . . . . . . ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.*

Verum Novatores, ne cogantur Sacramento Christi tribuere virtutem producendi gratiam, hoc negant discrimen inter Baptismum Christi, & Baptismum Ioannis, exponentes, Baptismum Christi in Spiritu Sancto iuxta allatum textum Matth. 3. fuisse cum in die Pentecostes apparuerunt super Apostolos dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque Spiritus Sanctus supra singulos; quod probant etiam ex Lucæ 3. qui sicuti S. Matthæus, *Spiritum simul, & ignem* commemorat. Sed quam futile sit hoc commentum, non obscure patet. Nam licet verum sit mirabilem illum illapsum Spiritus Sancti appellari metaphorice Baptisma, & Ioannem intendisse animum etiam ad effusionem Spiritus Sancti in igneis linguis; negari tamen nequit Ioannis sermonem non esse accipiendum etiam de Baptismo aquæ, nec ullum aliud Baptisma proprie dictum dare Spiritum Sanctum, cum utrumque innuat dicens; *In Spiritu Sancto, & igni.* Et si contendant Spiritum & ignem ad unam tantum pertinere Spiritus effusionem, itaut sensus sit: ille baptizabit vos Spiritu Sancto in linguis igneis elapso, ut hic contendit Grotius, sequitur, etiam verba illa Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* uni convenire Baptismati; & sicuti non seiungunt energiam Spiritus a linguis igneis, ita nec separare debent energiam ipsam a Baptismate aquæ quæ ex virtute Spiritus Sancti vim habet regenerativam; iuxta cit. textum; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Et de hoc aquæ Baptismo docuere PP. ut inter alios Cyrillus in Ioannem, quod sit in Spiritu Sancto, & igni, quatenus sicuti aqua lebeti infusa, & ad ignem applicata calefaciendi vim induit, ita, inquit citatus P. per Spiritus efficacitatem sensibilis aqua ad divinam quamdam, & ineffabilem vim transformatur. Et catholica veritas de aquæ Baptismo eo vel maxime certa redditur, & innegabilis, quod omnibus latum sit præceptum, ut renascantur ex aqua, & Spiritu Sancto, quod intelligi nequit de Spiritu Sancti descensu in die Pentecostes, qui descensus Spiritus Sancti in igne nequit spectare omnes, sed solos Discipulos Christi Hierosolymis congregatos. Igitur ut quis sive adultus, sive parvulus ingredi queat regnum Cœlorum, baptizari debet, & accipere Spiritum Sanctum in alio symbolo, quam in symbolo ignis. P. Berti.

Alia insuper afferri possent discrimina inter utrumque Baptisma, quæ brevitatis gratia relinquuntur exponenda Dogmaticis, quibus potius enucleare hæc spectat.

§. V.

De tempore, quo Baptisma Christi cœperit obligare.

Quamvis ante Christi mortem, ipsum Baptisma institutum sit; quia tamen leges positivæ, cuius naturæ est lex Baptismi, non obligant priusquam per eorum publicationem ad hominum notitiam perveniant; hinc Baptismi præceptum, ut D. Bernardus qui rem hanc pertractavit epist. 77. ad Hugonem, contra quosdam, qui volebant Baptismi præceptum obligare statim ac dictum fuit a Christo Domino; *Nisi quis renatus fuerit &c.* post multa concludit, ex eo tempore tantum cœpit obligare, ex quo ad hominum potuit pervenire notitiam. Ex qua Bernardi disputatione intelligitur, quod generalis obligatio huius præcepti consecuta fuerit generalem eius promulgationem; particularis vero obligatio particularem manifestationem, qualis facta fuit Nicodemo, & Discipulis Christi ante visam passionem. Et hæc expositio cohæret & ipsi D. Bernardo, qui illam Christi Domini sententiam, *Nisi quis &c.* legem, præceptum, edictum appellat, adhuc, idest ante promulgationem, absconditum, & secretum.

Nec ex hoc ullum sequebatur incommodum humani generis saluti, quia licet renasci ex Spiritu semper necessarium fuerit ad salutem, modum tamen renascendi, qui est per aquam, non fuit necessarius ante eius institutionem, & promulgationem, cum iam alius modus haberetur vel Circumcisionis apud Israeliticum populum, vel fidei in venturum Messiam respectu fœminarum Hebræarum, masculorum eiusdem nationis ante diem octavum, uniuscuiusque sexus, ac ætatis aliarum Gentium. Unde præceptum de Baptismo vim accepit necessitatis partim ex abolitione alterius medii, videlicet Circumcisionis, quæ penitus cessavit quoad omnem

suam

suam vim ex quo lex Evangelii sufficienter fuit evulgata; partim ex sufficienti manifestatione eiusdem praecepti. Unde concludendum, tunc Baptismum generaliter obligare cœpisse, postquam sufficiens facta fuit Evangelii promulgatio, dum simul cum lege Evangelii praedicabatur lex Baptismi, veluti ipsius Evangelii pars. Quare Concil. Triden. asserit, post Evangelii promulgationem, iustificationem fieri non posse sine Baptismo, vel eius voto. Estius.

§. VI.

De materia Baptismi.

Materia Sacramenti Baptismi, sicut extra omne dubium, ut dogma Fidei universa tenet, & semper tenuit Ecclesia, est aqua naturalis. Et haec veritas constat tum ex Scripturis, tum ex perpetua & clarissima Traditione utriusque tam Orientalis, quam Occidentalis Ecclesiae. Ioann. enim 3. habetur; *Nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c.* Actor. 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari.* Et D. Paulus Ephes. 5. ait; *Mundans lavacro aquae in verbo vitae.* Item Petrus Actor. 10. effusa visibiliter super familiam Cornelii Spiritus Sancti gratia dixit: *numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut, & nos?* Eadem aqua baptizavit Christus Dominus, qua ipse baptizatus fuerat a Ioanne in Iordane, ut constat tum ex SS. PP. qui communiter docent, ut antea dicebamus, aquam ex contactu Sacratissimi corporis accepisse vim sanctificandi; & ex controversia orta inter Discipulos Ioannis ob similitudinem baptismi Christi cum Baptismo Magistri. Et hanc materiam Baptismi in aqua naturali multis symbolis praesignavit Deus, ut agnoverunt eximii Ecclesiae PP. inter quos S. Ambrosius *de Mysteriis* cap. 3. tom. 2. qui ait; praenunciatam fuisse Spiritus Sancti virtutem aquae Sacramento collatam, & ab origine mundi, dum Spiritus Dei ferebatur super aquas, & in aquis Diluvii, quibus terra a carnali immunditia expurgata fuit, & in mari, & in nube, & in aquis Iordanis, quando in his a lepra mundatus fuit Naaman Syrus. Sed & hanc praecipue praesignificavit in aqua, quae cum sanguine miraculose effluxit ex Christi transverberato latere post eius mortem, ut communiter interpretati sunt omnes PP. Hanc porro inconcussam doctrinam fidei, quae cum Ecclesia ipsa ortum suum agnoscit, praecipue Ecumenica Concilia, Florentinum scilicet in Decret. de Sacramentis, & Tridentinum sess. 7. can. 2. *de baptismo* docuere, ac definiere, aquam esse istius Sacramenti materiam. Unde recte revera S. August. quoad Baptismum Tract. 5. in Ioannem ait: *tolle aquam, non est Baptismus.*

Aqua naturalis est vera Bapt. ma. teria.

Aqua igitur naturalis idest vera proprie non metaphorice est res determinata a Christo Domino pro necessaria Baptismi materia, ut ex allatis, imo aliis quamplurimis ulterius documentis, quae brevitatis gratia referre omitto, apertissime constat; ac ideo universalis Ecclesia edocta a Spiritu Sancto, ac exemplum & doctrinam Christi institutoris, atque Apostolorum, qui primaevi huiusce Sacramenti fuere ministri, secuta, perpetuo usa est aqua proprie dicta, idest naturali, seu elementari, tamquam prorsus necessaria ad Baptismum conficiendum, imo quoscumque damnavit, qui aliter ausi sunt sentire, ac opinari.

Quare & ex iudicio Ecclesiae damnantis qualcumque sententias quae catholicae adversarentur doctrinae quod proprietatem aquae in Baptismate adhibendae, & ex hactenus dictis manifestissime patet, quam graviter aberrarint olim Manichaei, qui reiiciebant omnem Baptismum collatum in aqua, rati, quod aqua esset a malo principio; Seleuciani, Hermiani, & Iacobitae, qui male ad litteram interpretantes textum illum Ioannis; *ipse vos baptizabit in Spiritu, & igne* (dum metaphorice est intelligendus de gratia & charitate, quae ad instar ignis cor inflammat, accendit, sursum rapit ac peccatorum rubigine absumit) reiiciebant aquam cum Manichaeis, & baptizabant in igne stigmatizando baptizandos in fronte, vel genis ferro candente, aut alio huiuscemodi modo qui revera ignoratur; ac eiusdem sententiae fuerunt etiam quidam Manichaei saeculo 12. dicti Cathari: Pauliniani, qui materiam omnem a Baptismo excludebant, volebantque illum in sola consistere verborum prolatione: Flagellantes 13. saeculo, qui ex verbis Ioannis. *Hic est* (idest Iesus Christus) *qui venit per aquam, & sanguinem*; (quae intelligi debent, Christo crucifixo, ex cuius terebrato latere fluxit aqua, & sanguis) eliciebant sanguinem cum flagellis ex venis baptizandorum, eosque baptizabant.

Patet item, longe errasse illos quoque, qui convenientes quidem circa communem, ac ordinarium usum aquae in baptismo, volebant tamen in casu necessitatis conferri posse baptismum in quovis alio liquore, in vino scilicet, lacte &c. & huius sententiae fuere etiam

etiam Lutherus, & Theodorus Beza, ut de priori habetur in suis colloquiis Symposiacis cap. 17. & de secundo in sua 2. epist. ad Filium.

Nomine vero aquæ naturalis intelligitur aqua dumtaxat elementaris, ea videlicet, quæ ex communi usu loquendi passim simpliciter sine ullo addito, *aqua* dicitur, ut est marina, pluvialis fluvium, fontium &c. sive calida sit, sive frigida, sive dulcis, sive salsa, sive colorata, sulphurea, ferruginosa, sive pura, & clara, sive turbida, seu mixta luto, aut re alia, in tali tamen inferiori quantitate, ut natura aquæ non immutetur, & æstimationem ac usum aquæ retineat; item ea quæ hyemali & pluvioso tempore ex lapidibus defluit, vel ex panno madido, aut ex luto expressa sit, nec non ea quæ ex glatie, grandine, vel nive resolvitur, cum omnes huiuscemodi vere ac proprie sint aqua, & vulgari notione pro vera, & naturali aqua habeantur, & aquæ naturalis nomine vocentur, ac proprium usum aquæ obtineant. Idemque est de lixivio & vaporibus in operculo ollæ densatis, & similibus, quamdiu nempe secundum hominum æstimationem nomen, usumque aquæ retinent.

Quocirca sequitur 1. aquam ex herbis, rosis, aliisve floribus, vel fructibus expressam, licet lavet, non esse aquam naturalem, nec talem communiter vocari, ac pro tali haberi. Idcirco saltem extra casum necessitatis certe non esse materiam aptam Baptismo, cum Christus Dominus nonnisi aquam simpliciter naturalem, ac proprie dictam statuerit pro materia huiusce Sacramenti: huiuscemodi autem succi non magis proprie dici possunt aqua, quam vinum ex uvis expressum. Idemque dicito de vino lymphato, saliva, sputo, lacrymis, sudore, aliove simili humore, de cervisia, ptisanna, iusculo, de liquore ex vitibus defluente: Nam istæ non sunt aqua proprie dicta, & elementaris. Neque valet Baptisma collatum in glacie, nive, pruina, aliisve similibus nondum resolutis, utpote quæ in hoc statu non sint aqua naturalis, & usualis, quæ scilicet etiam nunc usum aquæ retineat, & possit proxime corpus abluere; alias non verificarentur illa formæ verba; *Ego te baptizo*, hoc est abluo. Et hoc dicendum quoque de aqua, cuius tanta sit permixtio, ut potius censeatur corpus mixtum, quam aqua.

Sequitur 2. iuxta S. Thomæ doctrinam hic art. 7. in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo species aquæ non immutetur, posse baptisma administrari. Species autem aquæ non solvitur, nisi quando liquoris quantitas, qui aquæ admiscetur, superet quantitatem aquæ; Unde sequitur, ut infert cit. S. D. speciem aquæ non solvi Chrismatis admixtione, carnium decoctione, sive aliorum huiusmodi, nisi fiat tanta, aut tanta contingat resolutio rei alterius in aqua, ut liquor ex tali mixtione ita factus sit crassus, ut plus constet de alia, quam de ipsius aquæ substantia.

Opponi hic solet casus relatus a Nicephoro l. 3. Hystor. cap. 37. de Hæbreo vita periclitante baptizato cum arena defectu aquæ, quem Baptismum comprobavit Deus miraculose, baptizatum ab illi firmitate sanando. Similiter de Stephano III. circa annum 754. qui non improbavit Baptismum collatum a quodam Presbytero in vino, de quo consultus fuit Pontifex, imo iudicavit infantes ita baptizatos, in tali Baptismo relinquendos esse. Resp. nihil ex his contra nos. Nam allatum miraculum non fuit comprobatio validitatis Baptismi, sed compensatio ardentis ipsius Baptismi voluntatis, ac proinde non est adscribendum validitati Baptismi, sed divinæ clementiæ intuitu pietatis, & fervoris, quo cum simplicitate sic petebatur Baptismus, ac conferebatur. Hinc Dionysius Alexandrinus (ut testatur idem Nicephorus) iussit Iudæum istum aqua baptizari. Illud vero Stephani a non paucis habetur suppostitium, aut saltem dubium, quia Scriptores contemporanei nullam de casu huiusce Baptismi faciunt mentionem, & qui de eo loquuntur, alii attribuunt responsum Siricio, alii Stephano III alii Stephano Tournacensi. Verum supposita etiam hystoriæ veritate, responsum Pontificis respicit solum Presbiteri actionem, ait Habert, de qua erat quæstio, & iudicat in talibus circumstantiis non mereri pœnam excommunicationis. Ad illud vero de infantibus quod in tali Baptismo debeant permanere, volunt Eruditi, verba illa inserta fuisse, vel saltem librariorum culpa mendum hoc irrepsisse. Verum quidquid sit, non Ecclesiæ quæ semper tenuit non in alio liquore, quam in sola aqua baptisma esse ministrandum, sed Pontificis caussam defendimus, ne scilicet videatur cum tam insigni errore recessisse a communi cæterorum Pontificum sententia, qui omnes decreverunt non minus aquam, quam Sanctissimæ Trinitatis invocationem, necessariam esse ad Baptismi validitatem.

Dixi antea de aquis, seu liquoribus ex-

pressis

pressis ex herbis, ac floribus, saltem extra casum necessitatis non esse materiam aptam baptismo; quia Christus Dominus statuit solam aquam naturalem pro Baptismi materia; & licet aquæ expressæ usum aliquem aquæ retineant, communiter tamen dubitatur, an sub nomine naturalis aquæ comprehendantur, ac proinde non sine gravi culpa tali dubia materia, dum certa haberi potest, quis uti valet in Baptismi confectione. In casu tamen extremæ necessitatis, seu in gravi mortis periculo, quando certa materia, idest naturalis aqua haberi nequit, tunc licitum est uti, imo adhibere tenemur qualemcumque dubiam materiam sub hac conditione, *si hæc materia sit sufficiens*, & ad hoc sufficit etiam tenuis probabilitas, ait hic P. Antoine, ut esset in supradictis liquoribus expressis, aliisve, quæ speciem aquæ præseferunt, ipsiusque usum retinent; quia in necessitate subveniendum est proximo eo meliori modo, quo fieri possit. Quocirca in extrema necessitate iuxta multos baptizare tenemur etiam in aqua ex sale resoluta, in cervisia valde tenui &c. sic tamen, ut si baptizatus supervixerit, iterum baptizandus sit sub conditione; *Si non es baptizatus &c.*

Ad licitam Baptismi administrationem adhibenda est aqua benedicta. Verum tametsi quæcumque naturalis aqua, seu elementaris, & proprie dicta, sit vera materia ad validam Baptismi administrationem iuxta Christi Domini auctoris Baptismi institutionem, nihilominus ex Ecclesiæ instituto ad licitam huius Sacramenti collationem adhibenda est aqua ad hunc finem benedicta, in Sabbato sancto vel vigilia Pentecostes, sacro chrismate permixta, quæ in sacro Fonte mundo nitida, ac pura diligenter servatur, ut ex Ritual. Rom. tit. *de Baptism.* ita ut si quis extra casum necessitatis in quo haberi non posset aqua benedicta, in aqua non benedicta seu prophana solemniter baptizaret, ex communi sententia graviter delinqueret contra præceptum, usumque Ecclesiæ, & debitam huic Sacramento reverentiam.

Hæc autem Ecclesiæ praxis ex Apostolorum traditione derivare colligitur, ex eo quod illius initium non legatur, & de ea veteres Patres loquantur, ut præcipue D. Dionysius, qui floruit Apostolorum temporibus; & inter posteriores PP. meminerunt de hac baptismalis Fontis benedictione S. Basil. l. *de Spirit. Sancto* cap. 27. S. Cyprian. epist. *ad Ianuarium*, S. Ambrosius l. 1. *de Sacrament.* cap. 2. S. August. Homil. 27. & 30. aliive. Licet tamen differant Græci a Latinis, quod hi bis in anno aquam baptismalem conficiunt, & Græci quoties ministrandus est Baptismus; eandem tamen consecrationis formam usurparunt, ut constat ex Euchologio, quam a mille & amplius annis adhibent. Henn. Quod si contingat apud Latinos, ut aqua baptismalis corrumpatur, vel effluat, seu quovis alio modo deficiat, Parochus denuo in Fonte bene nitido, & mundo solita formula novam aquam consecret. Si fuerit congelata curetur ut liquefiat; & si partim fuerit congelata & partim soluta, aut nimium frigida, poterit ipsi admisceri parum naturalis calidæ in vase ad hoc parato, ut aliquantulum calefiat, ne infantulo noceat, ac ea uti ab baptizandum; ita ex Ritual. Rom.

Nota. Ritus benedicendi aquam baptismalem quoad modum, non fuit semper idem; nam uti habetur ex Patribus, prioribus quinque sæculis erat magis simplex, consistens in aliqua Oratione, in signo Crucis, & invocatione Sanctissimæ Trinitatis, aut Iesu Christi; Auctor enim Constitutionum Apostolicarum loquens de hac cæremonia ait, quod Sacerdos pergens ad aquam baptismalem eam benedicit, Deum invocat, ac laudat, gratias ei reddit, ipsumque adorat. Post quintum sæculum, & præcipue tempore S. Gregorii Magni additæ fuere aliæ cæremoniæ, quando iam inducta erat in usu infusio Chrismatis in aqua baptismali in modum Crucis cum eadem aqua immixti, & immersio Cerei Paschalis cuius incertum est initium. Infusione tamen chrismatis complebatur benedictio, ita ut tunc temporis erat talis benedictio aquæ baptismalis fere eadem ac ea quæ hodie est in usu. Hæc autem cæremonia fiebat magno apparatu, ut habetur de his omnibus in antiquo Sacramentario Gregoriano. Post benedictionem aquæ ministrabatur Baptisma, sed prius tamen, sicuti nunc etiam est in usu, Sacerdos aspergebat aqua benedicta omnes adstantes, & quisque libere poterat de ea in vasis accipere, domumque deferre, ac pie uti ad domos aspergendas, arva contra turbines, aliaque infortunia; implebantur pariter ex ea pilæ ad fores Ecclesiæ, quæ post redditam Ecclesiæ pacem ex quo cœperunt publica templa ædificari, ubique ponebantur, ut signum essent purificationis ingredientibus, qui hac aqua frontem sibi tingebant; aut præservationis egredientibus. Talis tamen usus fiebat antequam hæc aqua benedicta adhibita fuisset ad baptizandum, imo tantum cursu temporis excrevit erga hanc aquam reverentia, ut vetitum fuerit, ne

quis

quis de ea acciperet post Sacri Chrismatis mixtionem, ut habetur ex Hugone Menardo in suis annotationibus in Sacramentario Gregoriano cap. 73. l. 2. Ita P. Chardonus in sua historia de Sacramentis.

Nota quod quando S. Patres ita loquuntur de effectibus & necessitate aquæ benedictæ in collatione Baptismi, ut totam sanctificationis vim eidem videantur tribuere, ut inter alios S. Cyrillus Hierosolymit. dum ait; *quod sicuti id quod super altare profanum offertur, quamvis ex se simplex, fit immundum Dæmonum invocatione, sic & contra aqua, quæ ex se est simplex elementum, invocatione Spiritus Sancti, Iesu Christi, & Patris vim aquirit sanctificandi:* quando PP. ita loquuntur, loquuntur potius de usu ipsius aquæ cum forma Baptismi in collatione huius Sacramenti, quam de aqua ut benedicta, vel si de hac eos loqui velis, loquuntur emphasi oratoria, ut extollant non virtutem quam habet etiam aqua pura, idest non benedicta, sed eiusdem aquæ benedictæ dignitatem; alias loquerentur contra communem Ecclesiæ sensum, quæ semper sensit, & docuit, validum esse Baptisma etiam in aqua non benedicta collatum, sicuti Christus Dominus instituit. Nam benedictio aquæ baptismalis instituta, & ordinata fuit ab Ecclesia ad hoc ut maiorem excitaret in populis devotionem, ac reverentiam erga Baptismi Sacramentum.

§. VII.

De Divisione Materiæ Baptismi.

Non secus ac in aliis Sacramentis, quæ in usu seu actuali eorum administratione consistunt, in Baptismo quoque, qui eiusdem est conditionis, duplicem agnoscunt Theologi materiam, quarum unam *remotam* vocant, & hæc est ipsa elementaris aqua; *proximam* alteram, & est ipsius aquæ actualis usus, seu ipsius aquæ ad corpus baptizandi passiva applicatio, nempe ipsius actualis ablutio. Dicitur aqua naturalis materia remota Baptismi, eo quod aqua de se sit magis adhuc indeterminata, remotiusque ad baptismum se habeat, quam ipsa ablutio. Hanc vero divisionem inter materiam proximam, & remotam, quæ communiter obtinuit apud omnes Theologos, Farvacquez nostri ævi celeberrimus Theologus censet alienam esse a mente Conciliorum & Patrum, qui unicam tantum materiam, idest aquam præcise sine ulla distinctione remotæ, & proximæ agnoscunt & prædicant in Baptismi Sacramento, eo quia aquæ applicatio sive immersio, sive infusio, sive aspersio, non sit materia Baptismi, sed actio baptizantis. Nihilominus tamen talis distinctio non sine maximo fundamento inducta est in usum a Theologis. Nam si a Philosophis omnibus calamus dicitur ante scriptionem instrumentum scriptionis in actu primo, seu remotum, licet unice determinatus sit ad scriptionem; in actuali vero scriptione instrumentum in actu secundo, seu proximum; sic non est minor ratio quod aqua ante applicationem dici possit *materia remota*, & in applicatione *proxima*, utpote quæ ante applicationem non ingrediatur in compositionem Baptismi; imo indifferens sit ad Baptismum & ad alios usus; in applicatione vero ingrediatur formaliter. Et sic res se habet in materia aliorum Sacramentorum, nempe quod res antequam applicetur dicatur materia *remota* Sacramenti, *proxima* in applicatione.

Materia igitur *proxima* Baptismi est ablutio, scilicet applicatio passiva, & immediata aquæ ad corpus, ut censeatur moraliter ablui. Nam illud est materia proxima Baptismi, quod cum forma intrinsece concurrit ad conficiendum Baptisma. Cum igitur concurrat aqua ita applicata ad Baptismi compositionem, ut iam per se patet, hinc est proxima ipsius Baptismi materia. Hæc autem baptismalis ablutio, seu aquæ applicatio super corpus fieri debet a Ministro successive, successione orta ex motu locali aquæ ad corpus, vel corporis ad aquam, ut communiter DD. quia talem instituit Christus ablutionem, ut homo dici possit moraliter ablutus, quod sane fieri nequit sine successivo aquæ contactu. Unde

Sequitur 1. nullum esse Baptisma dum quis una, aut altera aspergitur gutta, si aqua non defluat, cum talis dici queat aliquantulum, seu leviter madefactus, non vero ablutus; sicuti etiam si quietus quis sisteret in aqua prorsus immota; quia tunc non fit ablutio, quæ significat motum aliquem, vel aquæ ad corpus, vel corporis ad aquam. 2. hunc motum fieri debere ab ipso baptizante, alias dicere non posset, *ego te baptizo.*

Sequitur 3. Resolutionem nivis, aut glaciei factam solummodo in corpore baptizati, non esse ablutionem, quæ sufficiat ad Baptismum; quia tunc materia aquæ cum fiat mediante calore baptizati, censetur fieri potius ab ipso baptizato quam a baptizante; idcirco in praxi ante baptizationem debet Minister eam resolvere.

Sequi-

Sequitur 4. non valere Baptismum, dum quis videns puerum labentem, aut proiectum in puteum, seu flumen, formam ordinariam super ipsum proferat; quia cum talis ablutio procedere censeatur non a vidente, sed ab alio, falsa esset forma; imo etiamsi forma esset prolata ab eo qui proiicit puerum in aquam; quia tali proiectione dici non posset quod illa puerum ablueret, sicuti revera hoc posset dici, si eum proiceret cum funiculo. Hinc validum conficeret baptisma Minister, qui submitteret infantem aquæ e tecto defluenti; quia tunc submittens censetur moraliter abluere; quod tamen in praxim duci nequit non urgente necessitate.

Sequitur 5. Non requiri ad Baptismum, ut pars corporis abluta reddatur a sordibus libera; quia licet hoc requiratur ad mundationem corporis, non requiritur tamen ad mundationem spiritus, ad quam sola sufficit ablutio, sive corpus mundetur, sive non.

§. VIII.

De modis, quibus fieri potest ablutio in Baptismi collatione.

Triplex ratio ablutionis baptismalis. Ablutio baptismalis tripliciter fieri potest, immersione videlicet trina, vel unica, infusione, & aspersione; prima quarum nempe immersio fit per demersionem totius corporis in aquam in quam adulti per se descendunt; altera idest infusio per infusionem aquæ supra corpus, vel super aliquam ipsius partem. Tertia tandem per proiectionem aquæ super unum, vel plures, ut contingit quando a Sacerdote aspergitur populus, vel aliquid aliud aqua benedicta. Quia Christus Dominus Baptismum instituit, ac fieri iussit ad modum ablutionis, cum ad hoc requiratur, ut non secus ac panni mundandi, res abluenda aqua madescat, & ad hoc melius conferat rei abluendæ immersio in aquam; imo Christus Dominus per immersionem a Ioanne Baptismum acceperit; hinc ab Apostolis, primis huius Sacramenti Ministris, conferri cœpit Baptisma per immersionem, & hanc trinam in aqua in nomine trium Trinitatis Personarum, ut comprobatur ex canone 50. Apostolorum, in quo statuitur deponendum esse Sacerdotem qui trinam omitteret immersionem, ac unam tantum faceret in memoriam mortis Christi. Hic autem mos perduravit usque ad quartumdecimum sæculum, & ultra.

Num vero immersio ita necessaria sit ad valorem Baptismi, ut alii duo modi, infusio scilicet, & aspersio non sufficiant, controvertitur inter Græcos Schismaticos, & Latinos. Contendunt enim illi contra Ecclesiam latinam trinam immersionem necessariam esse saltem ex divino præcepto. Hinc factum fuit, ut Marcus Ephesinus soluto Florentino Concilio, in quo conventum fuerat inter Græcos, & Latinos, ut unaquæque Ecclesia suum ritum servaret in Baptismi collatione, Græca scilicet trinam immersionem, Latina infusionem, in sua Encyclica ad omnes Orbis Episcopos redarguit Occidentales, quod duo admiserint Baptismata contra illud Apostol. Ephesior. 4. *Unum Baptisma*.

Variæ sunt rationes quibus Græci suam protegunt sententiam, idest Baptismum apud Hebræos secundum suam etymologiam significare immersionem; Christum Dominum per immersionem baptizatum fuisse a Ioanne, ut Matth. 3. *Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua*. Per immersionem Apostolos baptizasse. Baptismum celebrari in signum mortis, ac sepulturæ Christi, ut Roman. 6. Tandem censendum esse divinitus traditum (notat Vincentius Lyrinensis) quod ubique & ab omnibus fuit semper servatum, qualis est immersio in Baptismate conferendo, cuius praxis servata est a tempore Apostolorum usque ad Sæculum 13. in Ecclesia Latina, & in Græca adhuc servatur. Item SS. Patres expresse docent trinam immersionem præceptam fuisse a Christo Domino. Ita S. Chrisostom. homil. *de fide*, Summus Pontifex Pelagius cap. *Multi* dist. 4. de consecrat. Theodoretus l. 4. Hæreticar. Fabularum cap. 3. qui arguit Eunomium de subversione ritus Baptismi a Christo præcepti, ac ab Apostolis traditi, dum ait, opus non esse, ut baptizandus ter immergatur, aut Trinitas invocetur. Verum hisce non obstantibus indubitatum est, immersionem sive trinam sive unicam necessariam non esse ad validitatem Baptismi, nec necessitate Sacramenti, nec divini præcepti, sed sufficere posse tum infusionem, tum aspersionem. Et in hoc nobiscum conveniunt etiam Novatores, qui baptizant per infusionem.

Contra Græcorum sententiam nunc communiter sustinent moderni Theologi, immersionem nullatenus necessariam esse, sed sufficere infusionem, vel aspersionem ad validam Baptismi collationem. Et hoc probant variis exemplis etiam priorum quando invenitur adhibita aspersio, & infusio in collatione Baptismi, & primum exemplo D. Petri, qui cum uno die baptizaverit tria millia

lia hominum, & altera quinque millia, in tanta multitudine, & brevi spatio temporis certe nonnisi aspersione, vel saltem infusione hoc peragere potuit. Item S. Laurentii, qui, ut notat P. Martene, baptizavit Romanum militem, aqua ex urceo effusa, ut referunt acta martyrii, & exhibet etiam nunc pictura pervetusta posita in Basilica S. Laurentii in agro Verano, ubi exponitur Romanus tali modo suscipiens lavacrum a S. Laurentio. Sic Gratialanus, Bacchus Iunior, Luidgerius Episcopus, ut ex eorum actis comprobatur, notat quidam Eruditus Scriptor, quod Baptismum recepere per infusionem. Et sic de aliis etiam habetur, puta de baptizatis in carcere, ut custos carceris, & domus eius a D. Paulo, Actor. 16. & præcipue de Clinicis, idest de iis, qui differentes Baptismum ad ultimam ægritudinem, decumbentes baptizabantur in lecto infusione certe, vel aspersione, & neutiquam immersione, quæ in talibus circumstantiis fieri non poterat. Horum autem Baptisma semper habitum fuit validum, & ratum, ut ex S. Cypriano, qui de hoc Baptismo in Epistol. apud Pamelium 79. ait; *nec quemquam movere debet quod aspergi, vel perfundi videntur ægri cum gratiam Dominicam consequuntur, quando Scriptura Sancta per Ezechielem Prophetam loquatur, & dicat; & aspergam super vos aquam mundam*. Nec unquam sancivit Ecclesia, ut si convalescerent iterum tingerentur: imo Concilium Neocæsariense can. 12. ad annum 314. aliaque posteriora tale Baptisma approbarunt, tametsi vetuit, baptizatos in ægritudine ordinari in Presbiteros; nam hoc factum fuit, quia videntur potius initiati necessitate, quam ægritudine, sive quod officia Sacerdotii explere non possent, quos ignaros fidei elementorum baptismum suscipere ægritudo coegisset.

Et ratio manifesta suffragatur nostræ sententiæ, nempe quod existimarunt veteres modum abluendi respicere dumtaxat disciplinam, seu solemnem Baptismi administrationem, in quo pro temporum, locorum, personarumque diversitate admitti potest mutatio, cuius conditionis iidem veteres esse censuere immersionem baptismalem, ut constat ex eorum testimoniis, præcipue Tertulliani l. de Pœnit. cap. 6. S. Cypriani cit. Epistol. ad Magnum circa Baptisma Clinicorum per infusionem, aliorumque. Et revera cum ad veritatem Baptismi requiratur vera ablutio, & hæc contingat sive Baptismus conferatur per immersionem, sive vel infusionem, vel aspersionem, patet ad evidentiam, quod hi modi pertineant non ad valorem Sacramenti Baptismi, sed ad disciplinam, ac proinde sine ullo præiudicio validitatis Sacramenti variari possint, dummodo vera forma, & reliqua, præcipue quoad naturam aquæ serventur.

Nota Traditiones alias esse quæ spectant ad regulam Fidei, & hæ inviolate sunt custodiendæ; alias quæ spectant ad ritum, & disciplinam, & hæ pro temporum vicissitudine mutationi seu variationi subiiciuntur.

Dicet forsan aliquis: Cornelius Papa consultus a Fabiano Antiocheno, qui baptizaverat per aspersionem, innuit se de tali Baptismo dubitare. Respondetur, Pontificem dubitasse de hoc Baptismo non quoad valorem, sed quoad ipsius effectum, quia ille baptismum petierat in extremis, qui baptismum sanus contempserat.

Corruunt igitur rationes supra allatæ Græcorum pro necessitate immersionis, & trinæ ad validitatem Baptismi. Et 1. illa ducta ab Ethimologia, quia Baptismus secundum Ethimologiam, & usum nominis apud Iudæos importat, seu significat ablutionem, ut antea diximus, quocumque modo fiat, non præcise immersionem, ut patet tum ex cap. 7. Marci, ubi lotiones urceorum, & lectorum dicuntur Baptismata; lecti certe per immersionem non abluebantur; tum ex cap. 15. Matth. ubi arguuntur Discipuli, quod manus non lavent quando manducant.

Item secunda ex Baptismo Christi Domini per immersionem; quia Christus Dominus secutus est communem morem Iudæorum, sicuti secundum eorum morem celebravit Eucharistiam in vino aqua mixto, & in pane azimo, qui solus illis diebus in usu erat apud Iudæos. Unde Christus Dominus Baptismum instituit in immersione, & Eucharistiam in azimo tamquam in circumstantiis non pertinentibus ad substantiam illorum Sacramentorum, sed reliquit dispositioni Ecclesiæ, vel retinere, vel commutare. Et hæc responsio militat etiam contra tertiam deductam ab ordinario Apostolorum usu, & praxi. Dixi *Ordinario*, cum ut iam vidimus de D. Petro, & Paulo, baptizaverint etiam per infusionem.

Quarta pariter ex illo Apostoli Rom. 6. Nam ibi Apostolus alludit quidem ad immersionem, quæ illa ætate erat in usu, sicuti nunc Concionatores ex veste alba qua vestiuntur recenter baptizati, probant eos exuisse veterem hominem, & novum induisse,

se, sed neutrum signum pertinet ad essentiam Sacramenti, quandoquidem illa sufficienter exprimitur per ablutionem qua significatur peccati destructio, & gratiæ sanctificantis infusio.

Quinta tandem de divino præcepto, quod arguit ex universali usu, patet prorsus insubsistens; quia secundum antiquiores PP. immersio, & trina, præcepta est a Christo Domino ratione rei significatæ, non vero præcise ratione sui. Canon vero Apostolicum statuens deponendum esse Presbyterum, qui semel in Baptismo mergit, non per hoc declarat nullum esse baptismum sine trina mersione collatum, sed tantummodo deponi eam non adhibentem, propterea quod nonnulli baptizabant non in nomine Trinitatis, sed in nomine Christi mortui pro nobis, & ad hunc ritum inducendum utebantur una tantum immersione. Sed hic versatur difficultas potius super numerum mersionum, quam super ipsam mersionem, utraque quarum ut hactenus ostendimus, non est necessaria ad substantiam Sacramenti, ita ut, dummodo cætera quæ ad essentiam pertinent huiusce Sacramenti, serventur, semper validum est sive fiat per immersionem, sive per infusionem, aut aspersionem, sive hæc unica sit, sive trina, cum neuter horum rituum pertineat ad essentiam Baptismi, ad quam sola & vera ablutio requiritur quocumque modo fiat, sive semel, bis, aut ter, cum explicita invocatione Personarum SS. Trinitatis.

Acriter propugnarunt PP. prioribus sæculis, ut divinitus traditam, trinam immersionem in Baptismo, ut retunderent præsumptionem illorum Hæreticorum, qui negantes Trinitatem Personarum, ritum immutarunt in baptismate, omittendo in ipsius collatione Divinarum Personarum invocationem; unde in sustinenda trina immersione vindicare volebant Apostolicam Traditionem de tali Divinarum Personarum invocatione in Baptismo administrando, non ostendere trinam immersionem præcise ratione sui esse divinitus præscriptam, sed tantummodo ratione significationis, hoc est Christum voluisse, ut tres Divinæ Personæ necessario essent in Baptismo exprimendæ. Habert.

De Variatione ritus in Baptismo conferendo.

Circa 14. Sæculum, vel 15. prorsus immutatus fuit ritus conferrendi Baptismum relicta immersione, quæ fere universim usque ad illa tempora perduraverat. Et primum monumentum quod huiusce variationis invenit P. Martene valde in antiquis Ecclesiæ ritibus versatus, est Concil. Ravennæ celebratum anno 1311. quod concedit Ministro, ut libere possit conferre Baptismum in utroque modo, scilicet & immersione, & infusione, cum cæteroquin in permultis Pontificalibus, ac Ritualibus tum antiquis, tum modernis, uno excepto cuiusdam Galliarum Ecclesiæ, in omnibus invenerit præscriptum ritum trinæ immersionis. Imo non obstante libera concessione Concil. Ravennat. pro usu infusionis, nulla contingit immutatio; quia, ut refert D. Baillet, usus immersionis perseveravit in Ecclesia usque ad 15. Sæculum, quando infusio communiter inducta fuit in usum, & statutum fuit, ut hæc pariter ad exemplum immersionis fieret tripliciter.

Ratio autem quare immersioni substituta fuerit infusio, prætendit cit. Baillet, quod fuerit magna difficultas pro debitis præcautionibus in fæminarum Baptismo, ut incontaminatus servaretur religiosus pudor. Sed hæc est ratio nimis infirma, cum antea per tot sæcula, quando in multo numero baptizabantur mulieres, adultæ, & statim post homines, nullum contigerit inconveniens; unde multo minus hoc suspicari poterat circa sæculum 15. quando perraro contingebat etiam in magnis civitatibus adultas fæminas baptizare, & fere nunquam eodem casu, quo homines adulti. Gaspar vero Iuveninus alias affert rationes maioris momenti, quare Ecclesia post tot sæcula amplexa sit ritus baptizandi infusione, relicta immersione, & eam præcipue, quæ non est levis, ut prospiceretur incolumitati tenellorum infantium, aliisque incommodis, quæ inevitabilia in continuatione illius ritus videbantur.

De qualitate ablutionis, & parte abluenda.

Certum est, quod non indifferenter sive immersione, sive infusione nunc baptizare licet, sed quisque tenetur servare suæ Ecclesiæ consuetudinem, quæ sicuti advertit D. Augustinus in epist. 54. *ad Ianuarium* n. 2. quando fidei non opponatur vel moribus, semper est servanda; & Baptisteriorum forma scilicet servanda est, idest baptizando per infusionem ubi talis est consuetudo, & figura Baptisterii suæ Ecclesiæ accommodata solæ infusioni, & e contra.

Non sufficit 1. ad Baptismi valorem, quod aqua attingat vestes, aut capillos baptizandi, sed necesse est, ut corpus eius perfundatur, alias non ipse, sed eius vestes, &

& capilli ablui dicerentur. Idcirco ad veram ablutionem requiritur contactus physicus, & immediata aquæ applicatio ad id quod abluitur; unde non sufficit aquam applicare panniculis, nec utero materno in quo adhuc detinetur infans, nec secundinæ, quæ est pellicula qua subinde involuti nascuntur infantes, cum hæc non sit pars corporis infantis, sed eius involucrum. Quare in praxi curandum est quod aqua in ea copia adhibeatur ut ad cutem perveniat, & qui baptizatur, merito, & secundum hominum æstimationem censeatur ablutus. 2. debet ablui una ex præcipuis corporibus partibus, maxime vero caput in quo omnes sensus vigent, ex quo proinde principium animalis vitæ manifestatur, cum secundum Philosophos resideat rationalis anima in ea cerebri glandula, quam Anatomici vocant *Conarium*, excipiens animales spiritus, rerumque corporearum imagines. Hæc autem ablutio affinis est immersioni, quia ita videtur homo ablui aquis, dummodo in quadam copia super caput eius effluant. Unde sic legitur in Rit. Rhem. 1595. *debet fieri trina immersio super caput eius*. Idcirco sequitur, dubium esse Baptisma in quo abluitur manus vel pes infantis, imo etiam aliqua pars notabilis, ut brachium, pectus &c. & graviter peccaret, qui extra casum necessitatis non ablueret caput, quia exponeret Sacramentum periculo nullitatis. Unde Rituales communiter docent, in tali casu renovandum esse sub conditione; quia ex priori ablutione infans videtur ablutus, secundum quid, non simpliciter. Habert.

In casu tamen necessitatis, puta si ex materno utero emitteret fœtus manum unam, pars quæ apparet, perfundenda est secundum Ritualis Romani præscriptum, tit. *de Baptizand. parvul.* ubi hæc habentur. *Nemo in utero matris clausus baptizari debet, sed si Infans caput emiserit, & periculum mortis immineat, baptizetur in capite, nec postea si vivus evaserit erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum in illo, si periculum impendat, baptizetur, & tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus. Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri.* Similia habet S. Thom. q. 68. art. 11 ad 4. Ex hac præscriptione intelligimus, non constare de validitate Baptismi si alia a capite pars abluatur; quandoquidem forma conditionalis adhibenda non est nisi re diligenter pervestigata probabilis subsit dubitatio, ut monet cit. Ritual. tit. præcedenti.

An vero in Baptismate facto per immersionem requiratur emersio, discrepant Theologi, affirmantibus aliis, aliis vero quamplurimis negantibus, & hæc probabilior videtur, ac verior. Nam ad veram ablutionem requiritur solum immediata, ac successiva aquæ corpori applicatio, orta ex motu locali, vel aquæ supra corpus, ut fit in effusione & aspersione, vel corporis super aquam, & in aquam, ut in immersione, sive postea fiat emersio, vel non. Et revera nec Christus unquam hanc emersionem ad valorem batismi requisivit, sed tantum ablutionem, nec fieri potest in Baptismo, qui hodie confertur per infusionem, cum in hac nulla possit intervenire emersio. Quocirca inferunt Theologi validum esse Baptismum infantis, quem quis in fluvium, aut puteum proiicit animo eum baptizandi, simulque emergendi, modo formam debitam proferat priusquam aquis infans suffocetur; quia, aiunt, tunc adsunt materia, forma, & intentio, sicuti ad valorem Sacramenti requiritur. Quidquid tamen sit de veritate huius sententiæ, certum est, non licere infantem sic proiicere, etiamsi aliter baptizari nequeat, & timeatur statim moriturus; quia hoc esset directe innocentem occidere, cum hæc immersio sit per se, & directe occisiva infantis; ad ablutionem autem per accidens ex sola intentione mergentis dirigatur.

Nota quod idem qui profert formam, debet etiam abluere, ac ablutionem cum prolatione formæ coniungere, idest forma proferri debet dum fit ablutio; alias forma esset falsa, & ideo Baptisma nullum. Non est tamen necesse, quod prolatio formæ comitetur omnes tres immersiones, aut infusiones, si tres fiant; sed satis est ut cum alterutra, sive prima, sive secunda, sive tertia copuletur, & tunc si intra unam solam ablutionem absolvatur forma, tunc aliæ ablutiones se habent per modum partium integralium, ut quandoque contingit in Extrema Unctione, ubi etiam unctiones omnes adhibentur. Sedulo tamen curandum, ut effusiones &c. cum ipsa forma absolvantur simul moraliter.

Fo[…] profe[…] renda[…] ab ab[…] eare.

§. IX.

De forma Sacramenti Baptismi.

Non secus ac contra Materiam Baptismi, contra eius Formam quoque in varios lapsi sunt errores Hæterodoxi, quibus formam huiusce Sacramenti a Christo Domino traditam

tam infecerunt, ut Gnostici, Marcitæ, Montanistæ, Sabelliani, Paulianistæ, Photiniani, Eunomiani, Elcesei, Menandriani, nonnulli Bonosiacorum, Arianorum, & etiam recentiorum, ut Lutherus, Zuinglius. Etenim vel admittebant hi Trinitatem in divinis, & formam adulterarunt, vel mutando propria Divinarum Personarum nomina quæ præscribuntur in forma tradita a Christo Domino, vel creatas personas divinis adiungendo, ut Gnostici, Marcitæ, qui teste S. Irenæo l. 1. cap. 21. alias 18. baptizabant *in nomine ignoti Patris universorum, in veritate matre omnium, in eo qui in Iesum descendit, in unione, & redemptione, & communione virtutum*; vel negabant Trinitatem, & quasdam sibi formulas secundum impium eorum dogma sibi fabricarunt, ut Ariani, qui cum negarent Filium esse unum Deum cum Patre, idest Patri consubstantialem, hac forma utebantur: *Ego te baptizo in nomine Patris per Filium* (quasi instrumentum, & creaturam) *in Spiritu Sancto*. Denique licet Novatores adhibeant eamdem apud nos usitatam formam, errant tamen quam maxime circa eamdem, dum existimant illam minime esse necessariam, cum putent sola fide aprehendi iustitiam, nec alias conferri vi Sacramenti. Unde ait Zuinglius l. *de vera, & falsa Religione*, valere Baptisma quocumque modo conferatur sine ulla prolatione formæ; quia baptizari in Dei nomine nihil aliud importat, quam per fidem in Deum inseri. Et similia habet Lutherus l. *de Capti. Babilon.* cap. *de Baptismo*, ubi ulterius contendit, quod si Baptisma quis in nomine Dæmonis conferret, & baptizatus in nomine Domini reciperet, valeret Baptismus. P. Henn.

Quidquid tamen sit de Hæreticorum deliramentis, certissima est & de fide ea forma, quam Ecclesia in baptizando perpetuo & constanter servavit, nempe; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, tametsi aliqua accidentali diversitate exprimatur a Græcis, ac a Latinis; videlicet pro eo quod dicitur in Ecclesia Latina, *Ego te baptizo*, dici soleat in Græca, *baptizetur*, seu *baptizatur servus Christi*, addito etiam nomine eius qui baptizatur.

Hanc autem formam tenet Ecclesia acceptam ex Apostolica Traditione iuxta præscriptum Christi Domini ad Discipulos post resurrectionem, quibus ait Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Verum quidem est, quosdam recentiores putare, hanc formam non habere Ecclesiam ex Scripturis, sed ex sola Traditione, eo quia censeant, verbis illis Christi Domini non significatum esse quæ verba in baptizando adhibenda sint, sed solum præceptum fuisse, ut in nomine, seu virtute Trinitatis baptizarent. Veteres tamen differentes de verborum necessitate, ex laudato loco Matth. plerumque probationem depromunt, inter quos S. Basilius cap. 12. *de Spirit. Sanct.* S. August. l. 3. *contra Donat.* cap. 10. 14. & l. 7. cap. 53. dicens, Baptismum non esse ratum, nisi verbis Evangelicis consecratum. Imo Ecclesia ex allatis verbis semper intellexit baptizandum esse sub forma supra allegata.

Quare necessario, & essentialiter requiritur, ut in forma Baptismi fiat expressa invocatio Sanctissimæ Trinitatis, ita ut invalidum sit Baptisma, si absque distincta divinarum Personarum invocatione conferatur; & hoc patet ex supra allato Matth. textu, ubi præcipit Christus Dominus suis Discipulis, ut baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et hoc etiam communi consensu Patres omnes tradidere, inter quos expresse docet S. August. l. 6. *de Baptism.* cap. 25. dari *certa evangelica verba*, non alia utique quam ista; *In nomine Patris &c.* ut habet l. 3. cap. 15. sine quibus *consecrari non potest*: & sic loquuntur alii PP. tum Græci tum Latini, quorum testimonia brevitatis gratia hic congerere prætermitto. Hoc docet perpetua praxis universalis Ecclesiæ, Græcæ scilicet, & Latinæ, utraque quarum non alia forma ab initio usque ad præsentem diem consuevit Baptismum administrare, imo semper reiecit hæreticorum baptisma sine invocatione SS. Trinitatis collatum, & illud approbavit in quo fit talis divinarum Personarum distincta invocatio. Sic Concilium Nicænum ratum habuit Baptisma Novatianorum, irritum Paulianistarum, & canon 49. Apostolorum veluti interpretans de forma verborum laudatum locum Matth. 28. reiecit baptismum in morte Domini collatum, ita subiungens: *Non enim dixit nobis Dominus: in morte mea baptizate, sed euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine &c.*

Hanc vero universalis Ecclesiæ sententiam de invaliditate Baptismi collati sine expressa invocatione Sanctissime Trinitatis, confirmat ipsa Apostolorum praxis, qui ut ipse Christus Dominus præceperat, nonnisi sub distincta Divinæ Trinitatis Personarum invocatione Baptisma contulere. Ex quo patet,

tet, quod non solum nunc, sed nunquam ratum fuit Baptisma sine Trinitaris invocatione. Docent enim PP. & nominatim Basilius l. *de Spiritu Sancto* cap. 12. ex Christi præcepto, & immobili traditione acceptam hanc formam in Ecclesia retineri; præceptum intelligunt datum Matth. 28.

Unde iure merito maior celebriorum Theologorum pars, contra plures alios insignis pariter notæ, sustinent, Apostolos nunquam Baptismum in solo Christi nomine contulisse; & sic non solum nunc ratum esse non posse, ut volebat Caietanus, sed nunquam ratum fuisse Baptisma collatum in solo Christi nomine, omissa distincta Divinarum SS. Trinitatis Personarum invocatione; & hoc patet tum ex Scriptura, tum ex SS. Patribus priorum sæculorum. Ex Scriptura plane, cum Actor. 19. miratur Paulus quod Ephesii respondissent, se nescive, an esset Spiritus Sanctus, ita eos interrogavit, *In quo ergo baptizati estis?* Unde clare innuit D. Paulus, morem fuisse apud Apostolos baptizandi invocando Spiritum Sanctum, ac proinde alias simul duas personas.

Verum quidem est, quod variis in locis divinæ Scripturæ dicuntur Apostoli baptizasse in nomine Christi Domini, ita ut videantur sola huiusce nominis invocatione Baptismum ministrasse, sicuti habetur expresse Actor. 8. & 19. Rom. 6. ubi dicitur; *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus*; & Actor. 22. commemorat Paulus, sibi dixisse Ananiam: *Baptizare, & ablue peccata tua invocato nomine ipsius*, scilicet Christi; & ita pariter sensisse videntur aliqui ex Patribus, inter quos S. Ambrosius, qui l. *de Spirit. Sanct.* asserit, Eunuchum baptizatum in Christo consecutum fuisse plenum mysterium. Sic D. Bernardus, qui sæculo 12. interrogatus de puero, quem ob periculum mortis laicus baptizaverat dicens; *Baptizo te in nomine Dei, & veræ Crucis*, respondet Epist. 43. alias 340. his verbis: *Ego vero hunc Baptismum puto; nec sonum vocis veritati Fidei, & pietati intentionis præiudicare debuisse*. Habert. Verum ut advertit hic Estius, ipsa sermonis nonnulla varietas satis admonet, non hic significari certam verborum formulam, qua usi fuerint Apostoli in baptizando. Deinde subiungit, quod ex aliquot aliis locis, præcipue Actor. facile intelligi potest, quod ea phrasis *in nomine huius, vel illius* significet virtutem, auctoritatem, meritum, aut nomen pro re nominata. Sic Actor. 4. Petrus significat se in Christi virtute sanare infirmum: *In nomine Iesu Christi surge, & ambula*. Sic auctoritas explicatur Ioannis 5. & 10. ubi Christus dicit se venisse, & operari in nomine Patris sui. Meritum significatur Actor. 10. his verbis; *Remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum*. Nomen porro sæpissime accipitur in divinis litteris pro re nominata, ut Actor. 4. *Non est aliud nomen sub Cælo datum &c.* Quatuor igitur modis intelligi potest Apostolos baptizasse in nomine Christi, videlicet vel per virtutem eius, vel eius auctoritate, vel per meritum eius, vel in ipso Christo, idest baptismo Christi, in quo sensu loquitur Paulus allegato loc Rom. 6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu &c.* & secundum aliquem ex his modis intelligenda sunt allata testimonia, non alias, quod pro forma Baptismi usi sint invocatione ipsius nominis tantum, relicta invocatione divinarum Personarum Trinitatis. Et sic etiam intelligendi sunt PP. qui tali phrasi loquuntur, ut apposite ait. S. Augustinus l. 3. *contra Maximum* cap. 17. *Qui in nomine Iesu iussi sunt baptizari, intelliguntur non baptizati nisi in nomine Patris, & Filii &c.*

Ad testimonium autem D. Pauli Actor. 22. *Baptizare, & ablue &c. invocato nomine ipsius*. Respond. invocationem non esse referendam ad baptizantem, sed ad baptizandum, ut ex Græco, sicut notat Estius, clarum est.

Ad illud D. Ambrosii respondet Habert, ipsum clare requirere l. *de Mysteriis* cap. 4. ad veritatem Baptismi in Ministro expressam trium divinarum Personarum invocationem; quare ne sibi contrarius videatur loco supra laudato cæteroquin valde difficili, dicendum eo loci non de baptizantis, sed de baptizati fide loqui, velleque solum, baptizandum, ut effectum Sacramenti consequatur, debere credere mysterium SS. Trinitatis; & hanc suam fidem satis exprimere, si interrogationibus Ministri respondeat, quod credit in Patrem, vel in Filium, vel in Spiritum Sanctum, quia nominando unam personam satis intelligitur alias credere.

Ad epistolam tandem D. Bernardi Resp. passim haberi ut spuriam, ac veris furtim adiectam; & admisso etiam quod sit genuina, quid privata huius S. P. opinio contra torrentem Patrum aliter sentientium? Et eo vel maxime, quod S. D. ita modeste singularem suam opinionem protulit, ut eam sapientiorum iudicio subiiciat; *sine præiudicio*, inquit, *sanius sapientis*.

Unde

Unde improbabiliter sentire videntur, qui volunt; Apostolos saltem initio suæ prædicationis post acceptum Spiritum Sanctum, ut nomen Christi illustrius, amabiliusque redderent, divina dispensatione sic baptizasse, ut solum Christi nomen exprimerent; quandoquidem huiusce dispensationis nullum nec in Scripturis, nec in Traditione extat vestigium, cum ex opposito manifestissimum sit in Evangelio præceptum factum a Christo Domino Discipulis baptizandi in nomine Divinarum Trinitatis Personarum. Non enim opus erat exprimere inter baptizandum Christi nomen, ut cognitum fieret, & venerabile, cum non deessent alia media, & fere infinita ad hunc finem, puta quod ad huiusce nominis invocationem claudi gressum, cæci visum, ægri sanitatem, mortui vitam reciperent; imo illud etiam consequebantur Apostoli assidua prædicatione fidei Christi Redemptoris, & catechismo, ac instructione, qua antecedenter ad Baptisma de tali fide in Christum baptizandos edocebant. Estius.

Dicet aliquis, Si ex eo quod Christus præcipiat baptizantes baptizare in nomine Patris &c. tenemur exprimere in Baptismo tres divinas Personas; cum Scriptura præcipiat, ut omnia faciamus in nomine Iesu Christi, tenebimur exprimere in Baptismo vocem hanc *in nomine Iesu Christi*. Resp. negative: Primum enim præceptum est Sacramentale de forma Sacramenti, quæ in verbis consistit, partemque constituit Sacramenti; secundum autem est morale, de intentione, seu fine, quem operans proponere sibi debet in suis operibus, & qui sine verbis haberi potest.

Solet hic opponi responsum Nicolai I. ad consulta Bulgarorum, in quo videtur asserere, validum esse baptisma in solius Christi nomine collatum. Verum respondent Theologi, S. Pontificem obiter loquutum fuisse in sua responsione veluti Doctorem privatum, & sic errori fuisse obnoxium; & ipse S. Thom. aliive fatentur, in hoc negotio errasse, esto nihil interea in re hac, ut Pontifex, determinaverit.

§. X.

De vocibus formæ, quæ necessario exprimendæ sunt ad Baptismi validitatem.

Certum est 1. præter distinctam divinarum Personarum prolationem, exprimendam esse in forma Baptismi, saltem indirecte, actionem baptizantis, idest vox *baptizo*, aut alia æquivalens; & hoc definitum fuit ab Alexandro III. *Extrav. de Baptism.* eiusque effectu cap. 1. ubi resolvit, eum qui ter immergens puerum relinquit *Ego te baptizo*, licet dicat *in nomine Patris &c.* non baptizare; & Alexand. VIII. proscripsit propositionem, quæ n. est 27. *Valuit aliquando Baptismus collatus sub hac forma: in nomine Patris &c. prætermissis illis: Ego te baptizo*. Et ratio est; quia cum immersio in aquam, vel aquæ supra caput infusio, sit indifferens tam ad abluendum, quam ad refrigerandum, ut censeatur lotio potius, quam refrigeratio, debet ad hoc per formam determinari, ac ideo in ea exprimenda est actio Baptizantis, & non refrigerantis, ut significetur aquam ad abluendum adhiberi; & eo vel maxime quod Ecclesia ex verbis Christi *baptizantes eos* illam actionem semper apprehendit necessario esse exprimendam.

Dixi *saltem indirecte*; quia in hac Græcorum forma approbata a Florentinó: *Baptizatur talis servus Christi*, non ponitur directe persona baptizantis. Idcirco invalida esset hæc Baptismi forma; *Baptiza Petrum*; quia néc directe, nec indirecte exprimitur persona baptizantis. Probabiles tamen videntur (licet in praxi vitandæ) sequentes formæ; *Baptizet te Christus*; *baptizeris a Christo*; nam tametsi videatur tota actio Christo attribui, satis colligitur ex circumstantiis etiam ministerialiter attribui baptizanti.

Græci usi sunt forma antea laudata, *baptizetur, vel baptizatur talis servus Christi* ad refellendam superbiam Hæreticorum, seipsos primarios Ministros, vel etiam auctores Sacramentorum constituentium, ut colligitur ex S. August. l. 50. Homil. 29. Latini vero, quia de Christo principali omnium Sacramentorum auctore orthodoxe semper senserunt, activum quoque loquendi modum semper retinuerunt.

Item exprimenda est persona baptizandi, & quidem in actu signato ait P. Henn. per pronomen *te*, aut æquivalens; & est communis DD. ac omnium Catholicorum doctrina, qui talem expressionem habent de essentia formæ, ut irritum censeant Baptismum, ubi hæc deficiat expressio. Et hoc colligitur ex cit. loco Matth. *Baptizantes eos*, & ex Ecclesiæ praxi, & traditione. Idcirco Florentinum in Decret. alias citato, ut indicaret necessariam esse signatam personæ baptizandæ expressionem, non habet simpliciter: *Baptizetur servus Christi*, sed *baptizetur talis servus Iesu Christi*. Alexander item III. exeunte 12. sæculo in suo Decret.

de Baptismo, & eius effectu hoc definivit his verbis; *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris &c. non dixerit; Ego te baptizo in nomine &c. puer non est baptizatus*: & hoc confirmat etiam supra allegata præscriptio Alexand. VIII. proposit. 27.

Dixi *aut æquivalens*: unde non impediret Baptismi validitatem, licet praxi Ecclesiæ graviter forsan obliganti adversaretur, qui diceret; *Baptizo te præsentem, baptizo Petrum; baptizo hunc: a me baptizaris*. Item si adulationis, aut honoris caussa diceret: *Baptizo Dominationem vestram*, ac similia.

Nota; quod licet Græcorum forma valida sit, ut constat ex Florentino Concil. quod eam approbavit, peccaret tamen Latinus si ea uteretur; sicuti etiam peccaret Græcus si formam latinam adhiberet: quia uterque adversaretur ritui, ac consuetudini suæ Ecclesiæ, quæ cum sit altera lex, graviter obligat in re gravi, sicuti est variare formam Sacramentorum contra legitimum ritum Ecclesiæ in qua versatur.

Si relinquatur particula *in*, puta si dicatur, *baptizo te nomine Patris &c.* forma nulla est, & invalida, ut cum communi docet Henn. quidquid in contrarium sentiant Coninch, aliique, putantes quod iam subintelligatur; quia omissio vocis *in* variat omnino sensum, ac insinuat Ministrum baptizare vice Patris &c. cum baptizare debeat in auctoritate Patris.

Idemque dicito de suppressione particulæ copulativæ *&*, ut si pro forma dicatur: *Ego te baptizo in nomine Patris Filii Spiritus Sancti*, cum sublata tali particula non satis exprimatur distinctio Personarum, qua omissa non subsistit Baptisma; nec sufficienter suffragaretur, etiamsi per commata unam Personam ab alia seiungeret, ut v. g. *in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti*. Ita sentiendum est post Iræneum, Chrysostomum, Gregorium, quia saltem dubietatem parit, ac proinde huiuscemodi formæ expressio est vitanda. Omittens vero *Amen* non peccaret, quia licet in Rituali Leonis X. legatur: tamen nec in verbis Christi, nec in Rituali Romano hæc vox reperitur.

De variatione verborum formæ, quæ ipsam invalidare possit.

Tripliciter mutari seu variari potest forma Baptismi.

Nota variationem formæ fieri posse vel immutatione verborum, vel detractione, vel transpositione. In his omnibus contingit formam manere eandem secundum substantiam, & vitiari. Si enim mutatis verbis additis, detractis, transpositis idem sensus servatur, censetur manere forma integra, ac ideo valida; si vero sensus mutetur, non est forma eadem, ac proinde est invalida: & hanc doctrinam melius exempla illustrabunt. Primo si verba sumantur synonima, ut Græca, vel Hebraica, vel Gallica pro latinis non vitiatur forma. Neque item si quis diceret; *Ego te abluo, vel tingo in nomine &c.* latinum nomen substituens pro Græco.

Si autem quis baptizet in nomine Genitoris, & Geniti, & Spirati seu flaminis, seu procedentis ab utroque, putant quidam ratum esse baptisma, eo quod pro synonimis communibus habeantur. Communior tamen sententia est, non fore validum, eo quia proprie non sint synonima, utpote significantia Personas non ut Personas, idest non sub ratione subsistentium, seu personarum, sed proprietatum.

Item si quis diceret *in nomine Patris maioris, Filii secundum humanitatem minoris*, non vitiaretur forma, sed additione quadam extenderetur, & explicaretur; multoque minus vitiaretur dicendo *In nomine Patris Omnipotentis, & Filii Redemptoris, & Spiritus Sancti Paracliti*.

Si quis addat baptizando conditionem, quæ non existit, puta dicendo, *Si ego sum omnipotens*, vel *si tu es sine peccato*, nullum fit Baptisma. Itidem si quis copulativam coniunctionem mutet in disiunctivam dicendo; *In nomine Patris, vel Filii*, nullum est Baptisma. Si interponat quis verba impertinentia, quæ ad alium sermonem divertant, si tanta non sint, ut non tollant continuationem sermonis inchoati, quoad eius significationem integra manet forma; si vero secus, non remanet.

Si quid autem eorum subtrahatur, quod, ut iam diximus antea, ad substantiam formæ requiratur, iam evidens est nullatenus effici Baptisma. Quod si ex quadam linguæ præcipitantia vel sermonis imperitia omittatur littera, vel syllaba, non per hoc destruitur forma, cum hoc sufficiat ad exprimendum conceptum, licet tamen reverentia Sacramenti postulet, ut integre, & distincte verba pronuncientur. Unde mutatio quæ oritur ex sola sermonis incongruitate, non destruit formam, dummodo tanta non sit, ut ex verbis percipi non possit sensus per ea significatus; & ita declaravit Zaccharias Pontifex in suo rescripto ad Bonifacium, ut refert Gratianus *de Consecrat. distinct. 4. cap. Retulerunt*.

Transpositio autem verborum per se non vitiat formam, ut si dicatur *In Patris, & Fi-*

Filii, *& Spiritus Sancti nomine ego te baptizo*; nec similiter si Personarum inter se ordinem convertas; quia tametsi conveniens sit, quod in prolatione ordo Personarum secundum originem servetur, & si secus faciat, graviter minister peccet, id tamen necessarium non videtur ex parte Sacramenti, quia personæ quocumque ordine nominatæ sunt unum efficiens principium in Baptismo, & sub ea ratione ibi nominantur. Quod si transpositio sensum immutet, non iam censebitur forma suam substantiam, valoremque retinere.

Adsunt aliæ quoque mutationes circa formam, veluti si dicas, *in nomen Patris &c.* quæ mutatio non corrumpit formam: si vero dicatur *in nomina*, *vel in nominibus Patris*, *& Filii &c.* tunc & Magister, & S. Thom. ac plerique alii credunt sensum formæ corrumpi, & invalidari, dividendo potestatem in Deo, quæ per nomen significatur: Secus vero si dicatur; *In nomine Patris*, *& in nomine Filii*, *& in nomine Spiritus Sancti*, quia post unum idemque vocabulum *nomen* omnium trium Personarum ter repetitum idem intelligitur ac si dicatur; *in nomine Dei Patris*, *& Dei Filii*, *& Dei Spiritus Sancti*, ubi non plures Dei, sed unus Deus intelligeretur. Insuper dicere quis posset: *Ego te baptizo in Patre*, *& Filio*, *& Spiritu Sancto*, aut *in nomine Patris per Filium*, *& Spiritum Sanctum*, vel *in nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*, *& B. Mariæ Virginis*, aut alterius quartæ personæ, aut in fine addendo, *& inæqualium personarum*. Primo modo validus videtur Baptismus tali forma collatus eo quod servetur expressa invocatio Trinitatis, nec quicquam erroris immisceatur, nisi forte quis putet Trinitatis unitatem per *nomen* significatam necessario exprimendam esse, de quo quidem non habetur certa probatio. Secundo autem modo validus non apparet ex miraculo aquæ disparentis, quod refert Nicephorus l. 19. cap. 35. Tertio modo pariter si fiat invalide, fit propter adiunctionem erroris, quo præcedentium verborum sententia subvertitur. Estius

Invalida esset pariter forma, si omissa Personarum distincta invocatione baptizaret quis in nomine solius Trinitatis, ita ut diceret; *Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Trinitatis*; quia ex sæpe laudato testimonio Matth. 28. præceptum habetur a Christo Domino, baptizandum esse invocatione singularum Personarum divinæ Trinitatis; *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* & talis, ut vidimus, est Traditio, & perpetua praxis universalis Ecclesiæ.

§. XI.

De Ministro Sacramenti Baptismi.

Non discrepat in hoc puncto a Catholicis inter Novatores Lutherus, sed recedit Calvinus, qui, ut habetur in eius libro Institut. cap. 15. §. 20. & sequent. in quovis etiam extremæ necessitatis casu vult solos Ministros Ecclesiæ ordinatos ad hoc & vocatos, posse Baptismum conferre, & huic consonat Beza q. 140. de Sacram. & hic perniciosissimus sive etiam error, sive solus usus invaluit apud Græcos Schismaticos, ut ex Arcudio cap. 11. de Bap. ductos forsan, ut notat hic Habert, ex illo quod scribit S. Basilius in sua Epist. *ad Amphilochium*; quod sane testimonium in hac parte nullum est, eo quia adhæreat errori Cypriani, & Firmiliani contra Stephanum Papam.

Nota 1. hic non agi de Ministro primario Baptismi, qui, ut iam vidimus dum ageremus de Sacramentis in genere, est Christus Dominus principalis omnium Sacramentorum Minister, sed de secundario, & hic iuxta Ecclesiæ sententiam, & praxim duplex est, unus dicitur solemnitatis, & ordinarius; alter necessitatis, & extraordinarius. Minister solemnitatis ille intelligitur, qui cum solitis Ecclesiæ cæremoniis publice, ut Minister ad hoc ordinatus, Baptismum ministrat. Necessitatis vero, & extraordinarius, qui urgente necessitate, idest in casu mortis imminentis, dum prompte haberi non potest Minister ordinarius, Sacerdos scilicet, vel Diaconus, sine solitis cæremoniis private baptizat.

Nota 2. Aliud esse baptizare valide, aliud baptizare licite. Primum enim tantum importat quod ponantur requisita ad substantiam Baptismi, videlicet legitima forma, & materia, præscindendo a culpa, quam quis possit incurrere in baptizando, ut contingeret si laicus baptizare vellet, dum adest Sacerdos & Parochus. Secundum vero importat quod ponantur requisita ad baptismum sine peccato, ut contingit in Ministro ordinario baptizante sine conscientia peccati mortalis, vel in extraordinario baptizante in casu necessitatis ob defectum Ministri ordinarii. Hisce prænotatis sit. *Aliud baptizare valide, aliud licite.*

Quilibet homo viator, qui usum habet rationis, capax proferendi formam, & adhibendi materiam, sive vir sit, sive mulier, fidelis, aut infidelis, aut hæreticus, baptizatus

vel non, valide in omni casu; & in casu necessitatis, si ordinarius deficiat Minister, licite etiam, sine tamen solemnitate, baptizare potest. Nam haec fuit Christi voluntas, quae nobis manifestatur ex Scriptura, Patribus, & Conciliis, & ex perpetua Ecclesiae praxi. Ex Scriptura utique; quia Apostoli baptizarunt adhuc laici, priusquam nempe ordinarentur. Ioann. 4. D. Paulus baptizatus fuit ab Anania, qui a pluribus creditur laicus. Ex Traditione, eo quia Nicolaus I. in sua responsione ad Bulgaros docet, validum, ratumque esse Baptismum collatum a Iudaeo, & Pagano. Et plura Concilia approbaverunt ut validum Baptismum etiam a laico collatum, ut inter alia Lateranense IV. quod cap. *Firmiter* de summa Trinitate, §. *Una vero*, ita habet; *Sacramentum Baptismi a quocumque rite collatum proficit ad salutem*. Et Concil. Florentinum in Instructione Armenor. distinctius rem explicat dum ait; *In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus vel Mulier, imo etiam Paganus, & Haereticus baptizare potest*. Idemque definivit cap. *Quodam*, Caus. 1. *q.* 1. *n.* 97. Hinc praecipitur Pastoribus, ut instruant Obstetrices de servandis in Baptismo in casu necessitatis ab ipsis conferendo. Ly vero *in casu necessitatis* notat, validam & licitam a quocumque Baptismi collationem; de valida vero etiam extra casum necessitatis docet perpetua Ecclesiae praxis, quae dum legitima adhibita fuerit materia, & forma, semper approbavit Baptisma collatum ab Infideli, & Haeretico, vetando ne huiuscemodi Baptismata iterarentur, ut contra S. Cyprianum & Firmilianum acriter sustinuit Stephanus Papa. Et equidem valde congruum erat, ut dum agetur de Sacramento tantae necessitatis, sine quo in re, vel in voto adulti, in re autem parvuli desiderium Baptismi concipiendi incapaces, aeternam salutem consequi nequeunt, redderetur omni meliori modo facilis, ac commoda eius administratio.

§. XII.

De solemni ordinario Baptismi Ministro.

Solus Sacerdos, sive Episcopus sit, sive Presbiter est ordinarius Minister Baptismi solemniter conferendi, Diaconus vero extraordinarius.

Et quoad primum patet ex illo Matth. 28. ubi videtur, Christum Dominum demandasse munus baptizandi solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus; ait enim Apostolis: *Docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* Verum cum solemniter baptizare, sicuti & alia Sacramenta ministrare, sit actus spiritualiter pascentis, & hoc officium non omnibus Sacerdotibus indiscriminatim conveniat, sed iis quibus utpote ad hoc destinatis commissum est populorum regimen, quales sunt Pontifex, Episcopus, aliive inferiorum Ecclesiarum, seu Parochialium Rectores, seu Parochi; hinc ex usu etiam loquendi hi dici solent ordinarii solemnis Baptismi Ministri, qui ex eorum deputatione ad munera pastoralia praeter potestatem *ordinis* sicuti habent alii Sacerdotes, eam simul teneant potestatem, quae dicitur *iurisdictionis*, qua alii Sacerdotes carent; ac proinde isti sine gravi culpa nequeunt Baptismum solemniter ministrare, & etiam extra casum necessitatis id nequeunt, nisi de licentia, vel delegatione Sacerdotis principalis, qui est Parochus: quod verum est etiam de ipso Parocho baptizante eum qui sit alterius Parochiae, imo Parentes ipsi sine gravi culpa non possunt infantem ad aliam Parochiam baptizandum deferre; quin tenentur directo Ecclesiae praecepto proprium assumere. Peccaret itidem graviter cathecumenus si ab alio quam a loci Parocho baptismum peteret; quia niteretur modo inordinato Baptismum obtinere, & praesertim quia induceret alium ad rem sibi illicitam. Ac propterea optime praescriptum legimus in Ritual. Rom. solemnis baptismi Ministrum esse Parochum, vel alium Sacerdotem a Parocho, vel Ordinario loci delegatum; ex hoc enim intelligimus, sicuti antea iam notatum fuit, ad Baptismi ministerium requiri iurisdictionem aliquam saltem indirectam, ipsosque baptizandos debere esse suo modo baptizantibus subditos.

Minist. ordinar. nomine intellig. tur Pontifex, Episcopus, nec non particularium Ecclesiarum Pastores.

Et ratio est valde manifesta; quia cum per Baptismum ingressus pateat in Ecclesiam, fiatque solemnis professio Christianae Religionis, de iure ad illum spectat ianuam, aditumque aperire, & fidelium coetui cooptare, qui sacrae illi praeest societati. Hinc cum olim, prioribus scilicet nascentis Ecclesiae saeculis, non alii essent Pastores, seu principales cum iurisdictione Sacerdotes, nisi soli Episcopi; hinc ipsi soli solemniter baptizabant, ipsisque in tali ministerio assistebant Sacerdotes, & solum de eorumdem Episcoporum licentia, vel iussu aliquando baptizabant, sicuti constat ex Palladio in vita S. Ioannis Chrysostomi.

Et

Et hoc demonstrat vetus œconomia circa Baptisteria, quorum unum tantum erat in Civitatibus, & hoc prope Ecclesiam Cathedralem, ut demonstat inter alios Lupus de *Appellat. Eccl. African.* cap. 28. ac proinde nonnisi in illa Ecclesia Civitatis ubi sedebat Episcopus, fundatum erat Baptisterium, cuius antiquitatis vestigia adhuc perseverant in variis Italiæ Civitatibus, ut Patavii, Tarvisii, Bononiæ, Pisis, Florentiæ, Parmæ, & ibi, excepto nunc Patavio, in solis Cathedralibus Ecclesiis sacro tinguntur infantes lavacro. Non enim alia congruentia assignari potest, quod in solis Cathedralibus extarent Baptisteria, nisi quia soli Episcopi baptizabant. Hoc comprobatur etiam ex epistol. Edesseni ad Photium, & Eustachium, quæ extat in actibus Concilii Chalcedon. Actio. 10. in qua rogantur ut imminenti Paschali festivitate ad propriam sedem Ibam remitterent: quia ipsius præsentia opus erat *propter Catechismos, & propter eos qui digni sunt S. Baptismate.*

Verum succrescente numero Fidelium etiam extra Civitates, in villis quoque, & in Pagis fundatæ sunt Ecclesiæ, erecta Baptisteria, præfecti Presbiteri, qui sacra populis ministrarent, ac ideo ad eorum officium, & ordinem pertinet præesse, ut monet Episcopus dum sacram celebrat Ordinationem; *Præsbiterum oportet præesse*, igitur, & baptizare, aut aliis officium illud delegare erga subditos. Idcirco peccaret simplex Sacerdos, qui videlicet non sit Pastor, si inconsulto Episcopo, vel Parocho alienum parochianum baptizaret.

Dices. Constat ex Florentino Concil. & Catechismo Rom. rit. de Baptism. n. 23. & ex D. Thom. 3. part. q. 67. art. 2. Sacerdotes omnes esse ministros non delegatos, sed ordinarios ex officio Sacramenti Baptismi. Nam si Presbiteri instituti sunt ad consecrandam Eucharistiam, ideoque ad illa quoque ministranda per quæ eiusdem Eucharistiæ quilibet particeps esse possit; sunt igitur instituti etiam ad conferendum Baptisma, quod est principale, & indispensabile requisitum ad participandum de Eucharistiæ Sacramento, Igitur quilibet Sacerdos est ordinarius, non tantum delegatus baptismi Minister. Resp. negando consequentiam. Hinc auctoritas Florent. Concil. ac Catechismi Romani facile conciliari potest cum aliis oppositis monumentis, quæ docent, quemlibet Sacerdotem non esse ordinarium Baptismi Ministrum, si dicamus Sacerdotes omnes habere vi ordinis, ut præsint Christianæ plebi, ideoque & doceant, & baptizent, & Sacramenta omnia (excepto Ordine, & Confirmatione) ministrent; sed hac in re attendendam esse Ecclesiasticam politiam, & Antistitum iurisdictionem. Quare dum Episcopi olim baptizabant, non poterant id muneris arripere Presbyteri, uti & modo non possunt si adsit Parochus, vel alter ab eo delegatus. Alias ius alienum in re gravi præsertim contra debitam gubernationem, ordinem, & usum Ecclesiæ propria auctoritate usurpare conarentur, ac proinde graviter delinquerent.

Diaconi sunt Ministri extraordinarii Baptismi solemnis; idest non ex officio, sed ex delegatione tantum, seu ex speciali Episcopi, vel Parochi commissione possunt solemniter baptizare si adsit necessitas. Ita DD. communiter. Habetur enim Actor. 6. eos assumptos ac designatos fuisse ad hoc ministerium. Quamobrem Ecclesia istum antiquum morem respiciens in Ordinatione Diaconorum inter alia dicit, *oportet Diaconum prædicare, baptizare &c.* hoc eodem enim modo conceditur Diacono dum ordinatur, potestas baptizandi, sicut prædicandi; sed ex commissione Episcopi potest solemniter prædicare; igitur ex tali commissione solemniter baptizare. Diaconi sunt Ministri extraordinarii Baptismi solemnis.

Dixi notanter *si adsit necessitas*, quæ tamen non debet esse extrema, sed rationabilis prudenti iudicio Ordinarii determinanda, puta si Baptismus ob Sacerdotis absentiam, seu infirmitatem differendus esset per octo aut novem dies, imo videtur ad id sufficere magna etiam Ecclesiæ utilitas. Hinc credibile est, Apostolos ob continuam occupationem in prædicatione, & multitudinem baptizandorum, commisisse Diaconis baptizare, ut de Philippo Diacono legitur Actor. 8. baptizasse Simeonem Magum, & Eunuchum Reginæ Candacis. Insuper aliquando Diaconi rexerunt Parochias, cuius rei adhuc remanet aliquod vestigium in Diaconiis, seu Ecclesiis tituli Diaconalis Romæ, & sunt tituli nunc Cardinalitii. De tali Diaconali regimine Parochiarum aperte loquitur can. 77. Concil. Milevitani ann. 305. *Si Diaconus*, ait canon, *regens plebem sine Episcopo, vel Presbytero aliquos baptizaverit, Episcopus eos per benedictionem perficere debet.*

Quod si Diaconus extra casum necessitatis, nec iussus ab Episcopo, aut Parocho solemniter baptizet, alienum ius, munusque sibi vindicat, ac ideo secundum communiorem Theologorum sententiam non solum mortaliter delinquit, sed fit etiam irregularis,

ris, ut colligitur ex l. 5. Decretal. tit. 28. cap. 3. ubi ita habetur. *Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abiiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.*

Num vero Diaconus baptizans in necessitate sine prævio placito, aut commissione Episcopi, vel Parochi, possit solemnitates adhibere, non conveniunt Theologi, negantibus aliquibus, aliisve affirmantibus, & his assentiendum videtur, ut ait P. Henn. ob Gloss. in cap. *Diaconus* dist. 93. dicentem: *ubi necessitas exigit, & Presbyter est absens, potest Diaconus iure suo baptizare*, ubi ly *iure suo* denotat potestatem vi ordinationis respicientem Baptismum solemnem, & tunc etiam præsumitur tacita Episcopi licentia; præterquam quod non plus in necessitate concederetur Diaconis, quam Laicis, dum Diaconis ex vi suæ ordinationis convenit ministerium baptizandi.

Tametsi & Sacerdos, & Diaconus indigeant licentia Superioris ad baptizandum; data tamen inter utrumque est differentia; quia Diacono non conceditur facultas baptizandi nisi tanquam Ministro, & assistenti Sacerdotis, & id solummodò ex causa urgente. Sacerdoti vero concedi potest eadem facultas ad placitum, sine ulla caussa tanquam Ministro, qui vi suæ Ordinationis habet potestatem baptizandi, quam facultatem Sacerdos delegatus alteri subdelegare potest, non item Diaconus.

Inter Diaconum vero, & alium inferiorem Clericum, & Laicum in ordine ad collationem Baptismi hæc intercedit differentia, quod Laici, vel inferiores Clerici, dum ipsis baptizare permittitur, nunquam possunt adhibere solemnitates, quas adhibere possunt Diaconi, saltem dum baptizant ex commissione &c. Prætera inferioribus Clericis, Laicisve nunquam licitum est baptizare nisi imminente extrema necessitate. Diaconis vero id munus committi potest ex causa urgente, quæ tamen minor sit extrema necessitate.

Ordo servandus inter baptizantes in necessitate.

Adverte circa baptizantes in necessitate servandum esse ordinem inter præsentes: nempe Clericus præferendus est Laico, inter Clericos superior inferiori, non bigamus bigamo, vir feminæ, fidelis infideli; semper tamen cæteris paribus, idest dum non lædatur pudor, vel ritus Baptismi a viro non ignoretur: quia quando cætera non sunt paria, hic ordo servandus non est; imo necesse est ut invertatur; puta si Clericus ita imperitus sit, ut suspicari merito possit quod baptizet invalide, præferendus est ei peritus Laicus: Obstetrix etiam, aut alia perita fœmina præferenda est Parocho, qui infantem non omnino editum sine indecentia non potest abluere: censetur enim talis casus necessitatis. Item si Parochus pretium exigeret pro baptismo, posset Diaconus, aut alius inferior etiam Laicus simoniam vitaturus baptizare.

Quod si in articulo necessitatis adesset Obstetrix cum solo Parocho excommunicato, Parochus erit præferendus, qui vi sui officii ius habet baptizandi, quod isto in casu non censetur ab Ecclesia ei adempetum. Præferenda est tamen Obstetrix sufficienter edocta de requisitis ad baptizandum viris ignaris, ac minus hac in re versatis.

Si cæteris paribus ordo non servetur, idest præsente viro baptizet fœmina, præsente Clerico laicus &c. non conveniunt Theologi circa quale peccatum committatur, cum velint alii esse mortale, alii tantum veniale, eo quia nullus eorum sit proprius Minister Baptismi, adeoque nulla interveniat iuris violatio, nec censeatur tanta fieri Sacremento irreverentia, ut sit mortalis. Quod si Laicus, vel etiam Clericus baptizare præsumat coram Sacerdote, cui id ex officio incumbit, certe esset gravis iuris violatio, ac proinde culpa committeretur mortalis. Quod itidem dicendum est, si infidelis præferatur fideli, hæreticus catholico, excommunicatus non excommunicato, quia in tali casu gravis irreverentia fieret Sacramento, & esset quidam ipsius Sacramenti contemptus.

Nota 1. quod si in necessitate omissæ sint solemnitates, cessante necessitate suppleri debent, ut constat ex Pastorali Romano, & ex constanti Ecclesiæ praxi. Quoad exorcismos vero, moderatio adhibenda est iuxta præscriptum Ritualis Romani.

Nota 2. quod Parochus extra necessitatis casum licite non potest baptizare domi infantes, sed debet eos baptizare in Ecclesiis baptismalibus iuxta statuta sacrorum Canonum. Excipi tamen solent filii Regum, & Principum ex privilegio, quod ipsis concedit Ecclesia, ut ex Clementina *de Baptism.* In hac tamen exceptione non veniunt communiter locorum Toparchæ, quorum pueros si extra necessitatem clam domi baptizet Parochus, peccat mortaliter.

Si autem quæratur, num duo, vel plures contentiose eumdem infantem baptizantes, valide baptizarent? Resp. quod si singuli materiam formamque debitam adhiberent & eum

cum requisita intentione totam simul sacramentalem actionem absolverent, evidens est valide baptizare, non secus ac plures Sacerdotes in eorum ordinatione consecrant eamdem materiam cum Episcopo; nihil enim tunc concipi potest deesse ad valorem, & unus esset in hoc casu Baptismus quoad effectum. Dicitur quod singuli isti baptizarent valide; nam nemo non videt, Baptismum tali modo inordinate & idcirco illicite conferri. Advertendum tamen, (uti dicendum esset de Consecratione) quod si unus ante alium actionem baptismalem absolveret, id est compleret, hic solus valide baptizaret, vel alter nihil efficeret, nisi gravissimum rebaptizationis crimen, cum baptismus supponatur ab alio iam collatus.

Non valet Baptismus, si ab uno Ministro adhibeatur materia, ab altero forma proferatur. Nam Christus Dominus verbis illis *baptizantes eos &c.* satis superque demonstrat formam ab eo proferendam esse, qui materiam ministrat; alias falso diceret *Ego te baptizo, seu abluo*, cum revera hoc non faceret. Quocirca Ecclesia solet rebaptizare eos, qui baptizati sunt apud eos sectarios, apud quos mos sit, ut unus e sugestu proferat formam, alter inferius abluat.

Similiter invalidus, vel certe in praxi dubius habendus est baptismus, qui collatus esset a pluribus dicentibus, *Nos te baptizamus*, & graviter peccarent qui hoc ritu baptizare præsumerent. Hoc enim esset contra Ecclesiæ usum, imo contra institutionem Christi Domini, qui sicuti unus est, ita unum voluit in unoquoque Sacramento Ministrum. Et hæc est sententia D. Thomæ 3. p. 467. art. 6.

Potest quidem unus sub ea forma *Ego vos baptizo* plures valide baptizare, non tamen licite extra casum necessitatis, qualis esset naufragii, incendii, ruinæ &c. ac per hoc diversificaretur forma Ecclesiæ, quia plurale non est nisi singulare geminatum. Ita D. Thom. q. 67. art. 6. ad 2.

Pater aut Mater cum alius desit, possunt prolem suam baptizare; quia Christus & Ecclesia neminem a lege charitatis excludunt, ut expresse declarat Ioann. VIII. epist. 58. ad Anselmum Episcopum Lemoviensem: imo in tali casu non privatur baptizans iure petendi, aut reddendi comparti debitum, ut exprimitur ibidem; quia in casu necessitatis propriam prolem baptizando non contrahunt parentes inter se cognationem spiritualem, quam contrahit baptizans cum parentibus baptizati; quapropter seclusa necessitate graviter prohibentur Parentes propriam prolem baptizare, & suscipere c. 1. & 4. caus. 30. q. 1. quia contraherent inter se spiritualem cognationem, quæ usum impedit Matrimonii; & quia alius debet esse pater carnalis, alius spiritualis.

Sacerdos nequit ex quadam indiscreta urbanitate cedere ius suum in casu necessitatis laico præsenti, nec hic posset licite baptizare; quia iniuriam saltem negativam faceret Sacerdos suo Ordini & Baptismi Sacramento.

Nemo potest valide se ipsum baptizare dicendo: *Ego me baptizo in nomine Patris &c.* quia si hoc fieri posset, exponeretur vel in Scriptura, vel in Patribus, vel in Conciliis, vel in Ritualibus, aut in Catechismis, cum res adeo utilis, & necessaria latere non debeat homines, qui aliquando ob Ministri defectum periclitantur. Imo habetur determinatio Innocentii III. cap. *Debitum* de Baptismo, & eius effectu, præcipiens ut rebaptizetur Iudæus, qui dum esset in articulo mortis constitutus, se ipsum baptizaverat; & rationem reddit, nempe quia inter baptizantem, & baptizatum dari debet distinctio. Addit quidem, quod si ille Iudæus mortem subiisset, salutem invenisset vi baptismi flaminis, non vero fluminis.

Insuper Baptismus cum sit spiritualis generatio, non magis potest quis se ipsum baptizare, quam generare. Hinc Christus Dominus non se ipsum baptizavit, sed a Ioanne baptizari voluit, & Apostolis præcipiens Baptism collationem ait; *Baptizantes eos*, idest homines a vobis distinctos, non vos ipsos. Henn.

§. XIII.

De Subiecto Baptismi.

Persolutis quæ Ministrum Baptismi respiciunt, examinanda suscipiantur, quæ ad Baptismi subiectum pertinent. Et primum si inspiciamus Christi institutionem, & ipsius generale Baptismi præceptum Matth. 28. *Docete omnes Gentes baptizantes eos &c.* ut per tale remedium originalis expiaretur in filiis Adæ reatus per carnalem generationem contractus, certissimum est, omnes Adæ posteros, idest omnes homines viatores nondum baptizatos, sive masculos, sive feminas, sive parvulos sive adultos, sive ex parente fideli, sive infideli, sive amentes, sive mentis compotes, sive natos ex semine viri, sive non, esse subiectum capax baptismi; quia omnes homines viatores sunt capaces

Omnes filii Adæ sunt subiectum capax baptismi.

paces regni cælestis; verum non sunt illius capaces (secluso martyrio) nisi mediante baptismo ut Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Igitur omnes homines viatores sunt subiectum capax Baptismi; neminem enim Christus Dominus a gratia huius Sacramenti, excepit cum generaliter dixerit sine ulla restrictione ac respectu de toto humano genere: *Baptizantes eos*.

Verum ex hoc quod Baptismus institutus est ad expiandam originalem labem, qua omnes Adami descendentes infecti nascuntur; suboritur difficultas de Virgine Deipara, an capax exstiterit Baptismi, ita ut potuerit baptizari, & revera baptizata fuerit, cum ut pie creditur, nulla originali culpa fuerit infecta; sicuti etiam legitur de aliis ut de Geremia, & Ioanne Baptista, qui in utero matris fuerunt sanctificati. Asserunt multi, nec Deiparam, nec aliam innoxiam creaturam fore baptizandam, cum docuerit S. August. *de Prædestinat. Sanctor.* cap. 13. n. 25. *In eis qui nullum habent omnino peccatum, falsus est Baptismus, qui in remissionem traditur peccatorum.* Verum hic S. D. loquitur de primario Baptismatis effectu, idest de remissione originalis culpæ, quam negabant Pelagiani, non de secundario, qui est initiatio & cooptatio in Christi Ecclesiam, atque visibile signaculorum consortium; quarum rerum intuitu potius propendit eruditus P. Berti, salvo tamen ait ipse meliori iudicio, in inffirmativam partem, nempe B. V. Deiparam sacra fuisse unda perfusam, tametsi nulla originali labe infectam; sicuti tametsi non pepererit suscepto semine, neque immunda fuerit ob sanguinis menstrui defluxum, legem Moysis nihilominus implevit, templum adeundo, par turturum offerendo, aut duos pullos columbarum, servando tandem aliarum puerperarum consuetudinem. P. Berti.

His tamen prætermissis quæ parum refert scrutari, operæ pretium est expendere, quæ in hac materia multo maioris sunt momenti, nempe an pueri ante usum rationis sint Baptismi capaces, ita ut possint, ac debeant baptizari. Gravissimam circa hoc habent Catholici cum hæreticis controversiam, cum permulti eorumdem contra Ecclesiæ Catholicæ sensum negaverint infantes ante usum rationis capaces esse Baptismi, & præcipui ex illis sunt Valdenses, Petro-Brusiani, sic dicti a Petro de Brui, qui negarunt sæculo 12. ex epist. 240. conferri posse Baptismum parvulis. Ita senserunt etiam Cathari, Anabaptistæ. Ex recentioribus complures contendunt olim neminem baptizatum fuisse nisi ætate iam adulta, neque invicte probari posse, vetustam, ac initium habere ab Apostolis consuetudinem ministrandi Baptismum infantibus ante rationis usum.

Solet hic error tribui etiam Tertulliano. Verum non negavit Tertullianus parvulos Baptismi esse capaces, sed existimavit differendum usque ad adultam ætatem, qua per se respondere possint. *Quod... necesse est*, inquit l. *de Baptismo cap.* 18.... *sponsores... periculo ingerit*: ubi agnoscit morem antiquum secundum quem Sponsores, seu Patrini fidei iubebant pro parvulis, quos baptizandos offerebant.

Parvulos esse capaces Baptismi, de fide credendum proponit Ecclesia, ita ut nec eorum adulta ætas sit expectanda. Et hoc constat ex perpetua Ecclesiæ Traditione, & praxi, quam confirmat Concil. Tridentinum sess. 7. canon. 12. & 13. & hoc tradit etiam S. August. l. 10. de Gen. ad litteram cap. 23. *Consuetudo* (ibi ait S. D.) *Matris Ecclesiæ in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua reputanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio.* Nec sola Traditio hoc docet, sed ipsa etiam Scriptura, quæ licet aliquantulum obscura in hac parte, ex Ecclesiæ tamen interpretatione ab ipsis primis suis temporibus satis clare explicatur. Christus enim Dominus præscripsit unicuique, & absolute baptismum tamquam medium omnibus necessarium, ne a Regno Dei excludantur, nempe ad suam æternam salutem consequendam, ut habetur Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, quod Ecclesia dictum intelligit a Christo Domino etiam de infantibus, ut eis hoc remedium applicetur. Et quod talis fuerit in laudato textu intentio Christi Domini & voluntas, patet ex sollicitudine quam habuit Dei providentia erga infantes Hebræorum, dum indefinite, & universim præcepit Circumcisionem Gen. 17. ne anima incircumcisi deleretur de populo suo. Unde si Circumcisioni voluit Deus, ut subiicerentur etiam infantes, sic dicendum quod voluerit ut in Ecclesia infantes quoque baptismo regenerarentur, cum tam Circumcisio, quam Baptismus fuerint instituti ad delendum originale peccatum, ut colligitur ex Scriptura & SS. Patribus, & sicuti capaces erant infantes ut Circumcisionem reciperent, ita nunc etiam capax est regenerationis quicumque in lucem mundi prodit; & ideo post illa verba: *Nisi quis rena-*

De fide est parvulos capaces esse baptismi.

renatus fuerit &c. addit; *Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex Spiritu, Spiritus est*, demonstrans quod renasci possit spiritu, quisquis natus est ex carne.

Nec officit, quod infantes non habeant fidem, quam Christus Dominus in baptizandis exquirit, dum dicit; *Docete &c.... baptizantes &c. & qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*, quia fides requiritur in eis, qui edoceri possunt, ut sunt adulti, ad quos convertendos misit Christus Apostolos; *Euntes docete &c.* & sic exponit D. Hieronym. cap. ultim. Matthæi. Sed & parvuli ipsi dum baptizantur, aliquo modo credunt, in alio scilicet, sicut in alio peccavere. Nec aliud plus Christum in parvulis baptizandis exigere, docet nos perpetua Ecclesiæ traditio.

Quamvis tamen primævis temporibus soleret Ecclesia extra necessitatem, ob iustas rationes, quæ revera nobis non innotescunt, ut plurimum differre infantibus baptismum usque ad adultam ætatem, ab ipsis tamen Apostolis mos cœpit eos baptizandi etiam extra casum necessitatis, ut non obscure colligitur ea Act. 16. 15. ubi legimus baptizatam integram familiam domumque Lydiæ purpurariæ, & versu 33. domum totam Custodis carceris; & D. Paulus sicuti ipse testatur Corinth. 16. baptizavit Stephanæ domum; ac proinde in hisce casibus profecto baptizati fuere etiam parvuli, cum, sicuti sapienter advertit P. Berti, in tota domo & familia comprehendantur etiam parvuli. Hanc utique Apostolorum praxim semper secuta est Ecclesia, prout melius ei visum est congruere, sicuti Patrum comprobat perpetua Traditio S. Irenæus temporibus Apostolorum proximus sic scribit l. 2. cap. 39. *Omnes per se ipsum* (Christus) *venit salvare: omnes, inquam, qui per ipsum renascuntur in Deo, infantes, & parvulos, Iuvenes & Seniores*. Et auctor libri *de Eccl. Hierarch.* cap. ultim. ait; divinæ, ac spiritualis generationis participes fieri *etiam pueros, qui nondum divina mysteria percipiunt*. His accedit auctoritas D. Augustini, qui circa hoc ita urget Traditione contra Pelagianos serm. 10. *de verbis Apostoli* nunc 176. n. 2. *Hoc Ecclesia semper tenuit, boc a maiorum fide percepit, boc usque in finem perseveranter custodit*; & superiori serm. 174. n. 9. morem baptizandi parvulos appellaverat, *antiquam fidei regulam*. Praxis igitur baptizandi infantes semper viguit in Ecclesia, licet quamplurimis infantibus differret Baptismum usque ad adultam etatem; multos tamen in pueritia etiam sine necessitate, prout ipsi visum est, baptizavit.

Parvuli nullo modo nati, idest prorsus in materno utero inclusi, ut nec caput, nec aliquam sensibilem partem ex materno alvo emittant, cum aqua immediate perfundi nequeant, non sunt baptismi capaces, ac ideo valide baptizari nequeunt, quia vere ablui non possunt. Nec sufficit si corpus matris abluatur; quia cum infans non sit aliqua materni corporis pars, sed propria distincta persona a matre; ita abluta matre ille censeri nequit vere ablutus; unde Pastoralia passim prohibent Baptismum in tali casu administrari.

Verum adsunt aliqui ex recentioribus, inter quos P. Henno, Gabriel Gualdus, aliive, qui volunt, in puerperio dum Mulier parere nititur, & interdum nonnullis antea diebus aperiri uterum cœperit, & etiam infantium involucra discindi, adeo ut Obstetrices, sive expertus Chrirurgus manu vel aliquo instrumento siphunculo deducere possint ad puerum usque aquam, non quidem frigidam, quia hæc matrem necaret, sed calidam, perfundendum esse salutari lavacro, sub conditione tamen, cum sint in negotio nimis incerto, ut eo meliori modo quo fieri potest, licet incerto remedio, ipsius æternæ consulatur saluti, ita vero ut si postea in lucem prodeat, denuo sub conditione baptizetur. Qui vero rem melius videre cupiat, adeat P. Berti, qui rem in contrariam tamen sententiam fusius pertractat.

Nota 1. quod si moriatur Mater, antequam partum edat, idest adhuc gravida, statim aperienda esset, ut inde extrahatur proles, & baptizetur, nisi constet non vivere. Non tamen ut provideatur saluti spirituali fœtus, vivens aperienda est Mater, quæ partum emittere nequit, præsertim si ex tali aperitione Medici de eius vita desperarent, cum nunquam fas sit aliquem etiam periclitantem occidere, ut alteri subveniatur. Nam nec ipsa mater, nec quis alius habet dominium directum in propriam vel alterius vitam, ut iam dictum fuit suo loco. Ita Ludovicus Habert, & alias laudatus P. Berti cum aliis.

Nota 2. Quod si ad mortem condemnata esset mulier gravida, executio usque ad partum suspendi debet; imo ne ex desperatione, aut tristitia matris fœtui aliquid mali contingat, ipsa quoque sententia eo usque est differenda.

§. XIV.

§. XIV.

De iure baptizandi filios Iudæorum Infidelium, Hæreticorum, & Mancipiorum contra eorumdem Parentum voluntatem.

Nota 1. hic non agi de validitate baptismi, cum certum sit ratum esse Baptisma ubicumque, & a quibuscumque sub vera forma, idest verbis Evangelicis collatum sit, nec voluntas parentum omnino requiritur, ut possit infans regenerari, cum hoc sit opus Spiritus Sancti, *intrinsecus operantis beneficium gratiæ*, & infans absolute, idest per se Baptismi sit capax.

Nota 2. Certissimum esse licite baptizari posse parvulum natum ex Infidelibus parentibus in extremo iam vitæ discrimine constitutum, dummodo id fieri queat sine ullo christianæ plebis detrimento, & mors sit certo secutura: quia tunc absque eo quod ius patrium violetur, & aliqua Sacramento iniuria inferatur, parvulus alioquin periturus ad spiritualem æternamque vitam regeneratur.

Nota 3. pariter indubitatum esse, filios infidelium ad usum rationis perventos, & baptismum petentes licite baptizari, cum in iis quæ spectant ad ius naturale, & divinum, & præcipue ad suam spiritualem salutem, tunc incipiant esse sui iuris, & potestatis, habeantque liberi arbitrii exercitium. In dubio autem de sufficienti usu rationis, differendus est baptismus, donec constet; & tunc egredi debent e domo parentum si aliter christiane vivere nequeant, aut sit periculum quod a parentibus subvertantur.

Varia Infidelium genera.

Nota 4. Infideles alios esse Hæreticos, qui post baptismum fidem turpiter deseruere, alios Paganos, Gentiles, Iudæos, Mahumetanos qui Christi fidem nunquam professi sunt, seu qui nunquam per baptismum in gremium, seu societatem Ecclesiæ intravere. Et de his omnibus hic agere suscipimus. Sic igitur.

Filii Hæreticorum etiam invitis parentibus baptizari possunt.

Parvuli Hæreticorum & Apostatarum filii nondum usum rationis adepti, etiam subditi Principibus infidelibus, licite invitis, & reluctantibus parentibus baptizari possunt. Cum enim Parentes per baptisma quod susceperunt, sint Ecclesiæ subditi, iustissimis pœnis cogi possunt ad eius leges servandas, & eam præcipue deferendi suam prolem in Ecclesiam ad baptismum. Igitur licite subtrahi possunt eorum filii suæ potestati, ut sacro regenerentur lavacro, rebusque fidei instruantur. Nunquam enim Ecclesia improbavit, imo commendavit Imperatorum, aliorumque Principum edicta lata in hoc proposito contra Hæreticos. Caute tamen procedendum est in tali negotio, quando hæretici subdantur Principi infideli; & sic subtrahi non debent nec possunt si ideo Religio periclitaretur; nam ad hoc ut malum evitetur maius, minus permitti debet.

Filii servorum, apud Dominos Christianos reluctantibus parentibus, possunt, & debent baptizari.

Mancipiorum pariter filii infantes contra suorum parentum voluntatem licite possunt, imo debent baptizari invitis eorumdem parentibus, si isti sint Christianorum servi, idest si Christiani sint eorum dispotici Domini; quia cum ipsi infantes & eorum parentes sint sub Dominorum absoluto iure, ac dominio, sine ulla iniuria possunt Domini eos parentibus subtrahere; ita ut iure gentium vendi possunt a Domino, manumitti, inter libertos assisci, ac proinde sine ulla iniuria parentum a patria ipsorum potestate separari; quia postquam servitus invasit, pueri etiam parentum curæ relicti, Dominorum tamen potestati, ac dispositioni subiiciuntur, ita ut pro libitu tamquam de re sua disponere possint, ac ideo licite curare valent, imo dicam etiam ex charitate tenentur eos baptizare ac in fide erudire, & educare. Servi autem, seu mancipia fiunt, vel nativitate dum nascuntur ex ancillis, seu mancipiis; vel iure gentium, idest ex captivitate, ut sunt ii, qui iure belli capti sunt, qui ita in victoris potestatem cadunt, ut ei fas sit illos parentibus eripere, & etiam vendere; vel iure civili dum homo liber maior viginti annis sese venundari patitur ad pretium participandum. Sic Iustinian. *de iur. Personar. tit.* 3.

Filii infidelium invitis parentibus baptizari nequeunt.

Filii vero Infidelium, qui nec politice quidem Christiano Principi subiiciuntur, reluctante, & invito utroque eorum parente licite baptizari nequeunt nisi in evidenti mortis periculo. Nam vel filii iam baptizati subtraherentur parentibus, ut a periculo subversionis removerentur, & tunc gravis eis fieret iniuria, cum parentes ius habeant sibi a natura concessum apud se retinendi liberos nondum rationis usum, ac ideo nec propriam voluntatem habentes; vel relinquerentur in manu, & directione parentum, & tunc Sacramentum evidenti exponeretur periculo profanationis, & baptizati subversionis ac apostasiæ; quia filii curæ parentum relicti secundum eorum sectam ab ipsis instruerentur, & educarentur; imo ex sola etiam cum parentibus cohabitatione, & consortio eorum edicerent superstitionem, ac sequerentur.

Iniu-

Iniuria fieret parentibus filios ab eis auferendo; quia licet iure, quod habent in filios educandos, abutantur, cum tamen nec Ecclesiae, nec christiano Principi subiiciantur, non debent ab ipsis illo iure privari.

Dixi 1. *reluctante, & invito utroque eorum parente*; quia si alteruter, seu etiam sola Mater, quae christiana sit, consentiat, infans invito parente infideli licite baptizabitur; quia tunc praestatur consensus ab eo, qui ius habet naturale in puerum, cum & ipsa mater ius habeat instituendae prolis, & praevalere debet assensus qui cedit in favorem religionis, maximamque pueri utilitatem. Ita statuit Concil. Tolet. 4. c. 6. Et quod, dicitur de consensu unius parentis, intelligendum est etiam de illorum consensu, quibus ob mortem patris cura competit nepotum parentum, ideoque baptizandus esset infans, matre infideli, pagana scilicet vel iudaea reluctante, si ita velit avus paternus substitutus loco patris demortui in paternam curam nepotis. Sic censet Sylv. q. 68. art. 12. qui simul advertit id a Gregorio XIII. statutum fuisse.

Dixi 2. *nisi in evidenti mortis periculo*. In hoc enim casu consulitur sempiternae saluti infantis absque eo quod iniuria ulla inferatur Sacramento, quod profanationi ita non exponitur, & paternae parentum potestati, ac iuri; cum mors potius quam Baptismi ministrator genitoribus filios eripiat, & aliunde urgeat praeceptum charitatis. Verum id fiat si possit, insciis parentibus ad vitandam perturbationem. Idem ob rationem eamdem extendit Layman ad filios infidelium perpetuo amentes. Si autem filius infidelium in proximo mortis periculo, vel in alio etiam casu baptizatus parentibus re ipsa invitis, vel insciis, convalescat, & adolescat, tunc secluso periculo religionis Christianae, & scandalo abstrahendus est a parentibus ut erudiatur, & educetur in fide Christiana. Ita definivit can. 60. Concil. Tolet. 4. & ita habetur cap. Iudaeor. 28. q. 1. Et ratio est, quia cum Christo sint regenerati, curandum est ne paterno detineantur errore. Et hoc maxime incumbit Ecclesiae, quae iam per baptismum acquisivit iurisdictionem in eum, ac ius ad eum christiane instruendum, & in christiana vita instituendum; imo & ipse debitum contraxit addiscendae Christianae legis, ac servandae, quod plane praestare nequit commorando apud parentes infideles, superstitionis professores. Nec opponi potest ius paternae potestatis adversus iniuriam, qua tunc afficeretur Sacramentum, Ecclesia, & Deus hominum conditor, & reparator.

Dixi *seclusa* &c. quia bonum religionis, & multorum praeferendus est bono privato. Nam si ex hoc oriturae essent seditiones, scandala, odia, persecutiones contra Ecclesiam &c. si res christiana, uno verbo, revera inde passura esset dispendium, & ob id leges huic paterni iuris violationi obstarent, relinquendi essent huiuscemodi infantes in manu parentum, nec liceret in talibus circumstantiis ab ipsorum custodia, & potestate atque educatione eos arripere, ac separare, Bossu. 30. n. 18.

Quod dicitur de filio infidelium morti proximo, quod tunc licite invitis parentibus baptizari potest, intelligendum est quoque de infantibus, qui a contubernio parentum ita separantur, ut cesset omnino usus patriae potestatis; puta si a piratis capiantur Turcarum triremes, eaque vecti ad nostra trahantur littora: nam hoc in casu liberi parentibus suis perierunt.

Advertendum hic tamen, quod si iniuria, ac per vim filius separetur a Patre, e. g. puerulus Iudaeus furtim ab homine Christiano sublatus domi retineatur, puer parentibus foret remittendus; quia per illam violentam separationem nihil sui iuris patria amisit potestas.

Gravior tamen difficultas quae in negotio hoc versatur, est, num filii Iudaeorum aliorumque infidelium non baptizatorum qui Principibus Christianis civiliter tantum, id est non serviliter subduntur, licite baptizari possint invitis Parentibus. Et in hoc discrepat S. Thomas a Scoto, dum contra Scotum sustinet non licere. Et haec sententia divinae Christi Domini institutioni videtur magis consona. Christus enim Dominus non praecepit Apostolis, ut aliquem sacro initiarent Baptismo reluctantem & invitum, sed iussit ut praedicarent gentibus Evangelium, & credentes baptizarent. Matth. ultimo. Neque dicas id intelligi ac valere de adultis, qui usum habent propriae libertatis, non de parvulis, qui donec usum habeant rationis, sunt aliorum iuris, ac potestatis. Verum si cogi nequeunt adulti ut baptizentur, nec baptizandi erunt, qui ipsis subiiciuntur: Alteri enim vis infertur non in propria duntaxat persona, verum etiam in his, qui ad eius pertinent potestatem. Unde si fas esset baptizare infantes invitis parentibus, liceret quoque vi adultos ad fidem suscipiendam compellere: quare Estius utramque quaestionem cognatam appellavit. Et equidem

dem subiectio quam habent parentes infideles christianis Principibus, eis non adimit ius quod habent educandi, & retinendi apud se suam prolem. Insuper potestas sæcularis nec ex se, neque ex Ecclesiæ concessione sibi arrogat, ut ad huiuscemodi negotium se extendat, idest baptizandi filios infidelium, qui sibi civiliter dumtaxat sunt subiecti. Non ex se; quia potestas sæcularis ex se nullum ius habet circa supernaturalia, cuiusmodi est susceptio Baptismi; non ex Ecclesiæ concessione; quia cum Ecclesia nullam iurisdictionem habeat in non babtizatos, nequit hanc alteri, seu Principibus super eosdem communicare, sicuti concedere potest in Baptizatos. Nemo enim dare potest, nisi quod habet. Et hoc comprobat constans usus ipsius Ecclesiæ, quæ ut observat S. Thomas 2. 2. q. 10. art. 12. nunquam egit apud Imperatores, aliosve Principes etiam Religionis Christianæ ampliandæ studiosissimos, ut eiusmodi infideles eorum politico Dominio civiliter tantummodo subditos, compellerent fidem catholicam amplecti, eiusque sacra suscipere, suosque parvulos iisdem initiare; imo improbavit, si aliqui ex Principibus Christianis minas aliquando pœnasve pro re hac adhibuerint ad cogendos infideles sibi civiliter subditos ad Christianam Religionem amplectendam, ut patet ex Gregor. Magno l. 1. epist. 45. & ex Concil. Tolet. IV. quod sanxit, ne quis Iudæus, seu quisquam alter infidelis ad fidem cogatur.

Quare nullius sunt momenti exempla, quæ pro opposita sententia afferri solent; quia si sine alio iure quam civilis subiectionis impulerunt aliqui Christiani Principes suos infideles subditos ad catholicam fidem, fuerunt illi ab Ecclesia improbati; & alii hoc non sola ratione civilis dominii fecere contra statuta Concil. Tolet. sed secundum iura, quæ habet Ecclesia contra Apostatas, & Hæreticos, idest eos compellendo ad se subiiciendum legi Ecclesiæ, a qua per apostasiam recesserant; vel hoc præstiterunt erga belli captivos, ut contigit, quando Carolus Magnus devictis Saxonibus perdulionibus, ut apostatas a catholica religione iure belli cogere potuit, allicientia tamen benignitatis, prudentum prædicatorum opera potius quam vi, ut in gremium redderent Ecclesiæ, & eorum infantes sacro regenerandos lavacro exhiberent, teste Alcuino in sua Epist. 7. ad Carolum Magnum, cuius erat familiaris, & in eius comitatu, in qua Epistola Imperatori gratulatur ob clementiam quam erga Saxones exercuerat.

Alias, idest ex sola ratione dominii politici in infideles, nequeunt Principes licite efficere ut contra eorum voluntatem ipsorum infantes baptizentur, & eorumdem cura eos privare; quia ut rationem reddit D. Thomas art. 20. *Quamdiu .... usum rationis non habet puer, non differt ab animali irrationali. Unde sicuti bos, & equus est alicuius, ut utatur eo cum voluerit secundum ius civile sicut proprio instrumento, ita de iure naturale est, quod filius antequam habeat usum rationis, sit sub cura parentum. Unde contra iustitiam naturalem esset, si .... a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur invitis parentibus.*

Nec valet quod dicit contraria sententia, Baptismum esse de iure divino, cui credere debet ius paternum in filios: Quod parentes teneantur iure divino tum sibi, tum filiis providere de medio ad salutem necessario, cum Deus illis concesserit potestatem in filios in ædificationem, non in destructionem, ut 2. Corinth. 13.

Nam 1. falsum est quod ius naturale cedere debeat positivo Dei præcepto; cum non solum utrumque sit divinum, cum Deus sit auctor etiam legis naturalis: sed naturale est magis necessarium quam positivum, ac ideo in concursu, naturale est præferendum: Hinc est quod Uxor, & filius familias implere non debent votum repugnante marito, aut patre, licet obligatio voti sit de iure divino. Ad aliud vero, mandavit quidem Deus unicuique de proximo suo, scilicet ut perielitanti subveniatur fraternæ charitatis correctione, & iuxta S. Gregorium prædicationis, & exhortationis suavitate, non vero violentia, coactione, nisi sit Superior. Porro Ecclesia, ut antea notavimus, nullam habet iurisdictionem in non baptizatos, & Principes Politici eam habent tantummodo in temporalibus, ut paulo antea diximus, quæ nullatenus extenditur ad ea, quæ sunt ordinis supernaturalis. Hactenus Habert.

§. XV.

De Monstris, quando Baptismi sint subiectum capax.

Si unquam contingat, mulierem parere monstruosum fœtum, inspicere debet Minister, an naturam, speciemque præseferat humanam, quod potissimm dignoscitur ex capite, utpote quod sit suprema corporis pars, in qua sensus omnes vigent, ratioque in eo resi-

residet, & præcipue animus ipse immortalis, ut sentiunt philosophi; & tunc ei dandum est Baptisma semel tantum, si non habeat nisi unum solum caput; quod si duo habeat capita, & duo pectora, non tamen ita bene distincta, ut certum non sit esse duas personas tunc unum primum debet baptizari absolute, & alterum postea sub hac conditione; *Si non es baptizatus ego te baptizo* &c. Si autem monstrum habeat plura capita, & plura pectora bene distincta, tunc profecto sunt totidem animæ, ac ideo plures distincti homines, ac proinde omnes sigillatim sunt baptizandi. Si tamen urgeat extrema necessitas, abluantur simul pronomine plurali sub hac forma: *Ego vos baptizo* &c. Si vero dubitetur num homo sit, vel brutum, baptizetur sub conditione; *Si tu es homo Ego te &c.* sed in tali casu si non immineat mortis periculum, monet S. Carolus prius consulendum esse Episcopum. Monstrum vero quod nullatenus humanam speciem præsefert minime est baptizandum. Sic Ritual. Rom. Antoi.

§. XVI.

De Filiis excommunicatorum num baptizandi sint.

De Filiis autem excommunicatorum nulla occurrere potest difficultas quod sint baptizandi, cum minime in re hac dubium vertatur; quia ut ratiocinatur D. August. in Epist. *ad Auxilium* hoc est discrimen inter corporalem, & spiritualem pœnam, quod corporali pœnæ aliqui, qui divina contemnunt præcepta, subiiciuntur etiam cum omnibus, qui eiusdem impietatis participes non fuerunt, quin ad terrorem viventium aliquando mortalia copora perimuntur, quandoque utique moritura: At spiritualis pœna infligi non potest, nisi ob proprium peccatum, ut habetur Ezechiel. 18. 20. *Anima quæ peccaverit: ipsa morietur.* Hinc cit. D. infert non recte anathematizari pro patris peccato filium, pro Mariti Uxorem, pro Domini servum; ac hortatur Auxilium ut certis rationibus, vel Scripturarum testimoniis ostendat, quomodo, si puer eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, non ei possit per lavacrum regenerationis in mortis periculo subveniri; testatur se nunquam id facere ausum fuisse: & hæc S. August. Doctrina relata est in canon. cap. *Si habes* 24. q. 3. n. 1. Imo nec in generali interdicto inhiberi Baptismum constat ex cap. *Quoniam de sentent. excommunicat. in 6.* atque ex citatis in cap. *Quod in te de Pœnit. & remed.* Ea autem ratio S. D. clare ostendit, quam imperite Farellus Erronum filios non intingeret, nisi prius ad omnem impietatem obnegandam adigerentur parentes, ut ipse scripsit ad Calvinum, & quam impie Gerardus Vossius disput. 15. th. 7. contenderit, non posse filios sine profanatione Sacramenti ad Baptismum admitti, *nisi mundi fuerint utriusque, aut alterutrius parentis ratione;* nemo enim spirituali regeneratione privandus est propter aliena scelera. Hactenus P. Berti.

§. XVII.

De Baptismo mortuorum, & Campanarum.

Quamvis hæc duo baptismata non sint certi momenti pro theologo morali, nihilominus ne talis etiam eruditio hic esset desideranda hæc non omittere censui, quorum primum idest mortuorum iam antea improbatum fuit in antiquis hæreticis, & hic improbandum suscipitur; alterum nempe campanarum propugnandum est contra Hæreticos recentiores, qui de hoc nos arguunt. Duplex circa hoc invaluit erroneus ritus, & maxime reprobandus; unus apud hæreticos Cerinthianos, & Marcionitas, quorum caput Cerinthus vivebat Apostolorum temporibus: & hic erat baptizandi vivos pro mortuis, ut ex Irenæo l. 3. adversus hæreses cap. 3. & Eusebio l. 3. Histor. Eccl. cap. 22. alter Cataphrygiarum. Hi erant sequaces errorum Pseudo prophetæ Montani exorti tempore Antonii Pii circa annum Christi 156. iuxta S. Epiphan. hæres. 48. qui mortuos ipsos baptizabant; sed qua ratione, aut intentione ad hunc vanissimum ritum inducti fuerint est prorsus incertum, sicuti etiam incertum est, & controvertitur inter Scriptores an revera baptizarent mortuos, aut, sicut Cerinthiani, vivos pro mortuis. Si enim mortuos baptizare in consuetudinem traxerint aliqui ante Cerinthi excogitatum errorem, ut putant aliqui ex verbis illis Apostoli 1. Corinth. 15. *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid baptizantur pro illis?* Est valde probabile, usum huiuscemodi ritus inductum fuisse ex usitatissimis lotionibus Pharisæorum apud quos fertur morem fuisse receptum, ut si quis mortuus esset legaliter immundus, alter pro ipso ablueretur, & huiuscemodi fiebat cæremonia, ne immunditia noceret mortuis, simulque fides futuræ excitaretur resurrectionis quæ negabatur a Saducæis.

Verum quidquid sit de ratione, quæ moverit tales Hæreticos ad hunc morem inducendum, certissimum est, baptizare mortuos, vel vivos pro mortuis, erroneum esse ac prorsus damnabile, ut patet ex Cod. canonum Ecclesiæ Africanæ cap. 18. ubi sic legitur; *Placuit, ut corporibus defunctorum Eucharistiam non detur; Scriptum est enim; Accipite, &c. cadavera autem nec accipere possunt, nec edere, & ne iam mortuos homines baptizari faciat Præsbiterorum ignavia*, sive ut habetur in Collecti. Concilior. can. 6. Concil. III. Charthaginen; *Cavendum est ne mortuos baptizare posse fratrum infirmitas credat*. Et hoc ratio ipsa ad evidentiam demonstrat. Nam mortuorum cadavera participare nequeunt divinæ gratiæ beneficium, & spiritualis regenerationis, quæ fit per Baptismi Sacramentum, cum destituta sint rationali anima, in qua huiuscemodi spiritualis operatio peragitur, neutiquam in corpore. Ideo enim actio Baptismi dicitur spiritualis regeneratio gratiæ, quia fit in anima, quæ anima, non vero corpus, cui competit sola vita, & mors naturalis, mortua est peccato per originalem iniustitiam in Adamo contractam. Nec solum corpus mortuum baptizari nequit, sed ne quidem vivum sacro tingi potest lavacro pro mortuo; quia cum renascentia ex aqua & Spiritu Sancto fieri debeat in eo, qui natus ex carne, in ea vivit, & in eo qui sacro abluitur lavacro; cum in forma baptismi dicatur: *Ego te baptizo*, baptismus acceptus a vivo nullo modo valere potest mortuo, pro quo ille sumat: Alias si Baptismus a vivo acceptus pro mortuo, posset talem mortuum ad gratiam vivificare, posset similiter sacra Pœnitentiæ absolutio accepta pro mortuo in læthali crimine, posset, inquam, eumdem mortuum iustificare & salvare, quod nec dicunt posse fieri ipsi Adversarii Etherodoxi: igitur nec Baptismus, cum utriusque Sacramenti par sit ratio; cum Sacramentum quodcumque non prosit ad sanctificationem nisi solis suscipientibus. Præterquamquod defunctis absque Baptismo, & ideo ab Ecclesia alienis, nihil iuvare possunt suffragia, quæ viventes ipsis applicent.

Quoad textum vero antea cit. Apostol. 1. Corinth. 15. quem huc explicare remisimus *alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis*? sciendum varias esse eiusdem textus PP. ac Theologorum interpretationes alatas & ab Estio in Paulum, & a P. Calmet Tom. 2. pag. 203. & tres sunt præcipui momenti. Prima nempe eorum, qui afferunt ex consuetudine aliquorum, qui viventes baptizabantur pro mortuis, demonstrare Apostolum futuram corporum resurrectionem argumento, quod dici solet *ad hominem*, non illam consuetudinem approbando, sed illa dictæ resurrectionis fidem astruendo, & confirmando, & hanc propugnat P. Calmet. Altera est eorum, qui censent D. Paulum loqui de iis, qui decumbentes in lecto & morti proximi suscipiunt baptismum, & re ipsa declarant, se baptizari pro mortuis, idest ut Baptismus sibi prosit vita functis, & pro eo statu, ad quem accelerant; quod pariter ad adstruendam probandamque resurrectionem est invictum argumentum & de hac legatur Estius loco cit. & Gerardus Vossius. Tertia tandem eorum est, qui interpretantur ly *pro mortuis* pro corporibus morti obnoxiis, ut verborum Apostoli sensus sit, si futura non est carnis resurrectio, cur in spe, & fide resurrectionis ea baptizant, quæ ita morti addicta sunt, ut nunquam sint immortalitate donanda. Sic interpretatus est verba illa D. Chrysostomus Homil. 40. in 1. ad Corinth. ubi observat S. D. *baptizandos recitatis verbis Symboli; Credo carnis resurrectionem* in hac fide regenerari. *Hoc ergo* (ibi ait) *in memoriam revocans Paulum dicebat; si non est resurrectio pro mortuis (idest corporibus) cur baptizaris? Propter hoc enim baptizaris, quia mortuum corpus resurrecturum credis, & mortuum non mansurum*: & hæc Chysostomi tertia interpretatio verborum Apostoli est cæteris præponenda.

Circa vero Campanarum Baptisma, quem ut dixi reprobant Novatores ut superstitiosum ritum, ut Magdeburgenses Centur. 10. cap. 6. Vossius, aliive apud Ioannem Georgium; nobis satis erit breviter salvere, quæ contra talem ritum illi nobis obiiciunt. 1. videlicet quod Ioannis XIII. inventor fuerit huius ritus, qui primus omnium anno 968. sacris cæremoniis consecravit Lateranensis Ecclesiæ Campanam. 2. eumdem ritum proscriptum fuisse a Carolo Magno in suis Capitularibus pag. editionis Moguntinæ 266. ubi habetur quod *clocas non baptizent, nec chartas per perticas pendant propter grandinem*. 3. quod Campanæ sunt omnino Baptismatis incapaces. 4. quod ridiculum videtur, ac superstitiosum in Campanarum baptismo ea omnia adhibere, quæ in hominis baptismate usurpantur, ut est nominis impositio, inunctio, lavacrum, candida vestis, nec non Patrinorum præsentia, quæ omnia, ut videbimus, sunt maxime infirma, inutilia,

sia, ac nullius momenti ad exturbandum hunc sacrum Ecclesiæ ritum.

Sed non inutile erit prius elucidare, quæ respiciunt initium usus æris campani in Ecclesia. Certum est quod quovis tempore post redditam Ecclesiæ pacem, ex quo sacris religionis officiis publica erigi cœperunt templa, signo aliquo fideles congregati fuere ad normam veteris legis, in qua tubis argenteis, & ductilibus populus convocabatur, ut Numer. 10. & his in Ecclesia substitutæ fuere Campanæ, ut scribit Albinus Flaccus *de divinis officiis*, quorum usus, cum tam cito inductus non sit, aliquo alio signo primis Ecclesiæ sæculis vocabantur fideles ad Ecclesiam: quale tamen fuerit incompertum est: illud certe erat sonorum, ut refert S. Ephrem Edessæ in Ecclesia Diaconus Parenesi 43. & alii Græci. Antequam Ursus Participatius circa annum 865. dono mitteret campanam ad Michaelem Imperatorem, solebant vocare ad Ecclesiam modo lignea tabula, quam malleis pulsabant, sicuti hodie consuescit Ecclesia a feria V. maioris hebdomadæ quando suspenditur sonus æris campani usque ad Sabatum Sanctum, & appellabatur *symandrum*, modo vero lamina ferrea malleo pariter percussa, & vocabatur *Hagiosidirum*, ut habet Hieronymus Magius opuscul. *de tintinnabulis* Ecclesia tamen occidentalis multo ante Campanis utebatur, ut meminit Auctor Ordinis Romani tit. *de Sabato Sancto*: S. Audenus in vita S. Elisii scripta circa annum 650. Quis vero usum Campanarum induxerit est prorsus incertum; alii ut Polydorus Virgilius l. 6. *de rerum invention.* cap. 12. Pavinus in Epitom. Rom. Pontific. aliique hunc tribuunt Sabiniano assumpto ad Petri sedem anno 604. alii S. Paulino Episcopo Nolano, ac propterea dictæ sunt *Campanæ* & *Nolæ* ab eadem urbe, Nola, & est vulgaris, & communior opinio. Utraque tamen reiicitur. Prima, quia citati Scriptores nullum proferunt illius assertionis momentum. Altera, quia nullus veterum, qui mentionem faciunt de S. Paulino, imo nec ipse Paulinus in Epist. ad Severum, describens partes omnes Basilicæ, quam erexerat, verbum ullum fecerunt de hac inventione; & addunt vocabulum *Nolæ* tribus fere sæculis ante Paulinum usum fuisse a Quintiliano, ut observat Sandinus. Nihilominus cum argumentum petatur a nominum ethymologia *Nolæ*, & *Campaniæ* censet P. Berti non esse contemnendum, cum certe non nisi a Campania vocabulum Campanæ sit derivatum.

Ut igitur Hæreticorum argumentis satisfiat, respondetur, Ioannem XIII. non fuisse institutorem consecrationis Campanarum, cum consentiant recentiores talem ritum esse Ioanne XIII. antiquiorem, & hoc probant ex Ritualibus libris editis ante eumdem Pontificem, ut habet Card. Bona *de rebus Liturgicis* cap. 22. Martene *de antiquis Ecclesiæ ritibus* l. 2. cap. 2. & alii; & concesso etiam, quod Ioannes XIII. fuisset auctor illius ritus, nihil evincerent adversarii, cum Ecclesia plenam teneat potestatem novos ritus instituendi. Non imposuit igitur Ioannes nomen suum Campanæ Lateranensi, ut aiunt Vossius, & Baleus, sed consecravit Campanam illam imposito ei S. Ioannis nomine, ritu iam antea instituto. Ad 2. vero, dico reprobasse Carolum Magnum consecrationem Campanæ peractam superstitioso quodam ritu non recepto ab Ecclesia, ut advertit Victor Amerbachius apud Roccam pag. 163. quamvis norma fidei non sit repetenda a capitular. Carolin. Ad 3. repono, benedictionem Campanæ dici Baptismum lato sensu, prout idem est ac ablutio, non Baptismum verborum formæ, ac Sacramentum gratiæ productivum. Non enim baptizantur Campanæ quasi fidei, & gratiæ sint capaces, sed ut nos quadam sacra voce ad Ecclesiam convocemur, & benedictione æris sonantis intelligat populus se invitari ad fidei verbum, confortetur in Domino convocatus, pietas augeatur in eo, & devotio, procul pellantur omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, impetusque tempestatum, cuius finis causa ex verbis ipsius Pontificalis Roman. & cap. 4. Concil. Colon. advertimus Campanas consecrari. Ad 4. tandem dicimus in Campanarum Baptismo non adhiberi formam, quæ Sacramentum instituit, sicuti non Sacramentum instituunt formæ aliarum benedictionum, puta Candelarum, aquæ lustralis, sacrorum vasorum &c. nec in tali Baptismo adhibetur instructio, catechismus, ut bene notat Bellarminus l. 4. *de Rom. Pontific.* cap. 12. Imponitur vero Campanæ nomen, ut quasi voce alicuius Sancti Christiana Plebs convocetur; benedicitur, & inungitur, quemadmodum lapis; ait Durantus l. 1. cap. 22. quem Iacob erexit in titulum, nempe quia consecratur in Dei cultum: extergitur linteo mundo in sacri olei venerationem: admittuntur denique in quibusdam locis, ut Cataloniæ (ac ideo non ubique, nec ex Ponf. Roman. præscriptione) in tali Baptismo Patrini, ut Sacri Æris Campani, idest ipsius

Sacrationis præsint custodes, atque eas pulsent iuxta Ecclesiæ consuetudinem, ac finem talis ritus. Ita P. Berti cum quo hactenus.

§. XVIII.

De necessitate Baptismi post Evangelii promulgationem.

Nota, necessitatem duplicem esse, sicuti antea iam diximus, alteram *medii*, seu finis; alteram præcepti. Hinc Baptismus, & Pœnitentia sunt Sacramenta necessaria necessitate medii ad salutem. Et hoc probat a priori Christi Domini institutio, vi cuius continent, ac conferunt gratiæ spiritualis effectum, qui per se ita necessarius est, ut sine illo nemo possit salutem æternam obtinere. Unde nemo salvari valet sine gratia, quæ vel regeneret in Baptismo, vel reparetur in Pœnitentia. Quocirca in rebus huiuscemodi, nec ignorantia, nec impotentia excusant, ita ut licet non sit reus violati præcepti, qui baptismi præceptum invincibiliter ignorat, vel ipsi parere nequit; gratiam tamen Baptismo annexam non percipit, nisi in casu martyrii, vel contritionis; & tum negative, ut iuxta phrasim loquar Theologorum, propter gratiæ illius defectum, tum positive propter peccatum sive originale, sive actuale non dimissum, ille æternæ damnationi est obnoxius.

Necessarium necessitate medii fit etiam necessarium necessitate præcepti.

Hinc cum quisque teneatur adhibere media omnia necessaria ad salutem consequendam, ea quæ necessaria sunt necessitate medii, fiunt necessaria etiam necessitate præcepti, non tamen ut suam habeant necessitatem ex præcepto, nisi, ut dicitur, præsuppositive; imo ex necessitate quam habent ex propria conditione fit, ut ex præcepto quoque sint necessaria. Tournel.

Necessarium vero necessitate præcepti illud dicitur, quod sine peccato omitti nequit, & in eiusmodi rebus excusat ignorantia, vel impotentia. Unde observatio præcepti necessaria fit necessitate medii respectu illius, qui capax est præcepti, quod observare tenetur; & observatio præcepti est necessaria negative ad salutem, idest ne propter transgressionem præcepti saluti impedimentum ponatur.

Aliquid potest esse necessarium dupliciter.

Nota 2. dupliciter aliquid posse esse necessarium, vel in re, vel in voto. Illud est necessarium in re quod secundum se, & necessario adhiberi debet, ita ut nihil sit, quod eius vicem suppleat. Illud vero est necessarium saltem in voto, quod necessario debet adhiberi, vel secundum se, vel in eius defectum secundum aliquid eius vicem tenens propter suam eminentiam, & eius votum, vel implicitum, vel explicitum continens.

Circa necessitatem Baptismi varii in varios errores Hæretici impegerunt. Alii enim damnantes, vel reiicientes usum Baptismi, ut prioribus sæculis Caiani, Quintiliani, Manichei, Seleuciani &c. Alii negantes originale peccatum, ut Pelagiani Sæculo 5; alii autumantes Baptismum ut merum externum Symbolum nullius præsidii ad salutem, ut Wiclefus, Zuinglius, ex recentioribus, Calvinus negarunt Baptismum necessarium esse necessitate medii, sed ad summum præcepti. Alii vero, ut Sociniani negarunt etiam præceptum baptismi, nempe Christum hunc præcepisse, sicut docent Catholici ex cap. Matthæi 28. His notatis sit.

Baptismi Sacramentum post sufficientem Evangelii promulgationem quibuscumque generaliter necessarium est necessitate medii ad salutem in re, vel saltem in voto. Et adultis, qui usum habent rationis, ac liberi arbitrii, est necessarium etiam necessitate præcepti; & hoc est de fide. Dixi *saltem in voto*. Nam quando Sacramentum percipi nequeat, suplet Baptismus flaminis, vel Sanguinis, idest martyrium, qui dicuntur Sacramentum in voto, ut suo loco res clarius exponetur.

Illud plane necessarium est necessitate medii, sine quo haberi nequit remissio peccatorum, & præcipue peccati originalis, & regeneratio in vitam spiritualem, quæ absolute omnibus hominibus sunt necessariæ ad æternam consequendam beatitudinem, in quam nihil coinquinatum ingredi potest; & nonnisi ut merces merito gratiæ supernaturalis sempiterna regni Dei retribuitur felicitas. Quare cum huiuscemodi effectus ab ullo homine obtineri nequeant sine susceptione baptismi, ex quo baptismus institutus fuit, & promulgatus, apertissime consequitur, Baptismum necessarium esse necessitate medii ad beatam vitam consequendam; quidquid delirando excogitaverit Pelagius, qui ut eluderet illud Christi testimonium; *Nisi quis renatus fuerit &c. non potest introire in regnum Dei* distinguendo beatam æternam vitam a regno Dei, dixit, sine baptismo haberi posse beatam vitam & æternam, sed ad regnum Dei perveniri non posse sine Baptismo; cum talis copiosa distinctio vitæ beatæ a regno Dei, omnino divinis opponatur Scripturis, quæ pro uno, eodemque, utrum-

trumque tradunt, ut contra eamdem fictam distinctionem demonstrat D. August. serm. 14. *de verb. Domini* nunc 294. Quod enim Christus Dominus regnum vocat Matth. 25. v. 34. nominat vitam æternam v. 46. *ibunt* (ait) *hi in suplicium æternum, iusti autem in vitam æternam*.

Quod verò Baptismus ad generationem & proinde ad salutem necessarius sit, clarissime testatur Christus Dominus alias laudato loco Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei*; quæ Domini verba semper accepit Ecclesia pro aqua Baptismi, eiusque necessitate, & constanter docuit in tali sensu esse intelligenda, & semper solicita curavit, ut hoc Sacramentum tanquam necessarium ab omnibus suscipiatur, nec unquam pro Christianis habuit, ac recognovit, qui sacro Baptismatis lavacro tincti non essent. Hinc S. Fulgentius *de fide ad Petrum* cap. 3. ait; *Ex isto tempore, quo Salvator noster dixit, si quis renatus non fuerit &c. absque Sacramento Baptismatis, nec regnum cælorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam*. Quid clarius desiderari potest contra distinctionem Pelagii beatitudinis a Regno Dei, & pro necessitate absoluta Baptismi ad vitam æternam in Dei regno, quod est cœlum, obtinendam.

Et hoc confirmat SS. Patrum perpetua Traditio, & auctoritas. Ita enim loquitur S. Augustinus tract. 11. Et 12. in Ioannem, Epist. 57. l. 1. ad Simplici: q. 2. l. 4. contra Donatist. & alibi S. Ambrosius l. 2. de Abram cap. 11. ubi verba Ioan. sic exponit; *Itaque nullum excipit, non infantem, non aliquem præventum necessitate*. S. Hieronymi contra Vigilant. & aliorum penes innumera de hac Ecclesiæ veritate habentur testimonia.

Quare damnavit Ecclesia cum Manichæis quoscumque alios, qui venenum converterint contra Baptismi virtutem, ac necessitatem. Et præter Concilia Charthagin. IV. & Milevit. hanc inconcussam tradidere doctrinam recentiora, Florentinum scilicet in Decreto Armen. & Trident. sess. 6. cap. 4. & 7 & sess. 7. can. 3. de Baptismo ubi sic definit; *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est non necessarium ad salutem; Anathema sit*.

Et ut magis manifestiorem redderet Christus Dominus sensum suæ sententiæ Ioann. 3. nempe ibi loqui de irrefragabili Baptismi necessitate; rationem etiam addidit per illa alia verba; *Quod natum est ex carne, caro est; quod natum est ex Spiritu, Spiritus est*, quasi diceret: cum omnis homo carnalis, & peccato obnoxius nascatur ex Adam; Spiritualis & iustus, ideoque salvus fieri nequit, nisi per Spiritum Sanctum renascatur; siquidem caro se ipsam spiritalem efficere nequit; hinc restat, ut ad illud adminiculum confugiatur, per quod Spiritus Sanctus instituit, & sine quo non vult, homines facere spirituales. Et hoc est lavacrum baptismalis aquæ; quare consequens fit, debere unumquemque ex Spiritu Sancto per illam aquam renasci. Ita Estius

Occurrit hic exponendum num seperari possint aliquæ exceptiones a generali Christi sententia; *Nisi quis renatus fuerit &c.* in gratiam parvulorum, qui ob impossibilitatem, aut alias causas ad Baptismum pervenire non potuerunt; sicuti sperandum censent aliqui Recentiores, inter quos refert hic Ludovicus Habert Gabrielem Biel, at Gersonum, qui in Concione habita in festo nativitatis B. M. V. in Concilio Generali Constantiensi, hortabatur parentes, Deum orare pro pueris in utero materno morituris. *Quis enim scit*, inquit, *si forte exaudiat?* Sic etiam sensit Card. Caietanus in 3. part. D. Thomæ ad art. 11. q. 68. qui docuit infantes in utero matris periclitantes salvari posse per baptismum susceptum in voto parentum, modo SS. Trinitas invocetur, & parvulus benedicatur, seu Deo offeratur. Huic Caietani sententiæ pepercit Concil. Trident. nec audire voluit, qui eam proscribendam asserebant, referente Pallavicino in sua Histor. Ait enim Caietanus q.68.art.11. in 3. part. D. Thomæ. *Dicendum, sub conditione tamen, parvulos in uteris maternis periclitantes posse salvari, sicut dictum est de infantibus, qui non possunt baptizari*. In proposito tamen huiusce privilegii, licet videatur multum favere, quod Deus sua omnipotenti misericordia sine ullo Sacramento per specialem favorem salvare possit quod vult; tamen cum nihil de hoc habeatur a Scriptura, nec a Traditione, non videtur quomodo hoc speciale privilegium sperari possit. Immo ex D. August. epist. 118. alias 23. nullatenus est sperandum; ait enim S. D. *ex arbitrio nostro salus æterna sine Christi baptismo non mittenda infantibus, quam non promittit Scriptura divina humanis omnibus rationibus præferenda*: & alibi; *Noli credere, noli docere* (cum pertinacia) *infantes antequam baptizentur morte præventos pervenire posse ad indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus*. Hinc Pius V. iussit ex-

pungi illam sententiam ex commentariis Caietani, utpote contrariam doctrinæ Ecclesiæ, quæ nunquam pro infantibus sine baptismo defunctis oravit; imo eos ita ex sua communione fidedium exclusit, ut ne quidem sepulturam Christianorum ipsis unquam concesserit. Et ideo Concil. Trident. sententiam Caietani expendere noluit, quia, ut testatur cit. Pallavicin. eius materia non pertinebat ad controversias, ad quas sopiendas Patres convenerant.

Et esto etiam quod Deus extraordinarie nonnullis infantibus salutem concesserit sine Baptismo, ut ab aliqua refertur Historia, & exinde laudati Theologi divinam epixius implorandam misericordiam pro parvulis in utero perituris suaserint; constans nihilominus persistet catholica veritas, Baptismum institutum esse a Christo Domino ut unicum, ac singulare remedium ad originalem delendam culpam, & æternam salutem in cœlesti regno consequendam. Sic alimenta absolute necessaria dicuntur vitæ corporali, tametsi Deus aliquos sine cibo extraordinaria providentia in vita servaverit. Quocirca patet ad evidentiam, quod qui privilegium istud non baptizatis pollicentur, humano quodam affectu decipiuntur, cum non solum Concilia, & PP. sed divina etiam Scriptura aliud, si consulatur, respondeat.

Pars altera vero, quod Baptismus necessarius sit Adultis, qui liberum habent rationis usum, etiam necessitate præcepti, facile probatur. Etenim Adulti sufficienter instructi, statim ac possint cum debitis dispositionibus tenentur ex iure divino Baptismum suscipere; tum quia ratio naturalis dictat, & charitas exigit, ut quisque consulat propriæ saluti, ac proinde adhibeat media, quæ ad consecutionem huiusce finis sunt necessaria; ita ut, si ea media negligat, ac contemnat, non secus ac qui omnem cibum reiiceret vitæ corporis, esset hic vitæ animæ homicida, ac ideo graviter peccaret; tum quia quisque tenetur ex Christi præcepto ingredi Ecclesiam per Baptismum, qui est eius ianua, & fidem suam profiteri, quæ præcepta obligant ad non diu differendam eius observantiam, sed de huiusce debiti dilatione melius infra.

Dixi *Adultus*, quia parvuli ob defectum usus rationis, ac propriæ voluntatis non sunt capaces præcepti. Quocirca, si sine Baptismo ii decedant ex hac vita, non damnantur tanquam præcepti transgressores, idest non præcise propter omissum Baptisma, sed propter originalem maculam. Et hoc extenditur ad infideles negativos, hoc est ad illos, qui de Christo, eiusque Evangelio nihil quidquam unquam audire potuerunt; hi quoque pereunt, non quia baptizati non sunt, sed quia moriuntur in suis peccatis.

§. XIX.

De Baptismi necessitate etiam quoad filios fidelium.

Inter errores Calvini hic etiam recensetur, quem habet in l. 4. suarum Institutio. cap. 16. ubi negat fidelium liberis necessarium esse baptisma, & hoc variis Scripturæ textibus per captiosam, malamque interpretationem abutendo firmare nititur; inter quos adhibet illud Gen. 17. ubi Deus fœdus statuit cum Abraham his verbis: *Statuam pactum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te*, hæc autem promissio, aiunt ipse, & eius sequaces, spectat ad filios baptizatorum, ut etiam constat ex D. Paul. Rom. 11. ubi ait: *quod si delibatio sancta est, & massa, si radix sancta est, & rami*, & 1. Corinthior. 7. v. 14. *Sanctos* vocat filios qui, oriantur etiam ex alterutro Coniuge fideli, per quem alter infidelis sanctificetur, *Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Idcirco concludunt Novatores cum suo Pseudo-Magistro Calvino, quod filii, qui ex fidelibus parentibus, idest baptizatis orti sunt, per solam fidem sine visibili Sacramento æternam promissionem poterunt adipisci; igitur nullo indigent salutari lavacro. Contra quos sit.

Ecclesia universalis perpetuo, ac constanter docuit sacrum baptismi lavacrum omnibus quibuscumque hominibus, ne quidem liberis Christianorum exceptis, esse necessarium, ut spiritualis regeneratio gratiæ in eis operetur, & via ad æternam vitam consequendam eis aperiatur. Et hoc constat manifeste 1. ex Scriptura in sæpe laudato testimonio Ioann. 3. *Nisi quis renatus &c.* ita universim se extendit hic textus ad omnes singillatim homines, ut locus ullus exceptioni, aut alienæ interpretationi omnino non relinquetur, & valde mirum videtur quomodo potuerint, & possint Novatores super sensum huiusce textus sic allucinari. 2. ex Ecclesiæ Traditione, quæ semper tenuit, ac asseruit, non posse parentes Christianos alio

me-

medio providere suorum filiorum saluti, nisi per Baptisma. Hinc SS. Patres graviter monuere parentes, ut sollicici sint, ut sui filii sacro regenerentur lavacro, ac maxime improbarunt, damnaruntque, ut reos spiritualis hominis perditionis illos, ex quorum negligentia contingeret, infantem sine baptismate ex hac vita excedere; ut inter alios declamat contra huiuscemodi parentes æternæ spiritualis vitæ filiorum suorum proditores S. Cyprianus epist. 59. *ad Fidum*. Et ut claudatur omnis aditus adversariorum cavillationi, quæ cæteroquin nullum prorsus habet locum, dicimus, S. Cyprianum non obiurgare parentes infideles, quod tanto bono suos privent filios, baptismum eis conferri denegando, dum in citata epistola parentes fideles alloquatur

Consulendus vero est S. August. qui *l. de dono perseverant. cap.* 12. *n.* 13. luget miseram sortem parvulorum, qui e vita rapiuntur, dum pii Parentes ipsis subvenire festinant. Clare colligitur in re hac versari etiam alios Patres erga parentes fideles, ex quorum negligentia fiat, ut filii e vita decedant sine baptismate, vitamque proinde æternam, amittant; *Quod etiam*, ait S. D. *aliquando parvulis infidelium filiis potuit ne irent in damnationem, & filiis fidelium non potuit subveniri*? Habert.

Facilis autem est responsio textibus, quos ex Scriptura opponit Calvinus. Nam in 1. quem desumit ex Gen. 17. ibi Deus solum promisit Abrahæ, quod eius posteri sibi futuri sint in peculiarem populum. Quod autem hæc promissio non intelligenda sit in ordine ad gratiam, advertere debuit Calvinus, non paucos successores Abrahæ fuisse reprobos, ut Rom. 9. observat S. Paulus. *Non qui filii carnis hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis*, imo hoc fortius est argumentum pro catholica sententia, cui certe nihil apte reponere potest Calvinus, nempe quod Iudæi procreati ex semine Abrahæ non erant participes sempiterni fœderis, *nisi accepto signo circumcumcisionis*. Unde cum Circumcisio Symbolum esset Baptismi, & aggregatio populo Dei, ac participatio sempiterni fœderis, ac promissionis, figura coaptationis fidelibus salvandis in Cælorum regno promissæ a Christo credentibus, & baptizatis. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit*; & sit divinum fœdus cum Ecclesia in Lege gratiæ, sequitur ad evidentiam, quoscumque homines, etiamsi orti sint a parentibus fidelibus, & iustis, non fieri filios promissionis, nec reputari in semine, *nisi per expoliationem carnis sint consepulti Christo in baptismate*; & sicut delebatur anima pueri incircumcisi de populo Dei ob legis præscriptum; *Masculus, cuius præputii caro &c.* ita excluditur a regno Dei quisque non est regeneratus baptismo iuxta Christi Domini testimonium toties laudatum Ioann. 3. *Nisi quis &c.* Ad 2. verba illa Apostol. Rom. 9. *& si radix sancta &c.* intelligenda sunt de religione Christiana; illa autem & *rami* de filiis fidelium baptismate regeneratis, qui sancti dicuntur ob renascentiam spiritualem, & Sacramenti virtutem. In textu tandem cap. 7. 1. Corinthior. Apostolus non loquitur de sanctitate proprie dicta; nam maritus infidelis profecto non fit formaliter, & directe sanctus per cohabitationem cum uxore fideli, & e contra, sed dispositive tantum, & indirecte, quatenus conversatio cum uxore fideli disponit illum ad fidem, & sic fit candidatus fidei, ut scribit S Hieronym. l. 1. *contra Iovinianum*; idcirco eodem modo intelligendus est Apostolus de liberis; non enim desunt exempla parvulorum, quos ait S. August. *ad christianos faciendos voluntas unius* (parentis) *evicerat*. Et in hoc sensu interpretatur hunc textum Tertul. l. 1. *de anim.* cap. 39.

§. XX.

De necessitate Baptismi præponendi aliis Sacramentis.

Quod hic discutiendum proponitur est, num necesse sit suscepisse baptismum, ut alia Sacramenta quis & licite, & valide suscipere queat.

Et 1. certum est, & commune apud omnes Theologos, ad licitam susceptionem Sacramenti necessario præsuponi, quod susceptum sit Baptisma; & hæc est doctrina Concil. Florentini in Decret. Union. in quo Baptismus vocatur vitæ spiritualis ianua, quod profecto non verificaretur si Confirmatio, sive aliud Sacramentum licitum esset suscipere ante baptismum; quandoquidem per illud primam spiritualem vitam consequi posset. Et hoc temporalis vitæ ordine comprobatur. Etenim eodem ferme pacto, quo homo prius nasci debet corporaliter, quam in vita corporali nutriatur, augeatur, & roboretur; sic pari passu dicendum fieri debere in vita spirituali, videlicet prius ad illam nasci debere spiritualiter per baptismum, quam in eadem vita spirituali confirmetur, crescat, confortetur &c. quod fit per Confirmationem, Eucharistiam &c. Sicuti vero

Baptismus necessario prærequiritur, seu præsuponendus est aliis Sacramentis, ut licite alia recipiantur; modo inquirimus, num sit etiam necessario præsuponendus ad hoc ut recipiantur valide.

Dicimus necessario Baptismum præsuponi aliis Sacramentis, ut valide suscipiantur, excepta saltem Eucharistia, quæ licet infructuose, valide tamen suscipitur etiam a non baptizato. Sic tenent SS. Patres, ac sentiunt communiter Theologi omnes, uno, vel altero ex recentioribus excepto. Et hoc 1. patet ex cap. *Veniens* de Presbitero non baptizato, ubi Innocentius III. mandat, ut Presbiter, qui deprehenditur, quod non sit baptizatus, baptizetur, & iterum ordinetur: quia, ut ait, taliter legitur constitutum in Concilio apud Compendium; Si autem Ordo non baptizato collatus valeret, Presbiter ille non amplius ordinandus esset. Quando invalidus est Ordo, invalida utique erit etiam Confirmatio, invalidum Matrimonium, cum par in omnibus sit ratio, & conditio. 2. ex SS. Patribus Baptismus est fundamentum, & ianua omnium aliorum Sacramentorum: Unde cum non stante fundamento omnia superedificata corruant; hinc sine præcedente baptismo nulla sunt alia Sacramenta, nullusque ingredi potest in Ecclesiam, & eius corpori tamquam membrum copulari. Et hoc aperte docet S. Thomas in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. quæstiuncul. 3. ubi ait; *Per characterem autem baptismalem efficitur homo receptivus aliorum Sacramentorum; unde qui characterem baptismalem non habet nullum alterum Sacramentum recipere potest.*

Si enim etiam tenuiter, sic arguit insignis Theologus scotista P. Henno, probabile esset, valere Sacramenta etiam ante Baptismum, ordinasset Ecclesia, vel saltem alicubi hæc praxis usitata legeretur, ut in defectu aquæ, si hoc unquam contingeret, ut non difficiliter contingere potest, præberetur Eucharistia, sive aliud Sacramentum baptizari petenti. Hoc autem non solum nullibi invenimus usitatum fuisse, sed ne quidem fuit consultum, aut a quovis Doctore doctrinaliter opinando traditum usque ad recentissima tempora, quando ab uno vel altero Theologo hoc audiri cœpit, auctoritas quorum numero iam paucissimorum, ut nemo non videt, nullam vim aut fere nullam, ac pondus habere potest contra comunissimum sensum SS. Patrum, Theologorum omnium cuiuscumque classis tum præteriti, tum currentis ævi, & quod maximi est momenti ipsius Ecclesiæ, quæ in rebus fidei constituta est a Christo Domino magistra, & iudex, a cuius iudicio, & sensu fideles omnes & indocti, & docti pendere debent. Hæc enim nunquam hoc edocuit, nec ut verum censuit, ut perpetuus eius usus, & etiam iudicium manifestissime demonstrat, cum, sicuti supra notavimus ex Innoc. III. in cap. *Veniens*, si contigerit aliquem recepisse Sacramentum aliquod imprimens Characterem sine Baptismate, absolute ait, ut baptizetur, & postea iterum Sacra in eo fiat Ordinatio, quia nullam tenuit, quæ ante baptismum erat peracta, ut habetur in eodem cap. *Veniens* de Præsbitero non ordinato.

Quare si non est recedendum a communi DD. sententia, nisi ex gravi fundamento, aut saltem rationabili (quo prorsus carent recentissimæ opinionis Patroni) alias singularitatis, & temeritatis nota incurritur, multo longe minus recedendum erit a sententia, iudicio & praxi Ecclesiæ, cuius sensus utpote universalis fidelium iudicis, & magistræ latissime prævalet cuiuscumque auctoritati & iudicio.

Opponunt autem Adversarii 1. cum S. Dionysio, qui dubitanti, an valeret suum Baptisma, ita respondit teste Rufino l. 7. Histor. Ecclesiast. cap. 8. *Ei sufficere .... quod Eucharistiæ recipiens donum responderet Amen, ex quo per singula potuisset ipsa Sacramentorum virtute purgari.* Cohortabatur igitur (sequitur Dionysius) *eum debere confidere fidei suæ, & conscientiæ iam purgatæ quod tamdiu in Sacramentis nobis iam particeps fuisset.* 2. ex Innoc. III. supracitato, qui, licet mandaverit reordinandum Sacerdotem illum, ostendit tamen probabilem esse sententiam docentem illo casu ordinem valere; nam, postquam rationes hinc & inde ibi exposuit, ait; *In hoc dubitabili casu quod tutius est sequi mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines usque ad Sacerdotium promovere procures.*

Respond. ad auctoritatem D. Dionysii. Non dixit ex quo purgatus est, vel ex quo potuit purgari virtute Sacramenti, sed ex quo purgari potuisset, si valuisset Baptisma, de quo dubitatur. Quod autem addat, ei confidendum se esse purgatum, eo quod in Sacramentis participasset, non est mirum, quia vix fieri potest, ut tamdiu participans Eucharistiæ non fuerit purgatus ex opere operantis propter dispositiones ad tantum suscipiendum Sacramentum toties adhibitas. Hinc respond. 2. S. Dionysium sic locutum fuisse non ad probandam Eucharistiæ

fiæ virtutem respectu non baptizati, sed ad diluendum scrupulum illius, quem Dionysius credebat cæteroquin baptizatum, cum fateatur ipse adversarius, eum non rebaptizasse, quod proculdubio fecisset, si vel minimum de valore Baptismi dubitasset. Ita Henno.

Ad illud vero Innocentii; respondeo, Pontificem per ly *in hoc dubitabili casu* non dubitare, an valeat Ordo ante Baptismum collatus, cum resolvendo immediate ante ex Concil. Compediensi esse repetendum, resolvat esse nullum; sed dubitare an Sacerdos ille, quem maioris securitatis gratia rebaptizari iusserat, fuisset baptizatus; quia natus ac commoratus erat inter fideles, ut ait postea, *præsumitur baptizatus, nisi argumentis quasi evidentibus contrarium probetur*. Quocirca sensus verborum Innocentii est hic: Nos in casu dubitabili de collatione baptismi tutius sequentes, ordinando nempe præfatum rebaptizari, mandamus, ut eum ad Sacerdotium per singulos ordines promovere procures, *quia non intelligitur reiteratum, quod ambigitur factum*, idest quia propter dubium primi Baptismi, secundus censetur primus, adeoque ante illum irritos fuisse Ordines collatos. Percurratur Glossa, omniaque in ea diligenter expendantur, & dubitari non poterit hanc fuisse Innocentii mentem.

Dices 1. Credens se vere esse baptizatum per contritionem perfectam sanctificatur, accedit ad S. Eucharistiam, nihil certe impedit, quominus huius Sacramenti fructum percipiat, cum capax sit augmenti gratiæ.

Respond. esse quidem capacem augmenti gratiæ, non vero per Sacramentum recipiendæ, cum Sacramenta non operentur, nisi in subiecto capaci.

Dices 2. Baptismus quando dicitur ianua Sacramentorum semper intelligitur in re, vel in voto: igitur valere possunt alia Sacramenta etiam ante realem Baptismi susceptionem. Eodem enim modo Baptismus dicitur ianua Sacramentorum, sicuti in Decret. Unionis dicitur vitæ spiritualis ianua; sed certum est etiam in voto esse vitæ spiritualis ianuam: Igitur sicuti per Baptismum etiam in voto consequi potest æterna vita, ita per Baptismum etiam in voto tantum suscepto potest percipi effectus aliorum Sacramentorum. Igitur Sacramenta valere possunt vi solius Baptismi in voto, nempe etiam antequam re suscipiatur.

Respond. neg. ant. & eius probationem. Certum est enim ex sensu communi Ecclesiæ, Baptismum aliter esse ianuam vitæ spiritualis, & aliter ianuam aliorum Sacramentorum. Nam cum doceat Ecclesia in Patribus, in Conciliis, in Ritualibus, & Catechismis &c. sufficere ad iustificandum Baptismum flaminis, ubi desit fluminis, consequenter docet, posse etiam baptismum in voto ianuam esse vitæ spiritualis; nullibi autem nobis insinuat ne quidem implicite, Baptismum in voto esse ianuam Sacramentorum. Satis est Baptismus in voto, ut consequamur vitam æternam; quia hæc non plus exigit quam statum gratiæ; non sufficit tamen ad suscipienda alia Sacramenta, eorumque fructum, quia hæc requirunt Baptismum realiter susceptum.

§. XXI.

De Baptismi dilatione.

Quod hic agendum suscipitur refertur & ad adultos respectu sui, & ad parvulos respectu parentum, quibus incumbit procurare suis parvulis, ut suo tempore sacro tingantur lavacro.

Mos differendi baptismum viguit antiquitus, & non solum quoad adultos, quibus serius Evangelicæ veritatis lumen effulsit, sed etiam quoad quosdam, qui iam catholica fide erant imbuti, quorum non pauci Christianis parentibus progeniti erant; & inter personas illustris nominis recensetur Constatinus, qui licet agnoverit Christum, eiusque fidei animum dederit ante annum 312. nonnisi anno 324. Romæ, si credere velimus Baronio, per S. Sylvestrum, Nicomediæ, si assentiamur Eusebio, aliisve, sacrum Baptismi lavacrum suscepit paulo ante mortem, quæ contigit anno 337. Ad sui genitoris exemplum Constantius baptizatus est Antiochiæ circa suæ vitæ finem anno 361. Theodosius quoque tinctus fuit baptismali lavacro dum gravi morbo decumberet Thessalonicæ, a quo tamen morbo convaluit. S. Ambrosius paulo ante Ordinationem, S. Augustinus anno trigesimo, S. Paulinus Nolæ Episcopus anno quadragesimo secundo, & sic de quamplurimis aliis illustribus viris habetur in Ecclesiast. Historia, quod matura ætate baptismum suscepere, quem morem innumeri ex omni alia conditione tenuere, quod, ut initio notavi, contingebat extra necessitatem non solum in adultis etiam professione fidei iam provectis; verum in fidelium parvulis etiam, quibus genitores nullo imminente periculo ad adultam ætatem Baptismum protrahebant.

De more antiquo differendi Baptismi.

Non

Non sine gravibus rationibus procul dubio hoc veteres facere debuere, quorum tamen nihil compertum habemus, non secus ac contingit in pluribus aliis, quæ antiquitus erant in usu. Nihilominus tamen non extra propositum dici potest respectu parvulorum adhibitam fuisse hanc praxim, sicuti existimant Estius, & P. Berti differendi Baptismum infantibus extra mortis periculum, usque ad adultam ætatem, ut possent, ait Estius, & intelligere mysteria baptismi, & ipsi pro se respondere, & percepti Sacramenti simul & sponsionis factæ semper postea meminisse, & hac ratione futurum quoque, ut sponsores minori periculo sese obiiciant; & ob hanc rationem hunc morem approbavit Tertull. l. 1. *de Baptismo* cap. 18. Idemque consilium placuisse videtur etiam Gregor. Nazianzeno ut sententiam suam explicat in orat. 40. quæ est in S. Baptisma. Quoad adultos, vero, quando hi etiam sufficienter instructi erant de Christianæ religionis mysteriis, ac præceptis est eorum fide iam imbuti quare tam diutius baptizari distulerint, in quibusdam censeri potest hoc contigisse forsan, quia erant perterriti ex falsa Novatianorum sententia, qui ex male intellecto Apost. ad Hebreos 6. colligebant nullam spem veniæ iis superesse, qui semel illuminati, & accepta baptismi gratia iterum deliquissent. Differebant etiam bene morati timentes nostræ infirmæ naturæ imbecillitatem, usque ad valde provectam ætatem, in qua sperabant ob minorem passionum æstum facilius posse in accepta Baptismi gratia usque ad mortem permanere. In aliis vero causa talis dilationis probabiliter esse debuit voluptuosa eorum vita, ob quam noluerint in florente ætate valedicere illecebris, & arctiori vivendi genere obstringi; sicuti in moribus suorum initiatorum exigebat Baptismus; unde tantum differebant hi, ut in extremo vitæ periculo infirmi in lecto baptizarentur, ex quo vocati fuere *Clinici*, idest baptizati in lecto infirmi decumbentes, quod maxime a SS. Patribus fuit exprobratum.

Ratio praxis differendi Baptisma infantibus extra mortis periculum ad maturam ætatem.

Quare adulti fide instructi different Baptisma.

Quidquid tamen sit de veterum consilio in differendo suis infantibus baptismo (quod consilium iam non placuerat etiam prioribus sæculis S. Cypriano, quem cum nihil commoverint allatæ ratiunculæ, ut loquar cum Estio, constantissime sustinuit cum sententia aliorum sexaginta octo Episcoporum contra quemdam, qui volebat infantes non baptizandos ante octavum diem ex horum ortu, ut citius etiam, quo fieri posset, baptizarentur) Laudabilissimum est, & antea etiam fuit Ecclesiæ praxis, ut parvuli omnes quoad fieri potest quamprimum baptizerentur, ne inter tot præsertim tenella ista ætate vitæ discrimina contingat, quempiam mori destitutum tam necessario originalis peccati remedio, & eo magis, quod si expectaretur ad suscipiendum adulta ætas, non pauci male educati, ac voluptatibus dediti, aut recusarent omnino baptizari, aut in seram usque ætatem, sicuti iam quando hoc fieri consueverat, non in paucis contigit, ut antea notavi, baptismum protraherent, ne cito carni, & mundo valedicere compellerentur. Denique ut per hunc morem protestetur Ecclesia fidem suam, quæ credit parvulos etsi propria fide destitutos aliena tamen fide posse salvari, & ne cedere videatur Anabaptistis, qui pædobaptismum, idest Baptismum parvulorum prorsus eliminatum volunt tamquam inutilem, inefficacem, ac omnino supervacaneum.

Quocirca iure merito dici potest ob tam graves rationes, graviter teneri parentes filiis suis brevi post eorum ortum tempore procurare Baptismum, ita ut mortaliter peccent si diutius eumdem differant; quia consuetudo universalis Ecclesiæ baptizandi parvulos brevi post eorum nativitatem tempore, vim habet legis graviter obligantis, ob materiæ gravitatem; & ex decretis particularium Ecclesiarum tenentur illud exequi intra triduum, vel quatriduum, prout ab Ecclesia propria præscribitur. Imo in aliquibus diœcesibus excommunicantur ultra octavum, aut nonum diem differentes; & merito; quia præterquam quod indecens est, ac christiano indignum diu relinquere filium suum mancipium Diaboli, & inimicum Dei; tali dilatione eos exponunt periculo mortis, quæ facilius contingit in illa debilima ætate, quam in adulta, ac ideo perpetuæ damnationis.

Quando teneantur Parentes filiis suis Baptismum procurare.

Adulti porro sufficienter instructi tenentur ex iure divino baptismo initiari statim ac moraliter possunt cum debitis dispositionibus, ut diu non differant; quia quisque tenetur ex iure divino, & naturali, imo etiam ex charitate sibi salutem procurare, adhibendo media, quæ ad eam sunt necessaria. Item quisque tenetur ex Christi præcepto esse membrum Ecclesiæ in eam per baptismum ingrediendo, non solum ut in ea moriamur, sed etiam ut in ea vivat: quapropter unusquisque tenetur non solum in periculo mortis, sed statim ac commode fieri potest suscipere Baptismum. Et certe aliud tem-

Quando teneantur adulti recipere baptismum.

tempus rationabiliter assignari nequit; quia sicuti ridiculum esset velle militare finito bello, ita foret irrationabile militiam christianam, in qua tenetur quilibet adscribi, tantum ingredi velle finitis huius vitæ bellis, ac periculis.

De Baptismo Sanguinis, & Flaminis, quando suppleant vices Baptismi fluminis.

Iam vidimus in divisione Baptismi tria esse Baptismata; unum proprie & formaliter, quod appellatur fluminis, idest Baptisma, quod fit in aqua naturali, & est primum Ecclesiæ, seu legis novæ Sacramentum; alia duo improprie, & virtualiter scilicet quæ virtutem supplent, & vices veri, & proprii baptismatis quando hujus receptio impediatur; & unum dicitur Sanguinis, & est Martyrium, alterum flaminis idest desiderii coniuncti cum Charitate. De primo hactenus, nunc de aliis duobus breviter agemus.

Baptismus Sanguinis est martyrium ante susceptionem Baptismi fluminis cum huiusce tamen voto saltem implicito perlatum; Baptismus vero Flaminis est perfecta cordis contritio includens votum saltem implicitum Baptismi fluminis, & de utroque hic demonstratur supplere vices, diverso tamen modo, veri Baptismatis quoad effectum primarium, nempe gratiæ sanctificantis, seu iustificantis consequtionem: verum quoad alterum effectum videlicet Characterem certum est, illos non supplere, cum iuxta Trident. Synod. ille non imprimatur, nisi per Sacramenta iriterabilia, & neuter ex illis est verum Sacramentum.

De virtute Baptismi flaminis seu desiderii coniuncti cum charitate.

Baptismus Flaminis, idest Baptismi votum cum perfecta charitate coniunctum in casu necessitatis, idest quando impediatur susceptio Baptismi supplet vices Baptismi aquæ quoad gratiæ infusionem in Adultis, non autem in parvulis, qui nec charitatis actum, nec votum Baptismi concipere possunt. Et hoc quoad primam partem patet, ac probatur ex Scripturis, ubi æterna salus promittitur credentibus in Deum & sperantibus, nec non cum ardenti diligentibus charitate, ut habetur Ioelis 2. Actor. 2. & ad Rom. 10. *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit*; Psalm. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*; Lucæ 2. *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Ex his enim constat remissionem peccatorum cum fide, & conversione ad Deum esse coniunctam, si voluntas humana Sacramenta ardenter exoptet, eaque ob deficientiam materiæ, vel Ministri re ipsa recipi nequeant. Et consone divinis Scripturis loquuntur etiam de virtute huius baptismi SS. Patres inter quos S. August. ita habet l. 4. *de Baptism.* cap. 22. n. 29. *Non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex Baptismo deerat supplere posse, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest*. Ita S. Ambrosius in orat. de obitu Valentiniani Imperatoris ante Baptismum, & S. Bernard. in epist. ad Hugonem Victorinum.

Dices ex S. Ambrosio l. de initiand. cap. 4. *Credit catechumenus, sed nisi baptizetur remissionem peccatorum non potest obtinere*. Ita S. August. tract. 13. in Ioann. S. Fulgentius l. de Fide ad Petrum cap. 3. & alii sic loquuntur.

Resp. dist. Anteced. *Nisi baptizetur* &c. SS. Patres loqui de Baptismo vel actu, vel in voto, non vero de Baptismo in solo actu, vel de voto, quod non excludat voluntatem peccandi, nec sit in charitate perfectum. Sic generatim dicimus, lapsos post baptismum portare sarcinam peccatorum donec eam deposuerint beneficio clavium, quamvis ex eis aliqui operibus bonis sese disponant; quia raro perfecta contritio Sacramentum præcedit; quanto magis igitur hoc dicendum de iis qui, de die in diem differunt; alii ad annum, alii ad extremum vitæ, interimque propriis indulgent concupiscentiis. Prorsus similis erat catechumenorum caussa, hisce exceptis, qui tamen respectu aliorum erant perpauci, qui ad regenerationis gratiam se parabant: ceteri enim baptismum differebant ad multos annos, aliquando ad ultimam ægritudinem, ut si in ea spes refulgeret recuperandæ sanitatis, etiam in morbo baptizari negligebant, quasi per Baptismum peccandi tempus amitterent. Contra huiusmodi procrastinantes sæpissime invehebant PP. quin Ecclesia a Sacris Ordinibus eos arcebat, qui a nomine Græco dicebantur Clinici, idest abluti in lecto periculose decumbentes; & Ecclesia, ut huic malo per terrorem efficaciter mederetur, prohibuit præcipue in Concil. Bracarensi pro iis procrastinantibus si in catechumenatu decederent, ne sacrificium offerretur, sicut nunc privat eos ecclesiastica sepultura.

Diximus Baptismum Sanguinis, & flaminis non supplere eodem modo Baptismum fluminis; quia votum, seu desiderium Baptismi 1. non extenditur ad parvulos qui, cum non habeant usum liberum rationis, & arbitrii,

trii, non sunt capaces ullius actus 2. non supplet in adultis nisi sit charitate perfectum : 3. etiamsi charitate perfectum non tollit, nisi extraordinarie omnem pœnæ temporalis reatum, quemadmodum Baptismus in re susceptus. Contra vero Martyrium supplet etiam in parvulis, tollit ex opere operato etiam in adultis omnem reatum sive culpæ, sive pœnæ temporalis, vincentesque statim coronat; unde S. August. serm. 159. alias 17. de verb. Apostol. ait ; *iniuria est . . . . pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendare*. Et hoc est certissimum ex Scriptura . Nam 1. Matth. 10. dicitur ; *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo*, & cap. 16. *Qui perdiderit animam suam in hoc mundo in vitam æternam custodit eam* . 2. perpetua Traditio, ac communis fidelium consensus, nec non unanimis SS. Patrum sententia pariter hoc comprobat. Nam Ecclesia a primis sæculis semper venerata SS. Martyres Innocentes ab Herode in odium Christi interfectos, utpotequi fidem non loquendo, sed moriendo confessi sunt ; *Istorum memoria* (ait Origines homil. in varia evangelii loca) *semper ut dignum in Ecclesiis celebratur, ut ipsa Betlehem, in qua natus est Dominus primitias Martyrum obtulisse videatur* ; & S. Cyprian. epist. 73. ad Iulianum ; *Catechumenos pro Christo occisos non privari Baptismi Sacramento, utpotequi baptizentur gloriosissimo, & maximo Sanguinis Baptismo*. Et S. August. de iisdem Catechumenis ita habet l. 13. de Civit. Dei cap. 7. *Quicumque non percepto regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte Baptismate; qui enim dixit : Si quis non renatus fuerit &c. alia sententia non minus generaliter dixit ; qui me confessus fuerit coram hominibus &c.*

Dices nihil valere ad propositum de iustificatione per Martyrium sine Baptismo exemplum infantium, quos interfecit Herodes; quia illi salvati sunt beneficio Circumcisionis, quam receperant, non martyrii. Igitur nunc quoque salvare non potest, nisi Baptisma.

Resp. negando anteced. Nam Herodes occidit pueros omnes Bethlemiticos ; unde eos etiam, qui non pertingerant octavum diem, ut recipere potuisset Circumcisionem, & tamen omnes ut sanctos, ac salvos veneratur Ecclesia . Unde martyrium iuxta sensum Ecclesiæ sanctos fecit omnes generatim infantes ab Herode interfectos, & salvos eos quoque fecit, qui cum non pertigissent ad octavum diem non erant adhuc circumcisi ; igitur horum exemplo iustificare potest Baptisma videlicet sanguinis, non secus ac Baptisma fluminis.

De Martyrii natura, ac essentia.

Martyrium si stemus etymologiæ vocabuli, quod Græcum est, latine importat, ac dicit testimonium, ut legimus Matth. 24. *In testimonium omnibus gentibus*. Unde Martyr idem proprie significat ac testis, ut Actor. 1. habet versio nostra , *Eritis mihi testes* ; & Apocalyp. 1. *Qui est testis fidelis*. Quare, qui propter Christi testimonium mortem obiere , martyres appellantur. Præclare enim huius vocabuli explicationem comprobat S. August. Serm. 9. in Psal. 118. n. 2. Testimonia græce martyria nuncupantur , quo verbo utimur iam pro latino : unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt , & usque ad mortem pro veritate certarunt , non Testes, quod latine utique dicere possemus, sed græce Martyres appellamus. Ad hoc vero, ut omnis tollatur ambiguitas, quæ oriri potest ex distinctione, quam quidam faciunt inter *Confessores*, & *Martyres*, ut Confessores censendi sint , qui coram Tyrannis confessi Christum tormentis superstites tranquille ultimum clauserint diem ; & Martyres, qui ad mortem usque cum supliciis decertabant ; nunc autem Confessores eos dicimus, qui sine martyrio , singulari virtutum exercitio Deum confessi sunt. *Martyres* vero alii *designati* vocantur , quibus mortis sententia indicta est ; *consumati* alii , qui vitam in tormentis fortiter conficiunt : alii *vindicati* quorum felix exitus discussus, & approbatus est ab Ecclesia, ut celebris nostri ævi scriptor tradit l. 1. *de Servorum Dei Beatificatione*. Antiquitus Martyrum nomine donabantur ii etiam, qui quacumque ex caussa innoxii necabantur, ut habet P. Mabillonius Præfat. 2. in Sæculum 3. Benedictinorum de Carolo cognomento *simplex* & de aliis . Dicta fuere pariter Martyrum templa in martyrum memoriam erecta, & altaria illorum cineribus imposita ab eorumdem Martyrum nomine, ut habent S. Hieronymus advers. Vigilant. S. August. l. 22. de Civit. Dei cap. 10. aliive.

Quid nomine Martyrii.

In quo differant Martyres a Confessoribus.

Martyrium vero de quo loquimur, ut est Baptismus Sanguinis supplens vices Baptismi fluminis ex praxi Ecclesiæ est *mors vera, aut mortale supplicium, seu cruciatus propter fidem Christi aut veram virtutem perpessus, & in odium eius a Tyranno illatus*.

Dici-

Dicitur 1. *mors vera* ad innuendum, Martyres non efficere solum Martyrii quantumvis efficax desiderium. Dicitur 2. *Supplicium, seu cruciatus*: non iam quia necesse sit, ut Martyr dolorem sentire debeat, sed quod caussa sit doloris, quidquid postea sit, quod Atletha ex Dei dispositione nihil omnino sentiat. Dicitur 3. *mortale* ita ut in rigore vere Martyres non sint, qui vulnera quidem receperunt pro Christo, non tamen lethalia, idest apta ad mortem inferendam: non est tamen necesse, ut ex lethali vulnere mors sequatur, sed quod secuta fuisset, si Deus miraculose morti non obstitisset. Unde & tres pueri immissi in ardentem fornacem, & S. Ioannes Evangelista in ferventis olei dolium vere fuerunt Martyres. Dicitur 4. *propter fidem Christi*; idcirco Hæretici morientes pro tuendis falsis dogmatibus non sunt Martyres, tametsi pro asserendis mysteriis Trinitatis, Incarnationis, alteriusve articuli veræ fidei mortem inter cruciatus subirent, cum illa omnia fide credant humana, dum ad verum Martyrem constituendum requiritur, ut patiatur quis mortem propter mysteria, & ea credere debeat divina fide, & supernaturali. Dicitur 5. *aut veram virtutem* nempe exercendam, vel exercitam. Hinc qui moriuntur pro servanda castitate, vel Ecclesiastica tuenda libertate, uno verbo pro aliquo religionis exercitio, vel aliquo præcepto divino, vel Ecclesiastico servando, hi, cum verum testimonium Deo, seu Christo exhibeant quatenus profuso sanguine Dei legem, & Christi doctrinam de virtutibus traditam approbant, sunt veri Martyres. Dicitur 6. *perpessus*, seu toleratus, videlicet sine resistentia; quia resistens occumbendo censetur potius victus, quam victor. Quocirca occisi in bello fidei ab Hæreticis, vel infidelibus licet multum mereantur, non sunt vere Martyres. Non sunt tamen excludendi, qui aliqualiter resistant; non malum persecutori inferendo, sed solummodo lethale ictum vel fugiendo, vel quovis alio modo caute declinando ex naturali terrore mortis. Dicitur tandem *& in odium eiusdem illatos*; quia si supplicium ob quamvis aliam caussam tametsi iniustam inferatur, non erit verum Martyrium; quia ut docet D. Augult. serm. 2. in Psalm. 34. *Martyrem non pœna* (supple *sola*) *sed caussa facit*: *pœna enim communis est Latroni, & Martyri, sed caussa dispar*.

Tres ... ry. Colligitur ergo ex dictis tres esse præcipuas caussas veri Martyrii; 1. videlicet efficiens, seu Tyrannus, ac persecutor Christianæ fidei, a quo quis ob testimonium Christi, & fidei cruciatus patiatur, & mortem. Dixi *ob testimonium fidei*, quod est præcipuum requisitum ad constituendum verum Martyrem, & quo deficiente deficit vera martyrii ratio. 2. motiva, sive ad martyrium impellens, nempe fides sive christianæ Religionis universim, quam fidelis profiteatur coram Pagano, sive alicuius eiusdem articuli, quem propugnet Catholicus contra Hæreticum; quia, ut iam diximus, Martyres Christi testes sunt, ut Actor. 1. Alia martyrii caussa est cuiuscumque virtutis officium, quod Deus requirat, idcirco virtutem illam exercens, & vitam pro eius defensione tradens, practice, & facto testatur, se verum Deum profiteri, eiusque cultum tenere. Quocirca *Beati* vocantur Matth. 5. *qui persecutionem patiuntur propter iustitiam*. Hinc inter martyres recensetur S. Ioannes Baptista occisus *pro lege quidem veritatis* (ait S. August. in Psalm. 140. n. 26.) *pro equitate, pro iustitia; sed non tamen pro illo nomine, quo christiani sumus*. 3. Finalis idest Dei gloria ad quam ut alibi, ubi de fine, iam diximus. Dixit olim de falsis Martyribus S. August. epist. 185. n. 8. *Insaniunt, qui dividunt membra Christi, & exsufflant Sacramenta Christi, & de persecutione gloriantur, & iactant fallaciter innocentiam suam, & quam non possunt a Domino accipere, ab hominibus quærunt Martyrii gloriam*.

De Dispositionibus ad Martyrium.

Inter dispositiones, quæ requiruntur ad Martyrium 1. est Baptismus sive in re, sive in voto, idest si Baptismum recipere ei impediatur habeat saltem ipsius efficax votum, ut iam antea notavimus 2. consensus in mortem saltem habitualis, aut interpretativus, idque ob motivum honestum, & pium, cum nemo exercere possit actum virtutis, ut est etiam Martyrium nempe fortitudinis in Adultis, nisi in illum aliquo modo consentiat, dum omnis actus virtutis debet esse moralis, adeoque voluntarius. Dixi *in Adultis*; quia martyrium in parvulis non est actus fortitudinis formaliter, sed solum materialiter in quantum exhibet passione, quod alii exhibent professione. Dixi *saltem habitualis, & interpretativus*, quia non plus, ait hic P. Henno, requirunt DD. itaut si Titio in Deum credenti, virtutemque exercenti comminetur mors, nisi desistat, & perseveret, tametsi nihil de Martyrio cogitans, si etiam dormiens occidatur, Martyr occumbit: nam qui vult id, ex quo prævideat effectum aliquem secu-

Variæ dispositiones ad martyrium requisitæ recensentur.

secuturum, censetur velle & effectum, nisi aliud obsistat. 3. Ecclesiæ unitas, ut ex S. Cypriano l. *de unit. Ecclesiæ*, ut ex S. August. epist. 185. Et revera sicuti olim extra arcam Noe, sic nunc extra Ecclesiam, quæ figurata fuit per arcam, non datur salus. Hinc Schismatici Martyrio coronari nequeunt. *Quisque extra Ecclesiæ unitatem*, (ait S. Cyprianus) *occidi potest*, *coronari non potest*. In Martyre præterea requiritur Charitas, non quidem habitualis, nec adeo vehemens, quæ secum trahat gratiam sanctificantem, sed quæ dicat aliquem sincerum affectum erga Deum, ut cum aliis docet Sylvius. Quantum vero spectat ad Ecclesiæ iudicium, ipsius vitæ profusio, qua nullam rem homo habet prætiosiorem, est maximum Charitatis argumentum.

Quod si Martyr antea in culpam lapsus sit, ut Martyrii fructum consequatur necesse est, ut dolorem habeat supernaturalem saltem attritionis suorum peccatorum, &, si adsit copia Confessarii, per Pœnitentiæ Sacramentum reconcilietur, quæ Sacramenti Pœnitentiæ reconciliatio intelligitur de Martyre Baptizato, non de Catechumeno, qui, ut diximus, ante Baptismum non est capax alia Sacramenta recipiendi. Si autem deficiat copia Confessarii, satis est ut conteratur de patrato crimine, nec ullatenus sive lapsus, sive iustus sit Sacramenta Dei contemnat, cum ex S. August. l. 4. *de Baptism.* cap. 22. *Non est interioris hominis pietas*, *ubi contemnitur Sacramentum*. Quod vero dolor de commissis peccatis requiratur ad fructuose subeundum Martyrium patet ex Trident. sess. 14. cap 4. ubi docet, dolorem quovis tempore necessarium ad remissionem actualium peccatorum obtinendam. Igitur etiam tempore Martyrii. Hæ autem dispositiones non sunt necessariæ in parvulis, qui vel recens nati sunt, vel etiam in uteris matrum in odium fidei trucidantur, & hoc constat ex alias iam dictis.

§. XXI.

De effectibus Baptismi.

Varii sunt Baptismi effectus, qui cæteroquin ad duo generatim capita revocantur, ad gratiam videlicet, & ad Characterem per Baptismum productum, in quibus duobus omnes alii Baptismi effectus continentur. Verum priusquam de iisdem agamus opere pretium est, ut consuetum morem servando prius errores, quos in hac re excogitarunt Heterodoxi, quorum alii peccant per defectum, alii vero per excessum, recenseamus.

Per defectum contra Baptismum errarunt Origenistæ, Massiliani, Pelagiani, quorum primi dixerunt peccata per Baptisma tegi, sopiri, non tolli, & eradicari; alii vero nihil suscipientibus prodesse, & præcipue quoad Pelagianos, qui negantes dari peccatum Originale, consequenter tolli per Baptismum negabant.

Errorem Origenistarum ex recentioribus sequutus est Lutherus, cui adhæsit fere omnino Calvinus, dum in Antidoto Concil. Trident. sess. 5. ait *Quia deletur reatus*, *peccatum non extinctione*, *sed imputatione nullum est*.

Errarunt per excessum Sociniani existimantes, ita peccatum radicitus per Baptismum evelli, ut nunquam repullulare possit; idcirco legitime Baptizatum non posse peccare. Item Novatores, seu Pseudoreformati, qui hosce effectus Baptismo affingunt 1. quod baptizatus non possit etiamsi velit gratiam amittere, quantumcunque peccet, nisi nolit credere 2. quod liberat ab omni lege tum divina, tum humana 3. quod solvit ab omni votorum obligatione. 4. quod sola Baptismi memoria iustificat a culpis, quæ fiunt post Baptismum. His erroribus tot opposuit canones Concil. Tridentinum sess. 7. de Baptismo, ut notat hic Tournel. Hi omnes errores fortiter refelluntur a Theologis suo loco, & præcipue a Bellarmino l. 1. de Bapt. cap. 12.

Primus tamen effectus, quem catholica Ecclesiæ doctrina tribuit Baptismo est gratiæ interioris sanctificantis collatio ex opere operato, per quam baptizatus regeneratur spiritualiter, & renascitur, ac innovatur, 1. Corinth. 6. *sed abluti estis*, *sed sanctificati estis*, *sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi*, *& in Spiritu Dei nostri*, ita alloquitur baptizatos Apostolus. Unde Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. sic concludit contra Pseudoreformatos; *Iustificatio non est sola peccatorum remissio*, *sed & sanctificatio*, *& renovatio interioris hominis* .... *dum per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum*, *qui iustificantur*, *atque ipsis inhæret*. De primo Baptismi effectu.

2. Baptismus mundat, quantum est de se, ac delet, & remittit omne peccatum sive originale, sive actuale antea commissum, dummodo in adultis non ponatur obex. Est communis de Fide contra Origenistas, aliosve iam notatos Æterodoxos contrarium sentientes. Et apertissime hunc Baptismi effectum

ctum testantur Scripturæ, & Traditio. Habetur enim Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu*; & Act. 2. ait D. Petrus: *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*, & canitur in Symbolo Constantinopol. *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*, & similia leguntur in aliis quamplurimis Scripturæ locis. Hæc autem peccatorum remissio est plena, & perfecta; quia peccata omnia quantumvis multa, & enormia condonantur, & unumquodque omnino, & perfecte remittitur sine alicuius pœnæ reservatione. Ita enim docet etiam perpetua Traditio, quæ allatos Scripturæ textus in hoc sensu explicat; ait enim inter alios PP. S. August. Enchirid. cap. 64. *Hac ergo magna indulgentia ..... incipit hominis renovatio, in qua solvitur omnis reatus, & ingeneratus, & additus*.

Adverte tamen, Adultos, non solvi ab omni reatu penæ temporalis per Baptismum, nisi fuerint ad id sufficienter dispositi, qui enim abluitur cum affectu ad aliquod peccatum etiam levissimum, donec eum penituerit ligatus remanet reatu illius culpæ, ac consequenter reatu pœnæ illi debitæ. Hinc Ecclesia consuevit, non statim Cathecumenos regenerare, sed diuturnis pœnitentiæ, aliarumque virtutum exercitationibus ad gratiam præparabat, ut dicetur. Nec officit exemplum Apostolorum, qui sine ulla mora baptizabant; quia ita stupenda erat populorum conversio, ut recensenda describatur Actor. 4. inter miracula.

[illegible] be- [illegible] sma- [illegible] iolli [illegible] it ... a effi [illegible] ur [illegible] sortes [illegible] inæ [illegible] ura & [illegible] i Dei.

Mundati vero per Baptismum ab omni prorsus peccati labe, & spiritualiter regenerati, ac penitus renovati in anima per iustificationem, quam nobis contulit tam pretiosum gratiæ sanctificantis donum, divinæ consortes efficimur naturæ, ut loquitur D. Petrus, & inter PP. S. Leo; *Divinæ consors factus naturæ* constituimur in esse divino, ac proinde Filii Dei evadimus non per deputationem externam, & moralem, ut fit in adoptione humana, sed per communicationem eiusdem Spiritus; *Misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra*. Et Rom. 8. *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba* (Pater) *ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei*: membra evadimus Christi cui iungimur tanquam capiti 1. Corinth. 15. Templum Spiritus Sancti, & organa, in quibus non solum inhabitat sicuti Dominus in domo sua, sed sicuti anima in proprio corpore, quod vivificat, & agit; unde oritur meritum, & valor actionum baptizati: Dei hæredes, cohæredes autem Christi, ut Rom. 8.

Quæ in Baptismo cum gratia infundantur?

Verum quia, ut aiunt Philosophi, operari sequitur ad esse, infunduntur cum gratia sanctificante virtutes, & Spiritus Sancti dona, veluti quædam eius appendices, & facultates supernaturales, ac divinæ, quibus baptizatus fit expeditior ad officia omnia pietatis, & intuitu gratiæ adoptionis renatos auxiliis necessariis adiuvat Deus, ut vitam, quæ filios Dei, & hæredes regni eius decet, instituant. Et hæc auxilia sunt gratiæ actuales, quæ dicuntur Sacramentales ad illum finem, idest sanctæ, ac christianæ vitæ ducendæ accommodatæ, ideoque in opportunis circumstantiis conferendæ. Et ex quo Baptismus nos Christo tanquam membra coniungit, sequitur per illum nobis patere viam ad reliqua Sacramenta, & quodammodo ex illo, tanquam ex incorporatione in Ecclesiam, ac novæ generationis primordiis conferri nobis gratiam ad evitanda peccata, &, si in ea prolabamur, expiari per Pœnitentiam; sed hanc futuram fuisse inutilem, nisi Baptismum ipsum, vel saltem votum eius supponeret. *Quid enim prodesset pœnitentia* (ait S. August. in Epistol. ad Bonifacium 50. nunc 185.) *nisi Baptismus præcederet, vel postea, nisi præcederet*, & alibi; *Neque enim aliquid prodest non baptizato dicere, dimitte nobis debita nostra &c.* Per Baptismum enim ius accipimus ad alia Sacramenta, tanquam ad paterna bona.

Baptismus non delet pænalitates peccatorum.

Licet Baptismus omnes peccatorum pœnas deleat, non delet tamen peccatorum pœnalitates, ut sunt concupiscentiæ motus, corporis infirmitas, necessitas moriendi, miseriæ &c. ut ex ipsa constat experientia: etenim homo per baptismum non restituitur integritati status innocentiæ, quæ præter gratiam sanctificantem complectebatur subordinationem partis inferioris cum superiore; immortalitatem in corpore, & immunitatem a quacumque miseria; initiatus enim quacumque gratia sanctificante ornatus patitur, membrorum inobedientiam, & corporis miserias. Verum huiusmodi mala non sunt in eo pœna proprie dicta; *quia caret reatu omnium malorum*, nec remanent ad peccati vindictam, sed ad virtutis exercitium, ut docet Concil. Trid. sess. 5. can. 5. Unde notat hic P. Henno ob triplicem præsertim rationem remanent in baptizatis illæ pœnalitates. Primo ad virtutis exercitium, & coronæ augmentum. Secundo ad maiorem humiliationem, ac nostræ a divino auxilio indigentiæ recognitionem. Tertio, ut homo con-

considerando lapsus sui testimonium, magis agnosceret Redemptionis beneficium.

Si forte quis ob Contritionem charitate perfectam cum voto Sacramenti Baptismi, effectum Baptismi, idest internam renovationem cum remissione peccatorum consequeretur ante susceptum Baptismum in re, & etiam extra casum Martyrii, & necessitatis, ut contigit in Cornelio; adhuc tamen per ipsum regenerationis lavacrum, quod nemo contemnere debet, plura gratiarum emolumenta perciperet, nempe characterem baptismalem, incrementum gratiæ, plenam remissionem pœnæ, quam nemo sine reali Baptismi susceptione consequi potest, in altera vita subeundæ, maiorem conscientiæ tranquillitatem externam sui visibilis incorporationem invisibili Christi Ecclesiæ; nam quamvis per gratiam iustificationis antea perceptam quispiam sit incorporatus Christo, vivumque eius membrum effectus, non tamen ab Ecclesia inter fideles, & membra Christi reputabitur, priusquam Sacramento Fidei sit imbutus Ita Estius. Item ius perciperet ad cætera Sacramenta, quibus Fideles in unum Religionis nomen coadunati, roborati in fide nutriuntur, sanantur, aliosque passionis Christi Domini fructus uberrimos consequuntur, quæ omnia sunt Sacramentales gratiæ, idest aliorum Sacramentorum effectus, quorum singuli cum deriventur a suo proprio Sacramento, tanquam rivuli a suo fonte, sine reali Sacramenti Baptismi susceptione haberi nequeunt, cum Baptismus in voto non suppleat vices Baptismi in re, nisi quoad primarium suum effectum, remittendi scilicet peccati, & conferendi gratiam iustificationis.

Nota 1. quod licet iuxta Concil. Tridentini definitionem sess. 6. cap. 7. gratia sanctificans minuatur, & augeatur *secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem*; nihilo tamen minus in baptismate tum in parvulis, tum in Adultis æqualis habetur effectus non solum quoad characteris impressionem, & peccatorum remissionem, si ab adultis obex non apponatur, sed etiam quoad gratiæ sanctificantis perceptionem, ut ostendit S. Cyprianus exemplo mannæ, quæ ab omnibus æqualiter, videlicet ad mensuram gomor, colligebatur Exod. 16. & hoc ratione etiam comprobari potest; quia videlicet effectus Baptismi magis pendet a conferente, quam a suscipiente, quemadmodum generaliter effectus quicumque magis dependet a caussa efficiente, quam a materia. Unde cum inæqualitas Ministrorum nihil efficiat ad inæqualitatem effectus Baptismi, ita nec inæqualis dispositio suscipientium quicquam efficiet. Estius. Hoc tamen intelligendum est de effectu Baptismi per se, idest de eo, ad quem præcipue est institutus, qui est spiritualis regeneratio, non vero de effectibus accidentalibus, ad quos non est Baptismus institutus, & quos divina virtus aliquando extraordinarie in Baptismo operatur, puta liberatio aliqua a Dæmone obsidente: hi enim effectus non sunt plane in omnibus æquales, cum dispensentur secundum occultam divinæ providentiæ dispositionem.

Nota 2. quod Baptismus tum in hæresi, tum in schismate, tum in ipsa Ecclesia catholica ficte, idest cum obice peccati susceptus, recedente fictione per pœnitentiam, peccata omnia, quæ ipsum præcesserunt, pœnitus tollit; peccata vero Baptismum subsequuta delentur per pœnitentiam. Et hoc constat tum ex doctrina S. Augustini l. 3. *de Baptis. cap.* 13. l. 1. similiter *de Baptismo* contra Donatistas cap. 12. tum ex ratione: etenim peccatum Originale, cæteraque ante Baptismum, & simul cum perceptione Baptismi commissa non subiacent clavibus Ecclesiæ; nam Sacramentum Pœnitentiæ non est per se institutum in remedium peccati Originalis, aut actualium, quæ Baptismum præcedunt, sed eorum tantum, quæ subsesequuntur, ac proinde vocatur a Theologis secunda tabula post naufragium, secundum Sacramentum mortuorum, quo reviviscuntur homines ad gratiam ex morte peccati, in quam lapsi sunt post Baptismum. Unde cum remittantur eiusmodi peccata iuxta S. August. cit. recedente fictione, necesse est per Baptismum remitti. Commissa vero post Baptismum delenda sunt per pœnitentiam, aut per contritionem perfectam: quia Sacramentum Pœnitentiæ, non vero Baptismi a Christo institutum est in remedium peccatorum, quæ post Baptismum commissa sunt; ista enim subiacent Ecclesiæ clavibus; quod dicendum videtur etiam de peccato ipso fictionis, quo quis Baptismum suscepit, cum tale peccatum natura sit posterius Baptismo, adeoque verum sacrilegium ex indigna Baptismi susceptione, ac proinde perfecta charitate, vel Pœnitentia expiandum. Tour.

§. XXII.

§. XXII.

De Charactere Baptismi, & de Baptismo non reiterando.

Alter Baptismi effectus est character, de quo iam egimus ubi de Sacramentis in genere. Duo tamen propria Characteris baptismalis hic addenda sunt, 1. nempe Characterem baptismalem non solum distinguere, sed etiam ornare, & illustrare baptizatum; nam est quodam insigne eximiae dignitatis, quam per baptismum consecutus est, ut observat S. Ioann. Chrysostom. homil. 2. in Epist. ad Ephes. non enim signamur sicuti antiquitus Israelitae nota corporalis Circumcisionis veluti pecora, & bruta, sed tanquam filii Spiritus Sancti ante nobis promissi. 2. Character baptismalis est potentia veluti passiva recipiendi alia Sacramenta non ex Ecclesiae disciplina, ut contra Maldonatum reclamant omnes Theologi; sed ex divina institutione, ut constat ex cap. *Si quis* de Presbytero non baptizato, ubi decernit Pontifex primo esse baptizandum, deinde reordinandum. Hab.

Characteris baptismalis.

Iam vidimus loquendo de Sacramentis in genere, ubi de iis qui imprimunt Characterem inter quos recensuimus Sacramentum Baptismi, de quo nunc agimus, non esse iteranda. Unde longe a veritate aberrarunt & Marcionitae, qui teste Epiphanio haeresi 42. tertio eumdem hominem baptizabant, nempe semel in infantia, & bis in adulta aetate si in peccata actualia fuisset prolapsus, & Donatistae qui alium adhibebant Baptismum pro iustis, alium pro impiis; ut ex S. August. l. 2. contra Petilianum cap. 27. & qui nunc etiam redeunt ad fidem quam deseruere rebaptizant, ut faciunt quidam Anabaptistae.

Non defuere ex Catholicis etiam, qui censuerunt rebaptizandos esse haereticos, quando ad veram Ecclesiam e sua secta converterentur, inter quos ita sensit labente Saeculo 2. Agripinus Carthaginensis Episcopus, ut tradit S. Epiphanius in suo libro brevis catholicae fidei expositionis n. 23. Volunt aliqui eiusdem sententiae fuisse Tertullianum, quem tamen ab hac suspicione aliqui vindicant, cum ea quae in tali proposito ab eo tradita leguntur sint valde obscura. Certum quidem est, quod sub finem tertii saeculi versata fuit acris controversia inter Cyprianum Carthaginensem Episcopum, Firmilianum Cesareae in Capadocia ex una parte, & Stephanum Pontificem Romanum ex alia, contra quem strenue illi decertarunt propugnando Haereticos ad Ecclesiam Romanam conversos esse rebaptizandos. Verum cum etiam ab initio tenuerit Ecclesia baptizatos ab Haereticis non rebaptizandos, si ad catholicam fidem convertantur, praevaluit veritas quam fortiter defendit Stephanus, ac proinde firmam eam semper inter Catholicos remansit. Quocirca

Dicendum cum Ecclesia catholica, Baptismum de quo constat valide receptum esse, unquam nec valide nec licite iterari posse, & hoc est de fide, utpotequod clare comprobatur tum a Scriptura, ut Ephes. 4. habetur, quod sicuti unus est Deus, una fides, ita unum sit etiam Baptisma. *Unus Dominus* (ait ibi Apostolus) *una fides, unum Baptisma*, & legitur in Symbolo *Confiteor unum Baptisma*; tum ex Traditione, & praxi Ecclesiae, quae nunquam consuevit eos rebaptizare, qui semel a quocumque sive fideli, sive infideli, Ethnico, sive haeretico valide iudicatus fuit baptizatus, idest quando in Baptismate omnia ad verum Baptisma concurrerint, seu adhibita fuerint requisita. Et Concilia Florentinum, ac Tridentinum hanc veritatem docuere, & definiere, ut praecipue Trident. sess. 7. can. 11. in quo statuit sub poena anathematis ita esse a fidelibus credendum. Et patet etiam ex multiplici ratione Baptismum esse initerabilem, videlicet & quia Sacramentum Baptismi, ut antea dicebamus, imprimit Characterem, qui indelebilis est, & quia est spiritualis regeneratio, quae non minus una est, quam nativitas corporalis, & quia tandem principaliter institutus est ad delendum originale peccatum, quod non est nisi unum in singulis, & semel remissum, cum non sit amplius revocabile, non est iterum remittendum, & quia Circumcisio, quae erat figura Baptismi repeti non poterat; ergo nec Baptisma eius figuratum. Quare Baptismi iteratio facta scienter est gravissimum Sacrilegium, tum ex parte dantis, tum ex parte suscipientis ex cap. 108. & 118. *de consecrat.* dist. 4. & S. Augustinus epist. *ad Maximum* hoc vocat immanissimum scelus, quia fit contra institutionem Christi Sacramentum applicando incapaci, ac per hoc significatur Christum denuo subiectum esse morti, & sepulturae Haebreor. 6. cum per Baptismum commoriamur, & sepeliamur Christo Rom. 6. Huic crimini decernitur iure Civili supplicium mortis, & iure Ecclesiastico irregularitas tam pro baptizante, quam pro baptizato.

Baptismus, de quo constat valide receptum fuisse, non est iterandus.

Quod si dubium exurgat de Baptismi validitate, & facta diligenti inquisitione, adhuc prudens idest rationabile dubium remaneat, tunc sub conditione iterari debet Baptisma, ut constat ex S. Leone cap. 212. & 213. *de Consecrat. dist.* 4. & ex aliis canonibus, & ex Alexandro III. cap. 2. *de Baptismo*, & ex praxi hodie communi ita formam proferendo conditionate, *Si baptizatus es non te baptizo. sed si nondum es baptizatus, ego te baptizo &c.* Et hæc conditio externa voce exprimere convenit, esto etiam sola mente concipi possit dum non timetur offensio præsentium pusillorum; Et id sive dubium sit positivum, quia scilicet sint rationes in utramque partem probabiles; sive sit negativum, quia scilicet nulla sint indicia ad indicandum hominem esse baptizatum, Cap. *Parvulos de Consecrat. dist.* 4. quia alias homo probabili exponeretur periculo damnationis ob carentiam Baptismi, & aliunde talis necessitas impedit omnem irreverentiam in Sacramentum, quod propter hominum salutem institutum est. Neque in tali casu censetur reiterari; quia ut ait S. Leo epist. 37. non potest in iterationis crimen devenire *quod factum esse omnino nescitur*; & iuxta Innocentium III. *non intelligitur iteratum, quod ambigitur factum*.

Dicitur *dum prudens, & rationabile dubium remanet*; quia si tantum essent leves quidam scrupuli quales essent si de nato, & educato inter Catholicos quis hæsitaret an sit baptizatus, quia non constet nec per Registrum baptismale, vel omissum fuerit a baptizante, vel combustum, nec per Parentes quia mortui, vel ita longe abierint, ut ignoretur ubi morentur, ut curari possit ab ipsis aliqua instructio, vel per alios testes quia vel mortui sunt, vel prorsus ignorantur, nec ullatenus tandem de tali veritate certior fieri possit; vel quia baptizatus a Pastore sene timeret num formam propriam, materiamque Baptismi adhibuerit; tunc non esset repetendum baptisma, & multo minus si de Baptismo collato etiam unicus tantum habeatur testis omni exceptione major, cum in tali casu nequeat prudenter dubitari. Quando enim Concil. Carthaginense V. cap. 6. vult baptizandos esse sub conditione infantes de quibus ignoratur an sint baptizati, nec sunt testes certissimi, qui id testentur, loquitur tantum de iis, qui vel per infideles sunt a parentibus abrepti, vel ab infidelibus descendunt, ut insinuat finis capitis. Nam si a fidelibus, & inter fideles fuerint nati, & educati, pro baptizatis habendos esse declarat Innocentius III. cap. *Veniens* nisi contrarium probetur.

Si autem sit probabile dubium an Baptismus datus sit cum sufficienti materia, forma, vel intentione, sub conditione reiterandus est; nam tunc æque ac in alio dubio casu periclitatur salus hominis, & Canones qui expresse loquuntur de dubio facti, intelligendi sunt etiam de dubio iuris, quod est hic æquivalens dubio facti. Nam qui dubitat si datus sit Baptismus cum debita forma, aut materia, aut intentione, æquivalenter dubitat an vere sit collatus. Unde advertit S. Gregor. l. 12. epist. 31. & ait: *Ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat, quoniam non monstratur iteratum, quod non certis indiciis ostenditur recte peractum*.

Non est autem repetendus Baptismus Parvulorum, qui ab Obstetricibus in necessitate fuerunt baptizati, si facto diligenti examine, ad quod ex præcepto tenentur Parochi, deprehendatur Obstetrices omnia requisita rite servasse. Si autem de veneficiis fuerint suspectæ, aut in suis responsionibus inconstantes, ita ut vir prudens suspicari possit, quod in aliquo essentiali vel inadvertenter, vel per ignorantiam, aut malitiam peccassent, Baptismus repetendus est sub conditione. Non debent tamen Adulti scientes ab Obstetrice esse baptizatos, scrupulis angi circa suum baptisma; quia supponere debent suum Parochum proprias partes implevisse, ac proinde si non iteravit, validum invenisse. Non facile ... Baptismus ... obstetricibus.

Pueri expositi ad fores Templi, vel alibi, sive schedulam habeant, sive non de Baptismo collato, semper rebaptizandi sunt sub conditione, quando aliunde de eius Baptismo constare nequit. Ita Sylvius & alii cum Concilio Mediolanensi sub D. Carolo Borromæo; quia testimonium Schedulæ relinquit aliquod dubium de valore Baptismi cum tunc ordinarie conferatur ab Obstetrice, a Matre, vel ab aliqua forsan ignara muliere. Præterea non magis credendum est schedulæ, quam schedulam scribenti, quem non constat esse testem omni exceptione maiorem. Quid pueri ... ad fores Templi.

Formula baptizandi sub conditione antiquitus ut antea notavimus, non erat in usu, sed quando prudenter, seu cum gravi fundamento hæsitabatur aliquem esse revera baptizatum illico baptizabatur sine ulla difficultate, etiam cum periculo reiterandi Baptismum potius, quam illum relinquere sine tam necessario Sacramento cum gravi periculo æternæ illius salutis. Et ita statuit, & declaravit Concil. Carthaginense V. can. 6. Antiquitus ... sub conditione non ...

nem-

nempe pueros, quorum Baptismi non habetur testimonium *absque ullo scrupulo esse baptizandos*; quia timor reiterandi Baptismum non debet eos privare illo beneficio, quo purificandi sunt. Ita consueverunt veteres in huiusmodi circumstantia. Postea tamen ad evitandum inconveniens reiterandi baptismum ut significaretur horror ad rebaptizationem, addi cœperunt consuetæ formæ baptismi verba conditionalia, quæ præscribuntur a Papa Ioanne XXII. idest *Si non es baptizatus ego te &c.* Unde notat P. Martene decipi eos qui putant hanc formulam baptizandi excogitatam esse a Scholasticis; quia illius usus invenitur ab octingentis, & amplius annis.

Non facile tamen rebaptizandi sunt Hæretici etiam sub conditione ubi fidem catholicam amplectuntur, cum de fide sit validum esse baptismum ab Hæreticis collatum, ubi omnia essentialia adhibeant. Aliqui tamen putant baptizatos a Sectariis esse rebaptizandos, non quia dubitent de eius validitate si rite, & recte fiat; sed quia cum recentiores Heterodoxi censeant Baptismum non admodum necessarium ad salutem, facile contingit tum circa ablutionem, quam dicuntur sæpissime leviuscula aspersione perficere, tum circa intentionem &c. non parum esse incurios, ac proinde dubitari potest an adhibita sint necessaria omnia ad legitimum Baptismum. Porro Pastoralia SS. PP. imitata quorum regula erat, *Tene certum, & dimitte incertum* in hoc, & in supra allatis casibus præcipiunt Baptismum conditionate reiterari, ne forte contingat quemquam ex hac vita abscedere cum incerto, adeo tamen necessario peccati originalis remedio.

Adverte, quod si contingat quod fieri debeat Baptismi iteratio, semper præferenda erit receptioni cuiuslibet alterius Sacramenti, ne illud periculo nullitatis exponatur. Unde si quis in culpam post Baptismum dubium incidisset, deberet iterato prius Baptismo absolvi sub conditione, quia peccata illa forte essent materia Pœnitentiæ, forte non.

§. XXIII.

De dispositionibus ad suscipiendum Baptismum requisitis.

Quod attinet ad dispositiones requisitas ad suscipiendum Baptisma, ex ipsa infantium infirma conditione, qui cum usu careant rationis, carent proinde omni sufficientia ad quemvis humanum seu rationalem actum, censeo omnibus satis, superque compertum, hic non loqui de exigentia cuiusvis dispositionis in parvulis per ipsos præmittendæ dum initiandi sunt Baptismate, cum fides ipsa, quæ est primum requisitum ad Baptisma in ipsis suppleatur per fidem Ecclesiæ, & illorum, qui offerunt eosdem parvulos ad Baptismum, ita ut sicuti per voluntatem primi parentis constituuntur peccatores, sic in fide præcipue Matris Ecclesiæ regenerantur. Unde hic solum agitur de dispositionibus, quæ requiruntur in Adultis. Et cum a pluribus sæculis vix aliquando contingat aliquem Adultum baptizari, sic mutata est circa hoc Ecclesiæ disciplina, ut aliæ sint dispositiones Adultorum ad Baptismum veteris disciplinæ, aliæ hodiernæ; & utriusque disciplinæ aliæ sunt dispositiones requisitæ in initiandis ad validam susceptionem Baptismi, aliæ ad fructum eius percipiendum. Ad valide recipiendum Baptismum in utraque disciplina requiritur solummodo consensus, seu intentio recipiendi Baptismum, sine qua certe non reciperetur; unde aliæ dispositiones omnes de quibus hic agemus respiciunt licitam tantum, & fructuosam huius Sacramenti receptionem. Et licet nunc non sint amplius in usu, breviter tamen illarum historiam hic exponere censeo, quibus olim præparabantur Cathecumeni, idest Adulti ad Baptismum.

Cathecumenus græce, latine autem dicitur a verbo instruo, *instruendus*, sicuti instruens, *cathechizans*. Tres autem erant catechumenorum classes, *Audientium* scilicet, *Competentium*, quæ ab aliquibus dicitur Genuflectentium, & *Electorum*. Verum secundum Martene Genuflectentes non constituebant classem distinctam, sed erant Cathecumeni lapsi, qui manuum impositione expurgabantur, & Dei verbum flexis genibus audiebant, & erant ut vult P. Berti, in eadem classe ac Competentes. Non conveniunt tamen Theologi in hoc, cum Martene Competentibus præponat Electos, & Tourneli Competentes Electosque confundat. Verum communiorem iam allatam nos sequi censuimus. Quid sibi velit nomen Cathecumeni.

Infidelis qui adulta ætate se dare Christo statuerat, explicabat hoc suum votum alicui probatæ fidei, ac pietatis viro, qui illum præsentabat Episcopo, ac pro eo fidem faciebat. Episcopus autem paucis exposita candidato christiani instituti perfectione, exquirebat num talem vivendi regulam amplecti vellet: & ut responderat hoc in votis habere, Episcopus eum inter Catechumenos recipiebat facto illi signo in fronte, &

alicubi etiam in pectore, in oculis, in ore, in scapulis, in auribus addita cum precibus manuum super caput eius impositione, nec non insufflationibus & exorcismis, ut infra suo loco de Baptismi Cœremoniis, videbimus, & inter *audientes* constituebat ad verbum Dei audiendum, idest in ea Ecclesiæ parte, quæ hodie *Navis* dicitur, & in qua olim certum est fuisse conciones, & talis locus *Auditorium* dicebatur. Alii vero volunt locum Catechumenorum Audientium, sive Auditorum fuisse superiorem Ecclesiæ porticum, quæ loca dicebantur *cathecumenia*. Volunt vero aliqui porticus, seu Catechumeniæ locum fuisse ubi starent mulieres ad audiendas conciones, & sacras Liturgias excipiendas. Audita concione Cathecumeni, quibus iam Eulogiæ idest panis benedictus non denegabantur, ab Ecclesia dimittebantur clamante Diacono ex ambone: *Catechumeni discedite* ne illis mysteria patefierent ob disciplinam arcani. Interrogabantur ante discessum an sectari vellent eamdem vitæ rationem, fusis pro ipsorum salute precibus, iisdemque abeuntibus sequebatur Missa Fidelium ab offertorio; hinc pars Missæ præcedens dicebatur *Missa Catechumenorum*.

Expleto Catechumenatu, sive tempore audientium pro Episcoporum discretione, & initiandorum qualitate longiori, aut breviori, qui desiderio Baptismi exardescerent ad illum admitti supplici demissione petebant. Hi sunt, qui ad secundam Catechumenorum stationem mittebantur scilicet competentium. Competentes ex S. Isidoro l. 8. Orig. cap. 4. vocantur, qui post fidei instructionem competunt gratiam Christi, & ex S. Augustino dicuntur simul petentes Baptismum: humi prostratos refert S. Gregor. Turonensis l. 5. Histor. gratiam hanc exflagitasse, & in huiusce rei signum infantes humi prope fontem collocabant, & tunc, non tempore Audientiæ nomen dabant. In hac autem classe duris subiiciebantur pœnitentiæ laboribus, & assiduis dabant operam orationibus, ut constat ex Tertull. l. de Bap. cap. 19. ex quo habetur etiam, quod sua confiterentur peccata non Confessione Sacramentali, sed ea quæ eorum conversionis, meliorisque propositi foret indicium, atque ita se præparabant omni ornatu ad gratiam regenerationis recipiendam. Ecclesia e contra omnem adhibebat diligentiam ne initiarentur indigni, instituto circa competentium mores examine, quod appellabatur *Scrutinium* quod multiplex erat plus & minus secundum particularem Ecclesiarum consuetudinem quæ tamen ordinarie erant septem diversis temporibus, & si lapsi deprehendebantur in aliquod grave peccatum, remittebantur secundum aliquos ad classem audientium, & secundum aliquos ad classem in qua iam erant competentium, ubi per quinquenium secundum Concilium Eliberitanum can. 75. retinebantur, per trienium vero postea iuxta Concil. Nicænum can. 14. Quod si prioribus scrutiniis Competentes non inveniebantur indigni, illis tradebatur recitandum Symbolum Apostolorum, deinde Oratio Dominica, & dicebantur *electi*. Die Dominica Palmarum quæ dicebatur *Capitilavium* si tales visi erant ut proximo Paschate essent baptizandi, lavabantur eorum capita ne sordidi ad unctionem accederent.

Præcipuum scrutinium, & erat postremum, habebatur feria 4. maioris hebdomadæ, quæ proprie dicebatur *dies scrutinii*, & qui via scrutinii digni fuerant inventi admittebantur ad Baptismum, & ideo erant nuncupati electi, & hæc est vere, ac proprie tertia classis Catechumenorum.

Electi Episcopo offerebantur a sponsoribus probatæ virtutis die ad Baptismum præstituto, qui erat ex solemnioribus, idest pervigilio Paschæ, & Pentecostes: sed de hoc infra. Reddebant Catechumeni Symbolum in Ecclesia Romana sabbato Sancto paulo ante Baptismum, alibi feria 5. maioris hebdomadæ. Est autem *reddere Symbolum* illud memoriter recitare, & Christianam fidem ante Baptismi susceptionem profiteri, & orationem Dominicam reddebant in proxima Paschatis solemnitate post Eucharistiam, ut habetur ex Tertulliano, & S. Augustino. Hæc erat vetus disciplina Ecclesiæ pro initiandis ad Baptismum, quæ tamen cum clare & distincte quoad omnes suas circumstantias ad posteriora tempora quando iam mutata erat non pervenerit, ex hoc contigit quod in aliquibus auctores non prorsus conveniant, quoad aliquos ipsius disciplinæ modos, & ordinem. In hac re sequutus sum fere penitus P. Berti, quia cum se præbeat virum magnæ eruditionis, verosimilius censui, quod idem de his tradit.

Dispositiones vero ad hoc ut cum fructu Baptismus ab adulto suscipiatur præcipue si præter Originale habeat etiam peccata actualia, exponuntur a Concil. Tridentino sess. 6. cap. 6. nempe requiri, ut se disponat per Fidem, Spem, & Charitatem; Fides nempe qua credat explicite existentiam unius Dei remuneratoris, Mysteria Trinitatis, & Incarnationis, & generatim vera, & divinitus

Dispositiones licitæ seu fructuosæ Baptismi receptionem in adulti

tus revelata, ac promissa, & in primis iustificare Deum per merita Christi; nam horum fides explicita est necessaria necessitate medii; Spes iustificationis, & vitae aeternae; Dilectio, qua Deum tanquam omnis iustitiae fontem diligere incipiat. Insuper requiritur, quod habeat propositum efficax servandi omnia mandata, & christiane vivendi. Adultus enim non potest admitti ad Dei amicitiam nisi in illam consentiat, nec potest sincere talem praebere consensum, nisi omnia facere velit, quae ad istam amicitiam servandam, & mutuum amorem significandum necessaria sunt. Requiritur pariter voluntas suscipiendi Baptismum. Item poenitentia seu dolor de peccatis commissis cum proposito non peccandi de caetero Actor. 2. *Agite poenitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum.* Æquum est enim, ut qui propria voluntate Deum offendit in eius amicitiam non recipiatur sine peccatorum retractatione, & dolore. Huiusmodi autem poenitentia debet esse supernaturalis, absoluta, universalis, efficax, incompossibilis cum ullo affectu ad mortale, & appretiative summa. Non tamen requiritur perfecta contritio; quia cum Baptismus sit institutus ad remittendum peccatum originale, & omnia actualia ante ipsum commissa, non requiritur talis dispositio, quae hunc effectum producat. Adultus vero, qui solum habeat originale peccatum, elicere debet eosdem actus excepta contritione, quae sola exigitur pro peccatis personalibus, propria scilicet voluntate physice commissis.

Quod si adultus iustificatus sit per perfectam contritionem, seu charitatem, ut per Baptismum solum recipiat gratiae augmentum, debet nihilominus habere voluntatem, seu intentionem ex motivo supernaturali recipiendi Baptismum; cum ad gratiam recipiendam requiratur consensus qui sit eidem gratiae accommodatus. Verum haec voluntas sufficit cum iam alia idest Fides, Spes, & Contritio, & Charitas praecesserint.

Quod si sine praeviis dispositionibus cum sola voluntate Baptismum quis suscipiat, idest ficte, iam antea attigimus valide suscipere Baptisma, sed infructuose, idest sine gratia iustificante, quam tamen recipit recedente fictione, nempe reviviscente Baptismo per contritionem perfectam, vel per Poenitentiae Sacramentum. Hactenus P. Antoine.

§. XXIV.

De loco, & tempore quibus Baptisma conferebatur.

Circa locum Baptismi de quo hic dicere instituimus, nemo ambigere potest, tempore persecutionum, quando nondum templa erant erecta, & quando fideles raro simul conveniebant, & nonnisi cum magna difficultate, baptismum collatum fuisse ubique eo meliori modo quo poterat. Imo etiam post redditam Ecclesiae pacem saepe saepius non pauci, ut habetur ex Eusebio, & Theodoreto, curabant baptizari in Iordane, cuius aquae a Christo Domino fuerant sanctificatae. Generaliter tamen loquendo cum cessavit Paganorum persecutio Baptisma publice conferri coepit in Baptisteriis Ecclesiarum ad hunc finem constructis; & Baptisteria erant quaedam aedificia figurae orbicularis seiuncta a corpore Ecclesiae, & vestibuli eidem coniuncti, ad dexteram ipsius vestibuli, in aliqua tamen distantia posita, ut plurimum ad plagam meridionalem, cum tunc temporis mos vigeret aedificandi templa prout situs loci permittebat cum Altare versus Orientem. Dixi *ut plurimum*; quia non in omnibus hic ritus servabatur, cum multae alites positae inveniantur sive quia loci conditio non concederet, sive quia aliqua Idolorum templa in Ecclesias fuerint conversa.

Baptisteria porro tantae erant magnitudinis, ac amplitudinis ut in ipsis magna hominum turba convenire posset: cuiusmodi fuerat Baptisterium Ecclesiae Constantinopolitanae, ut in ipso habitum sit Concilium congregatum a Flaviano contra Eutichianam haeresim. Videntur nunc etiam quoque in ipsa nostra Italia haec Baptisteria extra, & prope Ecclesiam constructa, ut Florentiae, Pisis, Parmae, Patavii, Tarvisii, & alibi. Erant in his sacris baptismalibus fontibus plures gradus per quos ex una parte in ipsos descendebant Catechumeni, & ascendebant ex altera, & fere omnes hi fontes, uti dicebam, erant figurae rotundae, sicuti tradit in suo Glossario Du-Cange. Haec autem Baptisteria saepe splendide ornabantur, ut refert Anastasius Bibliothecarius, & in ipsis erigebantur altaria pro sacrificio celebrando, & sacra administranda Eucharistia Neophitis, qui postquam receperant sacram Confirmationem, quae statim post Baptismum eis conferebatur, assistebant sacris ministeriis, eorumque participes reddebantur.

tur. Quamvis tamen ædificarent Baptisteria extra Ecclesiam, aliqua tamen intra ipsarum Ecclesiarum ambitum constructa erant prope sinistram ianuam ipsius Ecclesiæ, ut est Vercellis.

Cum autem administratio Baptismi olim præcipue prioribus sæculis reservata esset solis Episcopis, sic non dabatur nisi unum tantum Baptisterium prope principalem Ecclesiam, in qua sedes erat Episcopi, ac proinde in solis Cathedralibus erant Baptisteria, quorum vestigia nunc quoque habentur, cum non solum in omnibus Cathedralibus extet Baptisterium, sed adhuc usus persеverat in non paucis Civitatibus, ut non baptizentur infantes nisi in Cathedrali non solum totius Civitatis, sed etiam ad certam distantiam extra Civitatis mœnia, ut Florentiæ, Bononiæ, Pisis, Vicetiæ, Tarvisii. Excipitur inter alias Civitates ab hac regula Romana, ubi ob miram multitudinem incolarum, & eorum, qui se convertebantur ad Christianam Religionem fuerunt etiam a prioribus temporibus multa Baptisteria in principalioribus Basilicis, ut S. Ioannis in Laterano, S. Petri, S. Pauli, & Damasi, S. Agnetis, S. Pancratii, & in aliis.

Quando postea etiam Rurales fidem amplexati sunt erecta fuere extra Episcopales Civitates Baptisteria, cum licentia tamen Episcopi, in cuius Diœcesi erigenda erant; sed non tamen in omnibus locis, quos nos curam, Parochiamque vocamus erecta fuere, imo & in inferioribus Civitatibus quoque, ubi non erat Sedes Episcopalis, & plures extabant Curati, seu Parochi non baptizabatur nisi in Ecclesia principaliori. Ecclesiæ in quibus fontes erant pro Baptismate vocabantur Tituli Baptismales, ut distinguerentur ab aliis Ecclesiis quæ illos non habebant. Nec multæ erant Ecclesiæ Baptismales in Civitatibus, vel in Pagis, ut ex can. 48. Concil. Meldensis, & ex Brocardo, qui ait; *Plures baptismales Ecclesiæ in una terminatione esse non possunt, sed una tantummodo cum subditis Cappellis.* Ecclesiæ igitur quæ fontem baptismalem non habebant, vocabantur Cappellæ, seu Sacella, sive Oratoria, ubi non permittebatur erigere Baptisterium, nec statuere Parochum Cardinalem, aut Titularem, ut docet S. Gregor. in sua Epist. ad Episcopum Ariminensem cui iubet ut Oratorium a nobili fœmina in eadem Civitate extructum consecret sine publicis missis, ut in posterum non fundetur in ipso Baptisterium, nec ibi deputet Sacerdotem Cardinalem.

De Ecclesiis Baptismalibus seu matricibus.

Fideles, qui in hisce Oratoriis congregabantur ter in anno adire debebant Ecclesiam Matricem, in Paschate scilicet, Pentecostes, & Natali Domini; ut plura statuerunt Concilia; & hæc sancta consuetudo ex Balusio perduravit in Ecclesia usque ad 11. Sæculum. Ecclesiæ igitur baptismales ab aliis distinguebantur. Unde & Carolus Magnus, & Leo IV. statuerunt, ut Decimæ Rurium ubi edificarentur novæ Ecclesiæ idest Oratoria, seu Cappellæ pertinerent ad Ecclesiam antiquam, intra cuius fines erigerentur, ex quo infert Gratianus, quod Decimæ nonnisi ad Ecclesias baptismales debebantur, utpote quæ erant Ecclesiæ antiquæ & principales, seu Matrices, quod privilegium nunc vocatur *iura Curatorum*. Hinc vi huiusce iuris annexi Ecclesiis baptismalibus exigunt Ecclesiarum Decimas quibus non serviunt, & antiquitus erant Cappellæ dependentes a principali Ecclesia, quæ erat propria illorum. Habuerunt etiam Monachi in eorum Ecclesiis Baptisteria, ex privilegio tamen, & indulto, quod eorum sanctitate sibi aquisierant. Ecclesiæ vero baptismales antiquitus appellabantur Plebs ob populi affluentiam, qui ad eam concurrebat, ut debito religionis satisfaceret, & exinde haud dubie deductum est nomen *Plebani*, quod nunc abusive datur aliquibus in locis etiam Curatis, idest Vicariis. Privilegium autem Ecclesiarum Baptismalium antiquitus erat, quod ubi Oratoria inserviebantur ab uno tantum Sacerdote Ecclesiæ, Baptismalibus sive Matricibus præter Sacerdotem esse debebat ad eius servitutem etiam Diaconus, ut præscriptum legitur in quibusdam manuscriptis Vaticani, & Montis Cassini editis a P. Sirmondo. Adde ulterius quod Concil. Aurelianense vetuit aliquem in Ecclesiis Baptismalibus sepeliri; tanta erat veneratio, quæ pro istis sanctis locis habebatur.

Baptismus autem a prioribus sæculis ministrabatur per trinam immersionem, qui ritus perduravit usque ad sæculum decimum quintum, quando immersio iam variari cœperat. Circa initium sæculi decimiquarti penitus invaluit ritus infusionis, quem postea semper adhibuit Ecclesia.

De ritu baptizandi per immersionem.

Catechumeni se expoliabant, & mulieres spoliabantur per Diaconissas, vel per alias pias mulieres, ut semper corpus tectum haberent vel ab aqua in fonte dum functio Baptismi peragebatur, vel a linteo ante & post ingressum in fontem. Scendebant autem in aquam viri sustentati a Diacono, vel ab alio Clerico, & patrino, mulieres

vero

vero a matrinis, & dum in aqua descenderant a Sacerdote baptizabantur trina immersione, quæ secundum D. August. Homil. 3. *ad Neophit.* fiebat totius corporis in aquam. Quando vero baptizabantur mulieres, quæ vel in alio fonte, vel in eodem post viros baptizabantur, pendebat velum inter mulierem, & Sacerdotem ut nullatenus eam videre posset Sacerdos, imo cum tali etiam velo eas sub brachiis excipiebat ad eas in aquam immergendas.

De tempore, quo olim conferebatur Baptisma extra casus necessitatis.

Baptismus solemniter conferebatur, sive extra casum necessitatis die Sabbati Sancti, & Sabbati ante Pentecostes, ut veluti abusus antiquitus improbaretur, si aliis temporibus licet aliqua festivitate solemnibus peracta fuisset Baptismi collatio. Et primo Romani Pontifices ex perantiqua Traditione statuerunt ut nonnisi diebus *exceptis ægritudine laborantibus* præsumant Episcopi Baptismum Catechumenis tradere. Ita definivit Siricius Epist. 1. *ad Himerium* cap. 2. anno 385. S. Leo Epist. 16. ad Episcopos Siciliæ cap. 3. anno 447. Gelasius Epist. 9. ad Episcopos Lucaniæ cap. 10. circa annum 493. Consuetudine tamen alicuius Ecclesiæ Baptisma collatum fuit die etiam Epiphaniorum, ut testatur Walfridius Strabo in l. *de rebus Ecclesiast.* cap. 26. & in l. 2. *de persecutione Vandalica* Victor. Vitensis; & Avitus Viennensis refert epist. 7. Clodovæum Francorum Regem baptizatum fuisse eo die, *quo natum Cæli Dominum Mundus accepit*. Tempore tamen persecutionum, ut reputabatur hic casus necessitatis, solebant baptizare Catechumenos non expectato præscripto die; & sic quando prævidebatur, aut ex superna revelatione cognoscebatur brevi fore accensuram persecutionem.

Videtur Pontifex Siricius excepisse a consueta regula etiam parvulos, ac permittere baptizari quando a suis consanguineis præsentarentur, cum postquam dixerit statutum tempus baptizandi esse Pascha, & Pentecostes, addit subveniendum esse pueris, qui carent usu sermonis, & eos constituit in eadem eorum classe, qui sunt in casu necessitatis. Hinc ostenditur quod non retardaretur pueris Baptisma, tametsi non essent in vitæ periculo, quando a suis Genitoribus præsentabantur, cupientes, ut Baptismus eis confereretur. Laudatus tamen Pontifex non imposuit debitum Genitoribus ut eos paulo post ortum baptizandos præsentent, imo colligitur ex SS. PP. illorum temporum, quod Genitores non erant ita solliciti, ut extra casum necessitatis ita cito baptizarentur; & D. Gregor. Nazianzenus insinuabat differre eorum Baptisma usque ad tertium eorum annum, ut aliquo modo intelligere valerent mystica baptismi verba, ac per se ipsos interrogationibus Sacerdotis respondere. Unde qui ita cum S. Gregorio sentiebant, non præsentabant suos parvulos baptizandos quovis tempore, sed libenter expectabant dies solemnes huic cæremoniæ statutos.

De miraculosa impletione fontium baptismalium quando facienda erat eorum benedictio.

Et quam laudabile, & sanctum sit celebrare Baptismum certis statutis solemnioribus diebus anni comprobavit Deus ipse sensibilibus miraculis, præcipue efficiendo ut illis diebus Fontes Baptismales miraculose ante horam benedictionis aqua implerentur, ut ex epist. S. Paschasii ad Leonem habetur in quodam humili loco hoc quolibet anno fieri consuevisse. Nec ibi solum, sed alibi etiam ex Ecclesiasticis documentis id contigisse perhibetur, ut Embruni, sicuti refert S. Gregor. Turonensis.

In Ecclesia vero Orientali non servabatur tanto rigore mos baptizandi solemniter bis in anno, in Paschate scilicet, & Pentecostes; imo videtur quod semper consueverint baptizare etiam in Epiphania, quæ prioribus sæculis erat eadem die cum festo Natalis, quem ritum recepit etiam Ecclesia Occidentalis; imo hæc ulterius morem induxit baptizandi etiam in festivitate S. Ioannis Baptistæ.

De hora qua fiebat Baptismi collatio.

Hora vero in qua solemnis celebrabatur Baptismi collatio erat in nocte præcedente, idest in Vigiliis dictarum solemnitatum, & credunt Scriptores quod hoc contigeret sub initium noctis ante celebrationem Liturgiæ, quæ longa erat in Vigiliis magnarum solemnitatum; quia cum Neophiti participare deberent cum aliis fidelibus de divinis mysteriis, & præcipue de sacra Eucharistiæ communione, eorum Baptisma, & Confirmatio præcedere debebat Liturgiam. Hæc omnia habentur in P. Chardon in sua Histor. de Sacrament. l. 1. ubi *de Baptismo*.

Viget nunc quoque in multis locis vetus Ecclesiastica disciplina circa Adultorum Baptisma; nempe quod adultus Paganus, aut alter Infidelis, sive baptizatus in hæresi absque præscripta forma verborum non statim absque delectu tingitur, sed explorata eius voluntate datur opera, ut rite ad iustificationis gratiam disponatur, ut præscribit Concil. Tridentinum sess. 6. cap. 6. Unde ponitur in domo vulgo iam dicta Catechumenorum instruendus in rebus fidei, & exercitiis Christianæ pietatis: & quando sit suffi-

cienter dispositus, admittitur ad Baptisma, quod ex Rituali Romano ei conferendus est, quando nullum obstet impedimentum, in Sabbato Sancto Paschatis, vel Pentecostes.

§. XXV.

De obligationibus baptizatorum.

Certissimum est baptizatum maximam ex Baptismo contrahere obligationem, quæ ex duplici capite est repetenda, nempe 1. ex amplitudine donorum, quæ in Baptismate recepit; 2. ex eius promissionibus, quas fecit in Baptismo.

Et quoad primam, nempe ex donorum amplitudine, quæ in hoc Sacramento baptizato conferuntur patet ex illo Lucæ 12. ubi Christus Dominus ait; *omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo, & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo*. Et Apocalyp. 3. advertuntur omnes Ecclesiæ Fideles, ut recognoscant magnum beneficium receptum dum mediante Dei misericordia vocati fuerunt ad Baptismum, quod idem est ac a Dæmonis captivitate, & æterna damnatione ad statum filii Dei, & hæreditatem cælestis regni, quod omne decus, & bonum in se continet, & comprehendit; *in mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & serva*.

Quoad secundam vero, scilicet quoad obligationem ex sponsionibus factis in Baptismo, hæc tanta est, ut ex D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 1. & ex S. Augustino epist. 149. alias 59. æquivaleat voto, imo sit eiusdem rationis cum voto: *voventis*. (ait S. August.) *quæ offeruntur Deo, maxime sancti Altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur nostrum aliud votum maximum, quo nos vovimus in Christo esse mansuros*.

Triplex promissio in Baptismi susceptione.

Votum porro seu promissio Baptismi triplex est; 1. enim spondemus seu vovemus nos Christo perpetuo adhæsuros, eiusque Evangelium secuturos veluti regulam, ac normam morum nostrorum, & vitæ a nobis agendæ. 2. profitemur obedientiam Ecclesiæ, eiusque Pastoribus. 3. renunciamus penitus omnibus, quæ non sunt consentanea Christiano instituto.

Vovent qui Baptismo initiantur se Christo, eiusque Evangelio perpetuo obsequuturos, quia Baptismus est quædam solemnis christianæ Religionis professio; unde sicuti Circumcisione secundum Apostol. ad Gal. 5. ita se dabat homo, ac subdebat mosayco instituto, ut debitor fieret universæ legis Moysis servandæ, eo quia Circumcisio esset legis Mosaycæ professio; ita per Baptismum nos adiungimus Christo, & religionem ab ipso institutam profitemur, eiusque vitæ institutum, seu Evangelii legem amplectimur, & exinde Christiani nomenclaturam recipimus. Hinc inter prima Fidei rudimenta docemur Christianum appellari, qui Christi doctrinam credit, ac profitetur.

Profitemur insuper in Baptismo obedientiam Ecclesiæ eiusque Pastoribus, quia per Baptismi generationem coniungimur tamquam membra corpori Ecclesiæ cuius mystici corporis Christus est caput; ut non vivamus spiritu capitis Christi nisi maneamus in corpore Ecclesiæ, quod fieri nequit nisi patiamur ab Ecclesia regi, quæ vitæ christianæ est magistra, & dux. Sic frustra quis profiteretur regulam alicuius Ordinis, qui ministro, qui ipsi regulæ tuendæ, vel dispensandæ præpositus est, subesse recusaret. Hinc advertit Christus Matth. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit sit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus*.

Quicumque vero initiari velit Baptismati, ac Christianæ Religioni, cogitur solemniter renunciare iis, quæ christiano instituto adversantur, nempe Satanæ, omnibusque operibus eius, ac pompis, quod idem est ac renunciare Mundo, vanitati, omnibus carnis illecebris. Et hic ritus abrenunciationis fuit semper universalis in Ecclesia tam Græca, quam Latina, uti testantur omnia utriusque Ecclesiæ Euchologia.

APPENDIX

De Cœremoniis Sacramenti Baptismi.

§. I.

De Cœremoniis, quæ Baptismum præcedebant.

Cœremoniæ Baptismi multæ & variæ fuere antiquitus, quarum multæ etiam nunc servantur; & ex his aliæ, sicut hodie quoque fit, præcedebant Baptismum, aliæ comitabantur, subsequebantur aliæ. Et de iis, quæ Baptismum præcedebant aliqua iam diximus, nempe de Catechumenatu, quem qui præsentabantur Episcopo pro accipiendo Baptismate dato tunc eidem eorum nomine, percurrere debebant ad capessendam instructionem mysteriorum, & præceptorum christianæ Religionis; sicuti opus erat si quis ex adultis optabat per tale Sacramentum ingredi in Ecclesiam, idest inter Christianos aggregari; quod

quod nunc pariter servatur quando aliquis infidelis accedit ad postulandum Baptisma. Multis probabantur laboriosis operibus, instruebantur sacræ doctrinæ elementis, explorabatur vitæ eorum probitas septem scrutiniis. Renunciabant Satanæ & eius Angelis, & pompis Mundi. Sæpe requirebatur eorum fides eos interrogando, si crederent in Deum Patrem, & Filium &c. Imprimebatur signum Crucis in eorum pectore, variis exorcismis, idest adiurationibus factis certis precibus, Dœmonem a baptizando abigebant, quibus exorcismis addebatur quædam exsufflatio, quæ Dœmonis expulsionem significabat, & boni Spiritus inspirationem Sal degustandum datur, quo vitæ incorruptæ, ac bonorum operum sapor figuratur: Nares, & aures saliva tanguntur, ac in tali actu dicitur *Ephета*, quod idem sonat, ac adaperire; liniuntur enim oculi baptizandorum saliva ob mysticam spiritualis luminis significationem. Sacerdos manus imponit, & benedicit. Ritus manuum impositionis meminit S. Augustinus l. 2. *de Peccator. merit. & remiss.* cap. 26. n. 42. ubi sic ait; *Nam, & Catechumenos secundum quemdam modum suum per signum Crucis, & Orationem, ac manus impositionem puto sanctificari*. Unguntur baptizandi ante Baptismum oleo Catechumenorum in pectore, & scapulis, ungendi post Baptisma Chrismate in vertice.

Varia sunt mysteria huius unctionis. S. August. in Psalm. 44. n. 19. ait, adhiberi *oleum visibile* in signum *invisibilis unctionis*. Et S. Ambrosius l. *de Sacrament.* ait; *Unctus es quasi athleta Christi, quasi luctam huius sæculi luctaturus*. Et Rabanus l. 1. *de Institut. Cleric.* cap. 27. in *can.* 70. *de consecrat. distinct.* 4. inquit; *ungitur siquidem baptizandus in pectore, ne lateant in eo ullæ inimici reliquiæ, atque inter scapulas, ut undique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur*.

De huiuscemodi Cœremoniis testimonia habentur in Patribus, Basilio scilicet, Tertulliano, Cypriano, Augustino, Ambrosio, Chrysostomo; in veteribus Conciliis præcipue Carthaginensibus III. & IV. & in aliis antiquis monumentis. Et hæ Cœremoniæ fere omnes nunc quoque servantur.

§. II.

De Cœremoniis quæ Baptismum comitabantur.

Ex Cœremoniis, quæ antiquitus Baptismum comitabantur, multæ etiamnum servantur ab Ecclesia, cuiusmodi sunt Litaniæ, benedictio Fontis, Chrismatis perunctio in signum unionis cum Christo, cuius bonum odorem ubique baptizatus diffundere debet.

Quoad locum vero, & tempus Baptismi, iam dictum est ante, quod talis cœremonia collationis Baptismi licet tempore Apostolorum fieret quolibet in loco, ut constat ex exemplo Eunuchi baptizati a Philippo in ipso itinere quo simul gradiebatur, & ita servatum fuerit tempore persecutionum, dum tunc non poterant Fideles habere Templa ubi suos cœtus, divinaque officia celebrarent: habita tamen ab Ecclesia pace non conferebatur Baptisma sæcluso casu necessitatis, nisi in illis datis locis, quæ Baptisteria dicebantur.

Quoad tempora autem Baptismum solemniter ministrandi non una fuit Ecclesiarum disciplina. Nam aliæ, ut Romana, & Africana, ipsisque adiacentes consueverunt conferre Baptismum tantummodo in Paschate, & Pentecostes, ut patet ex Tertulliano, Siricio Papa, ex Sacramentario S. Gregorii Magni. In Ecclesia vero Africana additus postea fuit dies Epiphaniæ, ut refert Victor Vitensis l. 2. *de persecut. Vandalica*: Et in Ecclesia Gallicana sæculo 6. additi sunt dies Natalis Domini, & S. Ioannis Baptistæ, ut constat ex Epist. 44. Aviti Episcopi Viennensis. Talem morem indicat miraculum quod Ebroduni in Natali, & Cœna Domini quotannis circa Baptisterium erectum in ea urbe a S. Marcellino contigebat; & relatum habetur a Gregor. Turonensi l. *de glor. Confessor.* cap. 6. Verum mos baptizandi in Natalitiis Domini, & festivitatibus Apostolorum, & Martyrum Sæculo 6. abrogatus fuit a Concil. Matisconensi anno 581. quæ abrogatio non obtinuit extra Galliam.

Hæc vero disciplina, quam hactenus exposuimus circa tempus ministrandi Baptismum iuxta testimonium Ruperti Abbatis, qui obiit anno 1135. desiit apud Occidentales circa sæculum 12. ut iam antea notavimus. In Ecclesia Orientali solemnis collatio Baptismi erat tantummodo diebus Paschæ, Pentecostes, & Epiphaniæ Domini, ut colligi-

ligitur ex Epist. 61. S. P. Hieroymi, ex S. Ioanne Chrisostomo serm. 36. *de Pentecost.* ex Goario in suis notis ad Euchologium Græcorum, & præcipue ubi describit ritum maioris benedictionis aquæ in Theophania. Cæterum Baptisma, ut notat Tertull. l. *de Baptism.* cap. 19. quolibet tempore valide ministrari potest.

In Baptismatis collatione duæ aliæ cæremoniæ observantur, nempe nominis impositio, & Patrinorum seu sponsorum electio, & usus.

De nominis impositione.

Ritus & consuetudo imponendi nomen baptizandis orta est ex antiquo ritu Catechumenorum, qui, ut iam vidimus, ante Baptismum nomen dabant; nomen autem cuique hominum ad personarum distinctionem imponi debet, & id ab ipso Mundi exordio observatum est in Adamo, & filiis eius. Romani consueverunt imponere nomen maribus nono die post nativitatem, & fæminis octavo; licet aliquando nomen datum ab initio immutaretur, sicuti fit in Summo Pontifice a Sergio II. sive potius a Ioanne XII. electo anno 956. item in Mulieribus latinis si transeant ad connubia Græcorum, cum legamus de Berta, quæ post nuptias appellata fuit Irenes. In nomine imponendo servanda est regula tradita a canone Arabico, in quo sic habetur; *Fideles nomina Gentilium filiis suis non imponant*: Primo quia veteres consuevere nominare filios suos nomine alicuius Sancti iuxta testimonia S. Io: Chrisostomi homil. 12. in Epist. ad Corinth. & primis Ecclesiæ sæculis communia Fidelium nomina erant nomina Apostolorum. Deinde quia, ut ex Dionisio Allexandrino apud Eusebium l. 7. Histor. Eccl. cap. 25. Sanctorum nomina serviunt ad tutelam, & ad exemplum virtutum, & notiora quoque sunt quam domestica, & propria.

De Sponsoribus, seu Patrinis.

Sponsores demum, qui & fideiussores dicebantur, & nunc communiter Compatres, Patrini, constat etiam ab initio sumptos fuisse, ut habemus ex Tertulliano l. *de Baptism.* cap. 8. Itaque in Baptismate infantium suscipiendo primo eliguntur qui illos levent e sacro fonte, quoniam cum Baptismus *Sacramentum sit regenerationis*, decet eos, qui Christo gignuntur instrui, ac doceri, ut tradit D. Thom. q. 67. art. 7. Insuper parvuli fidem per *verba gestantium* profitentur, & Ecclesia eis per fideles suos præstat *os maternum*, ut ait S. August. Epist. 23. nunc 98. ad Bonifacium. Ita vetus est consuetudo adhibendi Patrinos, seu Sponsores in Baptismate, ut Estius, & Sylvius statuant eam haberi ex Traditione Apostolica, cum post Apostolorum tempora eius institutio non inveniatur, quod est argumentum Traditionis Apostolicæ. Secundum veterem disciplinam ordo erat, ut nec viri fæminas, nec fæminæ viros levarent, ut patet ex cap. 22. inter Nicænos Arabicos.

De numero Patrinorum.

Circa numerum Patrinorum statuit Concil. Trident. sess. 24. cap. 2. ut unus tantum sive vir, sive mulier iuxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de Baptismo suscipiant. Et ita definitum est, ne inter multos contrahatur cognatio spiritualis, quæ est impedimentum Matrimonii, ut declarat citato loco Tridentinum. In susceptoribus requiritur ex can. 3. Concil. Metensis celebrati anno 888. ut *teneant professionem christianæ Fidei* ex cap. *In Baptismate de consecrat. dist.* 4. *n.* 102. & ita declaravit Concil. Mediolanense III. anno 1579. nec non ex Rituali Rom. ut *sint sacro chrismate confirmati*. Prohibentur ibidem, & alibi suscipere de Baptismo filios, aut commatores habere Monachi, & cuiusvis Ordinis Regulares. Præsbyteri vero, & Clerici, cum olim adhiberentur; nunc etiam adhiberi possunt, cum a iure communi non excludantur, & revera pluribus in locis adhibeantur. Attendenda est tamen praxis, & usus cuiuslibet Ecclesiæ.

Obligationes Patrinorum.

Patrini tenentur habere erga filios curam, & impendere *solicitudinem veræ charitatis*, & eos admonere, ut Castitatem custodiant, Virginitatem servent usque ad nuptias, a maledicto, vel periurio linguam refrenent &c. uno verbo ut pie, ac christiane vivant. Sic habetur ex Auctore sermonis inter Augustinianos de tempore 163. nunc 168. Appendicis n. 3. ex quo videtur desumptum esse cap. *Vos ante omnia de Consecrat. dist.* 4. *n.* 105. & de hoc fusius etiam tractat ad hæc officia exequenda Patrinos exhortans Catechismus Romanus part. 2.

§. III.

De Cæremoniis, quæ subsequebantur Baptismum.

Post collatum antiquitus Baptisma Catechumenis, videtur quod ritus fuerit dare eis osculum pacis in signum unionis, ac fraternitatis cum Baptizato. Sic S. Cyprianus in epist. *ad Fidum*; postea perungebantur ab Episcopo sacro Chrismate, qua unctione conferebatur Sacramentum Confirmationis. Hoc statim post Baptismum conferebatur quando

Epi-

Episcopi baptizabant, ac ut plurimum in Sabbato Sancto Paschæ vel Pentecostes. Cum vero munus baptizandi demandatum fuit Presbyteris, ut omnes veteres complerentur cæremoniæ, inducta fuit hæc verticalis unctio a Sacramento Confirmationis distincta, ut habetur in lib. Pontifical. de Sylvestro; & hic constituit; ut baptizatum liniret Presbyter Chrismate levatum de aqua. Referunt hunc locum Rupertus Abbas l. 5. *de Divinis officiis* cap. 16. Amalarius l. 1. cap. 27. & Scriptores, qui de hac unctione facienda a Sacerdote baptizatis post collatum eis baptismum asserunt fieri in vertice, non in fronte, ut hæc inunctio distinguatur a Sacramento Confirmationis. Sic notat Innocent. I. in sua epist. *ad Decentium* cap. 3. *Presbyteris, seu extra Episcopum, sive præsente Episcopo baptizent, chrismate baptizatos ungere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis cum tradunt Spiritum Sanctum*. Donec perduravit mos baptizandi solemniter in Paschate, & Pentecostes, & demandatum fuit Presbyteris conferre baptismum, postquam Catechumeni, & infantes hunc receperant a Sacerdote cum unctione verticali Chrismatis, mittebantur ad Episcopum, qui eos attendebat in Sacristia ad recipiendum per unctionem Chrismatis in fronte Sacramentum Confirmationis.

Exponit Ivo Carnotensis serm. 4. *de Sacram.* mysterium huius unctionis, nempe, *ut Charitas, quæ per Spiritum Sanctum datur semper abundet in corde secundum verbum illud Ecclesiastici 9. oleum de capite tuo non deficiat*.

Post inunctionem verticis imponitur baptizato linteolum candidum loco vestis albæ, qua olim post Baptismum induebantur Neophiti, & ferre solebant a Sabbato Sancto usque ad Dominicam in Albis, ut habetur ex S. Dionysio, seu quovis alio auctore lib. Ecclesiast. Hierarch. cap. *de Baptism.* ex SS. Ambros. August. & aliis induebantur hac candida veste baptizati, & nunc iis profertur linteolus albus, sive ut ait Albinus Flaccus *propter gratiam regenerationis*, sive ad commonstrandam vitæ innocentiam, animique candorem in quibus regeneratus perpetuo incedere debebat.

anti. ...bi. ...o ba. ...ma. Vesti candidæ additum fuit birettum chrismate. Huius mentionem faciunt Theodulphus Aurelianensis Auctor divinorum officiorum sub nomine Alcuini, Rabanus, aliique, ac eum distinguunt a veste alba. Alii *Galeam*, alii *Capam* vocant; quia volunt aliqui quod esset vestis linea cum capuccio ad instar Mytræ clausæ, qua caput unctum tegebatur ob reverentiam S. Chrismatis. Sed in dessuetudinem hæc abierunt postquam inductus fuit mos abstergendi caput, eorum cum bombace in parte chrismata.

Traditur pariter baptizato cereus accensus ex antiquissima consuetudine, cuius meminit Nazianzenus Orat. in S. Lavacr. S. August. & Ivo Carnotensis serm. *de Sacrament. Neophyt.* ubi exponit huiusce ritus mysterium his verbis. *Ad ultimum datur cereus ardens in manus baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii; sic luceat lux vestra coram hominibus &c. datur enim in signum fidei, & gratiæ acceptæ, & translationis ipsius a potestate tenebrarum ad lumen, & sortem Sanctorum*. His cæremoniis hodie absolvitur solemnis Baptismi administratio sic Ministro alloquente baptizato; *Vade in pace, & Dominus sit tecum*. Et hoc quoque est vestigium, ac indicium veteris cæremoniæ, qua olim baptizans pacem Neophytis deprecabatur, & aliquibus in locis addebatur osculum, ut colligitur ex Epistola S. Cypriani *ad Fidum*.

In Sacramentario D. Gregorii edito a D. Hugo Menardo sermo est de pannis, quos Patrini paratos tenere debebant ut suos *filiocios* exeuntes de fonte post Baptismum reciperent, qui sine dubio erant designati ad eos abstergendos, & simul ob decentiam tegendos. Hic mos erat antiquus, & hi panni cum magna diligentia servabantur ut memoriale insignis beneficii, quod Christiani a Baptismate receperant, & ut signaculum fœderis contracti cum Deo.

Antiquitus, videlicet quando Baptismus conferebatur in Paschate, vel Pentecostes post ipsius collationem, si collatus erat per Sacerdotem postquam Sacerdotibus demandatum fuit baptizare, & expletis consuetis cæremoniis, se in ordine omnes disponebant prout scripta erant eorum nomina: Infantes tenebantur in brachio dextero, & Adulti pedem ponebant super unum pedum Patrinorum. Committebatur Cantoribus intonare Litanias quinarias, & Episcopus occurrebat baptizatis, ipsisque Sacramentum conferebat Confirmationis. Sic in laudato Sacramentario. Post collationem Confirmationis ministrabatur baptizatis etiam infantibus S. Eucharistia. Hinc sicuti adulti se abstinere debebant a re aliqua summenda nutritionis ante Communionem, ita & matres advertebantur ne ante illam lac infantibus præberent. Sed non solum communica-

nicabantur die Baptismi, sed quotidie per totam octavam Paschatis, vel Pentecostes, in cuius vigilia erant baptizati. Sic ordinat Rituale Roman. ducebantur enim Neophyti per dies octo ad Ecclesiam, quo praecedebat columna cerea accensa, quae erat Cereum Paschale, & summo mane canebatur Missa in qua communicabant, ut ex eodem Rituali Roman. Et quia difficile erat communicare speciebus panis pueros lactantes ob periculum quod Eucharistiam evomerent, illis dabatur sub specie vini, ut ex S. Cypriano l. *de lapsis*.

Alia quoque caeremonia, & haec antiquissima, erat lotio pedum, quae pluribus in locis fiebat Neophytis post Baptismum, & etiam Confirmationem; ut disponerentur ad S. Communionem, in quo ritu imitabant Episcopi Salvatorem, qui ante mysticam coenam lavit pedes discipulorum. Alicubi haec caeremonia fiebat ante Baptismum feria V. in coena Domini, sed communius fiebat post Baptismum. Sic Auctor libri Sacramentorum, qui creditur D. Ambrosii. Saeculo 12. ad evitandum omne inconveniens ministrando Infantibus Eucharistiam calicis, Sacerdos tingebat digitum in calice consecrato, & sic madefactum ponebat in os infantis, qui illum lambebat, & sic ei ministrabatur S. Communio: Et Ugo S. Victoris consulit, ut sic fiat. Et revera habetur quod talis praxis in aliquibus Ecclesiis servabatur. Chordon t. 1. *de Baptis.*

In Occidente mos erat dare Neophytis post Communionem lactem & mel, ut cognoscerent, quod Sacramenta, quae receperant posuerint eos in possessionem terrae promissionis, cuius symbolum erat Palestina: & coniicitur hunc morem fuisse perantiquum, dum huius meminit Tertullianus l. *de Corona Milit.* cap. 3. ac D. P. Hieronymus in suo dialogo contra Luciferianos.

Neophyti tamquam sibi debitum imputabant semper meminisse singularis beneficii suae spiritualis regenerationis per Baptismum; imo solebant omnes quotannis celebrare diem festum sui Baptismi, quem vocabant *Pascha Annotinum*, ut ait auctor Micrologii cap. 76. *baptizati celebrabant anniversarium suae regenerationis subsequentibus annis eo die quo Baptismum receperant*; qui cum esset dies affixa saepe contingebat, ut distans esset a die mobili Paschae in qua Baptismum receperant. Videtur quod hoc festum cessaverit in Ecclesia simul cum ritu solemnis Baptismi Catechumenorum in Sabbato Sancto, sicut & usus quod comparerent Neophyti in vestibus albis per totam octavam Paschatis.

Neophytismum perdurabat integro anno a suscepto Baptismate. Unde iuxta talem morem statutum fuit a pluribus Conciliis, & praecipue in Arelatensi anno 524. & in III. Aurelianensi, ut nisi transacto anno post conversionem admitterentur ad Ordines, si aliqui horum relicto saeculo Ecclesiasticae militiae nomen suum darent. Hinc mos receptus fuit ab universa Ecclesia ne Neophyti promoverentur ad Ordines.

§. IV.

De supplendis caeremoniis praetermissis in Baptismo.

Grave peccatum est omittere non urgente necessitate caeremonias Sacramentorum, ut iam dicitur agendo de Sacramentis in genere. Certum vero est, quod supplendae sint quamprimum, quaecumque fuerit ratio quare fuerint omissae. Sic praescribunt Rituales iuxta antiquae Ecclesiae Traditionem. S. enim Cornelius Papa & Martyr medio 3. saeculo reprehendit Novatianum baptizatum in lecto postquam convaluerat, qui nec reliqua percepit, quae iuxta Ecclesiasticum ritum sunt percipienda, neque ab Episcopo consignatus erat. Sic apud Euseb. l. 6. *Hist. Eccle.* cap. 43.

Difficultas esse potest circa Exorcismos, num hi quoque sint supplendi, cum videatur fieri iniuria Baptismo, quasi non haberet vim per se delendi peccata, & liberandi a Daemonis servitute. Quocirca aliqui Rituales prohibent suppleri exorcismos, & novissime vetitum fuit in Concil. Meldensi anno 1691. Nihilominus communiter docent Theologi Exorcismos etiam supplendos esse; quia, ut docet D. Thomas 3. p. q. 73. art. 3. ad 3. non tantum Daemonem coercent, ne impediat Baptismi collationem, sed etiam ne ab audiendo Dei verbo avertat fideles, & eius impetus per concupiscentiam quam accendit, si non enervant, saltem reprimunt. Igitur & Exorcismi supplendi sunt non minus ac aliae caeremoniae. Sic docet etiam Gulielmus Antisiodorensis. Caeterum, ait Ludovicus Habertus, quisque ritum sequatur Ecclesiae in qua degit: quod si liber nihil praescribat, satius est, magisque conforme veteri disciplinae exorcismos supplere.

Baptismus susceptus ficte, idest sine debitis dispositionibus ratus est, idcirco non repetendus; quia caruit effectu propter malam vo-

voluntatis obicem, quo remoto per veram pœnitentiam reviviscit, hoc est delet antecedentia peccata etiam quoad omnis pœnæ reatum. Sic S. August. l. 3. *de Baptism.* cap. 13. Dixi *antecedentia peccata*; quia subsequentia, & ipsa fictio, quæ in susceptione Baptismi gravis culpa fuit, subiicienda sunt clavibus Ecclesiæ: quia sicuti peccata quæ præcedunt Baptismum non sunt materia Sacramenti Pœnitentiæ, ita quæ subsequuntur Baptismum non sunt Baptismi materia. Habert.

TRACTATUS

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

POst Baptismi Sacramentum, ut mos est apud Theologos, numeratur Sacramentum Confirmationis. Verum non conceditur Confirmationi talis præcedentia aliis Sacramentis ratione dignitatis (cum inter alia Sacramentum Eucharistiæ, utpote auctorem rerum omnium, ac ideo etiam gratiæ realiter continens, sit indubie valde præstantius) sed ordine tantum accepto ab analogia naturalis hominum vitæ, ad cuius similitudinem voluit Christus Dominus, ut vitam supernaturalem homo reciperet a Sacramentis; unde cum generationi naturalis vitæ subsequatur eius firmatio per vires, quæ ei adiiciuntur, hinc post regenerationem ad vitam supernaturalem gratiæ, quæ habetur per Baptismi Sacramentum, succedit eius roboratio, ac stabilitas per Sacramentum Confirmationis, quæ ideo post Baptismum administratur: & sic appellatur quia gratiam in Baptismo acceptam auget, confirmat, ipsumque baptizatum contra fidei hostes corroborat. Huius autem Sacramenti naturam virtutem, cæteraque alia ad ipsum spectantia breviter exponemus.

§. I.

De notione, & variis Confirmationis nominibus.

Variis, ac multis nominibus, quæ ab illius materia, forma, aut effectu petita sunt solet hoc Sacramentum ab Ecclesiasticis Auctoribus designari. Primo enim ab ipsius materia dicitur *manus impositio*, ut Actor. 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*; *Chrismatis unctio*, *Unguenti mysterium*, ut a S. Dionysio l. *de Ecclesiast. Hierarch.* cap. 4. a Theodoreto *Chrisma spiritualis unguenti*: *Chrisma Sanctum, & supercæleste*; a Concil. Laodicen. can. 7. & 48. *Chrisma salutis*; a S. Leone serm. 4. Nativit. Domin. *Chrismatis, & unctionis Sacramentum* a S. August. l. contra litter. Petilian. cap. 104. & passim a Patribus aliis.

2. A forma, seu quasi forma, qua administratur dicitur *Signaculum Dominicum*, ut a S. Cypriano epist. 71. ad Iubaianum; *Signaculum spirituale* a S. Ambros. l. de initiand. cap. 7. *Signaculum vitæ æternæ* apud S. Leonem loc. cit.

3. Ab effectu tum a Græcis, quam a Latinis Patribus dicitur *perfectio*; ita S. Ambros. seu Auctor l. 3. *de Sacram.* & Concil. Eliberitanum can. 47. ubi de baptizatis a Diacono ita statuit; *Episcopus eos per benedictionem perficere debet*. Communi tamen & usitato nomine dicitur Confirmatio, quia robur, & vires præbet ad fidem Christi intrepide profitendam. Confirmationis nomen non est novum in Ecclesia, sed etiam a veteribus est usurpatum, & præcipue a Concil. Arausicano anno 442. ab Arelatensi anno 455. ab Hilario Arelatensi, ac ab aliis antiquis Patribus. Quare variæ fieri possunt huius Sacramenti notiones, seu descriptiones a materia, a forma, vel effectu desumptæ, quod sit v. g. Signaculum Spiritus Sancti, aut impositio manuum, qua baptizatus accipit Spiritum Sanctum, aut Sacramentum perfectionis, quo efficimur plene, ac perfecte Christiani. Ad hoc tamen ut totum in una complectatur sit cum Tourneleio.

Sacramentum Confirmationis definitur, seu potius describitur. *Sacrum, & sensibile signum a Christo Domino institutum a solis Episcopis tamquam ordinariis ministris collatum, in Religione perpetuum ad conferendam homini baptizato gratiam roborantem ac confirmantem, qua Christi fidem constanter, & intrepide profiteatur*. Ita Tourneleius: quæ sane definitio omnes partes, virtutem, & requi- Definitio Sacramenti Confirmationis.

requisita huius Sacramenti complectitur. Estius vero, Habert, aliique rem brevius ita explicant, *Confirmatio est Sacramentum novæ legis, quo baptizatis additur robur Spiritus tum ad firmiter credendum, tum ad fidem intrepide confitendam*.

Dicitur 1. *Sacramentum novæ legis*, quod se habet loco generis; unde Confirmatio convenit cum aliis Sacramentis a Christo Domino institutis. Dicitur 2. *quo baptizatus &c.* quibus verbis ostenditur differentia Confirmationis a Baptismo, qui nullum præsupponit in suscipiente Sacramentum, Confirmatio vero necessario præsupponit Baptismum. Dicitur 3. *robur Spiritus Sancti* per quod designatur abundantior gratiæ copia, quæ per Confirmationem confertur. Datur quidem in omni Sacramento novæ legis gratia sanctificans, & Spiritus Sanctus, sed proprium est Confirmationis illam gratiam dare ad robur, scilicet cum tali amplitudine, quæ suscipientem adhuc parvulum in Christo perficiat, ac corroboret. Dicitur tandem *ad firmiter credendum &c.* ut distinguatur Confirmatio a Sacramento Ordinis, in quo datur quidem Spiritus Sancti robur, sed ad munia ecclesiastica rite peragenda, cum hic detur ut baptizati tentationibus contra fidem irruentibus viriliter resistant, eamdemque contra quascumque sæculi minas, ac blanditias data occasione libere, fortiterque profiteatur. Habert.

§. II.

De vera, & propria natura Sacramenti quam habet Confirmatio, & de iis, qui circa talem veritatem errarunt.

Ex veteribus Eterodoxis veniunt in suspicionem Novatiani, quod negaverint veritatem Sacramenti Confirmationis. Dixi *in suspicionem*, cum hoc certum & omnino exploratum non sit; quia habetur quidem ex Cornelio Rom. Pontifice ipsum non recepisse Confirmationem, ignoratur tamen an ex negligentia, vel ex mentis errore contra Confirmationem eam non susceperit, cum per hoc non clare se exponat cit. Pontifex. Theodoretus tamen l. 3. *Hæreticar. Fabular.* Novatianis hunc errorem tribuit, verum alii, qui contra Novatianos scripsere, ut Pacianus, Epiphanius de Confirmatione ab ipsis negata nihil referunt.

Videntur argui de errore contra Confirmationem Wiclefus, & Ioannes Hus; verum inter articulos Wiclefi, quem iam in omnibus sequutus est Hus damnatur 28. a Concilio Constantiensi sess. 8. in quo de Ministro Confirmationis, non de ipsa Confirmatione agebatur; unde nihil certi super hoc de iisdem affirmari potest. Maior difficultas est de Valdensibus, qui exierunt circa annum 1160. num Confirmationis Sacramentum reiecerint, sicuti de his referunt cum Rainero alii quoque Scriptores. Sed in confessione fidei quam Ulaislao Hungarorum Regi miserunt iidem Confirmationis Sacramentum agnoscunt. *Sacramenta* (inquiunt) *septenario inclusa numero Ecclesiæ Christi utilia esse dicimus*: Et solum hi errarunt sicuti Wiclefitæ, & Hussitæ propugnantes simplicem Sacerdotem esse ordinarium huius Sacramenti Ministrum. De Luthero, & Calvino iam extra omne dubium certum est, quod non solum negarunt Sacramentum Confirmationis, sed etiam impudentissime subsanarunt, & impie contempserunt; cum Calvinus l. 6. Institut. vocet Confirmationem *oleum Diaboli mendacio palliatum*, & plura evomat convicia contra S. Melchiadem Papam, quem Eterodoxi faciunt huius cœremoniæ inventorem, pro quorum erroris confutatione sit.

Confirmationis cœremoniam esse proprie dictum novæ legis Sacramentum est de fide, ut constat tum ex Scriptura, tum ex constanti Traditione, & usu Ecclesiæ. Actor. 8. ad quem locum huius Sacramenti initium omnes referunt, habemus Petrum, & Ioannem manus imposuisse Samaritanis, qui a Philippo Baptismum receperant, & hos accepisse Spiritum Sanctum; *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*, & cap. 19. habetur pariter *cum imposuisset illis manus, venit Spiritus Sanctus super eos*. Hæc autem Scripturæ loca manifeste designant & signum corporale, & effectus eius, spiritualem nempe infusionem gratiæ in collatione Spiritus Sancti, ex quo intelligitur illud fuisse signum practicum id est cooperatorium gratiæ, & non tantum ad instar orationis, quæ fit super hominem, quia Philippus Diaconus, qui baptizaverat gentes Samariæ illud exhibere non potuit, sed eius administrandi gratia Ierosolymis Apostolos evocari oportuit; cum alioquin nihil prohibebat Diaconum super baptizatos orationem fundere, etiam adhibito ritu aliquo externo. Estius. Ecce igitur signum sensibile, nempe practicum, & perpetuum gratiæ sanctificantis: unde nihil illi deest ad novæ legis Sacramentum; constat quippe rebus, & verbis, impositione videlicet manuum, & oratione. Ministri adsunt huius

Confirmationis Cœremonia est verum Sacramentum.

Sacra-

Sacramenti nempe Apostoli, ac eorum successores Episcopi.

Hisce divinæ Scripturæ testimoniis accedit perpetua & universalis Ecclesiæ Traditio, usus Scripturarum, & praxis quæ est optima interpres. Nam ex sententia Sanctorum Patrum & continuato Ecclesiæ Scripturarum usu, semper intelliguntur allata Scripturarum loca de Confirmationis Sacramento, & hanc tanquam verum Sacramentum semper suis fidelibus post Baptismum ministravit Ecclesia, ut spiritualem gratiæ fortitudinem contra fidei oppositiones a Spiritu Sancto in hoc Sacramento susciperent. Constat igitur ad evidentiam, Ecclesiam perpetuo habuisse Confirmationem inter legis novæ Sacramenta, & exinde hanc includendo semper agnovisse ac tradidisse septenarium Sacramentorum numerum.

Respondent Adversarii allatos textus Scripturæ, & præcipue Actor. 8. loqui de dono miraculorum, non de gratia sanctificante, ut de illo dono prædixit loel Propheta interprete S. Petro Act. 2. quod collatum est Apostolis die Pentecostes, quod proinde aliis ministrabant.

Verum hæc explicatio est prorsus nova, & omnino aliena a mente omnium SS. Patrum, qui laudata loca, & præcipue notatum ab Adversariis Act. 8. unanimes intellexerunt de Confirmationis Sacramento, ut ex sequentibus aperte patebit.

Et cum de perpetua Ecclesiæ Traditione melius certiores fieri non valeamus quam a sensu Patrum primæ Ecclesiæ ætatis; S. Ireneus, qui est ex vetustioribus cum floruerit 2. Ecclesiæ sæculo, & habuerit præceptorem S. Polycarpum S. Ioannis Evangelistæ verum auditorem & discipulum, l. 4. cap. 75. refert eos, quibus Apostoli manus imponebant ut cit. loc. præcipue Actor. 8. per huiusmodi manuum impositionem accepisse Spiritum Sanctum, qui est vitæ Spiritualis alimentum. Unde non solum clare dignoscitur, Confirmationem in usu fuisse etiam primo sæculo tanquam verum Sacramentum, ac proinde non esse *abortivam larvam Sacramenti*, sicuti nugatur Calvinus; sed etiam non deceptam fuisse Ecclesiam in usu talis Cœremoniæ tanquam veri novæ legis Sacramenti, quia revera taliter erat edocta ex dicto testimonio Actor. 8. ex quo aperte colligitur, & ibi agi de hoc Confirmationis Sacramento, non de gratia miraculorum, quæ tempore S. Martyris stabilita iam Ecclesia fere desierat, & illam manuum impositionem esse signum permanens in Ecclesia ad Fidelium sanctificationem.

S. Dionisius Areopagita l. *Ecclesiast. Hierarch.* cap. 45. p. 3. meminit de hoc Sacramento, & gratiæ baptismalis perfectione, quæ in hoc tribuitur; *Sacræ* (ait) *regenerationis donum, & gratia Unigeniti sacratissima consummatione perficitur*. Tertullianus l. *de Resurrect. Carnis* ita habet. *Caro ungitur, ut anima consecretur, caro signatur, ut anima muniatur, caro manus impositione adumbratur*. Ponit autem ibi Confirmationem inter Baptismum, & Eucharistiam. S. Cyprianus l. 1. epist. 1. & 12. impositionem manuum diserte Sacramentum esse testatur; Eusebius quoque Pontifex, & Martyr epist. 3. ad Episcopos Tusciæ & Campaniæ clarum testimonium huic Sacramento præbet, quem secutus est Melchiades Papa cum de maiori excellentia inter Baptismum, & Confirmationem consuleretur. S. Ambrosius in opere de Sacramentis, & in l. de iis, qui Mysteriis initiantur disserens ex professo de Sacramentis; Consignationi idest Confirmationi proximum a Baptismo locum tribuit. Similia habet S. Hilarius in fine can. in Matth. D. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, ac S. August. l. 2. contra litteras Petil. cap. 104. apertissime pro hoc Sacramento pronunciat: explicans enim illud Psalm. 132. *Sicut unguentum in capite*, in hoc unguento Sacramentum Chrismatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est sicut ipse Baptismus, sed & in hominibus pessimis. Idem l. 19. *contra Faust.* cap. 14. Signum Christi idest Sacramentum Confirmationis, Baptismo, & Eucharistiæ connumerat, & alibi etiam de hoc Sacramento loquitur ut Tract. 3. & 118. in Ioannem, & expressius l. 15. *de Trinit.* cap. 26. item l. 3. *contra Donatist.* cap. 16. & serm. 19. de *Sanctis*. Alii quoque meminerunt huius Sacramenti, qui videri possunt in iis, qui ex professo hoc tractant, ut Estius, Du-Hanuel, Ludovicus Habert, & Tournel.

Hanc porro veritatem de Sacramento Confirmationis, quam docet Scriptura, & perpetua Ecclesiæ, ac Patrum Traditio confirmarunt, & Eugenius IV. in suo Decreto, & Concil. Tridentinum, quod sess. 7. can. 1. de Confirmatione definivit de fide credendum illam cœremoniam esse verum, & proprie Sacramentum; ita enim habet in cit. can. *Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum otiosam cœremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum, anathema sit.*

§. III.

§. III.

De tempore, & modo, quo Christus Dominus Sacramentum Confirmationis instituit.

Notatum iam fuit agendo de Sacramentis in genere, hoc quoque Confirmationis Sacramentum a Christo Domino fuisse institutum iuxta Tridentini definitionem, & quidem immediate sicuti jam probavimus; sed quando, vel quomodo, cum saltem clare non legatur in Scriptura, non conveniunt Theologi. Alii enim putant institutum fuisse in ultima cœna; alii cum pueris Christus Dominus manus imposuit Matth. 19. Alii Ioann. 20. cum dixit Discipulis, *Accipite Spiritum Sanctum*; sed hæc circumstantia non videtur accomodata Confirmationi, cum tunc contulerit Christus Discipulis Spiritum Sanctum ad remittenda peccata, idest ad primam gratiam conferendam, non ad ipsam augendam sicuti fit in confirmatione. Alii volunt hoc instituisse Christum per se, & immediate ante Passionem inchoate promittendo, & complete in die Pentecostes exhibendo iuxta illud Ioannis 16. *Si enim non abiero Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero mittam eum ad vos*, & hæc est sententia D. Thomæ p. 3. q. 72. art. 1. & attingit modum & tempus, & quod a Christo Domino institutum fuerit inchoate ante eius Passionem per se immediate, & ut probabilius in ultima cœna ut colligitur tum ex Epist. Fabiani ad Episcopos Orientales cap. 1. ubi ita habet; *In illa die Dominus Iesus postquam cænavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes sicut a SS. Apostolis Prædecessores nostri acceperunt nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit*; idest modum conferendi Sacramentum Chrismatis, seu Confirmationis, tum ex Epist. 4. Clementis ubi de hoc Sacramento eiusque effectu loquens, addit; *ut a B. Petro accepimus, & cæteri SS. Apostoli præcipiente Domino docuerunt*.

Institutum fuit a Christo Domino hoc Sacramentum; quia institutio Sacramenti pertinet ad potestatem excellentiæ, quam solus Christus habuit, ut iam antea fuit notatum. Institutum fuit ab illo inchoate ante ejus Passionem promittendo, & complete solummodo exhibendo die Pentecostes; ita ut nec a Christo, nec ab Apostolis ante hunc diem in usu positum fuerit; quia ut recte notat, & docet D. Thomas q. 72. art. 1. ad 1. in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus Sancti, quam dari non expediebat ante Christi resurrectionem, & ascensionem, ut Ioann. 7. Nondum erat Spiritus Sanctus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus; ita Salmatic. cum aliis.

§. IV.

De materia remota Confirmationis.

Vidimus iam agendo de Baptismi Sacramento, & præcipue ubi de Sacramentis in genere, duplicem in omni Sacramento distinguendam esse materiam; unam remotam, quæ consistit in certa, ac determinata re, quæ in Sacramenti usu, seu confectione adhibetur, & est pars essentialis Sacramenti, ut aqua in Baptismo; alteram proximam, quæ consistit in usu sive applicatione eiusdem rei. Circa materiam remotam magna est controversia non solum cum Novatoribus, qui iam cum negent Confirmationem esse verum Sacramentum, tum manus impositionem, tum sacram unctionem quibus constat Confirmatio irrident, contemnunt, ac execrant; sed etiam inter ipsos Ortodoxos DD. qui cæteroquin unanimes in acriter propulsandis erroribus, ac dicteriis Novatorum, valde inter se disentiunt in assignanda essentiali, propria, & necessaria remota huius Sacramenti materia. Alii enim volunt Apostolos effectum huius Sacramenti contulisse sine Sacramento, contendentes, ut Scotus, Apostolos per manuum impositionem solummodo Spiritum Sanctum, non vero Sacramentum Confirmationis contulisse. Alii solàm manus impositionem agnoscunt esse materiam essentialem, unctionem vero partem solummodo integrantem ut Eminentissimus Petrus Aureolus in 4. dist. 7. q. 1. Gulielmus Parisiensis, ut refert Syrmundus, Iacobus de Vitriaco. Alii e contra unctionem essentialem esse, manuum vero sentiunt impositionem olim necessariam, nunc solum esse cœremoniam, substituta in eius locum unctione; alii vero tenent utramque esse partem essentialem, & necessariam, unctionem videlicet, & manuum impositionem; imo non desunt qui opinantur, manuum impositionem esse specialem actionem distinctam ab unctione tempore, & natura; & alii e contra cum unctione eam confundunt. Vide in re ista hic Tourneleium a quo diserte hoc exponitur.

Observandum hic occurrit, quod ex sententia eorum, qui volunt unctionem esse partem essentialem Sacramenti Confirmationis, sive partialem, & integrantem ut aliqui, sive totalem ut alii, oritur difficultas 1.

rium

num scilicet mixtio balsami, & olei sit ex divino instituto, ac exinde ad substantiam pertinens Sacramenti. 2. an benedictio Episcopalis, quæ fit in Ecclesia cum magna solemnitate sit pariter de necessitate Sacramenti.

Nos hac in re ut mentem nostram aperiamus, dicimus quod materia essentialis adæquata, & totalis Sacramenti Confirmationis est impositio manuum, & unctio Chrismatis.

Patet hæc veritas tum ex Scriptura, tum ex constanti totius Ecclesiæ traditione, quæ utrique huic sensibili externo signo tribuunt virtutem conferendi baptizatis Spiritum Sanctum, seu gratiam confortantem, ac roborantem ad fidem Christi intrepide, constanterque profitendam, qui effectus non tribuitur nisi rei quatenus est vel forma, aut materia totalis & adæquata Sacramenti idest illi essentialis. Unde cum hoc prædicetur a Scriptura, & Traditione æque de manuum impositione, & unctione in Sacramento Confirmationis, utraque, impositio nempe manuum, & unctio Chrismatis in hoc Sacramento est essentialis adæquata, & totalis illius materia; quod ut clarius aperiatur singillatim, seiunctimque utraque pars est demonstranda.

§. V.

De essentiali ratione manus impositionis tamquam partialis materiæ remotæ in Confirmationis Sacramento.

Manuum impositionem esse essentialem materiam Sacramenti Confirmationis constat ex Scripturis, perpetua Traditione, & usu Ecclesiæ, quæ hanc semper usurpavit in huius Sacramenti administratione, & in hoc dum verbo, seu formæ coniungitur, proprium Sacramenti Confirmationis effectum, nempe gratiæ productionem agnovit. Ex Scripturis utique constat hæc veritas cum habeatur Actor. 8. *Tunc imponebant manus* (idest Apostoli) *super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*: Actor. pariter 19. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos*. Hæc autem loca, aliaque huiuscemodi omnia interpretati sunt SS. Patres de Sacramento Confirmationis: atque idem prorsus factum fuisse ab Apostolis quod nunc Præpositi, seu Episcopi facere solent, unanimi pene consensu docuere, ut habetur ex S. Cypriano Epist. ad Iubaianum: *Quod nunc quoque* (ait) *apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur per Præpositos Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, ac signaculo Dominico consummentur*. Ubi ostendit, ac aperte declarat tunc fieri, quod olim ab Apostolis non ratione solius effectus, verum etiam Sacramenti, seu sensibilis signi, quo Spiritus Sanctus iam antea baptizatis infundebatur. Nec minus apertum est Chrisostomi testimonium, quod habet dum scribens in 8. Actor. Apostolorum ait; *Hoc ipsum nunc facere Episcopos, quod Apostoli manuum impositione, & oratione super Neophytos faciebant*. Et eodem tenore de hac manuum impositione loquuntur omnes SS. Patres cuiuscumque Sæculi, tum Latini, tum Græci quorum testimonia congerunt ad hoc elucidandum Theologi Dogmatici ut Tourneleius, Habert, aliive. Nam eodem modo loquitur Tertullian. l. *de Baptis.* cap. 7. S. P. Hieronymus *contra Luciferianos*, S. August. l. 15. *de Trinit.* cap. 26. & alibi.

Opponi hic solet Decretum Eugenii IV. pro Armenis, & Innocent. III. cap. *cum venisset*, ubi docent loco manus impositionis per quam dabant Apostoli Spiritum Sanctum nunc per Chrismationem dari in Ecclesia Confirmationem; unde inferunt nunc non esse igitur manuum impositionem de essentia Sacramenti Confirmationis.

Resp. neg. conseq. Nam 1. nihil super hanc rem definierunt cit. Pontifices, & ex occasione tantummodo, ac veluti in transitu ea leviter attigerunt. Neque enim ut optime notat Bellarminus; *Omnia quæ habentur in Decretis, aut Conciliis ad fidem pertinent, sed solum ea, quæ definiuntur*. Hoc autem de quo agimus non definitur, sed tantum obiter dicitur ad rem explicandam.

Deinde responderi potest non aliud ibi docere Pontifices quam id, quod ab omnibus conceditur, scilicet quod illud plane quod olim dicebatur manus impositio, nunc appellatur Confirmatio, ita ut non distinguant essentialiter ritum a ritu, sed solum modum loquendi a modo loquendi; & hunc sensum indicat Innoc. III. cit. cap *Cum venisset* de Sacra Unctione, ubi respondet per frontis chrismationem designari manuum impositionem, quæ alio nomine dicitur Confirmatio.

Neque illud verum est quod aliqui dicunt, postremis his sæculis manuum impositionem exolevisse, cum Scriptores omnes, & Pontificalia illius meminerint. Nam ut alios omittam Rupertus l. 3. *de Operibus Spiritus Sancti* cap. 21. ait; *Per manus impositionem, sacrique Chrismatis unctionem, secundam*

dam qui renatus est accipit gratiam: & Concilia Moguntinum anno 1579. cap. 17. Remense anno 1583. tit. *de Confirmat.* Narbon. 1609. apertissime declarant manuum impositionem postremis his sæculis retentam esse. Et ex hoc sequitur manus impositionem vel solam, vel præcipuam ab Apostolorum temporibus semper per consequentes ætates in utraque Ecclesia habitam fuisse huius Sacramenti materiam, neque adeo hunc ritum antiquatum fuisse, aut quod intimum erat huic Sacramento, & essentiale in meram conversum esse cæremoniam.

Quando in Confirmat o. ne fiat manu. n impositio.

Manus porro impositio tum fieri censenda est, cum Episcopus iuxta Pontificalia, extensa, aut levata manu orationem fundit; non autem cum Episcopus frontem baptizati Chrismate linit. Et rem ita esse colligitur ex l. Sacram. Gregorii Magni quem Hugo Menardus msſ. 800. & amplius annorum publici iuris fecit: siquidem in Ordine Sabbati Sancti post Baptismum ritum hunc habet: *Pontifex vero veniens ad infantes tenente Archidiacono Chrisma, involutis scapulis, & brachiis ex panno lineo, levata manu sua super caput omnium dicit: Omnipotens*. Et frustra negant Blondellus, & Dallæus idem esse manum extendere, aut levare, & eam imponere; nam manus impositio hinc dicta est, quod manus extendatur. Quo ritu, qui utitur significat se bene precari, & benedicere ei quem manu designat. Hinc ait S. August. *Quid enim est aliud manus impositio, quam oratio super hominem*.

Inquiunt tamen manuum impositionem ritum esse pluribus Sacramentis communem, cum & ante in Baptismate adhibeatur & in S. Ordinatione, & in Sacramento Pœnitentiæ. Quin & Christo Domino iubente ægris manus imponebantur: unde non est ritus specialis Sacramenti Confirmationis; idcirco nec eius materia, quæ a materia aliorum Sacramentorum differre debet, ut patet ex ipsa Sacramentorum natura.

Resp. nihil impedire quominus manus impositio sit huius Sacramenti materia, tametsi hic ritus multis sit communis. Nam hanc forma ipsa, effectus, & Ministri ad certam speciem determinant.

§. VI.

De essentiali ratione Chrismatis tamquam partialis materiæ remotæ Sacramenti Confirmationis.

Quamvis nihil adhuc Ecclesia circa hoc definierit, ut communiter tenent Theologi contra Suarezium, qui disp. 33. sect. 1. existimat credendum de fide chrismationem pertinere ad Confirmationis essentiam; nihilominus ex constanti Traditione universalis Ecclesiæ tum Orientalis tum Occidentalis, unctio, quæcumque illa sit, sive ex simplici oleo, sive ex oleo & balsamo, habenda est ex ipsius Christi institutione pro partiali materia Sacramenti Confirmationis. Idcirco Chrisma, sive oleum simplex, sive mixtum cum balsamo est partialis materia remota huius Sacramenti.

Et hæc perpetua constansque Ecclesiæ Traditio de unctione usurpata a primis Ecclesiæ temporibus tamquam partiali materia in huius Sacramenti administratione constat ex vetustissimis auctoribus tum Græcis, tum Latinis, ab ipsis Apostolis ad nos usque derivata, ut docet supracitatus Fabianus Papa in sua Epistola iam antea allata ad Episcopos Orientales, cuius verba hic me iterum afferre non piget: *Ipsa lavatio pedum* (inquit) *nostrum significat Baptisma, quod sancti Chrismatis unctione perficitur, & confirmatur*. Et S. quoque Clemens epist. 4. ita de hoc Sacramento eiusque effectu loquitur: *Ut a B. Petro accepimus, & cæteri S. Apostoli præcipiente Domino docuerunt*. Tertull. l. *de Baptism.* cap. 7. ait. *Exinde egressi de lavacro perungimus benedicta unctione.... sic, & in nobis carnaliter currit unctio, & spiritualiter proficit*: & *de resurrect. carnis* cap. 8. *Caro ungitur, & anima consecratur*. Et sic posteriorum temporum PP. Cyprianus, Pacianus, Ambrosius, August. aliive qui in re hac scripsere. S. Augustinus inter alios frequenter meminit de tali Confirmationis materia; interdum oleum, interdum unguentum, interdum Chrisma illam vocitans: *Christum*, ait l. 15. *de Trinit.* cap. 26. *unxit Deus Spiritu Sancto, non utique oleo visibili, sed dono gratiæ quod visibili significatur unguento quo baptizatos unxit Ecclesia*, & ita aliis in locis. Estius.

Porro ex tot testimoniis Patrum sic cum S. August. l. 4. *de Baptis.* cap. 24. argumentum conficere possumus: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur*; unde si ex laudatis testimoniis Ecclesia semper & ubique Chrismationem adhibuit tamquam signum, quo datur Spiritus Sanctus baptizato unde perficitur & particeps regni cælestis efficitur; & patet eam in nullo Concilio fuisse institutam, quia erat in usu priusquam ullum Concilium in Ecclesia celebratum legatur

gatur, ut ex laudato Tertulliano colligitur; revera Chrismatio tradita est ab Apostolis, tamquam a Christo instituta. Igitur Chrismatio est pars Confirmationis non tantum integrans, sed etiam essentialis; cum in allatis testimoniis illi primarius effectus tribuatur, ac proinde sine Chrismate non fit Sacramentum, nec unquam sine ea collatum est, nisi forte in aliqua orientali schismatica Ecclesia. Igitur Chrisma est remota partialis materia Confirmationis.

Testimoniis PP. addunt Theologi suas valde graves convenientias, quibus supra omnem aliam materiam aptatur Chrisma ad miros huius Sacramenti exponendos effectus: Oleum enim, quod pingue est, & natura sua fluens declarat plenitudinem gratiæ quæ per Spiritum Sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur; Balsamum vero ob odoris fragrantiam significat fideles virtute huius Sacramenti eam suavitatem virtutis effundere, quæ in aliorum profectum propter exemplum eis exhibitum redundat, atque diffunditur, quo efficaciter ad virtutum exercitia impelluntur ut ait Apost. 2. Corinth. 2. *Christi bonus odor sumus*: & quia balsamum eam vim habet ut non sinat putrescere quæ eo circumliniuntur; fidelium animos cælesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, a scelerum contagione defendi posse declarat.

Dices. Apostoli per solam manuum impositionem Confirmasse dicuntur Actor. 8. & 19. & ita Concil. Moguntinum ut habet in cap. 17. intellexit illa Scripturæ loca, nec umquam memorat de tali unctione ab illis adhibita; igitur unctio non est pars essentialis huius Sacramenti.

Resp. 1. si verum hoc esset, factum fuisset divina dispensatione, ut docet D. Thomas q. 72. art. 2. ad 1. cum tamen hoc aperte non evincatur. Resp. 2. neg. conseq. & ad antecedens non est una Theologorum responsio.

Nam qui sentiunt quod Christus quorumdam Sacramentorum materias & formas non statuerit nisi in genere, & reliquerit Ecclesiæ eas in specie determinare, facile ab hac difficultate se extrincant dicendo, Apostolos contulisse Confirmationem sola manuum impositione, sed postmodum substitutam fuisse manuum impositioni Chrismationem. Verum cum alii ex ipsius Scripturæ testimoniis (licet non ita claris, quæ iam retulimus in tali proposito dum de Sacramentis in genere ageremus) coniici arbitrentur Christum Dominum non tantum in genere, sed etiam in specie materiam formamque omnium Sacramentorum instituisse; hinc respondent ad antecedens cum D. Thom. q. 72. art. 2. ad 1. Apostolos hoc Sacramentum sine unctione non contulisse, eo vel maxime quod Fabianus Papa docet recepisse Episcopos Chrismationem ab Apostolis, ac ideo a Christo Domino iuxta Clementis Papæ supra allatam doctrinam in sua epist. 4. ubi ait; Apostolos non tradidisse nisi ea, quæ iussi erant a Christo Domino Ecclesiæ tradere; *Ut a B. Petro* (ait Pontifex) *accepimus, & a cæteris Apostolis præcipiente Domino*: vel ad summum dicendum est cum D. Thoma cit. loco Apostolos ad solam impositionem manuum, & eorum prædicationem contulisse Spiritus Sancti plenitudinem super fideles sub visibilibus signis, & tunc non erat necessaria materia sacramentalis ubi miraculosa signa exhibebantur divinitus; utebantur tamen Apostoli communiter Chrismate in exhibitione Sacramenti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur. Non enim est verisimile, addit hic Estius, Apostolos in Sacramentorum ritibus præsertim essentialibus id tradidisse posteris, quod ipsimet usu, & praxi sua non ante confirmassent. Unde subiungit, probabilius dici posse, Apostolos in hoc Sacramento ministrando neque semper, ut in ipsis statim exordiis suæ prædicationis, neque communiter usos fuisse Chrismate ad confirmandam tantam fidelium multitudinem; Cæterum quin postea rebus Ecclesiæ constitutis, atque ordinatis Chrismatis unctionem adhibuerint, nihil obstat, imo valde verissimile est, & quasi certum. Estius.

Nec obstat quod Scriptura nunquam meminerit unctionis, sed solius manus impositionis; nam ex S. August. l. *de Fide, & Operibus* cap. 9. Scriptura multa tacet brevitatis gratia, quæ serie Traditionis constat ab Apostolis fuisse usurpata: & hoc demonstrat exemplo Eunuchi baptizati a Philippo, quem S. Lucas narrat Act. 8. baptizatum fuisse cum respondisset *credo, filium Dei esse Iesum*, cæteris prætermissis, quæ a baptizando sunt credenda; *intelligi voluit* (inquit S. D.) *impleta omnia quæ licet taceantur in Scripturis brevitatis gratia, tamen serie Traditionis scimus implenda*. Habert.

§. VII.

De necessitate mixtionis Olei, & Balsami, ac utriusque Episcopalis benedictionis.

Nota, quod hoc vocabulum *Chrisma*, licet proprie loquendo, idest iuxta vim nominis quod derivat a verbo *ungo*, nihil plus importet quam unguentum; unde Innoc. I. in epist. *ad Decentium* materiam unctionis infirmorum, quæ est simplex oleum sine ulla ulterius rei admixtione, nempe sine balsamo, quod miscetur in oleo Confirmationis, Chrisma appellat: in usu tamen Ecclesiastico Chrisma significat speciem quamdam unguenti ex oleo, & quibusdam aliis odoriferis compositam, idest ex balsamo, & hoc est oleum, quod inservit ad Sacramenti Confirmationis administrationem. Imo apud Græcos mos est non solum balsamum cum tali oleo admiscere; sed plura aromatum, seu herbarum odoriferarum genera cum non exigua vini quantitate solent admisceri, ut habetur ex Haberto Vebrensi Episcopo, & Goario in suis notis ad hunc Euchologii locum.

Ex hac igitur mixtione balsami cum oleo Confirmationis, cum nihil circa hoc Ecclesia definierit, orta est non levis controversia inter Theologos, qui sentiunt Chrisma esse partem essentialem Confirmationis, circa talem balsami mixtionem; videlicet num necessarium sit ad substantiam huius Sacramenti balsamum oleo admisceri, an cum simplici oleo sine balsamo perfici possit. Qui igitur conveniunt in sententia, quam hic secuti sumus, unctionem esse ex divina Christi institutione, & partem essentialem Sacramenti Confirmationis, alii tenent cum S. Thoma q. 72. art. 2. ad 3. mixtionem balsami necessariam esse necessitate Sacramenti, ut Isembertus in 3. part. D. Thomæ ad q. 72. cum non paucis; alii vero solum necessariam esse necessitate præcepti, & usu Ecclesiæ; ac proinde etiam sine tali balsami admixtione validam esse cum simplici oleo Confirmationem. Ita sustinet Caietanus in 3. part. S. Thomæ cit. q. 72. art. 2. Scotus, Estius; & hæc opinio probabilior, ac verior videtur, quia magis consona Patribus & Conciliis a quibus persæpe olei tantummodo fit mentio. Imo & Scriptores vetustissimi nunquam balsami mentionem fecere, & Chrismatis nomine sæpe oleum simplex, non mixturam aliquam designant, ut liquet ex Optato l. 7. Adde etiam quod balsamum variis modis potest adulterari, nec constare nobis potest, num illud sit genuinum; & tamen materia Sacramenti omnibus nota, & aperta esse debet.

Nec officit quod obiicitur ex Innocentio III. c. *Pastoralis* de Sacramentis non iterandis, ubi interrogationi de validitate Confirmationis simplici factæ ex oleo sine balsamo, respondet; *Nihil iterandum est, sed supplendum id, quod incaute prætermissum est*: etenim hoc potius nobis favet; quia si balsamum esset de essentia, & necessitate Sacramenti, Confirmatio ex simplici oleo collata nulla fuisset, ac ideo reiteranda; quod non intendit Pontifex, sed solum supplendum si aliquis defectus non substantialis Sacramenti commissus sit; non potest enim suppleri id quod est de substantia, seu essentia Sacramenti, sed Sacramentum quod iam fuerat nullum, iterum integre administrandum est.

Nec magis urget illud Eugenii IV. in Armenorum instructione, ubi ait, materiam Confirmationis esse Chrisma ex oleo, & balsamo confectum; nam dici potest vel hic loqui Eugenium de materia integrali, vel proprius exponere necessitatem balsami ex præcepto, & usu iam inveterato Ecclesiæ.

Chrisma porro benedicendum esse & consecrandum ab Episcopo constans est, ac perpetua totius Ecclesiæ Traditio, quæ iam ex Testimoniis supra laudatis aperte constat. *Perungimus* (ait Tertull. l. *de Baptis.*) *benedicta unctione*. Sic S. Cyprianus epist. 70. Optatus l. 7. Innocentius I. ad Decentium, Concil. Carthagin. II. can. 3. ut alia omittam. *Ex traditione totius Ecclesiæ Chrisma benedicendum.*

Ex Orientalibus vero circa suæ Ecclesiæ usum Cyrillus *in Catech. Mistag.* 3. id manifeste tradit. Basilius l. 1. *de Spiritu Sancto* hanc inter alias traditiones Apostolicas commemorat. *Consecramus* (inquit) *aquam baptismatis, & oleum unctionis*.

Dixi *benedictum, & consecratum ab Episcopo*, saltem ministro ordinario, & in hoc omnes conveniunt Theologi iuxta Florentinum Concil. a quo habetur materiam Confirmationis esse chrisma confectum ex oleo, & balsamo, & *ab Episcopo benedicto*. Dixi *saltem ordinario*; quia probabile est & Pontificis indulto posse etiam simplicem Presbiterum, ut ministrum extraordinarium illud benedicere. Et magnum pondus offert huic sententiæ Bulla Eugenii IV. edita anno 1444. quæ incipit *Sacræ Religionis* relata a Waddingo in Annalibus Minorum tom. 5. ad annum 1444. n. 45. in qua ad simplicem Sacerdotem delegata fuit talis benedictio. Unde

de qui volunt simplicem Sacerdotem in nullo casu posse Chrisma conficere, aut debent impugnare talem Bullam ut spuriam, aut concludere Pontificem limites suæ potestatis excessisse.

Chrisma quando novandum. Hoc autem Chrisma innovandum est quotannis feria V. in Cœna Domini, ita ut si quis (excepto articulo mortis) novo deficiente veteri uteretur, peccaret mortaliter. Cap. *si quis de alio dist.* 4. *de Consecrat.* Prioribus sæculis licitum fuit Episcopis quolibet die Chrisma conficere, ut constat ex Toletano Concil. I. can. 20. Tournel.

In Consecratione Chrismatis varii adhibentur ritus. 1. enim funduntur preces iuxta illud Apostoli 1. ad Timoth. 4. *Omnis creatura Dei sanctificatur per verbum Dei*. 2. fit signum crucis super oleum, & balsamum; nam sine tali signo nihil potest consecrari, ut docet Chrysostom. homil. 4. in Matth. & S. August. serm. 181. *de Tempore*, & tract. 118. in Ioannem. 3. Episcopus halat aliquoties super ampullam Chrismatis; quam cæremoniam immerito calumniantur Novatores ut superstitiosam, cum hic ritus sanctus sit, & antiquus apud S. Gregorium in Sacramentario, & in Ordine Romano, & significat, ait Amalarius l. 1 cap. 12. *ipsum Spiritum Sanctum, qui in Confirmatione confertur*. 4. Chrisma confectum salutatur his verbis ab Episcopo, & Præsbiteris; *Ave sanctum Chrisma*. Antiqua est pariter hæc salutatio, ut meminit Amalarius, & Ordo Romanus. Neque improbare possunt Novatores hanc salutationem tamquam idololatricam; siquidem non est absoluta, neque refertur ad ipsum Chrisma pl[...]ice spectatum, sed ad Christum, cuius est Symbolum, ad quem primario, & directe tendit illud obsequium. Non enim insolitum est apud veteres in lætitiæ signum, & gratulationis res sensu destitutas salutare, ut factum fuit a S. Andrea dum videns crucem eam salutavit; *Salve Crux*, & sic alii erga res huiusmodi gessere. 5. Presbiteri Parochiales a proprio Episcopo, non a vicinio re sacrum Chrisma petere tenentur, ut colligitur ex Concil. Liptinensi. Vetus autem Chrisma quod superest comburendum est iuxta Ecclesiæ usum, & praxim. Cautum tamen semper fuit non levi rigore, ne quid Episcopi exigant, aut accipiant a Præsbiteris pro emendo balsamo ad Chrisma conficiendum, ut habetur in Conciliis Cabilonensi III. can. 16. Aquigranensi II. can. 5 Meldensi, Barcinonensi, Toletano II. can. 8.

Num vero illa benedictio sit de necessitate Sacramenti, vel præcepti, non divini, sed ecclesiastici, ambigitur. Et cum colligi nequeat ex Scripturis, vel ex Conciliis, aut ex Traditione talem ritum esse ex divino præcepto; proinde non sine fundamento prudenter inferri potest, non solum necessarium non esse hunc ritum de essentia Sacramenti, sed nequidem esse præcepti divini, sed mere Ecclesiastici. Cæteroquin talis ritus est perantiquus, ut constat ex citatis testimoniis Sanctorum Patrum, inter quos S. Basilius l. *de Spirit. Sanct.* confert benedictionem Chrismatis cum benedictione fontis baptismalis; *benedicimus*, inquit, *Baptismatis aquam, & unctionis oleum*. Unde sicuti benedictio aquæ baptismalis licet videatur Traditionis Apostolicæ non pertinet tamen ad Baptismi substantiam, sed est dumtaxat præcepti Ecclesiastici, ita & benedictio Chrismatis. Nec ulla disparitas afferri potest ex Scriptura, aut Traditione. Du-Hamel.

Quamlibet tamen sententiam quisque amplectatur, non potest ea esse indubitata in tam gravi, graviumque Theologorum discordia. Unde in praxi integre præscriptum ab Ecclesia ritum tenendum esse dicimus, ac observandum; adeo ut quod ex inadvertentia prætermissum fuerit caute suppleatur, tametsi secundum probabilem opinionem minus necessarium iudicetur: v. g. si quis chrismatus non fuerit Episcopi manibus substratus, substernatur invocato super eum Spiritu Sancto, si incaute oleum non benedictum, vel oleum Catechumenorum, aut infirmorum pro Chrismate adhibitum fuerit, applicetur Chrisma iuxta cit. Decret. Innocent. III. cap. *Pastoralis* tit. de non iterandis Sacramentis. Ludovicus Habert.

§. VIII.

De Materia proxima Sacramenti Confirmationis.

Cum Materia proxima Sacramentorum sit usus materiæ qua cum forma fit Sacramentum; hinc quia manus Episcopi cum Chrismate tamquam materiæ partiales, & inadæquatæ Confirmationis unam totalem & adæquatam constituunt huius Sacramenti materiam, fit ut non sola impositio, seu extensio manuum super baptizatum, sed applicatio etiam ipsius Chrismatis, idest unctio contra Syrmondum, & Sambovium sit materia proxima huius Sacramenti. Et hoc patet ex iisdem momentis, quibus antea probavimus, Chrisma esse partialem materiam re-

remotam Confirmationis; & eo vel maxime quod allati PP. loquuntur de Chrismatione, quod vocabulum remotam simul, & proximam materiam continet, & explicat; *Oportet* (inquit Concil. Laodicenum can. 48.) *qui illuminantur, post Baptismum inungi*. Unde cum ibi satis, quatenus permittere potuit brevitas rem hanc conati simus demonstrare, supervacaneum est ulterius hic progredi.

§. IX.

De Forma Sacramenti Confirmationis.

Non secus ac in omnibus aliis Sacramentis forma quoque Confirmationis certe non in alio consistere potest, quam in verbis, quæ in collatione huius Sacramenti, idest dum materia applicatur initiando, proferuntur ab ipsius Ministro, qui est Episcopus; & hoc apud omnes compertum est. Verum cum in hoc Sacramento conferendo duo occurrant, ut notavimus agendo de illius materia, & manuum scilicet impositio, quam oratio præcedit, ut in Pontificali Romano, & Chrismatis unctio cum quorumdam verborum prolatione actionem chrismandi significantium, nempe; *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis* &c. sicuti discrepant Theologi catholici in statuendo quænam ex duabus actionibus sit Confirmationis materia, num manuum impositio, num Chrismatis unctio: sic disconveniunt circa essentialem huius Sacramenti formam, videlicet utrum ponenda sit in oratione, vel in verbis quæ in ungendo proferuntur. Qui putant Christum Dominum in genere tantum, non in specie materiam formamque aliquorum Sacramentorum instituisse inter quæ recensent Confirmationem, relinquendo libertati Ecclesiæ, quam vellet pro temporum opportunitate materiam formamque eligere; sicuti loco manuum impositionis quam solam pro essentiali materia adhibitam agnoscunt usque ad 8. sæculum, & post sæculum 8. substitutam volunt nunc Chrismatis unctionem, ita loco orationis nunc habent pro forma citata verba in actu unctionis ab Episcopo prolata. Alii sunt qui assignant pro sola materia Confirmationis unctionem, ut S. Thom. 3. part. q. 72. art. 3. Estius in 4. dist. 7. §. 10. quam tamen institutionem ab Apostolis derivatam accipiunt, non ab Ecclesia ex Christi dispositione post multum temporis institutam, ut adstruitur in superiori sententia; & hi confundunt inunctionem cum manus impositione, ac agnoscunt pro forma essentiali adæquata verba; *Signo te signo crucis, confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris &c.* vel ista apud Græcos; *Signaculum doni Spiritus Sancti*. Et ex his Theologi nonnulli sunt, qui post Bellarminum aiunt in citatis verbis tacitam includi orationem, quamquam verba; *Signo te, confirmo te* sint absoluta, & sic conciliant Scripturam & veteres, qui formam Sacramenti Confirmationis in oratione, qua invocatur Spiritus Sanctus collocare videntur, ut inter alios Petrus Aurelius in Orthodoxo adversus Sirmondi Antirrheticum. Vertitur tamen inter hos controversia num invocatio Sanctissimæ Trinitatis, scilicet verba *in nomine Patris* &c. in hac forma adducta pertineant ad substantiam Sacramenti, ut vult Soto in 4. dist. 7. art. 4. quam opinionem tutiorem quidem, licet probabilem oppositam, iudicat Estius. Negant vero alii Trinitatis invocationem pertinere ad substantiam Confirmationis. Putant alii exprimendam esse personam Confirmantis, & confirmati, & suspectam habent formam, si talis expressio deficiat. Ita Ilambertus ad 3. p. q. 72. dist. 4. art. 3. Tournel. 251. Qui vero tenent pro materia essentiali Confirmationis solam manuum impositionem, & unctionem materiam solum integralem, habent pro forma essentiali Orationem præcedentem manuum impositionem ad invocandum Spiritum Sanctum; verba vero quæ dicit Pontifex dum initiandi frontem inungit, ut pertinentia ad accidentalem solummodo Sacramenti integritatem, & ad maiorem ipsius effectus significationem, ut Sambovius, Morinus, aliique. Qui vero statuunt, manuum impositionem, & Chrismatis unctionem ambas esse materiam partialem, & inadæquatam, ac proinde ex utraque totalem, adæquatamque constitui; Orationem quoque ad manuum impositionem, & verba *Signo te* &c. ad chrismationem ut partiales formas considerant, ex quibus resultet una totalis, & adæquata; quam sententiam non sequimur, cum suam relativam de dicta duplici, partiali materia sequuti simus. Unde sit.

Formam totalem, & adæquatam Sacramenti Confirmationis tam apud Latinos, quam apud Græcos constituunt Oratio, quæ unctionem præcedit, & verba quæ illam comitantur. Et prima pars, nempe quoad orationem patet ad evidentiam 1. ex Scripture, & usu ipso Apostolorum, Actor. 8. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum .... Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*;

ecce quomodo cum una partiali materia *impositionis manuum* forma quoque partialis, quæ huic materiæ Confirmationis respondet exponatur; idest *Oratio*. Unde colligitur quod forma Confirmationis ex hac parte erat deprecatoria. 2. ex usu, ac constanti, & perpetua Ecclesiæ praxi, ut colligitur ex testimonio Patrum Tertull. l. *de Baptism.* cap. 8. ita habet; *Dehinc manus imponitur per benedictionem, advocans & invitans Spiritum Sanctum*. Eadem habent S. Cyprianus epist. *ad Iubaian*. S. Ambros. l. 3. *de Sacram.* cap. 6. D. Hieronymus Dial. *contra Luciferian.* cap. 4. Et S. August. l. 15. *de Trinit.* cap. 26. de Divina collatione Spiritus Sancti fidelibus facta per Discipulos ait: *Orabant quippe ut veniret in eos quibus manus imponebant*: *non ipsi* (idest Discipuli) *eum dabant* . . . . *nos accipere quidem hoc donum possumus pro modulo nostro, effundere autem super alios non utique possumus; sed ut hoc fiat Deum invocamus*. Et quod hæc oratio semper usurpata fuerit in Confirmatione comprobant manifestissime omnes fere Rituales, Pontificales, Sacramentarii, ut notat Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii, & P. Martene l. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus pag. 249. & seq.

Quoad secundam vero partem propositionis quæ spectat formam, quæ respondet unctioni Chrismatis, quæ apud Latinos est iam antea notata; *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris* &c. & apud Græcos *Signaculum doni Spiritus Sancti*, comprobatur quamplurimis antiquitatis monumentis Ordinis Romani, & Sacramentariorum quamplurium Ecclesiarum, quorum meminit Morinus l. 8. *de Pœnit.* cap. 16. n. 5. & Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii P. Martene tom. 1. *de antiq. Eccles. ritib.* l. 1 pag. 243. & 249. & seq. In Ordine enim Romano ita præscribitur. *Pontifex post Orationem ait*; *Confirmo te in nomine &c. & respondetur Amen*. Ita in vetustissimo Sacramentario Tolosano eiusdem sensus exhibetur formula, & Pontificale Turonense habet penitus eamdem quæ est in Ordine Romano; & sic habetur in quamplurimis aliis; & licet in aliquibus diversis verbis tales Formulæ exprimantur, prorsus tamen similes sunt quoad sensum, ac proinde omnes consonæ verbis Apostol. 2. Corinth. 1. ubi sic habetur: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*. Nova igitur non est, & captiose ficta præsens Confirmationis allata forma *Signo te signo* &c. qua nunc utitur Ecclesia Latina, dum hanc firmam reddunt tot vetustissima documenta, quæ videri possunt in cit. Morino, & Martene.

Nec minora sunt testimonia quæ comprobant Græcorum Confirmationis formulam *Signaculum donationis, vel doni Spiritus Sancti* idest nec hanc quidem noviter esse excogitatam, sed antiquitus etiam adhibitam. Hæc enim habetur in Concil. Constantinopolitano Œcumenico can. 7. in quo habetur; *Eos signantes dicimus signaculum doni Spiritus Sancti* supple iuxta proprietatem Græci sermonis *ecce* vel *tibi datur* & invenitur in omnibus Euchologiis, seu Ritualibus Græcorum.

Dices 1. forma Confirmationis est deprecatoria. *Orabant pro eis, ut acciperent Spiritum Sanctum* Actor. 8. unde cum verba allata sint indicativa, non deprecatoria, non possunt esse formam huius Sacramenti.

Resp. quod cum sint duæ partiales formæ huius Sacramenti, quarum quælibet suæ respective materiæ respondet, nihil implicat unam esse indicativam, ut est ea quæ convenit unctioni, dum altera quæ adhibetur ad manuum impositionem est deprecatoria; unde verum est quod etiamsi exigat hoc Sacramentum ut forma habeatur deprecatoria, tamen nihil repugnat quod altera compartialis sit indicativa.

Nota, quod licet formæ Sacramentorum sint indicativæ, idest indicative exterius enunciententur, sensu tamen sunt deprecatoriæ quocirca Sancti Patres vocant eas preces mysticas. Et in hoc sensu loquutus est D. August. l. 3. *de Bap.* cap. 16. ubi ait; *ipsam manuum impositionem esse orationem super hominem*.

Dices 2. Forma Sacramenti institui debet a Christo, ac proinde nulli subiecta est mutationi. Quare cum hæc forma *Signo te* &c. non sit eiusmodi; nunquam enim loquitur Scriptura de eius institutione, & pro diversitate Ecclesiarum secundum Alexandrum Alensem varia est, & multiplex, cum una Ecclesia unam habeat formam, altera alteram; sequitur quod hæc haberi non potest ut vera forma Sacramenti Cofirmationis.

Resp. Formam Sacramenti instituendam esse a Christo quoad substantiam, speciem, ac sensum, non vero quoad singula verba; & ideo reliquit libero Ecclesiæ iudicio secundum temporum exigentiam eam variare, loco illorum ea seligendo, quæ apta essent ad significandum Sacramenti effectum. Unde verum quidem est formas Sacramentorum

non debere esse obnoxias mutationi, si corrumpat sensum formæ, non vero si sensus formæ integer servetur; sicuti servatur in illa variatione verborum, seu mutatione, quæ unctionem Confirmationis comitatur, quam habent variæ Ecclesiæ; ita ut nulla ex diversis formis diversarum Ecclesiarum inveniantur verba, quæ sensum formæ adulterent.

Dices 3. etiam alia Sacramenta sunt signacula Spiritus Sancti: igitur illa forma utpote communis non attribui potest ut propria Sacramento Confirmationis.

Resp. alia quoque Sacramenta esse signacula effective, non vero active, utpote quæ non sint signativa signo crucis, sed constitutiva signo Crucis militis christiani.

§. X.

De Ministro Sacramenti Confirmationis.

Circa Confirmationis Ministrum duplex, & non levis versatur controversia, & cum Eterodoxis, & hæc pertinet ad fidem, num scilicet solus Episcopus sit ordinarius Sacramenti Confirmationis minister, & inter Theologos scholarum catholicarum, nempe, num Presbiter esse possit Sacramenti huius minister extraordinarius.

Tum in Ecclesia Orientali, tum in Occidentali fuerunt aliquando, qui erronee opinati sunt contra doctrinam, quam de fide tenet, ac tradit Ecclesia de ordinario Confirmationis Ministro. Et in occidentali cœpit error sæculo V. in nonnullis Presbiteris Ecclesiæ Calaritanæ, qui ius sibi temere vindicarunt conferendi hoc Sacramentum, quasi hæc ministratio propria, & ordinaria potestate eis conveniret. Horum petulantiam repressit Innoc. I. in epist. ad Decentium Episcopum. Sic labente VI. sæculo Presbiteri Ecclesiæ Calaritanæ contra quos scripsit Gregorius Magnus in epist. 9. ad Ianuarium. Et sæculo VIII. habetur Presbiteris sæpe factam fuisse facultatem ab Agapio Episcopo Cordubense in Hispania hoc Sacramentum ministrandi. Nono vero sæculo hoc tanquam suum officium usurparunt nonnulli Chorepiscopi, contra quos egit Concil. Parisiense VI. anno 829. Posterioribus vero temporibus Valdenses, Wiclefitæ, Hussitæ calumniantur Episcopos, quod ex avaritia, & ambitione sibi arrogassent Confirmationem iuvenum, & Clericorum ordinationes, ut habetur in Concil. Constantiensi a quo in posterioribus hic error proscriptus fuit, quem nihilominus non erubuerunt innovare Lutherus, ut habetur in eius opere *de Captivit. Babilon.* & Calvinus in suo *Antidoto Concil Tridentini.*

In Ecclesia vero Orientali Græci schismatici duce Photio, qui Constantinopolitanam sedem tumultuarie invasit, ac primus fuit Græcorum Schismaticorum Parens, volunt, tum Episcopos, tum Presbiteros simplices habere indiscriminatim ius & potestatem confirmandi baptizatos: cui errori statim apposuit supremam suam auctoritatem Nicolaus I. & iussit Bulgaros a Photianis Presbiteris confirmatos iterum confirmandos. Contendunt Sectatores Photiani schismatis, consecrationem quidem Chrismatis a solis Episcopis peragi posse, sed chrismationem de iure ordinario a simplici etiam Presbitero dari posse. Contra hos omnes sit.

Soli Episcopi ex divina institutione, ut de fide tenendum est, sunt ordinarii ministri Sacramenti Confirmationis. Ita enim, ut iam præiverat Eugenius IV. in suo Decreto pro Armenis, definitum fuit a Concil. Tridentino sess. 7. can. 3. de Confirmatione. Ord nari ministri Confir. mationis sunt Epi. scopi.

Et hæc Concilii doctrina divinæ consona est Scripturæ, cum Actor. 8. a Philippo vocati sint Apostoli Samariam, ut eos quos ipse baptizaverat confirmarent, dum idem Petrus voluit, Cornelium insignem virum, ac divinitus sibi commendatum una cum eius familiaribus non per se, sed aliorum ministerio baptizari, ut habetur Actor. 10. Item cum quibusdam Ephesiis Actor. 19. iussu Pauli ab aliis Baptismum fuisset collatum, mox idem Paulus eis manus imposuit ut Spiritum Sanctum reciperent. Si alios etiam, idest non Episcopos censuisset Paulus posse hoc Sacramentum conferre, sicuti Baptismum; idem Confirmationis mysterium æque ac baptismi aliis mandare potuisset.

Huiuscemodi Scripturæ exemplis & præcipue Actor. 8. imbuti, ac convicti antiqui Pontifices, & Patres unanimes tradidere, quod spectet ad Episcopum huius Sacramenti administratio. Ita enim docet Clemens l. 3. *Constitution. Apostolicar.* cap. 15. & 16 Melchiades in Epist. ad Episcopos Hispaniæ Innocentius I. epist. *ad Decentium*, in qua sic habet. *Pontificibus solis deberi ut vel consignent, vel Spiritum Sanctum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum; & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum Sanctum.* His adde Pontifices, qui Photii audaciam, erroremque huic doctrinæ adversantem

tem

tem repressere, ut Nicolaus I. Innocent. III. Gregor. IX. in epist. ad Episcopum Barensem, in qua repetit iisdem verbis, & confirmat Decretum Innocent. III. quae epist. refertur L. 1. Decretalium tit. *de consuetudine*.

Sententiam confirmat Patrum traditio, quorum aliquos tantum afferre brevitatis gratia satis erit. S. Cyprianus Epist. 73. habet *eos qui in Ecclesia baptizantur per Praepositos Ecclesiae offerri ut Spiritum Sanctum consequantur*. S. Chrysostom. Homil. 18. in caput 8. Act. Apostol. *Hoc erat* (inquit) *in Apostolis singulare* (nempe collatio Spiritus Sancti per manuum impositionem) *ut & praecipuos, non alios videmus hoc facere*. D. Hieronymus contra Lucifer. *Hanc* (ait) *esse Ecclesiarum consuetudinem, ut Episcopi excurrant ad eos, qui in minoribus urbibus sunt baptizati, ut eis manus imponant*. S. quoque August. loquitur eodem modo l. 15. *de Trinit.* cap. 26.

Ratio vero quae praeter divinam voluntatem in Scripturis, & Traditione nobis declaratam, reddi potest quare soli Episcopi sint ordinarii huius Sacramenti ministri haec erit, quia cum Fideles hoc Sacramento perficiantur iuxta Patrum doctrinam, plane congruebat non ab aliis illud conferri, quam ab iis, qui positi sunt in ordine perficientium, qualis est ordo Episcopalis; sicuti ordo Presbiteratus est illuminantium, & Diaconatus purgantium ut docet D. Dionysius Areopag. *Eccles. Hierarch.* cap. 5.

Aliam etiam addit rationem D. Hieronymus in Dialog. *contra Lucifer.* quam ob eius excellentiam praetermittere non censeo: *id* (dicit) *constitutum esse in honorem Sacerdotii, idest Episcopalis Dignitatis; a qua pendet Ecclesiae salus; cui si non exors quaedam, & omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot erunt Sacerdotes &c.*

Dices cum Photio: qui potest maius, idest conficere Eucharistiam, quod omnes possunt simplices Sacerdotes, potest & minus, nempe & Confirmationem conferre, quam nemo non videt multo Eucharistia esse minorem.

Resp. hoc Photii argumentum nimis se extendere; nam si ita esset, posset quilibet Sacerdos consecrare quoque Sacerdotes, & Episcopos, eo quia possit quod valde maius est, idest Eucharistiam conficere. Idcirco resp. in forma cum distinctione; videlicet qui potest maius, potest minus in eodem genere, potest v. g. ordinare Diaconum &c. qui ordinare potest Sacerdotem; non vero concludit hoc argumentum in diversa specie, ut sunt Eucharistia, & Confirmatio.

Exempla vero quae opponi solent de Conciliis, & Pontificibus approbantibus, vel concedentibus Confirmationem conferri posse a simplici Sacerdote, solummodo demonstrant, Presbiterum esse posse ministrum extraordinarium huius Sacramenti, quod in sequenti paragrapho examinabimus.

§. XI.

De administratione Confirmationis per simplicem Sacerdotem tanquam extraordinarium Ministrum.

Quia nihil adhuc statutum umquam fuit ab Ecclesia in hoc proposito, quidquid dicant in contrarium Baronius, & Gregorius a Valentia, nempe quod simplex Sacerdos possit esse minister extraordinarius Sacramenti Confirmationis; relictus fuit locus Theologis scholarum catholicarum circa talem punctum inter se concertandi, num revera extraordinarie ex Superioris dispensatione simplices Sacerdotes possint esse ministri huius Sacramenti.

Nihil certe hactenus de re hac definivit Ecclesia de fide credendum, cum talis definitio non habeatur ex quo orta est controversia, nec ab ullo Æucumenico Concilio, ut Lateranensi IV. sub Innoc. III. Lugdunensi sub Gregor. IX. Florentin. sub Eugen. IV. vel in Tridentino, nec ab ullo Summorum Pontificum Decreto. Non primum certe; quia in prioribus Conciliis nihil prorsus actum est de Confirmatione, vel de eius Ministro, & in Tridentino satis fuit Patribus definire quod est manifeste traditum, videlicet solum Episcopum esse Ministrum ordinarium Sacramenti Confirmationis, nec ulterius visum est eis progredi, an scilicet Presbiter possit esse minister extraordinarius huius Sacramenti, ut habemus ex Palavicino in sua Histor. dicti Concilii. Non secundum; nam quae vociferantur privilegia Sedis Apostolicae nonnullis Regularibus concessa, Ecclesiae non innotuerunt, non sunt inserta in Bullario, nec facta publici iuris. Cum igitur nihil per Concilia, ac Summos Pontifices in tali controversia de fide credendum definitum umquam fuerit, liberum est cuicumque quam melius ei placuerit partem eligere; sed valde probabilis videtur pars affirmativa. Sit igitur

Simplex Sacerdos ex delegata auctoritate seu dispensatione potest esse minister extraordi- Simplices Presbiteri pos-

sunt esse ministri extraordinarii Confirmationis.

ordinarius Sacramenti Confirmationis. Et hoc non solum est probabile, sed iuxta documenta, quæ de re hac nobis exhibent vetus Ecclesiæ usus, ac dispensatio, probabilius videtur.

Theologi, qui iam communiter recensent inter loca Theologica usum in præcipuis Ecclesiis acceptum, universa Ecclesia consentiente, nedum repugnante ex tali usu elicere solent conclusiones saltem probabiles. Igitur cum a duodecim sæculis obtinuerit in præcipuis Ecclesiis, & Summi Pontifices vel concesserint, vel permittendum censuerint conferri Confirmationem a simplici Sacerdote probabile, imo etiam probabilius est, simplices Sacerdotes posse esse Ministros extraordinarios Sacramenti Confirmationis. Et quoad primum, idest de tali usu in simplicibus Presbiteris extraordinarie administrandi Confirmationem patet ex Conciliis Toletano I. cap. 2. ubi permittitur Presbiteris Chrismare absente Episcopo, Braccharense II. a quo statutum fuit ut Chrisma Presbiteris detur pro confirmandis Neophitis. Hispalense II. can. 7. Novellis tantum regulis vetitum fuit ne Presbiter confirmaret. Colligi autem possunt Novellæ regulæ ex Pontificali Damasi, ubi dicitur, quod Sylvester Papa Episcopis hoc privilegium concessit, ut baptizatos consignarent; ex quo evidenter infertur, quod æque possent Pontifices hoc etiam concedere Presbiteris saltem extraordinarie. Arausicanum I. pariter in Gallia can. 4. idipsum approbat, imo concedit deficiente Episcopo; *Si desit Episcopus* (ait Concilium) *a Præsbiteris cum Chrismate consignari placuit*.

Insuper hoc docuit Eugenius IV. in Decret. seu instructione Armenorum, quod si non a toto Florentino Concilio, ab omnibus saltem Latinis approbatum fuit, qui adhuc Florentiæ post Græcorum discessum per tres ferme annos congregati permansere, ita ut dici non posset eo tempore impositum fuisse finem Concilio. Nam Pontifex postquam in eo Decreto ait, *Solum Episcopum ordinarium esse Confirmationis Ministrum*, statim addit; *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & urgente causa, simplicem Sacerdotem, chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*. Exempla dispensationum, quæ factæ fuere simplicibus Presbiteris non refert Pontifex, sed supponit, & ea approbare censetur dum ait, ex rationabili, & urgente admodum causa concessas fuisse. Nec locus dari potest dubitandi, cum occidentales Episcopi exempla illa sedulo, & accurate perpenderint.

Nec talis usus, qui semper viguit in Ecclesia Græca, defuit in Ecclesia Latina; nam S. Gregor. exeunte sæculo VI. monitus Presbiteros Calaritanos in Sardinia consignare Neophytos primo improbavit, prohibuitque illum usum Epist. 9. l. 3. ad Ianuarium Episcop. Calaritanum. Verum ubi cognovit nonnullos inde commotos epist. 26. eiusdem libri concessit, quod prius negaverat. *Nos quidem* (ait.) *secundum usum veteris Ecclesiæ nostræ fecimus; sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Præsbiteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant, concedimus*.

Ea vero, quæ in contrarium hic obiici possunt ex reprobatione plurium Summorum Pontificum usus administrandi Sacramentum Confirmationis a simplici Sacerdote, intelligenda sunt de Sacerdote non ut extraordinario, sed ut ordinario Ministro extra casum necessitatis, & sine suprema dispensatione Pontificis; qui cum solus plenitudinem acceperit potestatis a Christo Domino in Ecclesia, hinc solus, Pontifex scilicet & neutiquam Episcopi in Latina saltem Ecclesia dispensare possunt, ut talis administratio perficiatur per simplicem Sacerdotem, & sine tali dispensatione Sacramentum irritum esset. Tournel.

§. XII.

De Subiecto Confirmationis.

Conveniunt communiter unanimes DD. valide confirmari omnes, & solos baptizatos nondum confirmatos iuxta usum, ac traditionem Ecclesiæ; quia omnes indigent tali effectu, & ii tantum sunt capaces; quia Baptismi Character est moralis quædam potentia recipiendi alia Sacramenta, & quia nasci oportet prius quam augeri, & roborari. Quocirca solummodo qui natus est in Christo per Baptismum is Confirmatione muniri potest. Confirmatio enim est Baptismi perfectio, & complementum: unde semper hæc duo adhibita sunt in Ecclesia duo distincta Sacramenta. Hinc olim mos erat, ut statim post Pascha lustrarent Episcopi suam Diœcesim, ut baptizatos a Presbiteris & Diaconis confirmarent, ut habetur ex D. Hieronymo. Nam tunc temporis tam infantes, quam adulti hoc Sacramento donabantur, ut constat ex SS. PP. & præcipue D. Thom. q. 72. art. 8. & hic usus perduravit per plura sæcula in Ecclesia Latina, ut col-

colligitur ex Ritualibus, & adhuc perseverat in Ecclesia Græca comprobante Latina. Dubitant hic aliqui, utrum nunc etiam conveniens sit ministrari infantibus, amentibus, & morituris baptizatis nondum confirmatis.

Et de infantibus quidem dicendum est per se, & regulariter loquendo minus expedire eos in tali ætate confirmare, utpote carentes usu rationis, qui supponitur in septennio ut ex Cathechism. Rom. 2. part. de Sacramento Confirmationis. Et usus saltem fere in omni Ecclesia Latina invaluit usque ad septennium differre, licet olim etiam infantibus conferri consueverit statim post Baptismum; & hanc novam consuetudinem approbarunt Concil. Coloniens. I. p. 7. cap. 9. in tom. 4. Concilior. Aurelianense ibidem relatum *de Consecrat.* dist. 5. Ex hoc enim fit ut decentius, cum maiori fructu, & sine irritationis periculo suscipiatur. Nam melius est omittere Sacramenti administrationem, quam illud ei ministrare qui sine certa decentia, & fructu suscipiat. Et hæc est ratio potissima quæ movit Ecclesiam ut suspenderet infantibus ministrationem S. Eucharistiæ, quæ longe utilior est Confirmatione, & ministrari antiquitus solebat, nempe quia infantes ut par est tantum Sacramentum revereri nequeunt.

Diximus *regulariter loquendo*; quia si iusta aliqua subsit causa, expediens erit confirmari pueros ante usum rationis; puta si ob diuturnam futuri Episcopi absentiam, vel si ob aliam causam timeatur longo tempore post usum rationis differendam esse Confirmationem; præstat enim prævenire, quam supradicto periculo pueros exponere. Ita Salmat. cum aliis. Similiter conferri potest infantibus hoc Sacramentum in illis Ecclesiis ubi talis mos priorum temporum adhuc perseverat. Et pro huiusmodi casibus intelligendum est quod Pontificale Romanum supponit, nimirum interdum pueros ante usum rationis confirmari.

Inquiri hic solet, an in culpam incurratur confirmando pueros ante usum rationis, & alii censent hoc fieri non posse ob contrariam consuetudinem sine gravi peccato. Alii vero stant pro solo veniali. Alii e contra volunt posse hoc fieri absque ulla culpa sive mortali, sive veniali; quia nullum, inquiunt, est præceptum prohibens confirmare pueros ante usum rationis. Et consuetudo inducta, ut ante usum rationis pueri non confirmentur, inducta est non ut obligatoria, sed solum ut maxime expediens. Sic Bonac. *de Confirmat.* disp. 3. q. 1. punct. 4. n. 5.

Perpetuo autem amentibus conferendum est Sacramentum Confirmationis; quia est valde utile, & nulla in eis supponi potest mala dispositio, sive impedimentum. Neque eis denegandum est, quia numquam eius voluntatem habuerunt; nam pro iis, qui carent perpetuo usu rationis sufficit voluntas Christi & Ecclesiæ; vel quia ob defectum usus rationis denegatur infantibus; nam infantibus ob talem defectum denegatur, seu potius differtur ob spem, quod habituri sint aliquando rationis usum, quæ spes perpetuo cessat in perpetuo amentibus; vel quia numquam spiritualiter pugnaturi sunt, quia hoc est per accidens, & expedit ut illis conferatur, ut in resurrectione appareant perfecti iuxta illud ad Ephes. 4. *Donec occurramus in virum perfectum.* Sic Suarez cum Bonac. & aliis. Perpetuo amentibus conferri potest Confirmatio.

Si autem aliquando usum habuerint rationis, idem dicendum, dummodo non constet eos incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. Sufficit enim interpretativa voluntas, quæ adesse censetur in quolibet Christiano erga beneficia suæ salutis, dum non constat de contraria ipsius voluntate. Sic Laymann.

Morituris denique per se loquendo conferenda est Confirmatio; quia capaces sunt recipiendi plenitudinem gratiæ, & expedit ut illis conferatur, ut maiorem consequantur gloriam, & si forte occasio non sit pugnæ, hoc est per accidens. Et si sæpe contingat singulos morientes non initiari Confirmationi, hoc est per accidens, non quia non expediat eos confirmari, sed quod commode fieri nequit eo quia non vacat Episcopis tempus, ut singulos morientes adeant. Morituris conferenda est Confirmatio.

§. XIII.

De Dispositionibus requisitis in suscipiente Sacramentum Confirmationis.

Hic certe non loquimur de parvulis, vel de Adultis, qui usu carent rationis, quia in his ad hoc ut cum gratiæ fructu Confirmationem recipiant satis est quod baptizati sint, & non sint confirmati, ut communiter sentiunt DD. In adultis vero suæ requiruntur dispositiones non secus ac ad Baptismum, & quando antiquitus conferebatur Chrismatio statim post Baptismum dispositiones æque utrumque Sacramentum respiciebant. Quocirca ut notat inter alios Albaspinæus l. 1. cap. 13. Confirmatio non confere-

ferebatur iis, qui in infirmitate decumbentes baptizabantur, & Clinici dicebantur, nisi in salutem restituti in stationibus Catechumenorum elaborassent, aut saltem insignia christianæ pietatis indicia præmisissent, ut habetur tum ex Epist. S. Cornelii in qua exprobrat Novatiano quod baptizatum in lecto decumbentem sacro consignasset Chrismate; tum ex Concilio Eliberitano, quod cum cap. 45. concedat Baptismi lavacrum omnibus moribundis, statuit can. 39. manum iis non esse imponendam, nisi fuerit eorum in aliqua parte honesta vita.

Ad hoc autem ut Adultus valide hoc Sacramentum suscipiat requiritur quod sit baptizatus; cum Baptismus sit ianua, & dispositio necessaria ad valide alia Sacramenta suscipienda, & si usum habeat rationis, saltem habitualem habere debet intentionem illud suscipiendi ut dictum est de Baptismo.

Dispositiones Adultorum ad Sacra. mentum Confirmationis

Ad hoc vero ut adultus licite suscipiat usu pollens rationis 1. requiritur ut sit in statu gratiæ, quia ut docet S. Thomas art. 7. sicuti Confirmatio supponit Baptismum, ita & eius effectum, ut ex ipso Confirmationis nomine clare constat; Nam hoc Sacramentum dicitur Confirmatio, quia institutum est ad confirmandum, perficiendumque quod prius invenerit. Quocirca si quis post Baptismum mortaliter peccavit, per se loquendo huic opus est ut restituatur in statu gratiæ vel per contritionem perfectam, vel per attritionem cum Confessione, cum Baptismi gratia non reparetur nisi per Pœnitentiæ Sacramentum, saltem in voto, quod sincerum non apparet in eo, qui dum copiam habet Confessarii eam negligit. In iis vero, qui in accepta Baptismi gratia permanserunt, licet salubre consilium sit, ut sacræ Confirmationi Confessionem præmittant, non tamen stricte ad hoc tenentur, cum talis obligatio nec ex rei natura, nec ex aliquo Divino vel Ecclesiastico præcepto percipi queat.

Verum quia nunc usus invaluit ut Ecclesia differat Chrismationem ad annos adolescentiæ, saltem nempe ad septenium, manifeste apparet non sufficere in animo confirmandi statum gratiæ sanctificantis ad hoc ut digne Sacramentum hoc suscipiat, sed opus est insuper ut habeat erga hoc Sacramentum promptam devotamque cordis affectionem, & ad hoc ut debitam illam venerationem devotionemque erga illud concipere valeat omnino necessarium videtur.

Primo quod Confirmandus teneat sufficientem explicitam cognitionem mysteriorum Fidei, tum Evangelicæ legis, qua mores christiani componendi sunt, ac præsertim sit satis instructus circa ea omnia quæ spectant ad Baptismum, & Confirmationem: quia cum fidelis per hoc Sacramentum perficiatur in christiana Religione, ut implere valeat ea quæ in Baptismo professus est, ac organum efficiatur Spiritus Sancti a quo accepit plenitudinem gratiæ ad multiplices eius operationes, si ea ignoraverit non certe haberi potest dispositus ad illa peragenda, ac paratus.

Secundo quod per exactum christianæ vitæ cursum servaverit initiandus ea quæ professus est in Baptismate, ita ut si ad ea quæ abrenunciaverat in Baptismate se rediisse cognoscat, lacrimis, ac aliis Pœnitentiæ officiis eluere studeat; alias non sincere, seu ficte protestaretur accedendo ad hoc Sacramentum velle se confirmare fœdus initum cum Christo in Baptismate, quia cum tali prava dispositione implicite saltem non intenderet illud servare, ac renovare; Nam Confirmatio est nova solemnis professio eorum, quæ promissa fuere in Baptismo: idcirco confirmandus intus gerere debet, quod exterius profitetur.

Tertio quod per aliquot dies ad exemplum Apostolorum dum accepturi erant Spiritum Sanctum, perseveret in orationibus, aliisque christianæ pietatis exercitationibus; cum per Sacramentum Confirmationis idem præstetur fidelibus in Ecclesia quod Apostolis in die Pentecostes; hinc similis exigitur in confirmandis præparatio, ut ita quisque pro modulo suo vitalis Sacramenti induatur virtute ex alto.

Advertant igitur sacri Pastores, ut huiusce modi dispositionis exigentiam edoceant suum populum, ut sciant confirmandi quomodo parare se debeant ad tam insigne Spiritus Sancti donum, & quomodo postea se gerere debeant, ut suas obligationes servent, ac perficiant. Quocirca cum ea quæ raro audiuntur non facile percipiantur, & si etiam ab aliquibus percipiuntur facillimum sit, ut ea obliviscantur; hinc sæpe instruere debent populum sibi commissum, & de magnitudine divini beneficii quod in hoc confertur Sacramento, & de obligationibus, quæ in hoc, & in baptismate contrahunt fideles.

§. XIV.

De effectibus Sacramenti Confirmationis.

Si de Confirmationis effectibus audiamus No-

Novatores, cum alium effectum volunt in primordiis Ecclesiæ ex Sacramento Confirmationis recepisse illorum temporum fideles, quam gratias gratis datas, seu charismata Spiritus Sancti, donum videlicet linguarum, vel prophetiæ, vel quidam aliud huiusce generis mirabile, atque exterius sese manifestans; unde primævis illis temporibus Christiana Religio adhuc recens in faciem sæculi commendaretur, ac proinde post illa priora tempora, quando iam amplius necessaria non erant ea insignia dona ad fidem confirmandam, & primordia Ecclesiæ dilatanda, ac stabilienda, Confirmationem nihil aliud fuisse quam catechesim, in qua Christiani fidei suæ rationem reddebant coram Ecclesia. Hinc nos irrident quod Sacramento Confirmationis virtutem gratiæ sanctificantis conferendæ tribuamus, contendentes nostram Confirmationem meram esse, eamque plane otiosam, omnisque effectus spiritualis vacuam cæremoniam, imo iniuriosam Baptismo, ac contumeliosam, utpote quæ detrahat illius virtuti, quasi gratia baptismalis ex se perfecta non foret, ut per Confirmationem consumari indigeat, ac perfici, cum baptizatus, aiunt illi, aptus esse valeat ad fidem suam defendendam, ac profitendam.

Verum Novatorum error facile tum ex Scriptura, tum ex ratione refellitur. Primo siquidem, quia etiam primævi fideles receperunt Spiritum Sanctum per manuum impositionem ad eum effectum, ad quem antea per Christum fuerat promissum, nempe non tantum ad donum linguarum &c. sed præcipue ad fortitudinem & robur, quo invicti essent, & persisterent in fidei confessione, in pietate, ut Lucæ ultimo; *Ego mittam promissum Patris mei in vos, vos autem sedete in civitate donec induamini virtute ex alto*; & Act. 1. *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos*. Spiritus enim Sanctus sicuti promissus fuerat, ita datus est fidelibus, idest ad virtutem fortitudinis, & roboris, & promissio huius effectus facta fuit non solis Apostolis, sed fidelibus omnibus, ut probat Act. 2. ex Ioelis vaticinio D. Petrus, nimirum quod per Ioelem promiserat Deus se effusurum Spiritum Sanctum super omnem carnem. Hinc soliciti erant Apostoli, ut baptizatis subito manus imponerentur ad accipiendum Spiritum Sanctum, ut patet Act. 8. ubi legitur quod ad hunc finem præcipui Apostolorum, Petrus scilicet, & Ioannes Hierosolymis mittuntur ad Samaritanos; nec de hoc soliciti erant ut fideles donum linguarum, aut aliud simile reciperent, utpote ex his quæ dantur ad aliorum utilitatem non eius proprie cui datur, sed ut gratiam reciperent sanctificantem, & fortitudinem ad utilitatem, & profectum recipientium.

Secundo omnes baptizati indiscriminatim per Apostolorum manus impositionem recipiebant Spiritum Sanctum, nec omnes donum linguarum, & prophetiæ, vel miraculorum.

Tandem D. Paulus annumerat impositionem manuum Pœnitentiæ, Baptismo, resurrectioni mortuorum, & aliis, quæ tanquam elementa fidei Christianæ præscribuntur, vel traduntur rudibus. Igitur manus impositio non pertinet ad gratiam miraculorum, utpotequæ ne quidem adsit omnibus, qui in fide sensum habent. Præterquamquod donum linguarum temporarium fuit in Ecclesia, nempe donec tantum fuisset necessarium ad Ecclesiam propagandam; Spiritum vero Sanctum promisit Christus permansurum perpetuo in Ecclesia; *Qui maneat vobiscum in æternum*. Estius. Confirmatio igitur confert, & gratiam sanctificantem, quæ datur in aliis quoque Sacramentis, & gratiam roboris & fortitudinis. Et circa gratiam sanctificantem.

Cum Sacramentum Confirmationis eorum sit, quæ dicuntur vivorum, quæ nempe supponunt hominem divinæ gratiæ viventem; hinc per se non habet conferre primam gratiam, sed secundam, idest eius augmentum. Ideo enim dicitur Confirmatio, & perfectio, quia baptizatum confirmat, & perficit in gratia per Baptismum accepta, ac proinde primam gratiam supponit.

Dixi *per se*; quia si quis adultus in peccato existens (ait S. Thom. 3. part. q. 72. art. 7. ad 2.) *cuius conscientiam non habet, vel etiam non perfecte contritus accedat . . . per gratiam collatam in hoc Sacramento consequeretur remissionem peccatorum*.

Secundo præter gratiam sanctificantem aliis etiam Sacramentis communem, alteram etiam parit Confirmatio in suscipiente, & est effectus sibi præcipuus, nempe gratiam plenitudinis Spiritus Sancti ad spirituale robur, qua per Spiritum Sanctum confirmatus fidelis persistat in pietate, & impugnantibus resistat. Quocirca apud veteres passim legimus perfectionem, consumationem, augmentum, robur, constantiam, fortitudinem tribui tanquam proprios effectus huic Sacramento, ut docent S. Dionisius *Eccles. Hierarch.* cap. 4. p. 3. Clemens l. 3. *Constitut.*

Apo-

Apostolic. cap. 17. Tertull. l. *de Resurrect. carnis*, & alii. Et hanc plenitudinis Spiritus Sancti gratiam, quæ ad spirituale robur confertur in hoc Sacramento explicat D. Thomas in sæpe laudata q. 72. & præcipue art. 2. & 5. exemplo hominis, qui infantiæ terminos excessit: *Homo autem* (inquit) *cum ad perfectam ætatem pervenerit incipit iam communicare actiones suas ad alios: antea vero quasi singulariter sibi ipsi vivit*. Sic in Baptismo accipit potestatem agendi ea, quæ pertinent ad propriam salutem, in Confirmatione vero roboratur ad pugnam spiritualem contra hostes christiani nominis, non solum invisibilibus, quibus etiam baptizatus resistit, sed & visibilibus, ut mundo, tortoribus, illecebris, & derisionibus, ac publice fidem verbis, & operibus profitetur.

Fortitudo igitur, quam hoc Sacramentum impartitur roborat quidem præcipue, & directe contra visibiles hostes fidei, ac Religionis; quia talem virtutem promisit Christus Apostolis Act. 1. ut patet ex his verbis; *Et eritis mihi testes in Iudæa &c.* Sed munit etiam, roborat, & instruit hoc Sacramentum generaliter, & indirecte fideles etiam adversus hostes invisibiles, & alia quæcumque mala pietati adversantia. Nam hæc fortitudo non est sine charitate: *Charitas* autem secundum Apostolum, *patiens est*, *benigna est*, atque inter cætera, quæ ei adscribuntur virtutum opera, *omnia suffert*, *omnia sustinet*: est enim connexio virtutum omnium in charitate, sed tamen eo magis tribuitur huic Sacramento robur adversus omnia, quæ pietatem impugnant, quam actiones aliarum virtutum. Nemo igitur ex confirmatis dicat; *quia infirmus sum*; Donum enim quod in hoc Sacramento accipit maius omnibus est. Apostoli in figura linguæ repleti sunt Spiritu Sancto, ut fidei DD. alii vero fideles in olei symbolo, quod fortitudinem designat tanquam operatores eorum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium. Sic S. Thom. 3. p. q. 72. art. 2. ad 1.

Plenitudo vero, quæ per Confirmationem ad robur confertur consistit in uberiori gratia sanctificante, non quidem præcise sumpta utpote quæ communis sit omnibus Sacramentis, plenitudo vero illa sit effectus proprius Confirmationis; sed in gratia sanctificante ordinata ad illas actiones difficiliores, seu ad spiritualem pugnam contra mundanum timorem. Unde plenitudo illa duo includit, uberiorem nempe gratiam sanctificantem, & auxilia merito huius Sacramenti suo tempore recipienda, idest quando tentatio ingruat. Huiuscemodi autem auxilia consistunt in sanctis cogitationibus, piisque affectionibus, quibus tanto ita incendimur fervore erga divina, ut mundana omnia, persecutiones videlicet, iras, illecebrasque strenue, & alacriter spernamus.

Nota 1. quod Robur spirituale deperditur a Confirmato si incidat in mortale peccatum, quo gratia sanctificans in qua robur fundatur, ab ipsius animo expellitur.

Nota 2. Robur spirituale non tribui adæquate dum suscipitur Sacramentum; nam exurgit partim ex auxiliis actualibus, quæ confirmato Deus confert quando recurrat certaminis occasio. Unde opus est vigilantia, ut prompta illa adsint auxilia; gratia enim non venit obviam desidiosis, & pigritantibus.

Alter effectus Confirmationis est Character, de quo iam satis dictum fuit dum ageremus de Sacramentis in genere. Datur enim hoc Sacramentum per modum consecrationis, quæ natura sua irritationem non admittit. Confertur Confirmatio per modum consecrationis; quia consecrat fidelem tamquam Christi militem: Insignitur signo crucis, sicut miles signo Ducis, ait S. Thom. in supra laudata quæstione 72. art. 9. Et ex hoc quod in Confirmatione signatur Fidelis ut Christi miles, Character huius Sacramenti differt specie a Charactere Sacramenti Baptismi; quia in Baptismo signantur homines veluti Cives, unde Character Baptismi se habet sicuti character Civitatis, & Character Confirmationis sicuti character militiæ, ac proinde specie differunt.

§. XV.

De necessitate Sacramenti Confirmationis.

Gravis versatur inter Theologos controversia de necessitate huius Sacramenti, nec utrique parti sua desunt momenta. Quidquid tamen sit, certum est quod facilius, clariusque ex SS. PP. traditione, & ex veteribus Theologis apparet, Confirmationem non modo utilem esse, verum etiam quando illius copia haberi possit necessariam.

Necessitas vero huius Sacramenti considerari potest vel relative ad eius effectus, vel relative ad fideles, qui illud suscipere debent. Respectu primi stat difficultas utrum Confirmatio ita necessaria sit, ut suppleri nequeat per verticalem unctionem, quæ fit in Baptismo. Pugnat pro hac sententia Dallæus l. 3. *de Confirmat.* cap. 14. ubi ut probet au-

Dup... ratio qua n... cessit... confi... rari p... est C... firma...

&c-

ctores sæculi noni non agnovisse ullam distinctionem inter Confirmationem & Baptismum, constanter affirmat, eos tradere hoc Confirmationis Sacramentum in casu necessitatis suppleri posse per unctionem verticalem, quæ fit in Baptismi collatione. Imo non desunt inter Recentiores, qui putant cum Syrmundo, unctionem confirmatoriam aliquando prætermissam fuisse, quia hanc censuerunt non necessariam, eo quod hoc beneficium impletum fuerit in verticali unctione in Baptismo; ita ut hæc aliquando vicem gesserit huius Sacramenti; contra quos sit.

Sacramentum Confirmationis ita necessarium est ad gratiam consequendam, ut verticalis unctio collata in Baptismo nequaquam supplere valeat effectum gratiæ huius Sacramenti. Nam gratia quæ confertur in Confirmatione perficit baptizatum interius ex opere operato; Chrismatio vero verticalis solum exterius quoad signum quo exterius apparet adscriptio baptizati militiæ christianæ; & si perficiat adultum etiam interius, hoc tamen efficit ex opere operantis tantummodo, & ut est quodam Confirmationis votum. Conferre enim gratiam qua homo interius perficiatur ex opere operato, non potest convenire nisi Sacramento a Christo Domino instituto, ut est Confirmatio, non vero puræ cæremoniæ, cuiusmodi est chrismatio verticalis, quæ fit in Baptismo, quam Ecclesia instituit eo fine, ut fideles, qui ab Episcopo non possunt consignari, exterius uncti appareant seu christiani, cum Christus, a quo christianum nomen derivatur, sic dicatur ab unctione.

Sacramenti Confirmationis necessitas.

Unde & sic chrismatio verticalis quoad talem exteriorem effectum tantum vices supplet Sacramenti Confirmationis. Roborat etiam quoad Ecclesiæ preces, & suffragia, quas Deus exaudit in hac unctione, & sic interius ex opere solum operantis. Adde eamdem Chrismationem dare Spiritum Sanctum ratione Baptismatis, cuius est appendix, & ad ritum illius pertinens, sed per se, & in ratione signi efficax non est, utpoteque non sit Sacramentum, sed quid Sacramentale.

Effectus unctionis verticalis in Baptismo.

Et hoc confirmatur ex perpetuo usu Ecclesiæ, quæ semper & unctionem dedit infantibus in vertice per ipsum baptizantem etiam simplicem Sacerdotem, & postea Confirmationem per Episcopum, nec umquam baptizatum sine tali Episcopi chrismatione illum confirmatum censuit. Hic autem usus constat tum ex Sanctis Patribus qui utriusque distinctam mentionem faciunt, tum ex omnibus Libris, Ritualibus, & Pontificalibus, in quibus uterque ritus describitur, & modus plane utriusque diversus, ac diversa forma eas ministrandi. Verticalis unctionis locuti sunt Damasus in vita S. Sylvestri, Innocent. I. epist. 1. S. Ambros. l. 3. *de Sacrament.* cap. 1. S. Gregorius *in Sacramentario*, Ordo Romanus, & alii. Similiter vero iidem SS. PP. ostendunt, ac demonstrant efficaciam, ac necessitatem Sacramenti Confirmationis ad consequendam gratiam roboris, ac fortitudinis, ut apparet manifeste ex eorum documentis supra relatis. Igitur non putant, quod unctio verticalis, quæ in Baptismo confertur, supplere valeat chrismationem Sacramenti Confirmationis. Quod vero valet, ac probat supra omne aliud argumentum, quod excogitari valeat in huius sententiæ confirmationem, est ratio ipsa, & institutio chrismationis in Baptismo, quæ est mera cæremonia de solo iure ecclesiastico, seu humano; quando ex opposito Confirmatio nostra est Sacramentum de iure divino, utpoteque auctorem habeat Christum Dominum: quisnam quæso sibi persuadere poterit æqualem vim inesse in pura Ecclesiastica cæremonia, ac in Sacramento a divino auctore, seu a Christo Domino instituto? Necessaria est igitur Confirmatio ratione proprii effectus, qui per verticalem in Baptismo unctionem suppleri nequeat.

Necessaria est pariter Confirmatio respectu fidelium, ut inter alios, qui ita iam loquuntur, testatur S. Cyprianus epist. 70. *Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus est, ut accepto Chrismate esse unctus Dei, & habere in se gratiam Dei possit.* Sic docet etiam Concil. Parisiens. VI. c. 38.

Et ratio ipsa, qua utitur D. Thom. hanc ostendit necessitatem; ut homo videlicet per Confirmationem ad perfectam vitæ christianæ ætatem perducatur. Etenim sicuti natura ostendit, ut quicumque oritur adolescat, atque ad perfectam perveniat ætatem, sic qui natus est in Christo, eniti debet ad perfectionem illius divini status in Baptismo inchoati. Du-Hamel.

Certum tamen est Confirmationis Sacramentum non esse necessarium absolute, seu ut aiunt Theologi, *necessitate medii*, cum sine Confirmatione per Baptismum, & in relapsis per Pœnitentiam æterna salus consequi possit; cum Baptismus, & Pœnitentia per se valeant liberare hominem a peccato, iustitiam donare, filium Dei, & hæredem regni cælestis constituere; unde qui in huiusmodi

di statu ex hac vita discedit, licet non munitus signaculo Confirmationis, non potest fraudari præmio iustitiæ, & promissa hæreditate. Unde apertissime patet discrimen inter Baptismum, & Confirmationem quoad necessitatem; Baptismus enim absolute necessarius est ratione proprii effectus, cum nemo nisi renatus salutem consequi possit, sicuti etiam nemo ex relapsis post Baptismum sine Sacramento reconciliationis. Non ita vero Confirmatio, cum & fortes, & infirmi per veram iustitiam salutem æternam obtineant.

Quoad aliam vero necessitatem quæ est præcepti; certum est quod de iure Ecclesiastico est necessaria Confirmatio omnibus, qui assumuntur in Clerum: & secundum plurimorum sententiam obligat hoc præceptum sub gravi, ut mortalis peccati saltem periculum incurreret, qui ad suscipiendos Ordines prudens, & sciens non confirmatus accederet.

Confirmatio necessaria est necessitate præcepti iuris divini.

Universim vero Adulti omnes ex præcepto iuris divini, & ecclesiastici necesse est ut Confirmationem suscipiant.

Et de necessitate præcepti iuris divini licet hoc expresse non habeatur in divinis Scripturis, ex iis tamen facile deducitur. Nam verba illa Christi Domini Luc. 24. *Sedete hic donec induamini virtute ex alto*; & Actor. 1. *Præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissum Patris* non solum Apostoli, sed & cæteri fideles quasi sibi dicta intelligentes, omnes eis paruerunt, ut constat ex eodem Actorum capite. Deinde solicitudo quam habuerunt Apostoli Act. 8. & 10. ne quisquam ex baptizatis hoc careret subsidio, denotat præceptum divinum illud conferendi, & suscipiendi, cum hæc duo sint correlativa. Itidem naturalis ratio postulat ut fideles plenitudinem gratiæ consequantur & omnes consulant securitati propriæ, & saluti, unde opus est, ut iis præsidiis instruamur quibus contra christiani nominis hostes decertemus, & plenitudine Spiritus Sancti animati spiritales nequitias superemus. Nobis enim pugnandum est contra carnis, & mundi illecebras, & adversus inferni potestates; robore igitur nobis opus est, & viribus quas beneficio huius Sacramenti consequimur; ac pessime nobis consultum volumus, si oblatum illud negligimus, si arma illa respuimus, quibus visibiles, & invisibiles hostes debellentur.

Confirmat etiam veritatem de divino præcepto Confirmationis illa regula S. Augustini; *quod ab omnibus fuit semper observatum; nec in aliquo invenitur Concilio constitutum, illud ab Apostolis traditum censeri debet*: semper autem in Ecclesia fuit observatum, ut fideles post Baptismum per Sacramentum Confirmationis perficerentur; igitur ex divino Christi præcepto per Apostolos tradito necesse est, ut Sacramentum Confirmationis suscipiamus, utpote quod institutum sit a Christo Domino tamquam medium, sine quo vix staret infirmitas humana inter tot mundi pericula, & tentationes.

Non eximitur a mortali qui Sacramentum Confirmationis negligit.

Unde fideles, qui etiam extra tempus persecutionis negligunt se hoc Sacramento muniri & perfici, non eximuntur a mortali culpa; cum sicuti, ut iam demonstravimus, institutum sit hoc Sacramentum non solum ut fideles intrepide coram Tyrannis, vel Hæreticis fidem profiteantur, sed etiam ut vis eis subministretur, qua propulsentur ingruentes tentationes contra fidem, & etiam contra pietatem: hinc Ecclesia semper solicita fuit etiam quando non amplius sæviebant persecutiones, fideles confirmare statim post Baptismum, qui mos perseveravit in Ecclesia Latina per mille annos, & in Græca hactenus perseverat; & pœnis mulctavit, qui Confirmationem prætermiserunt, ut ait S. Carolus in IV. Concil. Mediolanensi memorando canones Concilii Vormaciensis, quod contra negligentes ita habet: *Si quis vero neglexerit, canonicis subiaceat disciplinis*. Et ita statuit Concilium Rhemense anno 1583. in quo sic habetur; *Quamvis unusquisque per Baptismum Catalogo fidelium sit adscriptus; ad Diaboli tamen, carnis, mundique tentationes perferendas, ac superandas, nonnisi per impositionem manuum Episcopi plus roboris, & gratiæ recipit. Moneant ergo Parochi, & verbi Dei Pastores, Sacramentum Confirmationis non debere negligi vel prætermitti a vere Christianis*. Igitur cum reus sit peccati qui contemnit, aut negligit. Sacramentum aliquod, cuius virtute indiget, non eximuntur a gravi culpa Neophyti, qui dum eis offertur opportuna occasio Sacramenti Confirmationis recipiendi, cuius virtute & auxilio indigent ad illecebras, tentationesque invisibilium hostium christianæ pietatis vincendas, suscipere negligunt, seu potius contemnunt, nisi formaliter saltem virtualiter, & interpretative, ut vidimus ex Concil. Senonensi antea relato. Contemni autem dicitur, quando Episcopus est præsens paratus dare, & persona hoc sciens negligit,

git, aut despicit suscipere. Iuvenin. *de Sacrament.*

Nec valet dicere cum Estio, Ecclesiam non curare ut adulti in extremo vitæ periculo confirmentur, quamvis dum sani essent, confirmati non fuerint: nam Ecclesia supponit, neminem expectare ultimum vitæ terminum, ut confirmetur. Et hoc colligitur tum ex Ecclesiæ cura, & solicitudine ne quis sine Confirmatione extremum clauderet diem, tum ex Scriptoribus variis, qui docuerunt, saltem periculum iis imminere, qui ex hac vita non confirmati migrarent.

Dices: si adulti iure divino, ut demonstratum est ex Scripturis, Confirmationem recipere tenerentur, animam agentes, idest in vitæ extremis, tenerentur non confirmati votum habere huius Sacramenti, quod falsum videtur, quia mos non est morituros ad hoc votum solicitare.

Resp. in morituris, de quibus agitur, vere non requiri votum explicitum Confirmationis, cum non sit hoc Sacramentum ex iis, quæ necessaria sunt necessitate medii; sed satis est, ut habeant votum implicitum, quod in eo consistit, ut fidelis optet, & paratus sit ea omnia ante mortem recipere, quæ ex institutione & mandato Christi recipienda sunt. Eodem modo ratiocinantur Theologi de pluribus aliis præceptis affirmativis, ad quorum observationem fideles implicite paratos esse oportet. Iuvenin *de Sacram.* Hab. aliive.

Altera pars vero, nimirum Confirmationem necessariam esse etiam ex præcepto Ecclesiastico, patet iam ex multis legibus Ecclesiasticis tum Pontificum, tum Conciliorum, quibus urgentur fideles ad observantiam huius præcepti, ut præcipue in Concil. Sennonensi celebrato anno 1524. in quo ita habetur: *Confirmatio fortiorem reddit ad resistendum tentationibus, promptiorem ad Deo serviendum, & Dei præcepta implenda, in fidei confessione constantiorem efficit*; quam omnes christiani tam viri, quam mulieres, usum rationis habentes obligantur suscipere, aut saltem non contemnere, contemni autem dicitur quando Episcopus est præsens paratus dare, & persona hoc sciens negligit, aut contemnit; sicuti antea notavimus.

[Confir. matio necessa. ria est etiam ne. cessitate præcepti Ecclesia. stici.]

Porro sicuti Confirmatio præmittenda est Ordini, sic non adest ullum præceptum quod debeat præcedere professioni Religiosæ, ut pote quæ non habeat illam connexionem cum Confirmatione quam habet Ordo: expedit quidem id fieri.

APPENDIX

De cæremoniis Sacramenti Confirmationis.

In Sacramento Confirmationis administrando præter consecrationem Chrismatis, aliosque essentiales ritus, alii quoque accidentales servantur; & sicuti in Baptismo, in Confirmatione quoque aliæ sunt cæremoniæ, quæ præcedunt, aliæ quæ comitantur, aliæ quæ sequuntur collationem Sacramenti.

§. I.

De cæremoniis Confirmationem antecedentibus.

In primis ex antiqua Ecclesiæ praxi etiam in Confirmatione adhibendi sunt patrini seu susceptores; & comprobatur ex cap. *in Catechismo* quod tribuitur Hyginio, & Theodorus protulit sæculo 7. in Pœnitentiali n. 4. Item ex cap. *non plures* deprompto ex Walfrido Strabone; & ex aliis, quæ collegit Gratianus *de consecrat. dist.* 4. Et rationem reddit huius cæremoniæ S. Th. 3. p. q. 79. art. 10. in corpore, nempe quia recenter baptizati habere debent a quibus erudiantur in pugna spirituali, iuxta morem militiæ temporalis, cui electi instruendi sunt a veteranis, & diuturno usu in re militari exercitatis. Non desunt qui censent cum Landulpho Cartusiano p. 1. *vita Christi* cap. 24. compatrum originem repetendam esse ab ipsis Apostolis, quorum senior Andreas Petrum fratrem suum ad Dominum adduxit.

[Patrini adhibendi in Confir. matione.]

Patrini seu susceptores in Confirmatione debent esse non solum baptizati, sed etiam confirmati, ita ut si quis non confirmatus alium susciperet, peccaret quidem graviter, sed asserunt communiter Doctores, quod contraheret cognationem spiritualem, ut habetur in Sylvest. Soto, Sylvio & aliis, quia ratione baptismatis capax esset eiusdem cognationis spiritualis. Susceptores in Confirmatione nequeunt esse pater, mater, vitricius & noverca, cum hoc vetitum sit a Concil. Londinensi sub Innoc. III. anno 1200. can. III. & cap. in *Baptismate*, & alibi, etiam propter spiritualem cognationem, quam cum confirmando & illius patre ac matre alioquin contraherent. Et S. Carolus in suo Concil. Mediolan. V. statuit ne fœminis mares, & e contra ne maribus fœminæ vicem Patrini fungerentur, nec senioribus adolescentes, cum minime hoc propter ætatem con-

veniat, nisi tamen aliter necessitas postulet. Et Concilium Parisiense anno 829. declaravit incapaces ut essent patrini, publicos pœnitentes: Monachorum, Abbatum, & Monialium eadem videtur esse ratio, quæ in Baptismo, in quo susceptores esse non possunt, ex Concil. Antisiodorensi cap. 25. quod refertur *de consecrat.* dist. 4. c. *non licet*. Presbyteri & clerici cum olim adhiberentur in Baptismo, ac nunc etiam variis in locis adhibeantur, sic adhiberi possunt in Confirmatione. Standum tamen est praxi cuiuslibet Ecclesiæ. Eadem persona potest esse patrinus eodem tempore duobus vel tribus.

Patrini baptizatum iam membrum factum Ecclesiæ, nondum tamen Christianæ militiæ adscriptum, Episcopo tamquam duci exercitus adscribendum offerunt, spondentes strenue militaturum, ut ex D. Th. art. 10. Patrini infantes in brachiis tenere debent; si vero confirmentur adulti, ponunt pedem suum super pedem patrini, quod fit non sine mysterii significatione. Hoc non solum præcipit Pontificale Romanum, verum etiam Gregorius Magnus in suo Sacramentario tom. 3. pag. 73. & antiquus Ordo Romanus. Iure igitur merito S. Carolus in Concil. Mediol. V. ritum hunc *antiquum* appellavit. Patrini

De obligationibus Patrinorum. tenentur sicuti est compatrum, confirmatum, monere, instruere, eique tamquam Duces præesse in spirituali certamine, & probatæ vitæ exemplo præire. Hinc S. Carolus exigit ut Patrini sint ætatis saltem quatuordecim annorum, cum ante hanc ætatem non censeantur apti ad alios instruendos: quare statuit Concil. Mediolan. V. quod tam confirmandus, quam susceptores, seu Patrini tenere debeant memoria Orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolorum. Hæc omnia recitent coram Episcopo.

Patrini etiam Confirmationis contrahunt cognationem spiritualem, sicuti ab iisdem contrahitur in Baptismo, ut constat ex Trident. Concil. sess. 24. cap. 2. *de Reform.* Statuit S. Petrus Cœlestinus Sæculo 13. ut unus tantum vir, & una fœmina sint Patrinus, vel Matrina, cum cæteroquin in Baptismo plusquam unus concedatur.

Concilia antea laudata Aquense, & Mediolanen. I. ann. 565. prohibuere ne susceptores, sive susceptis sive eorum parentibus quicquam, vel minimum largirentur, ne videantur spiritualia munera largitionibus officiisque captari.

De præparatione cæter. Priusquam Chrismate ungatur frons Confirmandi, ex Maiorum nostrorum instituto, curandum est, ut frons nitida, & munda fiat, abluatur caput, & tondantur capilli, ut habetur in Synodis Meldensi an. 1570. Mediolanen. 1581. quæ pariter iussere ut secum deferrent Chrismandi vittam, seu fasciolam ex tela linea, nova, munda, latam tribus digitis ad circumligandas eorum frontes postquam uncti fuissent sacro Chrismate; quæ sic ligatæ, ac tectæ manebant, donec Chrisma exsicaretur, aut extergeretur, tanta reverentia semper habita fuit erga hoc sacrum, & sacramentale oleum. Et antiquitus mos erat deferendi hanc fasciolam septem diebus, seu per totam octavam Pentecostes obreverentiam sacri Chrismatis, ne aliquid de ipso deperderetur. Unde valde antiquus est hic ritus vittarum: De hoc enim non solum habetur in Pontificali Egeberti Archiepiscopi Iorchi, qui vivebat circa medietatem sæculi 8. & in Pontificali Romano, sed & in Conciliis Vigoriense anno 1240. ac Coloniese anno 1280. Non defuerunt, qui assignarent suas mysticas rationes huiuscemodi ritus, & præcipue quoad tempus, quo deferebantur, nempe deferendas esse septem diebus ad significanda septem dona Spiritus Sancti. Sed hæc ratio nullius est momenti, dum circa initium sæculi 13. hoc tempus abbreviatum fuit ad tres dies, ut fecere laudata Concilia Vigoriense, Coloniense, & Beneventanum anno 1374. ac Trecense 1400. Carnotense reduxit anno 1526. ad spatium 24. horarum; Synodus tandem Lugdunen. statuit anno 1542. statim frontem abstergendam esse, sed abstinendum per septem dies a capitis ablutione. Sic paulatim immutatus fuit hic ritus. Et equidem nunc statim post unctionem abstergitur frons Chrismate gossipio, iuxta Decretum Concil. Mediolan. V. Bituricensis, ac aliorum. Synodus laudata Bituricensis statuit, ut fasciola cremetur, & cineres serventur in primam diem quadragesimæ: ac quædam perantiqua statuta, ut ex P. Marteneo in suo Thesauro Anecdot. 4. pag. 162. præcipiunt ut Chrismalium cineres sepeliantur sub terram in Ecclesia vel atrio; ædem enim Fasciolæ minime converti poterant in profanum usum; & si in usum Ecclesiæ converti vellent, prius abluendæ sunt sale, & aqua, & aqua in sacrarium versanda est. Quod etiam servandum quando fasciolæ confirmatorum levantur ac frontes Confirmatorum lavantur.

Quando conferebatur Confirmatio statim post baptismum, confirmandus solitus erat indui veste candida antequam Episcopo præsentaretur. Ita liber Sacramentorum S. Gregorii

gorii Magni, & Ordo Romanus. In Rituali tamen Severi Patriarchæ subsequebatur unctionem, forte quia secundum ritus ibi præscriptos Sacerdos non solum frontem, nares, manus, & pedes Neophyti ungebat, sed & omnia membra; quod fieri non potuisset, si ante Confirmationem Neophytus vestem albam induisset. Ex quo autem confirmationis susceptio dilata est ad aliud tempus a tempore baptismatis; non alia vestium ratio habita est, nisi ut essent mundæ ac honestæ.

§. II.

De Cæremonii, quæ Confirmationem comitantur.

Circa cæremonias Confirmationem comitantes, quinque præcipue attendi possunt, tempus scilicet, quo sacramentum hoc conferri solet, locus, ordo, situs, alapa, quæ datur ab Episcopo, pax, & præcatio super confirmandos. Olim tempus Confirmationis idem erat, ac baptismi, quia hunc proxime sequebatur. Baptismus solemnis in primordiis Ecclesiæ, quolibet tempore, etiam periculum conveniens censebatur. Postea duos dies solemnes, Paschatis, videlicet & Pentecostes sabbatum statuti & consecrati sunt. His autem in nonnullis Provinciis additi sunt dies Epiphaniæ, aut Natalis Domini, quæ tamen intelligenda sunt extra casum necessitatis. Verum ex quo hæc duo Sacramenta seiunctim administrari cœperunt, Confirmatio collata fuit, frequentius feriis Pentecostes, & quatuor temporum, & quando id fieri possit hora tertia, cum in hac hora Spiritus Sanctus illapsus sit in Apostolos. Sic statuit Concil. Mediol. V. sub S. Carolo.

Locus erat ab initio ubique, postea vero in templis, & ante separationem Baptismatis a Confirmatione in Ecclesia Cathedrali, a qua baptisterium non longe erat; sed post separationem administrationis horum duorum Sacramentorum, collatio Confirmationis fieri cœpit etiam in Ecclesiis Pagorum, & Villarum, ut ex S. P. Hieronymo habemus in suo Dialogo *contra Luciferianos*. In casu necessitatis conferri potest etiam in ipso ægroti cubiculo, ut constat ex auctore libri *de divinis officiis*. Quoad ordinem & situm, statuit Ordo Romanus & laudatum Concilium Mediolanense, V. ordinavit, ut mares in Ecclesia a parte una, fœminæ sint ab altera parte, & sic seiunctim distincti, genibus flexis, ante pectus manibus iunctis, ordine pio & religioso orent, in primisque ab omni strepitu, vociferatione, inani consabulatione caveant, ac silentio sancto utantur; &, quod veteris ritus est, primo mares, deinde fœminæ confirmentur, nisi aliquando Episcopus aliter fieri censuerit. Frons cruce signetur, ut Confirmatus, (inquit S. Thom. 3. p. q. 7. art. 9.) in manifesto demonstret se esse Christianum, sicuti Apostoli post acceptum Spiritum sanctum se manifestaverunt, qui prius in cœnaculo latebant. Crux vero chrismate producitur, quia ex S. Bernardo serm. 1. *de dedicat.* nec est sine cruce sequi Christum, & sine unctione crucis asperitatem quis ferre posset?.. Vere crux nostra inuncta est, & ut ita dicam amaritudo nostra dulcissima.

Græci, ut ex Euchologio pag. 360. consueverunt ungere in fronte, oculis, naribus, ore, & duabus auribus. Pectus addit S. Cyrillus *Catechesi* 3. pag. 526. quædam Euchologia addunt unctionem manuum ac pedum, ut habetur apud Isacium Habertum in Pontificali Græcorum pag. 108. sed veteres unctionem hanc omittebant, ut testatur lib. 1. *Concordiæ* Arcudius; & confirmat Goarius ex mss. Ferratensi ex Barberino ex præcitata Cyrilli Alexandrini Catechesi. Pontifex peracta sacra chrismatione leviter impingit alapam confirmato. Quo tempore autem hic ritus cœperit, ignorant Doctores, quia non legitur apud veteres. Qua vero intentione inductus sit hic ritus non conveniunt theologi. Putant aliqui, ut facilius confirmatus recordetur se Sacramentum hoc recepisse. Secundum vero Catechismum Romanum, & alios communiter, ait Habertus, ut admoneatur, paratum se esse debere ad iniurias contumeliasque pro Christi nomine, eiusque Evangelio deinceps perferendas. Aliqui vero suspicantur per hanc cæremoniam designari osculum, quo Christiani in Synaxi mutuam charitatem designare solebant. Superiores siquidem erga inferiores suam benevolentiam, amica manus attrectatione ut plurimum testantur. Sic laudatus Habertus: unde & Episcopus dando alapam, subdit: *Pax tibi*.

Pacem igitur dat Episcopus confirmato, & orationem fundit, utriusque quarum meminit Ordo Romanus, & auctor libri *de divinis officiis* cap. de Sabbatto sancto, & Amalarius lib. 1. cap. 27. Unde sunt ritus antiqui. Verba hæc, inquit Catechismus Romanus, instituta sunt, ut cognoscat confirmatus se gratiæ cœlestis plenitudinem & pacem, quæ exuperat omnem sensum consecutum esse; Vitasse, Tournely.

§. III.

De Cœremoniis subsequentibus Confirmationem.

Cœremoniæ Confirmationem subsequentes duæ præcipue sunt: una est vittæ lineæ appositio, seu circumligatio frontis chrismati linea vitta seu fasciola, & ne chrisma defluat, & ut significetur sedulo ac attente servandam esse acceptam gratiam in hoc Sacramento acceptam, sicuti præcipiunt ordo Romanus, Concilia Trecense anno 1400. Sennonense 1524. Altera est depositio vittæ. Usus harum vittarum talis erat ut in arbitrio Episcopi esset dispensare. Nunc fere ubique frons statim abstergitur. Elapso igitur tempore constituto confirmatus veniebat ad Ecclesiam, cui vitta linea tollebatur a Sacerdote, sicuti iam antea notavimus, frons eius lavabatur sale & aqua; lotio fundebatur in piscina, & fascia linea comburebatur, ut constat ex laudatis Conciliis Trecensi & Carnotensi, & cineres servabantur in primum diem Quadragesimæ, ut habemus ex Synodis Mediolanense V. Brituricensi, Aquensi. Vitasse.

§. IV.

De usu sacri chrismatis in variis benedictionibus.

Quamvis præcipue pro Sacramento Confirmationis consecrent Episcopi sacrum chrisma; non tamen ad hunc solum usum, sed etiam ad alias inservit, nempe 1. ad sacrorum omnium consecrationem, ut notat Dionysius lib. *de ecclesiast. hierarch.* cap. 4. *Pontifex*, ait Dionysius, *ad omnem rei sacræ consecrationem hoc divino utitur unguento*. Hoc enim baptizati post acceptum Baptismum inunguntur a Sacerdote in vertice. 2. Hoc adhibetur ad benedictionem fontis baptismalis. *In baptisterium enim expiatorium*, inquit Dionysius ibidem, *unguentum aspersionibus in crucis formam expressis Pontifex infundit ut nobis spiritualiter exhibeat ipsummet unguentum spirituale videlicet Iesum ad mortem usque in cruce pro divina nostra regeneratione demersum*. Christus enim significat unctionem spiritualem; imo ex cit. Dionysio, est unguentum ipsum spirituale, cum & ipse ut homo, consecratus sit a Spiritu Sancto, & ita consecratus cætera consecret & sanctificet. 3. Chrisma inservit ordinationi Episcoporum: Pontifex enim electi coram se genuflexi primo quidem caput, per quod cap. *cum venisset*, mens intelligitur, iuxta illud: *Unge caput tuum*, Matth. 6. postea sacro chrismate inungit ambas manus simul iunctas, per quas manus intelliguntur opera, iuxta illud: *Manus meæ distillaverunt myrrham*, Cantic. 1. Unguntur Episcopo manus oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Episcopo ungitur caput balsamo charitatis, ut diligat Deum ex toto corde suo, ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum sicut seipsum, propter dignitatem & auctoritatem, & unguntur manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur Episcopo, ut ostendatur illum repræsentare personam Christi in Ecclesia; (qui caput est Ecclesiæ) manus ei unguntur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. 4. Adhibetur sacrum chrisma in ordinatione Sacerdotum, quo Episcopus consecrat eorum manus & benedicit. 5. Inservit Templorum consecrationi: Eo enim Pontifex signat in modum crucis ostium Ecclesiæ exterius, & singulas ungit duodecim cruces in parietibus Ecclesiæ depictas. 6. Inservit altarium consecrationi. Quia cum eo Pontifex format signum crucis super altaris tabulam, deinde in medio eius, tum in quatuor angulis, postea in eius fronte, & tandem de illo fundit & spargit super altare, ut effusa Spiritus sancti plenitudo in Christum, qui est nostrum altare, designetur, ut ex Dionys. lib. *de Ecclesiast. hyerarch.* sub finem. 7. Inservit consecrationi sacrorum vasorum, patenæ scilicet, quam pontifex sacro chrismate ab ora in oram tangit; & calicis, quem eodem chrismate tangit a labio eius in labium. 8. Adhibetur in benedictione campanarum, super quas de sancto oleo infirmorum septem cruces fiunt a benedicente, & deintus cum chrismate quatuor pari distantia. 9. Tandem adhibetur in benedictione hostiarum Papalium ex cera, quæ vulgo dicuntur *Agnus Dei*.

§. V.

De cæremoniis quæ respiciunt Chrisma.

De ritu parandi & conficiendi materiam chrismatis, & eam consecrandi apud Latinos habetur in tom. 4. Conciliorum Labbæi pag. 348. in fine, & apud Græcos in Euchologio Goarii pag. 639. 640. &c. Bellarminus, Iosephus Vice comes, & alii loquuntur de cœremoniis generatim Confirmationis, & præcipue Orosius Augustodonensis lib. 3. *de Gemma animæ*, ubi ritum solemnem describit, quo ampulla deferebatur ad alta-

altare, illumque mystice interpretatur. Videri hæc possunt etiam in Ordine Romano, in lib. Amalarii *de Divinis officiis*, in Pontificali Romano, in Sacramentario Gregorii Magni &c. Accurate describitur chrismatis consecratio a Ruperto lib. 5. *de divinis officiis* cap. 18.

Hæc consecratio olim fieri poterat quolibet anni tempore ex Concil. Martini Braccarensis *de consecrat.* dist. 4. cap. 124. ex Concil. Toletano I. cap. 20. celebrato anno 400. necnon ex S. Th. 3. part. q. 72. art. 12. ad 3. Et hoc patet ex can. 5. veterum Canonum Ecclesiæ Orientalis. Verum ut habetur ex Concil. Meldensi cap. 46. & epist. Pseudo-Fabiani, & epist. 3. Zachariæ Romani Pontificis ad Bonifacium Ecclesia assignavit pro tali consecratione diem feriæ 5. in Cœna Domini. Iubebantur tamen Presbyteri circa festivitatem Paschæ petere chrisma ab Episcopo, ut videri potest in locis relatis, & in Concil. Laptinensi cap. 3. & in aliis, quia necesse erat quod illi haberent chrisma pro solemni baptismate Paschali. Vetitum tamen fuit a Concilio Cabillonensi III. sæculo 2. can. 26. ne Episcopi pro emendo balsamo aliquid a Presbyteris acciperent. Varie de assignatione huiusce ritus in die Cœnæ Domini sentiunt Doctores: 1. quia ante biduum Paschæ Magdalena fudit unguentum super pedes Domini, ut ait Isidorus Hispalensis, & auctor libri *de divinis officiis*. 2. Iuxta eumdem auctorem quia quinta ætate mundi Christus ad nos venisse perhibetur. 3. Quia, ut ait Rupertus, tali die Agnus immolabatur, & eius sanguine postes signabantur. 4. Notat D. Th. 3. p. q. 72. art. 12. ad 3. quia illa die institutum est Eucharistiæ Sacramentum, ad quod alia referebantur. Illud chrisma quotannis renovandum est, & vetus comburendum. Vitasse.

TRACTATUS
DE SS. EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT I.

De Eucharistia prout est Sacramentum.

APposite hisce persolutis, quæ ad rem attinent Sacramentorum Baptismatis, & Confirmationis, primo quorum Christianæ Religioni homo initiatur, seu in spirituali vita regeneratur, viribus firmior altero redditur; substitui solet doctrina de SS. Eucharistiæ Sacramento, quod revera, si in ipso contentum inspiciamus, inter omnia Sacramenta primum est dignitate, & excellentia. Consueverunt tamen Theologi de hoc Sacramento tertio loco disserere, præsertim ut opinatur hic Estius, quia antiquitus fideles post accepta Baptismi; & Confirmationis Sacramenta, statim ad participationem Corporis & Sanguinis Christi Domini admittebantur in hoc divino mysterio quod immediate eis administrabatur, ut refert inter alios D. Ambrosius lib. 1. *de Sacramentis* cap. 2. & *de initiandis* cap. 6. Et quia Eucharistia cum Sacramentum sit simul & Sacrificium, varia habet nomina, quæ ipsi conveniunt, alia nempe ut universim sumpta, alia prout est Sacramentum, alia quatenus est Sacrificium, quibus diversi eius effectus, & proprietates, & aliæ eiusdem circumstantiæ, vel etiam dignitas demonstrantur, vel actiones, quibus conficitur, vel materia in qua conficitur, vel res quam continet, vel tempus institutionis, vel locus in quo celebratur, vel personæ suscipientes, vel finis ad quem destinatur. Hæc autem Eucharistiæ vocabula, alia in sacris Litteris expressa habentur, alia ex illis deducta, plurima addita a Patrum religione, ac pietate, quæ Ecclesia suo usu consecravit.

§. I.

De nomine, & natura S. Eucharistiæ.

Et primo Mysterium hoc universim acceptum ut Sacramentum & Sacrificium, dicitur ab actione, per quam conficitur, *Eucharistia* a nomine græco, quod latine vertitur bona gratia, & gratiarum actio, sive quia in ea recipiamus Christum donorum maximum, & gratiarum omnium fontem, sive quia in ea offerimus Deo sacrificium gratiarum actionis perfectissimæ; etenim per eius oblationem, & sumptionem gratias Deo agimus pro uni-

versis eius beneficiis, & præcipue pro beneficio suæ Passionis, & Mortis, qua nos ab æterna morte liberavit, necnon pro ipso Sacramento, eiusque fructu, ut ait S. Chrysostomus Hom. 25. in Matthæum. Unde & in ipsa Sacrificii præparatione Sacerdos adstantes hortatur: *Gratias agamus Domino Deo nostro*; & ideo in Concilio Nicæno can. 15. Eucharistia dicitur Symbolum gratiarum actionis.

Quid nomine Eulogiarum. Dicitur secundo *Eulogia*, idest benedictio; itidem ab actione qua conficitur Eucharistia: *calix benedictionis* (ait Apostolus 1. Corinth. 16.) *cui benedicimus nonne communicatio Sanguinis Christi est*? Nomine Eulogiarum tripliciter utuntur rerum Ecclesiasticarum Scriptores, 1. ad significandas partes Eucharistiæ consecratæ, quæ in signum mutuæ communionis, & charitatis ad absentes Presbiteros per Parochias mitti solebant, ut habemus ex epist. Innoc. I. ad Decentium. Hæc vero consuetudo vetita fuit a Concil. Laodicen. can. 14. 2. Ad denotandas partes eas panis, quæ supererant ex oblatione fidelium, quæ a Sacerdote precibus sanctificabantur, & expletis mysteriis illis tantum distribuebantur, qui ius habebant ad Communionem, cæteris denegabantur, quibus vel nondum patebat aditus ad Eucharistiam, vel ob aliquod crimen hic erat eis interdictus, quales erant Cathecumeni, Pœnitentes, & abstenti a Communione, ut habetur a Theoph. Alexandr. can. 7. Cæterum dabatur Cathecumenis aliqua Eulogia, ut ex S. August. lib. 2. *de peccatorum meritis & remissione cap.* 26. Incertum tamen est quænam, num panis benedictus, vel sal tantum, quod ipsis solebat concedi, ut ex eod. S. Aug. lib. 1. *Confess. cap.* 11. & Concilio Carthag. III. can. 53. Ad signanda etiam privatorum dona, quibus mutuam communionem, & charitatem testabantur, ut ex laudato S. Aug. ep. 31. alias 34. ad Paulinum. Dicitur 3. *Pascha* a tempore institutionis, iuxta illud Ap. 1. Corinth. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus*: Nam Eucharistia succedit Agno Paschali, qui ex D. Th. quæst. 73. art. 6. est præcipua eius figura, & 1. quia præfigurabat passionem Christi immaculati Agni in Cruce immolati, ac proinde Missæ Sacrificium, quod est commemoratio Sacrificii Crucis, quatenus ille Agnus immolabatur ab universo Iudæorum populo. 2. Figura erat Eucharistiæ ut Sacramentum quatenus comedebatur cum pane azymo. Pascha insuper significat Phases, idest transitum, nempe Angeli, qui in percutiendis Egyptiis pertransiit Israelitarum domos, quarum postes aspersæ erant sanguine agni immolati. Dicitur 4. & hoc a suscipientibus Eucharistiam *Synaxis* quæ vox cætum significat, collectionem, conventum, congregationem; quia in unum solent convenire, & congregari, ut Sacrificio intersint, & participes fiant corporis Christi; unde ex hoc dicitur a Latinis *collecta*: ita Estius.

Nomina vero quæ conveniunt Eucharistiæ ut est Sacrificium, sunt 1. *Liturgia*, idest ordo & ritus peragendi Sacrificium, ac ideo ita vocatur ab actione qua conficitur. Liturgia vero generatim sumpta significat officium publicum sive sacrum, sive prophanum: in usu vero ecclesiastico sumitur ad significandum solummodo quodcumque officium publicum in divinis mysteriis celebrandis. 2. *Missa*, quod vocabulum est latinum a verbo *mitto*, vel quia preces, aut per Sacerdotem, aut per Angelum mittuntur ad Deum, ut habetur in Canone Missæ, vel quia Christus est Hostia nobis Missa a Deo: hinc Diaconus in diebus Festis dimittit populum, dicens: *Ite, Missa est*, idest *Hostia per Angelum Missa est ad Deum*, ut ex D. Th. quæst. 83. art. 4. ad 9. & hoc nomen pariter quo ita ab actione, qua conficitur, appellatur Eucharistiæ Sacrificium, est antiquissimum apud Latinos, ut constat ex S. Aug. Serm. 31. *de Tempore*, & ex S. Ambr. lib. 3. ep. 33. necnon ex Concil. Agath. celebrato anno 506.

Dicitur 3. ob eamdem rationem, idest, actionem qua conficitur, *Sacrificium panis, ac vini*, quod in fide, & charitate S. Ecclesia Catholica per totum Mundum offerre non cessat, ut docet S. Fulgentius lib. *de fide ad Petrum* 19. Dicitur tandem, *Altaris oblatio*, ut patet ex S. Aug. ep. 149. alias 59. Item *communio*, *fractio* panis, &c.

Eucharistia tandem ut est Sacramentum 1. a re, quæ in ipsa continetur, dicitur per Antonomasiam simpliciter, & absolute *Sacramentum*, quasi nempe cætera Sacramenta eius comparatione ad Sacramenti dignitatem non accederent. Item *Sacramentum Sacramentorum omnium consumatio*. 2. A tempore suæ institutionis dicitur *Cœna Dominica* aut Cœna Domini tum quia a Christo in vespere primum instituta fuit, tum quia ut habemus a Tertulliano lib. *de spectaculis* cap. 13. est commemoratio ipsius cœnæ Christi Domini, tum quia accedentes ad hoc Sacramentum Corpore & Sanguine Christi reficiuntur, unde antiquitus orta fuit

con-

consuetudo quarumdam Ecclesiarum Eucharistiam sero post cœnam celebrandi, ut ait S. Aug. ep. *ad Ianuarium* 54. alias 118. Prævaluit tamen usus in universa Catholica Ecclesia, ut a ieiunis, seu ante omnem cibum perciperetur. Novatores vero abutuntur hoc nomine, ut probent Eucharistiam non posse celebrari nisi in congregatione plurium, ac ideo non esse deferendam infirmis. Hinc quidam ex nostris monent hoc nomen licet usitatissimum apud veteres, nunc debere esse minus familiare. 3. A loco suæ institutionis dicitur græco nomine *Agapa* idest latine *dilectio*. Hoc vocabulo agapæ denominabantur convivia fraterna, seu ecclesiastici conventus, qui primis sæculis fiebant a Fidelibus in Ecclesia ad fovendam mutuam fraternam dilectionem: nam in hisce pauperes cum divitibus uti fratres simul accumbebant, & ita pauperes isto refrigerio iuvabantur ut legimus in 1. ad Corinth. cap. 11. Et quia cum his coniungebatur Eucharistiæ celebratio, quam aliquando illa Christianorum convivia præcedebant, aliquando vero sequebantur, ideo Eucharistia appellabatur etiam *Agapa*, præsertim cum illa summæ Dei dilectionis erga nos sit argumentum, & mutuæ inter fideles symbolum fraternæ charitatis, & vinculum.

Quid no... A... gapæ.

Dicitur 4. a suscipientibus *Communio*, quod nomen a veteribus usurpatur tum pro iure Societatis, commercii, atque consortii fidelium in iisdem Ecclesiæ conventibus, precibus, & officiis sacris, tum maxime pro iure participandi Eucharistiam, quæ Communio appellatur, quia ex S. Ioan. Damasc. lib. 4. *de fide Orthodoxa cap. 14. per illam Christi concorporei sumus, & de uno pane participantes fideles sic inter se copulantur, ut unum corpus evadunt*. Quare qui ob aliquod crimen prohibiti erant a perceptione, dicebantur *excommunicati*. Ab eodem Doctore vocatur etiam *Metalepsis*, quod est *assumptio*, seu *transmutatio*, quia fideles per Eucharistiam assumuntur ad communionem cum Christo, & in ipsum spiritualiter transformantur, ac ideo veteres Eucharistiam appellabant *fermentum*, quia sicut fermentum totam massam, ita Corpus Christi affectiones animi immutat. Habertus; Tournely.

...tri... ici... mmu... onis ...cie.

Triplex Communionis species invenitur apud veteres, quarum una dicebatur *ecclesiastica*, quæ erat propria clericorum, qui Horariis induti intra cancellos communicabant. Colligitur hoc ex Conciliis Toletano IV. cap. 8. Bracarensi IV. cap. 4. Alia dicebatur *laica*, quia propria erat laicorum, ad quam mittebantur clerici in pœnam alicuius gravioris criminis; nimirum expoliati omni clericali munere, quo fungebantur, & eius officiis, ac omni honoris, & ministerii gradu, ad statum & conditionem laicorum deiiciebantur; adeoque illi non amplius inter Clericos, sed ut mere laici sacris conventibus, precibus intererant, ac Eucharistiæ communionis participes fiebant ea ipsa ratione, qua participare solebant laici. Alia tandem vocabatur *peregrina*, quæ concedebatur clericis viatoribus, quando litteras commendatitias proprii Episcopi non exhibebant. Habertus.

5. Ab eius effectibus dicitur *Viaticum* quod vocabulum tametsi dederint veteres aliis etiam Sacramentis, utpote quæ sint subsidia in hac vita, quæ stilo Scripturæ via est, ac ideo viatores dicimur; ut ex S. Basil. homil. in S. Baptisma, quod Viaticum dicit, ex Sac. Canonibus, qui absolutionem sacramentalem collatam in morte Viaticum appellant; potiori tamen ratione nomen istud præ cæteris accommodatum est sacræ Eucharistiæ, eique datum a Patribus Nicænæ Synodi anni 325. can. 13. & Carthag. IV. can 77. & 78. *quia*, ait D. Th. *hoc Sacramentum præfigurativum est fruitionis Dei, quæ est in patria, & secundum hoc dicitur Viaticum, quia hoc præbet nobis viam illuc perveniendi*. Dicitur 6. a re contenta *Corpus Christi, & Corpus Domini* a Tertulliano lib. *de Oratione* cap. ult. & a Theodoreto Dialogo 3. *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi*. Dicitur 7. Panis a materia, ex qua conficitur Eucharistia 1. ad Corinth 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Et Ioannis 6. *Ego sum panis vitæ*. Hinc etiam a D. Aug. appellatur *Panis cœlestis* in ep. 120. ad Honoratum, & alibi *Panis Christi*, *Panis Angelorum*. Dicitur 8. *Sacramentum* seu signum, & quandoquidem etiam *figura Corporis, & Sanguinis Christi Domini*, scilicet a speciebus panis & vini, quæ Sacramentum vocantur, quia significant Corpus & Sanguinem Christi. Unde valde decipiuntur Novatores ex iis colligendo, Patres qui ita locuti sunt de Eucharistia, non credidisse realem Christi præsentiam in Eucharistia; ii enim ita nominarunt Eucharistiam, qui de ea scripserunt ante ortas hæreses, ut Theodoretus dialogo 3. Sed ii qui vixerunt postquam tale venenum irrepsit, curarunt etiam suis disputationibus illud extirpare. Dicitur 9. *Sacramentum novi Testamenti*, ut 1. Corinth. 11. *Hic calix novum Testamentum est in meo Sanguine*, quia

hoc tam insigne pignus sui amoris morti proximus Christus nobis reliquit.

§. II.

De Figuris Eucharistiæ in veteri Testamento, ac eius definitione.

Venerabile hoc Sacramentum in veteri lege variis figuris adumbratum fuit; Quidquid rabide oblatteret contra pietatem Divi Thomæ, aliorumque Theologorum in suo libro *de abroganda Missa* impius Lutherus, præcipue dum virulenter insanit in Officium SS. Corporis Christi ab Angel. Doct. mira pietate, ac eruditione elaboratum, quod Urbanus IV. approbavit anno 1261. ubi plures veteres eiusdem figuras enumerat.

Tria consideran. tur in Eucharistiæ Sacramento. Et cum tria considerentur in Divino hoc Sacramento, nempe id quod in ipso est Sacramentum tantum, panis scilicet & vinum, seu rerum species; id quod est res Sacramenti & Sacramentum, idest verum Christi Corpus sub illis speciebus contentum; & id quod est res, seu effectus Sacramenti; hinc de iis omnibus suas figuras in veteri Testamento Dominus proposuit. Et 1. generatim spectatum, idest secundum omnia quæ sunt in hoc Sacramento continentur nempe panis, & vinum, Corpus, & Sanguis Christi, ac gratiæ sanctificantis effectus, luculenter adumbratum fuit in Agno Paschali, ut docet inter alios Patres S. Pater Hieronymus in cap. 26. Matthæi, S. Aug. lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 37. S. Leo cap. 7. *de Passione Domini*, in quo notat Eucharistiam institutam fuisse post esum Agni Paschalis, ut significaretur veterem observantiam novo Sacramento impletam fuisse, ac ideo sublatam; quia cum Agnus ille secundum ritum Legis non tantum immolari deberet, sed etiam comedi, significabat Christum non tantum ut Hostiam, sed etiam ut cibum. Et quia sanguis illius Agni conspersus super postes Hebræorum, sicuti antea iam diximus, eos servavit ab Angeli devastatione, qua percutiebat Ægyptios, in hoc denotavit effectum Redemptionis Christi, quæ nobis per tale Sacramentum applicatur. Et quia insuper Agnus ille comedendus erat cum pane azymo, materia Eucharistiæ in hoc signabatur.

Figuræ variæ in veteri Testamento S. Eucharistiæ. Si vero speciatim hoc Sacramentum consideretur, illius figura ex parte panis & vini 1. fuit Melchisedech, qui ut legimus Geneseos 14. cum esset Sacerdos Dei Altissimi, panem, & vinum obtulit. Sic intelligunt SS. Patres, Chrysostomus hom. 25. in Genesim, Ambrosius l. 4. *de Sacramentis*. 2. Panes propositionis qui solum ab hominibus mundis, & sanctificatis comedi poterant, ut habetur 1. Regum; ita S. Pater Hieronymus cap. 1. epist. ad Titum. 3. Panes primitiarum, de quibus lege caput 23. Levitici Ita S. Iræneus lib. 4. cap. 7. ubi per allusionem vocat Eucharistiam panem primitiarum in novo Testamento. 4. Panis subcinericius, quem Elias 3. Regum cap. 19. manducavit, & huius refectionis fortitudine ambulavit per quadraginta dies usque ad montem Horeb. Ex parte vero Corporis, & Sanguinis Christi, figuræ fuerunt in quantum ad Corpus Sacrificia omnia veteris legis, & præsertim sacrificium expiationis, quod in Synagoga erat omnium maxime solemne, in quo immolabantur duo arietes in holocaustum, vitulus pro peccato Sacerdotis, & hircus pro peccato populi, ut constat ex cap. 16. Levitici. Ita Tertullianus lib. contra Iudæos, S. August. lib. 17. *de Civit Dei* cap. 20. aliique Patres. Quantum vero ad Christi Sanguinem, figurata fuit Eucharistia per sanguinem Testamenti, de quo habetur Exodi 24. Unde Christus in institutione Eucharistiæ eadem ferme adhibuit, quæ Moyses in dedicatione veteris Testamenti, suamque legem tunc proposuit, sicut Moyses suam proposuerat. Sic Tertullianus lib. *contra Marcionem* cap. 43. Figuræ Eucharistiæ ex parte effectus fuerunt 1. lignum vitæ, quem Deus plantaverat quasi immortalitatis antidotum in Paradiso. 2. Manna quæ data est Hebræis in deserto, & hanc afferunt post Apostolum 1. Corinth. 10. inter alios Patres S. Chrysostomus in cap. 6. Ioan. & S. Ambros. lib. 3. *de Sacramentis* cap. 1.

Definitio S. Eucharistiæ. Eucharistiam quamplures ita definiunt, seu potius conscribunt: ***Eucharistia est Sacramentum novæ legis constans ex visibilibus speciebus panis & vini, & invisibili Carne & Sanguine Domini nostri Iesu Christi, quod ipsemet antequam pateretur instituit, ut suos qui erant in mundo suamet carne nutriret, & ipsi ambularent in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei***. Hanc cæteris prætulit Marbesius, ac usurpavit 3. part. ***Summæ Christianæ*** pag. 137. Cum autem in hac aliqua dicantur, quæ ad definitionem non pertinent, brevius clariusque ab aliis definitur: ***Eucharistia est novæ Legis Sacramentum a Christo Domino institutum ad cœlestem animarum nostrarum alimoniam, in quo Corpus & Sanguis eius sub speciebus panis & vini vere, realiter, ac substantialiter continetur***. Dicitur 1. ***Sacramentum*** sive signum aliquod

ex-

exterius sensibile, quo signatur & passio Christi præterita, ut Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, & 1. Corinth. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis mortem Domini annunciabitis*, & divina cœlestis gratia: *Qui manducat hunc panem vivet in æternum*, & divina in cœlis gloria, quæ nunquam finire debet, *vivet in æternum*. Dicitur 2. *Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum*, & hoc commune habet Eucharistia cum aliis Sacramentis. Dicitur 3. *ad cœlestem animarum nostrarum alimoniam*, in qua stat effectus huius Sacramenti. Dicitur 4. *In quo Corpus & Sanguis Christi sub speciebus panis & vini vere, realiter, ac substantialiter continetur*. Quibus verbis explicatur essentialis differentia Eucharistiæ ab aliis Sacramentis. Hisce autem verbis *vere*, *realiter*, & *substantialiter* usum est Concilium Trid. sess. 13. cap. 1. ut deluderet, ac refelleret Novatorum errores contra hoc Sacramentum: etenim particula *vere* excludit præsentiam tantum per figuram, & imaginem; particula *realiter* præsentiam tantum per fidem; particula *substantialiter* præsentiam tantum per virtutem a Christo diffusam, sicuti in his omnibus delirando ipsi autumarunt.

Quod vero Eucharistia sit Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum, iuxta allata in definitione clare patet ex Scripturis, ubi apertissime notatur, nempe apud Matthæum, Marcum, Lucam descriptione novissimæ Cœnæ Domini, & apud Paulum 1. Corinth. 11. quibus in locis non tantum præcepit Dominus, quod postea fieri vellet, sed simul & celebravit hoc Sacramentum, & perpetuo celebrandum Ecclesiæ mandavit; & cum institutum sit signis quibusdam externis, & sensibilibus, per quæ invisibilis gratia non tantum significatur, verum etiam confertur, quod iam plenius demonstrabitur; consequens est, quod sit vere & proprie novæ legis Sacramentum, cum his omnibus instructum sit conditionibus ad verum Sacramentum requisitis, quæ tres sunt, nempe *sensibile symbolum*, *Dei institutio*, & *gratiæ promissio*. Sic Vitasse. Hanc veritatem maxime comprobat communis sensus universalis Ecclesiæ tum Orientis tum Occidentis, quæ sicut ab initio a Christo per Apostolos veritatem huius Sacramenti recepit, semper hanc immutatam servavit, & fortiter, ac strenue defendit contra quoscumque errores, quibus sæpe tentarunt impii homines eamdem subvertere, ut Gnostici, Manichæi, Messaliani, aliique huius furfuris homines, qui sicuti habetur in Ecclesiastica historia, nolebant Eucharistiam esse Sacramentum, quando ut fatetur catholica Ecclesia, congruum fuit, ut post Baptismum, & Confirmationem hoc quoque divina sapientia, bonitas ac providentia elargiretur. Et equidem quemadmodum ad vitam corporalem, præter generationem, per quam homo vivere incipit, & augumentum quo ad statum & perfectionem perducitur, requiritur etiam alimentum quo nutriatur, ac servetur in vita, sic ad vitam spiritualem præter Sacramentum Baptismi, & Confirmationis, quorum illud est quædam spiritualis generatio, hoc spirituale augmentum; Sacramentum institui oportuit, quo tanquam spirituali alimento in eo statu vitæ homo conservationem acciperet, & hoc est Sacra Eucharistia, quæ per ipsum Corpus & Sanguinem Domini, nos alit, ac in spirituali vita conservat. Estius, Vitasse cum aliis.

§. III.

In quo consistat ratio Sacramenti in Eucharistia.

Duæ hic agitari solent difficultates cæteroquin inter se disiunctæ. Una inter Orthodoxos seu Catholicos Doctores, & est, in quo ratio seu natura Eucharistici Sacramenti sita sit seu consistat: altera Catholicos inter & Etherodoxos, & est, an Eucharistiæ Sacramentum positum seu situm sit in actione tantum, qua consecratur, & sumitur; an e contra sit aliquid ex se stabile ac permanens, etiam extra ipsius usum.

Circa primam, quæ nunc expenditur, observandum est 1. ex alias dictis, Sacramenta esse signa quædam externa a Christo Domino instituta, ut gratiam conferant. Observandum 2. Sacramenta rebus veluti materia, & verbis tanquam forma confici ac perfici. Observandum 3. cætera Sacramenta consistere in solis actionibus, quibus ad materiam forma applicatur, & gratia homini confertur. Sic in Baptismo statim ablutione & verbis simul a Ministro prolatis induitur vita. Sic consistit Confirmatio in manuum impositione, & prece ipsi adiuncta, qua fit Spiritus S. Sancti invocatio.

Observandum 4. in Eucharistia celebranda plura posse distingui, idest 1. varias actiones, quibus illa conficitur, & suscipitur; 2. panem & vinum quibus conficitur. 3.

Ver-

Verba quibus conficitur, & consecratur. 4. Species panis & vini quæ post consecrationem remanent. 5. Corpus, & Sanguinem Christi, in quæ panis & vinum sunt conversa. Observandum 6. ex his exorta fuisse varia Theologorum placita, ita ut alii putarint Sacramentum hoc consistere in consecratione materiæ cum hæc sit actio, qua ad materiam forma applicatur, ut S. Th. 3. part. quæst. 73. art. 1. ad 3. Gaietanus, Durandus: alii in susceptione, seu usu Eucharistiæ, cum inter alias actiones, quibus Eucharistia conficitur, hæc sola gratiam conferat. Alii in consecratione simul & sumptione, ut Aureolus, & Gabriel. Alii, ut Magister Sententiarum in speciebus panis, & vini post consecrationem remanentibus. Alii ut Thomas Valdensis in Corpore & Sanguine Christi. Alii & communiter, seu plerumque volunt Eucharistiæ Sacramentum constare ex speciebus simul & Corpore & Sanguine Christi. Observandum 7. Eucharistiam considerari posse & in fieri, & in facto esse, & Eucharistiam hoc posteriori modo, idest in facto esse solere potius considerari; & in tali sensu Sacramentum non est *consecratio*, quia hæc non confert gratiam homini, sed est pura actio ad conficiendum Christi Corpus: Non *ipsius usus, seu sumptio*, quia nulla actio sicuti est usus, & sumptio Eucharistiæ est proprie Sacramentum, quando non est actio Ministri Sacramentum conficientis. Non *consecratio & sumptio simul iunctæ*, quia Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile & efficax signum, quod neutræ eorum competit, & insuper Eucharistia permanet post consecrationem, & est ante sumptionem, per quod differt ab aliis Sacramentis, quæ sita sunt in sola actione qua conficiuntur, ut ait D. Th. part. 3. quæst. 73. art. 1. & hoc innuit Concilium Trid. sess. 13. Non *in speciebus panis, & vini*, ut ex D. Th. loco citato, cum hæ non sint causa gratiæ, ut requiritur in Sacramento, dum Christus Dominus hoc attribuit suo Corpori, & Sanguini, quæ sola præbere possunt spirituale alimentum, propter quod instituta est Eucharistia, non alias panis & vini species: *Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus*, ait Christus Ioannis 6. *Non in Corpore, & Sanguine Christi seorsim spectatis*, quia ita non sunt sensibile signum, sicuti ratio & natura Sacramenti exigit.

Varia Theologorum placita circa id in quo consistat Eucharistiæ Sacramentum.

Dicendum igitur cum quamplurimis, & communiori, & est valde probabile, Corpus & Sanguinem Christi in hoc mysterio veram & propriam habere rationem, vel naturam Sacramenti, non quidem absolute considerata, sed prout existunt sub visibilibus speciebus panis & vini; ita ut vere Christus in hoc Sacramento visibilis esse dicatur mediante aliena specie, sicuti hisce mediantibus, quibus Corpus & Sanguis Christi, ideoque Christus ipse ineffabili modo coniunctus est, dicitur Corpus illius comedi, frangi, ac eius Sanguis fundi & bibi. Hanc sententiam probat communis usus loquendi Fidelium, qui hoc Sacramentum, non species panis & vini, sed ipsum Corpus & Sanguinem Christi dicunt, & colunt: Itidem quia Sacramentum hoc adoratur, & adorandum esse docent Patres Concilii Trid. sess. 13. cap. 5. quod intelligitur non de speciebus, sed de Corpore & Sanguine Christi Domini. Insuper quia Sacramentum hoc in altari incipit esse post consecrationem, quod dici nequit de speciebus panis, & vini, quæ sunt in altari ante consecrationem. Unde de ipso Corpore & Sanguine Christi hoc fieri dicendum, nempe Sacramentum esse in altari. Sic Estius.

§. IV.

De duplici modo quo spectari potest Eucharistia, in fieri scilicet, & facto esse.

Hæc est altera difficultas, quæ, ut supra iam innui, versatur Catholicos inter & hæreticos circa conditionem Eucharistiæ, & est circa rationem seu naturam ipsius in esse Sacramenti, videlicet num sicut alia Sacramenta in fieri, vel in facto esse sit; scilicet, num hoc Sacramentum quoque sit transiens, an vero ad differentiam aliorum sit permanens. Cum autem Ecclesia catholica teneat Sacramentum hoc etiam post actionem ipsius confectionis permanere, hinc est quod dupliciter spectatur, & sicuti alia Sacramenta in fieri, & ad differentiam aliorum in facto esse, seu in sua permanentia etiam post actionem, qua ipsum perficitur. Sacramentum Eucharistiæ in fieri est consecratio, seu conversio panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi Domini, remanentibus speciebus, ad spiritualem Fidelium refectionem & almoniam. Sacramentum hoc in facto esse est Corpus & Sanguis Christi Domini sub speciebus panis & vini ad Fideles spiritualiter reficiendos, & enutriendos. Et ita, sicut iam vidimus, communiter accipitur hoc Sacramentum, ac proinde definitur iuxta ante allatam eiusdem defini-

nitio-

nitionem pro Sacramento novæ legis, in quo vere ac realiter continetur sub speciebus panis & vini Corpus Christi Domini & Sanguis, quo Fideles Ecclesiæ spiritualiter aluntur.

Hanc duplicem acceptionem Sacramenti Eucharistiæ non admittunt Novatores, imo prorsus reiiciunt, & acriter sustinent, hoc quoque Sacramentum non secus ac cætera non habere aliud esse, seu subsistentiam, nisi in fieri, sive in usu, & in actuali manducatione, sicuti Baptismus non existit nisi in actuali ablutione; Ita Calvinus lib. 4. *Institutionum* cap. 17. §. 3. Lutherus *in articulis Concordiæ* anno 1536. ex quo inferunt, nullum cultum exhibendum esse Pani Eucharistico, & reliquias ex cœna superstites in prophanos usus converti posse, & consumi, utpote quæ nullam prorsus habeant sanctitatem. Non conveniunt tamen inter se super hoc Lutherani: nam alii contendunt præsentiam Christi perdurare, & permanere tribus diebus sub speciebus in gratiam ægrotantium, ad quos intra tale tempus Eucharistia deferri potest, ac post triduum consecrationem evanescere. Alii vero inter quos Kemnitius 2. part. *Examinis Concilii Trid.* cap. 3. docet Christum esse in Eucharistia, donec perduret ritus, seu actio cœnæ.

cramen m Eu. aristiæ re per. nenti. sistit. Ecclesia vero catholica contra huiusmodi Novatorum errores semper sensit ac sentit ut Fidei articulum, Sacramentum Eucharistiæ non consistere in usu duntaxat, & in actione transeunte, sed in re permanenti; & ita definivit Concilium Trid. sess. 13. can. 4. ubi ait: *Si quis dixerit peracta consecratione in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus & Sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post: & in Hostiis, seu particulis consecratis quæ post communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, anathema sit*. Et hoc clare constat ex ipsa Scriptura, ut Matthæi 26. Lucæ 22. ubi habetur, Christum Dominum dixisse: *Hoc est Corpus meum, hic calix est novum Testamentum in meo Sanguine*. Et hoc dixit antequam Apostoli sumerent symbola. Igitur Corpus Christi erat in *manu eius*, & Sanguis eius *in calice*, ac adeo Eucharistia erat Sacramentum, priusquam in os Apostolorum intraret. Nec verba hæc Christi fuerunt promissoria rei paullo post futuræ, vel prolata in ipso symbolorum usu, sicuti volunt adversarii, & dicunt hoc colligi posse ex his verbis S. Marci cap. 14. *Biberunt omnes*; tum enim subdit S. Evangelista, *& ait illis*: *Hic est Sanguis meus* &c. Nam pronomen *hoc* est indicativum rei sensibilis præsentis. Item si Christus non præmisisset verba, ac præmonuisset id esse ipsius Corpus, Apostoli illud sumpsissent sine fide, & non secus ac cibum potumque communem. Hinc certum est D. Marcum scripsisse per anticipationem *biberunt omnes*: nec aliorum Evangelistarum & S. Pauli 1. Corinth. 11. gestarum rerum ordinem servasse. Et revera sic SS. Patres sensere præcipue Chrysostomus in cap. 10. primæ ad Corinth. ubi ita ait: *Quid est in calice? Quod ex latere Christi fluxit*: Et S. Aug. *Prologo in psal.* 33. dicit Christum Dominum in manibus suis corpus suum gestasse. Igitur procul dubio extabat Sacramentum in calice & manibus Christi. Et hoc etiam confirmat perpetua constansque Ecclesiæ traditio ab Apostolis usque ad hæc tempora. Nam S. Iustinus discipulus & coævus Apostolis *in Apologia* 2. refert Eucharistiam peractis mysteriis solere deferri ad absentes. Idemque testatur S. Iræneus auditor S. Polycarpi discipuli S Ioan. Evang. Etenim in sua epist. ad Victorem Papam, qui minabatur separationem a communione Episcoporum, qui more Iudæorum celebrabant Pascha luna decima quarta, recordatur, prædecessores suos misisse Eucharistiam ad illos Episcopos, qui idem observabant. Igitur & Apostoli, & eorum discipuli credebant Eucharistiam esse Sacramentum etiam in facto esse, idest permanens etiam post actionem.

Insuper Fideles primævi sacram Eucharistiam secum asportabant in spirituale nutrimentum, ut clare colligitur a Tertulliano lib. 2. *ad Uxorem* cap. 5. ubi eam deterrens a matrimonio post suam mortem contrahendo cum infideli, ait: *Non sciat maritus quod secreto ante omnem cibum gustes*. Ita ex S. Cypriano, S. Basilio epist. 289. ad Cæsaream Patritiam, ubi notat Monachos in desertum pergentes secum Eucharistiam ferre, ibique cum propriis manibus sumere. Ex S. Ambr. qui in Oratione funebri fratris sui Satyri narrat ipsum servatum fuisse a gravi naufragii periculo favore sac. Eucharistiæ, quam collo appensam habebat. Tandem Eucharistia servabatur infirmis deferenda, ut testatur Eusebius in sua Ecclesiastica historia lib. 6. cap. 44. ubi refert Decretum S. Dionysii Alexandrini de concedenda lapsis pœnitentibus communione e vita migrantibus, si eam poscant, quando habeatur probabilitas de eorum dispositioni-

bus,

bus. Servabatur enim sac. Eucharistia in columba argentea, & etiam aurea, vel ex alia materia in Templo suspensa super altare, de qua fit mentio in vita S. Basilii, in Testamento Perpetui Episcopi Turonensis, qui obiit anno 477. Pater Mabillonius refert quod in suo itinere per Italiam invenit in sacrario Bobbii unam ex his columbis ex metallo, in qua antiquitus servabatur sacra Eucharistia. Licet tamen valde communis esset præcipue in Gallia, & in Oriente mos servandi sacram Eucharistiam infirmis deferendam, non apud omnes tamen servabatur in dicta columba, sed ubi in pixide, ubi in tabernaculo ad formam turris, ubi in capsula, ubi aliter. Varia tandem fuerunt ciboria seu tabernacula pro asservanda sacra Eucharistia secundum diversitatem locorum vel temporum, & varia etiam materia, ex qua efformabantur, scilicet ex auro, argento, lapidibus pretiosis, & etiam ex ligno, & pixides erant etiam ex vitro & crystallo: Pater Chardon in sua Historia Sacramentorum lib. 2. cap. 13.

Hinc sequitur, sacram Eucharistiam supremo cultu colendam esse, sicuti nos docent primævæ ætatis Christiani, ut patet ex Origene homil. 13. in Exod. & S. Ambr. lib. 3. *de Spiritu S.* cap. 11. & præcipue ex S. Aug. qui ait in psalm. 98. *In ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem carnem manducat, nisi prius adoraverit.* Nam cum ubique Christus sit colendus, præcipue tunc coli debet, cum immensa sua charitate ad nos exaltandos seipsum demittit.

Nec ullatenus officit nostræ sententiæ de cultu Eucharistiæ exhibendo illud, quod scilicet Apostoli in ult. Cœna accumbentes eamdem acceperunt, nec officiunt aliqua antiquorum acta, quæ cultui Eucharistiæ repugnant. Duplex enim est adoratio, interna una, & hanc semper habuerunt Apostoli erga Christum Dominum eorum Magistrum, externa altera, & hanc habuerunt quando plus, quando minus secundum loci, ac temporis circumstantias. Unde si Apostoli accumbebant cum Christo visibili, assurgere certe non debebant ad Eucharistiæ præsentiam, in qua idem ipse Christus invisibilis extabat. Ad alia vero respondetur generatim cum S. Aug. lib. 2. *de Civit. Dei* cap. 23. *Non quærimus utrum factum sit, sed utrum faciendum: sana quippe ratio exemplis anteponenda.*

Item neque ex eo quod obiicitur exemplo Sacramentorum novæ legis, quæ constare debent rebus tamquam materia, & verbis tanquam forma, potest concludi Eucharistiam non esse Sacramentum, eo quod postea in sua permanentia ipsa non constet verbis: nam respondetur hoc verum esse de Sacramento in fieri, non de Sacramento in facto esse.

§. V.

De materia Sacramenti Eucharistiæ.

Materia huius Sacramenti non secus ac aliorum duplex est, remota nempe, & proxima. Materia remota Eucharistiæ est panis, & vinum. Sicuti enim peccata delenda ac destruenda in Sacramento Pœnitentiæ, quæ ideo necessario sunt præsupponenda, dicuntur materia remota huius Sacramenti; ita in Eucharistia panis & vinum convertenda ac transmutanda in Corpus & Sanguinem Christi Domini, quæ eo sensu destruenda præsupponuntur, sunt materia remota in hoc Sacramento. Hoc manifestissime constat tum ex Scriptura, in qua habemus Christum Dominum in instituendo hoc Sacramento, in pane, & vino ipsum confecisse, & iussisse Apostolis, ut ipsi quoque ita facerent, quandocumque celebraturi essent hoc mysterium in eius commemorationem, ut Matthæi 26. Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. tum ex perpetua & constanti Ecclesiæ traditione, quæ semper in conficiendo hoc Sacramento usa est pro eius materia simplici pane & vino, necnon quoscumque damnavit, qui alia offerre ausi erint: Ita etiam habetur in Concilio Later. 3. anno 397. cap. 24. *In Sacramento Corporis, & Sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam id quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum.* Idem docent, ac præcipiunt Concilia Bracarense IV. anno 675. cap. 2. & Trullanum Quinisextum anno 692. can. 28. Hinc patet error Gnosticorum, qui Eucharistiam ex abortivo infante in mortario contuso conficiebant, ut habet Epiphanius hæresi 26. quod scelus imputatum fuit etiam Montanistis ex S. Cyrillo Hierosolymitano cathecheti 16. & Arthitarum, qui panem caseo mixtum adhibebant, Iacobitarum pani oleum miscentium, Aquariorum qui ex S. Cypriano ep. 63. solam aquam offerebant, quales fuerunt Encratitæ, Ebionitæ, ac ipse Iulianus S. Iustini discipulus ex S. Epiphanio hæresi 3. imo alii non pauci Christiani tertio sæculo ex simplicitate & ignorantia, tum etiam ex ti-

ex timore persecutionis, ne facilius ex odore vini deprehenderentur, & de his loquitur S. Cyprianus ep. 63. ad Cæcilium. Alii lac offerebant in Sacrificio pro vino, quos damnat Concilium III. Carthag. anno 397. alii non vinum expressum, sed uvas integras vel fæces vini aqua immersas, ut Dani Sacerdotes, quos reprehendit Alexander III. in una sua epistola ad Episcopum Upsalensem, & priores damnavit Concilium Bracarense IV. anno 675. Alii tandem sæculo V. utebantur aqua ob sobrietatem, & dicti sunt Hydroparastatæ, ut legimus in Gennadio lib. *de Dogmatibus Ecclesiæ* cap. 75. Item Manichæi ex S. Leone serm. 4. *de Quadragesima*.

Nec desunt convenientissimæ rationes, quare panis & vinum constituta sint pro materia huius Sacramenti, quod, ut iam diximus, institutum est pro nostra spirituali alimonia; & præcipuæ sunt una ex parte effectus præsentis, quia sicut pane & vino nutritur corpus, ita corpore & sanguine Christi Domini, quod in hoc Sacramento speciebus panis & vini continetur, nutritur anima, & hoc manifestum est omnibus Fidelibus ex illo Christi Domini Ioan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Altera vero ex parte rei commemoratæ, quia per hæc symbola convenienter recolitur, & sub oculis ponitur passio, & mors Christi, in qua sanguis a corpore per effusionem separatus fuit, sicuti hic species panis & species vini separatim exhibentur, & illius separationis significatæ insinuatio fit per verba consecrationis calicis, necnon per Evangelistas, & per D. Paulum, ac per missæ Canonem. Estius.

Minime vero obest quod obiici potest ex can. 4. Apostolorum, in quo permittitur offerri uvas, oleum, incensum. Nam primo hi canones non conditi fuere ab Apostolis, sed collecti ex variis Conciliis. Secundo permittunt hi Canones, ut uvæ, oleum, ac cætera offerantur non ut Sacrificii Eucharistici materia, sed ad alendos Clericos, vel ad altaris ornamentum.

Materiam vero proximam Sacramenti Eucharistiæ volunt alii esse conversionem panis & vini in corpus, & sanguinem Christi Domini, quia in aliis Sacramentis, aiunt ipsi, actio ministri, puta ablutio in Baptismate, impositio manuum in Confirmatione, est materia proxima; obstat tamen huic sententiæ, quod conversio panis & vini in corpus & sanguinem Christi Domini, nec per se, nec per aliud fit sensibilis. Alii volunt materiam proximam, & adæquatam huius Sacramenti esse corpus, & sanguinem Chisti Domini, utpote quæ succedunt pani & vino, quæ sunt materia remota totalis, & sensibilia sunt per species, sicuti in Sacramento Pœnitentiæ dolor sensibilis redditur per confessionem, aliaque signa pœnitentis; tum quia si aliud posset assignari, essent species panis & vini; sed hæ assignari nequeunt, utpote quæ non sint signa gratiæ productiva.

Communior tamen, ac verior etiam videtur sententia illorum, qui statuunt, corpus & sanguinem Christi, & species panis & vini esse duas materias proximas partiales huius Sacramenti, ex utraque quarum simul sumptis exurgit materia proxima totalis, & adæquata: Et hoc patet ex verbis ipsius Concilii Trid. sess. 13. can. 1. ubi ait: *Si quis negaverit in SS. Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem Christi &c.* Quare si corpus & sanguis Christi non sunt Sacramentum, sed in Sacramento, sicuti anima hominis in corpore, contineri dicuntur, species quæ sunt illud quod ulterius requiritur ad naturam Sacramenti, sunt ipsius vera partialis materia. Etenim hæ non solum sensibiliter demonstrant corpus & sanguinem Christi, ut nutus pœnitentis eius dolorem, & sponsorum consensum interiorem ad Matrimonium; sed insuper signant nutritionem spiritualem seu gratiam nutritivam animæ, prout scilicet coniunctæ cum corpore & sanguine Christi fiunt spiritualis animæ cibus & potus. Nam licet corpus & sanguis Christi totam vim sanctificandi independenter a speciebus accipiant a Verbi divinitate, in quo subsistunt; non habent tamen naturam Sacramenti nisi per species, idest non constituuntur ut cibus animæ & potus, nisi ratione specierum, sub quibus extant tamquam aliquid substantiale contentum, ordinatum ad animæ nutritionem.

Nec valet dicere quod cum corpus, & sanguis Christi, ac species panis & vini sint totum Sacramentum, non videntur esse posse eius materia. Nam respondetur quod sunt totum Sacramentum non in fieri, sed in facto esse; non possunt vero censeri materia Eucharistiæ in facto esse, bene quidem in fieri.

Eucharistia unum est Sacramentum sub duabus speciebus. Quamvis enim duæ sint species diversæ in hoc Sacramento, panis scilicet & vini, non ideo tamen duo sunt distincta Sacramenta specie distincta: Nam

Patres

Patres annumerantes Eucharistiam aliis Sacramentis, eam recensent, inter alia non ut duo Sacramenta, sed ut unum tantum. Cap. *Multi*, & alibi apud Aug. lib. *contra Faustum* cap. 14. & lib. 5. *contra Donatistas* cap. 20. & *de doctrina Christi* lib. 3. cap. 9. Et eo vel maxime hoc patet, & probatur, ex eo quod Eucharistia sit Sacramentum seu symbolum Ecclesiasticæ unitatis, ut constat ex 1. Corinth. 10. *Unus panis unum corpus multi sumus omnes qui de uno pane participamus.* Estius.

Advertendum tamen, hoc Sacramentum unum esse non ut indivisibile, & continuum, sed ut totum quoddam perfectum constans ex partibus ad totius integritatem concurrentibus, & ad eiusdem finem & perfectionem requisitis, ut bene declarat D. Thomas quæst. 73. art. 2. Nam Sacramentum hoc ordinatur ad spiritualem refectionem corporali respondentem, ita ut sicuti ad unam refectionem corporalem integram duo requiruntur, cibus & potus; similiter ad integritatem refectionis spiritualis duo concurrunt, cibus nimirum spiritualis, & spiritualis potus, quorum etsi effectus forsan non sint diversi, sicuti in refectione corporali, species tamen externa secundum cibi & potus rationem quam habent, est diversa. Quocirca materialiter quidem ratione partium plurali numero *Sacramenta* vocari potest hoc Eucharistiæ Sacramentum, ut sæpenumero in divino Officio vocatur; partibus enim constat, necnon utraque seorsim sumpta est vere Sacramentum; formaliter vero seu perfective, ut aiunt, totum ipsum unum est specie Sacramentum. Estius. Nam in lege nova ad multiplicationem specificam Sacramenti non sufficit multiplicitas partium, sed requiritur insuper multiplicitas finium, qui specie sint diversi, & hæc diversitas specifica finium non invenitur in Eucharistiæ Sacramento, in quo hic unus tantum finis adæquatus habetur, scilicet animæ refectio, quæ ad similitudinem corporeæ, a qua desumpta est metaphora, cibo ac potu perficitur. Estius supra laudatus.

Num vero Eucharistiæ Sacramentum sicuti unum est specie, sit etiam unum numero vel multiplex: ad hoc discutiendum advertendum est, species dupliciter considerari posse, vel ut ordinatæ sunt ad unam refectionem, puta unius Sacerdotis, qui utramque speciem consecravit, & tunc Eucharistia est unum numero Sacramentum, quia in hac suppositione est unicum signum totale eiusdem gratiæ nutritivæ; vel ut sunt ordinatæ ad plures refectiones, ut hostiæ in pixide, & tunc multiplex est numero Sacramentum quia sunt plura numero distincta signa gratiarum numero distinctarum. Ex quo sequitur, quod si unus simul plures sumeret hostias consecratas, etiam tunc esset unum numero Sacramentum, quia esset unum signum formale unius refectionis. Habertus.

Contra tamen obiicitur, quod si una eademque substantia panis esset sub diversis accidentibus, unus esset numero panis: igitur cum idem sit Christus sub diversis seu distinctis speciebus, unum erit numero Sacramentum. Resp. negando consequentiam & paritatem. Disparitas est, quod denominatio panis repetitur a sola panis substantia; denominatio Sacramenti non repetitur a solo corpore Christi, ut iam notatum est, sed etiam a speciebus quas partem esse diximus, idest materiam partialem Sacramenti.

§. VI.

De materia remota Eucharistiæ, quæ est panis & vinum, necnon de eius quantitate & præsentia.

Cum propria materia remota Sacramenti Eucharistiæ sit panis & vinum; quod attinet ad panem eiusque substantiam, de quo primum agimus, certum est debere esse panem triticeum, nempe confectum ex sola farina tritici aqua diluta, & ad ignem cocta, ita ut ex omni & solo tritico fieri possit panis, qui sit apta idoneaque materia huius Sacramenti, quia non dubitatur, imo pro certissimo tenet Ecclesia, Christum triticeum panem, qui solus tunc temporis erat in usu communi apud Iudæos, in huius Sacramenti materiam assumpsisse, idest non aliam materiam adhibuisse in huius Sacramenti institutione, hancque ut necessariam tali mysterio conficiendo præcepisse hisce verbis, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, cum & seipsum grano frumenti comparasse legatur in Evangelio: deinde quia, ut D. Thomas docet quæst. 74. art. 2. In usum Sacramentorum assumitur talis materia, quæ communiter apud homines in talem usum venit: porro nomine panis quo communiter homines utuntur, non intelligitur nisi panis triticeus, nam alius panis improprie & cum addito dicitur panis v. g. panis hordeo dicitur panis hordeaceus, Ioan. 6. & e contra panis confectus ex tritico non vocatur nisi simpliciter panis, idest sine illo addito, nec alii adhibentur nisi in huius de-

Panis t[...] t cens[...] sola m[...] teria S[...] crame[...] ti Euch[...] ristiæ.

fe-

fectum. Adde quod panis triticeus magis quam cæteri, confortet hominem; idcirco convenientius effectum significat huius Sacramenti. Et hoc constat etiam ex constanti Ecclesiæ traditione & praxi, quæ nunquam nisi in pane triticeo celebravit, ut patet ex Decreto Eugenii IV. & ex actione 3. Concilii Chalcedon. anno 450. ubi accusata fuit Dioscori Episcopi Alexandrini avaritia, qui causa fuit quod defectu frumenti in Lybia non fuit oblatum Sacrificium, & ex pluribus aliis Conciliis, & præsertim Lateranensi IV. cap. *Firmiter*, Tridentino & Florentino, ubi sic: *tertium est Sacramentum Eucharistiæ cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*.

Ex dictis igitur sequitur 1. ex oriza, avena, hordeo, millio &c. vel ex leguminibus, radicibus herbarum, fructibus arborum, item ex tritico non puro sed mixto, v. g. hordeo, vel avena, si pars seu quantitas tritici non sit notabiliter maior, quia alias non esset panis simpliciter triticeus, ut habetur in Missali Rom. de defectibus, fieri non posse panem aptum ad conficiendam Eucharistiam. Si tamen farina alterius speciei sit in parva quantitate, ut panis morali æstimatione censeatur triticeus, potest esse materia Eucharistiæ, quia ut ait D. Thomas modica permixtio non solvit speciem, cum modicum absumatur ab eo quod copiosum est. Verum reverentia debita tam venerabili Mysterio exigit, ut panis sit ex puro tritico & albo. Nequit autem licite consecrari panis confectus ex grano, de quo dubitatur an sit verum triticum, quia in Sacramentis, quæ non sunt de necessitate medii nunquam licet adhibere materiam non certam; alioquin sine urgenti necessitate nullitatis periculo Sacramentum exponeretur, ac proinde licet D. Thomas quæst. 14. art. 8. ad 2. existimet panem seligenum esse materiam sufficientem, eo quia seligo oriatur ex frumento, nec ab eo essentialiter differat; & idem de hac, necnon de spelta quoque, farre & hordeo, quia parum differunt a frumento, sentiat Estius; tamen cum hæc communiter accipiantur ut diversæ speciei a frumento, non secus ac ea quæ ex frumento in diversam speciem degenerarunt, ob adductas rationes in materia dubia, salva semper debita reverentia tam insignibus Theologis, neutiquam usurpanda sunt pro materia Eucharistiæ conficiendæ, ut docent Habertus, & P. Antoine. Hinc nec quoque massa cruda, vel farina aqua rosacea, aut alio liquore diluta, ex quibus non fit panis, puta lacte, butirro, mele, ovis, saccaro &c. sunt materia valida Eucharistiæ consecrationi, quia nullatenus est nec dici potest panis, sicuti nec altera quæ communiter appellatur *placenta*. Si tamen liquores illi essent in exigua quantitate, ut aqua prædominaretur, tunc valida esset consecratio, tametsi illicita, quia quæcumque mixtio fiat, semper illicita est.

Quantitas materiæ huius Sacramenti non ita determinata est, ut certa quantitas designari possit, supra, vel infra quam consecratio fieri nequeat. Ad veritatem Sacramenti sicuti minima sufficit, dummodo sensu perceptibilis sit, sic maxima non impedit, cum Christus nullam quantitatem determinaverit, & cum qualibet quantitate stare possit veritas formæ, modo censeatur sufficienter præsens. Et licet censeatur intentio Christi, qui non dedit talem facultatem consecrandi in destructionem, sed in ædificationem, & mens ac præceptum Ecclesiæ, quod tanta quantitas consecretur, quæ moraliter loquendo, & ex prudenti iudicio proportionata sit communioni Fidelium, unde inferunt quidam Theologi, quod si quis integram panis officinam consecraret, nulla esset consecratio; tamen hoc nimis probat, quia ex hoc sequeretur, non conficere Eucharistiam Sacerdotem, qui sua potestate contra Christi intentionem abutitur, quod est absurdum; alias damnanda essent Sacrificia sacrilegorum Sacerdotum, & hostiæ ab istis consecratæ, ut ait Habertus. Hinc melius sentiunt ii, qui illicitam quidem, sed validam existimant consecrationem factam contra Christi intentionem, & Ecclesiæ mentem ac præceptum, ac ideo peccaret talis imprudens, & parum timoratus Sacerdos contra mentem Christi, & Ecclesiæ, consecrando scienter multo maiorem quantitatem quam communicandorum numerus exigeret. Et patet hoc ex epist. sub nomine S. Clementis, in qua habetur: *Quanta populo sufficere debeat*; & hoc confirmant etiam Summorum Pontificum Decreta, qui vel damnarunt eos qui duas formulas ministrabant, vel maiorem vini quantitatem infundebant eo devotionis prætextu, quod ex longiore Christi Domini permanentia in stomaco maiorem ex opere saltem operantis fructum perciperent. — *De quantitate materiæ consecrandæ.*

Ad valide consecrandum, & Sacramentum hoc conficiendum necesse est, ut materia consecranda, panis scilicet & vinum præsentia sint Ministro consecranti; præsen- — *De præsentia materiæ consecrandæ.*

sentia, dico, more humano, quo videlicet quid præsens dicitur, quod veluti in usum humanum possit indicari, dicendo *hoc est:* Nam cum hoc Sacramentum institutum sit, & collatum hominibus ad ipsorum usum, modo quoque humano facienda est demonstratio. Unde sicuti particula *te* in Baptismo, & Pœnitentia rem sensibiliter præsentem demonstrant, ita fieri debet per particulas *Hoc* & *Hic* in Eucharistia; ita ut sicut non potest baptizari nec absolvi, nisi persona præsens, similiter non potest consecrari nisi materia sufficienter præsens. Et hæc veritas constat ex traditione, & praxi Ecclesiæ fundata in ipsius Christi facto, & exemplo, qui in instituendo hoc Sacramento materiam sibi actu præsentem consecravit, nec aliam potestatem ab ipso Apostoli receperunt, nisi faciendi quod & ipse fecit, & hoc exigit veritas etiam ipsa formæ, quæ continet demonstrativum pronomen *hoc* & *hic*. Nihil enim demonstrari potest ad sensum, nisi quod præsens est; alias posset Sacerdos, ut notat P. Antoine, consecrare unica formæ prolatione totum panem, qui est in tota Civitate.

Præsentia vero alia est physica, ut cum res aliquo sensu attingitur, oculis vel manibus, alia moralis, quando res tametsi sensu actu non percipiatur, tamen in eo sita est loco, quo perceptibilis sit a consecrante, & demonstrabilis, si non in se saltem in aliquo sibi coniuncto, aut ordinato ad illam continendam. Sic in cumulo multarum formularum, illæ quæ sub aliis latitarent, censentur nihilominus Sacerdoti præsentes, eo quod ingens formularum cumulus se habeat per modum totius, quod utique sensibiliter præsens est, licet singulas eius partes sensus non attingat. Nemo enim non videt, quod ostenso dolio, vel crumena, moraliter videatur vinum in uno, & argentum in altera inclusum. Non requiritur vero præsentia physica, sed sufficit etiam moralis, quia cum illa morali præsentia stat veritas formæ consecratoriæ, & materia consecranda sensibiliter demonstratur; quia, ut communiter, morali præsentia consecrans scit ibi esse materiam, hancque sensu aliquo modo percipit, nisi in se, saltem in alio, vel in suo toto, vel proxime continente, vel vase ad illam continendam destinato, illamque habet etiam propinquam, & coram seipso, qualis esse debet res, quæ veluti in usum humanum assumenda, ut iam diximus, indicari possit hoc pronomen *hic* vel *hoc*; alias præsens non esset modo humano: Unde ita advertit Missale Romanum de defectibus: *Requiritur ut materia consecranda in actu consecrationis sit coram Sacerdote*. Quare materia valide consecrari nequit licet proxima, seu vicina, si sit a tergo, vel sub mappa, vel post parietem, vel post aliquod aliud corpus opacum, quod non habeat rationem techæ, seu vasis proxime illam continentis; ut si essent clausa in tabernaculo, cum tabernaculum non sit vas, sed locus separatus quo demonstrato non demonstretur id quod in eo inclusum continetur, quia tunc materia non est moraliter præsens consecranti, nec ullo sensu demonstrabilis per illa pronomina *hoc* & *hic*. Consecraret quidem Sacerdos duas hostias, quas habet in manu, dum etiam putat se unam tantum habere, dummodo consecrare velit id quod habet præ manibus, cum utraque sit ei moraliter præsens. Item si ex oblivione non aperiret pyxidem super corporale repositam, ut monent Rubricæ Missalis, valide adhuc consecraret, quando talis sit eius intentio, quia ratione continentis proximi sunt ei moraliter præsentes, quia pyxis est vas, quo demonstrato demonstratur contentum.

Dixi *super corporale repositam;* nam si hæc, vel etiam aliæ formulæ extra remansissent vel extra altare, licet prope illud, puta in credentia, non censerentur consecratæ, non præcise ob defectum præsentiæ, sed intentionis in Sacerdote, siquidem in illo casu non esset intentio Sacerdotis, nec interior etiam virtualis, cum Sacerdos nunquam voluerit consecrare illas hostias contra Ecclesiæ prohibitionem, nec exterior, puta ne quidem exterius Sacerdos facit quod facit Ecclesia, nec iudicant circumstantes eum in tali casu velle consecrare. Idemque dicito de guttis quæ fortuito ceciderunt super pedem calicis. Si particulæ positæ sint quidem in altari, sed alicubi extra corporale ad latus; res est dubia, & maxime pendet ab intentione Ministri; Sed si positæ sint extra quidem corporale, sed prope illud v. g. a parte Evangelii inter librum, & corporale, videntur consecratæ quamvis rubricæ præscribant; ut ponantur supra corporale; sicuti vere consecrantur in ciborio clauso super corporale posito, etsi rubrica præcipiat quod in consecratione aperiatur, & possunt sufficienter demonstrari per particulam *hoc*. Guttæ vini, quæ calici separatæ a toto extrinsecus adhærent, non consecrantur, quia cum licite consecrari nequeant, non præsumendus est Sacerdos quod eas consecrare intendat. De iis vero quæ in-

intra cuppam separatæ sunt a toto, varie sentiunt Doctores. Quare pro praxi expedit ut Sacerdos pro semper intendat non consecrare nisi quod est continuum.

Si fiat ut Sacerdos rationabiliter sit dubius de vera hostiarum consecratione, eas sumere debet post consummationem utriusque speciei, & si sint nimis multæ, curare ut ab alio Sacerdote in suo Sacro, dum unam vel alteram hostiam absolute consecrat, eas simul consecrare intendat sub conditione si non sint consecratæ, vel ipse die sequenti in suo Sacro hoc faciat. Si vero dubius sit de consecratione alterius materiæ constitutæ pro Sacrificio, iterum super illam materiam proferre debet sub conditione verba consecrationis. Et si dubitet de validitate materiæ, quia v. g. præsumitur vinum esse acetum, vel aquam plurimam vino esse mixtam, tunc aliam certam consecrare debet, ut Sacrificium perfectum remaneat, & post communionem sumere materiam dubiam. Pater Antoine sic.

[...]modo [...]dii in [...]secra[...]ne. Tametsi Rubricæ præscribant ut Sacerdos parum inclinatus consecret, valde tamen indecens est, & contra reverentiam tanto Mysterio debitam, quod ad materiam consecrandam os admoveat, & verba consecrationis pronuntiet magno conatu, morulas ad singula verba interponendo, ut *hic*... *est*... *calix*, ut suo halitu inficiat res oblatas non sine aliqua intuentium offensione.

Insuper ad valide consecrandum necesse est, ut Sacerdos sua intentione materiam consecrandam determinet in particulari. Ita docet Missale Romanum de defectibus. Nam actiones versantur, & sunt circa res singulariter determinatas. Unde intentio Ministri, quæ est caussa practica tendere debet & versare circa determinatam materiam; & eo vel maxime quod cum forma consecrationis demonstrativa sit, determinationem requirit rei demonstrandæ, cum indicari nequeat res indeterminata. Ad hoc tamen non opus est quod Sacerdos designet singulas hostias quoad numerum, sed satis est designari in toto obiecto, seu in tota quantitate, quæ proponitur, nempe quia consecrare intendat omnes formas præsentes licet eorum numerum ignoret, aut hæreat circa illum. Imo dum intendit consecrare omnes particulas, seu hostias moraliter præsentes, eas omnes consecrat, quamvis plures sint quam volebat. Error enim speculativus non irritat, seu non tollit intentionem absolutam consecrandi materiam totam præsentem: puta si Sacerdos habeat in manu duas hostias credens se unam tantum tenere, nisi expresse ignotam sua intentione excludat, ambæ consecrantur. Ita cum Missali Romano P. Antoine.

Restat porro, ut aliquid dicatur etiam de panis qualitate qui adhibendus est in sacræ Eucharistiæ Sacramento, ut ex hac parte quoque eius reverentiæ consulatur. Quare omni cavendum est maiori diligentia, ne panis qui pro consecratione assumitur, vel corruptus sit, vel corrumpi incipiat, vel vitiari; sed habeat in se qualitates & proprietates boni panis, quod facile est cognoscere ex colore, odore, sapore, aliisque accidentibus, quia si corruptus est usque ad speciei dissolutionem, consecratio ex eo fieri nequit; nam esset invalida. Si autem ad corruptionem tendat, rata quidem erit consecratio, sed non fieret absque gravi peccato irreverentiæ Sacramenti, nisi forte necessitas excuset, & metus scandali. De cautella circa materiam consecrandam.

Nota nullam posse occurrere caussam moraliter sufficientem ad Eucharistiam conficiendam, nisi in materia certa, ut ex Suarezio; quia summa debetur reverentia huic Sacramento, & aliunde non est necessarium necessitate medii.

Tametsi primævis Ecclesiæ temporibus sæviente persecutione assumerentur pro oblatione panes obvii, ut colligitur ex cap. 2. Actuum Apost. reddita tamen pace Ecclesiis adhiberi cœpit in Ecclesia singulare studium & diligentia in præparandis panibus pro usu sacræ Eucharistiæ, & sic curabatur maiori perfectione qua posset, ne adhiberetur nisi panis ad hoc præparatus. Hinc Concilium Toletanum anno 693. reprehendit Presbyteros, qui ex quolibet pane crustulam in rotunditatem offerebant, statuitque, ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus præponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus. Talis erat communiter circumspectio in hoc pane parando, quod nemini fidentes omnes propriis manibus panem pro sacrificio faciebant, & Imperatores ipsi non se credebant immunes a tali debito. Fertur a Fortunato, quod S. Regina Radegunda sexto sæculo propriis manibus faciebat panem, quem postea Ecclesiis dispensabat pro usu in sacra Eucharistia, & Cardinalis Humbertus scribit contra Michaelem Cærularium, Altaris Ministros sacris vestibus amictos inter psalmorum decantationes panem conficere consuevisse. Qui pius mos viguit præcipue apud Cluniacenses, & etiam nunc in Oriente Nestoriani hoc observare dicuntur.

tur. Constitutiones Cyrilli Patriarchæ Alexandrini vetabant sub pœna anathematis, ne quis committeret fœminis facere panem pro sacra Eucharistia. Sic P. Chardon. & S. Carolus in actione 4. Mediolanensi part. 2. cap. *de iis quæ pertinent ad Missarum solemnia*, prohibet ne laici hunc panem præparent. In Ordine S. Benedicti seligebantur frumenti grana, & fideli fratri molenda committebantur, testibus Lanfranco cap. 3. Decreti S. Benedicti, & Ulderico lib. 3. Constitutionum Cluniacensium cap. 13.

Panis Eucharistiæ prioribus sæculis non aliam habuit figuram quam panis communis, quia hic etiam panis erat, quo utebatur primitiva Ecclesia, ut ex Durando in Rationali lib. 4. cap. 53. num. 3. ex Concilio Toletano cap. 6. & Ordine Romano. Postea cœpit esse figuræ rotundæ, ut ex S. Epiphanio *in Ancboreto* num. 57. Hinc a S. Gregorio lib. 4. Dialogorum hostiæ vocantur *coronæ*. Cum autem panis integer, & solitus pridem offerreretur, undecimo tandem sæculo redactus fuit ad formam nummi tenuissimi, unde non pauci de tali novitate reclamarunt. Ita vetus Interpres Ordinis Romani apud Cassandrum in Liturgiis pag. 61.

§. VII.

De pane azimo, & fermentato, & de pane azimo adhibendo in usu sacræ Eucharistiæ.

Statuto iam cum Christi exemplo in institutione Sacramenti Eucharistiæ, & perpetua Ecclesiæ traditione ab Apostolis recepta, materiam Eucharistiæ esse panem communem, sequitur ut certum & indubitatum in ipsius Ecclesiæ doctrina, tam panem azimum quam fermentatum esse materiam idoneam, in qua celebrari possit Sacramentum corporis Christi: Quia cum ad huius Sacramenti materiam nihil aliud requiratur, nisi quod sit simpliciter panis, idest triticeus, ut iam antea probatum est, nec ullatenus dubitari queat panem triticeum non esse verum communemque panem, sive ille sit azimus, sive fermentatus, evidentissime patet utrumque esse posse aptam, idoneamque materiam huius Sacramenti; & de hac veritate Ecclesia Christi catholica nunquam dubitavit; imo ne quidem suspicionem habuit, cum uterque fiat ex farina triticea, aqua naturali diluta, puro igne cocta, ac proprium habeat usum panis.

Verum cum visum fuerit Ecclesiæ, præcipue Latinæ multum conveniens (dico *conveniens*, cum nihil circa hoc præceperit Christus) se conformare in celebratione huiusce Mysterii Christi Domini institutioni, qui cum hoc instituerit in ultima Cœna cum suis Discipulis habita sub Vesperas Feria quinta, idest sub initio Paschatis Iudæorum, quando comedi debebat panis azimus, & neutiquam fermentatus; creditur in animis Sacramentum hoc primitus instituisse; morem induxit, ac simul iussit Sacramentum Eucharistiæ in pane azimo esse conficiendum. A quo autem tempore cœperit etiam in Latina azimorum usus, nihil certi habemus apud auctores, cum circa hoc inter se discrepent. Nam S. Thom. in 4. sententiarum distin. 11. quæstiunc. 3. Alensis, aliique veteres Scholastici existimarunt, utramque Ecclesiam, Græcam scilicet & Latinam, usam fuisse pane azimo usque ad Ebionitarum hæresim, qui cum vellent legem veterem simul cum Evangelio observandam esse, ob hoc panes azimos in sacris Mysteriis usurpabant, ac ideo in detestationem huius erroris reiectis azimis utramque Ecclesiam panem fermentatum sumpsisse. Alii repetunt azimorum usum ab Alexandro I. Pontifice, qui obiit anno 130. Alii a Melchiade, & Siricio. Alii ut nonnulli Græci Schismatici a Leucio seu Felice Apollinarista, qui utebatur exemplo azimi, qui caret fermento veluti sua anima, ut ostenderet Christum anima & mente humana esse expertem. Alii inter Græcos dicunt ab Apostolis Petro & Paulo, universæ Ecclesiæ tributa fuisse azima, & parvo tempore permissa ob multitudinem Iudæorum, qui Apostolorum prædicatione ad Fidem conversi erant. Alii finxerunt can. Synodi sextæ vetitum fuisse, & reprobatum usum azimorum, ut observat Hilarion Monacus Græcus lib. *de pane mystico Græcorum*, *& de azimo Latinorum*. Sed hic confundit Synodum sextam, in qua damnatus fuit azimorum usus, non absolute & simpliciter, sed ritu & animo Iudaico oblatus. Sed his ommissis opinionibus quæ a nulla Schola patrocinantur, tres aliæ remanent, quæ inter peritos versantur.

Prima est eruditissimi Iacobi Sirmondi Societ. Iesu, qui in sua Disquisitione de azimo tom. 4. suorum Operum contendit usum fermentati octingentis & amplius annis communiter adhibitum fuisse in Ecclesia Latina, & recepta azima medio illo tempore, quod effluxit a schismate Photii usque ad turbas Michaelis Cærularii, idest ab anno 886. ad annum 1053.

Secunda est Patris Mabillonii Ordinis S. Bene-

Benedicti singularis eruditionis viri, tum in excellenti Dissertatione *de Pane Eucharistico azimo, & fermentato*, tum in Præfatione tertii sæculi Benedictini, & Christiani Lupi Ordinis S. Augustini, ac Doctoris Lovaniensis tom. 3. Scholiorum in Decreta & Canones Conciliorum Dissert. *de Actis S. Leonis* IX. cap. 7. qui usum azimi statuunt a tempore Apostolorum semper permanentem fuisse in Ecclesia, nec unquam adhibitum fermentatum.

Tertia denique, quæ est veluti media inter utramque, & est Card. Bonæ lib. 1. *Rerum Liturgicarum* cap. 25. ultimæ editionis, ubi docet usum fermentati perpetuum fuisse in Ecclesia Græca, & Ecclesiam Latinam prioribus sæculis promiscue usam fuisse & azimo, & fermentato, nec ante sæculum decimum usum azimi lege communi ac generali ubique receptum esse.

Quidquid tamen sit de his opinionibus, quas hic discutere non intendo cum solum velim non relinquere Lectorem de his ieiunum; certum est quod usus azimorum videtur ex quibusdam Monumentis esse valde antiquus, scilicet multo ante tempora Photii cum Leo IX. qui non erat ita remotus a tempore Photii ~~cum Leo IX. qui non erat ita remotus a tempore Photii~~, ideoque non ignorans mutationem statutam a P. Sirmondo in illo temporis intervallo in epist. 6. ad Michaelem Cærulatium, dicat, Ecclesiam Romanam usum azimorum ab Apostolis sumpsisse. Et Rabanus, qui vivebat ante annum 855. quo obiit, lib. *Instit. Clericor.* cap. 33. probat exemplo Christi Domini panem Sacrificii debere esse absque fermento. Unde dicendum, Concilia, quæ post sæculum 8. usum azimi præceperunt, ac prohibuere fermentatum, potius correxisse abusum, qui forsan ab aliquibus fiebat offerendi in fermentato, quam legem indixisse, qua usus azimi, qui non fuerit, induceretur. Absolute autem reprobari nequit usus fermentati ubi est consuetudo, ut apud Græcos, quem neque Ecclesia ipsa respectu illorum improbavit, ut constat ex Florentino Concil. habito an. 1438. in quo sopita est hæc controversia, quæ tamdiu, & tam graviter utramque Ecclesiam exagitavit, dum definitum fuit, utrumque Panem, & fermentatum, & azimum esse idoneam materiam Sacramenti Eucharistiæ. Quod in tali proposito circa usum azimi apud Latinos dicere possumus, est, quod ex rationibus, si iis standum esset, videatur maior quædam ritus convenientia si sacra Eucharistia celebretur in azimo quam in fermentato; quia in hoc Latini sequuntur Christi exemplum, qui, ut patet ex Evangelio, cum Sacramentum Corporis & Sanguinis sui instituerit post Cœnam Agni Paschalis, quæ secundum Legem in azimis peragebatur; in azimis Sacramentum hoc instituit, ac primo celebravit. Vetustissima Ecclesiæ disciplina de Christi institutione in azimis colligitur ex tribus Evangelistis, qui referunt Christum comedisse Pascha prima die Azimorum; *prima die Azimorum*, inquit Matthæus cap. 26. *accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Et similia habentur apud Marcum cap. 14. apud Lucam cap. 22. Tali autem tempore per septem sequentes dies, quibus Pascha celebrabatur, & appellabantur dies azimorum, vetitum erat non solum comedere, sed etiam in domibus panem fermentatum retinere.

Usus azimi vetustiss. usus in Ecclesia Latina.

Nec ullatenus valet quod dicunt Græci, aut Christum prævenisse tempus a Lege præscriptum, ac ideo ante Iudæos Pascha celebrasse, vel Iudæos, qui mortem dare Christo moliebantur, Pascha statuto tempore postposuisse usque ad Lunam 15. quia tres præcitati Evangelistæ viam huic, dicam cavillationi, obtrudunt. *Venit autem dies Azimorum*, ait S. Lucas, *in qua necesse erat occidi Pascha*. Igitur Christus proprio statuto die Pascha celebravit: nam eodem ipso die misit Petrum, & Ioannem dicens: *Euntes parate nobis Pascha*. S. vero Marcus ait: *Primo die Azimorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pasca?* Itaque ipso eodem die, quo Iudæi, Christus Pascha manducavit. Igitur in azimo, quia nihil omnino fermentati tunc temporis in suis domibus retinebant. Et cum Evangelistæ, qui afflatu Spiritus S. locuti sunt, non possint sibi ad invicem contradicere, & blasphemus esset qui alias sentiret; hinc licet D. Ioannes dicat Christum Dominum ante diem festum Paschæ cœnam instituisse, nihil dicit contra alios Evangelistas nisi quoad modum: cum alii loquantur de die azimorum ecclesiastico, qui incipit vespere ante Festum, sicuti nunc etiam in Ecclesia, quæ vespere diei antecedentis incipit cum Officio celebrare diem festum sequentem, & D. Ioannes loquitur de die naturali, qui incipit a media nocte diei sequentis.

Insuper mirum videtur quod quivis Christianus in dubium revocare possit Christum statuto tempore non celebrasse Pascha, quia si in aliis legalibus, tametsi legi non subiaceret, ad aliorum exemplum legalem observantiam exhibere voluit, ut in eius Cir-

cumcisione, in SS. ac purissimæ suæ Matris Purificatione, in sui præsentatione in Templo; quomodonam ambigi potest, quod non se præbuerit exemplar etiam in ritu, qui præcipuus erat in cæremoniis Mosaycis, videlicet celebrandi Pascha tempore a lege statuto? Ideoque sicut lex præcipiebat, cœnam in azimis celebrasse, ac proinde in azimis sacram Eucharistiam instituisse.

Secunda ratio, quæ panem azimum Eucharistiæ convenientiorem demonstrat est, quia in fermento est significatio peccati & corruptionis, non solum in veteri lege, quæ propter hoc in suis oblationibus fermentum non admittebat, verum etiam apud Apost. 1. Corinth. 5. & alibi: Caro autem Christi fuit omnino expers peccati, & mortua corruptionem non vidit. Ita Estius. Tertia quia Christiani huic Sacramento communicantes debent iuxta monitum Apostoli loco cit. epulari *non in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azimis sinceritatis & veritatis*.

Sed cum & Græcis non desint rationes comprobantes convenientiam sui ritus consecrandi in fermentato; & Ecclesia utramque consuetudinem tum azimi Latinorum, tum fermentati Græcorum approbaverit pro vera Sacramenti huius celebratione, ut constat ex Concil. Florent. alias citato in Decreto Unionis; advertendum remanet, utramque Ecclesiam; Græcam videlicet & Latinam teneri sub mortali suum ritum servare, nempe Latinos consecrandi in azimo, & Græcos in fermentato. Ita enim præcipit cit. Concilium Florent. quod in Decreto unionis ita habet: *Definimus ..... ipsum corpus Domini conficere debere unumquemque, scilicet iuxta Ecclesiæ suæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*. Et utriusque Ecclesiæ consuetudo antiquissima obtinet vim legis graviter obligantis, utpote de re gravi. Hinc cap. ult. *de celebrat.* Sacerdos quidam Latinus iubetur privari in perpetuum officio & beneficio, eo quod in fermento consecraverit defectu azimi. Unde in hoc ex nulla necessitate dispensari potest, ne quidem in consecratione Viatici pro infirmo, quia præceptum divinum de Viatico non censetur obligare nisi quando convenienti modo, & debitis circumstantiis fieri potest, idest eo modo, ac convenienti, seu decenti ritu, qui requiritur ad maiorem tanti magni mysterii reverentiam.

Advertendum tandem restat quod multi dicunt, Sacerdotem Latinum iter facientem per loca Græcorum licite posse uti pane fermentato, & Græcum azimo in Occidente, quando in iis locis non sint Ecclesiæ sui ritus, cum iuxta D. August. Epist. ad Ianuarium cuique facere licet, quod in ea Ecclesia in quam venit, invenerit, modo divino non adversetur præcepto. Quod si inter Latinos sit aliqua Græcorum Ecclesia, & inter Græcos aliqua Latina, in iis proprium ritum quisque servare tenetur; quia eo ipso, quod ibi Templum habent, idem est quoad Sacrificium ac si essent in propriis, nec licet Latino in Ecclesia Græcorum sita inter Latinos celebrare in fermentato, quia hoc est speciale privilegium Græcorum Genti in Ecclesia concessum.

§. VIII.

De vino; qui est altera materiæ pars Eucharistiæ.

Altera huius Sacramenti materia est vinum de vite ex uvis expressum, quo in calice fit consecratio sanguinis Christi Domini, cum vinum sit materia pro sanguinis Christi consecratione determinata, & exhibita a divina Christi institutione, ut habetur Matthæi 26. *Cœnæ accumbens vinum consecravit*; nec ipsi vino quacumque ex caussa subrogari potest sive aqua, sive quivis alius liquor, licet pro vino communiter alicubi ad potum adhiberetur, & hoc damnat errorem Aquariorum, qui dicti fuere *Hydroparastatæ*, & sunt Ebionei numerati ab Epiphanio hæresi 30. quia sola aqua in divino Sacrificio utebantur. Et veritas de tali materia clare constat tam ex Evangelio, ubi habetur Christum Dominum consecrasse, ac instituisse Eucharistiam in pane triticeo, & vino de vite ex uvis expresso, & ex perpetua ac constanti Ecclesiæ traditione, quæ sicuti ab Apostolis accepit, ita semper verum vinum ex vite adhibuit, ac ideo semper præcepit hoc uti, & sub pœna anathematis vetuit, ne quis nisi in vero vino, & neutiquam in aqua vel alio liquore Sacramentum sanguinis Christi Domini conficeret, ut habetur in Concil. Carth. cap. 24. ubi vinum de uvis expressum ad Sacramentum hoc requiritur; & de re hac extant varia Capitula apud Gratianum *de consecrat.* dist. 2. Idemque habetur tit. *de summa Trinitate & Fide* cap. *firmiter*: Et hoc quoque innovavit in suis Decretis Concilium Florent. *in instruct. Armenorum*: *tertium*, (inquit) *est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite*. Estius, Et Patres unanimes ita docent,

præ-

præcipue S. Cyprianus in ep. *ad Cæcilium* lib. 2. S. Aug. in lib. *de hæresi* S. Ioan. Chrysost. hom. 23. in Matthæum.

Unde ex his omnibus patet, omne & solum vinum vitis esse materiam idoneam, ex qua Sanguis Christi in venerabili hoc Sacramento consecrari queat. Neque tamen refert utrum sit in vino specierum diversitas, scilicet vel sit malvaticum, vel cyprium, modo sit vinum extractum ex veris uvis de vite genitis, ac veram vini naturam habeat, nempe sit uvarum succus, qui communiter vocatur *vinum* sine ullo addito: Ita ut licet id quod vocatur vulgo *acquavita* sit ex uvis de vite, quia tamen hoc non est vere & proprie vinum, nec pro vino habetur, nec vinum simpliciter vocatur, & vini speciem amisit, non est idonea materia pro calicis consecratione. Multo igitur minus, imo nullatenus apti erunt ad mysterium sanguinis Christi conficiendum alii liquores omnes quicumque sint aliunde expressi, vel arte qualibet facti, ut succus pomorum, aliorumque fructuum, cervisia, etiamsi haberentur aliquo in loco pro vino, vel etiam improprie vinum appellarentur, & vini copia prorsus deesset. Similiter ob eamdem rationem consecrari nequit omphacium vulgo *agresta*, quia nondum habet naturam vini; acetum quia non est amplius vinum, & fit ex corruptione substantiali vini; succus intra uvas maturas contentus nondum expressus; aut vinum in pane vulgo *zuppa in vino*, quia in tali statu non habet naturam vini usualis; vinum aromatibus ita conditum, ut morali æstimatione speciem vini amiserit, secus vero si alteratio levis sit, & exigua, tametsi illicite, valide tamen consecraretur.

Quid de musto recenter expresso. Sic P. Antoine cum aliis. Valide e contra fieret consecratio in musto, seu vino recenter expresso, ut aliquando legimus alicubi factum fuisse, nempe ante Sacrificium vinum ex uvis in calice exprimebatur, quia iam habet naturam vini; sed quia impurum est ob admixtas fæces, ut indecens tanto Sacrificio, & Sacramento vetitum fuit. In casu tamen necessitatis, ut ait D. Th. q. 74. art. 5. ad 3. licite fieret consecratio. Item in vino congelato, sed resoluto, non in actu congelationis, idest dum est congelatum, quia tunc est materia incerta; idcirco si in hyeme vinum in calice congelaretur, antequam consecretur, per ignem resolvi debet, sed cavendum est quantum fieri potest, ne congeletur.

§. IX.

De modica aqua vino admiscenda pro calicis consecratione.

Contra hunc Ecclesiæ ritum miscendi aquam cum vino in calicis consecratione duo exorti sunt oppositi errores. Primus veterum Manichæorum, qui sola aqua utebantur in calicis consecratione, uti iam antea innuimus. Alter eorum, qui aquam a Sacrificio omnino reiiciebant, ut Armeni, quos secuti sunt Novatores, Lutherani scilicet, & Calvinistæ qui simul hunc ritum calumniati sunt, ut purum hominum figmentum; sed eorum Sectatores, inter quos Kemnitius in Examine Concilii Trid. docet aquam in Sacrificio esse rem indifferentem, ac liberam. Primum errorem damnavit Trullana Synodus. Contra secundum invexit Tridentina sess. 22. can. 9. Idcirco.

Dicimus cum Catholicorum omnium doctrina quod licet mixtio cum aqua in consecratione calicis non sit necessaria necessitate Sacramenti, seu divinæ institutionis, cum in eius primæva celebratione Christus Dominus usus non sit in in calicis consecratione nisi vino; tamen certum est hoc necessarium esse necessitate præcepti, non divini, sed ecclesiastici; quia ita statuit Florent. Synodus in suo Decreto: *Vino ante consecrationem* (ait) *aqua modicissima adhiberi debere*, & hoc monuit etiam Trid. Concilium sess. 22. cap. 7. & plura extant in hoc proposito Summorum Pontificum, aliorumque Synodorum Decreta, ut Alexandri I. ep. 1. Iulii I. apud Gratianum *de consecrat.* dist. 2. item Concilii Carthag. 3. & Braccar. 3. cap. 1. aliorumque; Et in Decretalibus *tit. de celebr. Missæ* cap. *cum Martæ* & alibi. Immo a Conciliis tum Florent. tum Trid. rationes afferuntur, quæ Ecclesiam moverunt ad hoc præcipiendum; prima nempe quia iuxta SS. Patrum testimonia, præcipue S. Cypriani in suprad. ep. creditur ipsum Christum in vino aqua permixto consecrasse, quia cum, ut supponendum, adhibuerit vinum usuale in ordinariis domesticis refectionibus, certe non debebat esse omnino purum, eo quod vinum pro tali usu communiter aqua aliquantulum saltem dilui soleat, ut constat ex communissima praxi. 2. Quia melius ita repræsentat Christi Passionem, & præcipue beneficium per ipsum nobis collatum in Sacramentorum vivificatione per Sanguinem Christi, qui ex transfixo eius latere effluxit

xit mixtus cum aqua. Tandem quia maxime convenit ad significandum huius Sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani cum Christo suo capite: nam ut Apocalypsis 17. aqua populum significat, & Christus vocat se Ioannis 15. vitem veram; Aqua vero miscenda cum vino in calicis consecratione debet esse in quantitate valde modica. Ita docet praxis, & definitio Ecclesiæ, necnon ipsa ratio. In antiquo Ordine Romano apud Patrem Mabillonium, ubi agitur de Missa a Summo Pontifice celebranda ita habetur: *Post aquæ benedictionem ponit cum cochleari tres guttas aquæ*. Et communis ritus Missam celebrandi §. 6. num. 4. præcipit Sacerdoti, ut parum aquæ infundat in calice, & num 9. de Subdiac. ministrante in Missa solemni ait: *infundat paululum aquæ in calice*. Concilium quoque Florent. hoc confirmat, quod ita statuendo affert usum Ecclesiæ, quia ut ait Concilium Triburicense, melius ita significatur Christi maiestas per vinum designata, & populi fragilitas figurata per aquam. Et paululum aquæ infundendo tutius agitur, ait S. Thomas, quod aliquando vinum sit ita debile, ut aqua licet minore in sua specie facile corrumpatur; unde alias agendo reddi posset saltem materia dubia Sacramenti calicis, dum ad validitatem huius consecrationis necesse est, ut aqua sit in multo minori quantitate quam vinum, quia materia calicis est solum vinum usuale, quod tale esse non potest, si vinum aquæ non prædominetur. Hæc autem aquæ mixtio cum vino necessario fieri debet tempore Missæ, & in ipso sacro calice, alioquin non esset cæremonia sacra, nec sacram haberet significationem, & ob usum Ecclesiæ facienda est ante oblationem calicis, & graviter peccaret, qui hanc tunc ommitteret, & si facta non fuisset in oblatione, fieri debet ante consecrationem calicis, cum usque ad talem actionem subsistat ratio, ac tempus præcepti, & significationis, non vero post; ac ideo tunc cessat tempus, & fieri prohibetur, ut habetur in Missali Rom. tit. *de defectibus*.

Aqua miscenda modica esse debet.

Solet hic agitari gravis quæstio inter Doctores, videlicet num aqua in Sanguinem Christi convertatur, & quomodo, nempe num immediate, num post conversam in vinum, ut volunt Thomistæ: sed cum hoc magis spectet ad Scholam, quam ad conscientiæ regulas, ad quas præcipue, & melius dicam præcise tota est Moralis Theologia, hinc breviter Theologorum placita signabimus, idest 1. de Fide non esse aquam in vinum converti, eo vel maxime quod tametsi sæculis duodecimo & tertiodecimo ortæ sint super hoc graves controversiæ, nihil plus super hoc Ecclesia statuere voluit, nisi quod Innocentius III. in sua ad Archiepiscopum Lugdunensem exarata in lib. 1. ex iisdem opinionibus tantum describit affirmantem ut probabiliorem. 2. Circa conversionem aquæ in sanguinem Christi Domini, in hoc communiter conveniunt Theologi, ac probant ex SS. Patribus, & Paulo ante laudatis Conciliis, qui asserunt Christum Dominum calicem aqua mixtum suum Sanguinem fecisse; unde nunc quoque in huius Mysterii celebratione ante consecrationem in calice est vinum & aqua, & post consecrationem est sanguis Christi Domini; & Patres, ac Concilia qui docent totum consecrari quod offertur, & benedicitur, neutiquam distinguunt inter utramque materiam vinum & aquam, sed dicunt absolute mixtum illud post consecrationem esse sanguinem Christi. Qui enucleatius rem videre cupiat, recurrat ad Scholasticos, qui fusius secundum suum stylum rem pertractant.

Tametsi illicita sit unius speciei consecratio sine altera, est tamen valida. Illicita quidem est, quia cum Christus Dominus instituerit hoc Sacramentum ad modum, & ad signum integri convivii, quod cibo, & potu perficitur, & ut Sacrificium in quo mystica, & incruenta immolatione sui ipsius constituti modo quodam mortui sub speciebus, per consecrationem expresse repræsentaret Sacrificium cruentum in se per realem separationem Sanguinis a corpore in ara Crucis peractum; necesse est ut ambæ species consecrentur, ut sub illarum speciebus prout sunt panis & vini habeatur vera ratio integri convivii, & prout sub iisdem corpus & Sanguis Christi mystice separantur, expresse repræsentetur eorum separatio, quæ in Sacrificio Crucis contigit; unde consecratio utriusque speciei ex divina institutione, & ideo iure divino est de substantia & integritate tum Sacrificii, tum etiam Sacramenti. Et eo vel maxime, quod Sacramentum non conficitur, nisi in Sacrificio. Hinc Christus Dominus ut utraque materia consecraretur præcepit per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*: Et hoc docet etiam Concilium Trid. sess. 22. cap. 1. Valide tamen una materia sine alia consecratur, quia Christus Dominus prius tempore unam materiam consecravit quam alteram, & Sacerdos pariter consecrat, & populo adoran-

dorandam exhibet Hostiam ante vini consecrationem: unde si Sacerdos per impotentiam, aut malitiam vinum non consecraret, non ex hoc efficeret quod species panis non esset vere consecrata: nam formæ veritas, & consecratio, per quam una species consecratur, absoluta est, & independens ab altera consecratoria alterius speciei; ac ideo exigit ut Christus sit statim sub tali specie independenter ab altera; secus enim forma esset falsa.

§. X.

De forma, seu de verbis consecrationis huius Sacramenti.

Agendo universim de Sacramentis statuitur iam cum D. Aug. illa fieri, seu perfici ex rebus quæ dicuntur materia, & verbis quæ forma dicuntur Sacramenti: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Cum ita affirmandum sit de Eucharistia, quæ ut iam vidimus, est verum Sacramentum, his persolutis quæ ad eius materiam pertinent, nunc examinanda sequuntur quæ eiusdem formam respiciunt; nempe verba panis, & vini consecratoria. Nec hic quoque desunt suæ controversiæ catholicos inter & hæreticos, ac etiam inter ipsos catholicos.

Ommisso veterum Manichæorum delirio circa Eucharisticam panis consecrationem, qui somniarunt apud se nasci, non vero consecrari, ut refert D. Aug. l. 20. *contra Faustum*; Novatores etiam in errorem impegerunt contra Eucharistiæ formam, idest contra virtutem consecratoriam verborum, ut Bucerus, qui in cap. 16. Matthæi negat proferenda esse verba aliqua in Eucharistia conficienda, & Calvinus, qui somniat Sacramentum hoc ut simplicem, nudam figuram Corporis & Sanguinis Christi Domini; & licet in lib. 4. *Instit*. cap. 17. num. 19. conveniat verba proferenda esse in tali Mysterio celebrando, nullam tamen in verbis vim effectivam, seu consecratoriam agnoscit, sed solummodo narrativam, & historicam, ad fidem nempe conciliandam seu excitandam. Tandem Lutherus cum aliis vim quidem consecrationis verbis attribuit, sed non iis solis a Christo prolatis, sed & aliis præcedentibus, & sequentibus, quæ a Sacerdote in mystica actione proferuntur.

Waldenses feruntur olim ommisisse verba Christi ad consecrandam Eucharistiam, & solum ad id usos fuisse oratione Dominica, quam pluries repetebant.

Catholici vero, tametsi in essentialibus non discrepent, non penitus tamen conveniunt circa verba Christi consecratoria: nam a communiori habetur pro forma consecratoria illa propositio: *Hoc est corpus meum*, & aliqui Græci existimant, consecrationem perfici per preces, benedictionesve Sacerdotis; & verba Christi: *Hoc est corpus meum* historice tantum ex præcepto divino recitari. Et hi sectatores duos valde doctos eruditosque viros, Alphonsum nempe Salmeronem e Societate Iesu, & Ambrosium Catharinum Ordinis Prædicatorum suæ opinionis inter Latinos habuerunt; & Catharinus præcipue, etiam dum aderat Concilio Trid. hanc propugnavit. Ita vero ad sentiendum inducuntur ex eo quod Christus Dominus prius panem, & calicem benedixit, in qua benedictione intelligitur oratio, quam affirmaverit: *Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus*. Et huic opinioni favere videtur S. Gaudentius Brixiensis Episcopus, dum tract. 2. in Exodum ait: *Cum panem consecratum, & vinum discipulis suis porrigeret Dominus, dixit: Hoc est corpus meum*. Imo Apostolus ipse 1. Corinth. 10. videtur tribuere consecrationem oblatarum benedictioni, idest preci, ipsosque Apostolos benedictione credidisse consecrare, cum ita ibi loquatur Apostolus. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est?* Et ita sentiunt citati DD. quia Patrum omnium una videtur vox, Eucharistiam Dei invocatione, gratiarum actione, benedictione perfici. *Ad preces Sanctorum* (scribit S. Pater Hieronym. ep. 8. *ad Evagrium*) *Christi corpus & Sanguis conficitur*. Ita Origenes homil. 15. in Matthæum: Ita S. Gregorius lib. 7. ep. 64. Et quia eis videtur non posse stare veritatem huius propositionis: *Hoc est corpus meum*, si per illam panis in corpus Christi vertatur, quia vere corpus Christi non demonstraret, nisi præsupponatur facta conversio, cum corpus Christi non existat sub speciebus panis, nisi per consecrationem. Tandem propositio illa: *hoc est corpus meum*, necessario significat corpus Sacerdotis loquentis, nisi aliud proferatur, quo appareat Sacerdotem loqui in persona Christi. Igitur forma Eucharistiæ consistere videtur etiam in illis precibus, *ut nobis corpus, & sanguis fiat* Domini nostri *Iesu Christi*, & narratione sequenti, *qui pridie quam pateretur, accepit panem . . . benedixit. . . .* quorum loco dicunt Græci, *&* di-

dicens : hoc est corpus meum : nam verba sacramentalia in tantum operantur, in quantum significant. Sola autem verba repetitæ propositionis: *hoc est corpus meum*, nullatenus significant corpus Christi, sed potius Sacerdotis celebrantis : igitur illa sola verba videntur non efficere corpus Christi in Eucharistia.

De verbis consecratoriis, in Sacrificio Eucharistico.

Quidquid tamen sit de tali Græcorum, Salmeronis, & Catharini opinione circa præcisa verba consecratoria Eucharistiæ, licet Patres Concilii Trid. ut & Salmeronus & Catharinus testantur, proscribere noluerint nec opinionem, nec eius patronos, ideoque non sit de fide credendum, quod sola propositio *: hoc est corpus meum*, sit consecratoria; nihilominus non videtur recedendum a communi, imo communissima Doctorum sententia, consecrationem fieri solis prælaudatæ propositionis Christi verbis, idest : *hoc est corpus meum*. Et hoc præcipue comprobat non solum communis sensus totius Ecclesiæ, quæ tametsi circa huiuscemodi controversias nihil aliud definierit, censet tamen, & tenet tanquam certum, verba Christi laudatæ propositionis : *hoc est corpus meum*, veram esse & genuinam formam consecrationis : sed in hoc etiam concordat Patrum doctrina, præcipue Irenæi, Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, aliorumve quampluriurn, qui adscribunt prælaudatis verbis conversionem panis in corpus Christi; *Panem.... corpus suum...fecit : hoc est corpus meum dicendo*, ait Tertullianus *contra Marcionem* cap. 40. Et licet Ecclesia contrariam sententiam non proscripserit, ea tamen displicuit Concilio tum Florentino, tum Tridentino : etenim in Florentino inter cætera Græcis Latini exprobrabant, quod eorum Presbyteri confirmarent, & quod preces verbis Domini adderent in Liturgia, idest in Eucharistica consecratione. Unde colligitur quod mens Latinorum sit, consecrationem fieri sine precibus. Et sicuti alienum credebant a Christi institutione, Presbyteros tanquam ordinarios Ministros confirmare ; ita quod precibus consecratio perficiatur. In Decreto quod Eugenius edidit ad exponendam Armenis Ecclesiæ Romanæ doctrinam, consecratio neutiquam precibus, sed solis verbis Domini adscribitur. *Forma*, inquit, *huius Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum : Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum*. Et consensus ipse Græcorum huic doctrinæ præbitus impulit Concilium ad hoc indicendum, ita cum eorum approbatione stabiliendo illis Christi verbis perfici consecrationem. Hanc eamdem doctrinam, tametsi non expresserit, satis tamen indicavit, imo & præsupposuit Concilium Trid. sess. 13. cap. 1. & 7. Quæ igitur auctoritas opinioni, cui adversantur communis sensus Ecclesiæ, tot Patrum & Conciliorum documenta ? Poteritne Theologiæ prudens studiosus seligere sententiam, quæ licet nota hæreseos non inuratur, non tamen censuram temeritatis effugit? eo vel maxime quod allata in confirmationem contrariæ sententiæ non sunt tanti momenti, ut contra communem inducere, ac trahere valeant, dum omnis illorum vis facilime diluitur.

Et quoad primum nemo inficiare potest, benedictionem Domini semper, sed iuxta eius dispositionem efficacem vim habuisse quoad effectum ab ipso intentum. Unde sicuti quando Lazarum suscitavit Ioan. 11. orationem præmisit ; sed hæc oratio fuit solummodo dispositiva ad miraculum, non vero immediate ipsius operativa, cum perfectum fuerit quando voce magna clamavit : *Lazare veni foras*; *& statim*, ait Scriptura, *prodiit qui mortuus fuerat* : Ita in panis consecratione in ultima Cœna eius prævia benedictio, seu oratio efficax fuit, sed quomodo, & quando ipse voluit : non enim efficax fuit immediate, & per se solam sine verbis ; sed verbis ipsis vim & efficaciam impetravit, ut dici possit, consecrationem dispositive & mediate per benedictionem, effective & immediate per verba peractam fuisse ; & in hoc sensu intelligendus est S. Gaudentius, nempe, Christum Dominum porrexisse Apostolis panem consecratum præparatorie tantum, & inchoate ante verba *hoc est corpus meum :* Nam formaliter, & perfecte consecratum fuit per dicta verba. Ad testimonium autem Apostoli 1. Corinth. 10. patet, quod Apostolus eo loci non intelligit aliquam distinctam Christi actionem, sed omnem eius actionem in celebranda Eucharistia, & monet fideles eam benedictionibus celebrasse, ut nunc etiam facere solet Ecclesia in celebrando hoc mysterio, nempe inter benedictiones, precationes, & gratiarum actiones : non vero hic explicare voluit Apostolus quibus verbis Christus consecraverit ; alias cum ibi mentionem faciat etiam de panis fractione, dici posset quod etiam fractio panis fuerit ipsius panis consecratio, cum similiter dicat : *panis, quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est?*

Quo-

Quoad tertium, nempe de unanimi Patrum sententia quod Eucharistia consecretur benedictione, prece, gratiarum actione, Dei invocatione, ecquis non videt Patres tunc loqui de omnibus, quibus talis actio peragitur, sive ex Ecclesiæ, sive ex Christi institutione? Nam his omnibus instituta est sacra Liturgia, qua hoc divinum mysterium celebratur; nec alias intelligunt Patres hisce formaliter, & immediate Eucharistiam perfici, sed per sola Christi Domini verba, quæ solent ab ipsis sub nomine *precis* explicari; unde S. Augus. lib. 2. *de Trinit.* cap. 4 ait: *Nos corpus Christi mystica prece consecratum sumere*. Idcirco quando hoc nomen *precis* legitur apud Sacros Scriptores, dum loquuntur de sanctæ Eucharistiæ celebratione, tunc loquuntur de ipsis verbis Christi Domini, quæ tacitam orationem involvunt, non vero de illis precibus, quas vel ante, vel post consecrationem facere solet Ecclesia.

Ad quartum vero de supposita præsentia obiecti ad veritatem propositionis, quæ præsens illud exhibeat, hoc verum quidem est in propositione speculativa, non vero in propositione practica, quæ ipsum non præsupponit, sed facit. Nondum sanatus erat puei Reguli, quando huic dixit Christus: *vade, filius tuus vivit*, nec mulier libera erat ab infirmitate sua, antequam ei diceret Christus: *Dimissa es ab infirmitate tua*, Lucæ 13. Unde cum hæc propositio: *hoc est corpus meum*, sit practica, sufficit ad eius veritatem, quod obiectum sit tale in ultimæ syllabæ prolatione, quale per illam denunciatur. Sic hæc propositio ab aliquo prolata: *Ego sileo*, vera est, non dum hanc pronuntiando loquitur, sed dum loqui desinit. Quare pronomen hoc panem non demonstrat, sed confuse corpus Christi, non secus ac si quis ostendens alicui puta librum epistolarum Ciceronis diceret: *hæ sunt epistolæ Ciceronis*, in pronomine *hæ* non plus quam confuse epistolæ demonstrarentur; res enim indicata initio propositionis per aliquod pronomen non indicatur nisi confuse, in fine vero, rei pronuntiatione clare &, distincte. Et licet verum sit, quod initio propositionis consecratoriæ *hoc* &c. cum adhuc Christus ibi non sit, nec distincte, nec confuse demonstratur corpus Christi speculative, demonstratur quidem practice, eo quod illa propositio efficiat, ut ibi sit Corpus Christi, ac reddatur præsens, non quidem cum incipit pronuntiari, sed quando sensus est completus. Verba enim Sacramentalia non operantur nisi quatenus significant, non autem significant nisi completa propositione.

Quoad quintum tandem difficultas eadem occurrit etiam contra formam Baptismi, quia illa propositio, *ego te baptizo*, non significat determinate (sumpta solitarie) ablutionem animæ, vel corporis, sicuti nec illa, *hoc est corpus meum*, Corpus Christi, aut Sacerdotis: sed eo ferme pacto, quo forma Baptismi determinatur per circumstantias, & Ministri intentionem ad significandam ablutionem, & mundificationem animæ; ita forma Eucharistiæ ab iisdem designatur, seu determinatur ad significandum corpus Christi, & vi ipsius conversionem panis in idem Corpus Christi. Circumstantiæ enim sacrarum vestium, & cæremoniarum, Altaris, aliorumve, quæ occurrunt ad huiusce Sacri Mysterii celebrationem, coniunctæ cum intentione, quam Minister habeat actionem faciendi, quam in tali celebratione facit Ecclesia, omnia hæc, inquam, coniuncta efficiunt quod Sacerdos proferat verba Christi in tali actione non solum recitative, & historice, sed etiam significative personæ Christi, idest se repræsentare in hisce proferendis personam Christi, & operari velle quod Christus per ea operatus est in ultima Cœna, nempe conversionem panis in ipsius divinum corpus. Imo omnes etiam qui adsunt celebrationi cognoscunt in Sacerdote personam Christi, ac ideo eum operari in persona Christi divinum Eucharistiæ mysterium. Singula autem Christi verba sunt de essentia formæ consecrationis, ac ideo necessario recitari debent integre, & ut stant: *hoc est corpus meum* in consecratione panis: *hic est sanguis meus*: vel *hic est calix Sanguinis mei*, in consecratione calicis, idest vini, quia si una etiam ex his vocibus mutetur, vel omittatur, corrumpitur, seu mutatur propositionis sensus, nec amplius Corpus, & Sanguis Christi præsentia demonstratur.

Inquiri tamen hic potest quid fieret, si verba in alia vocabula mutarentur, puta pronomen *hoc* in pronomen *istud*, *illud*, vel *hic* adverbialiter, seu *ibi* est Corpus meum; & respondent Theologi, quod integra esset forma si loco pronominis *hoc* diceretur *istud*, quia illa pronomina idem eodem modo significant. Irrita tamen esset forma, & non amplius consecratoria, primo: si loco Corporis diceretur *caro*, quia caro minus significat quam Corpus, cum Corpus sit quid totum integrale ex carne, sanguine, ossibus, nervis &c. Item si diceretur *illud*, eo quod pronomen *illud* demonstrat rem tum præsen-

sentem, tum absentem. Item si diceretur *ibi* vel *hic*, quia adverbia illa non significant conversionem panis in Christi Corpus, aut vini in Sanguinem, sed solum demonstrant Corpus esse in pane, & Sanguinem in vino, quod error esset impanationis Lutheranorum. Quoad particulam vero *enim*, certum est hanc necessariam non esse, quia sine ea integer manet sensus propositionis. Maior difficultas est, quæ a quibusdam Theologis Scholæ Thomisticæ movetur circa verba consecrationis calicis, quæ post *hic est enim calix Sanguinis mei* sequuntur, nempe *novi, & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Nam mordicus sustinent alii, doctrinam esse S. Thomæ 3. part. quæst. 68. art. 3. pertinere ad essentiam formæ; ita enim ibi habet S. Doct. *Dicendum est ergo quod omnia prædicta verba sunt de substantia formæ*. Negant vero alii eam fuisse S. Doctoris mentem, cum immediate subiiciat post allata verba: *Per prima verba (hic est Sanguis meus: ...) significatur ipsa conversio vini in Sanguinem eo modo, quo dictum est in forma consecrationis panis*. Unde cum panis consecratio perficiatur per sola verba *hoc est corpus meum* quæ conversionem significat panis in Corpus Christi: per ista etiam *hic est Sanguis meus*, calicis consecratio perficitur, cum hæc pariter conversionem vini in Christi Sanguinem significet; ac proinde reliqua pertinent ad integritatem, quam hic S. Doctor vocat *substantiam*, & neutiquam ad essentiam formæ. Cum autem Catechismus Romanus expositus sit seu digestus a quibusdam Thomistis, hinc amplexi sunt primam sententiam, cui etiam visi sunt favere sacræ Inquisitionis Ministri sub Pio II. ut notat Habertus, qui ideo iusserunt deleri in Commentariis Card. Caietani propositionem, qua negabat, prædicta verba esse de essentia formæ calicis, utpote qui non satis honorifice, ut aliqui censent, ibi de S. Thom. loqueretur. Quidquid tamen sit, sive prædicta verba essentialia sint consecrationis calicis, sive non, certum est, consentaneum esse, ea in tali actione adhibere, sicuti ea supra memorata quæ præcedunt panis consecrationem, necnon alia omnia quæ in Canone continentur, quæ cum ab Ecclesia præcepta sint, omitti nequeunt sine aliquo contemptu, ac ideo non sine gravi culpa, & multo magis supradicta verba, quia Ecclesia hæc adhibere præcipit ad Christi imitationem, qui iisdem usus est, exceptis tamen illis duobus, idest *mysterium fidei*, quæ habentur a sola traditione. Per illa enim verba *novi, & æterni Testamenti* &c. optime designantur usus & efficacia Sanguinis Christi, cum nomine calicis Sanguis Christi repræsentetur in ratione potus, dum exhibetur in vase huic usui designato. Nomine vero *Testamenti æterni* significatur æterna dispositio divina dandæ hominibus cœlestis æternæ hæreditatis. Dicitur *novi* quia Sanguis eius in veteri Testamento exhibitus fuit in figura, in novo autem realiter, ac in veritate. Dicitur *calix iste mysterium fidei*, quia nec sensu, nec ratione detegi possunt, quæ in mysterio admirabili huiusce Sacramenti continentur. Cætera vero sunt ad signandam virtutem passionis, quæ veluti renovatur in hoc mysterio, & clarius figuratur per Sanguinem seorsim a corpore mystice consecratum.

§. II.

De sensu formæ Eucharistiæ, seu de vera, & reali præsentia corporis, & sanguinis Christi in hoc Sacramento.

Quamvis non sit hic locus huic amplissimæ disputationi, utpote ex præcipuis, quæ recensentur inter dogmaticas, ideoque ad illam disciplinam specialiter spectet, ac proinde inter moralia placita non conferenda videatur; nihilominus de hac quoque, (cuius scientia perutilis est ac necessaria Pastoribus præcipue, & Confessariis, ut eo magis dignitatem huius Sacramenti deprehendant ac venerentur, & etiam ut ea utantur in suis Catechesibus faciendis tum populo, tum pœnitentibus) censui non incongruum aliquid hic breviter quidem delibare. Sed cum hanc quoque veritatem non pauci sacrilegi suis blasphemiis impetiverint, prius hostes breviter indigitabo. Nec de iis loquor, qui cum Christo verum corpus negaverint, ut Manichæi, aliique eorum sectatores, certe simul negarunt realem, seu corporalem Christi præsentiam in Eucharistia, sicuti negarunt eum natum ex Maria Virgine, passum, mortuum &c. Sed de illis hic loqui intendo, qui cum cæteroquin verum Christo corpus non negaverint, impugnarunt tamen realem eius præsentiam in Eucharistiæ Sacramento vi consecrationis verborum ipsius Christi Domini transferendo ea verba á proprio suo sensu effectivo & naturali ad metaphoricum, aut nude narrativum contra Evangelii doctrinam, & perpetuam Ecclesiæ traditionem ab Apostolis receptam. Primus, a quo hæc impietas prodiit fuit Ioannes

nes Erigena Natione Scotus, qui obiit nono sæculo, ut fertur, anno nempe 884. Et sæculo undecimo circa annum 1055. hunc errorem suscitavit Berengarius Andegavensis Archidiaconus, & anno 1122. Petrus de Bruis a quo eius discipuli appellati sunt Petro-Brusiani: an. 1141. Enricus, cuius discipuli vocantur Henriciani: anno 1517. Item Ioannes Wicleffus Presbyter Anglus, sed de hoc incertum est, num illius error versetur circa realem Christi præsentiam in Eucharistia, an vero circa solam Transubstantiationem: anno 1525. Carlostadius Archidiaconus Witembergensis librum edidit contra realem Christi præsentiam in Eucharistia, cui adhæsit etiam Haldericus Zuinglius. Aliquibus post annis Calvinus, ut Catholicos deciperet, in avita doctrina de reali præsentia Christi in divino Sacramento, usus est verbis æquivocis; quæ eamdem præsentiam astruere videbantur. Sociniani tandem non solum docent cum Zuinglianis Eucharistiam esse nudum corporis Christi signum, & insuper rationem ei denegant Sacramenti, ac contendunt non esse adnexam huic ritui ullam gratiæ promissionem; sed aiunt esse gratiæ iam donatæ meram commemorationem. Omnes huiuscemodi errores semper reprobavit, ac damnavit Ecclesia, & præcipue in Concilio Trid. sess. 13. cap. 1.

De vera reali non metaphorica Christi præsentia in Eucharistia.

Catholica autem doctrina de divino Sacramento docet, verba Christi Domini, quæ ad huius mysterii consecrationem Ecclesiæ tradidit per Apostolos, & Evangelistas, idest *hoc est corpus meum*, accipienda esse non in sensu metaphorico, sed proprio, & naturali, adeoque *post panis & vini consecrationem* (ait Concilium Trid. in cit. cap.) *Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem vere, realiter, & substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri*. Comprobant veritatem hanc plurima divinæ Scripturæ testimonia; & primo Ioan. 6. Dominus promittens nobis hoc beneficium dixit: *panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*: Et controvertentibus Iudæis super talem promissionem dicendo: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* subiungit Iesus: *Amen, amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Et ut tolleret omnem de hac veritate dubitandi locum, subsequitur: *Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Ecquis non videt hic loqui non de metaphorica, sed vera ac reali sui ipsius corporis præsentia? Et quia ita clara est hæc Christi Domini locutio, ut omnino apertum habeat sensum proprium naturalem, seu litteralem, nec alias nisi captiose intelligi possit; hæc audiendo Iudæi dixerunt ad invicem: *Durus est hic sermo*, intelligentes manducandam eius carnem, quemadmodum in cadavere dilaniatur caro, aut venditur in macello, ait D. Aug. tract. 27. in Ioannem. Igitur cum hic Christus Dominus non locutus sit nisi de vera futura sui manducatione in Eucharistia, in qua se præbiturus erat Fidelibus ad manducandum, verba consecratoria huius Sacramenti accipienda sunt in sensu proprio, reali, naturali, seu litterali, ideoque Christus Dominus est realiter præsens in hoc Sacramento. Comprobatur hæc veritas de reali Christi præsentia in Eucharistia ex verbis ipsis, quibus hoc Sacramentum Christus Dominus instituit. Ipse enim, ut legitur Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. panem & vinum porrigens discipulis ait: *Accipite, & comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi, & æterni testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Hæc autem verba certe demonstrant realem Christi præsentiam in Eucharistia. Dedit enim Apostolis illud corpus, quod pro ipsis traditurus erat passioni & morti, & sanguinem, quem pro multis erat effusurus: unde realiter corpus suum eis præbuit in pane, & sanguinem in vino calicis, quæ consecraverat. Nam illa verba non possunt convenire ullo modo in corpore Christi figurato, sed proprio, & naturali, quod sumpserat ex Virgine. Insuper hæc propositio: *hoc est corpus meum*, est enunciativa, & operativa; vera enim est, quia prolata ab ipsamet veritate panem in manibus tenente; non esset autem vera, si panis in sua substantia permansisset, quia fuisset panis, & non ipsius corpus, sicut ipse affirmabat, & ut tale suis Apostolis porrexit. Certe si quando dixit Regulo: *Filius tuus vivit*, mortuus fuisset, propositio fuisset illusoria: ergo fuisset etiam, si dum dicebat se dare in illis speciebus panis suum Corpus, substantia panis conversa non fuisset in suum ipsius Corpus, sed adhuc sicuti ante conversionem sub illis speciebus fuisset eadem panis substantia.

Ulterius dignissimum quidem est consideratione Christum reliquisse hoc Sacramentum fidelibus ad instar Testamenti, dum tran-

transiturus erat de hoc mundo ad Patrem. Verba vero Testamenti, ne lites ex his postea nascantur, oportet ut aperta sint, & plana, ac ut id fiat studiosissime caveri solet in humanis; igitur quanto magis existimandum est Christum in huius Sacramenti, tanquam testamenti sui institutione, sermone proprio, plano, & aperto voluisse toti Ecclesiæ extremam suam voluntatem declarare. Et eo maxime debuit Christus uti proprio & claro sermone; non autem obscuro & figurato, ne occasione verborum eius Ecclesia tota in horrendam idololatriam, vel in alium errorem laberetur, atque per plura sæcula in ea forsan perduraret. Quod quidem de eo sentire ac dicere, ut faciunt hæretici, intolerabile est in Christi sponsam, atque adeo in Christum eius sponsum blasphemia. Sic Estius.

Veritatem hanc de reali Christi præsentia in hoc Sacramento perpetua confirmat traditio, ac communis præscriptio, & consensus omnium Ecclesiarum. Omnes ferme SS. Patres, qui in quolibet Ecclesiæ sæculo floruere, & de hoc Sacramento locuti sunt, docent unanimes, ac fatentur Christum realiter præsentem in sacra Eucharistia. Hoc enim docuit S. Ignatius Martyr, qui vivebat primo Ecclesiæ sæculo *ep. ad Smyrnæos*, S. Iustinus *Apologia* 2. quam scripsit circa annum 150. S. Iræneus Lugdonensis Episcopus, Tertullianus qui floruit secundo & tertio sæculo lib. *de Resurrect. carnis* cap. 8. S. Ciryllus Hierosolymitanus anno 356. *Catechesi* 4. S. Gregorius Nicænus *Orat. Catechet.* cap. 37. S. Ambrosius, qui obiit 395. S. Crysostomus, qui vita functus est quinto ineunte sæculo Homil. 88. in Matthæum, S. Aug. qui obiit anno 430. S. Cyrillus Alexandrinus, qui præfuit Concilio Ephesino anno 431. S. Leo qui floruit anno 450. S. Gregorius Magnus, qui Ecclesiam rexit sæculo 6. & initio septimi, & sic omnes alii, qui subsequentibus sæculis floruerunt. Ita præscripserunt Ecclesiæ omnes hoc dogma, utpote ab Apostolis acceptum. Nomine autem præscriptionis hic intelligitur alicuius dogmatis professio, quod ab Apostolis ad certum aliquod sæculum non interrupta serie in Matricibus perduraverit; & quando matrices Ecclesiæ ab Apostolis fundatæ non interrupta serie aliquod dogma ad certum aliquod sæculum professæ sunt, sequitur eas dogma illud ab Apostolis recepisse. Nomine autem Ecclesiarum hic intelliguntur illæ Ecclesiæ, quibus Apostoli aut viva voce, aut scriptis epistolis prædicarunt Evangelium. Ubi omnes illæ Ecclesiæ in unum dogma conspirant, certum est illud ab Apostolis, ac proinde ab ipsomet Christo fuisse traditum. *Cæterum* (inquit Tertullianus lib. *de præscript.*) *quod apud multos unum invenitur, non est ratum, sed traditum*. Tota porro Ecclesia corporalem Christi præsentiam in Eucharistia profitebatur cum 11. sæculo illam impugnavit Berengarius: Nam consentientibus Ecclesiis omnibus tum Orientalibus, tum Occidentalibus, nullo contradicente in variis Conciliis error Berengarii damnatus est. Ecce igitur etiam totius Ecclesiæ consensus circa mysterium de reali præsentia Christi in Eucharistia. Et cum non sit hic scopus rem funditus enucleare, sed solum præbere sufficientem doctrinam Pastoribus præcipue, & Confessariis circa realem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ; hinc omissis quæ maiora hic exhiberi possent monumenta ex SS. Patribus, Conciliis, & rationibus ad veritatem hanc confirmandam: & iis etiam, quæ ab adversariis opponi solent; remittimus Lectorem pro ampliori instructione ad Theologos dogmaticos, & ex recentioribus ad Tournely, Vitasse, Iuveninum, Habertum, & Patrem Berti, qui rem fuse, & ex professo pertractant.

§. XII.

De modo, & actione, quo Christus Dominus fit præsens in Eucharistia, seu de Transubstantiatione panis, & vini in ipsius corpus & sanguinem.

Quamvis in demonstranda virtute, & efficientia verborum consecrationis, nempe conversionis panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi Domini, & ipsius Christi Domini reali præsentia sub speciebus panis & vini non sine magno miraculo post consecrationem remanentibus, simul demonstretur Christi Corpus, & Sanguinem realiter extare, ac permanere sub velamine specierum, quæ sola sine propria panis, & vini substantia superstites remanserunt, ita ut post consecrationem nihil aliud sit in Eucharistia quam Corpus, & Sanguis Christi; imo totus Christus cum anima & divinitate, & nudæ ac simplices panis, & vini species; nihilominus ad confutandos hæreticorum errores, quos excogitarunt etiam contra actionem, seu modum quo Christus præsens fiat in Eucharistia, ut quidam discipuli Berengarii, qui volebant Christum esse in Eucharistia per consubstantiationem, & Lu-

Luthe-

therus per impanationem, ut veritas huius Mysterii magis magisque elucescat, operæ pretium est, ut ex hac quoque parte comprobata remaneat.

Nota Corpus Christi concipi posse realiter præsens in Eucharistia, *per impanationem*, *per consubstantiationem*, *& per transubstantiationem*. Impanationis vocabulum significat unionem hypostaticam Verbi cum pane, sicuti per Incarnationem unitum fuit humanitati. Consubstantiatio importat præsentiam substantiæ corporis Christi cum substantia panis, ut utraque substantia sit simul in Eucharistia. Nomine tandem transubstantiationis intelligitur conversio panis & vini in Corpus, & Sanguinem Christi. Sit igitur.

Corpus Christi est in Eucharistia per transubstantiationem.

Contra utrumque errorem docet catholica Fides, Verbum non esse in Eucharistia per impanationem, nec per consubstantiationem, sed per veram transubstantiationem, ita ut panis, & vini substantia convertatur in Corpus, & Sanguinem Christi Domini: Nam licet non tradat Scriptura disertis verbis in Eucharistiæ Sacramento panem converti, transire, ac transmutari in Corpus, & vinum in Sanguinem Christi; ex sacris tamen Literis in sensu non tam obscuro, & ex perpetuo consensu SS. Patrum, & Conciliorum auctoritate stabiliunt auctores, & comprobant ut fidei articulum, veritatem conversionis panis in Christi Corpus, & vini in eius Sanguinem per veram realemque transubstantionem: Quia cum figuratus non fuerit sermo Christi, sed proprius, ac ideo operativus, quo panem tenens præ manibus ait: *hoc est Corpus meum*, necessario sequitur, his verbis panem fieri per conversionem transubstantiativam ipsum Corpus Christi, non secus, ut dicunt SS. Patres, ac virga Aaron versa est in serpentem, aqua inter nuptias Canæ Galileæ Christi miraculo in vinum: ita ut si Christus virgam, vel aquam; vel lapidem tenens in manibus dixisset, hic est serpens, hoc est vinum, hic est panis, procul dubio verba ista efficaciter prolata a Christo verace, & omnipotente res illas in istas convertisset, neque aliquem alium horum verborum sensum probabilem retenta sermonis proprietate fingere quis posset; sic in alio sensu nequeunt intelligi verba a Christo prolata super panem, quem manu tenebat: *hoc est corpus meum*, retenta verborum proprietate, nisi de vera conversione panis per transubstantiationem in verum eius Corpus, idest de conversione, seu transmutatione substantiæ panis in substantiam sui corporis. Et equidem pronomen *hoc*, *hic*, ut iam antea diximus, in Eucharistia est demonstrativum substantiæ sensibiliter præsentis: igitur dicendum est non esse in Eucharistia aliam substantiam, nisi Corpus & Sanguinem Christi, non autem impanationem Lutheranorum, nec discipulorum Berengarii consubstantiationem: nam alias quod primum non demonstraretur Corpus Christi, qui in tali hypothesi præsens esset; & quoad secundum per pronomen *hic* una tantum demonstraretur substantia, dum essent duæ simul consociatæ. Sequitur igitur Corpus Christi esse in Eucharistia per transubstantiationem, seu per transmutationem panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Christi Domini. Sic Estius. Et eo magis confirmatur hæc veritas, quia Patres quotquot quolibet sæculo floruere, & de hoc mysterio locuti sunt, unanimi consensu docuerunt panem & vinum mutari in Corpus Christi, & Sanguinem. *Aqua aliquando mutavit in vinum*, ait S. Cyrillus Catechesi 4. mystagogica, *& non erit dignus cui credamus*, *quod vinum in sanguinem transmutaverit?* Docuerunt semper uno ore quod panis qui cernitur in Eucharistia non est realiter panis, licet nobis panis videatur quod in panis speciebus conspicimus. *Hoc certo sciendum*, *& pro certissimo habendum*, *panem hunc qui videtur a nobis non esse panem*. (ait idem S. Cyrillus) *etiamsi gustus panem esse sentiat*. Hinc Synodus Trid. conversionem quæ verborum Christi virtute fit in Eucharistiæ Sacramento, *miram*, *singularemque* appellat: *miram* quidem, quia modus eius ab humano ingenio comprehendi nequit, idcirco magis creditur, quam intelligitur: *singularem*, quia nulla similis invenitur in rerum natura. Posito tamen fidei fundamento, nihil impedit secundum ea quæ in doctrina Scripturæ, ac Patrum tradita sunt, modum illius conversionis aliquatenus explicare, & ad intelligentiam nostram perducere; quod brevius quo fieri poterit, præstare conabimur.

Et primum quod in hoc Sacramento panis convertatur in Corpus, & vinum in Sanguinem Christi, non vero in animam & divinitatem, imo nec panis in Sanguinem, nec vinum in Corpus; totum hoc manifestissime patet ex verbis ipsius consecrationis, *hoc est Corpus meum*. 2. tota substantia panis in hoc Sacramento convertitur in Corpus seu substantiam Corporis Christi, & tota substantia vini in Sanguinem, seu in substantiam Sanguinis Christi. Ita docet Concilium

lium Trid. sess. 13. cap. 4. & talis conversio fit in totum Corpus & in totum Sanguinem. 3. Hæc conversio neque generatio est, neque corruptio, & multo minus ad aliquod aliud genus naturalis mutationis pertinet. 4. Hæc conversio fit in instanti, non solum eo modo quo naturalis generatio, sed prorsus sine quavis prævia alteratione, quia ratione verborum Christi nulla hic alteratio contingit, cum neque significetur, sed in termino prolationis fit ipsa conversio, quam requirit verborum significatio. 5. Panis & vinum non resolvuntur in præiacentem materiam, cum resolutio mixti in elementa fiat, non in unam materiam; at nullum hic post consecrationem manet elementum. 6. Panis, & vinum non reducitur in nihilum, quia licet non videatur negandum absolute, Deum posse facere, ut corpus Christi fiat alicubi præsens, nec per motum localem, nec per creationem, neque per conversionem alterius in ipsum; fatendum tamen est, corpus Christi non aliter fieri præsens in Eucharistiæ Sacramento, nisi per conversionem panis in ipsum, idque virtute verborum quæ hanc conversionem exigunt: quod enim in aliud convertitur, sive totius substantiæ mutatione convertatur, sive partis tantummodo, non annihilatur, cum terminus annihilationis sit nihil, conversionis autem id in quo fit conversio. Tametsi igitur panis esse desinat, & Corpus Christi ibidem esse incipiat, quoniam tamen id fit per conversionem unius in alterum, dici non potest panem annihilari, vel corpus Christi ex nihilo creari, etiamsi poneretur ipsum nihil prius extitisse. Hoc autem non obscure significatum est ex S. Ambr. lib. 4. *de Sacramentis* cap. 4. ubi ait: *Ut sint quæ erant, & in aliud convertantur*. Sensus enim est, ut quæ erant, non in nihilum redigantur, sed adhuc sint in aliud conversa. Neque verbis hisce significatur communis materia, sed commune genus entis. Ita Estius.

§. XIII.

De quantitate Corporis Christi in Eucharistia.

Nota. Quæri hic solet 1. num Corpus Christi in Eucharistia suam habeat quantitatem. 2. An totus sit sub qualibet specierum parte. 3. Quo nomine vocetur modus quo Christi Corpus præsens est in Eucharistia. 4. Quænam sint in ea vi verborum, quid per concomitantiam.

Christi corpus in Eucharistia suam vere habet quantitatem, cum intrinsecum sit, & essentiale corpori esse quantum; imo moderni Philosophi non explicant corpus nisi per trinam dimensionem quantitatis in longum, latum, & profundum. Unde cum Corpus Christi in Eucharistia sit verum Corpus, hinc habet in hoc Sacramento suam essentialem quantitem Corpori intrinsecam, quæ consistit in interna partium extensione in ordine ad se cum proxima aptitudine ad extensionem externam, & actualem impenetrabilitatem; quæ interna partium extensio quoad se efficit, ut partes ipsius Corporis sint extra se invicem, ut neutiquam simul confundantur; alias nulla esset membrorum distinctio, ac ideo nec caput, nec pectus, nec brachia, nec pedes remanerent, ac exinde Corpus Christi non esset corpus humanum, prout humanum est; scilicet importans certam partium dispositionem, prout ab aliis corporibus, puta a lapide, a ligno, specifice differt. Nihilominus tamen cum Christus existat in Eucharistia non modo naturali, sed ineffabili & supernaturali, ad instar seu ad modum spiritus; hinc ipsius Corpus non est in Eucharistia quantitative quoad extrinsecam extensionem in ordine ad locum, idest circumscriptive, ut partes distinctum occupent locum, cum revera non occupet locum dimensive, seu per partes, sed totus in toto est, & in qualibet totius parte, non secus ac anima, quæ tota est in corpore, & in qualibet corporis parte, ut paulo post dicetur.

Christus est totus & integer sub utraque specie in Eucharistia, & Corpus eius totum est in toto, seu specie consecrata, idest sub qualibet etiam minima ipsius parte, quod negavit quidam Præpositus tempore Alexandri III. sæculo 12. & Calvinus sæculo 16. Et quoad primam partem, nempe quod Christus totus sit & integer in Corpore, Sanguine, anima & divinitate sub utraque specie, patet ex Apost. 1. Corinth. 11. ubi reum facit Corporis simul & Sanguinis Christi Domini eum, qui indigne sumpserit vel Corpus, vel Sanguinem Christi: *Quicumque*, inquit, *manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini*. Item Ioan. 6. *Qui manducat me vivet propter me*, non ait Corpus meum, sed me. Christus autem est totus constans ex duabus naturis, & personalitate divina. Concilium pariter Trid. sess. 13. cap. 3. ait: *Semper hanc fidem in Ecclesia Dei fuisse statim post consecrationem* ve-

verum Domini nostri Corpus, verumque eius Sanguinem sub specie panis, & vini, animamque sub utraque &c. Et hoc docet quoque perpetua traditio, ut habetur ex SS. Patribus, Ignatio Martyre, Ephrem, Hieronymo, Chrysostomo, Augustino, Cirillo Alexandrino, & ex Concil. Ephæsino contra Nestorium. Ratio autem est manifesta, quia Christus non est divisus, & quæ semel assumpsit, nunquam dimisit, & mortuus semel, non amplius moritur. Unde ab ipsa Resurrectione humanitas Christi utpote immortalis naturali & indissolubili unione cum anima, & Sanguine semper coniungitur, ac proinde qui sub specie panis sumit Christi Corpus, vel sub specie vini ipsius Sanguinem, ille totum sumit, & integrum Christum, qualis nunc est in cœlo, quia idem Christus, qui est in cœlo, idem est quoque in Eucharistiæ Sacramento. Cæterum si in triduo mortis Christi consecratum, aut in ultima cœna Dominica servatum esset hoc Sacramentum, mortuum certe, & exangue fuisset Corpus Christi sub specie panis, & quale tunc iacebat in sepulchro. Similiter Sanguis sine corpore & anima fuisset sub specie vini, uti revera tunc erat effusione separatus.

Quod autem totum Corpus Christi sit in toto pane, seu in tota specie panis consecrati docetur a Trid. in superiori cap. 3. ubi etiam ait: *Totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, & sub eius partibus existit.* Et hoc docet quoque idem Concilium can. 3. eiusdem sess. 13. Cum enim Corpus & Sanguis Christi existat sub speciebus Eucharisticis per modum substantiæ, non vero per modum quantitatis, seu localem, & circumscriptivum; & natura substantiæ tota sit sub qualibet parte dimensionum Corporis, manifestum est totum Christum sub quacumque parte specierum panis, & vini contineri, non solum cum species frangitur, aut dividitur, sed etiam dum integra permanet, ut sapienter docet D. Thomas 3. part. quæst. 76. art. 3. Hinc est quod tanta diligentia præcavebant veteres Christiani, ne vel minima pars donorum consecratorum in terram decideret; nomine enim *doni* tunc vocari solebat venerabile hoc Sacramentum.

Corpus Christi non est in Eucharistia definitive, nec circumscriptive, sed Sacramentaliter. Non definitive, quia hoc est ita corpus Christi sub illis existere, ut non sit alibi, quod dici nequit, cum sit in cælo, & in aliis particulis consecratis. Non circumscriptive, quod iam supra attigimus, hoc est correspondens varii spatii, locique partibus, quod dici nequit, ut supra innuimus, de corpore Christi in Sacramento, cum in hoc non habeat extrinsecam impenetrabilitatem, nisi quoad eius aptitudinem, quæ tamen in substantia naturaliter requiritur, ut variis partibus spatii, & loci respondeat. Unde merito Theologi modum, quo Christus existit in Eucharistia, *Sacramentalem* appellant, seu modum qui soli Sacramento conveniat, mirus, ac supernaturalis, cum nullum habeat exemplum in rebus creatis.

Corpus Christi in Eucharistia non potest aliquid agere, puta videre, audire, se loco movere, aut moveri, nec aliquid pati, quia non potest elicere actionem ullam, quæ pendeat a sensibus, cum eiusmodi actio requirat aliquam extrinsecam extensionem in organo, seu localem, qua caret corpus Christi: nam cum corpora non agant nisi per contactum, & non patiantur nisi recipiendo in se motum aliorum corporum; sine extensione in organo, seu locali certe nequit fieri talis contactus, nec alterius corporis motus recipi. Idcirco corpus Christi, quod ex modo non naturali, quo extat in Eucharistia, caret tali extensione, incapax est ut aliquid tangat, ac ab alio corpore tangatur; ac proinde ut aliquid externe agat, ac patiatur. Habertus, & Iuvenalnus in suo Opere *de Sacramentis*.

§. XIV.

De iis, quæ in Eucharistiæ Sacramento sunt ex vi verborum, & quæ per concomitantiam.

Nota quod concomitantia est naturalis connexio partium Christi, quæ fit ut una non possit esse sine altera: sic non potest esse corpus sine sanguine, anima, & divinitate. *Quid concomitantia.*

In Eucharistia, ut docet cit. Concilium Trid. vi verborum sub specie panis est tantum corpus, & sub specie vini est tantum sanguis Christi Domini, quia vi verborum consecrationis directe & immediate illud ponitur, quod per verba directe significatur, cum ea practica sint & operativa. Unde cum verba, per quæ panis consecratur, solum corpus directe exprimant, & significent, & ea per quæ vinum consecratur, solum sanguinem, vi verborum solum corpus sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini continetur.

Illa

Illa vero sunt in Eucharistia tantum per concomitantiam, quæ habent connexionem cum iis, quæ iisdem verbis exprimuntur: Nam aliqua exprimuntur in verbis, per quæ Eucharistia consecratur; aliqua vero non quidem exprimuntur per verba, sed connexionem habent cum iis, quæ exprimuntur. Hinc nonnulla sunt in Eucharistia vi verborum, nonnulla per concomitantiam. Concomitantia vero alia est naturalis & proxima, ut ea quæ intercedit inter corpus, sanguinem, & animam, alia supernaturalis & remota, quam habet Humanitas Christi cum Divinitate, & Persona Verbi incarnati cum Persona Patris & Spir. Sancti; ideoque per concomitantiam naturalem, & proximam corpus, sanguis, & anima sunt simul sub utraque specie, cum sanguis non exprimatur in consecratione panis, nec corpus in consecratione vini, anima vero sub neutra consecratione; sub utraque enim specie omnia continentur, quia Christus nunc habet verum corpus, animam cum suo sanguine: per concomitantiam vero supernaturalem est etiam sub utraque specie persona Verbi, Divinitas utpote hypostatice unita Christi Humanitati: & cum Persona Verbi sit idem indirecte cum persona Patris & Spiritus Sancti, ut per circumincessionem sit in Verbo Pater, sicut etiam Spiritus Sanctus; hinc per supernaturalem concomitantiam cum Verbo, & ipsius Humanitate omnes divinæ personæ sunt præsentes in Eucharistia cum Verbo, ac cum ipso in eadem adorantur ac venerantur.

Quantitas corporis Christi est in Eucharistia vi verborum, quia quantitas in verbis exprimitur, quando exprimitur corpus humanum: Etenim dari nequit, nec existere corpus in aliqua determinata specie corporis, nisi habeat partes extra se positas, ut diximus, saltem quoad se, ac ideo nisi habeat suam quantitatem, cum quantitas sit id quo fit, ut substantia habeat partes extra se positas.

§. XV.

De communicatione idiomatum specierum Sacramentalium corporis, & sanguinis Christi.

Idiomata, seu proprietates specierum, seu accidentium, quæ post consecrationem remanent in Sacramento Eucharistiæ, ut quantitas, color, sapor, figura, odor, motus localis, divisio, fractio, attritio, videri, tangi, manducari, bibi, gustari, aliave huiusmodi, hæc omnia, imo & species ipsæ, sive accidentia attribuuntur corpori & sanguini Christi Domini sub iisdem speciebus contentis; ita ut per talem idiomatum communicationem, quæ propria sunt specierum, dicitur corpus & sanguinem Christi gustari, manducari, bibi, frangi, gestari &c. & hoc patet ex Apost. 1. Corinth. 10. ubi ait: *panis quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est?* Et proximo cap. secundum Græcos: *hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur*. Et hoc habetur etiam ex Evangelistis præcipue Ioan. 6. *Accipite & manducate: hoc est corpus meum*, & in porrectione calicis dixit Christus discipulis: *Accipite & dividite inter vos*. Quare iuxta testimonia, & sensum Scripturarum ita etiam frequenter de corpore, & sanguine Christi Domini in Eucharistia locuti sunt Patres, attribuendo Corpori, & Sanguini, idest dicendo de Corpore & Sanguine Christi quod proprium est specierum, cum revera Corpus & Sanguis Christi nonnisi per species gustetur, frangatur, gestetur de loco ad locum, cum hæc solummodo a sensibus attingi possint. Huiuscemodi locutiones, quæ in Patribus & alibi frequentissime reperiuntur, quia iam opus non sit hic proferre, prætermitto, cum luculenter hoc confirmet confessio ipsa Berengarii in Concilio Rom. sub Nicolao II. qua diserte condemnat hæresim, quæ dicit non posse Corpus, & Sanguinem Christi sensibiliter, nisi in solo Sacramento manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut Fidelium dentibus atteri. Contrarium enim profitetur, scilicet verum Corpus & Sanguinem Christi Domini sensibiliter non solum in Sacramento, seu in figura, sed in veritate etiam manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.

Afferuntur summatim ac breviter quædam alia, quæ respiciunt easdem species, seu accidentia.

Primum est, quod species panis, & vini, quæ manifeste per sensus cernuntur & remanent post consecrationem in Eucharistiæ Sacramento, divino miraculo a proprio subiecto separatæ, nempe a substantia panis & vini possunt sine novo miraculo, quod aliqui etiam ad hoc requiri statuunt, possunt inquam ea agere quæ agerent, si suis subiectis inhærerent, scilicet virtute propria & naturali, quæ illis per separationem a suo subiecto non adimitur, ita ut quidquid agere poterant manente substantia panis, & vini,

ni, idem consequenter possunt illis etiam absentibus, idest sine illis, nec duo miracula sunt in eo agnoscenda, per se scilicet subsistere, & agere, sed dato priori, idest per se subsistere, sequitur aliud, idest agere; ac proinde afficere possunt, sicut antea oculum per suum colorem, palatum per suum gustum &c. Secundum. Sicut hæ species poterant corrumpi simul cum suis subiectis, ita etiam absque illis corrumpuntur etiam ab iisdem causis, a quibus corrumperentur, si propriis inhærerent subiectis, nempe a rebus contrariis, vel ab aliis caussis in ea naturaliter agentibus: sed cum quantitas non corrumpuntur coniuncta subiecto, ita nec ab ipso separata. Tertium. Cum ex ipsa Christi institutione Corpus eius & Sanguis non extent nisi sub speciebus panis & vini, dum hæ corrumpuntur, non corrumpitur Corpus & Sanguis Christi; sed in eodem momento corruptionis ibi esse desinunt. Ita Estius. Verum cum ex hisce speciebus Sacramentalibus dum corrumpuntur, compertum fit aliquid generari, ut vermes &c. Quomodo hæc nova generatio fiat, cum nec substantia, nec materia panis & vini remaneant in Sacramento, difficillime explicari potest. Hinc variant in eorum opinionibus Doctores; nam quidam putant hoc evenire ex aere circumstante, quod rationibus multis improbatur, & refellitur. Alii per miraculum reverti substantiam panis & vini, ut ex iis novæ rerum generationes fierent, & hæc opinio videtur fuisse Innocentii III. lib. 4. *de Offic. Missæ* cap. 11. quem sequuntur Alexander de Ales, & S. Bonaventura. Volunt alii generationem illam fieri ex quantitate panis, ac vini remanente in Eucharistia, quæ cæterorum accidentium durante Sacramento, ita etiam & subsequentium formarum sit ac maneat primum subiectum, non tantum accidentalium, verum etiam substantialium, ita ut in eorum sententia in eo quod ex speciebus gignitur, quantitas subeat officium & locum materiæ simul & quantitatis. Hæc fuit sententia S. Thomæ quam tamen eius discipuli non ita exponunt, ut Caietanus, & Soto, qui ostendunt absurda, quæ talem sequuntur opinionem. Sententia vero communis est, & probabilior videtur, quam etiam S. Thomas in 4. scribens secutus est, & ignoratur qua ratione ab hac postera recesserit, & est, in instanti corruptionis specierum non substantiam priorem panis & vini redire, sed materiam primam, vel novam creari a Deo, vel eam quæ fuerat panis ac vini ex nihilo reparari, seu recreari, in quam forma substantialis geniti introducatur, & in qua deinceps subsistat quantitas cum aliis accidentibus, quæ antea remanserant, quia Deus ordinavit species illas remansuras sine subiecto in Eucharistia, & non alibi. Unde desinente Eucharistia non amplius ibi agnoscenda est quantitas, sicut etiam alia accidentia sine subiecto. Quod autem de generatione dictum est, idem quoque intelligendum est de nutritione, quæ est generatio partis. Sic Estius.

Species remanentes in Eucharistia frequenter a nonnullis Patribus nomine panis & vini exprimuntur, a Concilio Lateran. 4. dicuntur panis ac vini species, a Concilio Constan. accidentia panis & vini. Concilium Trid. eumdem Concilii Florent. modum adhibuit.

§. XVI.

De iis quæ sequuntur ex conversione panis & vini in Christi Corpus & Sanguinem.

Ex conversione panis & vini in Christi Corpus & Sanguinem sequitur 1. Sacram Eucharistiam adorandam esse cultu latriæ. 2. Servandam religiose in Templis. 3. Deferendam ad ægrotos. 4. Honorandam propria festivitate. 5. Circumgestandam solemniter in processionibus, publice adorandam, exponendam ad publicas supplicationes.

Lutherus qui negabat permanentiam huic Sacramento extra usum, idest extra Cœnam (seu a consecratione usque ad Communionem) præcisa adoratione in actu ipsius Cœnæ, omnia alia proxime recensita negavit sac. Eucharistiæ. Melancton vero negavit huic Sacramento adorationem etiam in ipsius exercitio, cum impie somniaverit, Christum non esse in Eucharistia ante actualem ipsius usum, sed quando solummodo fideles actu eam recipiunt.

Cultum latriæ Theologi communiter appellant obsequium, servitutem, ac venerationem supremo Domino debitam, ut D. August. qui lib. de *Civit. Dei cap. 1. num. 2.* ait: *Ea dicitur servitus quæ pertinet ad colendum Deum.* Cum, ut iam statutum est contra impios hostes huius tam venerabilis Mysterii, Sacramentum hoc ad differentiam aliorum non consistat in solo actu ac usu, idest dum fit, sed in esse permanenti, ita ut sacratissimum Iesu Christi Corpus, eiusque Sanguis permaneant post consecrationem sub speciebus materiæ, ex qua conficiuntur, panis scilicet & vini; hinc sacra Eucharistia colenda est cultu latriæ, cum contineat ve- *Quid cultus latriæ* *S. Eucharistia cultu latriæ adoranda.*

latum sub iis speciebus partim vi verborum, partim per concomitantiam Corpus & Sanguinem Christi Domini cum eius anima & Divinitate Verbi, ut iam diximus, ac ideo per circumincessionem Patrem etiam & Spiritum S. idest totam SS. Trinitatem: hinc ita definivit Trid. Synodus sess. 13. can. 6. *Si quis dixerit in S. Eucharistia Sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ etiam externo adorandum, anathema sit*. Et hanc adorationem etiam Patres Ecclesiæ nobis præcipiunt, quorum auctoritates brevitatis gratia hic prætermitto. Et Patres nihil plus tradidere quam Ecclesiæ praxim, quæ revera ab initio ad hæc usque tempora tali cultu hoc Sacramentum venerata est.

Cum autem adoratio aliud non sit, quam creditæ Divinitatis externa seu corporalis per genuflexionem, capitis inclinationem, vel alium venerabundum gestum professio, protestatio; luculenter patet, Christo tanquam vero Deo non minus in hoc Sacramento, quam alibi cultum adorationis quam vocabulo Græco *latriæ* vocant Theologi, exhibendum esse: imo eius Corpus, & Sanguis, & Anima, totaque Humanitas tam in hoc Sacramento, quam extra eodem genere cultus adorari debent, tametsi nihil horum sit Christus, quomodo nec caput, nec manus Regis sunt Regis persona, & nihilominus qui manus aut caput regis osculatur, vel percutit vere dicitur ipsum Regem osculari vel percutere.

Mos perpetuus in Ecclesia servandi SS. Eucharistiæ pro infirmis. Item mos fuit semper in Ecclesia ut honorifice ac reverenter reponeretur, ac servaretur in Templo hoc Sacramentum ad usum fidelium, & præcipue ad morientium Viaticum. Eam consuetudinem asserit, & approbat Trid. Synodus sess. 13. cap. 6. & ut ratam ac licitam sub anathemate confirmat, & de hac consuetudine pene innumera habentur apud veteres luculenta testimonia, præcipue S. Basilii ad Patricium, Tertulliani lib. *ad Uxorem*, & lib. *de Ratione* sub fine, S. Cypriani serm. *de lapsis*, Clementis Alexandr. lib. 1. *Stromatum*. Imo mitti solebat sacra Eucharistia ad Episcopos velut symbolum pacis & mutuæ communionis. Hoc enim Romanos Pontifices facere consuevisse testatur S. Iræneus in sua ad Victorem Papam quæ extat apud Eusebium lib. 5. cap. 24. Meminit huius rei S. Augustinus lib. 2. *contra litteras Petiliani* cap. 22. Denique servabatur ad Missam præsanctificatorum, cuius meminit Concilium Laodicenum celebratum ineunte 4. sæculo: unde stulte hic mos reprobatur a Novatoribus.

§. XVII.

De gestatione Sacramenti S. Eucharistiæ in processionibus, ipsius festo, & de eius publica expositione.

Quando, & ubi incœperit ista solemnis festivitas SS. Corporis Christi, & processio, incertum est. Quod circa hoc certe dici potest, est, quod dato etiam hanc celebrationem cœpisse in Diœcesi Leodiensi, pro Ecclesia tamen universali non fuit instituta nisi sub Urbano IV. qui iuremerito dici potest eius institutor, & ita appellatur ab omnibus ferme Historicis: nam anno 1264. sua Bulla data in Urbe veteri die 11. Augusti eiusdem anni, ut notat Papiris lib. 5. *de Episcopis Urbis Romæ* tom. 3. *Scriptorum Rerum Italicorum* statuta fuit talis celebratio facienda Feria 5. post festum SS. Trinitatis, eo quod Feria 5. maioris Hebdomadæ, quæ est dies suæ institutionis Ecclesia tota sit in aliis functionibus, puta benedictionis olei sancti communionis Fidelium, &c. In ipsa quoque festivitate ordinatum est ab eodem summo Pontifice Urbano IV. ut fieret processio cum Sacra Eucharistia. Iure merito instituta fuit solemnis celebratio, & processio in honorem SS. Eucharistiæ Sacramenti, quod habet ex Christi Domini mandato specialem divinæ passionis commemorationem: *Hoc quotiescumque feceritis, facite in meam commemorationem*: ac ideo est perenne divinæ erga nos benignitatis, charitatis, ac dignationis memoriale.

Unde circumgestatio sacræ Eucharistiæ in processionibus cœpit post Urbanum IV. & ante Martinum V. qui in Bulla quæ incipit *Ineffabile Sacramentum* illius meminit: sed id docte ac breviter confirmat Trid. Synodus in cap. alias supracit. cuius etiam rei typum prætulit vetus Testamentum in Arca Domini, quæ sæpenumero tum Dei iussu, tum Sacerdotum, Regis ac populi devotione solemni pompa deportata ac circumlata fuit ad opem misericordiæ divinæ impetrandam, Iosue 6. 1. Regum 4. 2. Regum 6. Arcam autem Eucharistiæ figuram extitisse probat illud etiam psalmi a SS. Ambr. & August. mystice expositum; *adorate scabellum pedum eius*, quod ad litteram de Arca fœderis intelligitur. A ritu vero circumgestandi Sacram Eucharistiam in processionibus originem traxit eius expositio publicæ adorationi.

ni. Ut autem fiat frequenter requiritur gravis caussa, Episcopi dispensatio, & praeterea necesse est ut iudicetur ea frequenti expositione pietatem fidelium promoveri. Estius, Iuveninus. Sed de hoc melius, quando de ritibus huius Sacramenti.

Inquiret hic aliquis, num liceat Eucharistiam deferre ad extinguendum incendium. Hoc non approbat P. Iuveninus, 1. quia non extant, ait ipse, momenta, saltem fide digna, quibus ostendatur huiuscemodi usum aliquando approbatum fuisse ab Ecclesia. 2. Quia deportatio Eucharistiæ ad extinguendum incendium est illicita Dei tentatio, cum ad eum finem non fuerit instituta.

Nemini postea licet deferre in itineribus sacram Eucharistiam vel collo appensam, vel alio modo, excepto Summo Pontifice, cui iter agenti præfertur decenti pompa & comitatu: quia licet in veteri disciplina in usu fuerit apud fideles sibi ad viaticum, & ad communionem domum asportare Eucharistiæ Sacramentum, ut tradit Tertullianus *ad Uxorem*, S. Cyprianus *de lapsis*, & sese communiverint divini corporis præsentia ac præsidio longa suscepturi itinera, ut in lib. 10. *de excessu Satyri* S. Ambr. in epist. *ad Rusticum*, S. P. Hieronymus, ac alii Patres scripsere; idemque affirmetur de Monachis Monasterii Wingartensis, ac ita in Ecclesiasticis Monumentis de aliis; tamen iustis de caussis abrogata est illa antiqua disciplina, & excepto Summo Pontifice hic usus quibuscumque aliis vetitus fuit a Conciliis Cæsaraugustano anno 380. sub pœna anathematis & Toletano I. cap. 14.

§. XVIII.

De effectibus sacræ Eucharistiæ.

Theologi cum SS. Patribus & Conciliis varios enumerant huius venerabilis Sacramenti effectus, quidquid in contrarium garriant Novatores, præcipue Lutherus, & Calvinus ex falso illo principio, quod sola fides iustificet, ad quam excitandam dicunt ipsi instituta esse Sacramenta, scilicet ut per hæc excitetur nostra fiducia in divinis promissionibus. Hunc errorem quoad efficaciam Sacramenti Eucharistiæ damnavit Concilium Trid. sess. 13. can. 5. & 11. videlicet solam fidem non iustificare, & definit, remissionem peccatorum, aliosque cum hac effectus fructum esse Sacramenti Eucharistiæ; & fusius ac distinctius effectus huius Sacramenti exposuerunt, ac docuerunt Concilii Florent. Patres in suo Decreto, quod de hoc Sacramento edidere, in quo inter alia sic legitur: *Huius Sacramenti effectus quos in animo operatur digne sumentis est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris eius unitur, sequitur quod per Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur, omnemque effectum quem materialis cibus, & potus quoad vitam agunt temporalem, hoc idem quoad vitam spiritualem & per hoc Sacramentum operatur*. Ex hisce igitur possunt in genere quatuor aut quinque præcipui huius divini Sacramenti effectus numerari, nempe 1. est unio cum Christo, qui cum hic præsens sit cum carne, sanguine, anima & Divinitate, consequitur, perceptione huius Sacramenti nos Christo coniungi, ac unum cum eo fieri, tam secundum spiritum, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 6. *qui adhæret Domino unus spiritus est*, quam secundum carnem, ex eodem Apost. Ephes. 5. *membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius*. Hic autem effectus alio nomine appellatur hominis incorporatio & transmutatio in Christum, ut notat S. Leo serm. 14. *De Passione Domini* Estius. *Hoc Sacramentum nos unit cum Christo.*

Ex hoc alter sequitur, nempe unio Fidelium inter se, nam inter se uniuntur qui uni tertio copulantur, ut advertit Apostolus 1.Corinth. 10. *Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus*. Et licet hoc fiat per Baptismum, qui nos unit Christo, & nos inter nos, ut idem Apost. habet 1. Corinth. 12. *Omnes in unum corpus baptizati sumus*, cum per baptismum membra efficimur Ecclesiæ, quæ est mysticum Christi corpus, cuius ipse est caput; tamen peculiari modo, & ratione hoc efficitur per Eucharistiæ Sacramentum; & huic talis effectus competit, ita ut quod incipit per baptismum, excellentiori quodam modo & ratione perficitur a Sacra Eucharistia, qua non solum spiritu, sed & corpore simul Christo copulamur; & hoc spectat ad articulum Symboli de Communione Sanctorum; unde non prætermittendum est hic notare, quod qui Christo & Ecclesiæ unitus est, omnium bonorum tum Christi, tum Ecclesiæ particeps efficitur. *Unit fideles inter se.*

Tertio: Sacramentum hoc abundanter auget in nobis divinam gratiam: nam cum fructus omnis spiritualis, seu gratia in nos redundet ex Christi passione, consentaneum est, gratiam eo copiosiorem quam in aliis Sacramentis in hoc nobis conferri, quanto magis præ cæteris in hoc recolitur Passio Christi & repræsentatur. Alia enim Sacra- *Gratiam auget.*

menta instituta sunt ac ordinata ad certum aliquem effectum passionis Iesu Christi consequendum; istud autem ad hoc præcipue, ut iugiter & offeratur, & sumatur in memoriam passionis eius, ut alias iam ex ipso Evangelio & D. Paulo indicavimus. Quare publica confessione testatur Ecclesia in hoc sacro convivio recoli memoriam passionis eius, & mentem gratia impleri, quod eo magis etiam fieri clare constat, ex eo quod in hoc Sacramento realiter sumitur ut cibus & potus spiritualis animæ alimenti & nutritionis Christus ipse, qui est auctor, plenitudo, scaturigo & fons omnis gratiæ, & benedictionis. Quare ex hoc deduci possunt alii etiam plures effectus huius Sacramenti, qui omnes in Canone Missæ nomine gratiæ, & benedictionis explicantur. Dicitur autem hoc Sacramentum gratiam augere, quia cum hoc sit Sacramentum, ut dicunt Theologi, vivorum, idest pro iis qui sunt in gratia, non vero mortuorum, idest pro iis qui adhuc sunt *in statu peccati*, tametsi magnum gratiæ cumulum conferat sanctificantis; non tamen primam gratiam, saltem per se, & directe, ut loquar cum communi Theologorum., habet conferre, sed secundam, idest gratiæ iam præexistentis augmentum.

Spiritualiter nutrit.

4. Sacra Eucharistia est spirituale nutrimentum, cum instituta sit in cibum, & potum fidelium. Quare a Patribus Concilii Trid. appellatur *Sacramentum alimentarium*; nam digne illud sumentibus operatur omnes effectus spiritualiter, quos cibus & potus naturalis operatur corporaliter in hominibus; & hoc confirmat quod paulo ante dixi, sacram Eucharistiam scilicet non conferre directe primam gratiam, cui proprium est revocare animam a morte peccati ad vitam supernaturalem, quod primum spectat ad baptismum; & post ipsum ad pœnitentiam quoad lapsos, quæ ideo dicitur secunda tabula post naufragium: Unde cum Eucharistia rationem habeat alimenti, eius effectus est augere, ac servare per nutritionem in vita, non vero vitam conferre, quæ supponitur in eo qui accedit ad Sacram Synaxim, ut in vitam iam accepta per Baptismum, & Pœnitentiam nutriatur, & per nutritionem in ea conservetur, non alias ac fit in naturali vita, quæ per alimentum cibi & potus fovetur & servatur. Hanc vero analogiam alimenti corporalis, & Corporis ac Sanguinis sui tanquam alimenti spiritualis satis expressit Christus Dominus præcipue Ioannis 6. *Caro mea vere est cibus, Sanguis meus vere est potus.*

Quinto, delet seu remittit ac purgat peccata præterita, quod tamen intelligi debet secundum communiorem de solis venialibus; & hæc etiam secundum alios tantum indirecte, & secundum alios directe præservat a futuris tum venialibus tum mortalibus, quia Sacra Eucharistia non solum porrigitur tanquam cibus hominis sani, ac robusti, verum etiam ut medicina infirmi, qua expellatur, & purgetur quod vitiosum est, & quidquid crudum est & indigestum in anima hominis consumetur; ac ipsa itidem imposterum homines adversum ingruentes hostium tentationes quodam veluti antidoto præmuniuntur. Unde D. Ambrosius medicinam appellat divinum hoc Sacramentum lib. 1. *de Sacramentis* cap. 4. & lib. 4. cap. 5. *Qui manducaverit*, ait, *hoc corpus, fiet eis remissio peccatorum, & non morietur in æternum*. Et S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 7. dicit, inter alia Sacramenta hoc sedare sævientem membrorum nostrorum legem, quæ fortiter militat contra spiritum, ut ait Apostolus. Et hæc omnia, idest hos alios effectus præstat sacra Eucharistia mediantibus gratiis actualibus, seu Sacramentalibus, quæ nempe huic Sacramento conveniunt.

Delet purgat peccata.

Hinc beneficio ac virtute tanti Sacramenti conservamur, & augemur in gratia; mens nostra innovatur, fervor excitatur charitatis in cordibus nostris, applicamur ad charitatis officia, munimur, ac protegimur contra mala animi, & corporis, a culpis levamur, pascimur, vegetioresque efficimur, gubernamur, & liberamur a pœnis ob peccata divinæ iustitiæ debitis. Hoc postremum tamen ut Sacramentum non præstat Sacra Eucharistia directe, & ex opere operato, sed indirecte ex opere operantis; nam remittendo peccata venialia minuit indirecte pœnam peccato debitam, & ut dicebam vi talis Sacramenti fervor producitur charitatis, & ad bona opera incendimur, quæ omnia sunt satisfactoria pro pœnæ reatu. Non sibi tamen tales promittant favores ac fructus ignari ac desides, & vanis nugis distracti.

Alia beneficia recensentur S. Eucharistiæ.

6. Sacra Eucharistia parit spiritualem delectationem iuxta illud: *pinguis est panis Christi, & præbebit delicias regibus. In hoc Sacramento* (inquit Clemens V. in Concil. Vienn.) *habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur*. Hanc tamen suavitatem non percipiunt nauseantes, & sensuum delectatione præoccupati, ut advertit S. Bernar-

Parit spiritualem delectationem.

nardus serm. 5. Ascensionis Domini. Habertus cum aliis.

7. Tandem cum gratia quam confert nobis in hac præsenti vita, dat nobis pignus perennis gloriæ in futura, sicuti ex lætitiæ extasi in honorem tanti Sacramenti canit Ecclesia: *sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur*. Imo potest adiungi, quod S. Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 13. & seqq. & lib. 10. cap. 13. refert sumptioni corporis & Sanguinis Christi acceptam beatam corporum nostrorum immortalitatem, quam in universali resurrectione expectamus. Ita Estius.

[margin: ... ope- ope. ... ntis ... est fu... mens. ... Sa. ... mento ... odesse ... is.]

Licet omne beneficium, quod profluit ex sacra Eucristia ex opere operato non prosit nisi sumenti, ex opere operantis tamen aliis quoque prodesse potest. Nam si alia bona opera, puta eleemosynæ sunt aliis meritoriæ de congruo, quando in illorum utilitatem Deo offeruntur; similiter divina Eucharistia, quæ sumpta cum debita devotione est opus bonum, immo optimum, utilis esse potest non solum sumenti, sed etiam aliis, si pie in gratiam illorum, seu etiam pro aliis sumatur; ac ideo sacra Cardinalium Congregatio damnavit sub Alexandro VII. illorum sententiam, qui morem repræhendebant communicandi pro defunctis. Valde tamen improbandus est mos quarumdam mulierculazum, quæ pro aliis communionem Sacramentalem faciunt intuitu certæ summæ pecuniarum, quæ ipsis retribuitur ab iisdem, a quibus requiruntur, ut pro eis communionem faciant, idest Sacram Eucharistiam sumant, qui est valde detestabilis abusus sapiens simoniam, cum veluti vendant Sacram Communionem, quæ est opus spirituale, & sacramentale pro pecunia, quæ est res temporalis. Invigilent ergo in hoc Confessarii, ut medeantur huic malo graviter Eucharisticæ communioni iniurioso, monendo & personam quæ sacramentalem communionem alteri pro se ordinat, & eam, quæ hanc facit: quod si aliqua pecuniæ vel alterius rei retributio in tali casu occurrat, fiat solummodo, ac recipiatur intuitu solius eleemosynæ, & nullatenus pro Eucharistica Communione, sive facta sive facienda.

[margin: ...d de ...poris ...ctifi... ...ione ...S Eu... ...ri... ...m.]

Inquirere hic solent aliqui num Sacra Eucharistia ut est Sacramentum, habeat aliquam virtutem & efficaciam circa corpus sumentis; & inter alios Ludovicus Habert ut certum tenet, Sacram Eucharistiam corpori quoque in quo digne recipitur, aliquam moralem sanctificationem directe tribuere: nam si vasa inanimata ex contactu Corporis Christi sacra fiunt, ac veneranda, a fortiori, ait cit. auctor, id dicendum erit de iustorum corporibus, quæ non solum materialiter, sed etiam formaliter illud recipiunt; & huic sententiæ adstipulatur S. Cyrillus Hierosolymitanus cath. 4. ubi ait: *animam & corpus sanctificat*.

Cæterum quoad effectus gratiæ Sacramentalis, quamvis Sacra Eucharistia sit cibus nonnisi animæ nutritivus, tamen saltem indirecte operatur etiam in corpus; & hæc est sententia D. Thomæ in 4. quæst. 79. art. 1. ad 3. ubi ait: *Licet corpus non immediatum subiectum gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, quatenus nempe ex augmento, & fervore charitatis concupiscentia minuitur*. Imo potest etiam dici, Eucharistiam aliquando directe operari circa corpus, quatenus eius intuitu Deus speciali providentia invigilat, ne recurrant phantasmata, quibus solent acriores tentationes insurgere. Et hoc comprobat ipsa traditio, quam afferunt S. Crysostomus homil. 4. in Matthæum, & Cyrillus Alexandr. lib. 3. & 4. in Ioan. & S. Ioannes Damascenus lib. 4. *Fidei orthodoxæ* cap. 14. & Catechismus Rom. docet hoc Sacramentum sensum libidinis cohibere. Adhuc tamen remanet difficultas, quomodo Sacramentum Eucharistiæ hoc præstet effectum. Putarunt quidam hoc directe efficere infundendo corpori quasdam qualitates, ac dotes gloriosas, quæ suam sequentur resurrectionem, quæ tamen sententia omni caret fundamento. Solummodo ergo hoc directe efficit Eucharistia, quatenus instituta est ut medium adultis necessarium secundum quid ad perseverandum usque in finem, ut præfiguratum fuit in cibo Eliæ ab Angelo administrato, in cuius fortitudine ambulavit Propheta usque ad montem Dei, ut habetur 3. Regum cap. 19.

[margin: De tempore quo effectus S. Eucharistiæ producuntur.]

Circa vero tempus quo producat Sacra Eucharistia effectus supra recensitos, breviter explicatur, nempe gratiam habitualem producere in ipsa manducatione: nam Sacramenta gratiam producunt in actu suæ applicationis, seu in usu signi exterioris, puta Baptismus in ablutione; unde etiam Eucharistia in manducatione, quæ est usus ciborum. Manducatio vero est traiectio cibi in stomachum, non vero ipsa nutritio, quæ est manducationis effectus; neque cibi trituratio, seu comminutio, quæ fit dentibus; unde qui comminutum cibum expueret, non cen-

censeretur comedisse: Hinc vetitum est a sacris Canonibus præbere hoc Sacramentum iis, qui præ infirmitate deglutire non valent.

Quare ex his sequitur, quod si quis sacras species detineret in ore, aut expueret, fructum nullum ex Sacramento perciperet. Vana est observatio (& ideo in Hispania damnata fuit ab illis Inquisitoribus Fidei) sumendi grandiores formulas, & fundendi maiorem copiam vini in calice, ut ex diutiore persistentia specierum in stomacho uberior gratia producatur, cum hoc procedat a maiore, vel minore dispositione sumentis, non a longiore permanentia specierum in stomacho: Unde etiam a Sac. Congregat. Cardinalium interpretum Concilii approbante Innocentio XI. 12. Febr. 1679. talis vana observantia proscripta fuit, & præscriptum Parochis & Confessariis, ne hoc absurdum permitterent.

§. XIX.

De obicibus qui effectus sacræ Eucharistiæ impedire possunt.

Tres præcipue obices impedientes fructus S. Eucharistiæ.

Tres præcipue recensentur obices, quibus impediri possunt effectus Sacræ Eucharistiæ prout est Sacramentum, videlicet conscientia peccati mortalis, conscientia venialium, & defectus attentionis. Et primo certum est conscientiam mortalium impedire penitus huius Sacramenti, prout est Sacramentum, effectus, quia cum hoc Sacramentum se habeat cum respectu ad cibum corporis: *Caro mea*, inquit Christus Dominus, *vere est cibus*; sicuti totus cibi effectus per mortem corporis impeditur, ita omnis effectus cibi Eucharistici, prout est Sacramentum, impeditur per statum peccati mortalis, quod est mors animæ. Et hoc constat ex Patribus, qui quovis sæculo floruere, dum verba illa Apostoli: *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat*, interpretati sunt de iis, qui sumunt hoc Sacramentum in statu peccati mortalis: unde prioribus sæculis, dum proximum erat tempus, ut fideles accederent ad Sacram Synaxim, ubique mos erat ut inclamaret Diaconus: *Sancta Sanctis*; ac ideo nemini lapso concedebatur participatio huius Sacramenti Eucharistiæ, quin prius se in variis Pœnitentium classibus per laboriosa quædam opera variasque preces purgasset. Hinc Concilium Trid. sess. 3. cap. 7. merito damnavit Lutherum, qui audebat contendere, conscientiam mortalis peccati non reddere communionem sacrilegam & indignam.

Quid de peccati ignorat.

Num vero peccata lethalia, quæ ignorantur, totum communionis effectum impediant; certum est, quod si ignorentur invincibiliter, non amittitur totus communionis effectus, nec redditur communio sacrilega, quia illa peccata delentur per contritionem cum Sacramento Pœnitentiæ coniunctam, quæ includit Dei amorem super omnia, nisi actualiter, saltem in voto, vel secundum aliquos, delentur per ipsius Eucharistiæ receptionem, sed per accidens tantum; si vero ignorentur vincibiliter, omnes Scholastici cum S. Thoma 3. part. quæst. 80. art. 4. unanimes conveniunt, hosce privari omni effectu huius Sacramenti, quinimo incidere etiam in novum crimen sacrilegii. Conscientia venialium non impedit fructus Eucharistiæ; levis tamen ac subreptitius illorum amor non ex toto quidem, sed ex parte illos impedit; immo eorumdem peccatorum venialium voluntarius ac pluribus actibus confirmatus amor adducit in periculum communionis sacrilegæ. Non impedit Eucharistiæ fructus peccatum veniale, quia potest esse coniunctus cum charitate etiam intensa, nimirum fieri potest, ut quis post commissa venialia, quorum habet conscientiam, seu eorum meminit, ea ex perfecta contritione detestetur, ac cum ingenti fervore ad Eucharistiam accedat. Levis vero ac subreptitius venialium amor, respectu Eucharistiæ se habet non secus ac stomachi debilitas respectu cibi communis, qui ipsius cibi communis effectum non ex toto, sed ex parte impedit. Amor tandem voluntarius peccatorum venialium, quæ sæpe commissa sunt, disponit ad mortale, quia valde auget cupiditatem, & charitatem minuit. Igitur plerumque adducit in periculum communionis indignæ. Sic S. Augustinus Serm. 224. & D. Bonaventura lib. *de præparat. ad Missam*.

Quid distractionis involuntariis.

Distractio vero naturalis, quæ comitatur Eucharistiæ sumptionem, non impedit præcipuum illius fructum. Et hoc probat antiqua Ecclesiæ disciplina, quæ per duodecim priora sæcula ministrabat Sacram Eucharistiam infantibus, amentibus, aliisque usu rationis destitutis; ex quo colligitur censuisse, defectum rationis non liberum, seu involuntariam distractionem non impedire præcipuum effectum Sacræ Eucharistiæ. Ita etiam hunc effectum non impedit distractio levis etiam voluntaria, cum hæc gravem irreverentiam non importet contra venerabile Sacramentum; impedit quidem secundum effectum,

nempe

nempe degustationem spiritualis illius dulcedinis, sicuti experiuntur ii qui cum actuali attentione hoc Sacramentum percipiunt. Impedit pariter non solum secundum effectum, sed etiam præcipuum, seu spiritualem nutritionem distractio de industria expresse quæsita, ut si in ea distractus sistat cum delectatione dum se communicat, quia hæc gravem infert Sacræ Eucharistiæ irreverentiam.

§. XX.

De Ministro Sacræ Eucharistiæ.

De Ministro consecrationis S. Eucharistiæ

Nota, quod sicuti Sacramentum Eucharistiæ considerari potest vel secundum eius consecrationem, & confectionem, vel secundum eius ministrationem & dispensationem, hinc secundum hanc duplicem rationem duplex est Sacræ Eucharistiæ Ministerium, unum quod consistit in eius oblatione & consecratione, alterum in eius dispensatione, seu distributione.

Circa primum Ministerium idest conficiendi, & consecrandi Sacram Eucharistiam, S. Irænęus refert errorem cuiusdam Marci hæretici simul & Magi, qui utebatur etiam mulieribus ad Sacram Eucharistiam conficiendam, ut testatur etiam S. Epiphanius hæresi 49. de Peputianis, & hæresi 79. de Collyridianis. Waldenses cuilibet laico, modo esset vir probus, potestatem tribuebant Sacramentum hoc conficiendi, quam negabant impiis Sacerdotibus, ut constat ex Rainiero lib. contra Waldenses cap. 5. *de Sacram. Eucharistiæ*, Lutherus lib. *de Captivitate Babylonica*, & lib. de *abroganda Missa*, statuit, ac docuit, quemlibet Christianum habere ex baptismo potestatem consecrandi Eucharistiam, quam sententiam emolliere eius recentiores asseclæ, præcipue Kemnitius, qui in 2. part. Examinis Concilii Trid. videtur innuere, datam fuisse Ministris a Christo hisce verbis: *Hoc facite*, specialem potestatem conficiendi Sacram Eucharistiam. Error valde cohærens errori Lutheri evulgatus fuit in Dissertatione cuiusdam incerti auctoris anni 1638. in qua ostendebatur facultas facta a Christo Domino singulis Christianis consecrandi Eucharistiam; ea tamen lege ac Baptismus, ut laicus sibi hoc assumere non debeat sine urgenti necessitate, & dum præsens adsit Sacerdos. Hunc errorem erudite confutavit perdoctus Petavius in sua Diatriba, seu Dissertatione *de potestate consecrandi*. Colligunt insuper aliqui Theologi cum Morino de Pœnitentia cap. 24. ex veteribus canonibus Conciliorum Laodiceni, Ancyrani, Arelatensis, Diaconos olim sibi arrogasse facultatem conficiendi Eucharistiam, imo etiam nonnullas mulieres, quorum impiam audaciam repressit Synodus Parisiensis anno 829. lib. 1. can. 25.

Contra tamen hos errores semper tenuit, ac tenet ut fidei dogma Ecclesia, solos Sacerdotes ritu ipsius Ecclesiæ ordinatos Ministros esse constitutos a Christo Domino conficiendi Sacram Eucharistiam, cum post consecrationem in ultima Cœna solis Apostolis, & in eorum persona Episcopis & Sacerdotibus ait: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et hunc esse horum verborum sensum patet ex perpetua traditione, & ritu Ecclesiæ quæ ita semper tenuit, & docuit, ac solis Sacerdotibus dicit in eorum consecratione, & non aliis. *Accipe potestatem offerendi Sacrificium* &c. Et hoc manifeste habetur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. his verbis: *Hoc Eucharistiæ Sacramentum nemo potest consecrare, nisi solus Sacerdos rite ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse Christus concessit Apostolis, & eorum successoribus*. Idipsum confirmarunt Concilia tum Florentinum in suo Decreto de Sacramentis, tum Tridentinum sess. 22. cap. 1. ubi loquens de Apostolis sic ait: *Eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus ut offerrent, præcepit per hæc verba: hoc facite in meam commemorationem; uti semper catholica Ecclesia intellexit ac docuit*; & in can. 2. ita definivit tenendum sub pœna anathematis.

Neque dubitandum est, hanc fuisse perpetuam Ecclesiæ traditionem, ac doctrinam, cum Patres priorum sæculorum, & Concilia clarissime hoc testentur: nam primo hoc habetur in can. 3. Apostolorum, qui solis Episcopis, & Presbyteris præcipit, & præscribit quod in Altari sint offerentes. De hoc loquitur S. Dionysius cap. 5. *Ecclesiasticæ Hierarchiæ*, S. Iustinus Martyr, Tertullianus lib. *de præscriptione* cap. 4. S. Epiphanius epist. ad Ioannem Hierosolymitanum, S. P. Hieronymus Dialogo contra Luciferianos, qui supponunt ut rem certissimam apud Catholicos omnes, solum Sacerdotem posse Eucharistiam conficere. Hilarius Sardus inquit: *Cum Diaconus de Ecclesia recesserit; neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos, & Presbyteros non habens Ecclesia, & non est quæ non habet Sacerdotes*. Idem S. P. Hieronymus epist. ad Evangelum de quodam Diacono sese præferente Presbyteris, ait: *Quis patiatur, ut supra eos se tumidus*

Diaconus efferat ad quorum preces corpus, sanguisque Christi consecratur? A sæculo vero V. quo obiit S. P. Hieronymus usque ad præsens tempus Ecclesia tum Orientalis tum Occidentalis semper credidit solos Sacerdotes pollere potestate Eucharistiam consecrandi seu conficiendi, nec unquam passa est, Diaconos, aut alios inferiores Clericos hoc ministerium sibi usurpare, eo quod nullam cognoverit in eis potestatem ad illud exercendum, utpote quod solis Sacerdotibus, & Episcopis ex divina Christi institutione fuerit concessum, & non Diaconis, qui sunt proximiores Clerici Sacerdoti, ut ipsum nomen Diaconi non obscure demonstrat; quia cum Sacerdos dicatur a sacrificando, utpote qui consecrat & sacrificat, sicuti ait S. Isidorus lib. 7. *Etymologiarum* cap. 12. & extat in cap. *Sacerd. de consecr.* dist. 2. num. 1. Diaconus sic appellatur a verbo græco, quod latine vertitur *Minister*, quia eius munus est Sacerdoti consecranti inservire. Idcirco in Liturgiis græcis Diaconus iubetur gerere sanctam oblationem, idest munera consecranda: Et in antiquo Ordine Romano pariter suscipere oblata de oblationario, inservire Sacerdoti rem sacram peragenti, & aliquando etiam Eucharistiam dispensare. Quoad secundum vero, idest Eucharistiæ dispensationem, certum est, quod sicut Christus Dominus, qui Eucharistiam instituit, eam etiam dispensavit Apostolis, ita etiam exemplo ipsius institutoris patet, Sacerdotem, qui eam consecrat in persona Christi, esse ordinarium Ministrum etiam pro Sacramento hoc in eadem Christi persona dispensando: & hoc patet ex citatis verbis Christi Domini: *Hoc facite in meam commemorationem*, idest non solum consecrando, sed consecratum Sacramentum fidelibus ministrando. Quod iste sit sensus huius textus divinæ Scripturæ perpetua comprobat Ecclesiæ traditio, quæ semper agnovit Sacerdotem ordinarium Ministrum non solum pro consecrando, sed etiam pro dispensando fidelibus venerabili Eucharistiæ Sacramento. Hinc advertit Concilium Trid. sessio. 13. cap. 8. morem semper fuisse in Ecclesia, *ut laici a Sacerdotibus communionem reciperent*.

Diaconus est Minister extraordinarius ad dispensandam S. Eucharistiam.

Diaconus vero tamquam Ordini Sacerdotali proximus, & aliquo modo de Sacerdotis officio participans, est Minister extraordinarius pro publica sacræ Eucharistiæ dispensatione, urgente tamen necessitate, iussu, ac delegatione Episcopi, aut etiam Sacerdotis, sicuti olim factum fuisse habetur quando opus erat, maxime ubi maior erat populi frequentia, & potius ipsis committebatur dispensare, ut quidam volunt, Sanguinem, quam Corpus Christi. Hæc tamen differentia, quam urget S. Thomas parte 3. quæst. 82. art. 3. non invenitur in sacris Canonibus fundata, utpote qui utriusque dispensationem Diaconis concedant. Nunquam tamen Eucharistia a Diacono dispensanda est Sacerdotibus, ut habetur ex can. 8. Concilii Nicæni. Cum tamen talis usus non amplius apud nos vigeat, imo in tanta Sacerdotum frequentia scandalum movere posset, facultas expectanda est a solo Episcopo, nisi forsitan urgeat gravis necessitas, puta si Viaticum deferendum esset ad periculose decumbentes absente Presbytero.

Clerici inferiores possunt quidem esse extraordinarii Ministri Eucharistiæ pro dispensatione privata urgente gravi necessitate; hoc tamen non possunt in publico cœtu, & solemniter. Hoc primum patet ex Adone, qui in suo Martyrologio refert, Therscitium Acolythum Sacramentum Corporis Domini deferentem a Paganis occisum fuisse, quia noluerit sancta eis prodere. Quoad secundum autem habetur ex usu & praxi Ecclesiæ, quam afferunt S. Cyprianus *de lapsis*, Acta passionis S. Laurentii, Concilium Arelat. primum, Nicænum primum, & Carthaginense quartum, in quibus munus illud non aliis Ministris tribuitur, nisi Diacono; quin & Concilium Laodicænum sub S. Sylvestro ita statuit can. 15. contra Subdiaconos: *Non oportet Subdiaconos panem dare, vel calicem benedicere*.

Ministrare sibi Eucharistiam potest Sacerdos celebrans, ut definitum fuit, ac statutum a Concilio Trid. sess. 13. cap. 8. *Laici a Sacerdotibus communionem accipiant; Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*; & hoc probatur tum ex ipsius Christi exemplo, qui seipsum communicavit, ut habet S. Chrysostomus homil. 83. in Matthæum, & S. P. Hieronymus quæst. 2. ad Hebidinum ubi vocat Christum *convivam, & convivium*; tum ex usu constanti universalis Ecclesiæ, qui ab Apostolis descendere credendus est. Item Sacerdos non celebrans in ægritudine seipsum communicare debet, si nullus adsit nisi Diaconus. Ita docet Suarez, Durandus. Imo idem posse Sacerdotem docet Suarezius, diebus solemnioribus, dummodo absit scandalum.

Quamvis ob graves urgentesque rationes indulserit Ecclesia antiquitus, præcipue sæviente persecutione, ut laici Eucharistiam in proprias domos deferrent, & Monachi in de-

desertum; & hisce etiam post redditam Ecclesiæ tranquillitatem, ut eam propriis manibus sumerent; cum tamen a pluribus sæculis eædem rationes cessaverint, hinc remota fuit talis consuetudo, imo per Conciliorum decreta vetita, præcipue a Trid. sess. 13. cap. 8. cit. ubi declarat retinendum morem, quem dicit descendere ab Apostolis, ut laici a Sacerdotibus communionem recipiant. Ab hac disciplina dispensatum fertur sæculo 16. cum Maria Scotorum Regina, quæ in carcere detenta, & morti proxima Eucharistiam quam apud se detinebat, sibi per seipsam ministravit. Sed de hoc fusius quando de ritibus istius Sacramenti.

Quid de simplici Sacerdote circa ministrationem S. Eucharistiæ.

Etsi quilibet simplex Sacerdos vi potestatis Ordinis Eucharistiam ministrare possit, quia tamen Pastoris est pascere suum gregem; hinc Sacerdotes qui Pastores non sunt animarum, nequeunt Sacramentum hoc nec alia sine Pastoris licentia cuipiam ministrare. Communiter tamen talis licentia præsumitur 1. cum admittitur Sacerdos ad sacrificandum: nam optat Concilium Trid. sess. 22. cap. 6. ut in singulis Missis fideles adstantes communicent. 2. Cum ex privilegio in aliquibus Oratoriis asservatur sacra Eucharistia distribui potest fidelibus etiam extra Missæ actionem; ad hoc enim servari permittitur. Dixi *communiter*; nam 1. non licet nisi Pastori ministrare Viaticum, aut alio Sacerdoti ab ipso deputato. Et hæc exceptio habetur expresse in Regularium privilegiis. Imo hoc ipsis inhibitum est sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ Summo Pontifici prima Clementina; *Religios. de privileg.* 2. Infantes non sunt admittendi prima vice ad sacram Synaxim sine iudicio, & consensu Pastoris, iuxta disciplinam, quæ ubique viget, & servatur, cum cæteroquin periculum sit, ut admittantur ignorantes prima fidei rudimenta, vitæque Christianæ regulas, ac necessarias dispositiones ad Sacramentum digne suscipiendum: nam sicut iam patet experientia, plebæi nisi mediante hac disciplina induci possunt ad ista perdiscenda. Item vetitum est privilegiatis ministrare Eucharistiam die sancto Paschatis, ita ut vel nulla est Bulla Nicolai V. tollens talem exceptionem, vel ut aliqui volunt, non est usu recepta. Verum cum multi Episcopi prohibitionem hanc extendant a Dominica Palmarum ad Octavam Paschatis inclusive; dubitari nequit, quin huic disciplinæ faveat Clementina contra Regulares, qui sine iurisdictione in tali casu communionem laicis administrant. Nihilominus tamen in Italia hæc disciplina non viget respectu eorum, qui Eucharistiam sumunt, non ut debito Paschalis communionis satisfaciant, sed intuitu solummodo devotionis, quia hæc talis ministratio non est vetita. Cæterum privilegiati pro adimplendo præcepto Paschalis Communionis Eucharistiam ministrare nequeunt vagis & peregrinis, qui nullam habent Parochiam, quia ii sortiuntur Parochiam, ad quam devenerint, idcirco nec hisce possunt ministrare Viaticum in lethali ægritudine, & extremam Unctionem: nam hoc semper spectat ad Parochum, vel ad eius deputatum. Et cum præceptum de Paschali Communione semper urgeat, qui tempore præscripto non satisfecerunt, remittendi sunt ad suum Parochum, si in anni tempore ad alium accedant.

De Parocho quoties S. Eucharistiam suo gregi ministrare debeat.

Circa tempus, quo Parochus Eucharistiam suo gregi ministrare teneatur, certum est teneri non solum cum urget præceptum communionis sub tempore Paschatis, ægritudinis, pestis, & persecutionis propter mortis periculum, in quo fideles versantur, sed etiam quotiescumque rationabiliter petant: Et quia Pastoris est subministrare proprio gregi non necessaria tantum, sed etiam utilia, *in pascuis uberrimis pascam eos* legimus Ezechielis 34. & cum intentio sit piæ Matris Ecclesiæ ut fideles frequenter eo saluberrimo, ac pretioso pane reficiantur; evidenter patet, requirere a Pastoribus, ut spiritualem suorum subditorum famem pietate vere materna saturent, ne gemere habeat sancta Ecclesia mater: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*. Thren. 4. Tandem quia sacra Eucharistia est medium tametsi non absolute, saltem secundum quid, ut proxime dicetur, necessarium ad perseverandum in gratia, ad tentationes vincendas, & peccata vitanda, ut advertit Concilium Trid. sess. 13. cap. 2. Hinc factum fuit quod probati Pastores qui hactenus in Ecclesia floruere, non timuerunt se exponere mortis periculo, ut hoc valido adminiculo fideles munirent, ac recrearent.

Non licet extra casum ministrandi Viaticum periculose decumbenti, deficientibus minoribus particulis detrahere partem maioris quæ in celebrando est consecrata, si communis ex sola devotione petatur, quia hoc esset contra Ecclesiæ praxim.

§. XXI.

§. XXI.

De subiecto Eucharistiæ, idest de personis capacibus huius Sacramenti.

Quia baptismus est ianua Sacramentorum, quatenus homo per ipsum Ecclesiam ingreditur, & membrum eius efficitur, ac proinde hoc mediante ius, seu actionem acquirit participandi de bonis omnibus, quæ Ecclesia fidelibus suis dispensat, atque communicat, præcipua quorum sunt Sacramenta; hinc omnes & soli homines baptizati ac viatores sunt subiectum capax Sacramenti Eucharistiæ; illius vero fructus nonnisi qui cum debitis dispositionibus ad hoc accedunt. Dixi *homines baptizati*, quia baptismus se habet per modum potentiæ passivæ ad recipienda alia Sacramenta. Dixi *soli baptizati*, quia non baptizatus, etiamsi catechumenus sit, caret potentia necessario ex Dei institutione prærequisita ad alia Sacramenta suscipienda: reciperet enim nondum initiatus Corpus Christi; sed materialiter, sicuti recipitur in pyxide. Dixi *viator* quia Sacramenta non sunt instituta nisi pro viatoribus, ac ideo Sacra Eucharistia dicitur etiam Viaticum, quia cibus est viatorum; quæ ratio movit Concilium Carthag 4. cap. 6. Antisiodorense anno 563. cap. 12. Trullanum can. 83. ad damnandum abusum dandi sacram Eucharistiam corporibus defunctorum. Dixi tandem *Sacramenti*, quia eius fructum nonnisi iusti percipere possunt, ut melius res explicabitur, ubi de requisitis dispositionibus agemus.

Solus homo viator baptizatus capax est S. Eucharistiæ.

Tres autem modos notat Concilium Trid. iuxta doctrinam SS. Patrum sess. 16. cap. 8. sumendi hoc Sacramentum, nempe *Sacramentaliter* tantum, ut fit in iis qui indisposita conscientia accedunt: ii enim Sacramentum solummodo recipiunt, non fructum Sacramenti. *Spiritualiter*, & hoc de iis intelligitur, qui voto, non re panem hunc cœlestem suscipiunt, fide tamen viva, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & utilitatem sentiunt, ac gustant. *Sacramentaliter* tandem *simul & spiritualiter*, & ita illud suscipiunt qui virtutum ornatu ad huius divinæ mensæ participationem accedunt. Unde cum hi vivi sint in gratia, spiritualem alimoniam, ac nutritionem ex hoc divino pane recipiunt: Quod cum solis spiritualibus viventibus conveniat, & pro iisdem pariter fuerit institutum, ideo Eucharistia Sacramentum vocatur vivorum. Quare ratio huiusce Sacramenti difficultatem movet inter Theologos, num improbi homines, idest sceleribus inquinati procul ab Eucharistica mensa arcendi sint; & cum varia sint genera hominum, quibus aliquando concessa fuit, denegata aliquando huius Sacramenti participatio, de iis quoque distincte inquirendum erit. Et hi sunt parvuli, energumeni, amentes, surdi ac muti a nativitate, damnati ad mortem, qui post vitam contaminatam sine emendatione ad extremum vitæ perveniunt. Cæteroquin licet verum sit ministrandam non esse sacram Eucharistiam omnibus his quos recensuimus in explicanda sententia de subiecto capace huius Sacramenti; tamen in primis observandum est, quæ sit Ecclesiæ disciplina, quæ accedentium dispositiones, quæve circumstantiæ in iis, qui accedunt.

Tres modi sumendi S. Eucharistiam.

§. XXII.

De malis, sceleribusque inquinatis.

Nota nomine mali hic non intelligi illos, de quibus ait Christus Dominus Matthæi 7. *Si vos cum sitis mali &c.* Nam in tali sensu omnes mali sumus propter quotidianas offensiones, in quas incurrimus; sed eos qui reipsa sunt in affectu peccati mortalis, absque eo quod nullatenus abhorreant ac detestentur suorum flagitiorum inquinamenta. Licet ut refert D. Thomas 3. part. quæst. 80. art. 3. quidam ex antiquis opinarint Corpus Christi nequidem sacramentaliter sumi a peccatoribus actuali affectu suorum scelerum illaqueatis, ut postea sensit Ioannes Wicleffus quodlibeto apud Thomam Waldensem tom. 2. *de Sacramentis* cap. 60. indubie tamen tenendum cum Sancto Thoma, omnibusque Scholis, Corpus Christi vere sumi in Sacramento Eucharistiæ non tantum a bonis, verum etiam actualiter malis, & peccatoribus; illud enim sumpsit cum aliis Apostolis etiam impius Iudas, Marci 14. & *biberunt de illo omnes*; & Christus Dominus porrigens omnibus suis discipulis, inter quos erat ipse Iudas, ait: *Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum*; & hoc etiam comprobatur testimonio Apostoli 1. Corinth. 10. ubi monet fideles, ut vitent idololatriam, quia nemo potest bibere calicem Domini, & calicem dæmoniorum: ait enim: *Non potestis bibere calicem Domini, & calicem dæmoniorum*; & proximo cap. vers. 27. indigne communicantes appellat reos Corporis, & Sanguinis Domini; nec his opponitur cap. *Qui discordat dist. 2. num. 65.* ubi sic habetur: *Qui discordat a Christo non manducat car-*

Qui nomine mali intelligantur.

carnem eius: Nam ibi intelligitur indignum non manducare Christi carnem spiritualiter, & quoad effectum Sacramenti, qui est habere Christum permanentem; non autem quoad veram Sacramenti sumptionem & manducationem.

Quando S. Eucharistia peccatoribus deneganda, & quando ministranda.

An vero liceat dare sacram Communionem peccatori eam petenti, vel eo omnino deneganda sit, ut præceptum Domini innuere videtur Matthæi 7. *Nolite dare sanctum canibus*, & Matthæi 15. *Non est bene sumere panem filiorum, & mittere canibus*: pro resolutione, ac explicatione quæstionis distinguendum est, nempe, aut peccator publicus est, & manifestus, aut peccator est occultus; idest aut notorium est eius crimen, aut secretum: item aut petit in publico, aut in loco occulto; manifesti autem dicuntur peccatores, & notorium eorum crimen, vel per evidentiam facti, ita ut nulla tergiversatione celari, aut excusari possint; cuiusmodi sunt publici usurarii, histriones, & meretrices; vel per evidentiam iuris, ut si peccatum confessum fuerit coram Iudice, aut alteri publicæ personæ ad hoc specialiter delegatæ, aut per iudicium cap. *quæsitum est*, & cap. *Tua nos*. Peccatori publico, qui non egit pœnitentiam, sive private, sive publice communionem petat, semper deneganda est, quia Christus Dominus ita præcepit Apostolis, ut habetur Matthæi 7. *Nolite sanctum dare canibus*, & 15. *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Canes iuxta Chrysostomum hom. 4. in Matth. sunt homines perditissimi & in impietate viventes immedicabili. Nulla enim fit petenti iniuria, quoniam nec infamatur, cum iam talem notam a propriis criminibus accipiat, nec iure suo defraudatur, cum in tali statu ius non habeat ad percipiendum Christi corpus. Item deneganda est etiam ex parte Ministri, ne ipse quoque reus fiat cooperando alterius culpæ, nempe communione indignus. Eadem vero lege, ac conditione obstringuntur etiam excommunicati publice denunciati & ex Decreto Innocentii XI. etiam mulieres accedentes ad altare habitu ad lasciviam composito. Quod si peccator ita laboret infamia, ut tergiversatione crimen excuset, consulendus est Episcopus. Ita Estius, Habertus &c.

Si crimen vero sit occultum, & peccator occulte petat & absque ullis testibus, deneganda est communio ob rationes paulo ante adductas in præcedenti resolutione. Excipiunt tamen communiter Theologi contra S. Thomam in 4. dist. 9. art. 5. quæst. 1. nisi Sacerdos ex sacramentali confessione peccatum cognoverit; quia Eugenius Papa cap. *Si Sacerdos de offic. Iud. ordin.* ait: *Si Sacerdos sciat pro certo aliquem esse reum alicuius criminis, vel si confessus fuerit, & noluerit emendare . . . . tamen non nominatim potest eum removere a Communione, quia non ut iudex scit, sed ut Deus; sed debet eum admonere, ne se ingerat, quia nec Christus Iudam a communione removit*. Ita 1. Decretalium tit. 31. cap. 2. Et quidem confessionis sigillum talem exigit cautelam, & maxima cautela adhibenda est, ne peccatorum confessio in contemptum invidiamque trahatur. Hanc sententiam secuti sunt Gabriel, Sylvius, Navarrus, Suarez, imo ipse D. Thomas deprehenditur ex art. 6. quæst. 80. non stetisse in sententia, quam iunior tenuerat in 4. Nam ibi laudat, ac approbat auream S. Augustini regulam ex ult. hom. inter 50. nunc sermo 351. *Nos a communione prohibere quemquam non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico, vel sæculari nominatum, atque convictum*. Sed regula S. Augustini est ex omnium consensu de peccatoribus occultis, qui publice petunt, quorum famæ est consulendum. Sed saltem monendus videretur qui minus ex malitia quam ex simplicitate Eucharistiam sine teste peteret; nam constat experientia rudiores expleta confessione pro more ad sacram mensam pergere, non attendentes an absoluti fuerint, necne: in quo casu, ubi supponitur nullum periculum esse infamiæ, potest Sacerdos quærere ab huiusmodi homine num absolutionis beneficium consecutus fuerit. Habertus.

Quid in casu peccatoris occulti publice petentis.

Quod si peccator occultus, & notus non plusquam per confessionem peccator, publice petat, sine ulla controversia non est ei deneganda communio, quoniam in faciem Ecclesiæ non constat ipsum ius suum amisisse: Ita S. Thomas in 4. dist. 9. quæst. 1. art. 5. Nam quando etiam Minister ut peccatorem eum agnosceret, docet cit. Pontifex Eugenius, quod non ut iudex, sed ut Deus agnosceret, ac proinde sicuti Christus Dominus docuit suo exemplo, quando sciens ut Deus Iudam peccatorem, adhuc sanctissimum suum corpus & sanguinem simul cum aliis discipulis ei præbuit; ita Sacerdos sciens ex confessione, ac proinde ut Deus petentem Sacram Synaxim conscientiam crimine maculatam habere, nullatenus illam ei denegare debet, nec potest: nam iuxta regulam præcitatam S. Aug. hæc fuit semper Ecclesiæ praxis. Ex huiusmodi enim

enim repulsa iniuste læderetur proximi fama, ad quam tuendam ius habet, quando crimen eius est occultum. Praxis enim Ecclesiæ magnam redolet prudentiam, quia hoc cavet ne pax in ipsa turbetur, & viam gravioribus scandalis recidit, quæ alias sequerentur, ut inimicitiæ, rixæ, contentiones, & Sacerdos suspicaretur hoc agere infenso animo, ac simulato, & sæpe etiam contingeret aliquem hoc prætextu privatas ulcisci iniurias.

Nec secus licet ullatenus consulere honori huius venerabilis Sacramenti, & impedire novam sacrilegii culpam in occulto peccatore publice petente, qui iam propter scandalum repelli nequit, ei particulam non consecratam præbendo, quod communissime docent Doctores cum S. Th. quæst. 80. art. 6. ad 2. nam hic esset error peior priore. Et primum quia Sacerdos quantum in se est, in tali casu adstantes, & ipsum etiam occultum peccatorem idololatriæ periculo exponeret, & quia admitti non debet hæc compensatio, ut faciamus aliquid mali, ne aliud gravius malum fiat, ut ait S. Aug. quæst. 42. In Genes. Præterea quia non impeditur ea ratione sacrilegium accedentis animo, & voluntate iam commissum, nec iniuria Domino illata. Tandem quia in cap. *de homine* lib. 3. Decretalium tit. 41. *de celebrat. Missæ* habetur: *Impie se gereret Sacerdos, qui propter sui facinoris conscientiam Missam celebrare, se fingit, ac suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem, & vinum tantummodo pure sumit.* Et ibi additur ratio, cum falsa sint abiicienda remedia, quæ veris sint periculis graviora. Juveninus, P. Berti &c.

§. XXIII.

De pueris aliisque usu rationis carentibus.

De more qui olim viguit mini. strandi S. Eucha. ristiam infan. tibus.

Habetur, seu legitur, praxim viguisse in Ecclesia usque ad 12. sæculum non alias sextum, ut vult Maldonatus in cap. 6. Ioannis, concedendi sacram Eucharistiam infantibus, ut de III. sæculo testatur S. Cyprianus tract. *de lapsis* de IV. S. Ambr. lib. *de initiandis* cap. 8. de V. S. Aug. ep. 217. alias 107. ad Vitalem, de VI. S. Greg. Magnus lib. *Sacramentorum*, de VII. Concilium undecimum Toletanum; de VIII. Ordo Romanus tit. *de Baptismo*, & sic alibi de aliis 4. sæculis, & præcipue in D. Thoma, qui obiit anno 1274. Hic 3. part. quæst. 70. art. 9. docet iuxta usum sua ætate confirmatum pueris recenter natis danda non esse sacra Mysteria, licet Græci contrarium servent. Hac sua praxi, & disciplina persuasum fuisse notatur veteribus, infantes aptos esse cum fructu sacræ Eucharistiæ & probationem, quam exquirit Apostolus ad huius Sacrati cibi manducationem, illis solummodo necessariam esse, qui alicuius mortalis culpæ sint conscii, ut sunt adulti, & neutiquam parvuli. Mutata tamen fuit in Ecclesia Occidentali post sæculum 12. disciplina erga infantes, & prorsus abrogatus mos ac praxis eis ministrandi sacram Eucharistiam, tametsi per baptismum facti sint iusti, ac ideo capaces suscipiendi hoc Sacramentum, & fructus eius. Iustis tamen de caussis immutata fuit disciplina, ac vetitum dare infantibus sacram Synaxim, quod probavit Trid. Synodus, contrariumque usum firmavit cap. 4. & can. 4. sess. 21. Nec Ecclesiæ iudicium est reprehendendum, nec ob contrariam disciplinam fovenda sunt schismata: Non enim una fuit ratio quare huiuscemodi praxis immutata fuerit; & 1. quod infantuli non percipere valeant quid sumant, carentque devotione tam necessaria ad religiosam sacræ Eucharistiæ susceptionem, ac ideo in re iam ad salutem non omnino necessaria prævalere debet reverentia tam venerabilis Sacramenti augmento illi gratiæ, cuius defectu nullum parvuli pro spirituali eorum salute detrimentum patiuntur. Item quia non facile speciem panis percipere, & digerere valent parvuli, & cum illis præberetur species vini semper erat periculum alicuius irreverentiæ huic Sacramento indebitæ, nempe vel quod aliqua pars sanguinis extra os pueri effunderetur, vel quod sumptum evomerent. Tandem censeri potest a recentiori Ecclesia hoc factum fuisse, ut reprobetur hac nova praxi eorum sententia, qui volunt pueros baptismate regeneratos absque Eucharistia salvari non posse.

Sæculo 12. mutata fuit in Eccle. sia O.ci. dentali disciplina dandi S. Euchari. stiam pueris ante u. sum ra. tionis.

Circa eos vero qui usu rationis carent, observandum quod vel perfecte carent, ut sunt amentes, vel imperfecte, ut semifatui Amentes vel nunquam usum rationis habuere, idest illorum amentia, est perpetua seu a nativitate, vel aliquando sui compotes fuerunt, hoc est eorum amentia non est a nativitate, & perpetua. Si amentia perpetua sit, certe iis qui hac laborant, non est concedenda sacra Eucharistia, nam isti habendi sunt pro infantibus. Si vero non sunt perpetuo amentes, ut habeant lucida intervalla, hæc attendenda sunt, ut Sacramentum hoc illis ministretur; & si non habeant hæc inter-

Quid de Euchari. stiæ ad. ministra tione amenti. bus.

ter-

tervalla, vel ita brevia sint, ut non vacet tempus eos communicandi, si dum usu rationis pollebant aliquam erga hoc Sacramentum venerationem devotionemque exhibuerint, saltem in morte privandi non sunt sacro Viatico, dummodo tamen laudabilem vitam duxerint, aut saltem signa pœnitentiæ dederint; ex can. 76. Concilii IV. Carthag. inserto 2. parti Decretalium 26. quæst. 6. cap. *his qui pœnitentiam*; quando tamen nullum sit periculum irreverentiæ, puta vomitus, aut expuationis. Nam si experientia constet adesse hoc periculum, quia Eucharistiam recenter acceptam plerumque expuerint, in hoc casu consulant Pastores reverentiæ, & securitati Sacramenti prius immittendo in os infirmi, qui rationis compos non est, formulam non consecratam. Sic Habertus, & P. Berti. Qui autem carent usu rationis imperfecte, & dicuntur semifatui, consultius est eos non admittere frequenter ad participationem corporis Christi, ne Sacramenti dignitas vilescat; sed urgente præcepto in Paschate, & mortis articulo denegari non debet, cum hi habeant sufficientem capacitatem, ut necessariam dispositionem præmittere valeant. Tournely, Iuveninus, Habertus &c.

§. XXIV.

De energumenis, surdis, ac mutis a nativitate.

Energumeni ii dicuntur, qui ab immundis spiritibus oppressi sunt, ac vexati. Duo autem sunt istorum genera. Quidam perpetuo agitantur, alii lucidis quibusdam fruuntur intervallis. Energumeni primævis Ecclesiæ sæculis non admittebantur ad Eucharisticam communionem, nisi urgente mortis periculo, in quo casu eis concedebatur, vel ipsi de purgatione sui sollicitati Clericorum monitis obsequebantur. Ex veteri Ecclesiæ disciplina, quæ eos tempore oblationis a fidelibus separabat Diaconi iussu, qui post exitum catechumenorum alta voce clamabat: *Exite energumeni*, sicuti docent antiquæ Liturgiæ; non eadem erat conditio cuiuscumque energumeni: Nam qui ita a maligno spiritu exagitabantur, ut subiecti essent diuturnæ perturbationi, ii erant qui tempore oblationis ab aliis fidelibus per Diaconi intimationem separabantur; & de istis loquitur Concilium Eliberit. can. 9. & 37. ubi additur, *qui ab erratico spiritu exagitabatur*. Illis vero, qui lucida habebant intervalla, idest quos non semper malignus spiritus exagitabat, his inquam dum actu liberi erant a maligna exagitatione communio permittebatur, sicuti habetur in alio can. eiusdem Concilii Eliberitani, in quo vexatis a spiritibus immundis communionem permittit; qui canones cum ad invicem sibi contradicere nequeant, intelligendi sunt de duplici energumenorum specie. Quando tamen alter canon non esset intelligendus de energumenis mortali morbo correptis, ut notat P. Berti. Nova tamen disciplina, seu subsequentibus sæculis energumeni indistincte admittuntur ad sacram communionem, quandocumque accedant, quando visi sunt, ac videantur accedere cum fructu & reverentia ad eam dispositi. Et huic disciplinæ, ac novo usui favet, ac concordat Concilium primum Arausicanum an. 441. can. 14. in quo dicit, energumenos iam baptizatos curantes de sua purgatione solicitudini Clericorum esse tradendos, ac eorum monitis obtemperantes omnino communicandos, ac virtute Sacramenti muniendos ab incursu dæmonis, a quo infestantur. Habentur enim varia exempla multorum, qui virtute sacræ communionis a dæmonis infestatione liberati fuere. Pater Berti.

Vetere Ecclesiæ disciplina circa energumenos.

Nova Ecclesiæ disciplina de Eucharistia ipsis ministranda.

Surdis, ac mutis a nativitate, licet sint capaces percipiendæ cum fructu Eucharistiæ, si nulla culpa lethali obstringantur, ex disciplina tamen Ecclesiæ, quando nullum præseferant huius Sacramenti desiderium, & fidem suam, ac pietatem nullatenus exprimere, seu significare sciant, ac valeant, deneganda est Eucharistia. Non ita vero, si subito ob aliquam infirmitatem obmutescant; *subito obmutescentes* (ait Concilium Arausicanum primum can. 12.) *baptizari, ac pœnitentiam suscipere possunt, ac ideo etiam sacram Eucharistiam, si voluntatis eius aut præteritæ testimonium aliorum verbis habeant, aut præsentis in suo nutu*. Imo non est deneganda etiam mutis, ac surdis a nativitate, & in hoc omnes conveniunt, quando hi peccata vitare satagant, atque in virtute proficere, pœnitentiæ quoque, ac devotionis signa præbeant; quæ ut exhibeant, invigilare debet parentum, ac Pastorum pia solicitudo. Nam tametsi fides nonnisi per auditum suscipiatur, ut monet D. Paulus Rom. 10. S. tamen Augustinus agnoscit lib. *de dono persever*. cap. 19. quibusdam licet paucissimis donatum fuisse, ut nullo homine sibi prædicante, per ipsum Dominum, vel per angelum cœlorum doctrinam salutis accipiant, & S. Thom. in 3. dist. 2. quæst. 4. ait: *in iis quæ sunt necessaria ad salutem*, *nun-*

De surdis & mutis circa eorum admissionem ad Eucharisticam communionem.

nunquam Deus homini quærenti suam salutem deest, vel deficit ex culpa sua : Unde explicatio eorum quæ sunt ad salutem vel divinitus providetur homini per prædicatorem, sicut patet de Cornelio Actor. 10. vel per revelationem. Quod si dubitetur de eorum dispositionibus consulatur Episcopus. Habertus, Tournely.

§. XXV.

De condemnatis extremo supplicio.

Circa malefactores ultimo supplicio afficiendos variat Ecclesiarum stylus, seu disciplina. Aliquando enim iis denegata fuit sacra Eucharistia, præcipue in Hispania, & Gallia, ut habemus ex Synodo Rhemensi anno 630. Imo ante annum 1396. denegabatur ibi eiusmodi reis etiam sacramentalis absolutio, ut constat ex Morino lib. 10. *de pænitentia* cap. 4. ubi habetur hunc morem abrogatum fuisse a Carolo VI. ann. 1396. Verum usus hisce denegandi sacram Eucharistiam adhuc in Gallia perseverat & in Hispania, quamvis dicat Sylvius in 3. par. quæst. 80. in Hispania obtinuisse contrarium usum. In Italia autem, & in Germania certum est hoc Sacramentum præberi ultimo afficiendis supplicio, & tametsi morem suum defendant Galli eo quia aiunt, hi non detestantur sua scelera, nisi timore supplicii, unde merito dubitatur, an sint capaces sacramentalis absolutionis, quæ tamen nunc etiam eis benigne conceditur, & quia accepto mortis nuntio ita consternantur, ut destituti appareant rationis usu; varia nihilominus momenta persuadent Italis & Germanis, iisdem denegandam non esse sacram Synaxim. Et hoc constat ex cap. *quæsitum* 13. quæst. 2. num. 30. ubi definitur *qui pro suis sceleribus in patibulis suspenduntur, communionem in fine secundum canonicum iussum dandam* esse. Idem habetur in can. 27. Concil. Mogunt. ann. 847. can. 80. & in aliis etiam Wormacensi ann. 868. Triburiensi ann. 895. In his enim omnibus Synodis statuitur suspendendis dandam esse sacram communionem, dummodo pœnitentiam gerant.

§. XXVI.

De hominibus scelestibus qui tempore mortis pœnitentes se præseferunt.

Non secus ac de supplicio afficiendis, etiam circa perditos homines qui ad mortis extrema pœnitentiam perducunt, dum tamen sunt adhuc in rationis usu, non semper fuit eadem in Ecclesia, nec in omnibus Ecclesiis conformis disciplina. Nam primis Ecclesiæ temporibus fuit aliquantum severior circa propositum casum rigor disciplinæ. *Observantior prius*, inquit Innocentius I. epist. e. ad Exuperium Tolosanum Episcopum, *durior posterior interveniente misericordia inclinatior*. In Hispania Concilium Eliberitanum reis quorumdam graviorum criminum communionem denegabat etiam in mortis articulo, can. 1. 2. 3. 6. 7. & in aliis. Verum quidem est, quod primævis temporibus nomine communionis intelligebatur societas cum fidelibus, sed quibus hæc societas denegabatur, denegabatur simul Eucharistiæ participatio. In Africa ante S. Cyprianum aliquando pax, idest reconciliatio, & sacra communio denegabatur mæchis, seu adulteris, ut testatur S. Martyr ep. 21. ad Antonianum, quem rigorem anterioris disciplinæ ipse S. Cyprianus temperavit in Concil. habito cum suis Episcopis; sed nihilominus mos aliquando invaluit, ut qui pœnitentiam in decursu vitæ suæ non egissent, si in mortis articulo Ecclesiæ reconciliari postularent, a spe communionis, & pacis repellerentur, ut S. Cyprianus memorat in cit. ep. & hæc severitas Galliæ quoque fuit in usu, ut ex Conc. Arelat. anno 314. can. ult. Disciplina tamen adeo durior non ubique recepta erat, nec in eisdem Ecclesiis constans fuit ac diuturna, ut patet ex Concil. præcipue Carthag. IV. Nicæno gener. ann. 325. can. 18. quæ temperarunt hanc severitatem, & iusserunt, huiuscemodi obstinatis peccatoribus, si tempore eorum mortis pœnitentiam petierint, etiamsi ante Sacerdotis adventum oppressi ab infirmitate obmutuerint, vel in phrenesim inciderint, dummodo adsit qui testetur se audivisse eos pœnituisse, ac pœnitentiam seu reconciliationem petiisse, & morituri credantur, eis, inquam, dandam esse pœnitentiæ reconciliationem, & sacræ Eucharistiæ participationem. Quare hæc disciplina statuta ab hisce duobus Conciliis de danda reconciliatione, & sacra Synaxi in extremo vitæ periodo peccatori, qui tunc solum pœnituit, ac sacramentalem petiit reconciliationem, & sacræ Eucharistiæ viaticum, tandem invaluit in Ecclesia, ut morem hunc, excepta nunc Gallia quoad Eucharistiæ participationem, fere omnes aliæ particulares Ecclesiæ sequantur, & hoc est consonum non solum cit. Conciliis Carthag. IV. & I. gener. Nicæno, sed etiam Agathensi

Explicatur vetus, & nova disciplina Ecclesiæ circa talespœnitentes.

thensi anno 406. can. 15. in quo sic legitur: *Viaticum omnibus in morte positis non est negandum*; iudicio & doctrinæ Gregorii III. qui ep. *ad Bonifac.* num. 7. scribit, quæ ab Ivone inserta sunt Collectioni Canonum part. X. cap. 179. *De iis vero, qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occiderint dicimus, ut toto vitæ tempore communionem non suscipiant, nisi in suo exitu pro viatico.* Tandem Innoc. III. cap. *quod in te* lib. 5. Decretalium tit. 38. *de pœnitentia* concessit, ut etiam tempore interdicti Clericis & laicis *detur viaticum in extremis*, licet hoc Decretum, ut notat eruditissimus P. Berti desideretur in epist. Innocentiis editis a Sirleto & Bousqueto.

§. XXVII.

De Mortuis.

Mos fuit aliquando, ut ex historiis colligitur, dandi Eucharistiam mortuis, aut cum ipsis eam sepeliendi, & præcipue hoc usitatum fuit cum Episcopis, collocando supra pectus ipsius vita functi sacram Eucharistiam, ut in notis Sacramentariorum Gregorii num. 680. demonstrat eruditus Menander ex Beda & Amalario Fortunato. Morem hunc repetit Lupus in 42. Trullanum ex variis rationibus, prima quarum est, ne cadavera e sepulchris eiicerentur, ut insinuatur ex exemplis adductis in Dialogis S. Gregorii; altera ne dæmones furerent in defunctorum corpora: tertia, quam etiam illustris. Albaspinæus lib. 10. observat cap. 9. nempe originem dedisse huic abusui fidelium simplicitatem, quæ ita intendebat providere, ut ii, qui in suo excessu e vivis sacram Eucharistiam non receperant iuxta leges ecclesiasticas, quibus cautum fuit ne quisque migraret e vita sine sacramentali Viatico, iuvarentur saltem ipsius præsentia, qua putabant aliquod salutis subsidium conferri defuncto ipsi tali modo concessa. Alii vero, ut Basilius, Pontius part. 1. variarum disputationum pag. 137. alteram afferunt caussam, ut scilicet hoc ritu communionis avocarentur homines a superstitione Gentilium, qui mortuis obolum imponebant ori, Acheronti pro ratis naulo persolvendum. Et equidem solebat sacra particula ori defuncti ingeri. Illius superstitionis complura habentur testimonia in Luciano Apuleio, aliisque Scriptoribus ethnicis.

Verum quæcumque sit caussa, ex qua huiuscemodi mos, seu potius abusus originem traxerit, certum est, quod cum redoleret irreverentiam tam venerabili Sacramento, abrogatus, & vetitus fuit ab Ecclesia per Conciliorum canones, & præcipue 6. Carthag. III. anni 397. 12. Antisiodorensis ann. 578. & 83. Trullani in Oriente; & defunctorum quieti satis consultum est benedictione cæmeteriorum, quæ Pontifex benedicendo munit signo Crucis, ne dæmon accedat, purgat lustrali aqua, ut mundentur ab omni spurcitiæ inquinamento, & immundorum spirituum insidiis, ac precatur in defunctorum depositione, ut donet eis Deus quietis sedem, & ab omni incursione malorum spirituum tutelam.

§. XXVIII.

De necessitate communionis Eucharisticæ.

Nota 1. communionis vocabulum non semper ab Ecclesiæ Scriptoribus eodem sensu, seu significatione usurpari. Nam aliquando tali utuntur nomine ad innuendam ut antea notavimus societatem & consortium fidelium; aliquando ad significandam Sacræ Eucharistiæ participationem, aliquando denique ad denotandum Sacrificium Missæ, necnon antiphonam quæ cantari solet, dum infra actionem ipsius Missæ communicant. *De varia acceptione vocabuli communionis.*

Communio accepta in primo sensu appellari solet communio ecclesiastica, qua interdum privantur qui aliquo graviori crimine obstringuntur, & hi tunc dicuntur excommunicati, & ad hanc communionem reducuntur etiam commemoratæ apud veteres idest communio *laica*, & communio *peregrina*, quæ imperite accipi consuescunt pro sola eucharistica perceptione, prout laicis, aut advenis distribuitur. Communio *laica*, ut supra iam attigimus erat pœna, qua clerici ob aliquod commissum crimen in ordinem, seu conditionem plebis redigebantur, seu expulsi erant extra ordinem clericalem, & inter laicos reputabantur, nec poterant communicare cum cæteris eiusdem ordinis, a quo expulsi erant, seu depositi. *Peregrina* vero illa dicebatur, quæ concessa erat ecclesiasticis, seu laicis cum litteris commendatitiis, quas *formatas* vocabant, extra propriam ecclesiam peregrinantibus, seu itinerantibus: hi enim communicabant cum cæteris sui ordinis tum in oratione, tum in Eucharistia, sed nullo fungebantur suæ dignitatis munere. Cæterum Sirmondus in hist. publicæ pœnitentiæ, & Albaspinæus lib. 1. *observat.* eam vocant communionem peregrinam, qua clerici ob aliquod facinus positi.

siti erant, ac collocati in hoc loco, ac statu, in quo poni solebant peregrini vagantes per alienas diœceseos sine litteris formatis seu commendatitiis. Nazianzenus, Pelusiota, Card. Bona lib. 1. rerum Liturgicarum cap. 3. n. 2. partem pro toto accipientes nomen communionis attribuunt toto, Sacrificium hoc communionem appellantes, cui Sacrificio fiat consecratio, & participatio Dominici corporis. Communio tamen de cuius proprietatibus agere hic statuimus, est perceptio corporis Domini in Sacra Eucharistia, cum in Decretis Conciliorum *communio Dominica* appelletur.

Nota secundo, quod inter proprietates Sacræ Eucharistiæ ipsius necessitas præcipuum locum tenet: unde examinabimus 1. num Sacræ Eucharistiæ perceptio in re, vel in voto sit ad salutem necessaria. 2. Utrum eius perceptio debeat esse frequens. 3. an recipienda sit sub utraque specie.

Nota tertio, necessitatem, sicuti iam alias notatur, in duplicem vulgo distingui a Theologis, nempe in necessitatem medii, & necessitatem præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate medii, sine quo ex divina institutione, vel in re seu actu, vel in voto explicito saltem percepto, finis, idest æterna salus obtineri nequit, & ita in ordine supernaturali necessaria sunt Sacramenta, Baptismi, & Pœnitentiæ tum ad vitam spiritualem habendam, tum ad eam per peccatum deperditam reparandam; non secus ac in ordine naturali cibus, & potus ad vitam corporis conservandam, quia eiusmodi media ex sui institutione continent, & conferunt eum gratiæ spiritualis effectum, qui per se adeo necessarius est, ut sine eo vita æterna consequi nequeat. Illud vero est necessarium necessitate præcepti tantum, quod necessarium est solum quia adest præceptum, cum res præcepta non sit de se necessaria, imo sit aliquando mere indifferens ad finem consequendum, eo quod effectum aliquem gratiæ in se non contineat per se, seu ex natura sua necessarium ad salutem, utpote quæ etiam sine illo consequi possit: Sic v. g. abstinentia carnis in die Veneris per se est indifferens, sed per Ecclesiæ præceptum talis abstinentia necessaria fit ad salutem. Præceptum vero aliud divinum est, aliud ecclesiasticum, ac ideo alia sunt necessaria necessitate præcepti divini, alia ecclesiastici, seu humani.

Advertendum tamen, quod ea quæ necessaria sunt necessitate medii, sunt simul necessaria necessitate præcepti; quia cum ratio naturalis dictet hisce utendum sine quibus ad finem perveniri nequit, iure naturali tenetur unusquisque adhibere omnia necessaria: unde sicuti qui voluntarie se abstineret a naturali cibo necessario ad mortem vitandam, peccaret mortaliter; ita qui negligeret Baptismi, & Pœnitentiæ Sacramenta necessaria ad peccatorum remissionem, ac ideo ad spiritualem salutem consequendam: nam eo ipso quod media sunt omnino necessaria ad huiusmodi fines obtinendos, eorumdem usus præcipi censetur. Non vero sequitur e contra, necessarium necessitate præcepti necessarium esse etiam necessitate medii, cum præceptum ut sic non obliget, quando observari nequit; ita ut, qui exempli gratia non potest se abstinere a carnibus die Veneris, adhuc poterit salvari, quia hæc abstinentia non obligat nisi solummodo quia est præcepta.

Medium aliud internum, aliud externum.

Medium vero aliud est internum, v. g. sanctificans, aliud externum, ut ablutio exterior in Baptismo, & hæc in hoc differunt, quod sine interno, idest gratia sanctificante actu, ac reipsa accepta, est omnino impossibile quemquam vitam æternam consequi, cum e converso sine medio externo, nempe Sacramento actu & re accepto, possit quis salvari cum eius voto fidei coniuncto, quæ per charitatem operatur. Nam cum medium externum ex Christi institutione ordinatum sit ad conferendam internam sanctificantem gratiam, quæ exterioribus signis solum ex divino consilio est alligata, & possit hæc per contritionem perfectam percipi; hinc aliquando medium illud suppleri potest per votum ipsius, seu desiderium, ut suppletur Baptismus per Martyrium, & perfectam contritionem.

Nota 4. Eucharistiam non secus ac Baptismum, percipi posse vel reipsa seu in Sacramento, vel in voto tantum seu desiderio, & spiritualiter. Votum vero vel est explicitum, quod supponit præviam rei desideratæ cognitionem, vel implicitum; vel est personale, quod per se elicit persona capax volendi & agendi vel alienum, quod ab alio pro nobis sponsore emittitur, in quo sensu secundum S. Aug. infantes dicuntur vere fideles, & pœnitentes, quia per verba suorum patrinorum fidem profitentur, ac diabolo & huic sæculo renunciant.

Nota 5. votum Eucharistiæ implicitum sive personale sit, vel aliena voluntate formatum, duplex esse potest, unum proprium quod directe, ac proprie tendit ad Eucharistiam, alterum improprium, ac generale quod

quod tendit ad Eucharistiam sub ratione tantum generalis præcepti a Christo nobis impositi, quo sensu in charitate perfecta semper includitur votum adimplendi omnia Christi mandata, & hoc votum est necessarium necessitate medii; non enim fieri potest, ut quis salvus fiat, nisi voluntatem habeat adimplendi quæcumque a Christo sunt nobis præcepta.

Nota tandem, quod rite baptizatus censetur aliqua ratione votum habere suscipiendæ Sacræ Eucharistiæ, prout est finis omnium Sacramentorum, ac consummatio, seu perfectio vitæ spiritualis, cum res omnes habeant in intentione, & desiderio suam perfectionem ut finem, ad quem tendunt; & quia rite baptizatus ius habet ut communicet corpori & sanguini Domini, non secus ac sponsi per matrimonium ius ad invicem acquirunt in corpus alterius sponsi.

Necess. tate S. Euchari. in sententia Græco. rum.

Recentiores Græci volunt, propugnantque, Eucharistiam necessariam esse tam adultis quam parvulis necessitate medii. Novatores item hoc tenent, simulque docent, omnes veteres Patres, ac præcipue D. Aug. persuasum habuisse talem esse Eucharistiæ necessitatem, ac proinde universalem Ecclesiam solicitam fuisse usque ad sæculum 12. in administranda infantulis Sacra Eucharistia. Græcorum, ac Novatorum sententiam proscripsit Concilium Trid. sess. 21. cap. 4. cum docet, sine controversia credendum esse, veteres nulla salutis necessitate infantibus Eucharistiam dedisse.

Variæ sententiæ Catho. rum cir. S Eu. charistiæ necessita. te.

Inter Catholicos vero Maldonatus post Concil. Trid. in suo Commentario in cap. 6. Ioan. scribit, opinionem, ac iudicium necessitatis Sacræ Eucharistiæ obtinuisse in Ecclesia per annos 600. Scholastici tandem Magistri diversimode in hoc proposito opinantur, & sentiunt. Alii enim, cum non audeant contradicere definitioni Concilii Trid. volunt, ac sentiunt, Sacram Eucharistiam necessariam esse necessitate medii ad salutem saltem in voto implicito, eo quod illa sit finis omnium Sacramentorum; & quia per Baptismum homo ordinatur ad Eucharistiam. Ita S. Th. 3. part. q. 73. art. 3. & 79. art. 1. ad 1. qui tamen ibi explicatur alia ratione a Sylvio, aliisque Thomistis. Et inter recentiores discipulos S. Doctoris idem tenet Contensonus in *Theologia mentis & cordis* lib. 1. part. 2. dis. 2. cap. 1. Alii admittunt hanc necessitatem saltem in voto, sed non tantam, quanta est in baptismo, utpote qui sit principium vitæ spiritualis, & per se necessarius in re, & solum per accidens fit, ut eius votum sufficiat: e contra vero, quia Eucharistia est consummatio, & perfectio vitæ spiritualis, per accidens tantum necessaria est in re, per se vero requiritur in voto. Et patroni huius sententiæ creduntur Caietanus, Dominicus Soto, aliique nonnulli. Alii denique opinantur, Eucharistiam nec in re, nec in voto necessariam esse necessitate medii, ad salutem, sed præcepti duntaxat tum divini tum ecclesiastici.

Duplex Christi sumptio in S. Eucharistia, realis, & mystica.

Verum facile dirimi possunt hæ controversiæ, si, ut sapienter advertit hic P. Berti, distinguatur duplex Christi manducatio, realis nempe quæ fit sumendo Sacram Eucharistiam, & mystica, quæ fit adoptatione in mysticum Christi corpus, idest Ecclesiam: Unde D. Aug. qui præcipuus videtur in statuenda necessitate huius Sacramenti ad salutem lib. 3. *de peccat. merit. & remiss.* cap. 4. n. 8. ita intelligendus est. Et equidem S. Fulgentius, cui potuit esse manifesta mens S. August. in ep. ad Ferrandum Diaconum ita doctrinam explicat S. Doctoris adductus verbis S. Aug. *arbitror*, ait, *disputationem nostram præclari Doctoris Aug. sermone firmatam; nec quidquam esse aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illo panis calicisque consortio, etiamsi antequam panem illud comedat, & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat*. Verba S. Fulgentii resolvunt manifestissime controversiam omnem & ambiguitatem de sensu S. Aug. Hinc ex verbis S. Fulgentii Cardinalis Bona ait, ex hisce verbis colligi, non bene perspectum fuisse sensum Aug. ab illis, qui perperam eum accusant, docuisse contra Ecclesiæ definitionem, Eucharistiam necessariam esse parvulis ad salutem. Et alii quoque sapienter, inter quos Card. Pallavicinus, vindicant S. Aug. imo & Innocentium I. a tali censura.

Porro ex his quæ dicta sunt de mystica Christi manducatione ostenditur, quo sensu veteres quidam Scholastici docuerint, Christi Eucharistiam unicuique, etiam parvulis necessariam esse ad salutem explicando cum S. Aug. & Innocent. I. ea Christi Domini verba: *Nisi manducaveritis &c.* de sumptione spirituali, intelligentes rem hoc Sacramento significatam, idest unitatem, ac coniunctionem cum corpore Ecclesiæ, non vero actualem Sacramenti sumptionem, sicuti docuit etiam S. Th. quæst. 73. art. 3. ubi ait:

ait: *rem huius Sacramenti esse unitatem corporis mystici, sine qua non potest esse salus*. Unde ex his vindicatur etiam S. Doctor ab omni suspicione, si etiam legatur 9. articulus quæst. 80. in qua definit, ac statuit, Eucharistiam non dandam esse parvulis & amentibus. Quare ex his omnibus explicata remanent quoad omnem eorum sensum prælaudata verba Christi Domini Ioan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & soluta omnis obiectio quæ ex his & S. Aug. & Innoc. I. fieri posset. Sit igitur,

Eucharistiæ Sacramentum non est necessarium necessitate medii sive parvulis, sive adultis neque in re, neque in voto, saltem proprio ad salutem: & hoc apertissime comprobant Scripturæ, & Patrum testimonia. Hoc confirmat universalis ac perpetuus sensus Ecclesiæ, quæ semper hanc fidem retinuit, ac docuit, nempe infantes statim post baptismum regeneratos, si ex hac vita decedant, frui æterna beatitudine, cum semper pro certo habuerit per baptismum deleri originale peccatum, & in adultis cum fide, spe, & charitate illum recipientibus omnia etiam actualia ab ipsis commissa, conferri gratiam sanctificantem, & ius acquiri ad cœlestem hæreditatem; & hanc fidem percepit Ecclesia ex illis verbis Domini Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, & ab Apostolo ad Galatas 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*; ita ut cum infantes sint in Christo, nihil in se habeant per quod excludi possint a regno coelorum, idest æterna vita, hoc comprobante ipso Apost. Rom. 8. ubi ait: *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu*, & ep. ad Titum 3. ubi habetur: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. Hinc factum fuit quod ex hac fide, quam semper habuit Ecclesia quod Baptismus esset simpliciter necessarius ad salutem, non vero Sacra Eucharistia, concessit etiam laicis, ut urgente necessitate baptismum conferrent, minime vero Eucharistiam. Et hanc fidem ac constantem Ecclesiæ traditionem Patres omnes tum Græci tum Latini, qui a primo tempore ad subsequentia floruere, concorditer docuerunt, imo dum ablatus fuit mos communicandi parvulos, nullus Patrum in suis scriptis conquestus est, illis remedium salutis denegari. Et id etiam patet ex ipsa huius Sacramenti institutione, & natura: nam institutum est tanquam quidam cibus spiritualis: unde sicuti cibus corporalis non est necessarius ad vitam corporis inchoandam, cum hoc fiat per generationem, sed solummodo conservandam, ac proinde vitam præsupponat; sic Eucharistiæ Sacramentum se habet ad animæ vitam; imo ad differentiam cibi corporalis, qui per aliud suppleri nequit, potest hic spiritualis cibus per alia spiritualia remedia suppleri, & per hæc, veluti per quosdam alios cibos spirituales potest homo in vita spirituali augeri, ac conservari, licet inter ea omnia locum obtineat excellentissimum hoc Sacramentum. Estius hic. Dixit quidem Dominus, ut opponunt hæretici: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. non habebitis vitam in vobis*: sed hoc probat tantum necessitatem præcepti, quo obstringuntur adulti, & respectu parvulorum, aliorumque quibus ex aliquo eventu impediretur realis communio, indicare voluit necessitatem omnibus saltem communionis mysticæ de qua antea, in quo sensu indistincte ac indifferenter omnes nominat.

Et revera si manducatio corporis Christi accipiatur in mystico sensu, nempe prout significat unionem cum Ecclesia, hæc profecto omnino necessaria est aut in re, aut in voto de necessitate salutis, quia extra Ecclesiæ cœtum salus ullatenus haberi nequit. Hoc innuere volebat S. Aug. contra Pelagianos, parvulos excludendo a regno cœlorum, *nisi manducaverint carnem filii hominis*, idest si ex hac vita decesserint priusquam per baptismum corpori Ecclesiæ copularentur. Ita S. Doct. cit. loco *de peccat. merit.* &c. lib. 2. contra duas epist. Pelag. cap. 4. & alibi, & Innocentius I. ad Patres Concil. Milevitani. Non enim intelligi possunt S. Augustinus, Innocentius, nec alii, qui tali modo locuti sunt, de manducatione sacramentali Corporis Christi, sicuti iam paulo ante notavimus, sed de manducatione mystica, & spirituali, seu de coniunctione tanquam membro cum mystico corpore Ecclesiæ. Et in hoc sensu locutus est etiam Doct. Ang. 3. part. quæst. 73. art. 3. ubi ait: *Dictum est autem, quod res huius Sacramenti est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus. Nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluvio absque arca Noe, quæ significat Ecclesiam*, ut habetur 1. Petri. Manducatio igitur mystica, & spiritualis corporis Christi, idest incorporatio in Ecclesiam, quæ Ecclesia est mysticum Christi corpus, cuius ipse est caput, est necessaria necessitate medii in re, vel

in

in voto, non sumptio realis corporis Christi in Eucharistia, sive in re, sive in voto necessaria est necessitate medii ad æternam salutem consequendam. Ita Estius, P. Berti, cum aliis.

§. XXIX.

De obligatione sumendi Sacram Eucharistiam ex necessitate præcepti divini & ecclesiastici.

[..]k Christi præcepto sumendi S. Euchari[stiam.] Tametsi Eucharistiæ Sacramentum non necessarium sit necessitate Sacramenti nec in re, nec in voto ad æternam salutem; certum tamen est, Christum ita illud instituisse, ut eius sumptionem præciperet: Hisce enim verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, præcepit non solum Apostolis, eorumque successoribus Sacerdotibus Eucharistiæ consecrationem, aut oblationem, seu dispensationem, sed etiam fidelibus omnibus usum eius, seu sumptionem præceptam voluit; ita ut iisdem verbis: *Hoc facite &c.* idem fuit ac dicere, consecrate, comedite, & distribuite; ideoque divinum præceptum est, ut Sacerdotes percipiant communionem Sacramentalem, eamdemque laicis distribuant. Præterea dixit iisdem Apostolis nomine omnium Fidelium: *Nisi manducaveritis &c.* Quæ verba explicantur a Patribus non solum de communione mystica cuicumque necessaria, sed etiam de communione reali, seu sacramentali præscripta, ac præcepta iis, quibus necessarium est spirituale alimentum, ut in Christo permaneant; & huius rei documentum habetur etiam ex Apost. qui 1. Corinth. 11. sumptionem quoque in illis verbis includi ostendit, dum ea explicans ita subiicit, *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Ita in his postremis Estius. Et equidem si Christus præcepit Apostolis, ut sicuti ipse illam eis distribuerat, ipsi quoque fidelibus distribuerent, præcepit simul, ut fideles eam reciperent; distributio enim ex parte ministrorum, ait Iuveninus, & receptio ex parte fidelium sunt relativa. Tandem cum Sacramentum hoc instituerit Christus Dominus ad vitæ spiritualis conservationem, fideles omnes iure divino illud suscipere tenentur, cum fideles omnes teneantur iure divino studere vitæ spiritualis conservationi.

[C]hristi [præ]cep[t]um de Huic præcepto non tenentur parvuli, utpote qui capaces non sint præcepti, sed soli adulti utriusque sexus, quando ad annos discretionis pervenerint, sive baptizati sint, vel non, cum præceptum, *nisi manducaveritis*, sit universalissimum, & tam late patens, idest se extendens æque ac præceptum baptismi, *nisi quis renatus fuerit*. Dixi *sive baptizati, sive non*, quia non baptizati possunt, & tenentur baptizari, ut exinde capaces reddantur suscipiendi sacram Eucharistiam, & sic præceptum de eius sumptione adimplendi, & peccant graviter, si utrumque neglexerint, quia præter divinum præceptum est etiam debitum cuique de iure naturæ curare remedia, ut iam diximus, quæ necessario pertinent ad æternam nostram salutem, cum recta ratio cuicumque hoc indigitet, & præscribat. Idcirco non secus ac fidelis, qui defectu dispositionis arcetur tempore Paschatis ab Eucharistica communione, peccavit contra præceptum de annua communione in Paschate, si cum advertentia se disponere neglexerit; ita qui advertenter non curat baptismum, peccat, & contra primarium præceptum de suscipiendo baptismate, & contra aliud suscipiendi sacram Eucharistiam, quia neglexit se per baptismum ad ipsam disponere. S. Eucharistiæ communione respicit solos adultos.

Tunc vero quis censetur ad annos discretionis pervenisse quantum spectat ad communionem, quando non solum sufficientem rationis habet usum, ut in venialia peccata labatur, sicuti quamplurimi putant cum Abulense disp. 26. inter selectas; sed insuper idoneus sit ad corpus Christi iudicandum, excellentiamque divini mysterii percipiendam, ac iuxta Apostoli monitum seipsum probare, si sit dispositus, saltem ad non indigne suscipiendum tam venerabile Sacramentum; quod cum de pueris non præsumatur in primo rationis crepusculo, censuerunt communiter Theologi expectandam esse ætatem saltem inter annum 10. & 12. Usus enim rationis principio non est ad res singulas eiusdem vigoris, & aliud est exercere in rebus humanis potestatem arbitrii, aliud idoneum esse ac comparatum ad res divinas. Hanc insuper grandiusculam ætatem decem annorum requirunt Theologi cum D. Th. in 4. dist. 9. quæst. 1. & præscribunt Acta Mediolanensis Ecclesiæ S. Caroli part. 4. instruct. *de Sacram.* quia talis est Ecclesiæ praxis, quæ licet audiat confessiones puerorum minoris ætatis iam dictæ, eis tamen non concedit huius divini mysterii participationem. Quis censeatur ad annos discretionis pervenisse ut sit aptus & obnoxius Eucharisticæ communionis.

§. XXX.

De tempore quo obligat divinum præceptum communionis Eucharisticæ.

Divinum hoc præceptum obligat in mortis periculo.

Revera in divinis Scripturis non assignatur certum determinatum tempus pro divino implendo præcepto sacræ Eucharistiæ percipiendæ. Constat tamen ex universali Ecclesiæ traditione, quæ utpote semper ubique observata, ostenditur manasse ab Apostolis a Christo edoctis, obligare hoc divinum præceptum in probabili mortis periculo, puta in gravi morbo, instante conflictu, difficili partu, periculosa navigatione, incisione; consuetudo enim, & praxis in tota servatur Ecclesia, ministrandi sacram Eucharistiam versantibus in gravi mortis periculo, cum maxime tunc necessarium sit immo nunquam tam necessarium sit huiusce Sacramenti subsidium, & munimen ad conservandam, roborandam, ac defendendam spiritualem vitam contra dæmonum tentationes, ac infirmitatis nostræ difficultates, quam in mortis periculo, in quo solent esse graviores, & ex qua pendet ultimo æternitas, & imminet ultimum periculosum certamen cum infernali hoste pro decisione perpetuæ sortis. Hinc semper solicita fuit Ecclesia, ac enixe curavit, ut hoc Sacramentum infirmis ministraretur, & semper solicite ministravit, ac ad hunc finem hoc perpetuo consuevit servare in Templis, ut supra iam notatum est, & constat ex Concil. primo Nicæno can. 13. ut ex Dyonisio Alexandrino, apud Eusebium Historiarum cap. 24. ex Carthag. IV. can. 77. & Arelat. II. can. 12. ex Agathen. cap. 15. ex Tolet. XI. cap. 11. Unde qui prævideret sibi non vacare opportunitatem sumendæ Eucharistiæ ob probabile mortis periculum, teneretur tale periculum prævenire eam sumendo. Porro si quis paulo antequam in morbum incideret, communicasset, licet velint aliqui hunc non teneri iterum in morbo communicare, probabilius tamen alii affirmant teneri, cum præcepto non satisfiat per opus non præceptum, sicuti fieret in eo, qui Sabbato Dominicam Palmarum præcedente accessisset ad sacram Synaxim; nam adhuc deberet iterum accedere intra quindenam Paschatis pro adimplendo præcepto communicandi Paschali tempore. Non teneretur vero si communicasset eodem die, quo correptus est morbo statim moriturus; non enim videtur tunc vigere talis obligatio, eo vel maxime quod sit contra Ecclesiæ praxim bis in die sacram Eucharistiam accipere, nisi in casibus exceptis, inter quos hic non recensetur; eademque militat regula de infirmo, qui post acceptum viaticum incideret in aliquod grave peccatum, ne alias detur occasio, ut de illo male suspicaretur. Si autem supravixerit infirmus aliquot dies, saltem decem post acceptum Viaticum, perseverante eodem mortis periculo, potest, imo expedit Viaticum iterum ad illum deferri, cum liceat sæpius in eodem lethali morbo sacram Communionem ministrare etiam non ieiunis.

Ad satisfaciendum huic præcepto requiritur, quando sit possibilis, realis, & actualis perceptio sacræ Eucharistiæ. Si autem ob aliquem supervenientem gravem eventum fieret impossibile sive physice, sive moraliter percipere actu realiter, seu sacramentaliter sacram Eucharistiam, in tali casu sufficeret, si suscipiatur in voto, seu spiritualiter.

Obligat etiam pluries in vita.

Obligat insuper hoc divinum præceptum, & est communis, ut etiam extra mortis periculum, idest ut in vita quoque pluries sumant adulti hoc Sacramentum: nam ex sua institutione iuxta Trid. Synodi doctrinam, datum est a Christo Domino suis fidelibus per modum cibi spiritualis, quo eorum animæ nutriantur, & confortentur, & ut iuxta stylum cibi corporalis eum identidem sumant, & sub hac ratione cibi eius perceptio necessaria est ex præcepto: Igitur non raro ex præcepto sumenda est. Christus tamen pro Eucharistia percipienda præcise tempus non præscripsit, sed reliquit iudicio Ecclesiæ, ut eius frequentiam determinaret, quando fidelium necessitas id exigeret.

§. XXXI.

De præcepto ecclesiastico sumendi sacram Eucharistiam.

Primum Ecclesiæ præceptum communionis ter in anno.

Primis temporibus, quando adhuc fervescente religione, ac pietate sponte sua satis frequenter accedebant fideles ad sacræ Mensæ participationem, non censuit Ecclesia eos lege aliqua compellere, qua certum aliquod tempus eis præscriberetur sacræ Eucharistiæ percipiendæ. Verum quando cœpit tepescere ardor fidelium, seu devotio, statuit ut saltem ter quotannis fideles communicarent, iis nimirum diebus, quibus solemniter recoluntur præcipua Christianæ Religionis mysteria, idest Festis Paschæ, Pentecostes, Nativitatis Domini. Ita enim statu-

statutum est a Fabiano Papa, ut habetur apud Gratianum *de consecr. dist.* 3. *cap. etsi non frequentius*, & a Concil. Agathensi can. 81. Verum magis etiam frigescente pietate decretum fuit, ut adulti omnes utriusque sexus, semel saltem in anno, videlicet Dominicæ Passionis & Resurrectionis tempore Eucharistiam in memoriam eius passionis sumerent, addita hac pœna, ut qui huic præcepto non obtemperaverit, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christiana careat sepultura. Præceptum hoc editum fuit in Concil. magno Later. sub Innoc. III. ea Constitutione quæ incipit: *Omnis utriusque sexus*, relata in Decret. *de pœnit. & remiss. cap.* 12. & innovatum fuit, ac confirmatum in Concil. Trid. sess. 13. can. 9. Nonnullæ tamen Ecclesiæ etiam post Lateranense Decretum priorem usum de communione ter in anno a fidelibus percipienda retinuere, ut videre est in Concil. Tolosano anno 1229. cap. 13. & Abbiensi anno 1254. cap. 59.

Aliud præceptum pro facienda confessione & communione saltem in anno.

Pueri vero tenentur primo communionem sumere, quando sufficientem usum habent rationis ad discernendum panem Eucharisticum, idest corpus Christi ab alio pane, ac idonei sunt ad illum satis devote ac reverenter sumendum, quod in aliis citius, nempe circa 11. vel 12. in aliis serius, idest circa 14. contingit; tametsi censeantur prius obligari ad confessionem, eo quod plus discretionis, devotionis, & reverentiæ requiratur ad communionem. Ita enim Ecclesia interpretatur præcepta confessionis, & communionis pro subiecta materia, & dignitas singularis sacræ Eucharistiæ exigit pro reverentia, quæ ei debetur, ætatem maturioris iudicii. Quare ob talem rationem ætas, qua urget obligatio, est intra annum 10. 12. & 14. nec ultra differtur, nisi in semifatuis, usus requisitus rationis.

Regula pro pueris circa ætatem eos admittendi ad communionem.

Idcirco qui curam habent & debitum pro puerorum educatione, soliciti esse debent, ut ante annum 14. reddantur sufficientes ad implendum divinum præceptum, & ecclesiasticum communicandi in Paschate; unde mortaliter peccant parentes, & sacri Pastores, ait Habertus, aliique communiter, nisi curent ut crescente rationis lumine crescat reverentia, & devotio erga tantum Sacramentum, ut tempore a consuetudine statuto parati sint ad divinum ecclesiasticumque præceptum implendum. In periculo tamen mortis puero capaci confessionis, & sufficienter instructo dandum est sacræ Eucharistiæ viaticum, quia in periculi necessitate versatur, in quo expectare non debet tempus commodius ad sumendam sacram Eucharistiam cum ferventiori devotione, ut divinum adimpleat præceptum, & aliunde reverenter sumere potest, & per confessionem se sufficienter probare, ne indigne sumat.

Per tempus Paschatis ex usu Ecclesiæ, & Bulla fide digna edita ab Eugenio IV. intelligitur tota quindena a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis inclusive. In variis tamen locis, sive ex consuetudine, sive ex privilegio, sive ex necessitate ultra hoc tempus plus etiam conceditur.

Quale tempus intelligatur pro Paschali ad implendum præceptum communionis.

Communio Paschalis fieri debet in propria Parochia, & sumi de manu proprii Sacerdotis, aut eius delegati. Et hoc constat ex Ritualibus, & ex variis Synodis, atque ex inveterata Ecclesiæ consuetudine, quæ vim habet legis, & ita interpretata est canonem Concilii Later. Excipiuntur tamen Sacerdotes sæculares, qui satisfaciunt præcepto communionis Paschalis celebrando in Ecclesia cui addicti sunt per suas functiones, cum ex recepta consuetudine solus laicali more communicans obligetur Eucharistiam sumere de manu sui Sacerdotis, & in propria Parochia. Qui vero habet duo domicilia, quod neque canonicis, neque civilibus repugnat, communicare debet in ea Parochia, in qua communicaturus tempore Paschatis habitat. Item qui tempore Paschatis degunt in aliena Parochia non ita cito in propriam reversuri, implere possunt præceptum communicandi, si communicent in ea Parochia, ubi reperiuntur. Ita declaravit Eugenius IV. ut testantur Caietanus, Sotus, Navarrus, Azorius.

Communio Paschalis facienda in propria Parochia.

Peregrini forenses, & quicumque alii a proprio domicilio absentes, qui non commode propriam Parochiam adire possunt, (idemque dicito de vagabundis) ut docent Salmanticenses cum cit. Caiet. Soto, &c. tacita suorum Parochorum licentia possunt a quocumque Sacerdote, etiam Regulari, facultatem ministrandi sacram Eucharistiam habente, communionem Paschalem recipere, & præcepto satisfacere, quia secundum Sanchez non sunt obligati accedere ad Ecclesiam matricem illius oppidi, vel ad eam Parochiam, in qua transeunter commorantur; quia non sunt proprie illius Parochiæ ex obligatione, esto esse possint ex voluntate. Aliter tamen sentit P. Antoine, qui vult, vagabundos teneri communicare in ea Parochia, in qua eo tempore versantur: Nam ibi sunt veluti subditi, & non habent cer-

Quid dicendum de Peregrinis.

certum Pastorem suum & Parochum, ac tempore quo ibi morantur, censentur se habere ibi domicilium eo modo quo sunt capaces: & idem censet ut verius de peregrinis, quia reputantur tanquam incolæ illius loci, & Parochus loci illius est proprius eorum Parochus, nisi tamen interveniat licentia proprii Parochi saltem tacita, quæ ex consuetudine innotescit. Sententia P. Antoine verior mihi videtur ex hoc præcipue, quod sive vagabundus, sive peregrinus, si ad mortem in eo loco pervenerint, certe non possent recipere Sacramenta nisi a Parocho illius loci tanquam illi subditi: Quare non ergo etiam communionem Paschalem?

Qui cum licentia Parochi certo præsumpta, ac moraliter certa in Ecclesia Regularium die Paschatis communicat, sciens certo moraliter quod Parochus id velit, satisfacit præcepto, quia habens talem certitudinem moralem de Parochi voluntate, de eius licentia id facere censetur. Ita Salmanticenses. Sine Parochi autem licentia declaratum est a sacra Congregat. Cardinal. sæculares non satisfacere præcepto ecclesiastico per communionem factam in Ecclesia Regularium. Satisfaciunt tamen laici Religiosorum, eorumque familiares in Monasteriis, aliisve locis a cura Parochorum exemptis degentes, si hisce in locis ubi degunt communionem suscipiant, tum quia exempti videntur a Parochia, tum quia sicut ibi sepeliri possunt inconsulto Parocho, ita ibi videntur suscipere posse Sacramenta. Sic Salmanticenses cum Sanchez, Bonacina, aliisve.

Quid nomine proprii Sacerdotis, a quo accipienda est communio in Paschate.

Licet vero nomine proprii Pastoris non solum intelligatur quilibet Parochus in sua Parochia, sed etiam Summus Pontifex in toto orbe, Episcopus in sua Diœcesi; ac proinde non minus quam sua Ecclesia Parochialis, Patriarchalis quoque Lateranensis, Metropolitana seu Cathedralis sit cuique fideli Ecclesia mater, nihilominus tamen non satisfaceret Ecclesiastico præcepto de annua communione in propria Parochia, & a proprio Sacerdote sumenda, qui tempore Paschatis Eucharistiam sumeret vel Romæ in sacros: Lateranensi, matre & capite omnium orbis Ecclesiarum, vel in Cathedrali suæ Diœcesis, matre pariter & capite Ecclesiarum suæ Diœcesis, nisi hoc fecisset de licentia proprii particularis Pastoris, seu Parochi, vel Episcopi iuxta cap. *Omnis utriusque sexus*: Nam usus receptus videtur, quod ut præceptum impleatur, communio fiat in propria Parochia. Et ita docet, ac confirmat sapientissimus, vigilantissimusque Ecclesiæ universalis Pastor, ac Magister gloriosæ recordationis Benedictus Papa XIV. in Notificat. 18. 1. vol. suorum operum: Ita enim, idest in hac Ecclesia communicando agnoscitur proximus & immediatus Pastor, & hoc mediante dignoscere vult Ecclesia filios præceptum hoc adimplentes, & censuris obstinatos mulctare, quod difficilime fieri posset, si cuicumque liceret ad Cathedralem confluere. Sic Salmanticenses, & P. Berti.

Confessarius ex iusta caussa differre potest ultra quindenam Paschalem communionem pœnitenti, ut constat ex Concil. Later. cit. can. *omnis utriusque sexus*, imo tenetur, quando indicet differendam esse absolutionem: quia cum communio pendeat ab absolutione qui potest hanc protrahere, & illam similiter potest.

Qui ante quindenam communicavit in sua Parochia tenetur iterum sub mortali ibi communicare intra quindenam, quia cum temporis circumstantia determinetur in præcepto, præceptum impleri nequit nisi in circumstantia statuti temporis, non secus ac qui die Sabbati Missam audit, non idcirco eximitur a debito audiendi sacrum die Dominico, quando præcise currit præceptum de audiendo sacro ipso die dominico. Hinc Rituale Rom. præscribit Parochis, ut etiam infirmis licet paulo ante sua devotione communicaverint, deferant intra quindenam Paschatis sacram Eucharistiam pro præcepti satisfactione. Ita P. Antoine cum aliis contra Tourneleium, qui supponit implevisse iam præceptum & quoad substantiam, & quoad locum qui ante tempus paschale communicavit in sua Parochia; sed verior est prior sententia eum non satisfecisse, quia præceptum exigit etiam circumstantiam temporis Paschalis. Item qui in Paschate non communicavit in propria Parochia, tametsi in alia Ecclesia communionem receperit, ut præceptum adimpleat tenetur prima data occasione in sua Parochia communicare, quia Ecclesia non solum præcipit communionem annuam saltem in Paschate, sed etiam ut communio fiat in propria Parochia, sicuti antea iam notatum fuit ex can. Concilii Later. qui etiam quoad hanc circumstantiam ita communiter intelligitur, & in hoc sensu receptus est ab inveterata consuetudine, quæ est optima legum interpres. Item qui intra quindenam Paschalem non satisfacit, liber non remanet pro eo anno a debito sacræ Eucharistiæ

initiæ suscipiendæ, sed adhuc tenetur intra eumdem annum communicare: nam in hac lege sunt duo virtualiter præcepta, alterum communicandi semel in anno, alterum communicandi in Paschate; ideoque non censenda est hæc lex eadem ac ea, qua præcipitur ieiunium, auditio Missæ, &c. tali dato die, quæ cum præcipiantur in honorem talis diei venerabilis per celebrationem alicuius divini misterii, vel commemorationem alicuius Sancti, non excedunt terminum illius diei, sed cum ipso die expirant, cum finis & ratio præcepti cessaverit; terminus enim Paschatis non præcise assignatur, ut in illo solo die, idest in illa sola quindena obliget, sed ut ultra illum diem non differatur communio. Cum autem terminus non assignetur ad finiendam obligationem, sed ne ultra illum debeat differri opus præscriptum, qui tunc illud ommittit, obstrictus remanet ad satisfaciendum quamprimum potest, quia terminus ille non alias ad finiendam obligationem, sed ne ultra differatur, assignatus est. Idem dicito de annua Paschali communione, quæ primario ut annua præcipitur ad implendum divinum præceptum sæpe in vita communicandi. Unde licet posterior obligatio, idest communicandi in Paschate, transactis quindecim diebus Paschæ, præterierit, cum post talem terminum impossibile sit observare hanc temporis circumstantiam; prior tamen, quæ principaliter intenditur ab Ecclesia, in suo præcepto perseverat per totum intervallum temporis quod remanet ad complendum integrum annum, & sic toto hoc tempore potest, & debet impleri. Hoc satis superque indicant verba Concilii Lateranensis *saltem in Paschate*; nam ita impellenre fidelium desidia statuere debuit Concilium certum tale tempus implendi divinum præceptum communicandi pluries in vita, & obligare ad communionem post Pascha, qui ante tale tempus quod constituit quindecim dierum, ommisisset. Igitur cum præceptum Ecclesiæ adhuc observari possit quoad id quod est magis principale, obligatio toto perdurat anno donec impleatur. P. Antoine, Tournely & alii.

Num vero hæc obligatio sit continua communicandi statim quamprimum moraliter fieri potest post Pascha, vel solummodo communicandi ante finem anni, non sunt super hoc eiusdem sententiæ Doctores. Nam secundum Suarezium, Azorium, Reginaldum, aliosve est obligatio continua communicandi quamprimum moraliter fieri potest post Pascha, ita ut nova semper committatur culpa, quoties data opportunitate non impleatur. Nam tempus Paschæ non est solum tempus determinatum propter solemnitatem, & maiorem huiusce temporis congruentiam, sed etiam ut iam diximus, ne diutius communio prorogetur. Quare præceptum hoc est affirmativum ex una parte quatenus præcipit communionem, & simul implicite negativum, in quantum vetat eius dilationem ultra circumstantiam Paschalis solemnitatis. Et ipsius Ecclesiæ praxis hoc comprobat, quæ minis & censuris cogit, ut qui Synaxim hoc statuto tempore neglexit, quamprimum communicet: ac ideo concludunt, quod qui toto anno non communicavit, tenetur explicare in confessione quoties per annum dum moraliter poterat ommisit satisfacere præcepto per communionem. Alii tamen, & præcipue de Lugo, docent, remanere obligationem communicandi ei, qui in Paschate neglexit, non quidem statim post Pascha, sed solummodo ante finem anni, quia cum præceptum, inquit ipse, communicandi in Paschate non possit amplius observari, nec proinde plus obliget, manet solum obligatio alterius præcepti communicandi semel in anno, & hoc non obligat communicare hoc mense potius quam alio, sed ad communicandum semel hoc anno. De censura vero dicit hanc solum infligi propter transgressionem præteritam præcepti, quod obligabat sub censura a Prælato infligenda.

Si quis autem prævideat sibi obventurum impedimentum per quod nequeat communicare in Paschate, nec in toto anno, tenetur prævenire, quia præceptum communicandi, ut alias dictum est, non est sicut præceptum ieiunii, sacri audiendi, divini officii recitandi, cuius executio ita est tali diei affixa, ut non possit anticipari: In lege enim communicandi, ut iam dictum est supra, includuntur duo præcepta, alterum communicandi semel saltem in anno, alterum communicandi in Paschate, & præveniendo communionem adimpletur præceptum communicandi semel saltem in anno: Unde dicendum, ex hac parte eum teneri communionem prævenire, non vero ex parte alterius præcepti communicandi in Paschate, quia per illam anticipatam communionem non videtur satisfacere posse huic præcepto; alias etiamsi impedimentum non obveniret, solutus esset ab obligatione communicandi tempore Paschatis, quod dici nequit: Nam qui tempus prævenit, quia se in

Paschate, & postea etiam toto illo anno impediturum suspicatur, impedimento non adveniente tenetur denuo communicare, dum iam potest, in Paschate, quia per illam communionem huic obligationi non satisfecit, & eidem iam satisfacere potest. Sic Salmaticenses, & P. Antoine cum aliis. Quoad secundum vero præceptum, teneretur pariter prævenire, qui incœpto iam tempore Paschali prævidet, puta quod post feriam tertiam, vel quartam maioris Hebdomadæ, & toto reliquo Paschali tempore impediatur ab accedendo ad sacram Communionem, non secus ac tenetur prævenire Missam audiendo summo mane diei festi, qui prævidet se postea non posse eam audire.

Præcepto de annua commu. nione sa. tisfieri nequit per com. munio nem in. dignam.

Præcepto huic de communione nequit satisfieri per communionem indignam seu sacrilegam contra quosdam Casuistas, qui dicti hac ratione quod finis & modus præcepti non cadat sub præcepto contrarium sentiunt; hanc enim doctrinam damnavit Innoc. XI. anno 1679. dum hanc propositionem quæ numero est 55. uti scandalosam proscripsit: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Laborabat siquidem hæc doctrina in falso supposito, videlicet modum ac finem huius præcepti non cadere sub hoc præcepto de communione sumenda tempore Paschatis, quod falsum est, cum revera Ecclesia modum quoque iusserit in hoc suo præcepto excludente communionem sacrilegam: Nam 1. Ecclesia præcipiendo Paschalem communionem, præcepit solum sacramentalem communionem, quam Christus Dominus præceperat, ac eo modo, quo ipse illam præceperat, addendo duntaxat explicationem, & determinationem temporis, quo ab omnibus servaretur. Unde cum Christus Dominus communionem, simulque modum ipsius, idest sanctam, & piam iusserit, per quam ipse maneret in suscipiente, & suscipiens in ipso per gratiam quam digne suscipientes percipiunt in hoc Sacramento; Ecclesia quoque in suo præcepto modum inclusit: Christus enim Dominus Ioan. 6. postquam communionem præcepit per ea verba: *Nisi manducaveritis* &c. explicat modum quoque, quo observandum sit eius præceptum per ea quæ addidit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo;* unde manducare carnem Christi, ait S. August. est in illo manere; idcirco monet Apostolus 1. Corinth. 11. ut accedens probet, idest examinet seipsum, si dispositus sit ad hoc Sacramentum digne sumendum: *Probet autem seipsum homo*. Insuper Ecclesia in suo præcepto modum etiam expressit, ac proinde modus ad substantiam pertinet præcepti: Ecclesia enim expressit in suo præcepto modum excludentem communionem sacrilegam, ut patet in cap. *Omnis*, in quo præscribit, ut omnis adultus corpus Domini semel saltem in anno in Paschate reverenter, ac devote suscipiat, idcirco non sacrilege; igitur devotio & reverentia ad substantiam pertinet huius præcepti.

Nec valet dicere, Ecclesiam non posse præcipere actus internos, quia hoc intelligitur solummodo directe, & quando actus sunt pure interni; potest vero dum actus coniuncti sunt cum externo, & indirecte; sic præcipiendo orationem vocalem, auditionem Missæ, præcipit simul ut necessariam in utraque attentionem sine voluntaria distractione, & devotionem. Præcipiendo igitur communionem in Paschate, ut divino præcepto satisfaciant fideles, præcipit communionem dignam, & substantiam facit præcepti non solum ipsam communionem, sed modum etiam ipsius, ac proinde cadit utrumque sub præcepto, ut apertissime patet ex cit. verbis Later. Concilii, nempe *reverenter, ad minus in Pascha* &c. Præcipit enim Ecclesia eam communionem, quæ ad finem sibi propositum possit conferre; videlicet ad obtinendam gratiam, vitamque æternam, ac ideo proscripsit allatam propositionem 55. quæ contrarium de communione docebat, idest etiam sacrilegam satisfacere posse suo præcepto. Quæ quidem censura tollit prorsus de medio omnem prorsus dubitationem, & controversiam. Sic Iuveninus, Habertus & nunc omnes alii communiter.

Nota, non licere plusquam semel in die sacram Eucharistiam sumere, ut patet ex universali consensu ac consuetudine optima legum interprete, & vim legis habente, & ex cap. 3. *de celebrat. Missar.* & cap. *sufficit de consecrat.* dist. 1. Licet enim canones loquantur de solis Sacerdotibus, communiter tamen, & potiori iure extenduntur ad laicalem communionem, & merito: nam facilius Sacerdoti ob utilitatem totius Ecclesiæ permitti potest bis celebrare in die. Prohibetur vero multiplex in die sumptio sacræ Eucharistiæ ob reverentiam tanto Sacramento debitam, & ut aptius repræsentetur unica mors Christi quæ semel tantum contigit, & cuius commemorativum est sacra Communio: *Christus*, ait Apostolus, *mortuus est semel pro peccatis nostris*. Quare si alicui contin-

tingat die quo communicat in lethalem morbum incidere, qui eius mortem eodem die minitetur, non ei licet eodem die iterum communicare, cum illicitum sit extra Missam bis in die communicare, nisi quando ob reverentiam Eucharistiæ necesse sit ut ab aliquo consumetur, & hoc communiter, vel fere communiter docent Theologi, ut observavit de Lugo. Hic enim satisfecit præcepto divino communicandi tempore mortis, cum communicaverit tempore morti proximo, ac ideo censetur moraliter communicasse morte imminente, quamvis hoc ille ignoraverit. Sic P. Antoine.

§. XXXII.

De frequentia sacræ Eucharistiæ communionis.

Nota, quod usus ac frequentia Eucharistiæ duobus modis considerari potest, in se, idest in sua excellentia, & utilitate; & ex parte sumentis, nempe ipsius dispositionis ad tam insigne & venerabile donum, quo nihil maius optari, & accipi potest. Si Eucharistia in se, & absolutè spectetur, communio deberet esse quam frequentissima; si vero respective, & ex parte sumentis, seu dispositionis fidelium, communio debet esse vel rarior, vel frequentior, prout homines paratos se reddunt, vel non, ut sicut decet, digne eam sumant. Cæterum digni sunt non levi reprehensione, qui non ita vivunt, ut tanto & tam utili beneficio frequentius frui possint.

De disciplina primitivæ Ecclesiæ quoad frequentem communionem.

Primævis nascentis Ecclesiæ temporibus, quando in illis fidelibus ardor fervescebat devotionis, ac pietatis, frequentissima, & sæpenumero quotidiana erat eorum communio, cum exordio Ecclesiæ convenirent fideles ad frangendum panem, ut non obscure ex Actibus Apostolorum colligitur cap. 2. S. Iustinus Martyr in Apologia ad Antoninum scribit omnes, qui in agris, vel oppidis morabantur, unum in locum convenisse, & post conclusas preces percepisse Eucharistiam die, qui Solis dicitur. Tertullianus, item S. Epiphanius in expositione Fidei num. 22. diebus feriæ 4. & 6. convenisse Fideles ad sacram Synaxim, idest ad sacram communionem, quæ hac voce apud græcos designatur, tametsi Synaxis significet etiam conventum, collectam, & aliquando modulationem etiam psalmorum, ut in Regula S. Columbani cap. 7. & alibi. Prædictis Feriis, S. Basilius annumerat etiam Sabbatum, ac dies destinatos Martyrum cultui in sua ep. ad Cæsaream Patritiam. Sed cum postea subsequentibus Ecclesiæ temporibus tepesceret in successoribus priorum fidelium fervor, ac devotio, communio restricta fuit ad solos dies Dominicos, in quibus olim nunquam prætermittebatur, ut habetur in Scriptore serm. 25. inter eos qui S. Ambrosio adscribuntur, & in lib. *de divinis Officiis* cap. 120. Ait Ioannes Belet quod etiam nunc in Græcia anathemate puniuntur qui tribus Dominicis non communicaverint. Sed in dies magis magisque pietate Christianorum decrescente, cum laudabilis mos communicandi per Dominicas omnes in desuetudinem abierit, coarctatus fuit, ut antea dicebam, ex præcepto ad tres solemniores festivitates, Paschatis scilicet, Pentecostes, & Natalis Domini, ut in cap. *Omnis de consecrat. dist.* 2. ubi statutum legitur, eum qui hisce tribus diebus a communione abstinuerit, non connumerandum esse inter catholicos. Lateranense tandem Concilium, ut supra notatum est, denuo coarctavit hoc præceptum ad solum tempus Paschatis, ut semel saltem in anno quivis fidelis ad sacram Communionem accederet. Monachi tamen servarunt piam consuetudinem communicandi singulis Dominicis, & principalioribus festivitatibus: & hic pius usus additus fuit Regulis mendicantium, ubi præcipitur, ut Clerici & laici his diebus communicent, cum Sacerdotes quotidie communicent in Sacrificio Missæ, quod incessanter peragunt.

Communio sacramentalis secundum se considerata, seu quantum est ex parte ipsius Sacramenti, tum ob gloriam quæ redditur Christo Domino, cui nihil gratius, & iucundius est quam rememoratio suæ passionis usu mediante istius Sacramenti, sicuti & commendavit, & præcepit, tum ob eximiam utilitatem, quæ ex ipso digne sumpto percipitur, valde frequentanda esset: cum enim hoc Sacramentum institutum sit a Christo ut perenne memoriale sui amoris, quem erga nos ostendit, & in Sacrificio tam mirando sui ipsius in ara crucis pro salute nostra, & dando seipsum nobis in eiusdem amoris pignus, ut esset nobis in spirituale alimentum, quo anima nutriretur, ac eo magis augeretur in gratia & in spe æternæ vitæ, quam proprio sanguine nobis redemit; nihil est quo melius reddere possimus Christo Domino oblationem laudis, honoris, gratiarum actionis, quam ipsum in hoc Sacramento sumendo, & nihil hoc ipso salubrius, & utilius possumus nobis ipsis comparare, utpote quod sit institutum ut quoti-

dia-

dianus cibus, & medicina, quo alatur anima, & ab omni spirituali morbo curetur. Unde maxime convenit ut quam frequentissime, imo quotidie sumatur. Sic Estius, P. Berti.

Hinc Patres, & Canones suadent communionis frequentiam, ut inter alios Patres S. Cyprianus lib. *de Orat. Domin.* S. Basilius cit. ep. ad Cæsaream, S. Chrysostomus hom. 5. in ep. 1. ad Timoth. Hoc insinuat Synodus Trid. sess. 14. cap. 8. S. Gregorius VII. in ep. ad Comitissam Mathildem anno 1073. Theodulphus Aurelienensis in Capitul. n. 44. & 797. expositis. Et hoc præcipue commendatur Virginibus quæ lascivientis ætatis nondum præiudicia patiuntur; hominibus provectæ ætatis, qui peccare desinunt, ut habetur in quodam Concil. Colueskoviæ anno 747. citato hic a P. Berti can. 23. Itidem S. Franciscus Salesius hos ad frequentiorem communionis usum extimulat.

Non sunt tamen reprehendendæ piæ personæ, quæ aliquando ob reverentiam erga tantum Sacramentum, atque ob humilitatem qua indignæ se reputant, abstinent aliquando a sacræ mensæ frequentatione; cum hæ sint laudabiles, non secus ac Centurio, qui Christum Dominum prævenit ne ipsius domum ingrederetur, quia pro tanto hospite indignum se credebat, ut ipso Domino advenienti protestatus est: *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Imo propter diversitatem dispositionum sumentium expedit ex eorum parte rarius vel frequentius sumere: nam ex parte sumentis, ut docet D. Th. 3. part. quæst. 80. art. 10. requiritur, ut magna cum devotione & reverentia ad hoc Sacramentum homo accedat. Quare qui quotidie sic se paratos inveniunt, recte & laudabiliter faciunt, si quotidie accedant, unde S. Ambr. lib. 5. *de Sacram.* cap. 4. ait: *Sic vive, ut quotidie merearis accipere*. Verum quia multis hominibus multa occurrunt impedimenta debitæ devotionis, fit ut his non expediat quotidie ad hoc Sacramentum accedere. Et videtur hanc diversam hominum dispositionem spectasse qui lib. *de Eucharisticis dogmatibus* cap. 53. ait: *Quotidie Eucharistiæ communionem percipere, nec laudo, nec reprobo*.

Verum quidquid sit, certum est, quod quando habeantur debitæ dispositiones, quibus reverenter ac devote accedi possit ad hoc Sacramentum, simpliciter melius, laudabilius, ac utilius sit accedere, quam a communione desistere; perniciosum autem contemnere, ac fastidire cibum manna infinite pretiosiorem. Dixi *quando habeantur debitæ dispositiones*, nam alias abstinendum est, ne medicina vertatur in venenum iuxta monitum Apostoli: *Qui indigne manducat, iudicium sibi manducat*. Quare diligenter attendant Confessarii in permittenda quibusdam communionis frequentia, qui eorum dispositionem ad hunc divinum cibum reddunt valde suspectam, ne indigne admittantur. Sic Lessius, & P. Berti.

Frequens Eucharistiæ communio non est utilis iis hominibus qui sæpius in peccata lethalia labuntur, quia hi liberi non sunt ab affectu peccati mortalis, ac ideo incapaces sunt Eucharisticæ communionis, ad quam requiritur mundities non solum a culpa, sed etiam ab eius affectu: nec opus est ut ulterius comprobetur veritas, quæ iam per se patet. Item non est utilis frequens communio iis Christianis, qui gentiliter seu civiliter vivunt, idest qui quamdam moralem honestatem colentes, ac Christianæ Religionis officia exterius obeuntes, spiritum Christi intus non habent, hoc est nec humilitati, nec pœnitentiæ, nec paupertati dant operam. His enim frequens communio potius noxia est quam proficua, cum vitam ducant in habituali perpetuo peccato, vel saltem in continuo proximo peccandi periculo: Unde Innocentius XI. damnavit propositionem, quæ numero est 56. *Frequens confessio & communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis*. Item usus frequentis communionis iis non est concedendus, in quibus nulla alia deprehenditur dispositio, nisi communionis desiderium, quia cum usus Eucharistiæ se habeat (servata proportione) sicut usus alimenti corporei, *caro mea vere est cibus*, eo ferme pacto quo usus frequens cibi corporei non est concedendus iis, qui non habent nisi cibi desiderium, cum sæpe oriatur ex humore noxio, qui licet stomachum vellicet, digestionem impedit; ex quo fit, ut qui cibum tunc sæpius sumit, nihil ex eo recipiat vigoris & firmitatis: Ita sacra Eucharistia non est frequenter iis permittenda, tametsi ex motivo charitatis desiderare eam videantur, qui, dum graviter lapsi sunt, pœnitentiam non curarunt; mulierculis, quæ vulgo *devotæ* vocantur, quæ tametsi famem illius demonstrent, frequenter indulgent inertiæ, vanitati, detractationi, iræ, impatientiæ. Item non concedendus est usus frequens huius Sacramenti iis, qui ex repetitis communionibus nullum fructum perceperunt, quia ex defectu fru-

ctus

ctus aliarum communionum constat, quod non habeant; nec habuerint debitas dispositiones ad hoc sacrum alimentum recipiendum, ut ex eo fructus percipiatur: & huiusmodi sunt ii, qui sæpe incidunt in easdem imperfectiones, puta in eadem venialia, absque eo quod ulla in eis emendatio deprehendatur, quod indicat nunquam vere de his doluisse: & cum venialium frequens relapsus indicet nunquam pœnitentem horum ex corde se pœnituisse, hinc reddunt eum non aptum ad communionem frequentandam. Hoc tamen intellige de venialibus, quæ fiunt ex malitia, seu cum plena advertentia rationis, ac proinde cum habituali illorum affectu, non vero de venialibus, quæ admittuntur ex ignorantia vel infirmitate, quippequæ non ex affectu, seu amore peccati oriuntur, sed ex levi orationis, mortificationis, vigilantiæ negligentia.

Nota, quod ad hoc ut Minister concedat usum frequentem communionis, debet quidem habere, idest scire rationem status, ac vitæ generis; sed id satis non est: Nam quoad primum, certum est quod ii qui rebus mere spiritualibus vacant, uti sunt, qui sunt in statu Clericali vel Regulari, plerumque magis dispositi sunt ad sacram Eucharistiam sumendam, quam ii qui tota die inter humanas curas occupati detinentur, quod tamen universaliter loquendo, adhuc satis non est, quia in his statibus quoque, in quibus media copiosiora sunt ad pietatem, non desunt aliqui, in quos maior dominatur cupiditas, quam in eos qui sæcularibus ac mundanis negotiis sunt implicati, ac proinde minus quam isti illi dispositi sunt, & idonei, ut de sacra mensa participent. Et revera Apostoli, eorumque successores quotidianam communionem prioribus illis temporibus iis etiam concessere, qui rerum domesticarum curis erant addicti, ac victum manuum laboribus lucrabantur, quam quotidianam communionem periculosum esset corrupta hac ætate concedere pluribus, qui in Monasteriis Regularium, aut Clericorum Seminariis morantur.

Frequens communio certe concedenda est iis, qui liberi sunt ab affectu peccatorum venialium. Quia ita senserunt Patres: *omnibus diebus dominicis communicare suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit*; ita loquitur S. Franciscus Salesius Ep. 17. & scribens in alia, quæ est 38. ad quamdam maxime piam mulierem ait: *Non sibi probari quod eius filia quinto quoque die Eucharistiam sumat nisi magno ardeat desiderio, ac leviora teneræ ætatis vitia diligenter exterminare studeat*. Via autem qua facilius dignoscere potest Confessarius, num suus pœnitens liber sit ab affectu venialium peccatorum, ut ei frequentiam communionis indulgeat, erit hoc explorare ex sensuum mortificatione, ex fuga occasionum, ex studio conservandæ mutuæ charitatis, & solicitudine cito restituendæ, si etiam leviter eam læserit. Sic Iuveninus.

Regulæ tandem generales, quibus Confessarius uti poterit pro concedenda, aut deneganda communionis frequentia, tres præcipue traduntur a S. Bonavent. in 4. sentent. dist. 12. part. II. quæst. I. *Dicendum*, inquit S. Doct. *quod si videat se esse in statu Ecclesiæ primitivæ, laudandum est quotidie communicare; si autem in statu Ecclesiæ finalis, utpote frigidum & tardum, laudandum est quod raro. Si autem in medio modo, medio modo se debet habere; aliquando debet cessare, ut addiscat revereri, aliquando accedere, ut inflammetur amore*.

§. XXXIII.

De Communione sub utraque specie.

Quamvis doctrina huius disputationis spectet partim ad puram Dogmaticam, partim ad simplicem disciplinam; nihilominus censui hic non relinquere Lectorem omnino ieiunum in re, quæ licet non habeat certam cohærentiam moralibus regulis pro sacro Pœnitentiæ tribunali, est tamen magni momenti; idcirco non supervacanea scientia sacro animarum Pastori. Verum cum hic locus non sit rem huiusmodi funditus discutiendi, imo aliqua delibatio sufficiat, hinc breviter eam exponemus, eum remittendo qui fusius scire cupiat, ad Dogmaticos, quos iam hic adducam, ubi rem perfectius deprehendere poterit, sicuti peroptat.

Certum est, ut ex rerum ecclesiasticarum historiis, & Patrum fere omnium scriptis clare colligitur, prioribus Ecclesiæ temporibus quando in Ecclesiæ cœtu ministrabatur sacra Eucharistia, datam fuisse fidelibus omnibus sub utraque specie; unde Patres testantur, fideles bibere sanguinem Christi, ut Tertullianus sæpissime, Origenes, & præcipue D. August. qui frequenter hoc habet ut in psalm. 94. & 96. serm. 19 *de verbis Domini*, homil. 27. inter 50. & alibi; & non minus frequenter hæc habet S. quoque Chrysostomus in suis Homiliis ad populum; & Ma-

De primæva Ecclesiæ disciplina quoad communionem sub utraque specie.

& Magnus Gregorius homil. 22. in Evangelia ita ad populum locutus est : *Quid sit sanguis Agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis* ; & idem etiam alibi . Et hoc factum fuit ad Christi exemplum, qui in ultima Cœna, dum Sacramentum hoc instituit, utramque speciem, ut habetur in Evangelica historia, discipulis præbuit; & patenter etiam hoc deprehenditur ex D. Paulo in sua prima ad Ecclesiam Corinthi cap. 11. ubi habetur, fideles Corinthi sub utriusque speciei communione hoc divinum celebrasse mysterium.

Ex ipsis tamen veteris Ecclesiæ Historiæ, & Patrum documentis similiter compertum est, non fuisse primævæ Ecclesiæ sententiam, ut una species sine altera, nempe corpus Christi in sola specie panis, sine altera specie idest calicis ex ipsius Christi præcepto sumi non posset, quia ex ipsa Ecclesiastica historia, & Patrum attestatione aperte colligitur, quod eo tempore, ob frequentes, & pene continuas persecutiones contra Christi Ecclesiam effervescentes rarius fieri poterant Fidelium conventus, nec tunc tamen destituti remanebant Eucharistiæ communione, quia eis in manus præbebatur sacra Eucharistia domum deferenda, non aliter quidem quam sub sola panis specie, siquidem valde periculosum erat tradere laicis speciem simul vini cum specie panis domum deportandam, ut illam devoto eorum usui cum altera servarent. Hoc inter alios testatur Tertullianus lib. *ad Uxorem*, S. Cyprianus serm. *de lapsis*, S. Aug. lib. 2. contra litteras Petiliani, Ven. Beda lib. 2. Historiarum Anglicar. cap. 5. & lib. 4. cap. 21. ubi memorat, illam Ecclesiam consuevisse celebratis Missarum solemniis ministrare populo Eucharistiam sub specie solummodo panis. Estius. Item habetur ex Nicephoro lib. 18. cap. 6. morem fuisse apud græcos præcipue Constantinopoli, tribuere reliquias Corporis Christi, quæ ex fidelium communione supererant, pueris innocentibus ieiunis, edendas seu consummandas. Et huic addi etiam potest, quod dum antiquitus conferebatur Diacono potestas dispensandi populo Corpus Christi, plerumque nulla tunc fit mentio de sanguinis dispensatione, ut habet Carth. Concil. cap. 30. & S. Hieronymus in ep. *de solo Paschali* ; & hoc etiam nimis clare comprobat asservatio, quæ, ut antea diximus, fiebat sacræ Eucharistiæ infirmis deferendæ, quæ haud dubie asservatio, & deportatio erat sub una tantum specie.

Unde licet mos fuerit prioribus Ecclesiæ sæculis de danda S. Eucharistia sub utraque specie, qui adhuc perseverat in Ecclesia græca, & communiter in latina usque ad sæculum 12. perduravit; non tamen id factum est, ut iam ex adductis historiæ Ecclesiasticæ, & Patrum monumentis apertissime constat, quia censeret Ecclesia usum utriusque speciei necessarium esse ex divino præcepto etiam laicis, cum promiscue, ut iam retulimus ex ecclesiasticæ historiæ, & Patrum documentis consueverit Ecclesia etiam in suis primordiis, idest modo sub utraque, & aliquando sub una tantum, idest sub panis specie ministrare; imo cum cito, præcipue tamen cum pacem obtinuit Ecclesia, cœperit in ipsa multitudine crescente fidelium decrescere devotio, & in magna communicantium frequentia, cum multi parum cauti essent, & providi, & plerique parum etiam religiosi, unde plusquam solito occurrerent pericula irreverentiæ, & effusionis sanguinis Domini, sæculo 12. sensim cœpit Ecclesia potius lege tacita quam lata, & ex recepta apud omnes consuetudine, in una solum specie, panis scilicet communicare, & in hoc fideles omnes sine obmurmuratione contenti remansere, cum iam constanter crederent, & profiterentur etiam in illa sola specie totum Christum recipere. Et huic consuetudini dedit etiam aliquam occasionem error, qui circa hæc tempora exortus est Berengarii, qui in hoc Sacramento signa tantum agnoscebat Domini corporis, & sanguinis, & neutiquam verum ipsius corpus, & sanguinem contineri. Unde usu solius speciei panis demonstrarunt, ac professi sunt Christiani illius ætatis eorum fidem, & totius Ecclesiæ circa veram integramque præsentiam vivi Corporis Christi cum Sanguine, anima, ac divinitate sub utraque specie. Addi potest aliam quoque fuisse rationem huiusce consuetudinis inducendæ, nempe conversionem ad fidem catholicam Gentium quæ regiones incolunt Aquilonares, apud quas nec nascitur vinum, nec ita facile illuc transfertur, & nonnisi magno pretio haberi potest, ut testatur Beda de Anglis & Septemtrionalibus, qui ob talem vini parcitatem solius speciei panis erant contenti : unde ad tollendam dissonantiam & deformitatem quæ contingebat etiam in abstemiis, ut uni duplici specie, alii una tantum communicarentur, usum induxit ac firmavit : sed hoc erat potius consuetudinis vis, quam legis urgentia. Tandem ad refellendos profligandosque Boemorum errores, qui decepti sunt a Petro

Discipli na communionis sub una tantum specie.

tro Dresdensi & Iacobello Misniensi, ut testatur Eneas Sylvius Hist. Boem. cap. 15. & sub initium sæculi 15. sub Ioanne Huss magnas suscitarunt in Ecclesia turbas pro usu calicis, quem necessarium iam credebant ad integram communionem corporis & sanguinis Christi recipiendam in hoc Sacramento; Concilium Costantiense ann. 1414. sess. 13. & Basilien. ann. 1435. statuerunt, ut laici in sola specie panis communicent, ac ut erroneum pronunciarunt dicere, hunc communicandi modum illicitum esse, cum sub utraque specie Christus totus contineatur. Amore tamen unitatis, & pacis indulsit Boemis communicare sub utraque specie iuxta morem Patriæ.

Lutherus in hac controversia varie sensit, ut habemus ex Bellarm. lib. 4. *de Euch.* cap. 20. sed tandem lib. *de captivit. Babylon.* cap. *de Missa* definit impium & tyrannicum privare laicos participatione utriusque speciei. Luthero consensit Calvinus lib. 4. *Institut.* cap. 17. §. 4. Quare ad horum errores exterminandos idem quod Constantiense & Basiliense, definivit, ac confirmavit Concil. Trid. sess. 21. can. 1.

Tametsi vero unanimes conveniant catholici, utramque speciem ad substantiam Sacramenti non pertinere, ac æqualem gratiæ fructum ad salutem necessariam ex una æqualiter ac ex ambabus speciebus percipi, non desunt tamen difficultates inter Theologos circa gratiam præternecessariam ad salutem, quam aliqui maiorem percipi volunt ex communione sub utraque specie. Ita censuerunt ut constat ex Pallavicino lib. 12. cap. 2. Melchior Canus ex Ordine Prædicatorum, Vasquez; aliique, & acriter super hoc disputatum est in Concil. Trid. sed cum controversia esset mere scholastica, nec has mens esset Concilii attingere, nihil circa hanc quoque definire voluit.

Instarunt multi in Concilio nomine Imperatoris, Regis Galliarum, aliorumque Principum, ut usus calicis laicis restitueretur, & favebant hisce instantiis Theologorum opiniones, non quia hoc necessarium putarent ad Sacramenti substantiam, sed ad sedandos populorum animos, ac eorum pietatem devotionemque fovendam, necnon ut omnis calumniæ occasio de medio Novatoribus eriperetur. Verum Patres super hoc censuerunt nihil novi statuere, sed remittere arbitrio Summi Pontificis, qui iuxta conditionem temporum, locorum, ac gentium, prout opus foret, concederet, aut denegaret. Sit igitur breviter.

Communio sub utraque specie nec laicis nec Sacerdotibus extra eorum Ministerium, seu extra actum Sacrificii conficiendi, est necessaria necessitate Sacramenti, neque ex divino præcepto; ac ideo licet primitiva Ecclesia consueverit dare utramque speciem etiam laicis, hæc tamen disciplina, quæ perseveravit usque ad sæculum 12. (neque iisdem temporibus erat invariabilis, cum sæpe in una tantum specie fieret communio, ac proinde sine ullo spirituali fidelium dispendio) post 12. sæculum, ita rationabilibus caussis exigentibus, redacta fuit ad communionem extra Sacrificium sub una tantum specie, idest in sola specie panis. Et hoc constat primo ex Scriptura, nempe ex doctrina ipsa Christi Domini, qui Ioannis 6. loquens de fructu Eucharistiæ, nempe vita æterna, eum sumptioni unius speciei attribuit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi . . . qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Tota igitur Sacramenti substantia etiam in una sola specie subsistit, cum ex una sola specie iuxta Christi testimonium totus huius Sacramenti fructus percipiatur. Hoc idem argumentum proposuit, & urgebat Concilium Trid. sess. 21. cap. 1. *Qui dixit*, inquit, *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, dixit quoque, qui manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum &c.* Et hoc non obscure indicat etiam D. Paulus 1. Corinth. 11. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Ecce quod ex particula *vel*, quæ est disiunctiva, denotat S. Apostolus dari posse casum aliquem, quo quis sumpta specie panis ab alia possit abstinere, idest a specie vini, & ideo validum esse, ac licitum Christianis communicare etiam in una sola specie vel panis, vel vini, quia in quacumque communicet, si indigne hoc faciat, reus fit corporis & sanguinis Domini. Unde clare patet & ex verbis Apostoli quod sub utraque specie & corpus & sanguis, idest totus Christus contineatur. Igitur non requiritur necessitate Sacramenti sumptio utriusque speciei, sed in unica fiat integrum Sacramentum, cum non solum totus Sacramenti effectus ex ea percipiatur, sed etiam in alterutrius speciei sumptione indigne facta suscipiens reus fiat totius Sacramenti: *Reus erit corporis & sanguinis Domini.* Nec ullatenus valet adversariorum responsio, Christum Dominum hoc dixisse

Communio sub utraque specie non est necessaria necessitate Sacramenti, nec præcepti.

per

per synedochem, partem pro toto accipiendo, & Apostolum ibi accepisse particulam *vel* conjunctive, non vero disiunctive; cum traditio universalis Ecclesiæ, cuius est Scripturam interpretari, ubi aliquid habet obscuritatis, atque de vero eiusdem sensu iudicare, usui faveat, ac proinde manifeste repugnet adversariorum responsioni. Unde constat ex ipsa veteri constanti traditione, non requiri ex necessitate Sacramenti, neque præcepti sumptionem utriusque speciei, quia dum etiam talis usus vigebat, non semper eum servavit Ecclesia, sed in aliquibus circumstantiis immutavit, sub una tantum specie, & hæc erat panis, Eucharistiam ministrando. Nam constat consuevisse olim, sicuti antea diximus, dare sacram Eucharistiam fidelibus secum deferendam domum, vel in deserta, ut Monachis, & in itineribus, ut promptam haberent, quatenus eorum devotio exigebat, ad spiritualem refectionem. Quod vero in huiuscemodi casibus eam sub sola panis specie sumerent colligitur manifeste tum ex circumstantiis quæ vix admittebant ut fideles vinum secum deferrent, tum ex silentio Ecclesiasticæ historiæ ex qua colligitur quidem fideles panem Eucharisticum nudis manibus alicubi accepisse, alibi autem linteo, quod *Dominicale*, & *oriarum* vocabatur: de vase quod esset aureum argentum, cupreum, vitreum, ac testaceum ad vinum deferendum nulla prorsus fit mentio, quando de eo quoque aliquid specialiter præscribendum fuisset. Quamobrem evidenter sequitur, in hisce casibus ad privatas communiones nunquam usum speciei vini fuisse concessum, ac proinde illa privata communio fiebat in sola specie panis. Et hoc evincitur tum ex ipso Tertulliani testimonio lib. 2. *ad Uxorem* cap. 5. *Non sciat maritus*, inquit, *quid secrete ante omnem cibum gustes*, & *si sciverit*, *panem non illum credit esse qui dicitur*: tum Solitariorum exemplo qui ad annum sacrum Viaticum accipiebant. Porro cum species sacramentales subiectæ sint iisdem conditionibus, ac si propriam haberent substantiam, Sacramentum calicis tamdiu certo conservari non poterat pro longo usu (sicuti fiebat in pane) quin acesceret, præsertim in calidissimis regionibus, ut sunt Ægypti deserta, ubi Solitarii morabantur. Insuper infirmis sub una tantum specie, idest panis ordinarie ministrabatur, & ad hunc finem in Templis servabatur, ut patet ex historia cuiusdam Serapionis, ad quem extremis laborantem cum pergere non posset Sacerdos, misit ei per puerum exiguam Eucharistiæ partem, ac iussit ut intinctam in aqua, seu madefactam moribundo præberet. Quidquid cæterum sit, aliquando etiam sub specie vini data fuit infirmis sacra communio, referente S. P. Hieronymo in ep. *ad Rusticum*, in qua laudat S. Exuperium Episcopum Tolosanum redactum ad tantam paupertatem pro sublevandis egenis, ut panem Eucharisticum ad infirmos deferret in canistro viminis contexto, & portionem calicis in vase vitreo. In publicis autem fidelium collectis identidem sub sola specie panis ministrabatur sacra communio, teste cit. S. Patre in epist. *ad Eustochium* 22. in qua meminit quarumdam Virginum, quæ Romæ ita erant abstemiæ ut in ipsis mysteriis speciem vini non sumerent, ac ideo a maledicis *Manichææ* vocabantur, cum Manichæi ex vana superstitione quod vinum fel esset draconum etiam in divinis mysteriis ab ipso se abstinebant. Habetur etiam in veteri Romano Ordine, communionem publicam a 6. sæculo apud latinos peragi sine quavis necessitate, sed solummodo ad quamdam mysticam significationem; ex quo ad evidentiam patet, Ecclesiam nunquam agnovisse ullum divinum præceptum communicandi sub utraque specie. In Ecclesia græca toto quadragesimali tempore celebratur ex præsanctificatis præter dies exceptos in Synodo Quinisexta seu Trullana an. 692. can. 52. Ita enim ibi habetur: *Omnibus sanctæ quadragesimæ ieiunii diebus præterquam Sabbato & Dominica, & Sancto Annunciationis die fiat sanctum præsanctificatorum ministerium*. Et concilium non novam legem constituit, sed veterem confirmavit, quam volunt initium habuisse a Concil. Laodiceno; ut habetur in eius can. 49. tametsi multi canonem huius Concilii intelligant de pane benedicto, quem Concilium prohibet distribui in Quadragesima, ne ieiunium solvatur.

Missa præsanctificationum in Latina Ecclesia Fer. 6 Maioris Hebdomadæ celebratur.

In latina quoque talis Missa ex præsanctificatis celebratur feria 6. in Parasceve, ut Microl. cap. 19. Dicitur autem Missa *de præsanctificatis*, quia celebratur in solis speciebus panis consecratis in præcedentibus Sacrificiis, cum in tali Missa nulla fiat alicuius speciei consecratio, & hæc Missa de præsanctificatis vulgo alicubi dicitur *Missa sicca*, utpote quæ celebrata sine specie consecrata calicis. Ex his igitur omnibus, constans Ecclesiæ universalis traditio apertissime docet, communionem sub utraque specie necessariam non esse non conficientibus Sacrificium

ficium ulla necessitate, nec Sacramenti, nec præcepti, ac ideo ad Ecclesiam spectat iudicare, an concedi, aut denegari debeat, sicuti declaratum fuit a Concil. Trid. sess. 21. cap. 1. Et equidem in Concilio Constantiensi legitur dispensasse Diaconis aliisque Ministris, ac aliquibus personis etiam dignitate, vel sanctitate conspicuis in solemnitate Paschali. Nec iniuriam alicui fecit, nec facit denegando non conficientibus usum speciei calicis, cum ex hoc nullum patiantur detrimentum, seu præiudicium pro æterna eorum salute, quia etiam in sola specie panis, totum percipitur Sacramentum, & eius fructus, ut iam dictum est, & definitum fuit a Concil. Trid. contra Lutherum, & Calvinum, sess. 21. can. 1. *Si quis dixerit ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes & singulos Christi fideles utramque speciem SS. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit*, & can. 3. ita habet: *Si quis negaverit totum, & integrum Christum omnium gratiarum fontem, & authorem sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi constitutionem sub utraque specie sumatur, anathema sit*.

Cum autem iustis de causis, & præcipue ut in historica rei huiusce narratione iam vidimus, ut consuleret venerationi huius Mysterii, ne sit irreverentiis expositum, approbaverit Ecclesia consuetudinem communicandi sub una tantum specie, & eam pro lege habendam statuerit, & nihil ex tali exceptione deperdant fideles, dum integrum etiam in una sola specie Sacramentum, ipsiusque effectum accipiunt; sint hac contenti sine displicentia, sed soliciti sint, ut, quod est gravissimi momenti, se præparent ad tam venerabilem cibum debitis dispositionibus, a quibus præcipue pendet quod fructum eiusdem percipiant, imo caveant, ne quod nobis datum est ut cibus & medicina ad vitam spiritualem alendam, servandam, & augendam, vertatur in venenum æternæ damnationis & mortis, iuxta monitum Apostoli: *Qui indigne manducat, iudicium sibi manducat*.

§. XXXIV.

De dispositionibus requisitis ad sacram communionem.

Quia sacra communio digne sumentibus fructum affert valde magnum, & e contra gravissimum reatum & exitium indigne eam percipientibus, ut vita sit bonis, malisque mors, sicuti in primæva eius institutione contigit, quæ bonis Christi discipulis panis vivificus fuit æternæ salutis, perpetuæ damnationis venenum Iudæ sacrilego proditori, *non quia malum quod acceperit*, ait S. Aug. tract. 26. in Ioan. *sed quia bonum male malus accepit*: hinc ut cum bonis discipulis vitæ fructus percipiatur, non secus æternum exitium cum Iuda in sacro hoc pane sumendo, attendere debent fideles, ut cum illa dispositione accedant, quæ exquiritur a tanto & tam excellenti mysterio, ut digne & fructuose accipiatur; ac proinde quandocumque cogitet fidelis ad Sacram mensam accedere, recordetur & quod per se ipsum ait Christus Dominus, ut habetur Ioan. 6. *qui manducat hunc panem vivet in æternum*, & quod per Apostolum Paulum admonuit in eius ep. 1. ad Corinth. cap. 10. *Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*, idest hunc ab aliis cibis non discernens, sed ad ipsum tanquam ad prophanum cibum accedens; quod equidem ab iis fieri censetur, qui sine convenienti dispositione ad tantum Sacramentum digne sumendum se præparant. Estius.

Dispositiones autem, quibus ad Sacramentum divini corporis parati accedere debent fideles, aliæ sunt animi, seu internæ, aliæ corporis, & externæ. De internis autem breviter generatim nos admonet, & instruit Apostolus, dum ait prima Corinth. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*. Nec credat aliquis, sicut Novatores allucinantur, ibi Apostolum loqui de sola præparatione Fidei, ut ex ipso Apost. manifeste patet: Nam D. Paulus non reprehendit Corinthios, quia non crederent, sed quia irreverenter accederent cum neglectu aliorum, & contemptu: unde illa probatio, seu dispositio intelligenda est quam Ecclesia semper intellexit, & suos fideles docuit, ut etiam Concil. Trid. sess. 13. cap. 7. nimirum seipsos examinent, si amici sint Christi, & vestem habeant nuptialem, idest cum fide, charitate & spe; num quærant gloriam Christi, an vero accedant ad sacram angelorum mensam ex consuetudine, ex vano timore, ex terrena aliqua cupiditate; num tandem remordeat eos conscientia de aliquo mortali peccato, vel eius affectu, aut quia ornamento careant actuum aliarum virtutum, quod vere significatur per vestem mysticam, qua ad nuptias Agni, idest ad Eucharisticum convivium accedendum est. Et cum hæc veritas iam per se superabunde pe-

De dispositionibus ad sacram Communionem.

pateat, hinc utilius censeo ut studium accuratius in ipsis dispositionibus explicandis exerceatur.

De internis dispositionibus.

Inter dispositiones internas, seu ex parte animæ, priorem locum obtinet sanctitas, seu munditiei conscientiæ ab omni labe peccati, idest requiritur quod ita animus affectus sit, ut non sit conscius lethalis culpæ, ut vita gratiæ sanctificantis fruatur; & hæc dispositio, seu animi præparatio, requiritur sub mortali, ut notat cit. Apost. *Quicumque enim manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*: quia peccator gravem iniuriam infert Christo, & irreverentiam eum in statu culpæ recipiendo, quod infinite ei displicet: unde quantum in se est, falsam reddit significationem huius Sacramenti, quod vacuum reddit suo effectu, nempe animæ nutritione, augmento, robore, & conservatione vitæ spritualis, cum ad hoc institutum sit per modum cibi, & potus, ac proinde vivum supponit sumentem in gratia sanctificante, & charitate, cum cibum mortuis nihil prosit: unde grave sacrilegium committitur ab eo, qui ita suscipiat, & eo gravius, quo persona vel res sacra quæ tractatur, sanctior est. Igitur qui sibi conscius est peccati mortalis, per se loquendo tenetur iure divino, si habeat copiam Confessarii, vel in defectu si necessitas non urgeat præmittere communioni sacramentalem confessionem; & hoc constat præcipue ex Concil. Trid. sess. 13. can. 11. ubi ita habetur: *Declarat sancta Synodus illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessarii, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem*. Dixi *per se loquendo*, quia urgente necessitate communicandi dum deficit copia Confessarii, sufficit, ac requiritur contritio perfecta, ut habetur ex eod. cap. 7. Concilii Trid. & ex praxi communi Fidelium: Nam cum status gratiæ sanctificantis haberi possit etiam sine sacramentali confessione, idest per perfectam contritionem, præceptum Tridentini non est ita stricte interpretandum, ut nulla prorsus necessitas dispensare queat. Urgens vero necessitas ex communi censetur 1. quando desit hostia consecrata danda moribundo in viaticum. 2. Si Sacrificium, aut communio ommitti nequeat sine gravi scandalo, ut de defectibus in Missali Rom. 3. Cum Sacerdos post consecrationem recordatur se reum esse lethaliter, ut ex cit. Missali Rom. 4. Si occurrat Parocho celebrare ob diem festum, nec alium habeat quem sibi substituat.

Confessio præmittenda, quando conscientia remordeat de mortali.

Qui tamen in huiuscemodi urgentiis celebravit cum conscientia lethalis reatus, tenetur postea iuxta præceptum Concilii Trid. quamprimum confiteri, ut in cit. cap. 7. *Si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur*. Hoc tamen *quamprimum* non accipi debet sicut male ac temere interpretati sunt nonnulli Casuistæ, nempe quando fiat ut confiteatur, cum hoc damnatum sit ab Alexandro VII. in proposit. quæ num. est trigesima nona: *Illa particula, quamprimum, intelligitur, quando Sacerdos suo tempore confitebitur*. Imo aliam etiam priorem proscripsit quæ num. est 38. in qua præceptum Concilii factum Sacerdoti in necessitate cum conscientia lethalis celebrandi, quod quamprimum confiteretur, explicatur ut consilium; sic enim in illa habetur: *Mandatum Concilii Trid. factum Sacerdoti sacrificanti cum peccato mortali confitendi quamprimum est consilium, non præceptum*. Unde statim ac sine magno suo incommodo & periculo Sacerdos, qui cum tali conscientia sacrificavit, habere potest copiam Confessarii, confiteri tenetur, etiam ipso die celebrationis. Nam dilatio quamvis quoad tempus modica, gravis tamen est quoad finem præcepti, ac ideo mortalis, & præcipue ob periculum denuo celebrandi sine prævia confessione.

Quod si fiat, ut qui iam confessionem præmiserat recordetur se inculpate crimen aliquod oblitum fuisse, licet indirecte etiam de illo absolutus sit, nihilominus ex communi Theologorum, si possit sine scandalo & infamiæ periculo, ut esset si iam sacræ mensæ adstaret, tenetur ante communionem, seu celebrationem si est Sacerdos, ad confitendum, quia est divinum præceptum confitendi omnia peccata, quæ quis recordatur, antequam ad communionem accedat, ut ex Trid. sess. 13. cap. 7. can. 11. & talis est praxis communis fidelium; & probatio requisita, & monita ab Apostolo facienda est iudicio Sacerdotis; & qui ex necessitate coactus fuit celebrare sine prævia confessione, quamprimum confiteri debet.

Accedere ad sacram communionem cum conscientia peccati mortalis 1. certe est mortale, ut docet Apostolus: *Qui manducat indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini*. 2. Licet dentur alia hoc ipso graviora, ut infidelitas, blasphemia, &c. tamen longe gravius est delinquere recipiendo

ad sacram Eucharistiam cum lethali macula, quam cum tali dispositione alia Sacramenta recipere, cum pro dignitate rei sacræ, quæ violatur, sacrilegium augeatur. Habertus.

De secunda spirituali dispositione ad sacram communionem.

Secunda dispositio est remotio & immunitas ab omni affectu ad peccata, etiam venialia, quia talis affectus est obex gratiæ sacramentalis, & contrarius reverentiæ debitæ tanto Sacramento; *sed dicis*, ita sibi obiicit S. August. seu potius S. Cæsarius serm. 284. nunc in appendice 292. num. 6. *peccatum quidem est, sed tamen parvum est. Et nos dicimus quod hoc tale peccatum est; sed si frequentius exerceatur, nimis immundam animam facit. Et cum nullus homo velit cum tunica sordibus plena ad Ecclesiam convenire, nescio qua conscientia cum anima, quæ per luxuriam*, (*scilicet venialem inordinationem in usu matrimonii, de quo est sermo*), *fit inquinata, præsumit ad altare accedere, non timens illud ... qui manducat indigne. Si erubescimus ... Eucharistiam manibus sordidis tangere, plus debemus timere in anima polluta illam accipere*. Obex quidem est gratiæ sacramentali affectus ad venialia, quia cum effectus Eucharistiæ sit augmentum gratiæ animam nutrientis, affectus ad venialia opponitur huic gratiæ incremento: Nam licet peccatum veniale charitatem non extinguat, eam tamen refrigerat, ac minuit, unde tædium, ac torpor quidam animæ oritur qui plenum impedit Eucharistiæ effectum ad quam ingenti animi fervore ac desiderio accedere homo debet. *Non saturantur* (ait S. Gregor. Magnus in cap. 2. lib. 1. Regum lib. 2. cap. 1.) *nisi famelici, qui a vitiis perfecte ieiunantes divina Sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis: Et quia sine peccato electi etiam viri esse non possunt, quid restat, nisi ut a peccatis, quibus humana fragilitas eos maculare non desinit, evacuari quotidie conentur*; imo cum S. Eucharistia deleat venialia ad hunc effectum, requiritur remotio affectus ad illa, & aliqua saltem eorum displicentia.

Tertia dispositio.

Tertia dispositio est singularis reverentia erga Christum Dominum in sacra Eucharistiæ Sacramento præsentem. Quia in hoc Sacramento præsens est divina maiestas, debet recipi cum honore, ait S. Bonaventura tract. *de præparat. ad Missam*, & eo magis hoc exigit divina maiestas, quia cum tanta dignatione & amore se nobis communicat in hoc Sacramento. Hæc autem reverentia ex duobus necessariis exurgit, nimirum ex attentione, & actuali devotione.

Attentionem ad excellentiam & dignitatem rei contentæ in hoc Sacramento, & ad magnitudinem doni exprimunt illa Apostoli alias allata verba 1. Corinth. 11. *Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini* scilicet interpretantur Patres, non habens attentionem requisitam ad excellentiam & dignitatem rei in Sacramento contentæ, & ad magnitudinem doni, quod in eodem Sacramento nobis pro spirituali cibo exhibetur, qui est ipse Christus Dominus, qui sub illis speciebus totus continetur, ut eius manducatione animam nostram alat, & nutriat, in vita gratiæ augeat, & conservet. *Oportet accedentem ad corpus & sanguinem Domini* (ait S. Basil. lib. 1. *de Baptismo* cap. 9.) *& ad memoriam eius, qui pro nobis est mortuus, & resurrexit, non solum purum esse ab omni inquinamento carnis & spiritus, ne iudicium sibi edat & bibat; sed evidenter exprimere & ostendere memoriam eius, qui pro nobis mortuus est & revixit in eo quod mortificatus est peccato, mundo, ac sibi ipsi, & Deo vivit in Christo Iesu Domino nostro*: Et regula 21. cap. 1. ait: *Qui ad communionem corporis, & sanguinis Christi, neque rationem illam considerat cuius caussa instituta est, utilitatis ex ea fructum nullum reportat*. Et ita nos docent etiam alii Patres.

Devotione suscipienda S. Eucharistia.

Devotionem cum attentione coniungit S. Bonaventura *in brevil.* part. 6. cap. 9. *Quoniam capacitas nostra ad Christum efficaciter suscipiendum non est in carne, sed in spiritu ... & mens Christum non attingit nisi per cognitionem, & amorem ... ideo quod aliquis digne accedat, oportet ut spiritualiter comedat, & ut sic Christum per recordationem fidei masticet, & per devotionem amoris suscipiat. Propter quod manifeste colligitur, quod qui tepide, indevote, & inconsiderate accedit, iudicium sibi manducat, & bibit*. Regula hæc traditur etiam a D. Th. quæst. 80. art. 10. *Requiritur*, inquit; *ut cum magna devotione, & reverentia accedat*. Devotio autem, ut clarius etiam explicetur, secundum SS. Patres, & Theologos, & præcipue D. Thomam 2. 2. quæst. 82. art. 3. & 4. *est motus mentis in Deum per pium humilemque affectum fide, spe, & charitate subnixum*. Idcirco *devotus* dicitur *qui elevat mentem in Deum*. Unde devote communicare is dicitur, qui conatur omnem distractionem, & evagationem mentis expellere, ut co-

ut tota sit in tanti mysterii consideratione, & divino debito obsequio, ac ipso per fidem, spem, ac charitatis amorem coniuncta. Requiritur autem dispositio huius actualis devotionis, ut cum omni suo fructu Sacramentum hoc suscipiatur. Nam licet iuxta sententiam D. Thomæ, aliorumque communiter, ad recipiendum augmentum gratiæ sanctificantis sufficiat status gratiæ, cui solum peccatum mortale est obex quippe quæ cum veniali consistere potest; & Sacramenta ex opere operato gratiam conferant non ponenti obicem, necessario tamen requiritur actualis devotio in suscipienda sacra Eucharistia ad recipiendam spiritualem dulcedinem, fervorem, maiusque gratiæ sanctificantis augmentum, ac multas, & speciales actuales gratias. Sacramenta enim ad modum caussæ necessariæ operantur, plus ac minus iuxta perfectiorem, aut imperfectiorem subiecti dispositionem, ut constat ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. Quare solus defectus actualis devotionis secluso contemptu & scandalo est grave veniale. Item venialiter peccare videtur qui cum sentiat se gravatum conscientia plurium venialium, quæ ex consuetudine committere solet, sine illorum dolore ad sacram Eucharistiam accedat, quia ponit obicem aliquibus effectibus huius Sacramenti, ut eorum remissioni, (cum Theologi attribuant huic Sacramento virtutem remittendi venialia) & fervori charitatis; imo ita accedere est etiam aliqua irreverentia. P. Antoine.

Hinc patet, quod si contritus deposuit peccata mortalia in confessione, quorum sacramentalem obtinuit absolutionem, si peccata fuerint recenter commissa, cum hæc pariant quamdam mentis hebetudinem, & aliorum maiorem, si sint venerea, fiduciam tollant, mentem turbent, ac quodammodo ligent affectum, quo minus assurgat ad divina; seclusa necessitate non debeat tam cito accedere ad sacram Eucharistiam, sed per aliquod tempus se disponere non solum per sacramentalem satisfactionem, sed per alia etiam exercitia, quæ sponte elegerit tum pœnitentiæ, tum aliorum pietatis operum, sine quibus non ita facile excitare poterit in animo illam reverentiam ac devotionem, quam dixi requiri ut decenter ac fructuose accedant fideles ad Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini, ac ideo illam habeat approbationem, quam recordatur Apostolus ne indigne sumens reus fiat Corporis, & Sanguinis Domini, & suum iudicium manducet. Hæc erat priorum temporum disciplina, quæ perduravit per 12. sæcula, ut non admitterentur ad Eucharistiæ participationem qui dolorem habuerant errorum suorum quidem, & vitæ male anteactæ penitus renunciaverant; sed nondum per pœnitentiæ mortificationem erant purificati, quia ut ait S. Chrysost. hom. 17. in epist. ad Hebræos expendens verba quæ a Diaconis ante distributionem sacræ communionis alta voce ad communicandos præmittebantur *Sancta sanctis; sanctum non facit liberatio a peccatis, sed etiam præsentia spiritus, & bonorum operum copia*. Quare D. Th. in 4. dist. 9 art. 4. quæst. 1. hanc tradit regulam: *Non esse, consulendum quod statim post peccatum mortale etiam contritus, & confessus ad Eucharistiam accederet, sed deberet, nisi magna necessitas urgeret, per aliquod tempus propter reverentiam abstinere.*

Tametsi vero actus coniugalis sit in se legitimus, quia tamen præter immunditiam quamdam corporalem, quæ eum semper comitatur, mentem deprimit, & eius evagationem, ac distractionem inducit, & præcipue quando non ex debito, sed captandæ voluptatis cupidine, ac ideo cum venialis periculo exerceatur, (ut declaravit Innocentius XI. ann. 1679. dum damnavit contrariam opinionem in propositione quæ inter damnatas est num. 9. in qua ita habetur: *Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa & defectu veniali*) a sacra communione retrahere debet, nisi aliqua necessitas aliter exigat; & ita colligitur ex Script. 1. Corinth. 7. *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu . . . . ut vacetis orationi*. In quem locum ait D. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum, *quid est majus, orare, aut corpus Christi sumere? . . . . Si ergo propter coitum quod minus est, impeditur, multo magis quod maius est*. Et licet S. Chrysost. aliique communiter intelligant Apostoli locum, non de simplici oratione, sed de oratione Sacrificii, in quo sacra Eucharistia fidelibus ministrabatur, omnes tamen concordant, Apostolum monere ibi coniuges, ut se separent ob reverentiam utriusque, tum Sacrificii, tum communionis. Et hoc etiam confirmat traditio, ut constat ex Concil. Eliberitano quod in can. 3. sic habet: *Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet tribus, quatuor, aut octo diebus*. Inter ea vero quæ circa hoc tradita sunt, plana ac facilis pro Confessariis, ut sciant securius quomodo se gere-

gerere debeant in hac re est regula quam exposuit S. Franciscus Salesius in suo eximio Opere, cui titulus *Philothea* part. 2. ubi in cap. 20. docet a proxime communicaturis coniugale debitum non esse petendum. Nullum tamen affert impedimentum, si ei qui petit reddatur, & est omnino cohærens sententia S. Aug. in Psalm. 149. ubi ita S. Pater: *Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quod debetur uxori*.

Viguit aliquando usus, ut mulieres dum menstrua patiuntur, non participarent im polluta mysteria. Non ignoramus tamen Christum Dominum non se offendisse, quod quæ talem fluxum patiebatur tangeret ei post tergum fimbriam vestimenti. Et S. Gregorius Magnus in prælaudata ad Augustinum hunc morem damnavit tanquam superstitiosum: *Fæminis namque*; ait S. Pontifex, *& menstruus sui sanguinis fluxu ægritudo est; igitur bene præsumpsit quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit. Quod personæ infirmanti conceditur, cur non concedetur cunctis mulieribus, quæ naturæ suo vitio infirmantur;* & hoc confirmarunt ipsius successores contra Synenses Clemens XI. Benedictus XIII. Benedictus XIV.

Multo magis, & a fortiori etsi contritus & absolutus, nisi urgeat gravis necessitas, & aliud videatur Confessario, per aliquod tempus ut pænitentia hoc interim, & aliis pietatis operibus se purget, abstinere debet a sacra Eucharistia qui commiserit voluntariam pollutionem, aut aliud grave crimen, ut habetur ex Missali Rom. quia hic talis non statim habere potest debitam actualem devotionem propter distractionem turpium cogitationum, & recordationem turpis delectationis, & ob infirmitatem a peccato relictam.

Quoad pollutionem vero nocturnam quæ, prorsus involuntarie sic accidit in somno, ut nullatenus mentem afficiat vixque vigilans meminerit, quod sibi acciderit, somniando ut nulla ex ipsa sentiatur animi perturbatio, & distractio; licet in hoc casu videatur omnino contemnenda, primis tamen Ecclesiæ sæculis communionem impediebat propter immunditiam, & fœditatem, quæ semper a corpore contrahitur, ut habetur tum ex S. Basilio ad interrogationem 309. in Regulis brevioribus, tum ex S. Aug. serm. de *Tempore* 244. Verum censuerunt Patres excipiendam esse quæ deprehendatur accidisse ex dæmonis versutia, ut hac occasione retraheret eam passum a communione, ut ex Cassiano collat. 22. cap. 4. Idipsum intelligitur etiam si naturaliter causatur in eo qui nimium patitur timorem, ne huiuscemodi turpia occurrant in somno, dum instat dies festus in quo communicare statuerat. Unde qui ita patiuntur hasce nocturnas infirmitates, seu illusiones somniando modis supradictis, consulere debent Confessarium, ut confidenter ad Eucharistiam accedant.

Nihilominus tamen cum plerumque ex illa somniorum illusione turbetur anima, languescat affectus, ideo debita devotio tollitur erga divinum Sacramentum, quæ est tertia dispositio qua ad ipsum accedendum est ne indigne suscipiatur. *Ex quadam congruentia*, (ait S. Th. quæst. 80. art. 7.) *impedit evagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit.... hoc autem impedimentum postponi debet propter aliquam necessitatem*. Cæterum mihi videtur nihil facilius ac clarius in hoc proposito optare posse Confessarios, ut prudenter ac secure in huiuscemodi casibus deliberare valeant in concedenda vel deneganda interim suis pænitentibus sacram Synaxim, quam id quod depromptum est ex ep. S. Gregorii ad Augustinum Anglorum Episcopum, quæ est 31. lib. 12, in qua docet Pontifex, illusionem non esse timendam, cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit. Secus vero dicendum si oriatur ex crapula, ex turpi cogitatione, ex mulierum consortio, atque alia hujusmodi caussa libera & voluntaria. In hisce enim casibus, si absque ulla nota fieri potest est abstinendum. Ita docent Theologi omnes cum S. Thoma. Idemque dicendum de crapula, & hesterno cibo venialiter immoderato; nam inde pariter pergravatur animus, & non ita facile assurgit ad supernaturalia, ut ex S. Th. quæst. 80. art. 8. ad 5. Et hactenus dicta respiciunt dispositiones animi requisitas ad digne & fructuose recipiendam sacram Eucharistiam. Restat igitur, ut percurramus dispositiones, quæ etiam ex parte corporis requiruntur.

§. XXXV.

De dispositionibus corporis pro sumenda sacra Eucharistia.

Dispositiones quæ corpus respiciunt, quibus fideles accedere debent ad decenter sacram Eucharistiam sumendam duæ exiguntur, ieiunium scilicet naturale, & habitus, ac corporis compositio cum de munditia carnis iam diximus, ubi de animi dispositione, cui illa cohæret.

De prima dispositione corporali, seu de ieiunio.

Christus post Cœnam Eucharistiam instituit, eamque distribuit Apostolis non ieiunis, unde colligitur ieiunium pro sacra Eucharistia sumenda non esse de iure divino, idest non divini præcepti, sed Apostolicæ valde laudabilis traditionis, & ecclesiastici præcepti cum exigat excellentia tanti Sacramenti, ut maiori qua fieri potest reverentia percipiatur. Huiusce traditionis testes habemus Tertullianum in lib. *de corona militis*, *ubi ait sumi Eucharistiæ Sacramentum antelucanis cætibus*: & lib. 2. ad *Uxorem* cap. 5. *Ante omnem cibum*. S. Cyprianum ep. 63. ad Cæcilium, S. Basilium lib. 1. *de ieiunio*, aliique pariter de hac traditione testantes. Nec huiuscemodi traditionem repugnare exemplo Christi Domini demonstrat inter alios S. Aug. ep. 118. num. 54. ad Ianuarium. *Neque enim quia post cibum dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud Sacramentum percipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit, & emendat mensis suis ita immiscere.* Hoc enim fecit Dominus, quia ut explicat D. Cyprianus ep. cit. *ad Cæcilium* Christum offerre oportebat circa vesperam diei, ut hora ipsa Sacrificii (veteris Testamenti) ostenderet occasum. Quidam tamen Ægyptii dissidentes ab universali consuetudine ieiunii ante sacram Synaxim, ut habetur ex Sozomeno lib. 7. *Hist. Eccles.* cap. 19. *Solebant die Sabbati sub Vesperam convenire ad sacra percipienda iam pransi.* Alii vero licet aliis diebus ieiuni communicarent, feria tamen 5. maioris hebdomadæ in memoriam ultimæ Cœnæ Domini id faciebant cœnati; & hic mos tempore D. Aug. perseverabat in aliquibus Ecclesiis Africæ, ut habetur ex cit. ep. *ad Ianuarium*, & hoc refert etiam Gard. Bona lib. 2. *Rerum Rithurgicarum* num. 13. Et hæc consuetudo invaluit etiam in aliquibus Ecclesiis Galliæ, ut colligitur ex can. 9. Synodi 2. Matisconensis. Quamvis tamen Ecclesia toleraverit olim in illis aliquibus Ecclesiis, ubi mos erat feria 5. maioris hebdomadæ anniversaria Cæna Domini sumere sacram Eucharistiam post cibum, & potum, idest a non ieiunis; reprobarunt tamen hunc morem Concil. Trullanum Can. 39, & Carthag. 3. Can. 5. Toletanum 7. Statuerunt enim, ut iuxta morem ab Apostolis receptum, ieiunium pro sacra Eucharistia sumenda servaretur, & hanc legem confirmavit Concil. Constantiense contra Ioannem Huss, qui contrarium sentiebat, sess. 13. ac decrevit, ut secundum antiquam Ecclesiæ consuetudinem Eucharistia nonnisi a ieiuniis sumeretur, solo infirmitatis, aut alterius necessitatis ab Ecclesia approbatæ casu excepto.

Hoc autem ieiunium, de quo hic agitur, debet esse illud, quod ad differentiam ieiunii ecclesiastici (quod parva materia non frangitur) dicitur *naturale*, quod violatur a quacumque etiam exigua materia, quæ per modum cibi, vel potus, vel etiam medicinæ sumatur, eo quod hoc ieiunium consistat in omnimoda abstinentia cibi, potus, ac medicinæ sumptæ etiam salutis caussa, quia talis est vetustissima Ecclesiæ praxis iuxta can. 2. Concil. Toletani, ubi præcipitur *ne celebretur Missa, aut percipiatur communio post cibum potumque quemlibet etiam minimum*. Et hoc idem habetur cap. *Nihil contra* caussa 7. quæst. 1. num. 16. A media igitur nocte designata per primum horologii pulsum ratio huius ieiunii exigit, ut nihil in stomachum traiiciatur per modum cibi, potus, aut pharmaci in quavis modica quantitate, sive nutriat, sive non nutriat, ut medicina, quæ cum cæteroquin non solverent ieiunium ecclesiasticum, frangunt naturale. Si vero per modum salivæ, aut respirationis in stomachum decidunt, ut sanguis, pituita ex cerebro, reliquiæ vini, & aquæ, quibus abluitur, vel cibi in ore ex comestione facta ante mediam noctem remanentes, floccus nivis, vel culex, saliva post degustatum saporem alicuius condimenti, si statim expuatur, item pulvis, aut fumigium tabaci, non nocent ieiunio naturali licet tamen adeo indecorum sit, usus tabaci, præcipue fumigium, & masticatio, ut Synodus Limana induxerit Sacerdotibus sub mortali, ne ante sacrum mandent, vel fumigium glutient; & Synodus 3. Mexicana idem præceperit omnibus etiam ad communionem accessuris. Violaret quidem hoc ieiunium saccharus, succus ligoritiæ, & alia huiusmodi, si post mediam noctem in stomachum decidant, ac ideo communionem impediunt, quia non per modum salivæ, & respirationis sumuntur. Quod ieiunium hoc servandum sit cum tanto rigore, ut iuxta sensum, & consuetudinem Ecclesiæ, optimam legum interpretem, non admittatur quælibet levitas materiæ, quæ per modum cibi, potus, & medicinæ sumatur, ita exigit tum honor, ac reverentia huic venerabili Sacramento debita, ut cælestis ille cibus cuicumque alteri cibo potuique terreno præponatur, & ut fideles discernere assuescant inter hunc divinum cibum, aliosque communes; tum spiritualis significatio, quod Christus debeat esse primarius fidelium cibus, & in eorum

cor-

cordibus primo fundari. Habertus, P. Antoine.

De casibus in quibus cessat obligatio ieiunii pro sacra Eucharistia sumenda.

Quia vero hoc præceptum est ecclesiasticum, seu mere positivum, desinit obligare in aliquibus casibus quos, ut patet ex praxi, & usu universali, sive expresse, sive tacite excipit Ecclesia, quia tunc vel necessitas hominis, vel reverentia Sacramenti aliter exigit, & sunt ii quos communiter exponunt Theologi, videlicet 1. cùm occurrat sumendum esse viaticum in mortis periculo, quando urget divinum præceptum communicandi, cui cedere debet ecclesiasticum, dum infirmus sine gravi incommodo non potest communicare ieiunus. Nec differendum est post mediam noctem, ut tunc statim communicetur æger, quia hoc non patitur usus Ecclesiæ ob nimiam difficultatem, & ob Sacramenti reverentiam, quod eo tempore semper deferri nequit debito decore, & comitatu, ac securitate, & multoties morbus ingravescens mortem ante mediam noctem minitatur. Non licet tamen Sacerdoti in defectu particularum consecratarum non servato ieiunio celebrare, ut infirmum extremis laborantem communicet, sicuti nec deficiente azymo in fermentato, vel sine vestibus sacris, aut omisso Sacrificii ritu; quia Ecclesiæ consuetudo ita interpretata est divinum sumendi viatici mandatum, idest dandum non esse nisi quando dari queat iuxta ritum & ordinem ab Ecclesia præscriptum pro Eucharistia conficienda, ac ministranda modo, & circumstantiis convenientibus, & cum sacra Eucharistia non sit simpliciter ad salutem necessaria, magis consulendum est reverentiæ ei debitæ, & uniformitati servandæ in Sacrificii ritu, quam privatæ utilitati alicuius fidelis. Providet autem Ecclesia communi necessitati per asservationem sacræ Eucharistiæ in Ecclesiarum sacrario; Pastoribus districte præcipit tam eiusdem Eucharistiæ asservationem, quam sollicitam eiusdem infirmis administrationem: Casus enim rarus exigere non debet ut cedat lex generalis, & uniformitas in ritu sit prætermittenda. Porro si sic liceret consecrare, idest a non ieiuno, & non attentis sacris ritibus ad subveniendum infirmo, sacra nostra mysteria gravibus exponerentur iniuriis, qualis supponi posset, si Sacerdos ludo, vel potatione temulentus altare festinanter ascenderet. 2. hoc præceptum non obligat quando perficiendum sit Sacrificium, puta cum Sacerdos ob aliquod accidens ei superveniens post consecrationem Sacrificium complere nequeat, tunc deficiente alio Sacerdote ieiuno per Sacerdotem non ieiunum complendum est. Itidem si post sumptionem calicis deprehendit in calice non fuisse nisi aquam, in tali casu ad perfectionem Sacrificii debet vinum consecrare, & consecratum sumere; vel cum post consecrationem recordatur se non esse ieiunum, quia præceptum divinum de faciendo Sacrificio integro, & perfecto prævalere debet legi ecclesiasticæ de Eucharistia a ieiuno sumenda. Si autem Sacerdos recordetur se non esse ieiunum, & eius Missa sit Missa solemnis, a qua recedere non possit sine gravi scandalo eam continuare debet; sed si Missa sit privata, dummodo in hoc quoque ob concursum populi non sequatur grave scandalum, recedere tenetur. 3. Quando post ablutionem relictæ sunt aliquæ reliquiæ in hac Missa consecratæ (quod intelligendum est etiam de formulis integris, ubi servari non possunt in pixide, & sacrario) sumendæ sunt, quia ad idem pertinent Sacrificium, & sumuntur per modum unius refectionis. Unde aliter dicendum de particulis in alia Missa consecratis, quæ sunt in pixide, ut illa expurgetur. 4. Si periculum sit quod sacra Eucharistia incidat in manus infidelium, seu hæreticorum, & quod ab ipsis profanetur; lex enim divina iubet, ut impediantur sacrilegia, quæ impediri possunt; & quod in Eucharistiæ honorem, & reverentiam sancitum est, non debet esse occasio ut non impediatur eius irreverentia, profanatio, & contemptus.

Nota quod post cibum ante mediam noctem sumptum non requiritur somnus, aut cibi digestio ad communicandum, cum hoc nulla consuetudo, vel lex præscribat, sed solummodo quod post mediam noctem nihil sumptum sit per modum cibi, potus, vel medicinæ, vel quid aliud, ut dicebam, sive res sumpta sit nutritiva, vel non nutritiva, cum velint aliqui lapillum quoque, globulum plumbi, vel ligni frustum, licet a stomacho alterari, vel digeri nequeant, impedire communionem: alii tamen de hisce rebus probabilius contrarium sentiunt, eo quod nullatenus rationem habeant cibi, potus, vel medicinæ.

De habitu ac externa compositione quibus accedendum ad sacram communionem.

Quoad habitum vero, & externam corporis modestam decentemque compositionem, talis certe requiritur in fidelibus, ut omnem reverentiam, honestatemque præseferat, ac internam animæ reverentiam, & devotionem exhibeat. Debetur enim huic Sacramento non solum internus, sed externus venerationis summæ, & adorationis cultus, cum Christus sub sensibilibus speciebus modo quodam sensibili in eo extet, & tractetur, unde illicitum est communicare etiam quando periculum sit vomitus ob dictam reverentiam, quæ

huic Sacramento debetur. Licet vero sordes corporis, ut docet Lugo, secundum se communionem non vetent, seu impediant saltem in occulto, eo quod hoc Sacramentum non sit cibus corporis, sed animæ, quam quidem exquirit mundam ab omni culpabili sorde & inquinamento; nihilominus summa reverentia, quæ debita est huic tam excellenti mysterio, exposcit, quod si corporis sordes facile tolli possint, auferantur, & etiam si brevi cessabunt, & possit differri Communio sine incommodo, seu spirituali gravi dispendio; aliquando semel, & iterum differatur. Quod si longius sint perduraturæ, vel sint prorsus occultæ, minime fructu huius cœlestis alimoniæ quemquam privare debent. Habemus a veteribus Scriptoribus, & inter recentiores a Patre Mabillonio præfat. 1. in sæcul. 4. Benedictino, quod antecedenti nocte ad sacram Communionem primi Christiani mundabant se in balneis; & S. Wilfridium purgasse suas sordes aqua lustrali. De habitu vero si fieri possit, non sit sordidus, cum ex historia Lausiaca Palladii ad collat. 23. Cassiani pag. 850. habeamus quod antiqui Monachi Tabenenses, dum accedebant ad sacram Eucharistiam, deponebant pellem ovinam, quam pro pallio deferebant. Sed si non decens est accedere cum sordido, & nimis vili habitu ad sacram communionem, quod iam ut plurimum potest contigere ob nimiam paupertatem, multo tamen magis indecens est accedere ad Sacramentum tam venerabile & sanctum cum studioso & affectato vestium corporisque ornamento, quod detestabile præsefert fastum & vanitatem prorsus repugnantem actioni, quæ singularem exigit humilitatem ac modestiam & corporis, & vestium. Et in hoc proposito nihil aliud hic adducam nisi instructionem quam S. Carolus Mediolan. insignis zelantissimusque Præsul, ut habetur in Actibus eiusdem Ecclesiæ, tradidit suæ Diœcesis animarum Pastoribus, ut scirent, qua decentia seu externa compositione curare debeant, ut eorum populi, & præcipue mulieres ad sacram Synaxim accedant. Quod ad corporis habitum pertinet, Parochus fideles suæ curæ commissos moneat, satagatque, ut summa reverentia omnique humilitate ad sacram communionem accedant, & sumant oculis non vagis, sed in Christi corpus pie coniectis, barbæ pilis circa os bene præcisis, ore supra pannum lineum suppositum modeste porrecto, capite non demisso, lingua paululum labrum inferius intus attingente, non tamen extra os prominente, in qua particulam suscipiant, neque linguam ipsam retrahant priusquam Presbyter manum removerit, tum vero caput humiliter demittant. Ita etiam, ut a suspiriis abstineant, quibus particulæ excuti possint, manibus pectori admotis instar crucis ex veteri fidelium disciplina, aut supplicibus iisdem nudis pallio quantum fieri poterit adhibito; non birretis pileisve pluma inaniter ornatis, armis depositis, toto denique corporis habitu decenti & humili, modesto & non sordido. Mulieres non sumptuosis, non caudatis vestibus, non crinibus inaniter intortis non fuco, & pigmentis vultu illito, non pectore nudo, aut velo tenui obtectu, sed ita vestitæ, ut ne præter faciem quidquam nudum cernatur, velo denso bene superfaciem demisso, omnes autem genibus flexis, non pectore, brachisve scabello innixis. Nihil præterea dabunt, omni modestia surgant, & a mensa discedant. Ita S. Carolus in Instructionibus.

§. XXXVI.

De iis quæ præstanda sunt in ipsa communione, & post communionem.

Circa hoc docet quid faciendum sit ipse laudatus S. Carolus in supradictis instructionibus ad Parochos. Admonet enim S. Præsul ut in communione ipsa, & statim post curent fideles quo magis fieri possit, dum percepturi sunt sacram communionem, excitare in propriis animis ferventem affectum sanctumque, qui in sacra communione requiritur, & ad hunc excitandum passionem Christi Domini religiose meditentur; Vulnera enim Christi sunt fons vivus, ac fervens, ex quo facilius divini amoris ardor hauriri potest. Item recordentur ac considerent eximium ac singulare beneficium, quod Deus eis elargitur in pretiosissimo sacræ communionis dono, dum per eam Christum realiter suscipiunt, totam scilicet eius Humanitatem cum Divinitate. Considerent insignem Dei dignationem, & charitatem in elargiendo tanto munere, quo nihil melius nec scit, nec habet, nec potest dare, dum totum seipsum donat, suamque divinitatem; & tanto maior est eius dignatio ac amor, quod communicantibus seipsum præbet in cibum, ut iam vidimus ad eorum animos alendos, nutriendos, augendos conservandosque in spirituali vita gratiæ, ac intime sibi ipsos iungendos, & seipsum illis. Insuper excitabunt fiduciam propriam & spem, cum in Christo Domino quem in sacra particula suscipiunt, contineatur quidquid boni desi-

desiderare, ac sperare possint; & tanto maius suæ fiduciæ fundamentum habent, quanto grandis est ipsius omnipotentia, benignitas & sapientia, quæ infinitæ sunt, qui & potest omnia nobis donare, quæ conferre possint ad æternam nostram salutem, & vult; imo amat etiam hæc nobis donare, & videt quid nobis expediat, ut ad hunc finem perveniamus. Gratum pariter est Christo Domino, ut in tali actione fidem nostram exerceamus circa eius mysteria, & præcipue circa realem eius præsentiam in hoc Sacramento: idcirco eliciendi sunt etiam actus fidei, mente humiliter omnia mysteria divini huius Sacramenti firmiter confitendo. Item toto corde, & intima pietate animi agendæ sunt Deo gratiæ de tanto eius beneficio, infinitaque charitate, qua erga populum Christianum usus est.

Addit insuper S. Præsul, ut Pastores moneant fideles communicantes, ne tam cito post communionem ab Ecclesia discedant, sed quieto & in remoto loco permaneant quantum fieri potest in oratione, gratiarum actione, Christum Dominum deprecantes, ut in eorum cordibus perseveret cum sua gratia, qua dimicare valeant contra hostiles insidias, & culpas fugiendo, perpetuo sanctificationem servent, ac teneant, quam in sacra absolutione & communione receperunt, ut unionem cum ipso in cœlesti patria, quam significat & promittit hoc Sacramentum, consequantur. Admonet pariter, ne communicans sive laicus, sive Sacerdos, saltem per horæ quadrantem expuat, & si fiat ut non possit se continere, id saltem faciat in loco a pedibus conculcantium remoto, seu potius in sudariolo mundo. Item ne tam cito cibum sumat, sed post dimidiam horam, vel saltem horæ quadrantem. Item ut ea die præcipue refrænet cogitationes, sensus omnes, & linguam, abstineat a verbis otiosis & scurrilibus, a mundanis conversationibus, aliisque mundi illecebris, licet non per se malis, a ludis, a cogitationibus sæculi inutilibus, & vanis, sicuti monet etiam D. Chrysost. homil. 27. in ep 1. ad Corinth. ne mens a sanctis cogitationibus, a spirituali quiete distrahatur, ab oratione, a frequentia divinorum officiorum Ecclesiæ, aliisque christianæ pietatis operibus, in quibus intentus esse debet, & occupatus, ut devote assistat, ac inserviat Christo hospiti. Quare cavere debet pariter a sæcularibus negotiis; & si ob conditionem sui status omnino non possit, curet tamen a sanctæ communionis sumptæ meditatione, & ab intima sui custodia non alienari; Et similia habet in suis Pastoralibus instructionibus S. Carolus.

Diebus itidem sanctæ communionis charitas, ac beneficentia in pauperes copiosius est exercenda, & cum Christus corpore suo nos cibaverit, nos pariter nostro pane, aliisve cibis terrenis quos dat nobis Deus, ipsum in membris suis esurientem pascere debemus; S. enim Chrysostomus graviter increpavit Christianos immisericordes etiam post communionem, ut in sua hom. 27. in epist. 1. ad Corinth.

CAPUT II.

De Eucharistia prout est Sacrificium.

Cum Eucharistiæ mysterium duplicem in se contineat rationem, Sacramenti scilicet, & Sacrificii, utpote quod institutum sit a Christo Domino non solum ut Sacramentum, sed etiam ut Sacrificium novæ legis, prius Deo offerendum quam a fidelibus sumendum; hisce persolutis quæ ad Sacram Eucharistiam pertinent ut est Sacramentum, nunc operæ pretium est, ut studia nostra denuo circa ipsam versentur in iis discutiendis quæ illam respiciunt quatenus est Sacrificium, quod explicatur nomine Missæ a verbo *mitto* desumpto; quia ut vult Ang. Doctor quæst. 83. art. 4. ad 9. per angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, sive populus per Sacerdotem, sive quia Christus est hostia a Deo nobis missa, unde & in fine Missæ Diaconus in festivis diebus populum dimittit dicens: *Ite, Missa est*, scilicet *hostia ad Deum per angelum missa est, nempe sit Deo accepta*; sive quia peracto Sacrificio populus dimittitur. Quare fit ut prior Missæ pars, quæ est ab Introitu ad Offertorium dicatur Missa Cathecumenorum, quia hac parte absoluta olim cathecumeni, & pœnitentes mittebantur foras; reliqua vero pars Missæ appellabatur Missa fidelium, quia ad eam remanebant qui iam per baptismum, vel pœnitentiam mundati erant, qua completa ad Diaconi intonationem *Ite Missa est*, discedebant. Excipiebantur tamen dies Quadragesimæ aliæque feriæ, præcipue quando celebrabatur ieiunium, nam tunc Sacrificium offerebat Ecclesia, & statim post Sacrificium celebrabatur officium vespertinum, ad quod Diaconus invitabat fideles ut remanerent dicendo loco *Ite Missa est*, *Benedicamus Domino*. Circa vero nomine *Missa*, ac

ac eius antiquitatem, licet hoc nomen præcise non habeatur in Scripturis, ut obmurmurant Novatores, habemus tamen in iis id, quod in Missa continetur.

§. I.

De Sacrificio generatim.

Triplex acceptio nominis Sacrificii.

Sacrificii nomen tripliciter accipi potest, & solet, nempe 1. latissime pro omni actione, quæ ordinata sit, & cedat in Dei gloriam, ut erogatio eleemosynæ, orationes, laudes datæ Deo per sacram psalmodiam, &c. ut psalmo 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*. Et S. Aug. lib. 10. *de Civit. Dei* cap. 9. ait: ***Verum sacrificium est omne opus quod agimus, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni quo veraciter beati esse possumus***. 2. minus late sumitur, & sunt oblationes quæ fiunt ad usum seu templi, seu ipsius ministrorum, & in hac significatione nonnunquam Sacrificia dicuntur primitiæ, & decimæ in templo oblatæ. 3. Stricte tandem, & proprie sumitur Sacrificium, quando hoc vocabulum usurpatur ad denotandam oblationem soli Deo factam cum destructione, seu immutatione victimæ, & in hoc sensu hic agitur de Sacrificio.

Unde hallucinantur & Melanctor, qui in Apol. Confess. art. *de Missa* definit Sacrificium ***cæremoniam vel opus quod nos Deo reddimus, ut eum honore efficiamus***; & Calvinus generaliter definiens, quidquid omnino Deo offertur, esse Sacrificium, cum hæc, ut dixi supra, non sint Sacrificia, nisi latissime, vel minus late & semper improprie. Sacrificium stricte seu proprie sumptum, quod Theologi omnes agnoscunt, & fatentur, est præstantissimum opus Religionis, quo in res omnes supremum Dei dominium, nostramque testamur, ac recognoscimus ipsi subiectionem & dependentiam, & definitur

Definitio Sacrificii.

oblatio rei sensibilis cum eius destructione, vel immutatione soli Deo facta per legitimum ministrum ad recognoscendum supremum eius dominium in omnes creaturas, ritu mystico consecrata.

Dicitur 1. *oblatio*, quæ vox locum habet generis, in quo Sacrificium convenit cum aliis oblationibus primitiarum, decimarum, ac bonorum operum, quæ ad Deum referuntur. Differt a Sacramentis, quæ ut talia ordinantur ad hominum sanctificationem. Eucharistia tamen, quæ est etiam Sacrificium sub hac ratione offertur ad Deum colendum: in Sacramentis enim Deus gratiam suam nobis confert, & nos in Sacrificio supremum cultum Deo tribuimus. Dicitur 2. ***rei sensibilis***, seu externæ, ***sicut hominum natura exigit***, ait Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. quia homines per Sacrificia in unius eiusdemque religionis cultum coadunantur: Homines enim non communicant inter se, nisi signis sensibilibus manifestent quod intus in animo gerunt; unde Sacrificium proprie dictum prout est rei sensibilis, differt, ac distinguitur a Sacrificio cordis contriti & interiorum animi affectum, quibus Deo inhæret, ac ei seipsum offert, suaque omnia, quæ non sunt proprie Sacrificium, tametsi perfectiori modo præstent, fructum Sacrificii, quam externa oblatio. Dicitur 3. ***cum eius destructione***, & in hoc distinguitur a simplici oblatione, in qua res oblata non est necessario destruenda. Additur ***vel immutatione***, quia ad rationem Sacrificii satis etiam esse potest, si in victima fiat aliqua immutatio etiam mystica tantum, cum semper necessaria non sit physica ac realis rei consumptio, ut constat ex sacrificio Capri emissarii qui non mactabatur, sed velut exul eiiciebatur in desertum, Levitici 16. Aliqua certe licet mystica rei immutatio, quando non fit physica & vera eius destructio aut absumptione ignis, aut divisione partium, aut liquidorum effusione, aut rerum oblatarum consumatione, requiritur ad Sacrificium, ut in hac physica, vel mystica rei consumptione, vel immutatione significetur, & resplendeat supremum Dei dominium super omnia, quod iuxta ordinem cultus latriæ, quem ex natura sua habet Sacrificium est ad Deum honorandum, ita ut sine tali immutatione non haberetur Sacrificium, sed pura oblatio, in quibus nulla intervenit rei destructio, vel immutatio. Dicitur 4. ***soli Deo facta***; quia cum oblatio Sacrificii proprie dicti sit actus latriæ, ad nullum alium dirigi non potest, nisi ad solum Deum, cui talis cultus debetur; ***quis enim sacrificandum esse censuit*** (ait D. Aug. lib. 19. *de Civit. Dei cap.* 19.) ***quam Deo, aut scivit, aut putavit, aut finxit .... sed nec ob aliud fallaces*** (spiritus) ***superbiæ si hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt***. Et lib. 20. contra Faustum Manichæum: ***Quamvis in memoriis Martyrum constituamus altaria, quis in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: offerimus tibi Petre, aut Paule .... sed quod offertur, offertur Deo qui coronavit Martyres***. Dicitur 5. ***per legitimum eius ministrum***, non per qualemcumque hominem, quia cum Sacrificium sit actio pu-

Sacrificium nonnisi per legitimum ministrum offerendum.

publica, & in Religione excellentissima, exigit personas specialiter designatas. Et hoc inditum videtur ab ipso naturali lumine, cum pagani ipsi suos habuerint Sacerdotes, & in lege naturæ ad patres familias spectabat, & eorum primogenitos secundum communiorem, qui erant in sua familia veluti principes, ut Noe, Abraam, Iob, aliique qui sacrificia obtulere. Imo Cain quoque & Abel obtulerunt sacrificia, quia etsi fratres, cum essent principia distinctarum familiarum, uterque rei propriæ consulebat; alias locum non habuisset invidia, qua Cain in fratrem exarsit. In lege vero scripta statuit Deus, quod nemo nisi descendens de Aaronica stirpe auderet altare ad sacrificandum ascendere, ideo pœnam luere debuit Ozias rex, qui cum non esset Sacerdos se offerre attentaverit, lib. 2. Paralipom. cap. 26. & Saul ob culpam eamdem reiectus est a Deo, & regno orbatus. In lege vero Evangelica voluit, ut ii solum, qui ab Episcopis sacra ordinatione singulari ritu essent initiati, manum mitterent in altaris sacrificiis.

Sacerdotes in Sacrificio legis novæ sunt ministri Christi Domini, qui in Sacrificio Missæ est principalis offerens, qui cum semper sit vivens ad interpellandum pro nobis, manet Sacerdos in æternum sempiternum habens Sacerdotium Hæbreor. 7. ad differentiam Aaronis, qui cum a morte prohiberetur permanere, habuit successores. Verum Christus Dominus ut perpetuus Sacerdos constituit suos ministros, quibus tanquam instrumentis in sacerdotali utitur ministerio, & hi Sacerdotes licet a Christo Domino instituti & consecrati, sunt etiam ministri christiani populi, ut ait Apost. Hæbreor. 5. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & Sacrificia*. Quia cum quilibet fidelis teneatur profiteri Deo externo Sacrificio suam servitutem; & constitutum sit a Deo tum in lege Mosayca, tum in lege Evangelica, ut nonnisi initiati Sacerdotio per consecrationem hoc peragere valeant; ideo hisce necesse est ut utatur populus ad verum Sacrificium Deo offerendum. Quare ipse Sacerdos stans ad altare, ait: *Orate fratres, ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat*; & conversus ad Deum subdit paulo post: *Memento Domine .... pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*. Item infra: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ*; ex quibus omnibus clare patet, quod Sacerdotes agnoscunt se esse Ecclesiæ ministros, ac per eorum ministerium fideles reddere specialia vota & munera suæ servitutis. Notat enim Innoc. III. lib. 3. cap. 6. *de Missæ Sacrificio*, Sacerdotes universaliter agere intentione & votis fidelium, quod suo ministerio specialiter agunt. Habertus.

Dicitur 6. *ad recognoscendum supremum Dei Dominium in omnes creaturas*; hic enim est finis principalis, & directus Sacrificii, quod principaliter & directe ad Dei cultum ordinatur, ac ideo nonnisi indirecte, secundario, & de consequenti ordinatur ad consecutionem gratiæ, & sanctificationem fidelium, quatenus scilicet dignitate hostiæ, quæ offertur, mitigatur Deus, & pacificatus nobis remittit, ut habetur ex Concil. Trid. sess. 22. Christi oblatione placatur Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit: nam, sicuti videbimus, Sacrificium proprie sumptum est non solum lautreticum, idest in Dei honorem, sed etiam propitiatorium, impetratorium, & satisfactorium. Dicitur tandem *ritu mystico consecrata*, idest quæ aliquo sacro ritu, & cæremonia mysterium aliquod continente ex profana fiat Sacra, & Deo dicata: id enim significat vox sacrificare, idest sacrum facere; & in hoc Sacrificium differt a simplicibus fidelis populi oblationibus, primitiis, & decimis, quæ quamvis Deo offerantur, id tamen non fit per aliquem ritum mysticum, & cœremoniam.

Sacrificium vero proprie dictum vulgo distinguitur, seu dividitur vel ratione legis vel ratione materiæ seu rei oblatæ, vel ratione formæ seu ritus, vel ratione finis. Ratione legis, alia sunt Sacrificia legis naturæ, qualia oblata fuere ab Abel, Enos, Noe, Abraam, & Melchisedech; alia legis scriptæ, quæ iuxta Dei mandatum, ut habetur in Levitico, obtulerunt Aaron, filii eius, & descendentes; aliud Sacrificium legis novæ, de quo acturi sumus in præsentiarum. *Divisio Sacrificii proprie dicti.*

Ratione materiæ, seu rerum oblatarum aliud est Hostia, seu victima, aliud immolatio, aliud libamen. Hostia dicebatur, quando res oblata erat animata, scilicet aliquod animal, & vocabatur etiam victima, quia aliquando offerebatur post victoriam de hostibus reportatam; unde victima a victoria, hostia ab hostibus devictis: non omnia tamen, sed certa solummodo animalia offerebantur scilicet oves, capræ, hœdi, boves, vituli, columbæ, passeres, turtures; nam haisce offerri vetitum non erat a lege. Immola-

molatio erat quando offerebantur inanimata, idest quæ anima vitaque carens, solida tamen, ut panis similæ, hordei, farris, triticum, manipuli spicarum virentium, sal, thus, & alii fructus, quæ torrebantur igne; frangebantur molla, & sale conspergebantur. Hæc Sacerdos levabat in altum, & varie immutabat, in qua immutatione ratio Sacrificii consistebat: nam panis scindebatur in frusta, & simila sartagine, clibano, vel craticula cremebatur, sal urebatur, thus, seu incensum adolebatur, spicarum manipulus torrebatur, & triticum conterebatur. Libamen tandem, quando res oblata erat liquida, seu fluida, ut sanguis, vinum, oleum, aqua. Eadem vero Sacrificia erant in usu etiam apud Gentiles, & ita æmulabant ex dæmonis suggestione vera Religionis mysteria.

Ratione vero formæ, seu oblationis modi dividitur Sacrificium in holocaustum, hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Holocaustum erat Sacrificium perfectissimum, quia in hoc postquam Sanguis victimarum fusus erat per circuitum altaris, illæ adolebantur super altare usque ad totalem eorum consumationem, ut nihil prorsus ex iis in usum humanum remaneret, in signum videlicet, & protestationem supremæ potestatis, ac dominii in res omnes, perfectæ subiectionis, & dependentiæ creaturæ a Deo. Hostia pro peccato illa erat, in qua victimæ partim cremabantur, partim servabantur in usu Sacerdotum, qui in atrio templi ex hisce vescebantur, unde dicebantur comedere peccata populi, idest victimas, quæ pro peccatis erant oblatæ. Istud enim Sacrificium offerri solebat non tantum pro peccatis internis, sed pro quibusdam etiam externis, v. g. pro peccatis per ignorantiam commissis circa cæremonias, ut Levit. 4. & 5. Item pro peccatis furti, periurii, & calumniæ Levit. 6. & 7. Hostia tandem pacifica, sanguine effuso, partim igne consumabatur, partim edebatur tum a Sacerdotibus, tum ab iis qui eam obtulerant; & hæc offerri solebat in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, vel ad nova impetranda, & tunc differri poterat eius consumptio in postremum diem, non tamen ulterius. Unde ex his patet hostiarum, & victimarum Sacrificia fuisse cruenta; immolationem autem, & libamen incruenta.

Ratione tandem finis Sacrificium dividitur in lautreticum, eucharisticum, impetratorium, & propitiatorium. Lautreticum est, quod specialiter spectat ad Dei obsequium, & cultum latriæ, seu perfectæ, ac omnimodæ servitutis, & dependentiæ ab ipso ut rerum omnium supremo auctore ac domino, ad cuius protestationem Sacrificium specialiter offertur, & huiusce generis erat holocaustum, in quo, ut vidimus, tota victima consumabatur, & erat omnium præstantissimum. Eucharisticum est, quod offertur in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis; impetratorium, pro beneficiis accipiendis, & utrumque est illud, quod ut antea iam notavimus, dicebatur hostia pacifica. Propitiatorium tandem quod idem est ac hostia pro peccatis, de qua pariter supra, est illud quod Deo offertur, ut reddatur nobis propitius, idest pro obtinenda remissione peccatorum, ac avertendis pœnis, ac suppliciis, quæ pro ipsis peccatis debentur.

Ex quo oritur multiplicitas Sacrificiorum.

Hæc Sacrificiorum multitudo, & pluralitas oritur ex quatuor Dei perfectionibus, quæ nos Deo devinciunt, nempe 1. suprema eius Maiestas, sub cuius Dominio omnia ita subiiciuntur, ut sine quavis iniuria possit auferre concessa, & optata denegare, quamvis nobis necessaria; nam quidquid nos sumus, totum ipsius est, & hoc testamur per holocaustum, in quo sincero affectu exinanimur tamquam victima igne charitatis totaliter ardens: nam protestatur Deus per Isaiam abhorrere nostra holocausta, si aliquid pro nobis retineamus, nec prorsus ad illum nos totos referamus: *Ego Dominus . . . . . odio habens rapinam in holocausto*. 2. Immensa Dei erga nos bonitas, quæ de nihilo nos eduxit, & in tot pericula nos servavit, ac servat: item quia sic dilexit nos, *ut Filium suum unigenitum daret*, in quo habemus propitiationem, & quotidie nova beneficia consequimur; hoc nos grato animo recolentes singulis diebus offerimus Sacrificium Eucharisticum, seu gratiarum actionis: idcirco in Missæ præfatione, quæ Canonem præcedit, Sacerdos populum ita invitat: *Gratias agamus Domino Deo nostro*. 3. Est iustitia infinita, quæ incessanter a nostra læditur ingratitudine. Ex hoc igitur perpetuo dolore cor nostrum afficitur; ex hoc manifestamus verax desiderium, ut integram reddamus satisfactionem, quod Sacrificio propitiatorio explicamus, in quo fatemur nos immeritos vitæ, qua fruimur, ac immolari cum exteriori victima paratos. 4. Perfecta beatitudo qua Deus in perfectissima, & infinita plenitudine suarum perfectionum infinita potitur felicitate, cuius cum nos participes voluerit, eam nobis proposuit pro ultimo fine; & huic divinæ perfectio-

fectioni respondet Sacrificium impetratorium, in quo anxie de tanta felicitate solliciti petimus quæcumque valeant nos ducere ad eam assequendam. Et licet hoc Sacrificium nobis utile sit ad bona temporalia poscenda, non tamen ex hoc nostræ inservit carnali cupiditati, sicuti contingebat apud carnales Hebræos; sed hoc Sacrificio temporalia petimus, quatenus a Christo Domino nobis promerita sunt, & prout eius providentia velit ea ad nostram beatitudinem perducere.

Sacrifi. cium necessarium est in Religione.

Hinc colligitur, necessarium esse in Religione Sacrificium; ut facile deducitur 1. ex parte Dei, cuius maiestas & supremum dominium, quod habet super nos exigit, ut supremo adorationis cultu tum interiori, qui præcipuus est, tum exteriori, qui signum est interioris, hoc recognoscamus, & protestemur, ut ait S. Th. 2. 2. quæst. 85. art. 1. Imo cum incessanter suis nos cumulet beneficiis, paratus ad nova semper elargienda, nec non peccata contra eum a nobis commissa expianda, si utrumque humiliter ab eo petamus hinc fit quod Sacrificium ex parte ipsius Dei necessarium sit. Sacrificium necessarium est etiam ex parte ipsius hominis ob nativam suam conditionem, non solum quia cum constet corpore, & animo, ac in omnibus a Deo dependeat, totus & animo, & corpore Deo servire debet, & suam subiectionem in omnibus ipsi testari; sed etiam quia debet se gratum exhibere bonitati ipsius Dei ob ingentia, quæ ab eo recipit beneficia, & quia nova indiget identidem ab ipsa impetrare, nec non sibi eam propitiam reddere, ut sibi commissa peccata condonet, ac possit pro his satisfacere sicut debet divinæ iustitiæ, quam talibus iniuriis graviter læsit; quæ omnia præstare nequit, nisi seipsum ac res sensibiles offerendo. Et quia denique nonnisi signis quibusdam externis sensibilibus in unitatem Religionis cum aliis associari potest; *in nullum quippe nomen Religionis seu verum, seu falsum* (ita S. Aug. lib. 19. contra Faustum cap. 11.) *coadunari homines possunt, nisi aliquorum signaculorum aut Sacrmentorum visibilium consortio colligentur*.

Hanc Sacrificiorum necessitatem agnovit S. Thomas procedere ex ingenita, seu naturali hominum inclinatione: *Ex naturali ratione procedit, quod quibusdam sensibilibus rebus utatur, offerens, eas Deo in signum debitæ subiectionis & honoris, secundum similitudinem eorum, qui dominis suis aliqua offerunt in recognitionem dominii. Hoc autem pertinet ad rationem Sacrificii; & ideo ratio Sacrificii pertinet ad ius naturale. Quare omni ætate, & ab omnibus gentibus, quibus fuit alicuius Numinis ac Religionis sensus, ab ipsa etiam natura inditus, oblata semper fuerunt Sacrificia. In qualibet ætate, & apud quaslibet hominum Nationes* (ait Doctor Ang loco cit. 2. 2. *quæst.* 75. art. 1.) *semper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio*: Ac *ideo* credit Estius, etiam in statu innocentiæ futurum fuisse aliquem Sacrificii offerendi usum inter homines, ut satis indicat Concil. Trid. sess. 21. cap. 1. generaliter affirmans hominum naturam exigere externum ac visibile Sacrificium. Manifestum est autem præcepta legis naturæ eadem permansisse ante, & post peccatum. Estius.

Quatuor species Sacrificiorum supra recensit & eminentiori modo, & virtualiter habet catholica Ecclesia, seu christiana Religio in suo unico sacrosancto Missæ Sacrificio, quod ob illos quatuor expositos fines quotidie offert. Nam hoc est simul lautreticum ac holocaustum seu honorarium, in quantum offertur Deo in agnitionem supremi eius Dominii; & Eucharisticum quatenus fit in gratiarum actionem pro beneficiis nobis a Deo collatis. Propitiatorium quatenus offertur, & valet ad obtinendam remissionem peccatorum, necnon pœnæ pro eis debitæ; & impetratorium, prout fit, & prodest ad beneficia Deo impetranda.

§. II.

De iis quæ spectantur in Sacrificio.

In Sacrificio duo spectanda sunt, id quod significat tantum, & id, quod in Sacrificio significatur. Quod significat tantum, est exterior oblatio rei sensibilis, *quæ* ex S. Aug. lib. 10. *de Civit. Dei* cap. 5. *dicitur Sacrificium .... visibile indivisibilis Sacrificii Sacramentum; idest sacrum signum*; ac ideo Sacrificium non secus ac Sacramentum est in genere signi. Diversa tamen sunt illa signa, quia diversa significant. Quod in Sacramento significatur est gratia sanctificans; quod vero in Sacrificio significatur, & quod vocari potest res Sacrificii, est cor contritum, charitas qua Deus super omnia, idest plus omnibus diligitur, ut ait S. Aug. ep. 120. & in psalm. 87. *Pietas*, inquit, *cultus Dei, nec colitur nisi amando, hoc enim colitur quod diligitur; quia Deus rebus omnibus maior, & melior invenitur, plus omnibus diligendus est ut colatur. Hic est Dei cultus*, ait lib. 10. *de Civit. Dei* cap. 4. *hæc vera Religio,*

ligio, hæc vera pietas, hæc tantum servitus Deo debita.

Ex his igitur sequitur, Sacrificium externum sine interiori signum esse falsum, quia significat quod non est, nempe cor contritum & humiliatum Deo totaliter deditum, & ex amore serviens, cum tamen in superbis, & peccatoribus longe sit a Deo. Sacrificium, & Sacramentum licet in ratione signi utrumque signum sit, in hoc tamen differunt, quod Sacramentum sit signum, quo Deus gratiam se conferre significat iis qui obicem non ponunt, ac proinde semper verum & infallibile; Deus enim verax est, nec falli potest, nec fallere. Sacrificium vero est signum quo homo exterius significat, ac profitetur se totum mancipare illius servituti, in quo falsitas, & mendacium esse potest, cum omnis homo mendax sit, & ita contingit in omnibus peccatoribus, qui propriis inserviunt cupiditatibus, non autem Deo; & sic eorum Sacrificia præseferunt quamdam derisionis speciem; ideo sequitur, merito Deum reiecisse carnalia Iudæorum Sacrificia, tametsi ab ipso instituta, & præcepta, ut ipsi ingrata & abominabilia: *Incensum abominatio est mihi .... Sabbatum, & solemnitates alias non feram*, sic habetur Isaiæ c. Dixi *Sacrificia carnalia Iudæorum*; nam Sacrificium Christianorum etiam carnalium per se, & ratione principalis offerentis, nempe Christi Domini, semper est acceptabile, & semper est verum. Christus enim sub signis externis panis, & vini vere, & ex charitate eximia se totum offert: sed peccatores illud exterius offerentes imitantur ludum, quo milites illudebant Dominum in passione, Matthæi 27. nesciunt revera quid faciunt, ac ideo minus sunt rei, & e contra magis rei sunt pastores, quorum negligentia tanta in populis ignorantia grassatur. Habertus.

In vera Religione debet esse Sacrificium proprie dictum.

Quamvis ratio naturalis dictet, ut iam vidimus, & natura ipsa inclinet hominem iuxta D. Th. ut ei qui est supra hominem subiectionem & honorem exhibeat secundum suum modum, unde infert S. Doct. ex ipsa naturali ratione, & inclinatione procedere, quod homo sensibilibus quibusdam rebus utatur *offerens eas Deo in signum debitæ subiectionis, & honoris*; & hoc ad rationem Sacrificii pertinere, ac proinde rationem Sacrificii esse de iure ipso naturæ: Nihilominus ex hæreticis quicumque negarunt realem Christi præsentiam in sacra Eucharistia, ut Petrobussiani, Albigenses, Zuingliani, & Calvinistæ, negarunt quoque Sacrificium in Ecclesia catholica. Eis autem, qui agnoscunt, & fatentur Corpus & sanguinem Christi realiter contineri in Eucharistia, ut Lutheri asseclæ, difficile visum fuit non admittere verum Sacrificium: sed cum velint, peccatorem iustificari per solam in Christum fiduciam, suis impiis illationibus (quas deducunt, ex quo Christus secundum Scripturam factus est oblatio & sanctificatio pro peccatis totius mundi, atque una oblatione consumavit sanctificatos omnes) affirmant, iniuriam inferri Passioni Christi, si alia renovetur oblatio; ac ideo negant, aliud Sacrificium præter immolatum in Cruce vim aliquam habere propitiationis, & ita negant Sacrificium incruentum altaris, scilicet Missam; concludentes, hoc incruentum altaris Sacrificium solummodo inservire ut facta passionis Christi Domini commemoratione, & fiduciæ excitata, administretur credentibus sacræ Eucharistiæ Sacramentum. Quare in substantia, & revera, si non explicite, implicite tamen negant ii quoque cum aliis hæreticis ante notatis, Missam esse verum Sacrificium. Quocirca Lutherus in formula Missæ omnes Lithurgiæ partes quæ pertinent ad oblationem expunxit, & Calvinus Genevenses, Zuinglius Helveticos docuerunt, & admonuerunt, ut a nomine oblationis prorsus abstinerent. Et hæc fuit ratio, unde Lutherus damnaret, ac reiiceret, tamquam monstruosos detestabilesque abusus Missas privatas, in quibus populus non communicat, idest de Sacramento in iis confecto non participat. Igitur antequam expendatur catholicum dogma de sancto Missæ Sacrificio, ut eo magis ipsius veritas elucescat, ac vividius aperiatur, quam vanæ sint, ac futiles Novatorum cavillationes unde contra hoc venerabile Mysterium debacchantur, non incongruum censui præmittere, quod huiuscemodi pium opus, sicuti a recto rationis dictamine, ab inclinatione naturæ inditum vidimus; ita etiam ab ipsa sincera Religionis conditione exigitur. Sit igitur.

Religio quæ vera ac legitima sit, habere debet verum supradictum Sacrificium, quia in Religione, quæ vera sit, omnia implenda sunt ac observanda, quæ a naturali lege præscribuntur, ut est Sacrificii oblatio, quæ præcipuum locum tenet inter ea, quæ ad naturale ius sunt pertinentia. Et quod Sacrificium procedat a dictamine rationis secundum ipsius naturæ inclinationem iam supra

pra demonstravimus cum S. Thoma. Insuper quæcumque saltem bene ordinata Respublica habet præcipuum exterioris honoris ritum ita soli Principi exhibendi, ut nemini alteri sine crimine læsæ maiestatis præstari queat. Unde cum Religio sit ad hoc instituta, ut debitus Deo reddatur cultus, hinc opus est ut in quavis Religione reperiatur Sacrificium proprie dictum, quod unice est ac habetur, ut verus propriusque exterioris latriæ cultus & honor. Quare gentes ipsæ verum Deum ignorantes eodem naturali impulsu quo inductæ fuere ut aliquam Religionem sibi constituerent; statuerunt etiam certa Sacrificia cum Ministris, ritibus, ac cæteris, quæ actionem hanc solemniorem redderent, iis offerendam quos pro Diis colebant, ut notat Estius. Verum quidem est, hominem per interiorem perfectæ charitatis actum, quo totum seipsum, cæteraque ad Deum refert, exhibere Deo supremum cultum, qui dicitur latriæ; sed spectato hominis agendi modo, actus charitatis aliarumque virtutum non censetur perfectus, nisi per exteriorem actum explicetur. Nemo enim dicitur perfecte misericors, humilis &c. nisi data occasione exerceat internum animi affectum, miserum puta sublevando, iniurias sibi illatas sine querela vel vindictæ spiritu sustinendo. Quisnam ergo non dicam opinari, sed ne quidem suspicari poterit, quod Christus Dominus, qui legem adimplere venerat, & perficere, non alias solvere, ac Religionis institutum indicere, quæ longe præteritis tum naturæ, tum legis superexcelleret, ab ea amoverit quæ sunt iuris naturalis, videlicet Sacrificium proprie dictum, ut Religio Christiana careat illo religionis cultu, qui unice proprius est Dei, ipsique ita convenit, ut ei soli debeatur? Et revera qui ita delirant, refelluntur ab Apost. qui clare testatur habere Christianos altare & hostiam, cuius sunt etiam participes: *Habemus altare*, ait Hæbræorum 13. *de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deserviunt*, idest qui Mosaycas adhuc cæremonias servant. Altare vero non est nisi propter Sacrificium; & 1. Corint. 10. ait: *Nonne qui, edunt hostias participes sunt altaris?* Tempore etiam Apostolorum altaria habebantur apud Christianos, ut SS. Patres testantur, inter quos S. Cypr. ep. 66. S. Cyrillus Hierosolym. catech. S. Aug. lib. 10. Confes. cap. 11. Insuper horum altarium vetustatem comprobant præcipue antiqua Romæ monumenta, ubi nunc etiam videtur & in cathacumbis altare lapideum, & vetustissimum, & in Titulo Equitii in quo res sacra fiebat a S. Sylvestro, alterum pariter ab eodem Pontifice consecratum in Vaticana Basilica Kal. Decebr. ut habetur in antiquioribus mss. Archivi Lateranensis. Item constructa fuerunt altaria supra Martyrum sepulchra ut habemus ex S. Aug. serm. 313. num. 5. & serm. 318. num. 1. Hæc autem altarium monumenta testimonia sunt, & manifestissimæ Sacrificii comprobationes, cum non alius fuerit eorum usus, quam pro Sacrificiis, ut comprobant & ipsi Sacerdotes, qui sicuti ad hoc iuxta Christi institutionem initiati fuerant, soli in iis altaribus offerebant, ut ex Apost. ad Hebræos 8. *Omnis pontifex ad offerendum dona, & munera constituitur;* hoc enim significat nomen Sacerdos, cum iuxta Isidorum vocetur Sacerdos a sacrificando. Confirmant pariter Sacrificii nostri existentiam perantiquæ Liturgiæ, in quibus conantur Novatores ipsi agnoscere, & fateri ritum Sacrificii proprie dicti. Luterus enim impie gloriatur in lib. *de abrog. Missæ* se scribere contra omnes SS. Patres. Et Calv. lib. 4. *Institut.* cap. 18. fatetur SS. Patres non solum nomen Sacrificii usurpasse, verum etiam ad actionem Sacrificii accessisse. Sed de hoc melius in sequenti.

§. III.

De nomine, existentia veri ac proprie dicti Missæ Sacrificii.

Sacrosanctum Eucharistiæ Mysterium quatenus est Sacrificium a sanctis Patribus aliisque Ecclesiæ Scriptoribus variis nominibus expositum invenimus. Aliquando enim, imo passim appellatur *Liturgia* nomine deducta a toto illo publico & sacro ministerio, in quo perficitur. Nam Liturgia græce significat publicum ministerium. Dicitur aliquando *Synaxis*, seu unio populi fidelis cum Christo, cum Synaxis idem sonet apud latinos, ac collecta, a verbo *congrego*, unde derivata est etiam Synagogæ appellatio: Unde aliquando etiam *Collecta* seu Congregatio dicitur, quia colliguntur, & in unum congreganturr fideles ad Sacrificium peragendum. Nomine autem *Collectæ* significatur etiam Collectio Monastica, ut in Regulis SS. Isidori & Fructuosi, &c. Item & *oratio*, quæ expleto canonico officio altiori voce nomine omnium adstantium recitabatur. Plura de Collectis habet Lupus in cap. 43. Tertulliani de *Præscriptionibus*. Aliquando *oblatio* præcipue a latinis, ut a S. Cypr. ep. 27. Tertull. *de cultu fœminarum*, & frequenter

in

in Capitularibus Caroli Magni, necnon in Ordine Romano, & nomine Oblationis significatur etiam Hostia consecrata, quæ dici solet *oblatio formata*: Nam hostia quæ offertur, vulgo dicitur oblata a latino verbo *offero*. Aliquando *Communio*, & ita Sacrificium appellant Nazianzenus, & Isidorus Pelusiota, aliique Patres, usurpata parte pro toto, quoniam in Missæ Sacrificio fit Dominici corporis consecratio, & participatio. Aliquando *Agenda* ut passim occurrit in Antiphonario S. Gregorii, in Concil. Carthag. II. sub Cælestino can 9. Ita enim *Missa* appellatur, quia veteres dicere solebant *agere Missam*, nam Sacrificare Deo est actio singularis, & præstantissima. Hinc factum fuit actionis nomine præcipue significari canonem Missæ, quia Dominicum conficitur corpus, ut ait Walfridus Strabo *de rebus ecclesiasticis* cap. 22. *Agenda* tamen sine addito, apud Bedam, aliosve significat Missam Defunctorum. Dicitur etiam *Sacrificium Dominicum*, cum in hoc res fiat plane divina, in qua Christus verus Deus & homo Deo Patri offertur. Denique & communius, ac ordinarie dicitur *Missa*, nomen quod aliqui Hebraicum credunt, ut Baronius ad annum 34. num. 59. aliique, sed falso, quia nec apud Syros, nec apud Græcos legitur nomen Missæ, cum cæteroquin alia vocabula retinuerint, quibus usi sunt Apostoli, ut *Amen*, *Alleluia*, *Hosanna*. Nonnulli putant nomen Missæ esse græcum, deductum a vocabulo *initiatio*, *mysterium*, sive a verbo *doceo*, *instituo*, sed sine fundamento, cum iuxta observationes Eruditorum scriptum inveniatur *Myssa* pro *Missa*. Permulti tandem, & est communior, volunt vocabulum Missæ esse latinum, ut Bellarminus, Bona, D. Thomas, Magister Sententiarum, aliique, eumdem repetentes a gerundio verbi *mitto*, idest a mittendo, quasi Missa idem sit ac Missio. Idcirco sancto Eucharistiæ sacrificio hoc nomen tributum est; sive quia Sacrificium ex donis a populo oblatis, & missis fieret, sive quia per angelum Sacerdos preces, ac hostiam Deo mittit, sicut cum aliis putat Hugo a S. Victore, qui lib. 2. *de Sacramentis* part. 8. cap. 14. ait: *Missa dicitur hostia & oblatio, quæ per Sacerdotem, qui inter Deum & populum mediator est, ad Deum transmittitur*. Sed huius derivationis nullum apud veteres extat fundamentum: Unde verior videtur eorum sententia, qui volunt Missam dictam tanquam missionem, seu dimissionem: Sicut enim apud vetustiores Patres latinos *remissa* interdum posita legitur pro *remissione*, ut apud S. Cyprianum *de bono patientiæ*, & alibi, ita *Missam* usurpaverunt pro *dimissione*, qua in fine Missæ idest peracto Sacrificio populus dimittitur, dicente Diacono: *Ite Missa est*, qua si revertimini ad propria, ut Hugo Victorinus *de ecclesiast. officiis* cap. 41.

Usus vocabuli Missæ pro Eucharistico Sacrificio, non solum invenitur in Greg. Magno hom. 8. & 21. in Evangelia, & interdum alibi, in Epiphanio, Scholastio, Vigilio Papa in ep. ad Eleutherium cap. 5. in Felice IV. in S. Aug. serm. 237. *de Tempore*, in tribus Synodis, Carthag. II. cap. 3. Milevitano, Agathensi cap. 2. Sed multo etiam ante illos eiusdem vocabuli meminerunt in suis Decretis Fabianus, Soter, Pius, Hyginius Romani Pontifices, qui non multo longe a temporibus Apostolorum floruere.

Duplex autem antiquitus erat Missa, idest duæ in Sacrificio fiebant dimissiones. Prior fiebat post Evangelium, & Symbolum, & vocabatur Missa cathecumenorum, & pœnitentium, qui, cum non eis liceret interesse divinis mysteriis, dimittebantur, & huius aperte meminit Concil. Carthag. cap. 24. & Valentinianum can. 1 hanc dimissionem denunciabat Diaconus dicens: *Exite cathecumeni, pœnitentes indigni*. Altera Missa idest altera Missæ pars dicebatur Missa fidelium, a qua deinde tota Sacrificii actio, *Missæ* nomen accepit, ea ratione, qua interdum a parte totum nominatur. Hac autem parte peracta, idest completa, seu tota actione Sacrificii consumata populus dimittebatur a Diacono alta voce omnibus intonante: *Ite missa est*, quasi diceret dimissio est, scilicet Sacrificium est peractum, licet abire. Hac formula dimittendi populum in fine Sacrificii dictis verbis *Ite Missa est*, diebus, quibus totum Officium cum Missa complebatur, ita ut nihil post Missam recitandum superesset, seu quando oratio non continuabatur, non erat in usu diebus ieiunii, aliisque, quibus post Missam sequebantur Vesperæ, vel aliæ preces, & sic loco *Ite Missa est*, dicebatur *Benedicamus Domino*, quibus verbis invitabatur populus ad Deum per subsequens Officium laudandum. Estius. Missa igitur, ut ex his facile dignosci potest, more catholicæ Ecclesiæ non solum significat simplex Sacrificium, sed totam quoad suas partes actionem integram qua Sacrificium peragitur, quatenus nempe cum Canone comprehendit ea pariter, quæ illum præcedunt, & sequuntur, puta Introitum, Epistolam, Evangelia, omniaque tandem

alia.

alia, quæ ordinata sunt ad dignam honorificamque tanti Mysterii celebrationem. Estius.

Missæ Sacrificium duplic. accipi potest. Observandum 1. Missæ Sacrificium secundum duplicem rationem accipi posse, & secundum substantiam, & secundum modum. Substantia istius Sacrificii est ipsemet Christus, qui est hostia in hoc Sacrificio pro nobis Patri oblata. Quare colligitur, Sacrificium altaris sub hac ratione idem esse cum Sacrificio crucis, cum in utroque Christus sit victima: Unde unum Sacrificium, unus principalis Sacerdos, cuius nomine ut alias diximus, tanquam Ministri, & instrumenta Sacerdotes Ecclesiæ hoc Sacrificium conficiunt. Per modum vero est Sacrificium altaris diversum à Sacrificio crucis: nam in cruce fuit cruentum, idest cum vera & reali sanguinis effusione, seu separatione a corpore; in altari vero incruentum, ac mystico quodam modo perficitur, quatenus Christus sub distinctis, & separatis speciebus ad instar mortui realiter existit. Ad hoc enim species sunt realiter separatæ, ut repræsentetur realis, & cruenta separatio sanguinis à corpore Christi, sicuti factum fuit in crucis sacrificio. Hinc sacrificium altaris, quod fit in Missæ celebratione, est commemorativum, simulque repræsentativum Sacrificii crucis, ac verum, & proprie dictum Sacrificium. Nam commemoratio, & repræsentatio non excludit aut Sacrificii veritatem ac proprietatem, aut realem Christi præsentiam, sicuti falso autumant Novatores, sed solum excipit modum cruentum, quo Christus semel in ara crucis se obtulit, & ibi semel mortuus est, ut non amplius tamen moriatur, imo vera & substantialis præsentia Christi corporis & sanguinis sub disiunctis panis ac vini speciebus est ratio, principium, ac fundamentum commemorationis, & repræsentationis suæ passionis, & mortis in hoc Sacramento.

Differentia Sacrificii Altaris a Sacrificio Crucis.

Observandum 2. quod quamvis illa commemoratio sit motivum, & finis nostri Sacrificii, in illa tamen non consistit eius substantia, & essentia, sicuti volunt Novatores, acriter contendentes, totam rationem, & essentiam nostri Sacrificii consistere in mera & simplici repræsentatione Sacrificii crucis, ut Sacrificium nostrum sit nude ac simpliciter commemorativum, & repræsentativum, nec alias verum ac proprie dictum Sacrificium quod apertissimus est error.

Observandum ultimo, quod licet Christus in ara crucis solverit etiam superabundanter pretium pro nostra redemptione, nihilominus nostrum in altari Sacrificium est propitiatorium, quatenus per ipsum fructus pretii a Christo pro omnium redemptione soluti nobis applicatur, seu communicatur. Hisce præmissis sit.

Sacra Eucharistia est verum, ac proprie dictum legis novæ Sacrificium, quod in Missæ actione offertur. Facile hæc veritas patebit, quando ad mentem revocemus quæ diximus de exigentia, quam habet vera Religio, ne ipsi desit suum Sacrificium, utpote quod sit de iure naturali, idest iuxta D. Th. ibi laudatum, procedens a dictamine rationis, & naturali inclinatione. Nam si Deus in ipso mundi exordio dum hominis naturam conderet, inseruit in eius animo inter alias naturæ leges, & inclinationes, legem quoque ac studium exhibendi specialem reverentiam supremo Numini externis oblationibus, ut huiusmodi cultu, qui unice ipsi Deo convenit, semper venerarentur homines supremum eius dominium ac maiestatem: imo si in constituenda per Moysem in filiis Israel suæ servituti ac cultui Synagoga, quam Ecclesiæ suæ figuram proposuit, inter alia modo præcipuo illis ordinavit oblationes & Sacrificia, quibus eum honorare deberent; necessario credendum sequitur, Christum Dominum, qui non venit solvere legem vel naturæ vel Moysis, sed utramque per legem novam vero implere, & implendo tollere quæ imperfecta erant ea ad perfectionem adducendo, ac in meliorem formam trasferendo, ac ita complere quod antea præsignaverat in figuris, ne quid indecenter ac superstitiosum substitueretur, non minus novo quam veteri populo provisum voluisse, nempe, ut sicut in veteri lege, in nova quoque externum Sacrificium haberetur; & ita populus christianus & legi naturæ satisfaceret, & Mosaycæ in quantum Sacrificia legis Mosaycæ translata & mutata esse intelligantur, vel potius consummata eo sacrificio, cuius illa erant symbola, & figuræ. Estius. Et equidem hoc fecit Christus Dominus in ultima Cœna, in qua celebrato veteri Pascha, ut novi Testamenti auctor veteribus institutis finem imponeret, & novum Pascha instituit, offerens corpus suum & sanguinem Deo Patri, ac ea suis discipulis sumenda porrigens; & quod ipse fecerat; in posterum in mortis suæ memoriam usque in finem sæculi ut ab iisdem discipulis, eorumque successoribus fieret præcepto: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*. Nam sicuti veteri populo præceptum fuit, ut in memoriam liberationis ex captivita-

vitate Ægyptiaca agnum Paschalem quolibet anno offerret, ita præcepit Christus, ut in memoriam liberationis quam ipse per suam passionem, & mortem operatus est a iugo inferni, & peccati; id quod ipse fecit coram discipulis in ultima Cœna, deinceps fieret per suos discipulos, & successores in suo populo, idest in sua catholica Ecclesia; ac ideo ex analogia, quæ intercedit inter agnum Paschalem, & sacram Eucharistiam, satis colligitur, Sacrificium quod Christus Dominus in sacra Eucharistia instituit, & in Ecclesia offerendum præcepit, non esse Sacrificium improprie acceptum, ut non minus impie quam pertinaciter contendunt Novatores, idest solam commemorationem Dominicæ passionis, & mortis secundum aliquos, sive meram ipsius corporis distributionem, & communionem secundum alios, sed veram oblationem, quæ veram rationem habet Sacrificii. Et ommissis aliis antiquis figuris, quæ in veteri Testamento positæ fuere in signum huius admirandi Sacrificii, ut Sacrificium Melchisedech, in quo panem & vinum obtulit, aliaque vetera Sacrificia, quæ hoc præfigurabant, & præcipue illud agni Paschalis, de quo paulo ante, cuius immolatio fuit præ aliis proprior, ac clarior typus Eucharisticæ immolationis, ut ex eo constat quod Apostoli corpus Domini in Cœna sacramentaliter manducarunt, ut habetur ex Teophilato in cap. 28. Matthæi: & Ommissis aliis Prophetarum oraculis, quibus multo ante inaugurati sunt hanc divinam oblationem, quæ congesta habentur in tot insignibus Theologis, qui fusius, & ex professo rem hanc pertractant; satis mihi erit ad veritatem hanc comprobandam proferre vaticinium Malachiæ, qui cap. 1. ita loquitur: *Ab ortu Solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus*, *dicit Dominus*, *& in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Hoc inter alia elegi testimonium, quia ita clare hic vaticinatus est Malachias veritatem, ac proprietatem nostri incruenti Sacrificii, quod quotidie super altaria nostrarum Ecclesiarum immolatur, & offertur, ut non solum omnes SS. Patres hunc textum de hoc Sacrificio interpretati sint, inter quos S. Iustinus in Dialogo cum Tryphone, S. Irenæus lib. 4. cap. 17. Chrysostomus in psalm 95. Hieronym. & Theodoretus in Malach. S. Aug. lib. 9. *de Civit. Dei* cap. 23. & alii, imo etiam Rabbini omnes apud Galatinum lib. 11. cap. 9. supradicta Malachiæ verba explicarunt de vero Sacrificio sine victimarum cruore, ac loci coarctatione offerendum. Sic P. Berti.

Et hanc doctrinam de veritate & proprietate nostri Sacrificii confirmarunt inter celebriora Concilia, Nicænum can. 18. in quo vetat Diaconis, ne deinceps audeant administrare sacram Eucharistiam Sacerdotibus; quod, inquit, nec Regula, nec consuetudo tradidit, ut ab iis qui potestatem non habent offerendi, Christi corpus accipiant. Unde supposuit Eucharistia esse Sacrificium, & non a Diaconis, sed a Sacerdotibus oblatum: Ephesinum I. qui in declaratione anathematismi 11. *Sanctum*, (ita habet) *ac vivificum*, *incruentumque in Ecclesiis peragimus Sacrificium*. In hoc sensu locutum est Concil. Toletanum 12. aliaque, & tandem Trident. definivit Eucharistiam vere ac proprie dictum esse Sacrificium sess. 22. can. 1. in quo sic legitur. *Si quis dixerit in Missa non offerri verum ac proprie dictum Sacrificium* ... *anathema sit*, & similia can. 3. & 4.

Sed dicet fortasse quisquam, non dari allatam analogiam inter agnum veteris Testamenti, & Eucharistiam novi, ut a consonanti ratione concludi queat, Eucharistiam esse verum Sacrificium in novo Testamento, æque ac illius Agni immolatio erat in veteri; quia in agno non minus quam in principio, deinceps pariter vere fiebat mactatio, seu agni occisio. Christus autem olim semel mactatus in cruce & occisus non amplius postea occiditur, nec patitur, nec moritur: ac proinde cum ad veram Sacrificii rationem requiratur mactatio seu occisio victimæ, idest eius immutatio, non apparet quomodo Eucharistia possit esse verum Sacrificium, in quo Christus, qui est hostia, & victima, non mactatur, seu non occiditur, ac ideo non immutatur.

Resp. quod licet revera Christus in Eucharistia non mactetur, occidatur, & immutetur physice, & realiter, adhuc subsistit analogia Eucharistiæ cum agno; & idcirco non minus quam agni immolatio in Synagoga fuerat verum sacrificium, ita Eucharistia est in Ecclesia. Nam tametsi non interveniat in Missæ sacrificio physica victimæ mactatio & occisio, fit tamen mystica, dum calix separatim consecratur, qua consecratione vi verborum sanguis Christi ponitur ut a corpore effusus, quamvis per concomitantiam cum sanguine adsit etiam corpus, ut alias diximus, & hoc mystica effusio sufficit ad Sacrificium, quod non est cruentum, sed cruentum in singulis repræsentat. Et tale fuit Sacrificium, idest incruentum

etiam

etiam in sua institutione in ultima Cœna, in qua Christus posuit sub vini specie suum sanguinem non physice, sed tantum mystice a proprio corpore separatum, ut constat ex verbis ipsis Christi Domini, qui præbendo calicem discipulis non locutus est de sanguine effuso, idest physice, & realiter a corpore segregato, sed effundendo seu separando: ait enim: *Hic calix sanguinis mei ... qui pro vobis effundetur*, nempe in cruento crucis Sacrificio. Unde, ut alias dictum est, habetur in hac mystica immolatione etiam immutatio victimæ, & consummatio in specierum assumptione, quæ, ut videbimus, sunt partes integrales huius Sacrificii incruenti, & complementum. De veritate huius Sacrificii affert nimis planam probationem Apost. 1. Corinth. 10. ubi retrahere volens fideles ab idolorum sacrificiis, & dæmonum societate, ait: *Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Et paulo post: *sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*. Conferens hisce verbis Apostolus mensam Dominicam, idest mensam Corporis & Sanguinis Domini (patet enim ex antecedentibus de ea mensa hic loqui D. Paulum) cum altari Iudæorum, & mensa dæmoniorum satis manifeste innuit quid per mensam, & altare intelligat. Et ex hoc consequitur, Eucharistiam antequam sumatur a fidelibus esse Sacrificium, quod prius Deo offertur, non secus ac fiebat in ipsis Sacrificiis Iudæorum, & Gentilium inanibus divinitatibus. Et in tali sensu eum locum iuxta communem Patrum interpretationem intellexit Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. Ita alia pariter Scripturæ testimonia loquuntur, ita SS. Patrum traditio ex quibus aperte colligitur; S. Eucharistiam esse verum ac proprie dictum Sacrificium. Quæ testimonia brevitatis gratia præterire censui, eo quia ex antea allatis, prout attinet ad præsens nostrum institutum, catholicum dogma satis superque comprobetur.

§. IV.

De eo in quo ratio Missæ Sacrificii consistat.

Non est hic quæstio, quomodo Eucharistia, vel eius oblatio, consecratio, fractio, sumptio recte Sacrificium vocentur, sumendo nomen Sacrificii in sua lata, seu generali acceptione; quia cum Sacrificium generaliter sumptum sit, iuxta D. Augustinum lib. 10. cap. 6. *de Civit. Dei*, omne opus bonum quod agitur ut sancta societate Deo inhæreamus, manifeste constat dictas actiones, non secus ac omne aliud opus bonum quod in Deum referatur, includi in hac generali ratione Sacrificii, cum etiam in Scriptura hostiæ, & sacrificia Deo grata dicantur spiritus contribulatus, ut in Psalm. 50. corpus castum & spiritui subiectum, ut Rom. 12. eleemosynæ in pauperes, Rom. 15. Philippens. 4. &c. Sed hic inquiritur quomodo in Eucharistia, seu in actione aliqua ex supradictis, Sacrificium secundum specialem Sacrificii acceptionem reperiatur. Nam si offeratur Deo Eucharistia absque eo quod circa eam nulla intercedat mutatio, sicuti olim primitiva frugum, aliorumque offerebantur a populo, nec tamen statim consumebantur, sed servabantur in necessarios sacrorum ministrorum usus, hac ratione Eucharistia dici poterit oblatio, non tamen verum Sacrificium, non secus ac dicta erant meræ oblationes, non vera Sacrificia. Quare cum in veteri Lege ea quæ offerebantur, sacrificia appellarentur, in quibus ob quosdam actus, idest mactationis, divisionis, comestionis, combustionis, qui circa ea versabantur, aliqua fieret mutatio in recognitionem supremi dominii Dei, ac eius Maiestatis; hinc quia infra celebrationem Missæ in qua conficitur sacræ Eucharistiæ Sacrificium, variæ occurrunt actiones, idest oblatio, consecratio, fractio, sumptio, non levis difficultas versatur inter Scholas catholicas in assignando, in quanam ex hisce actionibus sita sit ratio seu essentia Sacrificii. Nulla hic fit mentio illius partis Liturgiæ, ex qua etiam constat integra actio Missæ, quæ instituta est ab Ecclesia; quia cum Sacrificium Missæ sit divinitus institutum, eius essentia reponi nequit nisi in iis quæ sunt institutionis divinæ, & neutiquam in iis quæ sunt institutionis humanæ, qualis est Missa catechumenorum, idest ab Introitu usque ad finem Evangelii. Ad clariorem ergo rei dilucidationem singula expendemus, ut facilius deprehendatur quidnam sit, cui magis vera & propria ratio Sacrificii conveniat, unde rationabiliter & cum fundamento concludi possit in ea Sacrificii Eucharistici essentiam consistere.

Et quia ad veram rationem Sacrificii contingere debet aliqua rei oblatæ mutatio, hinc

hinc plura discutienda occurrunt, idest num conversio panis & vini per quam fit realis mutatio, & quædam panis & vini destructio, præcise sumpta habeat rationem veri Sacrificii; num consecratio prout ponit Corpus & Sanguinem Domini sub speciebus panis & vini sola rationem habeat sacrificii; an necessario consecrationi addi debeat communio, in qua amittit Christus esse sacramentale; an Sacrificii ratio in unius solius speciei consecratione salvetur? Quamvis varient in harum solutione Scholarum sententiæ, cum cæteroquin in iis, quæ evidenter demonstrant firmum & constans apud eos haberi catholicum dogma de existentia Sacrificii Missæ, unanimes consentiant, idest in Liturgia, seu in ordine Missæ omnia contineri, & observari quæ a Sacrificii proprie dicti ratione requiruntur, & consecrationem essentialem esse Sacrificio; tamen inferre nequeunt Novatores ex illa opinionum varietate, quibus inter se orthodoxi Doctores disputant, Missæ Sacrificium esse purum humanum figmentum, sicuti impie contra tam venerabile mysterium debacchantur. Observant Catholici rite & religiose quidquid ad essentiam spectat cuiuslibet Sacramenti, & huiusce Sacrificii: sed cum non fuerit expresse revelatum quoad aliqua Sacramenta, sicuti etiam quoad hoc Sacrificium, sed solum ex aliis revelatis cum aliqua obscuritate sit colligendum, in quo præcise eorum essentia consistat; hinc ubi designandum est qu id in illis Sacramentis sit essentiale, quid accidentale, & circa Eucharistiam quo sensu consecratio rationem habeat Sacrificii, diversæ, & inter se pugnantes exortæ sunt Doctorum opiniones, quarum quænam sit, inter eas quæ prodierunt in eo assignando in quo extat essentia Sacrificii Eucharistici, magis veritati proxima nunc discutiemus. Sit igitur.

1. Essentia Sacrificii Missæ non consistit in oblatione panis & vini, neque in eorum immutatione præcise sumpta, quia cum Sacrificium reponi debeat in oblatione & immutatione rei, quæ est Sacrificii victima; & cum panis & vinum non sint victima huius Sacrificii, sed Christus Dominus; igitur in panis & vini oblatione, & eorum immutatione in corpus & sanguinem Christi Domini essentia Sacrificii reponi nequit. Sacrificium enim incruentum altaris licet diversum quoad modum, idem tamen est cum Sacrificio cruento crucis, utpote quod non solum sit illius commemoratio, sed perpetua ipsius innovatio, seu eiusdem victimæ immolatio: Idcirco idem Christus Dominus, qui in Sacrificio cruento fuit victima, ut ait Apost. 1. Corinth. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus*, est etiam victima in Sacrificio incruento; & est de Fide, sicuti cum SS. Patribus definit etiam Conc. Trid. sess. 22. cap. 2. *in divino hoc Sacrificio . . . idem ille Christus continetur, & immolatur:* pertinent quidem species panis & vini ad Eucharisticum Sacrificium per modum conditionis, ut videlicet victima sit sensibilis, & Sacrificium hoc offeratur secundum ordinem Melchisedech, hoc est sub symbolis panis & vini; non pertinent vero per modum partis, eo quod Christus sit tota victima.

2. Communio Sacerdotis non est pars essentialis, sed solummodo integralis Sacrificii Eucharistici. Si enim consumptio consecratorum, seu Sacerdotis communio pertineret ad essentiam Sacrificii, quia non est certum, saltem de Fide, Christum Dominum in ultima Cœna suum corpus & sanguinem sumpsisse, idest Sacramentaliter communicasse, non constaret obtulisse Eucharistiam in ultima Cœna tanquam Sacrificium. Item per sumptionem res oblata non mutatur nisi localiter, quæ mutatio non sufficit ad essentiam Sacrificii: Insuper communio non est actio propria solius Sacerdotis, sicuti est consecratio, cum & laici communicent, & Diaconi ut extraordinarii Ministri distribuere possint sacram Eucharistiam. Iuveninus. Est quidem communio pars integrans sacrificium, idest ad sacrificii integritatem pertinens: nam in veteri lege inter actiones quæ pertinebant ad Sacrificium erat, ut oblata consummarentur iuxta Sacrificii conditionem vel ignis combustione ut in holocausto, vel offerentium comestione, vel partim igne, partim comestione offerentium, ut fiebat in hostia pacifica. Quod vero Christus Dominus tale instituerit suum Sacrificium patet tum ex eo, quod in huius institutione præcepit Apostolis, ut hoc facerent in eius memoriam: *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba exponuntur ab Apost. 1. Corinth. 11. etiam de communione; tum ex traditione Ecclesiæ, ex qua habetur] Ecclesiam semper sensisse ita necessariam esse ad Sacrificii integritatem oblatarum consummationem, ut iusserit, si forte contingat Sacerdotem celebrantem ante communionem corripi repentino morbo ut alter subrogetur etiam non ieiunus, qui utramque speciem sumat ad hoc ut Sacrificium perficiatur: Unde S. Th. quæst. 83. art. 3. arguit communionem celebran-

lebrantis esse non solum præcepti divini, sed etiam spectare ad Sacrificii integritatem, cum ad ministrandum viaticum, quod est præcepti divini in articulo mortis, non permittat Sacerdotem non ieiunum Sacrificium conficere. Quare cap. *Cumquærimus de consecr. dist.* 2. arguitur immanis Sacrilegii celebrans, qui utramque speciem non sumat, & cap. *relatum* dicitur: *quale erit Sacrificium, cuius nec sacrificans particeps esse dignoscitur?* Ita ut si forte hostia infecta esset (advertunt Rubricæ) ad Sacrificii complementum alia esset consecranda, & sumenda. Insuper communio tradenda est novis in die suæ ordinationis Sacerdotibus, dum & ipsi cum Episcopo concelebrant, ex consecratis in eodem Sacrificio, & non ex iis quæ ex alio servata habeantur in pyxide, ut præscribit Pontificale.

Utrum vero adstantes fideles Sacrificio iure divino fieri debeant illius participes, ut vult Lutherus & ipsius asseclæ, videbimus quando sermo habebitur de celebrat. Missæ privatæ contra eosdem heterodoxos, qui hanc improbant, & præcipue ex hoc capite, quia in omnibus Missis privatis non fiat adstantium communio.

Num autem fractio specierum spectet ad essentiam Sacrificii, negant aliqui, cum fractio solum instituta sit ad distributionem. Rectius tamen affirmant alii & probant, quia in fractione fit expressa commemoratio passionis Domini, dicente Sacerdote: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi*, & Apost. 1. Corinth. 11. ait, Christum dixisse in huius Sacrificii institutione: *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur*, quod latini vertunt *pro vobis offertur*, ut intelligatur fractionem illam oblationis huius Sacrificii partem constituere. Hinc S. Chrys. hom. 24. illud 1. Corinth. 10. *Panis quem frangimus, nonne communicatio Corporis Christi est* refert ad repræsentationem passionis Christi, & hoc alii quoque Patres agnoscunt; S. enim Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 3. ad 3. inter actiones, in quibus Sacrificium hoc consistit, ponit seu numerat etiam fractionem. Nec fractio quæ fit a Sacerdote post recitationem Orationis Dominicæ dici potest instituta ad distributionem, ut ex eo patet, quod nulla earum particula populo distribuatur, sed omnes tres sumantur a Sacerdote. Imo id exigit Missæ cæremonia, ut una earum demittatur in calicem, ac sanguini misceatur non sine mysterii significatione. Estius cum aliis.

3. Sequitur ex supradictorum examine, totam Sacrificii incruenti essentiam consistere in sola consecrationis actione. Dico hoc sequi ex supradictorum examine; nam si in aliis Missæ partibus quas expendimus non consistit illius essentia, recte inferri potest, quod hæc tota in consecratione, quæ est ultima ratio Sacrificii discutienda, consistat. Et equidem si ad veram Sacrificii proprie dicti essentiam duo præcipue concurrere debent ac requiruntur, oblatio videlicet victimæ, & eius sensibilis immolatio, in nulla alia Missæ actione verius & melius hoc peragitur ac perficitur, quam in consecratione.

Et quoad primum, nempe quoad oblationem, unanimes ut certum sustinent Theologi in consecratione veram fieri oblationem; nam eo ipso quod victima adducitur ad altare immolanda, victima offertur, & consecratur. Quare cum Christus Dominus per consecrationis actionem, veluti agnus & victima sensibilis per panis, & vini species, sistat in altari, seu ponatur, sequitur quod per talem actionem fiat vera eius oblatio. Discrepant tamen Theologi in assignanda ratione, qua dici queat Christum immolari in consecratione; unde de Christo docet fides cum Apost. Rom. 6. *quod iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*.

Docent bene multi, inter quos Estius lib. 4. in 4. dist. 12. §. 2. Christum in altaris Sacrificio hoc ipso immolari per consecrationem non quidem cruenter, sed incruenter, quo vi verborum ipsius consecrationis Corpus eius sine Sanguine ponitur sub speciebus panis, & Sanguis sine Corpore sub speciebus vini, quamvis per concomitantiam utrumque sub qualibet specie actu & de facto contineatur; Nam dicunt ipsi, in hypothesi quod durante Moysis lege agnus per Sacerdotem accepisset vulnus lethale, & de se efficax ad effundendum eius Sanguinem, agnus vere fuisset immolatus, quamvis Deus per miraculum Sanguinem in venis hostiæ retinuisset, vitamque eius servasset. Hoc idem fit in altaris Sacrificio: Sacerdos enim per verba consecrationis, veluti per spiritualem gladium, separat Sanguinem a Corpore Christi, nam verba id quod significant, operantur: igitur in consecratione mystica quidem, sed vera fit separatio, & doctrinam hanc sequitur Tourneleius, & est communior. Nec mirum videri debet, quod consecratio, quæ est actio productiva seu adductiva Corporis & Sanguinis Domini sub speciebus panis & vini, secundum allatam expositionem immolationis Christi per eamdem consecrationem appareat productiva si-

mul, & destructiva, quia destructiva est non rei iam præexistentis, sed rei ponendæ, quatenus Sacerdos quantum in se est ponit sub speciebus panis Corpus exangue, ac ideo censetur esse aliquid destruere quod ponendum erat, nempe Corpus vivens.

Alii vero licet concedant huiuscemodi explicationem exhibere veram mysticam immolationem quæ satis est ad verum & proprie dictum Sacrificium, quia tamen eis videtur subtilior nec habens sufficiens fundamentum a Scriptura, aut Traditione, ut dici queat Christum in tali immolatione incruenti Sacrificii essentiam reposuisse; idcirco negant in consecratione ullam fieri immolationem, sed volunt in ea offerri sub speciebus panis & vini Christum Dominum iam olim in cruce immolatum, & hoc sufficere ad veram rationem Sacrificii commemorativi. Quod tamen ut magis pateat.

Notandum, quod cum Sacrificium non habeat esse nisi moraliter, ad ipsius essentiam & existentiam non requiritur, ut eius partes, oblatio scilicet & immolatio physice coniungantur, sed satis est, ut hoc fiat tantum moraliter per intentionem offerentis. Adducuntur in exemplum sacrificia veteris legis, in quibus immolatio præcedebat aliquo tempore oblationem, aliquando subsequebatur, ut in Sacrificio pro peccato in quo ex duobus hircis qui offerebantur, unus primo mactabatur, deinde Summus Pontifex Sanctuarium ingrediebatur, & ibi eius sanguinem offerebat; alter vero prius vivus offerebatur, & postea mittebatur periturus in deserto. Similiter Christus Dominus mundum ingrediens obtulit seipsum Patri. In ultima quoque Cœna post oblationem agni legalis præbuit seipsum verum Agnum sub speciebus panis & vini paulo post in cruce immolandum. Denique e sepulchro redivivus servatis plagarum insignibus summus assistens Pontifex introivit semel per proprium sanguinem in Sancta, seu in cœlum, Hebræor. 9. unamque offerens hostiam pro peccatis sedet ad dexteram Dei in sempiternum, Hebræor. 10. His positis sit.

† Sacerdotes Aaronici nullam immolationem peragebant in Sanctuario, quia oblatio sanguinis victimæ quam faciebant in Sanctuario, præsupponebat, seu sensibiliter repræsentabat immolationem præteritam extra Sanctuarium peractam, & tamen in figura Sacrificii nostri verum sacrificium offerebatur. Igitur, ut in Ecclesia veritas figuræ respondeat, non requirenda est nova immolatio in consecratione, sed sufficit oblatio victimæ iam in cruce immolatæ, & positæ in altari sensibiliter sub speciebus panis & vini, in quibus repræsentatur effusio & separatio sanguinis a corpore, quæ iam præcessit in reali Agni immaculati mactatione. Insuper Christus Dominus, ex iam dictis, & in Ecclesia & in cœlo manet Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, quatenus non cessabit utrobique seipsum offerre: Unde cum in cœlo, quod ingressus est in proprio sanguine, non secus ac Aaron in alieno sanguine Sanctuarium ingrediebatur, non immolet seipsum, sequitur, ad officium huius Sacerdotii non requiri ut semper fiat mactatio; sed sufficit si victima semel in cruce mactata incessanter sive in cœlo, sive in terra offeratur.

Et equidem Sacrificium crucis, & Sacrificium altaris in substantia sunt unum & idem Sacrificium, sed solum diversum quoad modum offerendi. Ita sentiunt SS. Patres, & Concil. Trid. sess. 22. cap. 2. ubi ait: *Una ... eademque hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa*. Non esset autem unum & idem Sacrificium, nisi esset eadem immolatio; quod ut clarius elucidetur notandum occurrit ad Sacrificium proprie dictum requiri, ut iam non semel antea dictum fuit, & mactationem victimæ sensibilis, & exteriorem oblationem cum interiori intentione offerentis. Hæc tamen secunda non requiritur ut essentialis Sacrificio, sed ut Sacrificium exterius sit acceptabile, quæ si nonnunquam deesset ex parte ministri, qui est minus principalis offerens, semper tamen habetur in principali offerente, qui est Christus Dominus: unde Missæ sacrificium semper Deo est acceptissimum: *nulla indignitate*, ait Concil. Trid. loco cit. sess. 22. cap. 1. *aut malitia offerentium inquinari potest*. Duo vero priora ita sunt necessaria ad naturam Sacrificii proprie dicti, ut sine alterutro stare nequeat, sed primum & præcipuum locum obtinet immolatio victimæ; quia est differentia essentialis per quam Sacrificium differt ab aliis oblationibus, eo quod per eam præcise significatur supremum Dei dominium, ac nostra omnimoda ab eo dependentia, & ex hoc est signum determinatum supremi cultus, qui *latria* appellatur. Ex his plane deducitur, Sacrificii unitatem repetendam non esse ex unitate exterioris oblationis, quæ pluries iterari potest in eodem.

dem Sacrificio, sed ex unitate immolationis eiusdem victimæ; quia si eadem victima semel mactata per divinum miraculum revivisceret ut iterum mactaretur, tunc non unum, sed duo essent Sacrificia; quia duplex esset immolatio, duplex signum externum nostræ dependentiæ a Deo.

Sed opponitur illud D. Aug. ep. 23. ubi ait: *Semel immolatus est in se ipso; in Sacramento omni die in populis immolatur*. Igitur in Missæ Sacrificio alia est immolatio ab immolatione crucis.

Resp. alia ab immolatione crucis ea est quæ fit in altaris, seu Missæ Sacrificio, sed mystica, quæ a S. Doct. dicitur immolatio in Sacramento nempe in signo, cum Sacramentum sit signum sacrum; non vero immolatio realis ad Sacrificium proprie dictum necessaria. Theologi omnes agnoscunt in consecratione immolationem mysticam, sine qua Missa non esset Sacrificium proprie dictum, ut illud quod fit ex præsanctificatis, feria 6. in Parasceve. Sed quæstio est, num illa immolatio mystica per se, & sine ordine ad cruentam crucis immolationem sufficiat ad rationem veri Sacrificii, quod negat posterior sententia, quia ut constat ex iam dictis Sacrificii ratio seu essentia consistit in consecratione, utpote quæ realiter Christum præsentem ponit in altari sub speciebus panis & vini ac per eam immolatur & offertur Deo Patri in memoriam ac repræsentationem cruenti Sacrificii crucis. Hinc oritur difficultas, utrum ad illam mysticam immolationem ac repræsentationem Sacrificii crucis omnino necessaria sit utriusque speciei consecratio, an integra & perfecta illa esse possit, etiamsi in una sola specie consecratio fieret. Non conveniunt in hoc definiendo Theologorum sententiæ; Negant enim nonnulli ad essentiam Sacrificii necessariam esse utriusque speciei consecrationem tum ob auctoritatem D. Bernardi, qui eis favere videtur in ep. 69. ubi ait: *Sacerdotem qui post consecrationem in Missæ decursu deprehendit in calicem infusam esse solam aquam, non teneri infundere vinum, & consecrare*; tum quia vera est consecratio panis sine consecratione calicis, in qua vera panis consecratione Christus offertur, cum per eam in altari ponatur tanquam victima, & immoletur, ac ideo cruentum crucis Sacrificium repræsentatur; eo quia vi verborum corpus eius ponatur sine sanguine, ac proinde ad instar mortui, ut erat in cruce postquam expiravit. Unde concludunt consecrationem calicis pertinere ad solam integritatem, & neutiquam ad essentiam Sacrificii Missæ.

Ex communi Doctorum consecratio utriusque speciei spectat ad essentiam Sacrificii.

Sed communius sentiunt Doctores, consecrationem utriusque speciei pertinere ad essentiam Sacrificii, quia Christus Dominus ita docuit suo exemplo, & præcepto in ultima Cœna in qua tamquam Pontifex secundum ordinem Melchisedech panem, & vinum consecravit, & mandavit Apostolis, eorumque successoribus, ut idem facerent in sui commemorationem, ut explicat, & simul definit Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. ubi ita habetur: *Christus secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum symbolis Apostolis, quos tunc novi Testamenti constituebat Sacerdotes ut sumerent tradidit; & eisdem eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem ut semper Ecclesia intellexit ac docuit*. Quare sicut semper tenuit Ecclesia, ac perpetuo usu declaravit, Christum instituisse Sacrificium consecratione utriusque speciei, & hoc Sacerdotibus observandum iussisse (non secus ac in baptismo, quia ita Christus Dominus instituit fieri debet totius Trinitatis expressio, tametsi baptizando in nomine Dei vel Iesu Christi tres personæ intelligantur) sic requiritur clarissima passionis repræsentatio, qualis non est si repræsentetur Corpus Christi exangue, & ita docet D. Th. quæst. 80. art. 12. ad 3. Ad illud vero D. Bern. resp. S. Patrem ita locutum fuisse, quando nondum res dilucidata erat ab Ecclesia, quæ tandem præscripsit, ut in allato casu infuso vino calix consecretur. Illud vero quod ab aliquibus refertur scilicet Summos Pontifices Innocentium IV. & VIII. dispensasse cum Saxonibus, & Norvvegis, ut calicem sine vino consecrarent, fictitium est, cum ex divina institutione nulla calicis consecratio fieri possit sine vino. Habertus, Tourneleius.

De loco quem habet oblatio in Sacrificio.

Circa oblationem vero, si inquiratur quem locum obtineat inter partes Sacrificii, certum est, si intelligatur de oblatione exteriori quam secum implicite affert exterior Sacrificii ritus, totum Sacrificium esse quodam modo continuam oblationem, quia actiones omnes iam dictæ fiunt circa rem quatenus Deo offertur: si vero intelligatur de oblatione vocali, quæ fit in Liturgia tum ante, tum post consecrationem, neutra pertinet ad essentiam Sacrificii, quia in prima non offertur victima, idest Christi corpus, quod

quod tunc præsens non est, & tamen offertur in Eucharistiæ Sacrificio; & in secunda nulla per eam nec mystica quidem fit in victima mutatio, quæ tamen, ut iam antea dictum fuit, ad Sacrificii essentiam requiritur.

Sacrificium altaris non differt essentialiter a Sacrificio cœnæ, & crucis.

Si inquiratur, an Sacrificium altaris differat essentialiter a Sacrificiis Cœnæ, Crucis, & Mosaycis, resp. 1. non differre essentialiter a Sacrificio ultimæ Cœnæ, sicuti iam alias attigimus, quia in utroque eadem est hostia, idem principalis Sacerdos Christus Dominus. Differunt tamen accidentaliter in aliquibus conditionibus, puta quia in Sacrificio ultimæ Cœnæ Christus oblatus est mortalis, non ita vero in Sacrificio Missæ, licet sub quodam statu mortis ob mysticam ipsius immolationem offeratur, non tamen mortuus, quia non amplius moritur; in Sacrificio Cœnæ Christus proxime & immediate seipsum obtulit, sed in Sacrificio Missæ immediate, & proxime ministerio Sacerdotum offertur, & a seipso solummodo mediate, & remote ut principalis offerens: unde in hoc differentia est tantum accidentalis. Ita differunt in effectu morali, quia Sacrificium cœnæ meritorium fuit, & sanctificatorium; non ita Sacrificium altaris, in quo Christus non ponitur ut mereri possit, ac sanctificare; est tamen hoc Sacrificium propitiatorium, ut dicemus, quia nobis applicat merita passionis ac mortis Christi. Iterum differunt significatione, quatenus Sacrificium Cœnæ significabat mortem Christi futuram; nostrum vero significat præteritam. Item Sacrificium nostrum incruentum est imago Sacrificii cruenti crucis; non vero hoc nostri incruenti.

Respondeo 2. Differre non essentialiter in substantia Sacrificium altaris a Sacrificio crucis, ut alias iam dictum est, ob unitatem eiusdem victimæ, ac principalis Sacerdotis, qui est idem Christus, & oblatus, & offerens: differre quidem quoad modum, quia in cruce immolatio fuit physica, & cruenta, idest cum sanguinis effusione; in altari vero mystica est & incruenta immolatio & oblatio. In hoc non solvitur redemptionis nostræ pretium, sed tantum nobis communicatur, seu applicatur. Illud fuit Sacrificium crucis, & prototypum omnium Sacrificiorum; istud autem altaris est illius imago ac repræsentatio.

Respondeo 3. Sacrificium Missæ essentialiter differre a Sacrificiis Mosaycis, & ex parte rei oblatæ, quia in illis erant animalia, & in isto est Christus Dominus, unde oritur totum Sacrificii pretium; & ex parte offerentis, & ex parte virtutis, & efficaciæ.

Sacrificium Missæ essentialiter distinguitur a Sacramento Corporis, & Sanguinis Christi.

Sacrificium Missæ licet conficiatur eadem actione, qua conficitur Sacramentum, & in utraque terminus actionis sit idem Christus Dominus sub speciebus panis & vini; nihilominus habet distinctam essentiam a Sacramento; quia essentia Sacrificii partim consistit in actione sacrificandi, partim in victima immolata, & oblata: Essentia autem Sacramenti Eucharistiæ consistit in sola re permanenti. Item Sacrificium Missæ requirit essentialiter utriusque speciei consecrationem ad repræsentandam mortem Christi, & passionem: Essentia vero Sacramenti salva consistit sub una tantum specie. Insuper Sacrificium per se primario & immediate ordinatur ad colendum Deum; Sacramentum autem ad hominis sanctificationem. Cum autem Sacrificium, & Sacramentum distinctam habeant essentiam, hinc fit quod essentia Sacramenti prius perficiatur quam essentia Sacrificii, quia Sacramentum perficitur essentialiter per consecrationem unius speciei; Sacrificium vero per consecrationem utriusque: Una autem specie ordine temporis prius altera consecratur.

Ordo diversus effectus Sacrificii, & Sacramenti.

Ordo diversus servatur in effectibus Sacrificii, & Sacramenti, quia effectus Sacrificii confertur facta utriusque speciei consecratione; effectus vero Sacramenti confertur in usu, seu sumptione Eucharistiæ, quæ est posterior consecratione. Sed licet ordine temporis una actio sit posterior altera, uniuntur tamen moraliter ad idem Sacrificium perficiendum, cum sumptio, ut vidimus, sit pars integralis Sacrificii.

Quoad ordinem vero naturæ seu causalitatis, cum hic duplex sit, intentionis scilicet & executionis, ordine intentionis prior est essentia Sacrificii quam Sacramenti, quia principalius, & primario intendit Sacerdos in Missæ actione cultum, & honorem Dei, quam utilitatem nostram seu profectum, ac ideo primario potestas Ministri refertur ad Sacrificium Deo offerendum, secundario ad Sacramentum conficiendum. Ordine vero executionis essentia Sacrificii est posterior, quia ex parte rei oblatæ supponit iam peractam totum id quod respicit rationem Sacramenti, & aliquid plus ulterius respicit rationem Sacrificii, idest mysticam mactationem, & consecrationem utriusque speciei: Igitur supponit quodammodo in ratione causæ materialis, rationem seu naturam Sacramenti præexistentem.

Nec

Nec dicatur ex hoc sequi Sacrificium includere Sacramentum, quasi dici posset, Sacrificium idem esse ac Sacramentum, dum sunt duæ naturæ specificæ, quarum una nequit alteram includere; nam Sacrificium si accipiatur pro re oblata, tunc revera includit rationem Sacramenti, & aliquid superaddit; si vero consideretur in actione sacrificandi, tunc nequaquam includit certam essentiam Sacramenti, dicit tamen respectum ad Eucharistiæ Sacramentum, tanquam ad rem oblatam & immolatam, & id sub utraque specie.

§. V.

De Sacrificio Missæ ut propitiatorio, & de caussis ac personis pro quibus est offerendum.

Iam ab initio, quando agere cœpimus de Sacrificio, idest dum in generali sua acceptione Sacrificii nomen expenderemus, observatum fuit, Missæ Sacrificium esse non solum lautreticum ob latriæ seu perfectæ servitutis cultum, qui Deo supremo rerum Domino redditur; Eucharisticum, idest institutum ad gratiarum actiones pro acceptis beneficiis Deo referendis, ex quo peculiariter *Eucharistia* vocatur, nomine videlicet accepto veluti a prima & præcipua oblationis caussa; sed esse quoque propitiatorium, quod Deum nobis benignum ac placatum reddit, & offertur pro peccatis, & peccatorum pœnis flagellisque amovendis, necnon valet ad omnia, quæ recte a Deo petuntur impetranda, quod Novatoribus non placet.

Non recusant quidem Lutherani & Calvinistæ agnoscere Sacrificium nostrum (quod tamen improprie & in latiori sensu Sacrificium appellant) ut lautreticum & eucharisticum; illud tamen non cognoscunt ut propitiatorium, & impetratorium. Negant enim id dici posse, absque eo quod, iniuria irrogetur oblationi crucis, allucinantes in sensu propitiationis; quod ut elucidetur.

Sacrificium nostrum diversimode dici potest propitiatorium. Nota cum Tourneleio, Sacrificium dici posse propitiatorium vel ratione solutionis pretii, & satisfactionis perfectæ pro nostra redemptione vel applicationis dumtaxat, quæ nobis fit meritorum passionis & mortis Christi. Novatores duo ista confundunt, nempe plenam solutionem pretii quæ pro nostra redemptione facta est in cruce, & applicationem seu communicationem pretii sive meritorum Christi, quæ fit per Sacramenta, per bona opera, præsertim per Sacrificium altaris; & hæc est propitiatio quam de fide credunt & tenent Catholici in Sacrosancto Missæ Sacrificio, iuxta doctrinam Concilii Trident. sess. 22. ubi Patres Concilii rationem indicarunt, quia videlicet in hoc Sacrificio continetur & incruenter immolatur qui in ara crucis semel seipsum cruenter obtulit; cuius quidem oblationis cruentæ fructus per hanc incruentam uberrime participatur, tantum abest ut illi per hanc quovis modo derogetur: quare, inquiunt Patres, non solum pro vivorum fidelium peccatis, pœnarum satisfactionibus, aliisque necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite iuxta Apostolorum traditionem offertur. Et hanc doctrinam sub anathemate confirmant. Sic Estius hic. Sit itaque.

Missæ Sacrif. cium est vere pro. pitiato. rium, & impetra. torium. Sacrosanctum incruentum Missæ Sacrificium est vere propiatorium, & impetratorium. Sacrificium enim propitiatorium illud est, quod offertur ad placandum supremum Numen, & pro remittendis peccatis, ac peccatorum pœnis, suppliciisque avertendis, & huiusmodi est incruentum altaris Sacrificium, sicut docet Apost. Hebræor. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis.* Unde si ex Apost. præcipuum munus Sacerdotis est Sacrificium offerre pro aliorum peccatis; igitur Eucharistia quæ est unicum in Ecclesia vere & proprie dictum Sacrificium, ut antea iam probatum fuit, est Sacrificium propitiatorium, quod non solum offerenti sed & aliis, pro quibus offertur, fructum affert. Hoc confirmat ipsa Concilii Trid. definitio sess. 22. can. 3. ubi sic habetur: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, & satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere; anathema sit.* Hæc Concilii definitio est consona perpetuæ traditioni: nam & S. Cyril. Hierosolymit. ex Græcis *catech.* 5. appellat hoc Sacrificium *hostiam propitiationis*, & S. Ioan. Chrysost. lib. 6. *de Sacerdotio* cap. 4. ait, Sacerdotem qui offert iuge Sacrificium *legatum & precatorem esse apud Deum, ut propitius fiat omnium peccatis non viventium modo, sed & mortuorum*; & ex Latinis S. Ambr. *in exhort. ad Virg.* cap. 12. num. 94. appellat Sacrificium in templis ecclesiæ oblatum *hostiam salutarem, per quam* pec-

peccatum huius mundi aboletur. S. Aug. quæst. 67. in Levit. num. 4. ait, quod Sacrificiis veteris legis præfigurabatur nostrum Sacrificium, *in quo vera fit remissio peccatorum*: ergo si secundum S. Aug. in hoc Sacrificio fit remissio peccatorum, sequitur, quod sit propitiatorium, sicuti erant eius figuræ in lege veteri. Et hoc idem testantur publicæ Ecclesiæ preces inter Missarum solemnia, quæ partim sunt Eucharisticæ, partim petentes, per Sacrificium offerendum, vel oblatum concedi quæ saluti fidelium sunt necessaria. Est in primis peccatorum propitiatio, unde in Canone Missæ dicitur hoc Sacrificium offerri *pro animarum redemptione, pro spe salutis & incolumitatis* fidelium; & in secreta oratione quæ legitur Dominica 9. post Pentecostes dicitur, quod quoties huius Sacrificii commemoratio peragitur, *opus nostræ redemptionis exercetur*, & alibi similia.

Quod si propitiatorium est Sacrificium incruentum altaris, indubitanter consequitur esse quoque impetratorium: Si Deum enim placare potest, & propitium reddere ad dimittenda peccata, multo magis cum mediante huius Sacrificii impetratione mundati erimus a peccatis, & in Dei gratiam restituti, ac ideo in eius amicitiam, nova ac uberiora gratiæ auxilia, necnon alia beneficia poterit a Deo nobis impetrare; & hoc docet tum Scriptura, tum Ecclesiæ traditio. Apost. enim 1. ad Timoth. 2. loquens de usu nascentis Ecclesiæ, ait: *Fieri orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & cæteris aliis qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus.* Et cum morem hunc semper Ecclesia servaverit, & præcipue in exercitio Sancti Missæ Sacrificii; hinc comprobat etiam perpetua Ecclesiæ traditio hoc Sacrificium esse impetratorium; unde S. Aug. ep. 110. populum monet, celebrandum esse Sacrificium pro felici successione Episcopatus, & lib. 22. *de Civit. Dei* cap. 8. commemorat quodam loco oblatum esse Sacrificium adversus infestationes dæmonum; & vetus consuetudo obtinet pro bono & felici successu cuiusque rei, operis, Congregationis, Concilii, officii, seu functionis publicæ, aliorumque huiusce generis, quæ sint magni momenti, offerri ac subinde repeti, & frequentari Missæ Sacrificium. Estius.

Opponit tamen Lutherus, quod sicut Baptismus unius non prodest alteri, ita nec sumptio Eucharistiæ ab uno pro alio fieri potest. Missa igitur non est Sacrificium propitiatorium. *Resp.* ex iam antea dictis, multum differre sumptionem Sacramenti, & Oblationem Sacrificii. Nam Sacramenta primario & directe ordinata sunt ad Sanctificationem suscipientis; idcirco nonnisi ipsum sanctificant: Sacrificium vero ordinatur & tendit tum ad honorandum Deum supremum rerum omnium dominum, tum ad beneficia impetranda iis omnibus pro quibus offertur.

Nec dicat Kemnitius: si propitiatorium foret Missæ Sacrificium, utile esset non accedere ad Sacramenta, dum peccatorum remissio obtineri potest sine ullo labore & periculo per unam Missam ab alio dictam. Hoc enim verum esset, si Missæ Sacrificium dimitteret peccata proxime & immediate; sed hoc non efficit nisi mediate dumtaxat, nempe impetrando gratiæ auxilia, & donum pœnitentiæ, quo moveantur peccatores ad optanda, & quærenda Sacramenta, quorum virtute iustificationem consequuntur.

§. VI.

De iis, pro quibus offerri potest Missæ Sacrificium.

Duo sunt genera hominum, viventium scilicet & defunctorum. Inter mortuos alii sunt Sancti, qui æterna fruuntur gloria; alii perpetuis suppliciis sunt damnati, alii denique addicti Purgatorii incendio, ut perfecte mundati transeant ad præmium æternæ felicitatis. Inter viventes vero alii sunt fideles, viva Christi Ecclesiæ membra, alii peccatis quidem infecti, sed tamen vinculo fidei, ecclesiæ adhuc coniuncti; alii vero infideles, hæretici, publice excommunicati. De viventibus rem prius discutiemus. *Varia hominis considerationes.*

Certum est, Missæ Sacrificium offerendum esse pro universis fidelibus baptizatis non excommunicatis, cum Sacrificium offeratur nomine totius universitatis per publicum Ministrum. Hinc in veteri lege summus Sacerdos ingrediens Sanctuarium inscripta ferebat ad pectus nomina duodecim Tribuum Israel in recordationem, & memoriale filiorum Israel; & in Canone Missæ dicit Sacerdos: *Tibi offerimus pro tua sancta Ecclesia catholica, & omnibus orthodoxis, atque catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus*, & peccaret graviter Sacerdos, si privata sua intentione aliquem excludere vellet. *Sacrificium offerendum pro fidelibus omnibus non excommunicatis.*

Diximus *non excommunicatis*, quia excommunicati nominatim damnati per iudicis sententiam (& dicuntur non tolerati) in vin-

vindictam criminis excluduntur ab Ecclesia in suis publicis orationibus, aut suffragiis, & prohibiti sunt ad altare nominari; ita in cap. *a nobis de sent. excom.* Possunt tamen fideles, imo ipse celebrans privatim pro iisdem orare; imo feria 6. in Parasceve ob specialem recordationem, quæ fit ea die, sanguinis Iesu Christi pro omnibus effusi, universalis Ecclesia publice precatur pro infidelibus omnibus, pro hæreticis & schismaticis &c.

Sacrificium in directe offerri potest pro non baptizatis & infidelibus omnibus. Sacrificium offerri potest indirecte, & de facto quotidie offertur pro non baptizatis, sive infideles sint ut pagani, sive fideles, ut cathecumeni, necnon pro hæreticis & schismaticis; quia cum Ecclesia semper usa fuerit communiter orare, ac Sacrificium offerre pro tranquillitate publica, pro extirpatione hæresum, extinctione schismatum, pro exaltatione & propagatione fidei, directe quidem ordinantur hæ preces ac Sacrificia ad universale, & publicum Ecclesiæ bonum, sed indirecte ad conversionem infidelium, hæreticorum, ac quorumcumque Ecclesiæ hostium, ut alii veniant, alii redeant ad lumen veritatis, omnesque in fide Ecclesiæ ac charitate, & ex universi mundi hominibus fiat unum ovile & unus pastor. Imo si non esset ab Ecclesia vetitum ex natura rei licitum esset pro his omnibus propitiatorium Missæ Sacrificium offerre etiam directe, quia si non sunt coniuncti cum Christo, possunt tamen uniri, ut inter alios sentit Estius: ratio est quia si pro hominibus omnibus in cruce mortuus est Christus, ac ideo illius Sacrificium in tali incruenta immolatione pro omnibus generatim sine ulla exceptione est oblatum; cum Sacrificium Eucharistiæ sit idem cum Sacrificio crucis, eiusdemque commemoratio ac continua innovatio, ut hoc mediante illius fructus participes efficiamur; consequens est ex natura rei Eucharistiæ Sacrificium pro omnibus offerendum esse. Et equidem, cum durante hac vita desperandum non fit de ullius salute, quia pro omnibus, ut iam diximus, Christus victimam seipsum obtulit in cruce, & mortuus est, sine dubio pro quocumque recte oratur ut salvus fiat: nihil enim tunc orando impetramus, nisi propitiationem pro alienis peccatis per Iesum Christum, & hunc crucifixum, idest in cruce oblatum, ut esset propitiatio pro peccatis totius mundi, & omnibus salus. Hinc est quod Apost. 1. ad Timoth. 2. monet, in celebrandis mysteriis (& ita hunc locum intelligunt Patres) orandum esse non tantum pro fidelibus, sed pro omnibus hominibus etiam pro Regibus, & omnibus in sublimitate constitutis, quorum plerosque constat illo tempore fuisse infideles, imo etiam fidelium persecutores; & hoc testatur Scriptura olim factum fuisse a Sacerdotibus veteris legis, quos legimus deprecatos esse pro Nabuchodonosor, Eliodoro, ac pro Spartiatis.

Cum Defuncti, alii addicti sint sempiternis tortoribus, ut supra diximus, alii temporalibus purgatorii flammis, alii tandem comprehensores seu beati sint in perenni & cœlesti gloria: hic quoque suum venenum evomuerunt Novatores, negando scilicet Purgatorium, ac proinde Sacrificium pro defunctis offerendum; necnon pium reprobando Ecclesiæ morem celebrandi Missam in honorem Sanctorum.

De Defunctis pro quibus illicitum, & licitum sit offerre Sacrificium. Illicitum est offerre Missæ Sacrificium sive ut propitiatorium, sive ut satisfactorium pro defunctis æternis addictis suppliciis; nihil enim prodesse potest, quia sunt in statu constituti, ut nihil refrigerii ex quovis suffragio percipere possint; quia inalterabilis est ac immutabilis contra eos divina Iustitia, & nullus omnino est eis locus pro divina miseratione (ad quam non habent accessum, nisi per Christum qui sunt eius membra, & pro iis solis, ait S. Aug. offerri potest corpus Christi. *Quis offerat corpus Christi* ait S. Doct. lib. 1. *de origine animæ* cap. 9. *nisi pro iis qui membra sunt Christi?*) damnati enim nullatenus sunt membra, nequidem ut infideles, qui saltem sunt membra Christi in potentia, utpote qui possunt se convertere ad viam veritatis; hinc dicitur, *in inferno nulla est redemptio*. Insuper hoc Sacrificium, quod fit ad exemplum, & commemorationem Sacrificii crucis offerri nequit pro iis, pro quibus nec Christus oravit in cruce, nec sanguinem fudit, ut sunt qui impœnitentes decesserunt, & iam in potestate diaboli computantur, pro quibus Christus mortuus non est, ait S. Aug. lib. 21. *de Civit. Dei* cap. 24. alias dicendum esset, Christum mortuum fuisse etiam pro diabolo, quod falsum est.

Opponi hic solet auctoritas D. Aug. *in Enchiridion* cap. 110, & 112. ubi ait: *Ecclesiæ suffragiis & oblationibus pœnæ damnatorum mitigantur*; & ex D. Damasc. anima Falconillæ paganæ liberata est a pœnis inferni precibus S. Theclæ; item anima Traiani orationibus S. Gregorii. Sed resp. S. Aug. ibi locutum fuisse de animabus purgantibus, non de damnatis æterno inferorum igni. Et hæc sunt eius verba: *Cum ergo Sacrificia sive*

ve altaris, sive quarumcumque eleemosinarum pro baptizatis omnibus defunctis offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis propitiationes sunt, pro valde malis, etiamsi nulla sint adiumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Relata vero de Falconilla & Traiano, fabulæ sunt. Quisnam credere potest S. Gregorium orasse pro Traiano, qui fuit Ecclesiæ persecutor?

Num pro Cathecumenis ot. feri queat sacrificium.

Hic solet inquiri, utrum liceat offerre Missæ Sacrificium pro cathecumenis & excommunicatis, si e vivis decedant illi priusquam baptizentur, & isti antequam sint Ecclesiæ reconciliati: Et in his attendendum est quomodo decesserint, quia si cathecumeni fuerint in numero competentium, & obierint cum voto baptismi, computantur inter fideles; secus vero si fuerint in classe audientium, & baptizari neglexerint. Sic excommunicati, si priusquam decederent, præcesserunt in eis signa manifesta pœnitentiæ, Sacrificium pro eis offerendum est, ut tradit Innocentius III. cap. *a nobis*. Priusquam tamen pro tali excommunicato publica fiat oblatio sacrificii, debet ei etiam defuncto beneficium absolutionis impendi.

Pro Purgatorii Animabus sacrificium Altari offeri pot. est.

Pro iustis pie in charitate, ac ideo in Christo defunctis, retentis autem in Purgatorii flammis ad levia peccata expurganda, & reatum pœnæ luendum pro mortalibus ipsis remissis, quæ non expiarunt viventes in mundo, rite Sacrificium offertur, vel ut pœnæ ipsis relaxentur, vel ut plene liberentur. Si enim pro iis, qui adhuc a societate sanctorum sunt alieni, recte Sacrificium offert Ecclesia, ut sanctis electisque Dei aggregentur; multo magis id facere debet pro fidelibus in fide & charitate defunctis, qui adhuc pro peccatis, quæ hic redimere & mundare neglexerunt, purgatione ac satisfactione indigent; quandoquidem pro iis orare, eleemosinas largiri, & alia pietatis opera exercere semper in Ecclesia consuetum, & frequentatum fuit: Pro quibus enim hæc recte fiunt a fructu Sacrificii minime debent excludi, quoniam, ut alias dictum iam fuit, hoc Eucharistiæ Sacrificium commemorativum est Sacrificii crucis, a quo omne salutare bonum profluit. Hanc sanam, catholicamque doctrinam comprobat perpetua Ecclesiæ consuetudo, & traditio, non modo deducta ab Apostolis, ut testantur Tertull. in lib. *de corona militis*, S. Aug. lib. *de cura pro mortuis* cap. 1. & serm. 32. *de verbis Apostoli*, & S. Chrysost. hom. 69. ad populum Antiochenum, & hom. 21. *in Acta Apostol.* verum etiam a fidelibus veteris Testamenti observata: nam secundo Machabæor. 12. Iudas Machabæus Dux & Pontifex populi Iudaici iussit Hierosolymis fieri sacrificia & oblationes pro peccatis mortuorum, qui cum pietate dormitionem acceperant. Unde merito Aerius qui negabat oblationes faciendas esse pro defunctis, cum suis sectatoribus inter hæreticos relatus est, ut apud S. Epiph. & S. Aug. *de hæresibus* videri potest. Non alia hic congero Conciliorum ac Patrum testimonia quibus doctrina hæc roboratur, quia legentibus passim sunt obvia, & ab aliis diligenter sunt collecta, sed brevitatis gratia omittere censeo. Estius.

Sacrificium offeri pot. est in memoriam, & honorem Sanctorum.

Quamvis Sanctis Sacrificia, templa, & altaria nec offerantur, nec offerri possint, quia ut pertinentes ad cultum latriæ soli Deo conveniunt, ac dicari possunt; nihilominus sicuti licet altaria & templa erigere ac dicare Deo in honorem Sanctorum, ita licet etiam Sacrificia in eorum memoriam & honorem offerre; & hoc docet perpetua Ecclesiæ traditio, ut constat ex omnibus Liturgiis tum latinis, tum græcis, in quibus SS. Apostolorum, martyrum, ac aliorum Sanctorum memoria celebratur; & hoc fatetur ac docet etiam de Fide credendum Concil. Trid. sess. 22. cap. 3. non ita tamen ut his Sacrificium immediate, directe, ac primario offeratur, (quod ut supra notabam, usque adeo non licet, cum nec ipsi Christo secundum hominis formam non sit sacrificandum, ut docet D. Aug. lib. 10. *de Civit. Dei* cap. 20.) sed quia Deo de illorum victoria gratias agentes eorum patrocinia imploramus, ut excitemur ad eorum æmulanda vestigia; *ita ut ea celebritate*, (ait S. Doct.) *& Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atque palmarum eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriæ renovatione adhortemur*; unde tale Sacrificium partim est Eucharisticum, partim est propitiatorium; propitiatorium tamen pro nobis, nequaquam pro ipsis; quia Sanctis, idest iis qui beati sunt in cœlo, Deoque aperte fruuntur, nihil remanet culpæ vel pœnæ luendæ; idcirco nulla excruciantur miseria, a qua per Sacrificia suffragiaque liberentur, nihilque eorum gloriæ essentiali augeri potest, sed accidentalis tantum, quæ ex eorum cultu, honore, & veneratione exurgit. Hinc S. Aug. tract. 24. in Ioan. serm. 159. alias 17. *de verbis Apost.* monet, in Sacrificio memoriam fieri Sanctorum sed non pro illis orari, ac ideo quando in nostra Liturgia exposci-

poscimus, ut oblatio Sanctis prosit ad gloriam, non tam pro Sanctis quam pro nobis ipsis oramus, nempe gratiam petimus ita pie devote, sancte, recteque Sacrificium offerendi, ut merito inde Sancti gaudere valeant, & gloria illis coram hominibus accedat.

Nec ullatenus valet quod opponit Kemnitius in suo Examine Concilii Trid. oblationem Sacrificii in Sanctorum honorem pugnare directa fronte contra Sacrificii institutionem in Cœna Domini, qui non dixit hoc faciendum in honorem Sanctorum, sed simpliciter *in meam commemorationem*. Item, oblationem Sacrificii cultum esse supremum, ac latriæ, & ideo uti soli Deo debitum, superstitionem esse si in Sanctorum honorem offeratur; & eo magis esse superstitionem, si in honorem Sanctorum ea intentione offeratur, ut per merita & preces Sanctorum *in omnibus divinæ protectionis muniamur auxilio*, quasi merita Christi non sufficerent. Nam quoad primum, verum quidem est, quod cum Sacrificium primario directum sit ad Deum supremo honore colendum, hoc in ultima Cœna instituens non dixit Christus conceptis verbis, quod hoc fieret etiam in honorem Sanctorum, sed in ipsius commemorationem: *In mei memoria facietis:* non tamen prohibuit, ut indirecte & secundario in Sanctorum honorem offerri posset: Imo Ecclesia, quæ est fidelis interpres & custos voluntatis Christi sui sponsi declaravit licitum esse. Quoad secundum vero, est manifestissima Kemnitii fallacia, quia non offertur Sanctis in honorem Dei, quod revera esset superstitiosum & impium, sed offertur Deo, & primario in eius honorem, secundario vero etiam in honorem Sanctorum, quæ duo valde differunt. Quoad tertium tandem, vere maxima esset superstitio, si merita precesque Sanctorum adiungerentur ad supplendum defectum & sufficientiam meritorum Christi, unde maior virtus his accederet; non vero si adiungantur, ut iam fit, tanquam subsidium aliquod, ac mediatio ad implorandam divinam gratiam. Imo tantum abest, ut in alio sensu merita & preces Sanctorum adiungantur, ut vis aliqua aut efficacia meritis Christi addatur, quod Ecclesia, quæ ita agit, de fide sibi habet persuasum, merita Sanctorum ac preces percipere, ac mutuari vim omnem ac valorem ex meritis ipsius Christi. Ita hic Estius & Habertus cum aliis.

§. VII.

De Missis vulgo dictis privatæ quæ sine adstantium communione peraguntur.

Proprie loquendo nullum Missæ Sacrificium secundum intentionem Ecclesiæ celebratum, iuxta quam omne iam Sacrificium celebrandum est, potest dici privatum, cum unaquæque Missa multis rationibus communis ac publica sit, ac talis dici queat, sicuti notant Patres Concilii Trid. sess. 22. cap. 6. Nam quælibet Missa semper offertur in gratiarum actionem pro morte Domini, quæ est publicum, & commune beneficium: semper offertur pro communi seu totius populi fidelis salute, & quomodo Christus princeps & caput totius populi Christiani offerendum instituit, offertur a publico & legitimo Ecclesiæ ministro, qui nimirum publica auctoritate, & ex Dei institutione publice deputatur. Peragitur ritu publico, & ab Ecclesia probato, & celebratur pro publica commoditate, videlicet pro fidelibus omnibus, qui pertinent ad mysticum Christi Corpus; Nam nullus eorum in ullo Ecclesiæ Sacrificio excluditur a communione Sacramenti, saltem spirituali. Usus tamen obtinuit in Ecclesia, ut hæ Missæ *privatæ* dicantur vel quia aguntur absque publico & solemni conventu populi, seu frequentia, & celebrantur a Presbytero sine ministrorum clericorumque comitatu, vel quia in his solus Sacerdos sacramentaliter communicat. Hæ Missæ appellantur etiam *solitariæ*, ut habetur in cap. *& hoc attendendum de consecr.* dist. 2. num. 52. *Missæ peculiares*. Contra hasce Missas acriter debacchantur communiter Novatores. Cum enim negent veri Sacrificii oblationem, volunt Missam eo tantum fine esse institutam, ut Sacramentum petentibus porrigatur; ac ideo damnant omnes Missas, in quibus communio non ministratur, unam tantum admittentes communem & publicam ministrandi causa Sacramenti servatam; & aiunt, Missas privatas nonnisi quæstus caussa inductas fuisse. Ut igitur aperiatur quam pius sit Ecclesiæ usus in Missarum privatarum celebratione, & ad inanes heterodoxorum diluendas calumnias sit.

Ex quo missæ dicantur privatæ.

Nihil pugnat si dicamus omnino licitas esse Missas privatas, imo ratio omnis eas utriusque generis licitas esse demonstrat, idest sive tales dicantur, quia fiunt absque solemni ac publico populi conventu, vel a solo Presbytero sine ministris, vel quia in iis solus Sacerdos communicet. Hic enim usus Missæ

Missæ ita privatæ fuit olim ab ipso Ecclesiæ initio: idcirco immerito & inaniter reprehendunt Sectarii quod ipsa protegit religiosa antiquitas. Habetur a S. Gregorio Magno hom. 27. in Evang. Cassium Narniensem Episcopum instante morte celebrasse in privato Oratorio sui Episcopii; idemque lib. 2. ep. 9. mandat Crispo Arimenensi Episcopo, ut cuidam religiosæ matronæ oratorium consecret, prohibens interim, ne in eo fiant Missæ publicæ, aut Baptisterium construatur. Item S. Aug. lib. 22. *de Civit. Dei* cap. 8. narrat in domo quadam rustica, quam maligni spiritus inquietabant, oblato Sacrificio illi malo remedium attulisse. Idem ep. 23. *ad Bonifac.* testatur, Christum *quotidie* idest quotidiano Sacrificio immolari, & tamen alibi, nempe ep. 118. cap. 2. ait; *magis sibi placere ut fideles populi diebus dominicis tantum communionem percipiant*, *quam quotidie*. Sæpe igitur offerebatur Sacrificium populo non communicante. S. Ambr. quoque referente S. Paulino in eius vita, rogatus Romæ in privatis quibusdam ædibus Sacrificium obtulit, & similia habentur ex S. Ioan. Chryst. hom. 60. ad populum Antiochenum, ex S. Greg. Nazianz. in lib. 9. *Historiæ tripartitæ* cap. 8. & sic ex aliis Patribus. S. Pontifex Soter vetuit quidem ne Missa celebraretur nisi duo saltem adessent, nihil vero addit de communione. Imo illud quod iusserat Soter, moderavit Concilium Moguntiense can. 43. requirens solam præsentiam unius Ministri, qui Sacerdoti inservire queat. Et inter Concilia antiquiora, quæ de hac re egerunt, præferri potest Agathense can. 14. in quo permittit extra Parochiam Oratoria habere, in quibus pro privata familia Missæ celebrentur: Et can. 31. nihil plus exigit a laicis, nisi ut Missas integras die Dominico audiant, nec discedere præsumant ante benedictionem. Idem statuit Aurelianense cap. 28. Et equidem, si non liceret Sacrificium celebrare, nisi etiam adstantes communicarent, non facile & Fabianus Pontifex citatus a Gratiano cap. *Si una dist.* 1. & Elibritanum Concilium ibid. *dist.* 2. cap. *omnis homo*. & Toletanum primum cap. 13. probassent fideles certis solummodo temporibus communicantes. Estius.

His omnibus ratio addi potest, quæ etiam patens est, ad eorum confirmationem, nempe Christum nunquam præcepisse, ut Sacerdos nonnisi cum populo, & in populi cœtu sacrificet. Ab Apostolis item non invenitur hoc præscriptum fuisse; idcirco semper liberum fuit in Ecclesia catholica, & fidelibus vel quotidie, vel certis diebus communicare, & Sacerdotibus quotidie, si vellent, celebrare. Hoc olim in Ecclesia iam adeo obtinuit, ut ob hanc caussam præcipue Sacrificio datum fuerit epithetum *quotidiani*. Quare si quotidie Sacerdos Sacrificium hoc offerre vellet, & fideles communicare nollent, non exinde aut ille impediri debuit quo minus celebraret, aut isti quo minus interessent non communicantes, quando nulla lege adstringuntur ad communicandum, ut recte dictum fuit a S. Augustino antea laudato.

Insuper accedit, quod hoc Sacrificium etiam pro peculiaribus beneficiis sive acceptis, sive accipiendis offerri potest; & id non a toto populo, sed a consanguineis etiam & amicis defuncti, vel cuiuscumque alterius; ut constat ex S. Aug. *de cura mortuorum* cap. 1. & 4. & lib. 9. *Confess.* cap. 11. & 12. & alibi. Patet autem hæc Sacrificia non fuisse publica, ut non fierent sine populi conventu, cum verisimile non sit, solitum fuisse ad huiusmodi populum convocari: & cum hæc ad præsens institutum satis sint, qui maiora scire cupit, adeat Dogmaticos, quorum cum sit ex professo hæc pertractare, fusius ab his res agitur; inter quos legi possunt Bellarminus, Estius, Habertus, aliique.

Quadruplex caussa institutionis Sacrificii.

§. VIII.

De caussa finali Sacrificii Missæ.

Mirum videri non debet, quod cum Sacrificium Missæ sit idem cum Sacrificio crucis, ultra illud crucis hoc quoque institui deberet. Quadruplex enim est caussa, quæ hanc mirabilem exquirebat institutionem, ut facile colligi potest ex Synodo Trid. sess. 22. cap. 1. Prima deducitur ex necessitate Sacrificii exterioris in hominum societate, ut iam antea demonstratum est. Secunda ab imperfectione Sacrificiorum legis tum naturæ, tum scriptæ, delendarum per Christianam religionem. Tertia a grata memoria quam perennem habere debent Christiani passionis & mortis Redemptoris nostri Iesu Christi. Quarta ab uberiori passionis fructu qui per Missæ Sacrificium tamquam per canalem ad nos defluit; quæ gravissimæ caussæ breviter exponentur.

Et quoad primam, iam antea dictum est de sacrificio quod sit iuris naturalis, ac proinde sine eo veram non posse extare Religionem. Christiana Religio, quæ veluti nova vera viventium Mater educta est ex latere novi Adam, sibi arrogat ut sacrificium suum

suum proprium, sacrificium crucis, in quo Christus mediator Dei & hominis pretii solutione superabundanti ad genus humanum reparandum oblatus fuit; unde merito vocatur Sacrificium redemptionis. Verum præter Sacrificium illud redemptionis necesse fuit institui Sacrificium religionis, in quo fidelium pietas exerceretur, ac exterius profiteretur latriæ cultum erga supremam Dei maiestatem ac dominium. Altera ratio Missæ instituendæ deducta ab excellentia Christianæ Religionis ita exponitur: Christus Dominus dum mortalis in terris moraretur, potissimum sibi proposuit, *ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius*, ut ait Apost. Ephes. 5. Religionis vero excellentia petitur ex perfectione cultus, qui in ea Deo redditur. Hinc reiecta est Synagoga, utpote quæ imperfecta haberet sacrificia; *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem*, Apost. Hæbræor. 7. & in eod. cap. subsumit: *Si ergo consummatio per Sacerdotium Leviticum erat... quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere Sacerdotem? Translato enim Sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat*. Finis siquidem legis est cultus Dei, qui oblatione Sacrificii consummatur. Igitur summa Religionis Christianæ excellentia exigit sacrificium præstantissimum & dignum suprema Dei maiestate. Honor vero & cultus æstimantur & ex dignitate offerentis & ex magnitudine rei oblatæ; unde cum Gentes omnes secundum scripturam sint coram Deo veluti nihilum ac si non essent, & cum sint ipsi inferiora quæcumque offerre possunt; necesse fuit ut exurgeret Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui utrique defectui providit per insigne Missæ Sacrificium, in quo ipse est simul offerens & hostia, ut habemus ex S. Aug. in psalm. 109. *Quid invenerit homo quod daret*, ait S. Doct. *quid mundum offerre potest peccator?.... quære extra te quid offeras, non delectatur arietibus, nec hircis, nec tauris: offerat ergo seipsum mundus Sacerdos (Christus Dominus) ut mundet hoc quod Deus fecit*. Et de offerente talem victimam ait lib. 10. *de Civitate Dei* cap. 20. *Sacerdos est ipse offerens, ipse & oblatio, cuius rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ Sacrificium, cum ipsius corporis ipse sit caput: tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam consuescit offerri*. Nimirum secundum doctrinam S. Doctoris Sacrificium exterius est signum sacrificii interioris, ut fideles offerendo exterius Sacrificium corporis & sanguinis Domini, seipsos cum Christo offerant, & huiusmodi hostiam Deo dignam utpote infinitam, & quidem per ipsum & in ipso, qui est principalis offerens etiam infinite dignus. Unde religionis Sacrificium in eo differt a sacrificio Crucis seu redemptionis, quod in cruce caput solum Ecclesiæ, idest Christus, seipsum offert: in societate vero christianorum, nempe sui corporis, totus ipse caput simul & corpus offertur, simulque per ipsum magnum, ac principalem Sacerdotem, & per fideles, qui tanquam eius membra participes sunt regalis ac spiritualis eius Sacerdotii. Symbolum istius admirandi mysterii agnovit S. Cyprianus in mixtione aquæ cum vino Sacrificii: aqua enim ex Apocalyps. 17. populus est, & vinum sanguis Domini: aqua sola est plebs sine Christo: neutra debet esse separata materia Sacrificii, sed utriusque mixtione fit universale Ecclesiæ Sacrificium Deo acceptissimum.

Tertia autem caussa Missæ instituendæ est ut diximus, ut grato animo commemoratio fiat passionis Domini, aliorumque Dei beneficiorum, quod maxime commendatur in divinis Scripturis, & a SS. Patribus. Ait enim Christus Dominus Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; & D. Paulus 1. Corinth. 11. *Quotiescumque enim manducabitis, panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Et S. August. lib. *de spiritu & littera* cap. 11. ait: *cultus Dei in hoc maxime constitutus est, ut anima Deo non sit ingrata*. Gratitudo requirit ut tantum reddatur quantum fuit acceptum. Ne ingrati ergo videremur instituit Christus Dominus hoc Sacrificium, in quo quantum recepimus tantum retribuimus, scilicet ipsum Christum, & nos totos cum Christo: *Quotidie*, ait S. Aug. lib. *contra Iudæos* cap. 67. *immolatur in Ecclesia, quia in gratiarum actione perpetuo permanere debemus*. Unde Missæ Sacrificium tamquam proprio nomine appellatur Eucharisticum ex omnibus quæ ipsi conveniunt, & Sacerdos in Præfatione quæ Canonem præcedit invitat populum ad gratias Deo reddendas dicens: *Gratias agamus Domino Deo nostro*.

Quarta caussa tandem huius Sacrificii est, ut videlicet impetremus auxilia ac dona, quæ mediator noster per mortem suam promeruit. Hoc colligitur evidenter præcipue ex veteribus Liturgiis, necnon ex SS. Patrum scriptis in quibus habetur, morem semper fuisse Ecclesiæ istud Sacrificium offerre obsecrationibus, postulationibus, gratia-

tiarum actionibus iuxta regulam Apostoli 1. ad Timoth. cap. 2. Et equidem, si Christus Dominus summus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech sine iniuria cruenti Sacrificii cœlum in proprio sanguine ingressus est, ut stet in conspectu Dei ad interpellandum pro nobis; certum est id ipsum facere in hoc Sacrificio, quod in memoriam suæ passionis celebramus. Nec supervacaneum censendum est Sacrificium, eo quia per Sacramenta fructus divinæ passionis nobis sufficienter participetur, quia Sacramenta solis prosunt suscipientibus, & adultos supponunt dispositos, nec alias eos disponunt; imo indispositos minime sanctificant, sed nova sacrilegii labe commaculant. Sacrificium vero offertur pro omnibus, & omnibus etiam infidelibus & obstinatis prodesse potest. Ex his igitur

Sequitur 1. Christianam religionem per Sacrificium Missæ super cæteras excellere, ut veritas figuram, umbram corpus excellit.

De devotione requisita a fidelibus Missæ Sacrificio. Sequitur 2. quod specialis fidelium devotio requiritur, quando ad Missæ conveniunt Sacrificium, specialisque charitas, ut Christo [charitate] coniuncti fiant cum ipso una totalis hostia, & cum ipso non dissimili affectu se totos Deo immolent in protestationem suæ dependentiæ, gratitudinis, ac pœnitentiæ pro peccatis, cum Sacrificium exterius, ut diximus, Sacrificii interioris signum sit & testimonium.

§. IX.

De effectibus Sacrificii Missæ.

Nota 1. effectus Eucharistici Sacrificii alios esse circa bona spiritualia, alios circa bona temporalia.

Gratia & peccatorum remissio conferri potest mediate, & immediate. Nota 2. gratiam & remissionem peccatorum conferri posse vel proxime ac immediate, vel mediate tantum. Sacramenta cum instituta sint a Deo ad gratiam conferendam, eam immediate conferunt: Sacrificium vero confert mediate tantum, scilicet impetrando gratiam, per quam homines excitentur ad pœnitentiam, & conversionem, & recurrant ad Sacramenta, quæ gratiæ sunt fontes, organa, seu instrumenta.

Nota 3. in peccato posse attendi & reatum culpæ, & reatum pœnæ temporalis, quæ etiam post condonatam culpam solvenda, seu luenda remanet. His prænotatis sit.

Ad quid valeat Missæ Sacrificium, ut est propitiatorium. Missæ Sacrificium, ut est propitiatorium, valet ab obtinendam iis, pro quibus offertur, veniam peccatorum mortalium & venialium quoad culpam, & satisfactionem seu remissionem pœnæ temporalis, quæ pro peccatis condonatis solvenda remanet. Et hoc est de fide: nam Matth. 26. habetur testimonium ipsius Christi, qui cum hoc Sacrificium instituit, de hoc in calicis consecratione admonuit: *Hic est calix . . . . qui effundetur in remissionem peccatorum*. Et Apost. Hebræor. 5. ait de huius Sacrificii Ministro: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur . . . ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*; & hoc pariter perpetua docet traditio, ut habetur ex SS. Patribus, & præcipue D. Aug. quæst. 57. in Levit. ubi ait: *In multis Sacrificiis, quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc nostrum Sacrificium signatur, in quo fit vera remissio peccatorum*. Hinc de tali huiusce Sacrificii efficacia sic definivit & docuit Concilium Trid. sess. 22. cap. 2. *Sacrificium istud esse vere propitiatorium... Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*.

Non eodem tamen modo culpam remittit, ac temporalem pœnam, quæ post culpæ condonationem luenda remanet: Nam remissionem pœnæ temporalis debitæ pro peccatis quoad culpam iam remissis immediate confert hoc Sacrificium, idque autem plus aut minus pro Dei voluntate, & dispositione subiecti, pro quo offertur; cum offeratur hoc Sacrificium etiam pro defunctis, qui cum non sint amplius in statu merendi, nihil cooperantur ad illius pœnæ relaxationem: creditor vero potest debitum remittere debitori etiam ipso inscio; unde in hoc differt pœnæ relaxatio a remissione culpæ, quod hæc fieri nequit sine interiori peccatoris mutatione, & dispositione, si peccator sit adultus; illa vero est mera exterior condonatio: actus vero culpæ, cum hic remitti nequeat immediate nisi per Sacramenta, utpote a Christo Domino ad hoc instituta, per Sacrificium remittitur tantum mediate, prout scilicet intuitu & merito huius Sacrificii conferuntur peccatori, pro quo oblatum est, actuales gratiæ, quibus ad pœnitentiam excitatur, ac disponitur ad consequendum iustificationem per Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ, per quod vel in re, vel in voto susceptum, peccatorum remissio immediate obtinetur. Duo enim adversantur reconciliationi; ira scilicet ac indignatio personæ offensæ, & offensionis malignitas. Quare mediator reconciliationis curare & agere debet, & ut personæ læsæ animum iram-

iramque leniat, & ut qui læsit suam culpam agnoscat, ac dolens de offensa, & supplex offensum adeat; quæ satis superque præstat Redemptor noster Christus Dominus in Missæ Sacrificio, in qua per sanguinis sui oblationem placat Dei iustitiam, ipsiusque gratiam peccatori impetrat: Nam nisi misericorditer Deus præveniat, numquam peccator supplex ad eum recurret, nec a malitia recedet. Non semper tamen tam propitios effectus divini Sacrificii obtinet peccator, qui talibus gratiis sua contumacia resistit. Habertus & P. Antoine.

Non secus vero ac peccatoribus ad veniam remissionemque tam culpæ quam pœnæ, Sacrificium hoc prodest etiam iustis ad sanctificantis gratiæ augmentum, non immediate tamen, quia hoc quoque ex divina institutione spectat ad Sacramenta, sed mediate, quatenus per illud gratiæ actuales conceduntur, quarum auxilio eliciunt iusti bona opera, quæ merentur de condigno huiuscemodi augmentum. Et hoc patet ex iam dictis; cum omnibus manifestum sit, actuales gratias esse adminicula ad bene operandum, & in opere bono perseverandum.

Verum quia hoc Sacrificium, ut antea notavimus, est quoque impetratorium, vim habet impetrandi genera omnia beneficiorum, etiam temporalium, puta, sanitatem, ecclesiarum tranquillitatem, salubrem aeris temperiem, ubertatem terræ, frugum conservationem, aliaque omnia huiuscemodi bona, prout ad salutem conveniunt, sed iuxta divinæ Providentiæ dispositionem. Et hoc comprobat perpetua Ecclesiæ praxis & traditio, quæ semper usa est impetrare suis fidelibus per altaris Sacrificium etiam temporalia beneficia, ut testatur S. Chrysost. hom. 71. in Ioan. *Pro infirmis*, inquit, *& terræ & maris, & universi orbis fructibus sacrificamus*; & ita habetur in Concil. Trid. *Quare*, inquit, *pro fidelium peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus..... iuxta Apostolorum traditionem offertur*. Et equidem, ait Bellarminus, si oblatio Eucharistiæ pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quæ ex peccato ortæ sunt, valere debet: & si Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis reddit, quanto facilius ob idem Sacrificium adducetur, ut amicis, & reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit.

§. X.

De modo quo operatur hoc Sacrificium, scilicet an ex opere operato, an ex opere operantis.

Sacrificium hoc, utpote quod non sit institutum ad gratiam significandam, quemadmodum Sacramenta, sed ad cultum Deo exhibendum; ideo non operatur in ratione signi, quia Sacrificium sumptum sic præcise gratiam non significat; Sacrificium enim vel sumitur inadæquate pro exteriori oblatione victimæ, & ita acceptum est quidem signum, sed Sacrificii interioris, non vero gratiæ; vel sumitur adæquate pro interiori simul & exteriori oblatione; & in hac posteriori acceptione est exhibitio summi honoris erga divinam maiestatem & bonitatem. Hæc autem actio cum sit eximiæ charitatis erga Deum, est impetratoria gratiæ; imo si fiat ab homine iusto, est meritoria de condigno: unde Sacrificium operatur per modum impetrationis, & non secus ac quædam insignis præcipuaque oratio; quia qui captare cupiunt alicuius potentis viri patrocinium ac gratiam, ad preces addere solent munera, quæ vim habent efficacius movendi: & hic modus operandi tribuitur a Concil. Trid. nostro altaris Sacrificio, ut habetur in cap. 2. sess. 22. *Huius quippe oblatione*, sic locuti sunt Patres Trid. *placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit*. Sic Habertus.

Sacrificium operatur per modum impetrationis, non vero signi.

Impetratio vero quæ fit per Missæ Sacrificium, vim habet & efficaciam ex opere operato, non quidem ad modum signi seu Sacramenti, cum ut dicebamus, Sacrificium non operetur in ratione signi, sed per certam, ac infallibilem ex institutione Christi impetrationem. Illud enim procedere dicitur a Theologis ex opere operato, non ex opere operantis, quod procedit non ex operantis dispositionibus, sed ex virtute & efficacia quam Deus tali operi contulit, ut quandocumque secundum eius institutionem tale opus operetur, nullo opposito voluntariæ culpæ obice, talis effectus sequatur, ut contingit in Baptismate, quod si fiat illis datis circumstantiis, quibus talis ablutio determinatur ad esse Sacramenti, quæcumque sit baptizandi dispositio, fides, & sanctitas, dummodo recipiens si sit adultus, culpæ obicem non ponat, ex virtute & efficacia, quam

Impetratio quæ fit per Sacrificium, vim habet ex opere operato.

quam in huiusce Sacramenti institutione contulit huic ablutioni Christus Dominus, certissime ex opere operato sanctificatio sequitur recipientis. Quare cum vis & efficacia impetrationis quæ habetur in altaris Sacrificio, divina institutione fluat, emanet, ac pendeat ex ipsa externa Sacrificii oblatione, non autem a Ministri probitate (eo quia non minus quam Sacramenti, Sacrificii quoque vis non pendeat a bona vel mala Ministri conditione. *Munda illa oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentis inquinari potest*, ut ait Conc. Trid. sess. 22. in cap. 1.) sequitur quod impetratio quæ fit in Missæ Sacrificio vim habet & efficaciam ex opere operato, quia, ut docent verba Concilii, vis talis impetrationis non repetitur ex ministrantis hominis dispositionibus, sed tum ex dignitate infinita hostiæ, tum ex persona Christi illam offerentis. Concilium enim Trid. cit. sess. cap. 2. docens per nostrum Sacrificium peccata remitti, non aliam rationem affert, nisi quia eadem est hostia, & idem offerens qui fuit in Sacrificio crucis. Vis igitur & efficacia Sacrificii fluit ex Christo, qui simul hostia est, & principalis offerens, cuius virtutem & efficaciam minister secundarius & minus principalis iuxta cit. Trid. sua malitia impedire, aut retardare non valet.

Missæ Sacrificium vim habet etiam ex opere seu dispositione operantis. Missæ Sacrificium vim habet non solum ex opere operato, sed etiam ex opere operantis, nempe ex pietate & devotione offerentis. Quia cum valeat per modum impetrationis seu precationis, quo magis fervida est, & ardens ipsius offerentis ad Deum oratio, effectum maiorem producit. Si enim cætera virtutum opera Deo sunt grata, & uberiora gratiæ auxilia impetrant, prout ab aliquo suo amico, & ex charitate procedunt; certe ob eamdem rationem fiet ut Deo placeat Sacrificium, quod est excellentissimum, ac insignius nostræ Religionis opus. Nam si iusti, idest qui sunt in statu gratiæ per quodlibet bonum opus mereri possunt, impetrare, satisfacere, multo magis hoc poterunt per opus Sacrificii. Hic tamen advertendum est, iustum mereri posse pro se de condigno, pro aliis vero satisfacere, ac impetrare.

Ut Missæ Sacrificium prosit ex opere operato iis pro quibus offertur, necessario requiritur propria intentio, & applicatio Sacerdotis celebrantis, ut Suarez, Sylvester, Armilla cum aliis: Quia Sacerdos vi suæ ordinationis constitutus est a Christo Domino Minister, ac dispensator mysteriorum Dei, & donorum, & in eius ordinatione potestatem Sacrificium offerendi recipit, ac ideo fructum eius offerendi pro vivis ac defunctis; & sic si Sacerdos non faciat applicationem, nemini fructus eius prodest, & dicunt Theologi transire in thesaurum Ecclesiæ.

Non est tamen illicitum Sacerdoti anticipare celebrationem Missarum, quando singulis hebdomadis Missam celebrare tenetur pro obligatione alicuius Cappellaniæ, dummodo aliter non exprimatur in Cappellaniæ fundatione, ex quo aliqua voluntas fundatoris defraudata remaneret, puta si fundator intendisset illis statutis diebus honorem alicuius Sancti, vel Mysterii, aut populi commodum vel eius devotionem fovere. Potest item anticipare, quando is qui fructum Sacrificii est percepturus, non est spes quod melius se disponat ad fructum percipiendum, quia tunc non suspenditur fructus Sacrificii postmodum applicandus, sed statim applicatur secundum intentionem præsentem certam ac determinatam, & nihil fit contra voluntatem, & in damnum defuncti. Ita Barbosa supra citatus cum aliis.

§. XI.

De valore Sacrificii Missæ.

Posito quod Sacrificium Missæ vim habeat & efficaciam ex opere operato, alia ex hoc oritur difficultas videlicet num hæc virtus & efficacia Sacrificii sit valoris finiti vel infiniti, sicuti Christus qui est principalis Sacerdos, & offerens & hostia simul, est meriti infiniti: ratio est, quia si Sacrificium infinitam habet efficaciam, æque prodest si pro pluribus ac pro uno offeratur; aliter vero si illius efficacia sit finita. Discrepant circa hanc difficultatem Theologorum sententiæ. Alii enim contendunt ex Christi institutione vim habere finitam, ac limitatam: alii vero considerantes Sacrificium Missæ idem esse cum Sacrificio crucis, infinitam esse eius vim propugnant; & eo vel maxime, quod ex nullo Scripturæ testimonio manifeste deduci queat, Christum Dominum ipsius Sacrificii institutione constituisse, ut hoc Sacrificium quoad se virtutem in suis effectibus finitam haberet. Et ut clarius res innotescat.

Notandum, quod cum in Sacrificio Missæ eadem sit hostia, idem principalis Sacerdos, & offerens (nempe Christus Dominus) qui fuit in Sacrificio crucis, cuius illud est innovatio & commemoratio, tale Sacrificium,

tium, ex dignitate, & merito infinitis tum victimæ, tum Sacerdotis, est infinitæ virtutis & efficaciæ, ut non solum sufficiens sit, sed etiam efficax ut infinitis prosit hominibus; finitum tamen redditur in sui applicatione, non quia Christus Dominus in sua institutione disposuerit quod virtutem finitam haberet & efficaciam, cum hoc nullibi constet, sed ratione tum subiecti cui est applicabile, tametsi penes innumeri crearentur homines; tum ratione devotionis & dispositionis, ad cuius mensuram fructus Sacrificii participantur. His positis, sit.

Sacrificium Altaris valoris est infiniti ad divina impetranda beneficia & applicanda.

Sacrificium crucis, ut fatentur contrariæ sententiæ patroni, ratione infinitæ dignitatis offerentis vim habuit infinitam ad nobis divina promerenda beneficia: Unde cum Sacrificium altaris, ut docet D. Chrysost. *homil.* 60. ad populum Antiochenum, in nulla re minus sit Sacrificio quod fecit Christus in cruce, & ultima Cœna, sequitur ad evidentiam, hoc quoque valoris esse infiniti ad divina impetranda beneficia & applicanda; cum Sacerdotes in persona Christi, nomine illius, ac eiusdem verbis, & illius vicem gerentes hoc offerant: Nam institutum est ad applicanda quæ Christus nobis in sua passione promeruit. Hoc confirmat B. Albertus magnus apud Philibertum *de Sacrificio Missæ* part. 2. cap. 72. proposit. 1. aliique Patres, cum dicant hanc obligationem incruentam factam a Sacerdote nihil minus habere cruenta a solo Christo peracta. Quare licet Sacrificium Missæ habeat effectum finitum secundum mensuram humanæ devotionis & dispositionis, cum tamen eius virtus & efficacia radicetur in principio infinito, quod est dignitas victimæ, & principalis offerentis, (idest Christus Dominus) semper verum est, quod in se infinitum sit, non secus ac Sacrificium crucis, quod ratione meriti infiniti Christi in hoc Sacrificio oblati fuit efficaciæ, & valoris infiniti, licet applicabile subiecto finito, ut est genus humanum. Ita docet D. Thom. 3. part. quæst. 79. art. 5. ubi ait: *Quamvis hæc oblatio ex sua quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel offerentibus secundum qualitatem suæ devotionis; unde æque prodest si pro pluribus, ac si pro uno applicetur*. Confirmat hanc sententiam praxis Ecclesiæ, secundum quam tenetur Sacerdos offerre Sacrificum pro omnibus vivis ac defunctis, tametsi eleemosynam ab aliquo acceperit, ut specialiter celebretur: Nam si hoc Sacrificium esset finitæ efficaciæ, fieret ei iniuria, qui eleemosynam obtulit, si Sacrificium pro pluribus offereretur, quia ei minus prodesset. Sentit igitur Ecclesia, valorem Sacrificii non minui dum pluribus communicatur, ac ideo in sententia Ecclesiæ infinitus est, ita ut quantumvis pluribus applicetur, nunquam exhauriatur, nemini præiudicetur, & quicumque si ample se disponat, amplum fructum percipere potest, cap. *non mediocriter de consecr.* dist. 5. in quo sic legitur: *Dum pro cunctis animabus psalmus aut Missa dicitur, nihil minus quam si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur*. Insuper optat Ecclesia, hortatur, vel potius præcipit, ut frequenter conveniant fideles ad Missam Parochialem. Certe si ex eo quantum plures sunt astantes, minor fructus a singulis esset percipiendus, præferenda esset Missa privata, ad quam pauciores conveniunt, quod est absurdum. Sic Habertus.

DD. triplicem distinguunt fructum Sacrificii.

Theologi, Canonistæ solent hic respondere, distinguendum esse triplicem Sacrificii fructum, videlicet generalem pro omnibus, & in ordine ad hunc primum effectum virtutem Sacrificii esse infinitam; specialem pro eo qui eleemosynam largitur, & specialissimum qui convenit celebranti; & quoad duos postremos effectus, dicunt virtutem Sacrificii esse finitam. Sed hæc divisio triplicis fructus supponit quod probandum est, nempe in priori acceptione fructum esse infinitum, in aliis vero duabus finitum. Confirmat priorem sententiam Habertus cum paritate Sacramenti, nempe, quod si idem numero Sacramentum posset pluribus applicari, non secus ac Sacrificium, omnibus æque prodesset. Insuper licet dicat ordinem ad unum, non videtur nihilominus habere virtutem limitatam ac finitam: Nam sicut accedens potest magis ac magis in infinitum esse dispositus, sic Sacramentum vim habet conferendi gratiam maiorem ac maiorem in infinitum; Nemo enim dicere audebit, accedentem ita perfecte esse dispositum, ut veluti exhauriat Sacramentum, ut si denuo cum tali dispositione accedat nihil Sacramentum in eo operetur.

Dices, hoc Sacrificium quod modo offertur, limitari per Sacerdotem offerentem, qui est finitus. Sed resp. quod sicut Sacrificium oblatum a Sacerdote malo non ideo ab eius malitia inquinatur, ut docet Trid. Synodus sess. 22. cap. 2. ita nec a Sacerdote finito accipit finitatem. Ratio utriusque est par. Insuper oblatio, qua res offertur infiniti valoris a persona infinita tanquam prin-

principali Ministro, iure merito censeri debet valoris infiniti, licet per alium ministrum secundarium parvi aut nullius valoris eam rem oblatam mittat. A Christo enim Domino sumit valorem, qui idem est ac ille sacrificii oblati immediate ab ipso Christo Domino in ultima Cœna; & æternus Pater hunc respicit, cuius nomine ac verbis nunc sibi oblatum est Sacrificium, non vero Sacerdotem secundarium Ministrum, quisque sit ille sive finitus sive peccator.

Dices ulterius, Christum voluisse quod Sacrificium altaris haberet virtutem & valorem finitum & limitatum, eo ipso quod voluerit hoc frequentari. Sed resp. ad frequentationem huius Sacrificii satis esse, quod licet valor sit infinitus, finito tamen modo participetur pro mensura devotionis, ac proinde ex frequentatione Sacrificii novus maior effectus proveniri possit.

Opponunt insuper contrariæ sententiæ patroni 1. quod si valor Sacrificii esset infinitus, inique ageret Sacerdos offerendo pro uno, quando sine diminutione fructus pro pluribus offerri posset: Et communiter tribuere solent catholici eleemosynam, ut Sacrificium sibi applicetur. Igitur est communis sensus Ecclesiæ catholicæ, Missæ Sacrificium pro uno oblatum plus ei prodesse, quam si pro pluribus offereretur. 2. Summi Pontifices Urbanus VIII. Alexander VII. prohibent ne Sacerdos qui plura stipendia recipiat pro celebrandis totidem Missis, per unum Sacrificium debito suo satisfacere præsumat, & declararunt ita agentem peccare contra iustitiam, ac teneri ad restitutionem. 3. si Missa efficaciam haberet infinitam, frustra innumera offererentur Sacrificia ad eam rem impetrandam, unde moriturus frustra plura Sacrificia celebranda relinqueret, cum eundem effectum una Missa non secus ac pluribus obtinere posset. 4. Sicut Sacramentis inest virtus applicandi uni merita passionis Christi; sic Sacrificio applicandi pluribus: at virtus illa finita est in Sacramento; igitur & in Sacrificio.

Resp. ad primum, non inique agere Sacerdotem uni particulari Sacrificii fructum applicantem, cum sine huius diminutione possit pro pluribus applicare, 1. quia opposita sententia non caret sua probabilitate, ac ideo res est incerta. 2. Licet ex charitate possit pro pluribus specialiter applicare, si tamen omnittat, non eo ipso male agit; quia iam Sacrificium offert pro tota Ecclesia catholica, pro omnibus orthodoxis, & catholicæ ac apostolicæ fidei cultoribus, pro Summo Pontifice, pro principibus, pro circumstantibus, pro fidelibus omnibus vivis, ac defunctis. Ad illud vero de fructu maiori percepto ex Sacrificio ab iis qui iuxta morem Ecclesiæ eleemosynam largiuntur, ut specialiter pro eis applicetur, resp. hoc procedere, non ex eo quod fructus Sacrificii sit finiti valoris ac efficaciæ, sed ex meliori dispositione, quam censentur habere qui eleemosynas conferunt, ac curant, ut Sacrificium pro eis specialiter offeratur; sicut & qui prætermissis temporalibus negotiis ad Sacrificium conveniunt, ac eo ministrant; hi enim maiorem fidem præseferunt ac devotionem. Ad secundum vero, quod scilicet Summi Pontifices prohibuerint plures pro uno Sacrificio eleemosynas, resp. hoc factum fuisse 1. quia, ut diximus, contraria sententia non caret sua probabilitate, unde hæc certa penitus non redditur. 2. quia cultus minueretur, si Sacerdos uno Sacrificio satisfacere vellet pro copiosis eleemosynis oblatis: & singulis diebus anni non offeretur Sacrificium. 3. Quia hæc esset Sacerdotum sordida avaritia, quæ in grave Fidelium scandalum verteretur. Ad tertium negatur, Ecclesiam supervacanee pro impetratione unius necessitatis plura multiplicare Sacrificia, quia cum hic effectus pendeat a legis positione, & non semper concedatur, nisi quando Deo placuerit; sic esse posset forsan, quod Deus decreverit id quod petitur concedere post multa oblata Sacrificia, ut fit in precibus, in quarum conditione computatur Sacrificium, ad quarum petita elargienda semper vult Deus earum perseverantiam. Nec frustra moribundus plura relinquit Sacrificia pro se offerenda, quia quodlibet habet finitum effectum pro mensura humanæ dispositionis, & devotionis; ac ideo solum partem pœnæ tollit, cum perdifficile sit, aliquem ita plene & perfecte esse dispositum, ut mereatur ex uno Sacrificio per se oblato totam pœnæ remissionem. Sed ulterius hoc argumentum nimis probat: nam ex hoc concludi posset, Sacrificium nullam efficaciam habere ex opere operato, cum aliquando frustra pro una eademque re replicetur. Quare ratio vera huius defectus deducenda est ex eorum indignitate, pro quibus offertur, ut ait S. Th. quæst. 79. art. 7. ad 2. *Dicendum*, ait Angel. Doct. *quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus quantum ad sufficientiam, sed effectum non habet, nisi in illis, qui passione Christi coniunguntur per fidem, & charita-*

tem;

tem; ita & hoc Sacrificium, quod est memoriale passionis Dominicæ. Et art. 7. *Quamvis ergo hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem suæ devotionis, & non pro tota pœna*. Unde egregie docet Caietanus, Sacrificia, aliaque Suffragia non prodesse infallibiliter omnibus animabus in Purgatorio detentis, sed iis solummodo, quæ dum in mundo suo corpori unitæ peregrinabantur, sibi hoc subsidium per opera iustitiæ promeritæ fuere. Et hoc confirmari potest Indulgentiarum exemplo, quæ secundum veriorem sententiam non totaliter solvunt a reatu pœnæ temporalis nisi eos, qui per seipsos satisfacere curant; adeo ut Indulgentiæ suppleant quodammodo ipsorum infirmitatem ac impotentiam, vel saltem mercedem alicuius eximii operis, quod per se præstare non valent; alias fideles, præcipue divites effugerent pœnitentiæ onus, aliaque Christianæ pietatis opera sub Indulgentiarum prætextu, & magno Missarum numero, quas post eorum mortem celebrandas relinquerent.

Non sequitur tamen ex dictis in hac responsione, Missam non prodesse nisi dispositis, cum, ut iam diximus, utiliter inserviat, ac valeat etiam ad obtinendam primam conversionis gratiam pro infidelibus, & peccatoribus etiam obduratis. Sed responsio tendit ad demonstrandum, dari posse peccatorem tam gravis indignitatis, ut Deus per Sacrificium exoratus nihil indignationis suæ remittat. Hisce vero ulterius addendum, neutiquam pœnam temporalem remittere, nec sanctificantem gratiam illis augere, qui adhuc ligati extant a vinculo mortalis peccati: nam & remissio pœnæ, & gratiæ augmentum necessario supponit remissum esse, ac deletum mortale peccatum. Ex hoc ergo fit, quod Sacrificium cæteroquin per se efficax non semper habeat suum effectum. Ad quartum tandem respondetur, non aliud ex hoc concludi, nisi quod Sacrificium & Sacramentum non habeant infinitum effectum, quod certissimum est, cum nihil creatum sit infinitum; sed sicut ex eo quia non possit Deus creaturam infinitam producere, tamen negari nequit eius infinita potentia; sic negari nequit Sacrificii, ac Sacramentorum infinita virtus, quia nonnisi finitos effectus habere possunt.

§. XII.

De Missæ proprietatibus, scilicet de eius necessitate ex parte Sacerdotis celebrandi, ex parte populi conveniendi, & communicandi.

Cum inter alias Sacrificii Missæ proprietates maxime intersit non ignorare ea quæ eius necessitatem respiciunt, aliis omnissis operæ pretium est, ut ea, quæ ad hanc spectant, discutiantur, & hæc tum ex parte Sacerdotis quoad eius debitum hoc Sacrificium offerendi, tum ex parte fidelium quoad debitum ad illud conveniendi, & in illo communicandi. Secundum igitur hunc triplicem respectum consideranda erit necessitas sancti Missæ Sacrificii.

Hic quæritur 1. utrum, & quando Sacerdotes Eucharistiæ Sacrificium, offerre teneantur. 2. Utrum liceat celebrare, tametsi nullus sit qui communicet. 3. Utrum ubi nemo est qui ministret.

Sacerdotes omnes, tametsi eis non incumbat cura animarum, tenentur iure divino, & ecclesiastico sub mortali aliquando saltem celebrare. Tenentur quidem iure divino, quia Christi verba Lucæ 22. *hoc facite in meam commemorationem*, spectant ad eos omnes qui futuri erant Apostolorum successores in Sacerdotio; & hisce verbis, ut testatur Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. præcepit Christus Apostolis, eorumque successoribus in Sacerdotio, ut hoc Sacrificium offerrent. Item quia Sacerdoti in sua Ordinatione non tantum potestas, verum etiam munus & officium, illi potestati annexum sacrificandi tribuitur ut Hebræor. 5. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat Sacrificia*. Unde unusquisque susceptum munus graviter tenetur in re gravi, cuiusmodi hæc est exercere, & uti potestate concessa in honorem Dei, & proximi utilitatem, ut docuit Christus Dominus Matthæi 25. sub Parabola servi inutilis damnati, quia absconditum & infructuosum reliquit talentum sibi traditum, ut negotiatione vel usuris lucraretur. Hinc D. Th. 3. part. quæst. 82. art. 10. ait, Sacerdotem etiamsi ei non incumbat cura animarum, celebrare teneri in præcipuis festis. Quod autem Christus Dominus hanc Sacrificii oblationem in ultima Cœna præceperit, docet Trid. Synodus sess. 22. cap. 1. ibi enim habetur: *ut sumerent tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus ut offerrent præcepit*

Sacerdotes, quibus non incumbit cura animarum, tenentur aliquando celebrare, & iure divino.

per hæc verba: hoc facite in meam commemorationem, uti semper catholica Ecclesia intellexit ac docuit. Iuveninus, P. Antoine.

Sacerdotes etiam ex iure Ecclesiastici celebrare tenentur.

Item ex iure etiam ecclesiastico Sacerdotes divinum Sacrificium offerre tenentur, ut patet ex Concil. Later. IV. cap. *Dolentes de celebrat. Missar.* ubi recenset inter peccata Sacerdotum, quod vix quater in anno celebrent. *Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis inhibemus*. Et Concil. Trid. sess. 23. cap. 14. circa quoslibet Sacerdotes ita statuit: *Curet Episcopus, ut diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent*. In Ecclesiis vero Cathedralibus, Collegialibus, & Conventualibus quotidie Missa celebranda est sub mortali, saltem ab aliquo ex usu Ecclesiæ vim legis habente, vel etiam ex fundatione.

Missa Conventualis in Cathedralibus & Collegiatis quotidie celebranda.

De Obligatione Parochorum pro Missæ Celebratione.

Sacerdotes autem, quibus animarum cura incumbit, cuiusmodi sunt Parochi, ut muneri suo satisfaciant, sicuti antea dicebam, certum est apud omnes sine ulla controversia, teneri aut per se, aut per alium Sacrum facere diebus illis omnibus, quibus Parochiani debent ex præcepto Sacrum audire, quia officium est curam habentis animarum ministrare parochianis quæ illis necessaria sunt, sicuti est Sacrificium diebus festis, quod ipsi sub mortali audire tenentur.

Utrum vero aliis diebus non festis aut quotidie, aut saltem aliquibus diebus in hebdomada Parochi celebrare teneantur, in hoc statuendo non conveniunt Theologi. Videtur tamen ut certum supponendum, quod ratione sui muneris, seclusa quavis alia obligatione, idest consuetudinis, statuti particularis, & secluso scandalo, non tenetur Parochus quotidie celebrare; & hæc est etiam communis, unde supervacaneum est in eius probationibus immorari. Difficultas itaque versatur circa aliquos dies in hebdomada, nempe si saltem diebus aliquibus infra hebdomadam teneatur, tametsi hisce diebus non teneatur populus Missam audire. Sotus, Suarez, Azorius cum aliis communius, probabilius, ac rectius existimant, frequentius teneri Parochum celebrare, quam teneatur populus Missam audire. Aiunt enim qui ita sentiunt, quod si Doctores communiter docent, Parochum teneri ministrare suo gregi Pœnitentiam & Eucharistiam non solum quando ipsi obligati sunt accedere, sed quoties rationabiliter, & opportune eorum devotio petit, (nam Parochi aluntur a populo, non tantum ut ipsis inserviant ad adimplenda præcepta, sed etiam ut utilia & opportuna saluti animarum ministrent; & hoc maxime ad munus pertinet Pastorum, alioquin non satis animarum saluti provisum fuisset). Eadem ratione dicendum est teneri eis ministrare hoc Sacrificium, non solum quando incumbit subditis huic interesse, ut sunt dies festi, verum etiam quando rationabiliter, & opportune hoc exquirat eorum devotio, idest etiam saltem aliquo alio die præter dies festos infra hebdomadam.

Imo addunt, quod si populus numerosus sit, & fructus non sint exigui, ad Episcopum pertinet Parochum adstringere, ut aliquoties puta bis, aut ter in hebdomada celebret, præcipue si in oppido non sint Ecclesiæ Collegiatæ, vel Conventuales, ad quas pro Sacrificio audiendo populus concurrere possit: ita Layman, Bonacina, qui refert in Conc. Provinciali Mediolan. I. part. 2. tit. *de frequenti divini Officii oblatione*, præceptum esse Curatis, ut post dies Dominicos, & reliquos festos, ter in hebdomada, aut etiam sæpius, prout loci consuetudo, vel necessitas crebriorem usum divini Sacrificii postulabit, Missam celebrent.

§. XIII.

De applicatione Missæ facienda a Parocho pro populo.

Solet hic insuper inquiri, num Parochus præter celebrationem Missæ faciendam pro populi commodo ad implendum præceptum quod urget, vel aliquando pro satisfacienda eius devotione, teneatur saltem aliquando applicare ipsum Sacrificium pro populo, & quo iure. Et 1. certum est apud omnes, Parochum ex nullo iure, nec divino, nec ecclesiastico, spectato suo munere, teneri quotidie pro populo celebrare. Nam si Parochus nullo iure tenetur celebrare quotidie, igitur multo minus verum erit eum teneri quotidie applicare Sacrificium pro populo. Si enim cedit principale, cedit etiam accessorium. Item quia nec Summus Pontifex tenetur pro tota Ecclesia, nec Episcopus pro tota Diœcesi, nec Generalis ordinis pro suis Religiosis quotidie sacrificare: Igitur nec Parochus pro suis Parochianis. Tota stat igitur difficultas, an teneantur Parochi iis saltem diebus, quibus celebrare tenentur, ut plebs sibi subiecta satisfaciat præcepto, cui obstringitur ad Sacrum audiendum, diebus nempe dominicis, & aliis festis. Negant permulti ad hoc Parochum præcise ex

vi

vi Beneficii curati, non extante contraria consuetudine, lege, vel fundatione, pacto &c. teneri hisce diebus ad fructus applicationem Sacrificii pro populo, sed solummodo teneri celebrare, ut populus iuxta praeceptum quo obstringitur, sacrum audire queat. Opinio tamen contraria verior videtur, quam, ut propriæ conscientiæ consulant, Parochi sequi debent, utpote quæ graviora habeat fundamenta, quibus fulcitur. Primo enim Conc. Trid. sess. 23. *de reform.* cap. 1. sic ait: *Cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, suas oves cognoscere, pro iis Sacrificium offerre.* Mihi videtur Concilium ita clare hic loqui, ut nequidem suspicandum foret, num Parochi diebus, quibus pro populo eis celebrandum incumbit, teneantur etiam pro populo fructum Sacrificii applicare; nec generatim tantum sicuti volunt qui contrarium sentiunt sed speciatim, non secus ac fit quando celebratur Sacrificium pro eo, qui eleemosynam pro tali celebratione elargitus est: Nam iuxta communem morem loquendi, offerre Sacrificium pro aliquo, importat, fructum sacrificii pro illo applicare. Et equidem ita mentem Concilii explicavit sacra Congregatio eiusdem Concilii interpres, quæ quæsita de simili casu respectu Parochi Urceani Itanensis Diœcesis, idest num diebus, quibus ex proprio officio Missam celebrare tenetur possit pro eadem Missa manuales eleemosynas recipere; eadem sacra Congregatio die 1. Sept. 1629. respondit: *Quibus diebus Parochi tenentur Missam celebrare, non posse manualem eleemosynam recipere*, & declaratio relata est a Barbosa in cap. 1. sess. 23. Concilii Trid. Refert hanc eamdem declarationem Congregationis Cardinalium Gavantus Clericus Regularis S. Pauli, & ait: *Qui tenetur alicubi celebrare absque applicatione Sacrificii, ita debet ibi celebrare, ut nullo modo accipiat stipendium ab alio, ut ipsi applicet Sacrificium:* quod expresse vetuit Sacra Cardinalium Congregatio in declaratione Decreti *de celebrat. Missar.* sub SS. Domino Nostra Papa Urbano VIII. emanati.... Quod etiam notent Canonici & Curati, qui tenentur Missam Conventualem, seu Parochialem in propriis Ecclesiis ratione Canonicatus seu Lectoriæ celebrare, quia tenentur ratione Beneficii. Unde cum Parochus ratione sui officii celebrare debeat Missam, quæ dicitur Parochialis, dominicis, aliisque diebus omnibus festis, ut sua plebs præcepto satisfaciat, debet etiam fructum eiusdem Missæ pro ipso populo applicare, ac ideo non potest eleemosynam ab aliis recipere, ut pro ipsis fructum eiusdem Sacrificii particulariter applicet. Potest quidem Parochus ait Reginaldus, qui stat pro hac sententia, potest, inquam, dum generaliter est applicaturus, sicut debet, fructum Sacrificii, generaliter recipere eleemosynas a Parochianis oblatas, ut eos solummodo Deo commendet in sancto Sacrificio sine ullo præiudicio generalis oblationis pro tota Parochia, & plebe. His addi potest doctrina S. Thomæ in 4. dist. 15. quæst. 3. art. 2. ubi examinans, num Sacerdos possit pro Missæ celebratione recipere stipendium ait: *Si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare; potest accipere denarios, non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.* Unde cum Parochus vi sui muneris iuxta Concilii Trid. verba teneatur sanctum Missæ Sacrificium offerre diebus dominicis, & festis pro plebe, iis diebus nequit accepto ab aliquo stipendio pro aliis particulariter offerre, & ita sentit etiam Sylvius doctissimus S. Thomæ interpres, qui dicit, opinionem eorum, qui contrarium sentiunt, esse reiiciendam. Sed quia de tali, Parochorum obligatione adhuc aliqui Parochi dubitant, an vi Concilii Trident. & sacræ Congregationis eiusdem interpretis decisionum & decretorum applicare teneantur pro suis ovibus, & illi præcipue, qui tenues habent reditus, ut inde nec congruam habeant; eadem sac. Congreg. die 10. Maii an. 1692. denuo idem declaravit, etiam respectu Parochorum, qui congruam non habent, ut constat ex dicto decreto, pro cuius maiore vi ac robore & inviolabili observantia, confirmatum fuit ab Innoc. XII. sua speciali Constitutione emanata die 24. Aprilis 1699. quæ incipit: *Nuper a Congregatione Venerabilium* &c.

Verum cum adhuc non acquiescerent præcipue tenues habentes reditus, & Vicarii, quibus deest sufficiens congrua, & Scriptores super re hac disputarent, pro ultima decisione declaratum tandem fuit, definitum ac firmiter statutum a SS. ac sapientissimo Pontifice felicissimæ recordationis Benedicto XIV. sua Constitutione sub die 19. Aug. anni 1744. quæ incipit: *Cum semper oblatus nobis*. In hac enim sapientissimus & prudentissimus Pontifex rem funditus explicat, & tandem observandum ab omnibus decernit, quod multoties dicta sac. Congregatio, & suus Præcessor Innoc. XII. confirmavit, ut Parochi omnes sine ulla exceptione, & Vicarii sive perpetui, sive ad tempus, sive red- Decisio Benedicti XIV. de applicatione Missæ Parochialis pro populo.

reditus sufficientes habeant, sive non, inviolabiliter teneantur offerre, seu applicare Sacrificium pro grege sibi subdito dominicis omnibus & diebus festis: Imo iis etiam quibus per suam Constitutionem dispensavit ab observantia, idest ab operibus servilibus, remanente tamen obligatione sacrum audiendi. Et ut tolleret omnem scrupulum circa obligationem quotidie celebrandi pro populo, de quo certabant Theologi, affirmantibus aliis respectu eorum, qui pingues habent reditus, declaravit, resolvit, & ab hoc onere liberos prorsus ac securos in conscientia circa hoc esse voluit, declarando, ac expresse definiendo, non teneri ad quotidianam applicationem pro populo, sive tenues, sive pingues habeant reditus, sicuti neutiquam tenentur quotidie celebrare, sed satis esse ut satisfaciant oneri, cui iure divino tenentur, quod applicent fructum Sacrificii pro populo dominicis, aliisque diebus festis, quibus populo incumbit assistere divino Sacrificio.

Quam vero hoc conveniens & iustum sit ratio ipsa, qua suam firmant opinionem qui ita sentiunt, patenter demonstrat, nempe charitas ipsa Pastoris, quam habere debet erga suum gregem, ac iustitia. Charitas enim Pastoris, quam habere debet erga suas oves postulat, ut pro ipsis Missæ Sacrificium applicet diebus saltem dominicis & festis: Nam si quilibet ex charitate proximum suum spiritualiter iuvare debet, a fortiori tenebitur Pastor, qui pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis. Postulat hoc & iustitia, cum æquum sit, ut qui lac ovium comedit, & lanis operitur, oves pascat, ipsisque spirituale pro temporale rependat, & iam contraria opinio sorditatem redolet, & Parochi suis rebus nimium intenti favent cupiditati. Ita Pontasius.

Vicarii quoque sive perpetui, sive amovibiles, sive sæculares, sive Regulares eamdem tenent obligationem celebrandi pro populo diebus dominicis, & festis de præcepto. Sic declaravit teste Merati sac. Congregatio Concil. 6. Iunii an. 1705. & confirmat praxis Romana Visitationis Apostolicæ Parochiarum, in qua Parochi sive sæculares, sive Regulares, sive Vicarii perpetui, sive amovibiles tenentur in libro seu registro Missarum exhibere annotationem Missarum dominicalium & festivarum, quæ applicatæ fuere pro populo.

Licitum est offe-re Sacri- Licitum est offerre Sacrificium, tametsi nullus sit qui communicet præter Sacerdotem: ita contra Lutherum definitum fuit a Concil. Trid. sess. 22. can. 8. Nec enim pertinet, ut iam vidimus, communio adstantium ad essentiam, nec ad integritatem Sacrificii, nec usquam prohibuit Christus Dominus Sacerdotibus celebrare, quando præter eos non alii sint qui communicent, cum hoc non constet ex scriptura, & multo minus ex Traditione, quæ imo contrarium docet. Nam SS. Patres hortati sunt quidem Fideles, ut singulis dominicis diebus communicent; nullus autem eis præcepit, nec ut præceptum obiecit, quod quotidie id agerent, licet Sacerdotes singulis diebus celebrarent, ut constat ex S. Cypriano in ep. *ad Cæcilium*, ex S. Aug. epist 22. quæ est ad Bonifacium Episcopum, ex Innocent. I. in ep. ad Exuperium Episcopum Tolosanum, ac aliis veteribus Patribus. ficium, quamvis nemo sit qui communicet.

Non licet vero Sacerdoti celebrare si nullus adsit qui ministret; quia vetant Canones, ne Sacerdos sine ministro celebret, can. *proposuisti*, & sess. 21. Concil. Basiliensis, ubi inter alios abusus notatur mos quarumdam Ecclesiarum, in quibus Sacerdotes sine ministro celebrant, prohibeturque ne in posterum hoc fiat. Refert tamen Layman hunc morem viguisse suo tempore in Germania, & maxime in pagis. Hoc fieri vetuit etiam S. Carolus in quodam Concil. Mediolan. Ab hoc autem ministerio feminæ excluduntur, ut habetur cap. 1. *de celebrat. Clericor. Nulla fæmina præsumat ad altare accedere, vel Presbytero ministrare*; & ita obtinuit usus, qui pro lege habendus est. Addit hic Suarez consultius esse, & satius sine Ministro, quam ministrante fæmina celebrare. Hoc tamen non obstante in Belgio, ut hic refert Habertus, fæminæ etiam sine necessitate ministrant. Possunt quidem Moniales e choro respondere celebranti, & tunc satis est si adsit qui vinum & aquam Sacerdoti porrigat in altari. In urgenti necessitate adhiberi potest Minister, qui non valeat precibus Sacerdotis respondere. Refert Card. Bona lib. 1. *Rerum Liturgicarum* cap. 13. nonnunquam concessum fuisse Eremitis perpetuo inclusis, ut soli sine ministro celebrarent. Num vero urgenti gravi necessitate, puta audiendi Sacrum in die festo, vel ministrandi Viaticum, licitum sit celebrare sine ministro, negat S. Antoninus contra Sotum, qui sustinet licere, præcipue si agatur de ministrando sacro Viatico in extremis laboranti. Illicitum esse celebrare sine ministrante.

§. XIV.

§. XIV.

De debito fidelium conveniendi ad divinum Missæ Sacrificium.

Si Sacerdotes tenentur necessario Sacrificium Deo offerre pro populo, eadem generatim necessitate tenentur fideles iure naturali, divino & ecclesiastico interesse, & suo modo illud quoque offerre. Iure quidem naturali, cum Sacrificium proprie dictum lege naturali Deo debeatur, & in recognitionem supremæ maiestatis suæ & dominii, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, & pro novis, quorum quotidie indigemus impetrandis. Hinc est, quod in omni statu, ut iam vidimus, semper oblatum fuerit ab iis omnibus, quibus a natura ipsa inditum fuit alicuius supremi Numinis lumen. Nullum autem aliud est in nostra catholica Religione verum Sacrificium, quam incruentum Missæ, quod in memoriam cruenti Crucis offertur. Tenentur iure & præcepto divino: Nam quod ipsa lex naturalis suggerit ut debitum Deo, hoc ipsum divina lex præcipit, & hanc naturalem legem determinavit Deus ad unicum Missæ Sacrificium. Iure tandem tenentur ecclesiastico, quod statuit, ut singulis dominicis, aliisque diebus festis fideles divino Missæ Sacrificio interesse debeant; & de hoc præcepto plura habentur testimonia a sacris Canonibus, & SS. Patribus, quæ, sicuti alias circumstantias respicientes huius præcepti observantiam, ommittimus, eo quia iam satis dictum sit in explicatione huius præcepti, de audiendo sacro Dominicis omnibus, aliisque diebus festis.

Quæri potest num teneantur fideles assistere diebus Dominicis, & maioribus festis Missæ Parochiali. Tametsi inveterata consuetudo dici possit quod eos eximerit ab hoc præcepto, quod olim vigebat, & innovatum fuit a Conc. Trid. contra quod pariter contraria invaluit consuetudo; nihilominus tamen cum gravibus rationibus hoc olim Ecclesia præceperit in variis Synodis, & innovaverit in generali Trid. necnon Summi Pontifices in suis Constitutionibus graviter inculcaverint, præcipue Sixtus IV. labente sæculo 15. in sua Constit. incipiente: *Vices illius*; graviter certe reprehendendi sunt, qui nunquam, aut valde raro ad Missam Parochialem conveniunt; unde ubi adhuc lex, aut consuetudo viget, dimittendi sunt a Confessario sine absolutione, & ubi contraria invaluit consuetudo, ut iubet Concil. Trid. graviter admonendi sunt, ut sæpe Missæ Parochiali interveniant; & non sunt ita facile absolvendi, quando huic debito, qualecumque sit, satisfacere prorsus ommittant: Nam præcipue genti rurali maxime refert, ut huic Missæ intersint ad audiendum verbum Dei, quod in hac Missa a suo Pastore explicatur, nec alibi ita facile fiet, ut illud audiant, & ex hoc contingit, ut multi illorum ignorent divina mysteria, eorumque vim, & præcipua tum Dei, tum Ecclesiæ præcepta, ac vivant in damnabili ignorantia, & negligentia eorum, quæ ipsis necessaria sunt ad æternam salutem.

Olim excludebantur a Sacrificio Missæ tum pœnitentes publici, qui nondum pervenerant ad consistentiæ gradum, tum cathecumeni. Licebat his quidem interesse illis concionibus, & precibus, quæ inter Missarum solemnia habebantur: sed cum procedendum erat ad ea, quæ sunt dispositiva ad consecrationem, intonante seu proclamante Diacono, *exite pœnitentes*, *exite cathecumeni* recedere cogebantur ac ideo hæc pars Missæ, cui licebat pœnitentibus, & cathecumenis interesse, dicebatur Missa pœnitentium & cathecumenorum.

Excommunicati publici, ac nominatim declarati per Iudicis sententiam, qui ab omnibus vitari debent (ac ideo dicuntur excommunicati vitandi) ad Missam, cæteraque Ecclesiæ Sacramenta, & officia non sunt admittendi, quia ita fert idea ipsa excommunicationis, quæ est privatio communionis seu societatis cum fidelibus. Excommunicati non publici, ac tolerati, idest non vitandi, ex Decreto Conciliorum Constantiensis & Basiliensis non sunt eiiciendi, ac proinde potest Sacerdos ipsis præsentibus Sacra peragere.

Nullus vero peccator publice non excommunicatus est arcendus a Sacrificio Missæ, quantumvis gravissimis criminibus oneratus; & hoc certissimum est, quia urget certis diebus præceptum de audiendo Sacro, & quia Sacrificium Missæ est excellentissimum Religionis nostræ officium, quo tum Sacerdos offerens, tum omnes peccatores, pro quibus offertur, magna ad salutem adminicula reportare possunt, si cum debita animi præparatione ad illud accesserint.

§. XV.

De debito fidelium communicandi sacramentaliter in Missa.

Lutherus eiusque asseclæ volunt, fideles qui adsunt Sacrificio Missæ teneri iure divino oblationis participes fieri, quia & illi offerunt per Sacerdotem tamquam per publicum ministrum; & hoc probare credunt ex illis verbis Domini Lucæ 22. qui dum sacram Eucharistiam instituit, ait: *Hoc facite in meam commemorationem*, & adstantibus distribuit, ne quidem Iuda excepto: Unde Apostolus 1. Corinth. 11. reprehendens Corinthios, qui non communiter cœnam celebrabant: *Iam*, inquit, *non est dominicam cœnam manducare*. Item ex S. Chrysost. qui homil. 3. in epist. ad Ephesios increpat fideles, qui non sunt participes mysteriorum, hisce verbis: *Quisquis mysteriorum consors non est, imprudens & improbus adstat... an non satius fuerit eum, qui talis est non comparuisse?* Sed quidquid ex his testimoniis in sensu captioso acceptis effutiant Eterodoxi, constans remanet catholica veritas, nempe fideles adstantes ad Missæ Sacrificium, non teneri divino præcepto Sacramentaliter communicare; ac ideo non illicitas esse Missas, in quibus solus Sacerdos communicat, idest fit hostiæ oblatæ sacramentaliter particeps; quod ultimum fide credendum definivit Conc. Trid. sess. 22. in can. 8. his conceptis verbis: *Si quis dixerit Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit*.

Fideles non tenentur iure divino communicare in Missa.

Præceptum divinum debet constare vel ex Scriptura, vel ex Traditione divina. Præceptum vero de quo agitur, nullatenus habetur neque in Scriptura, neque in Traditione; siquidem nullum testimonium proferre poterunt adversarii quo hoc probare valeant: Nam etiamsi illis verbis Lucæ 22. Christus præceperit Apostolis eorumque successoribas in Sacerdotio, ut ex victima non solum comederent, sed aliis etiam distribuerent; non sequitur tamen ministrandam esse sacram Eucharistiam indignis, ut sequeretur, si in omni Missa omnes de Hostia participes fieri deberent, cum non sit ita facile, ut omnes qui conveniunt ad Missæ Sacrificium, dispositi sint ac mundi, ut requiritur ad participandum de Eucharistica mensa. Hinc alio in loco, idest Matthæi 7. idem Christus admonuit, ne sancta darentur canibus, nempe indignis: *Nolite sanctum dare canibus*; nec exemplum Christi patrocinatur errori adversariorum: nam exemplum Christi cum Iuda docet solum, etiam indignis, quando sunt occulti, ut erat Iudas, si publice accedant, non esse denegandam communionem, non vero quod ad essentiam, vel ad integritatem Sacrificii requiratur, ut adstantes participes esse debeant victimæ Sacrificii. Et inter alios Patres S. Hilarius (cuius doctrina quanti facienda sit testatur S. P. Hieronymus, qui iudicavit, scripta Hilarii inoffenso pede percurri posse) non existimavit illicite offerri Sacrificium, si adstantes sacramentaliter non communicent. Sed si communicare nolint; non evincitur ex textu Lucæ, quod Sacerdotes in hoc casu abstinere debeant a sacrificando, sed ad summum ex hoc textu colligi posset, Sacerdotum esse hortari, ac urgere fideles, ut sacræ mensæ fiant participes, quod hodie facere solent animarum pastores, sicuti olim S. Chrysostomus, cuius auctoritate abutuntur Eterodoxi. Posito vero quod non audiantur, ex hoc offerre non ommittunt, sicuti nec adversarii probare possunt propter hoc D. Chrysostomum a sancta actione abstinuisse. *Rogo vos* (ita populum alloquebatur S. Doctor) *non ut adsitis, sed ut præsentia, & habitu vos reddatis dignos*. Quare ex iis colligitur S. Pastorem adhortatum esse suum gregem ad communicandum, non vero illum a Sacrificio cessasse; quia non communicarent, cum vix semel, aut bis in anno ad sacram Communionem accederent, ut eis obiiciebat.

Textum vero Apostoli nihil contra Ecclesiæ catholicæ sensum adversariis favet, cum ibi Apostolus loquatur, non de sacra Eucharistia, sed de cœna communi, in qua omnes simul discumbebant, pauperes cum divitibus, ac ideo Agapæ, idest convivium charitatis appellabatur, quod iam alias attigimus: multo minus favet adversariorum errori traditio, sive negative, sive positive. Et aliis ommissis sive Conciliorum, sive Patrum, quæ catholicæ veritati patrocinantur, adducam præceptum Concilii Agathensis ann. 511. quo statutum fuit, ut fideles adessent Sacrificio singulis diebus dominicis, communicarent vero ter in anno, in Natali scilicet, Paschate, & Pentecoste. Denique semper licitum fuit pluribus eodem die interesse Sacrificiis, atque ad hoc etiam idem Sacerdos ter Missarum solemnia celebrabat in Natali Domini, ut testatur S. Gregorius: vetitum vero fuit laicis sæpius eodem die communicare. Igitur evidenter constat, fideles convenientes ad Missæ sacrificium

cium non teneri ex præcepto divino quandocumque conveniant, sacræ mensæ participes fieri, ac proinde non requiri ex divina Christi institutione, nec ad essentiam, neque ad integritatem Sacrificii, ut præter celebrantem etiam adstantes communicent, ita ut in casu opposito nequeant Sacerdotes offerre.

§. XVI.

De Missa Conventuali in Cathedralibus Ecclesiis, Collegiatis, & Conventualibus, necnon de eius applicatione pro Benefactoribus.

Episcopi, & Prælati, Cathedralium Ecclesiarum Collegiatarum, & Conventualium tenentur curare, ut in prædictis Ecclesiis saltem una Missa singulis diebus in iis celebretur, ut ex cap. *cum creatura de celebr. Missar.* & est communis Doctorum. An vero ii Prælati mortaliter peccent, si uno, aut altero die sine legitima caussa ommitti permittant, non conveniunt Theologi. Sotus, Suarez, negant in casu quo exiguus sit numerus Sacerdotum contra Laymanum, & Coninchum. Alii vero, ut Palaus cum aliquibus aliis censent, non immerito attendendam esse circa hoc consuetudinem, ita ut si consuetudine firmatum sit, ut quotidie in illa Ecclesia Missa Conventualis celebretur, graviter delinqueret Prælatus permittendo absque publica caussa ut Sacrificii celebratio prætermittatur, quia illa consuetudo vim habet legis, & huiusmodi ommissio non sine gravi scandalo fieret, si sine caussa videret populus hoc contingere.

Quoad applicationem vero eiusdem Missæ Conventualis, censet Amort recentior Theologus ex Marato p. 3. tit. 2. num. 2. Canonicos Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, præsertim insignium teneri quotidie applicare Missam Conventualem pro Benefactoribus, *consuetudine quacumque in contrarium minime refragante*, ait citatus P. Merati, ut sæpe declaravit sacra Congregatio Concilii, nimirum in una Elensi 5. Martii 1646. in Tusculana 16. Novemb. & 24. Maii 1661. in Cæsenatensi in Alexandrina 26. April. 1663. & in pluribus aliis. Illud tamen concessum est a S. Congregatione, quod Canonici habentes valde tenues præbendas, quarum valor annuatim decem, triginta, quadraginta scuta non excedit, solum applicare teneantur diebus dominicis, & festis de præcepto. SS. Benedictus XIV. testatur hanc moderationem factam esse a sacr. Congreg. Concilii 22. Iulii an. 1629. Idem tamen p. 3. tit. 11. n. 3. ex Pignatel. observat tolerari posse consuetudinem, ut Missa Conventualis solum cantetur diebus festis, si numerus Canonicorum, & reditus sint valde exigui.

Quod si Ecclesia Collegiata sit etiam Parochialis, secundum citatum recentiorem applicanda est Missa Conventualis pro benefactoribus, & alia pro Parochianis.

Gravior difficultas est circa applicationem Missæ Conventualis quoad Regulares, an ipsi quoque teneantur hanc applicare pro Benefactoribus, posito quod in Collegiatis Ecclesiis currat talis obligatio, cum Ecclesiæ Regularium habeantur ut Ecclesiæ Collegiatæ. Ad difficultatem respondet Meratus cum Gavanto, Ecclesias Regularium minus proprie dici Collegiatas; ex quo sequitur, non teneri ad multa ad quæ tenentur Ecclesiæ Collegiatæ. Quoad applicationem Missæ Conventualis relate ad Regulares advertit Rotharius, quod licet Bonacina cum aliis sustineat, Missam Conventualem Regulares quoque celebrare debere, necnon pro benefactoribus applicare; nihilominus ubi non adest huiuscemodi consuetudo, nec aliunde contracta sit hæc onerosa obligatio, secundum se Regulares libere eam applicare possunt. Ita tenet citatus recentior cum Pellizario, Diana, Corduba, aliisve, quos ipse citat. Et revera ait Rotharius, rigorosa obligatio quotidiana & perpetua non sine gravi fundamento admittenda est: unde cum ex nulla lege aut divina, aut humana expresse hæc obligatio evincatur, neque ex alia implicita obligatione cum benefactoribus (qui dum eleemosynas Regularibus elargiuntur, eas libere facere censentur, & quando pinguem eleemosynam faciunt, explicare solent id quod pro ea imponunt) dicendum est quod censentur libere eleemosynam impertiri pro participatione communium precum, quæ Religiosi pro suis benefactoribus facere consuescunt, nec ulterius exigunt fieri per Missarum applicationem. Sic P. Merati. Verum alia videtur ratio circa Canonicos Regulares D. Augustini, D. Norberti, &c. utpote quorum Ecclesiæ proprie sint Collegiatæ, & quorum primævæ fundationes plerumque factæ sunt pro Sacerdotibus essentialiter divino adscriptis officio in Sacrificio Missæ, & Choro. Quocirca si Beneficiati tenentur applicare pro suis fundatoribus, etiamsi obligatio applicandi non sit expressa in fundatione, eiusmodi Clericalia Collegia tanquam titulo Beneficii ad quotidianam Missæ applicationem tenentur.

Quid de applicatione Missæ Conventualis quoad Regulares.

§. XVII.

§. XVII.

De honorario, seu stipendio Missarum.

De more oblatio. num in primiti. va Eccle. sia.

In primitiva Ecclesia, ut fidelis populus melius ostenderet se quoque concurrere ad incruenti oblationem Sacrificii, atque simul cum Sacerdote Sacrificium Deo offerre, mos erat, ut qui convenirent ad Missæ Solemnia, quisque suam Sacrificii partem offerret, ut non obscure huius ritus meminit S. Cyprianus lib. *de operibus, & eleemosyna*. Sacrificia vero in Missa oblata a Fidelibus erant non solum eleemosynæ collatæ in usus pauperum, sed panes etiam per Eucharistiam sacrandi, sicuti supponunt nonnullæ, quæ etiam hodie de hoc extant in Missali, orationes secretæ, quæ olim dicebantur super oblata. De hac oblatione quamplurima habentur apud veteres clara testimonia, & usum hunc per plura sæcula perdurasse evincit vetus Ordo Romanus conscriptus post S. Gregorii tempora, in quo sic legitur: *Transit Sacerdos ad suscipiendas oblationes. Interim Cantores cantant Offertorium cum versibus, & populus dat oblationes suas, idest panem & vinum cum fanonibus candidis, primo masculi, deinde fœminæ*: Ubi P. Mabillonius in suo Musæo italico notat pag. 554. *fanones* hic accipi *pro panno oblongo ad offerendas, recipiendasve oblationes*. Sancta fuit religio apud veteres huius ritus offerendi, unde cum sæculo sexto in desuetudinem cadere cœpisset, Concilium Matisconense cap. 4. iussit, ut in omnibus Dominicis altaris oblatio ab omnibus viris, ac mulieribus offeratur, tam panis, quam vini, ut per has oblationes & peccatorum pondere careant, & cum Abel ac cæteris iuste offerentibus promereantur esse consortes. Oblationes panis, & vini, quæ superarant consecrationi, incidebantur in partes, quæ positæ in vase nitido benedicebantur, & distribuebantur populo, qui Missæ intererat, ut habetur in can. 9. Concilii Nanetensis, quod celebratum creditur sæculo nono, in quo canone huiuscemodi particulæ panis benedicti dicuntur *eulogia*, quarum vices hodie in nonnullis Ecclesiis supplet panis benedictus, ut omnes agnoscunt. Mos eulogiarum adhuc servatur apud Græcos teste Cabasila in expositione Liturgiæ cap. ult. Van-Espen.

Verum postquam confici cœperunt pro consecratione formulæ rotundæ, & graciles, dictæ *Hostiæ*, sicuti hodie etiam est in usu, ac proinde cœpit non amplius adhiberi panis oblatus, Parochiani, aut unus pro omnibus cœperunt offerre panem, qui per Parochum benedictus Parochianis inter Missarum solemnia distribuebatur; & ubi adhuc hic usus viget, distribuitur in signum communionis, quam Christiani a suo Parocho accipiunt in signum fraternæ communicationis in fide, & charitate. Cum autem hæc unio specialiter esse debeat inter fideles unius Parochiæ, utpote unam quasi Ecclesiam constituentes, hinc hoc unionis symbolum & charitatis in solis Parochialibus sub Missa Parochiali distribuendum est.

Desiit populus panem, & vinum in Missa offerre, quod quando contigerit incertum est. Hoc certe constat, quod tempore Honorii Augustodonensis moris iam esset loco panis, sive farinæ offerri denarios, & credit Honorius mutationis huius originem rariori fidelium communioni adscribendam esse, ut videri potest in eius *Gemma animæ*. Verum, ut advertit Christianus Lupus Dissert. 2. Proemiali ad tom. 3. Schol. in can. cap. 11. postquam Sacerdotes sibi in proprium usum appropriare cœperunt illos denarios oblatos, hinc ob avitam populi de Cleri avaritia, & nimiis proventibus calumniam, defecit paulatim etiam denariorum oblatio, contracta fere ad solam Missam in Exequiis Defunctorum. *Accedens* (sequitur Lupus) *Ecclesiarum, altarium in eadem etiam Ecclesia, Sacerdotum, plurium quotidie in eodem quoque altari Missarum multiplicatio, istam contractionem, seu desuetudinem oblationum strenue adiuvit*.

Hunc oblationum morem, & institutum ab Apostolorum tempore ad nos devolutum, & iniuria temporum pene abrogatum variæ Synodi posterioribus hisce temporibus restituendum decreverunt, ut Synodus Coloniensis an. 1549. cap. 20. ubi declarat pene totum abire cœpisse in desuetudinem; *hominibus piis caussam, & originem offerendi ad altare ignorantibus, & impiis cupiditate Sacerdotum usum illum introductum calumniose asserentibus*. Sed præ omnibus hunc studuit instaurari oblationum ritum S. Carolus, paternarum traditionum, ac canonicæ disciplinæ zelantissimus instaurator, ut patet ex Actibus suæ Ecclesiæ, sicuti patet in suo Concilio Mediolanensi p. 2. cap. 15. ubi hoc graviter inculcat, utpote quod pertineat ad divinum cultum, & populis salutare sit, & utile ad expianda peccata.

Commutato igitur more offerendi panem, & vinum in Sacrificio Missæ in denarios, istosque in usum solius celebrantis, visum est

est offerri posse ante, vel post Missam quod in ipsa offerre licebat. Itaque dum sensim oblatio inter Missarum solemnia cessasset, ac in Missis præcipue privatis oblatio parum nota esset, tunc qui pro se specialiter tamquam offerente Missam celebrari, & orari volebat, id oblato denario a Sacerdote postulabat; atque hinc ortum habuit (licet incertum sit tempus, quo hic usus cœperit) illa denarii retributio pro Missæ Sacrificii applicatione, quam hodie honorarium, seu stipendium, seu honestius eleemosynam Missæ appellamus, ut inter alios notat eruditissimus P. Mabillonius in præfatione ad 1. partem sæculi 3. Benedictinorum n. 62. & ipsi videtur cœpisse hoc stipendium sæculo 3. saltem in Missis privatis non tamen ubique passim ante sæculum 1. Et de usu talis eleemosynæ in Missis privatis sæculo 11. testatur etiam Petrus Damianus lib. 1. ep. 15. addens, eiusmodi pecuniæ oblatæ admissionem & in Clero, & Monacho male oluisse. Hinc factum fuit notat cit. Mabillonius, ut dum antea Sacerdotis relinquebatur arbitrio, quod unum pro multis, vel singula pro singulis offerentibus Sacrificia celebraret nunc laici ob modicam stipem singuli singulas sibi Missas arrogant.

Incertum est quando mos cœperit dardi pecuniam pro Missæ celebratione.

Hunc morem introduci cœptum reprehendere videtur Eugenius II. in Concil. Rom. c. 17. *Presbyteri nullis blandiantur, aut suadeant sermonibus, ut non omnium ad se concurrentium, in quibuslibet sacris locis oblationes ad Missarum solemnia recipiant, quia cum mediatores Dei, hominumque existant in exercendis votis, relaxandisque peccatis, largissimam debent orationem peragere*. Idemque repetit Leo IV. in Synodo Romana. Walafridus Strabo pariter eodem tempore nascentem eiusmodi morem erroris arguit in lib. *de rebus ecclesiasticis* cap. 22. *Sed & in hoc error non modicus videtur, quod quidam putant se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant vel pro vivis, & defunctis; non simul existimant immolandum, cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, unum passum esse, & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert, fudisse. Quod si cui placet pro singulis sigillatim offerre, pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non pro stulta opinione, quod, putet unum Dei Sacramentum non esse generale medicamentum*.

Verbis hisce Walfridi relatis subiungit Cardinalis Bona lib. 2. *Rerum Liturgicarum* c. 8. n. 7. cuiusque Sacerdotis arbitrio, seu devotioni relinquens, unum pro multis offerentibus Sacrificium, aut singula pro singulis celebrare. Nostrorum vero temporum alia conditio est, alii mores. Olim fideles sua offerendo munera non postulabant Missam specialiter pro se celebrari, sed persuasi erant sibi sufficere, si Missæ Sacrificio devote coniungerentur, & una cum Sacerdote ipsum Sacrificium offerrent divinæ misericordiæ confidentes Sacrificii fructum sibi applicandum pro ratione Sacrificii, & dispositionis. Verum cum successerint antiquis oblationibus hodierna honoraria, seu stipendia Missarum, alia est offerentium intentio, nempe, non sicuti olim, ut unum idemque Sacrificium pro pluribus offerentibus celebretur, seu pluribus applicetur; sed ut tot Missæ, quot dant stipendia, specialiter pro se, vel pro alio, quem nominant, celebrentur, & specialiter applicentur. Quare licet Missæ Sacrificium sit idem ac antea, idest valoris tam ampli, ac ingentis, ut sufficiat ad satisfaciendum pro pluribus, ut tolleretur omnis via Sacerdotum avaritiæ, providit Ecclesia, sicuti infra videbimus, ne Sacerdotes accepto honorario pro speciali Sacrificii applicatione, audeant altero accepto honorario pro aliis etiam specialiter idem Sacrificium offerre, ac applicare; quia, ut monet Gerson tract. *de sollicitud. Eccl.* Sacerdotes honoraria intentione, ac lege a fidelibus oblata accipientes, ipsius quasi iustitiæ leges infringerent, suamque avaritiam proderent, si fidelium intentioni non satisfacerent. Hactenus Van-Espen.

Hisce tamen non obstantibus Missæ Sacrificium etiam hodie licet ratione accepti stipendii a Sacerdote pro aliquo particulari sub stricta, ubi dicunt, intentione celebretur; tamen pro omnibus fidelibus Christianis vivis, ac defunctis offertur, & aliquorum specialem memoriam facere licite possunt, & revera faciunt Sacerdotes ex ipso Missalis præscripto, ubi subiicitur: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus*, &c. Igitur hodie quoque verum est, quod Missæ Sacrificium quantum est ex parte Christi primarii sacrificantis, & Hostiæ oblatæ sit eximii valoris, (etiamsi non esset infiniti iuxta aliquos contra communiorem) & fidelibus assistentibus cum proportione devotionis & fidei fructus illius communicetur æqualiter, sive pauci, sive multi assistant. Imo docet Petrus Soto, tantum percipere fructum devote adstantes Missæ Sacrificio, ut

ut excedat fructum, quem participare potest ille pro quo ob stipendium collatum celebratur; *Melius*, ait, *& utilius esse fidelibus adstare Sacrificio Missæ, & fide ac devotione illi coniungi, quam curasse, ut pro se sæpius celebretur*. Notat enim Caietanus applicationem huius Sacrificii non sola intentione, sed devotione adiuncta perfici; *quia in Sacrificiis*, ait, *& oblationibus quantitas devotionis magis pensatur, quam rei oblatio*.

Instruendus igitur est populus (monet Van-Espen) 1. stipendium Missarum considerandum esse ut voluntariæ cuiusdam oblationis speciem in locum oblationis in Missa primitus fieri solitæ subrogatam. 2. Ne honorarium illud habeat tanquam pretium Sacrificii; sed ut voluntariam oblationem, qua Deum tanquam rerum temporalium auctorem & Dominum recognoscit, ut una cum Sacerdote Sacrificium offerre, & ipsius Sacrificii, ac signanter precum, quæ ab offerentibus funduntur, particeps esse mereatur. 3. Ne in numero, aut magnitudine honorariorum nimium confidat; quasi eorum sola oblatione virtutem Sacrificii consequatur, cum non tam oblationum magnitudinem, quam offerentis affectum respiciat Deus. Unde post alios dicit Petrus Soto quoad Sacrificium Missæ lect. 7. intentionem Sacerdotis offerentis, & applicationem eius prodesse quidem, sed iuxta dispositionem illorum, pro quibus offertur. Non enim operatur quantum celebrans aut intendit, aut vult, sed quantum sua fides, & devotio digna, vel capax est. Hinc, ut notat Van-Espen Ecclesia suis primordiis rigide mandavit fidelibus, diebus dominicis, festisve Missarum solemniis devote assistere, nullibi vero ut Missam pro se quis celebrari curet.

§. XVIII.

De iis quæ a Sacerdotibus in receptione honorarii sunt observanda.

Hodiernum Missarum honorarium habet quoddam specimen voluntariæ oblationis, utpote quod in oblationum locum successerit, ut antea iam ostensum fuit; consequenter, sicuti laici illud tanquam Deo acceptam oblationem Sacerdoti offerre debent, ita Sacerdotes quoque non tamquam pretium Missæ, sed ut voluntariam oblationem, & grato animo illud accipere tenentur, unaque significare, se velle Deo voluntarie Sacrificium offerre. Et si quando nihil, aut aliquid minus liberali animo honorarii loco eis donatum fuerit, non in hoc contristentur, nullumque indignationis indicium exhibeant, quin potius ostendant se magno, liberalique animo gratis dare quod gratis acceperunt. Nam prorsus indignum est quod honoraria Missarum habeantur ad modum pretii rerum profanarum supremi, medii, & infimi: Nihil enim hoc turpius, ne dicam abominabilius excogitari potest. Quocirca cavendum est Sacerdotibus, ne suo modo agendi eam se de Missarum honorario ideam habere ostendant, conventiones directe aut indirecte super hisce ineundo.

Honoraria igitur Missarum habenda sunt tanquam fidelium oblationes Deo factæ in sustentationem Ecclesiæ ministrorum, ac proinde non secus ac aliæ oblationes, & decimæ bonis ecclesiasticis sunt numerandæ iuxta Boetium Epo olim apud Duacenses primarium sacrorum Canonum antecessorem ad caput 1. §. *de testam*. n. 80. Unde sequitur stipendium Missarum acceptum a fidelibus, quibus ministratur, non ut pretium, quod est simoniacum, sed ut pium eorum subsidium ad sustentationem plane licitum esse; & insuper ius habetur ad illud exigendum iuxta illud Lucæ 10. *In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua*. Id supponit Apostolus 1. Corinth. 9. dicens: *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altari deserviunt, cum altari participant*. Idemque traditur in Concilio Agathensi cap. 36. Etenim æquum est, ut qui in alterius commodum occupatus est, ab eo sustentetur, habita ratione temporis, in quo sic occupatur, seu conditionis personæ, quæ occupatur. Sicuti autem sub uno respectu sustentationis, & minime pretii licet accipere honoraria Missarum, ita sub eodem respectu illa in pactum deduci possunt. Et adhuc verum est gratis dare quod gratis accepit; non secus ac (aiunt hic Salmanticenses) si quis habens gratiam gratis datam ad curandum aliquod morbi genus accerseretur ad curiam Principis eo morbi genere laborantis ut eum curaret propositis magnis premiis, posset dicere se gratis dare quod gratis accepit, etiamsi peteret necessaria ad iter illud peragendum, & dum esset in curia, expensis Principis aleretur.

Ex his infertur cum Salmanticensibus, honoraria pro Missa accipere posse quemlibet Sacerdotem non solum pauperem, sed etiam divitem, sive dives sit ex bonis patrimonialibus, sive ex beneficiis ecclesiasticis, ut docent cum D. Thoma quodlib. 6. art.

Honoraria Missarum habenda sunt tam. quam oblationes Fidelium non tam. quam pretium Missæ.

Honoraria Missæ recipi possunt a quolibet Sacerdote sive pauper sit, sive dives.

art. 10. Navarrus, Sotus, Suarez, Lugo, Gonnet cum permultis aliis. Et ratio est manifesta, quia cum uterque in gratiam alterius offerat Sacrificium, ad quod exequendum non solum est necessarius panis, vinum, cera, &c. sed etiam necessaria est persona Sacerdotis sustentata; uterque potest sine læsione ulla æquitatis nolle ex suo dare illi quæ necessaria sunt, sed illa ab eo accipere velle, in cuius gratiam offerre debet Sacrificium: per accidens enim se habet, si Sacerdos sit dives; idest aliunde habeat, ut vitam suam sustentet. Unde

Nota cum Salmanticensibus, aliisve, quos hi sequuntur, quod sicut iustitiæ æqualitas non exposcit ut Sacrificanti dentur integræ ceræ candelæ ad celebrandum, sed sufficit valor partis earum, quæ in Missa consumuntur, ita etiam stipendium Missæ secundum æqualitatem iustitiæ non exigit, ut Sacerdotibus detur integra sustentatio diurna pro sola Missa, quæ non est integrum, sed velut inadæquatum Sacerdotis ministerium, cum alias etiam actiones sacras exerceant, ratione quarum aliquid in sustentationem recipere possunt, v. g. agendo funus, seu officium defunctorum &c. Et insuper propter Missæ ministerium Sacerdos non impeditur, quominus alia honesta, ac decenti via aliquid aliud ad sustentandam vitam lucrari possit. Neque Ecclesia vult, quod Sacerdos ex sola Missa integram expectet diurnam sustentationem, ut cap. *Cler.* 91. ac propterea stricte cavet ne quis ordinetur sine Beneficio, vel patrimonio, ut in cap. *non licet*, cap. *Episcopus*, cap. *tuis*. Iustum autem stipendium illud est, quod a lege, vel a probata consuetudine constitutum est, quia tametsi tale stipendium non sit vere pretium, servat tamen proportionem pretii, quatenus in eo servari debet ratio iustitiæ, scilicet ut sicuti in pretio, in stipendio pariter non plus exigatur, ac accipiatur, quam lege taxatum, vel communiter consuetudine receptum est; unde qui plus exigit, vel accipit, tenetur ad restitutionem, cum ille excessus non sit debitus, nec sponte, ac liberaliter dari censeatur. Quod si quis ex ignorantia iusti stipendii plus ultra offerat, monendus est; quod si taxam honorarii non ignoraverit, præsumitur excessum ex liberalitate elargiri.

Stipendium Missæ non debet esse integra sustentatio.

Quando tribuitur honorarium pro Missarum celebratione in tali numero, loco, vel tempore, pro tali caussa, &c. hæc omnia servanda sunt. Qui enim dat, non intendit transferre stipendii dominium, nisi sub tali conditione; & sic recipiens hoc ipso se obligat ad omne id quod exquiritur, ita ut peccet graviter Sacerdos, si in aliqua harum conditionum deficiat, nec ius habet ut stipendium retineat. Hinc si quis ab aliquo honorarium recipiat ut sub tali die, vel plura intra tale tempus Sacrificia celebret, si differat, deficit in re gravi, quia interea iniuste privat eum magno spirituali fructu, apud quem se debitorem implendæ ipsius voluntatis constituit. Imo si ideo Missa non profuerit secundum specialem intentionem illius, qui honorarium præbuit, puta ad aliquem successum, cuius occasio ante celebrationem transierit, tenetur ad restitutionem, quia defraudavit intentionem, ob quam stipendium tributum est. Hinc non licet Sacerdoti plura stipendia accipere pro totidem Missis, dum prævidet eas nonnisi post multum temporis posse celebrare, nisi qui illas petit, expresse in id consentiat; alias enim contingeret, illas non amplius celebrari posse iuxta caussam, ob quam optat, & intendit offerens, ut celebrentur, v. g. pro vincenda tentatione, pro infirmo qui antea convaluit, vel mortuus est, ut aliquod negotium prospere, seu favorabiliter contingat, pro aliquo alio beneficio, cuius consecutio non amplius locum habet, idest nequit amplius obtineri.

Illicitum est pro una eademque Missa, quæ iam promissa est, plura recipere stipendia, sive tenuia sint, sive pinguia, & pluribus receptis stipendiis cum onere pro singulis, singulas Missas celebrare, unius celebratione satisfacere. Ita statuit Urbanus VIII. sua Bulla, quæ est 43. in qua sic habetur: *Præcipitur Sacerdotibus, ubi pro pluribus Missis, plura stipendia quantumcumque incongrua, & exigua collata fuerint, ut tot Missæ celebrentur, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, etiamsi Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam iuxta qualitatem loci, personarum, ac temporum; ita ut alioquin ii ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant, quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur*. Hoc confirmavit Alexander VII. qui damnavit hanc propositionem, quæ numero est 10. *Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre*. Nam licet valor unius Missæ sit infinitus secundum rem, quam continet, scilicet Christum, & eius merita; est finitus tamen ac limitatus secundum applicationem: Christi enim merita tametsi infinita, non applicantur secundum sui infinitatem, sed fini-

Illicitum est pro una eademque Missa iam promissa, ab aliis etiam, honoraria pro eadem applicanda recipere.

finito modo, quem Deus definivit. Et esto etiam, quod Sacrificium pluribus applicatum prodesset singulis, ac si singulis applicaretur; nihilominus cum dantes stipendia intendant tot pro se fieri, & specialiter sibi applicari Sacrificia, & sub hac tacita conditione, ac pacto dentur, & accipiantur, talis fert conditio, ac pactum, ut ex stricta iustitia teneatur Sacerdos tot Missas celebrare, quot percepit eleemosynas, idque ut per iterata Sacrificia cultus divinus augeatur, & seu vivorum, sive mortuorum animæ multiplicatis precibus, & suffragiis adiuventur.

Nec ullatenus suffragantur privilegia a Summis Pontificibus Regularibus concessa, quia huiusmodi privilegia notat Lezzana, sacram Congregationem auctoritate, & de mandato Summi Pontificis revocasse in suo Decreto, ut in ipso §. 4. Id vero ut deinde observetur exactius, sacra Congregatio eadem auctoritate revocat privilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis tam sæcularibus quam Regularibus cuiuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti quacumque ex caussa concessa quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfaciant.

Quid de eo qui ex pluribus minoribus stipendiis a pluribus acceptis redacit unum iustum honorarium.

Item nec dici potest, quod pluribus stipendiis vel ab uno, vel a pluribus acceptis iusto minoribus, seu infra quantitatem iussam lege, vel consuetudine taxatam, pro pluribus Missis, quis possit satisfacere unica Missa, vel reducendo illa inferiora stipendia ad iustam quantitatem paucioribus Missis, quæ stipendiis ad iustam taxam redactis correspondeant; quia hoc gravissime vetat suo citato Decreto sacra Congregatio, ac declarat, hoc fieri non posse sine gravi culpa, & debito restitutionis. Et ratio clare hoc probat, quia hoc ipso, quod quis minora accipit stipendia, iuri suo cedere censetur, & reliquum donare, ac tacite spondet se tot Missas dicturum. Obligatio autem servandi pacta gravis est; alias fides in humana societate periret. Hinc qui aliquo titulo obligatus est applicare certis diebus Sacrificium, ut Beneficiarius ratione Beneficii, Curatus diebus Dominicis, ac festis, non potest pro illo Sacrificio honorarium ab alio accipere, ut etiam pro illo idem Sacrificium applicet, iuxta citata Decreta Urbani VIII. & sacræ Congregationis, ac definitionem Alexandri VII. in proscriptione antedictæ propositionis; ex quibus prohibetur multiplex, aut duplex stipendium pro eadem Missa recipere.

Vetitum est accipere duo stipendia unum pro solita parte alterum pro parte quæ recipit Sacerdotem.

Item non potest Sacerdos duplici honorario a duabus personis accepto unica Missa satisfacere, applicando uni solitam partem, & alteri suam, seu fructum specialissimum, qui correspondet ipsi celebranti, cui ipse renunciat, & cedit: hoc enim repugnat praxi Ecclesiæ, ac sensui, & intentioni fidelium. Insuper hoc ipso quod Sacri applicatio alteri est debita, ei debiti sunt omnes fructus, quorum est capax. Tandem fructus ille, quod competit Sacerdoti sacrificanti, non potest alteri applicari, ut patet ex Alexandro VII. qui anno 1665. damnavit hanc quorumdam recentiorum propositionem num. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.*

Item declaravit Sacra Congregatio, ut habetur ex Fagnano, eum, qui stipendium recepit ad celebrandum pro mortuo, & aliud stipendium pro alio iam vivente, puta pro infirmo, non satisfacere per unius Missæ celebrationem utrique obligationi, applicando fructum satisfactorium mortuo, & impetratorium infirmo; quia cum Missa pro aliquo celebrari debet, totus fructus, cuius est capax, ei applicandus est. Fructus namque impetratorius defunctis quoque prodest, quia pœnæ debitæ peccatis expiari ac remitti possunt non tantum per modum, seu viam satisfactionis, sed etiam per modum impetrationis.

Non potest Sacerdos duo accipere honoraria, unum pro fructu Sacrificii, alterum pro indulgentia.

Item vi ipsius Decreti non potest Sacerdos accipere duplex stipendium pro una Missa, unum pro applicatione fructus, qui tradenti eleemosynam evenire solet, alterum pro applicatione Indulgentiæ altaris privilegiati, cui concessa sit liberatio animæ Purgatorii, quidquid dicat Bordonus auctor, & patronus oppositæ sententiæ, quia aliter agere, iuxta Bordonum, opponitur intentioni Summorum Pontificum huiuscemodi Indulgentias concedentium; qui sine dubio hoc non intendunt, cum multum a talibus lucris, & sordidis negotiationibus abhorreant.

Sacerdos, qui Missas dicendas suscepit cum eleemosyna maiori solita, sive respectu loci ubi eam recepit, sive respectu alterius loci, si eas per alium Sacerdotem celebrare faciat, non potest aliquid de dicto stipendio sibi retinere, dando alteri Sacerdoti easdem Missas celebranti stipendium iustum quidem secundum morem loci, ubi celebrantur, sed inferius accepto; cum vetitum sit per citatum

tum Decretum sacræ Congregationis Concilii, ut omne damnabile lucrum ab Ecclesia removeatur. Ille enim partem stipendii sine iusto titulo retineret, quia non ei gratis, ac liberaliter a dante donatum est, sed cum intentione, ut celebrans totum stipendium recipiat. Hinc Alexander VII. hanc damnavit propositionem quæ ordine est 9. *Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato ei minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.*

Permittit nihilominus Urbanus VIII. administratoribus Ecclesiæ, ut aliquid ex honorariis Missarum retineant pro expensis cereorum, panis, vini, ornamentorum, dummodo tamen, ut declaravit sacra Congregatio, *Ecclesia, & loca pia alios non habeant reditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, ac tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Sacrificio necessario sunt subeundæ; ac nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur pro iis, qui talia stipendia dederunt.*

Non videtur tamen prohiberi in laudato sacræ Congregationis decreto retinere excessum pinguis stipendii, si Sacerdos a viro sibi amicissimo, non solum ad Missam attendendo, sed etiam ad personam sibi amicissimam, vel alia ratione coniunctam, quæ Missam celebrare debet, pingue honorarium accepit; secus vero si solo Missæ intuitu recepit. Sic Doctores communiter. Item non videtur adversari præfato Decreto retinere excessum stipendii, si Sacerdos qui dicturus est Missas, id condonet, seu donet alteri Sacerdoti, qui earumdem Missarum celebrationem ordinat; ita tamen ut condonatio omnino sponte, & libere fiat, non vero ex metu aliquo, quia forsan alias non sibi darentur illæ Missæ, vel in futurum aliæ non dabuntur, vel quid simile, quod tamen in praxi sine peccato vix fieri contingeret.

Rectores Beneficiorum satisfacere suæ obligationi Missarum cum consueta eleemosyna.

Diversimode vero dicendum circa Rectores Beneficii. Quæsitum enim aliquando fuit a sacra Congregatione sub Urbano VIII. an Rector Beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redituum Beneficii. Et respondit, satis esse, ut Rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione Beneficii aliter cautum fuerit. Hæc sunt verba sacræ Congregationis: *Ad octavum non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione Beneficii aliter cautum fuerit.* Et hoc docent etiam Suarez, Layman, Barbosa, Bonacina. Id quidem speciem iustitiæ præsefert, quia Beneficiarius præter Missarum celebrationem habet alia onera, inter quæ est recitatio Horarum canonicarum, cui quoties deficiat, tenetur restituere elargiendo in eleemosynam pauperibus portionem fructus Beneficii, quæ diebus quibus talem recitationem ommisit, sive in totum, sive in partem, correspondet reditui talis diei, & parti Officii quod ommisit: Et præter hanc altera etiam ratio est diversæ decisionis factæ a sacra Congregatione in hoc; & in priori casu de eo scilicet, qui eleemosynam maiorem solita accepit, quia illi Sacerdoti eleemosyna unice offertur pro celebratione Missarum. Unde si illam alteri committat celebrandam, nullus superest legitimus titulus, quo partem eleemosynæ sibi applicare possit, ac proinde tale lucrum sacra Congregatio dicit *damnabile lucrum*. In altero vero casu, idest Beneficiarii, non tenetur nisi ad traditionem eleemosynæ iuxta morem loci, vel Provinciæ, quia fundator non assignavit reditus adnexos Capellaniæ præcise stipendio, seu honorario Missarum, sed simpliciter fundavit Capellaniam, eique assignavit dotem cum onere aliquot Missarum celebrandarum, atque ita videatur titulo Beneficii, exsoluto hoc onere posse fructus excrescentes retinere. Et insuper præter Missarum celebrationem alia onera incumbunt Beneficiariis, & præcipue Horarum canonicarum recitatio. Van-Espen.

Illicitum est anticipare missæ celebrationem pro daturis postea stipendium.

Non licet anticipare Missæ celebrationem pro iis, qui stipendium postea daturi sunt pro Missarum celebratione. Cum enim Sacerdos in celebranda Missa habere debeat certam, fixam, determinatamque intentionem offerendi iuxta particularem intentionem personæ, pro qua offert, certe hoc fieri nequit, si pro ea offeratur, antequam statuerit in animo velle pro se Sacrificium offerri, & beneficium, quod ex tali oblatione a Deo consequi intendat; cuius occasio fieri potest, quod nondum esset, quando oblatum fuit Sacrificium, puta nondum commissum esset peccatum, pro cuius dolore, ac remissione petat sibi applicari Sacrificium, ac proinde hoc beneficium, seu effectum

ctum Sacrificii obtinere non posset; quia sicuti Deus non punit, nec remunerat anticipate ob ea quæ prævidet futura, sic nec confert anticipate effectum Sacramenti, vel Sacrificii; & maxime in hoc casu de propitiatione, & indulgentia peccati, quæ certe nonnisi pro commissis, minime pro committendis, obtineri potest. Hinc hanc praxim utpote redolentem cupiditatem, & avaritiam vetavit sacra Cardinalium Congregatio, approbante Paulo V. die 5. Novembr. an. 1605. *citius quoque celebrando peccatur*; *anticipata scilicet applicatione Sacrificii*; quæ anticipatio, ait Gavantus, veluti avaritiæ fomes vetita fuit a Paulo V. in suo rescripto ad suum Nuncium in Hispania, ubi huiuscemodi abusus contra antiquum Ecclesiæ morem, gravique fidelium scandalo, & incommodo invalescebat.

Quid de obligato celebrare titulo Capellæ in tali scilicet Altari si alibi celebret.

Sacerdos obligatus ex fundatione Capellæ, vel alio titulo celebrare Missam in tali Ecclesia, vel altari, peccat graviter, si absque legitima, & iusta caussa, vel dispensatione sæpius alibi celebret, quia in re gravi defraudat fundatorem, vel dantem stipendium. *Necesse est*, ait S. Gregor. ep. 20. lib. 9. *ut defuncti dispositio modis omnibus conservetur*; nam talis ordinatio fundatoris non solum censetur spectare defunctorum animabus prodesse, sed etiam intendere potest alicuius imaginis, & altaris cultum, devotionem, & commodum populi, nempe ut possit ibi Sacrum audire, vel memoriam suæ familiæ, ad quam illa Ecclesia, vel altare, vel quid simile ordinatur. Sic Navarrus, Azorius, Enriquez, Barbosa, & alii. Dixi *absque legitima & iusta caussa*, puta ob violationem Ecclesiæ, donec reconcilietur, vel si adsit inundatio aquarum, vel quid aliud simile; & tunc non peccaret, nec ulla adest obligatio supplendi, dummodo alibi celebret. Dixi *si absque dispensatione intercedente iusta caussa fiat*; quia Capellanus, qui iuxta onus expressum in fundatione tenetur celebrare ad certum locum, & in tali altari, aut in tali hora, puta ad auroram, ab huiusmodi circumstantiarum debito eximi potest dispensatione Episcopi iusta de caussa, puta, ut qui versatur in Academia ratione studiorum satisfaciat oneri, celebrando in alio loco, tempore, & hora; quia in illa dispensatione solum voluntas testatoris ommittitur in accidentalibus, & altiori bono compensatur. Ita docent Enriquez, Barbosa 2. part. *de Episc. potest.* allegat. 24. num. 36. Dixi tandem, *si sæpius alibi celebret*; nam si raro id fiat, non ita facile erit gravis culpa propter parvitatem materiæ. Imo si raro contigisset ob rationabilem caussam, non erit ne quidem venialis: non enim censendus est fundator cum tanto onore obligare voluisse suum Capellanum, ut recte advertit Lugo disput. 21. sect. 2. num. 36. Imo si Capellanus impediatur per paucos dies a celebrando, iuxta multos non tenetur supplere per alium, vel compensare ob rationem iam allatam, nempe non præsumi hanc fuisse fundatoris intentionem, cum ne quidem famulo, ait P. Antoine, ob huiusmodi caussam imminui soleat suum stipendium; secus vero dicendum, si diebus pluribus fuerit impeditus. Sic P. Antoine.

Quid de eo qui tenetur celebrare in Altari privilegiato.

Sacerdos obligatus celebrare in altari privilegiato, existimans se liberare posse animam pro qua celebrare tenetur, e Purgatorio per modum suffragii privilegio imaginis, vel calculi benedicti, non satisfacit suæ obligationi alibi celebrando, quia infideliter agit cum damno alterius, cum magis ac securius prosit Missa in altari privilegiato celebrata, quam recitatio alicuius brevis orationis cum privilegio imaginis, vel calculi. Sic Navarrus, Azorius, Bonacina cum aliis.

Sacerdos qui ratione stipendii prius accepti, Beneficii, Præbendæ, Capellaniæ, &c. tantummodo est obligatus celebrare tali die, in tali loco, Ecclesia, Sacello &c. pro cultu Ecclesiæ, commoditate populi, &c. relicta sibi expresse facultate applicandi Sacrificium pro alio, a quo stipendium acciperet, tunc illud iuste, ac licite accipere potest pro Missæ fructus applicatione, ut docent cum Suarez, Vasquez, Leander, Cardin. de Lugo &c. contra Gavantum in Rubric. Missalis tom. 1. part. 3. tit. 12. n. 5. & Dianam, qui post decretum sacræ Congregationis Concilii sub Urbano VIII. sustinet, non posse hunc Sacerdotem recipere alterum stipendium pro fructus Sacrificii applicatione. Decreti sacræ Congregationis hæc sunt verba: *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, Capellæ, legati, aut salarii, si eleemosynas etiam pro aliis Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere*. Verum ex verbis huiusce Decreti nihil videtur declarare sacra Congregatio circa præsentem casum. Sacra enim Congregatio, ut ex ipsius verbis colligitur, non loquitur plane de tali Sacerdote, cui expresse relinquitur facultas a dante eleemosynam, vel fundatore beneficii, seu Capellaniæ, expleto onere celebrandi in tali Ecclesia, Capella, tempore &c. applicandi Sacrificium cuicumque ipse

Sa-

Sacerdos voluerit, contentis ipsis solummodo pro suo stipendio impletionis harum circumstantiarum. Etenim ex dictis verbis Decreti præsumi nequit, velle sacram Congregationem gravare eum in Sacrificii applicatione, dum ii, qui ius haberent, eum ad tale onus obligandi, expresse eximunt; ac proinde hoc Decretum locum non habet in casu nostro. Valeret quidem sacræ Congregationis declaratio in casu, quo qui dedit eleemosynam, vel fundavit Capellaniam, seu Beneficium, non se explicasset circa applicationem Sacrificii, ac exinde dubium esset an hoc quoque vellet, vel non, quia in dubio non præsumitur datum, vel relictum Capellano pro cultu solummodo Ecclesiæ, sed etiam pro applicatione Sacrificii, nisi aliud exprimatur. Sic Salmanticenses hic cum aliis.

Quid de Capellano qui anticipat celebrationem Missarum, quas vi Capellaniæ celebrare debet singulis hebdomadis. Capellanus, qui tenetur singulis hebdomadis Missas aliquas celebrare pro fundatore, vel aliquibus defunctis, regulariter loquendo satisfacit illas anticipate in præcedenti hebdomada celebrando, ut cum multis aliis tradit de Lugo disput. 21. sect. 2. n. 44. quia anticipata solutio regulariter melius proderit quam si dilata fuisset in hebdomadam sequentem. Dixi *regulariter*; quia si forte fundator respexisset ad tempus illud determinatum propter aliquam specialem caussam, vel quia nimirum pertinet ad honorem seu decorem suæ Capellæ, ut nulla hebdomada Sacrificium prætermittatur, vel quia determinavit certos statutos dies, puta dies dominicos, ut facilius possent fideles implere præceptum audiendi sacrum, dies Sabbati, ut propter devotionem B. M. Virginis habeant Parochiani Missam paratam, in tali casu voluntas fundatoris tanquam lex habenda est; sic Lugo, & alii. Itidem illa anticipatio admitti non debet, si cedat in alterius damnum, ut si Sacerdos celebrare debeat singulis hebdomadis pro defunctis alicuius Populi, vel Communitatis; nam ex tali anticipatione fit, ut illi qui decedunt hebdomada sequenti, careant illo suffragio, cum intentio fuerit fundatoris omnibus successive subvenire, ut advertit cit. de Lugo cum aliis.

Sacerdos, qui celebrare tenetur certis diebus, ut feria 6. & Sabbato, si fundator statuit illos dies sine mysterio, potest celebrare aliis diebus hebdomadæ, cum ea circumstantia tunc sit mere accidentalis; secus vero dicendum, si ex speciali motivo, aut respectu dies designavit, puta feriam 6. in honorem passionis Domini, & sabbatum in honorem B. M. Virginis. Advertit tamen de Lugo non ita facile contingere, ut hic graviter peccet, præcipue si cum caussa, & non multum frequenter id faciat.

Quid de Capellano qui tenetur celebrare ter, aut quater in hebdomada, si celebret diebus ferialibus. Capellanus, qui tenetur celebrare ter, aut quater in hebdomada, satisfacit per se loquendo, si celebret etiam diebus ferialibus; non enim gravandus est ultra voluntatem fundatoris, qui non plus imponat quam celebrationem trium, aut quatuor Missarum in hebdomada, relinquendo Rectoris arbitrio eas qualibet die sive feriali sive festivo celebrare. Ita Bonacina & alii. Per accidens vero fieri potest, ut teneatur celebrare diebus festis, puta si fundator Capellaniam instituerit ubi nullum aliud celebratur Sacrificium. Ex hac, aliisve circumstantiis est fundamentum præsumendi, fundatorem intendisse non solum sibi, sed etiam aliis prodesse, nempe ut fideles ibi morantes implere facile valeant diebus festis præceptum audiendi sacrum, nisi aliter tamen, ut advertit Bonacina, ex mente fundatoris colligatur.

Quando Sacerdos habeat Capellaniam, quæ obligat ad celebrationem diebus festis, nomine dierum festorum veniunt & intelligendi sunt tum dies festi præcepti ab Ecclesia, tum festi fori, dummodo aliud expresse non constet, quia verba accipienda sunt iuxta communem loquendi modum, secundum quem dies festi dicuntur illi quoque, qui sunt festi fori.

Capellanus & Beneficiarius simplex, cui ex sua Capellania, vel Beneficio incumbit Missarum celebratio, hanc supplere potest per alium, idest potest Missas debitas per alium celebrare: Nam iuxta commune effatum, *qui per alium facit, per seipsum facere videtur*, nisi aliter in institutione Capellaniæ expresse disponatur, scilicet ut per se ipsum celebret. Dixi notanter *Beneficiarius simplex*, quia Rector Parochialis si ex. gr. propter infirmitatem, vel aliam gravem legitimam caussam abesse debeat a Parochia, non potest per Vicarium a se designatum seu substitutum satisfacere suo oneri, sed deputandus est ab Episcopo, quia Rectori Parochiali præter Missæ celebrationem incumbit etiam onus curæ animarum; hinc a solo Episcopo ei substituendus est, quando opus sit Vicario, qui ipsius vices parochiales gerat.

Quando Capellanus ægrotans teneatur Capellanus ægrotans, si infirmitas in longum protrahatur, tenetur interim dare alteri stipendium, qui suppleat oneri Missarum, ne fundatoris voluntas defraudetur: non

per a. lium ss. tissi. cere. non tenetur vero, si infirmitas brevis sit. Verum in definienda brevitate infirmitatis non conveniunt Theologi. Alii enim eam extendunt ad octo dies, alii ad quindecim, alii vero probabilius ad unum mensem; & huic extensioni favet in aliquibus locis consuetudo, & universim auctoritas Concilii Provincialis Mediolanensis 7. tit. *de Missis*, ubi sic habetur: *Si Capellanus saltem per annum functus sit munere celebrandi in aliquo loco, si etiam per mensem ægrotet, adhuc integram eleemosynam iudicio Episcopi recipere potest*. Alii vero extendunt dictam brevitatem ad duos menses, ut Navarrus, Leander, Lugo cum aliis, quia, dicunt ipsi, ita præsumi potest de mente fundatoris, nisi in contrarium significaverit. Et hoc honestum & iustum Doctoribus videtur; alias Sacerdotes peioris essent conditionis quam famuli conductitii.

Capellani obligati quotidie ad celebrandum, possunt in quolibet anno Missas quatuor, vel sex secundum Salmanticenses pro seipsis, vel pro aliquibus ipsis valde coniunctis ad specialem aliquam gratiam obtinendam, vel pro anima sui patris vel matris, vel charissimi amici, & benefactoris celebrare; quia creditur quod pius Missæ, vel Capellaniæ quotidianæ institutor, si de tali casu cogitasset, vel interrogatus fuisset, minime hoc negasset. Sic Salmanticenses cum aliis, quos ibi citant. Et equidem currere non debet excellentissima Sacrificii actio cum aliis mundanis quotidianis operibus, quæ ab operariis locantur; nec Sacerdos æquandus est vili conditioni manualium mercenariorum. Potest etiam Sacerdos obligatus quotidie celebrare pro aliqua Capellania, maioris honestatis caussa secundum aliquos semel in hebdomada Missam prætermittere, dummodo tamen celebret pro Capellania, cui ex fundatione fuit electus: ut si dicatur in fundatione; volo ut Missa quotidie celebretur in tali Ecclesia, vel Capella, tunc aiunt Salmanticenses cum Armilla, Sylvestro, Tabiena, Suarez, aliisve teneri celebrare quotidie sine ulla intermissione; eo tamen die, quo ob maiorem honestatem ommittere potest Sacerdos celebrationem, non potest pro alio celebrare, & multo minus stipendium accipere; alias quolibet anno pro quinquaginta Missis recipere posset duplex stipendium, quod est contra decretum sacræ Congregationis, & Alexandri VII. & non honestatis caussa, sed ex motivo turpis, ac perniciosi lucri Missam Capellaniæ contra fundatoris voluntatem ommitteret. Sic communiter Doctores.

Num vero simoniam committat Sacerdos qui certo die non habens stipendium statuit non celebrare; & mox aliquo stipendium offerente sese ad celebrandum determinat, res in gravi dubio versatur. Nihilominus tamen si se ad hoc determinans, vere ac sincere non moveatur ad celebrandum principaliter a stipendio, sed stipendium fuerit occasio quidem, non tamen causa primaria, qua impellatur ad sacrum faciendum; unde Dei gloria sit tamquam finis principaliter intentus, & occasio stipendii tamquam res necessaria ad sustentationem solum accessorie, & secundario intenta sit, simoniacus non esset, ut quodlib. 8. art. 11. resolvit S. Thomas de Canonico, ubi ad Ecclesiam properans respicit distributiones. Quisque idcirco in casu seipsum consulat, ut deprehendat, quid principaliter eum ad celebrandum moveat: nam certe nescio quomodo excusari possit a gravi simoniæ suspicione ille, qui si stipendium habeat, celebrat, si stipendium desit, Missæ celebrationem ommittit. Quomodo huic quæso non erit stipendium principaliter intentum? Et eo vel maxime quod, ut advertit D. Thomas opusculo 1. *de officio Sacerdotis* cap. 1. illicitum est Sacerdoti celebrare ut habeat unde vivat; *non potest tamen*, ait S. Doct. *Sacerdos illa intentione celebrare, ut ex hoc pecuniam consequatur, quia peccat mortaliter*; ita Gennetus. Quid de eo qui cum sibi fuerit non celebrare, dato sibi stipendio celebrat.

Sacerdos, qui accepto stipendio ut unam Missam celebret, celebrationem illius scienter ommittit; controvertitur inter Doctores, num mortaliter peccet. Petrus de Navarra cum aliquibus aliis contendit pro parte affirmativa, eo quod unius Sacrificii privatione graviter concedens stipendium defraudatur, cum sacrum sit quolibet pretio temporali extimabilius; Et hoc confirmat a pari cum Sacrificio, quod ex voto, iuramento vel ex præcepto Superioris debitum esset, cuius ommissio profecto induceret in mortale. Verum melius resolvere videntur, qui contrarium sustinent, ut Thomas de Sanctio, Facundus, aliive, casu quo tamen stipendium collatum non inducat culpam gravem in materia furti, quia censent esse parvitatem materiæ in ommissione unius tantum Missæ. Neque enim hic, aiunt, attendendum est ad damnum spirituale, ex eo quod Sacrificium quolibet temporali pretio sit dignius, alias promittens quamlibet orationem, & postea ommittens peccaret mor-

mortaliter; sed gravitas materiæ pensanda est iuxta gravitatem, seu quantitatem stipendii, quale pro unica Missa datum non attingit quantitatem sufficientem ad mortale. Neque currit paritas de Sacrificio debito ex voto, iuramento, vel Superioris præcepto, quia in huiusmodi casu gravitas materiæ debitæ desumenda est ex cultu, & honore, qui Deo per Sacrificium exhibetur, qui revera est gravissimus; ac ideo illius ommissio grave peccatum inducit. Nihilominus tamen attendendæ sunt circumstantiæ personæ conferentis stipendium, num sit in aliqua gravi necessitate, pro qua curet offerri Sacrificium, quia in tali casu mihi videtur quod frauderetur in gravi; eo vel maxime quod ab alio Sacerdote beneficium optatum consecuta fuisset, ac proinde si non quoad stipendium, saltem quoad gravem suam indigentiam in re gravi decepta fuisset, ac proinde non sine gravi culpa decipientis: nam tunc hic æquiparatur ei, qui licet damnum leve in se inferat proximo, est tamen grave respectu personæ, cui infertur, ut si furetur modicam quantitatem pecuniæ personæ, graviter indigenti; quæ quantitas licet respectu alterius personæ esset levis, respectu tamen graviter indigentis est gravis, cum talis quantitas licet levis, tamen grave damnum tali personæ afferat.

Sacerdotes non possunt licite suscipere plures Missas celebrandas accepto stipendio, quas infra modicum tempus implere nequeant. Sic statuit sacra Concilii Congregatio; ne aberretur in sensu verborum *infra modicum tempus*, intelligendo forsan plures menses, eadem sacra Congregatio circa hoc respondit, illud modicum tempus intelligendum esse ad summum extensione unius mensis, ut constat ex eius Decreto sub die 17. Iulii ann. 1655. ubi sic habetur: *Sacra Congreg. respondit, modicum tempus intelligi intra mensem*: lib. 19. Decretorum pag. 409. Sic refert, & tenet Cardin. Lambertinus, qui fuit Pontifex felicissimæ recordationis Benedictus XIV. vol. 3. *Notificat.* 15. *& Instruct. eleemosynæ Missæ, & retentione alicuius partis pro utensilibus*; ita ut qui onus Missarum diu differat, graviter iniuriosus est dantibus stipendium, nisi ipsi ultro in dilationem consentiant, ut declaravit etiam citata sacra Card. Congregatio respondendo ad 12. quæsitum. Quinimo differendo celebrare Missas debitas, fieri potest, ut dans stipendium pro Missæ celebratione fraudetur fructu ipsius, sicuti contingeret, si Missa petatur celebranda ad impetrandum aliquod a Deo, & Missa dicatur elapso tempore necessitatis, vel ad impetrandam infirmo sanitatem, vel pro anima defuncti, & dicatur quando unus iam obiit, & altera a pœnis Purgatorii iam est liberata; quo in casu addunt Doctores, teneri Sacerdotem ad stipendii restitutionem. Hinc Urbanus VIII. in suo Decreto vetuit suscipere alia onera Missarum, donec antea accepta expleta non sint.

Sacerdos, qui stipendium accepit, Missam dicere tenetur sicut offerens postulavit, videlicet Missam talem, aut talem, votivam, vel de Requiem, nisi obstet ritus Ecclesiæ. Et quoad primum, quia alioquin virtus fidelitatis violaretur, simulque contingere potest, quod ob specialem offerentis devotionem, necnon speciales orationes magnus fructus impetrationis proveniat. Quoad alterum constat ex eo, quia voluntas, & ordinatio sanctæ Matris Ecclesiæ prævalere debet privatorum fidelium voluntati; eo præsertim quod hi non intendant, nec rationabiliter intendere possint Ecclesiæ ritui contravenire. Iam Missa currente celebrata pro defunctis lucrari possunt Indulgentias altarium privilegiatorum pro animabus in Purgatorio existentibus, ut declaravit Clemens VIII. speciali Decreto die 23. Sept. 1599. emanato, quod incipit: *Cum felic. recordat.* quo soluta fuit Doctorum difficultas qui communiter contrarium sentiebant.

Porro certum est, obligationem celebrandi Missam ratione stipendii esse de genere iustitiæ commutativæ, habentem adnexum onus restitutionis, si non adimpleatur, quia stipendium alias iniuste detineretur, ac proinde talis obligatio est gravis, ac obligans sub mortali. *Obligatio celebrandi Missam pro stipendio est de genere iustitiæ commutativæ.*

§. XIX.

De incommodis quæ orta sunt ex honorario pro Missæ celebratione.

De incommodis variis, quæ orta sunt ex introductione stipendii pro Missarum celebratione diserte agit insignis, & eruditissimus Canonista Lovaniensis Zegerus Bernardus Van-Espen. Ex hoc enim ostendit, quam viluerit in hominum æstimatione & Sacrificium, & Sacerdotium, cum & sanctissimum hoc opus redactum sit ad quamdam speciem sordidæ mercaturæ, & Sacerdos ad obiectionem vilis mercenarii, dum sæpe non plus quæritur in Sacrificii celebratio-

bratione, quam temporale lucrum, & utilitas. Si hodiernum, ait cit. Canonista, plurimorum Sacerdotum, præsertim tenuioris fortunæ inter sæculares & Regulares, quorum Monasteria hisce Missarum honorariis victitant, modum agendi etiam leviter attendamus, verendum est, ne hodie verissimum sit, quod iam pridem deploravit Alvarus Pelagius lib. 2. *de planctu Ecclesiæ* art. 5. quod tot dicantur Missæ quæstuariæ, ut apud Populum, & Clerum corpus Domini iam vilescat, dum plurimi hodie conspiciuntur Sacerdotes cursitare, ubi pinguiora se accepturos sperant stipendia, non secus ac opifices, & mercenarii, quique operum suorum pinguiores mercedes venantur. E contra vero perdifficiles se præbent, ac renitentes, ut hora & loco quantumvis Populo valde opportunis, & subinde fere necessariis Missam celebrandam suscipere velint, si honoraria desint suæ congruæ cupiditati, quasi Sacerdotes non tam essent ordinati ad offerendum tanquam Ecclesiæ ministri divinum Sacrificium ad devotionem, ædificationemque fidelium, quam ut celebratione Missarum comparent honoraria, seu stipendia, ut ex his vivant. Quocirca huiusmodi Sacerdotes parum attendere solent num celebratio Missarum tempore, aut loco magis congruis fiat, dummodo hoc loco, aut tempore celebrando maius honorarium accipere possint, quæ apertissime indicant animum prorsus mercenarium in Missarum celebratione.

Et revera non pauci Sacerdotes conspiciuntur tum in sæcularibus, tum in Regularibus, more mercenariorum, & opificum commensurare, seu computare Missarum stipendia pro mensura laboris præcipue, & temporis in earum celebratione impendenda. Immo aliquando talem sordidam, indignamque taxam ex ipsis spiritualibus circumstantiis instituunt, cum familiaris sit maiora instituere stipendia pro illarum celebratione in hoc, vel illo altari, eo quod ob quamdam populi devotionem erga sanctam Imaginem, Sanctum, indulgentiam, plura ad illud altare petantur fieri Sacrificia. Quo fit ut pluribus Sacerdotibus ad celebrandum concurrentibus, cum nonnunquam sit expectandum, ob talem moram expectandi Sacerdotes illi quasi mercenarii Missæ celebrationem sibi compensari volunt ampliori stipendio. Hoc quoque more mercenario prætendunt pinguius honorarium, si Ecclesiæ utilitas exigat, ut certis destinatis horis Sacrum peragatur. Unde patet ad evidentiam, in oblatione Sacrificii non tam inspici quod hic & nunc Ecclesiæ utilitas postulet, quam quod stipendii quantitas exigat.

Hinc ad hoc devenit hodie, ut advertit citatus Doctor Lovaniensis, mercenarius ille taxandi modus, ut ipsa Sacrificii solemnitas non a festi solemnitate Ecclesiæque præcepto, sed a quantitate stipendii persoluti, aut persolvendi desumenda videatur. Nam frequentissime nunc videtur Missæ Sacrificium pro cuiusque privato affectu, nulla publica caussa, aut festi solemnitate occurrente, solemnissime peragi, modo stipendium ratione solemnitatis modo mercenario a ministris conventum, & taxatum offeratur. E contra vero, si desit huiusmodi stipendium, occurrat quantumvis magna solemnitas, non ritus solemnis, sed ritus simplicior leviori stipendio proportionatus habebitur; nisi etiam contingat, ut iam aliquando videtur (quia stipendium quod tribuitur iudicio eorum est exiguum) ritum truncari, seu mutilari, aut perfunctorie peragi. Nec mirandum, stipendia Missarum tam anxie a quibusdam inquiri, cum vel ipsi, si Sacerdotes sint sæculares, vel eorum Monasteria, si Regulares sint, his honorariis, sive stipendiis vivere cogantur. Quis igitur non horrescet ipsum tremendissimum, divinissimum, atque Religionis nostræ augustissimum Mysterium eo esse vilitatis redactum, ut ceu quoddam opificium quotidiano victui parando subservire debeat.

Unde hinc contingit, quod Sacerdotes ex honorariis Missarum victitantes, ex humano potius affectu, seu consuetudine, aut sane ex necessitate vitæ subsidia consequendi, quam devotionis affectu, & Spiritus sancti impulsi quotidie ad Missam celebrandam accedunt. Immo si horum Sacerdotum agendi ratio proprius attendatur, verendum est, ne cum Patribus Concilii Coloniensis anno 1536. part. 2. cap. 10. nostris quoque temporibus dicere debeamus: *terret, nec immerito nos sermo Dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras proiicere ante porcos, dum quosdam leviculos Sacerdotes illotis manibus pedibusque, ut in Proverbio est, audacius in hæc sacratissima Mysteria, quam in profana irrumpere compenimus, quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more, quam devotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est mens, & conscientia*. Et revera non sine magna Sacrificii irreverentia conspiciuntur hodie Sacerdotes, vitam otiosam, imo mul-

tis

ris defectibus, ne dicam criminibus obnoxiam agentes, necessitate victum quærendi ex stipendiis sacrorum quodammodo compulsos accedere ad quotidianum Sacrificium, non secus fere ac opifices ad opus suum manuale lucri caussa in dies properare solent. Hi plerumque sunt Sacerdotes, de quibus scribit Card. Bellarminus: *plurimi ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiæ, & de celebratione Missæ faciunt artem de pane lucrando*. Hæc tamen non minus quam in sæcularium Sacerdotum ordine, timenda sunt etiam in ordine Regularium, præsertim illorum, qui ex stipendiis Missarum victum quærere solent, omnesque indiscriminatim, dummodo ætatem habeant, ad Sacerdotium mittere consuescunt, & Sacerdotio initiatos lucrandi caussa quotidianum stipendium, ad quotidianam Missæ celebrationem adigunt.

Ex hoc mercenario agendi modo Sacerdotum contingit pariter, ut Sacerdotes submittant se magnatibus & divitibus, quibus celebrandi caussa Capellanos se constituunt, quos hi ut servos admittunt, nec honestius plerumque tractant, quam opifices, qui ad opera sua locanda spe mercedis invitantur; gloriosum autumantes inter famulos, seu pedissequos suos, non tantum vile aliquod hominum genus, sed ipsos quoque Sacerdotes numerare. Profanationem hanc horrescens, ac timens S. Franciscus, ut ex Alvaro Pelagio, voluit, ut in quocumque loco Fratres contenti essent una Missa, præsciens Fratres se velle iustificare per Missas, & ad quæstum eas reducere. S. pariter Ignatius Societatis Iesu fundator part. 6. *Constitutionum* monet omnes qui sunt sub obedientia Societatis *ut meminerint se gratis debere quæ gratis acceperunt, nec admittant stipendium, vel eleemosynas ullas, quibus Missæ, vel Confessiones, vel Prædicationes, vel lectiones, vel visitationes, vel quodvis aliud officium ex iis, quæ Societas nostra, nostrum Institutum exercere potest, compensari videantur, ut sic maiori cum libertate possint, & proximorum ædificatione in divino officio procedere*.

De hac infami mercatura quorumdam Sacerdotum valde conquesti sunt Patres Concilii Toletani an. 1324. can. 6. dolentes de nimia solicitudine in exigenda pecunia pro Missarum celebratione, ut iis, qui faciunt eas celebrare videantur tales ministri velle vendere divinam gratiam, quæ in Sacramento Missæ confertur, ac proinde districte interdixerunt huiuscemodi exactiones, præcipientes, ut gratis dent quod gratis acceperunt. Hunc detestabilem abusum ex sordida Sacerdotum avaritia promanantem exterminare, & eradicare volentes etiam Patres Tridentinæ Synodi in decreto *de observandis, & vitandis in celebratione Missæ* stricte prohibuerunt cuiusvis mercedis pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque huiuscemodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt. Hactenus citatus Van-Espen.

§. XX.

De fundationibus Anniversariorum, & Missarum.

Anniversarii vocabulum, licet late sumptum importet quamcumque annualem commemorationem, vel celebrationem, secundum tamen communem usum stricte accipitur pro annua commemoratione defunctorum fidelium cum suffragiorum, Missarum, vel Officiorum, aliarumque precum celebratione pro illorum animabus, ut ex Gloss. in cap. *cum creatura de celebrat. Missar. dicitur quod pro defunctis fit anno revoluto a die mortis suæ*. Quare in communi, & stricto sensu sumitur anniversarium pro onere, seu pro adimplemento oneris impositi ad suffragia singulis annis pro defunctis impertienda, eo anni die, quo accidit, & recurrit mors institutoris. Anniversaria, & Missæ de requiem, quæ ex dispositione Testatorum quotannis cum cantu celebrandæ sunt, cantari possunt etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in Festum duplex maius, ut decrevit sacra Congregatio Rituum 22. Novembr. 1664. & Alexander VII. 22. Ian. 1667. in Decreto quod incipit *Credite*. Advertendum tamen est, Decretum loqui de anniversariis, & Missis cantandis ex dispositione testatorum, non autem ad placitum vivorum. Anniversaria, & Missæ dici debent tertia die, septima, & trigesima, & ea impedita transferri possunt in sequentem diem. Ita sac. Congreg. Rituum 27. Sept. 1607. & 19. Maii 1614. Ut autem citius defunctus succurratur, anticipari possunt, ut vult Raymundus cum aliis. Unde patet, nullimode cani posse Missam de requiem ad solum placitum vivorum in duplicibus, & quandocumque currit Officium excludens duplicia, cum satisfieri possit piæ eorum voluntati vel anticipando, vel transferendo in diem non impe-

Quid nomen Anniversarii.

Anniversaria de requiem cani possunt licet occurrant in duplici maiori.

impeditam, ne violentur Rubricæ, & Decreta hoc vetantia.

Celebratio extremi diei Defunctorum culta fuit etiam a primis sæculis, ut testatur Tertullianus *de corona Militis* cap. 3. *oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus*. Sic Cassianus *collat.* 19. cap. 1. habet de solemni anniversaria celebratione depositionis Abbatis. Est tamen incertum, an illa anniversaria Officia fierent semel tantum, aut perpetuo, ut testatur Mabillonius in Præfat. in 1. partem sæculi 3. Benedictinorum n. 101. Sæculo 9. nota fuere anniversaria annuatim recurrentia. Anniversaria Regum, & Abbatum celebrantur in Monasteriis. Quo ritu vero celebrarentur incertum est. Quod satis constat, est, non eodem ritu, nec eadem celebritate fuisse ubique peracta: Nam ex Decreto Eisilii Abbatis Fuldensis anniversarium celebrabatur cum Missa & Psalmorum cantu, & ita celebratum fuit anniversarium Sturmii Abbatis pariter Fuldensis. Aliquando vero minus solemniter, cum una scilicet vigilia, & uno psalterio. Et sic celebratum fuit a Monachis Fuldensibus pro eodem Abbate Sturmio ante Decretum dicti Abbatis Eisilii, ut constat ex monumentis Fuldensis Monasterii, & præcipue ex supplici libello oblato Carolo Magno. Et hoc anniversarium pro Abbate Sturmio annuatim celebrabatur, ut evincitur ex cit. supplici libello, ubi sic habetur: *Pro Sturmio quoque Abbate in anniversaria obitus die unam vigiliam, & unum psalterium per singulos annos legimus*. Osbernus autem Abbas Uticensis, ut habetur apud Uldericum Vitalem lib. 3. *historiæ*, statuit fieri singulis annis anniversarium pro patribus, matribus, fratribus, & sororibus omnium Monachorum Cœnobii Uticensis. In hisce autem anniversariis, ut habetur in decreto dicti Abbatis Osberni, signa dabantur cum campanis sero, & mane, ad Officium defunctorum diu pulsabantur. Volumen mortuorum super altare dissolutum palam expandebatur, & prius deprecatio pro defunctis, postea pro vivis parentibus, benefactoribus, cunctis fidelibus offerebatur; & ab Eleemosynario tot pauperes, quot Monachi ipsa die in Monasterio colligebantur. Unde patet, non esse recens quod omnia signa, idest campanæ sero & mane ante Officium pulsentur. Habetur ulterius, quod in die anniversaria specialiter eleemosynæ in pauperes distribuebantur. In usu pariter fuisse videtur, ut in die anniversaria recurrente Fratribus amplior daretur refectio, ut habetur ex Decreto Synodi Pistensis; & de hoc si revolvantur monumenta Capitulorum Canonicalium, & Monasteriorum, plurima invenientur exempla; immo sæculo 11. usitata fuere in Hispania convivia defunctorum, ad quæ tum Clerici, tum Laici conveniebant, ut colligitur ex Concilio Coniacensi celebrato in Hispania anno 1050. ubi in can. 5. hoc pium habetur institutum. In Collegiis Canonicorum posteriori ætate hæ refectiones inter Canonicos anniversario assistentes fere ubique conversæ sunt in distributiones.

Incertus est ritus, quo olim Anniversaria celebrarentur.

Antiquitus anniversaria nonnisi pro fundatoribus, & benefactoribus agebantur, neque aliqua certa determinata summa, quæ celebranti, & ministris in honorarium cederet, assignari volebat. Postquam vero Missarum honoraria invaluere, etiam pro celebrandis anniversariis honoraria Sacerdoti celebranti, & ministris assistentibus assignari cœperunt; & id pro ratione celebritatis, qua celebranda sunt, insuper & numerus aliquis fabricæ Ecclesiæ pro expensis in Sacrificium, & ornamenta faciendis cœpit constitui. Celebritas porro anniversariorum, nec non relictorum in pauperes, vel ministros Ecclesiæ, aliave pia opera distributio dependet ab arbitrio, & voluntate fundatorum, quæ illorum prima lex esse solet. Sicuti autem liberum tandem fuit cuique particulari, dato honorario, obtinere Missas sibi specialiter applicabiles, eadem quoque ratione invaluit, ut quisque potuerit speciale anniversarium fundare, & sic postremis hisce sæculis anniversaria in immensum crevere. Van-Espen.

Antiquitus Anniversaria non celebrabantur nisi pro Fundatoribus, & Benefactoribus.

Multiplicationi anniversariorum accessere ulterius crebræ Missarum fundationes, vel quotidianæ, vel plures per mensem, aut hebdomadam, vel annum pro ratione stipendiorum, & voluntate fundatorum, qui Missas requirunt. Fundationis Missæ quotidianæ mentio occurrit in cap. 11. §. *de præbend.* ubi exponitur institutio præbendæ pro quotidiana Missæ celebratione de S. Maria facta a Præposito, & Capitulo Ecclesiæ collegiatæ Insulensis in Flandria, qui præbendam hanc dederunt cuidam Sacerdoti, ut quotidie, nisi infirmitate impediretur, Missam celebraret de S. Maria, & Ecclesiam nonnisi de consensu Præpositi, & Capituli non posset deserere, vel cuiquam anniversarium illius præbendæ delegare. Quæ concessio, seu institutio Sacerdotis in illam præbendam firmata fuit ab Alexandro III. addendo confirmationi circa quotidianam Mis-

sa

ſæ celebrationem hanc exceptionem, ſeu reſtrictionem, *ſalva honeſtate ſua, & debita devotione*. Ratio hujus reſtrictionis, quæ notanda eſt, aſſignatur a Panormitano, ac Proſpero Fagnano his verbis: *Quia talis inſtitutio præberet multoties occaſionem, ſeu materiam peccandi; cum facile non contingat Sacerdotem quotidie devotum exiſtere ad celebrandum*. Animadvertit hic citatus Doctor Lovanienſis, quod ſi Epiſcopi & Prælati bene attenderent huic rationi, certe agnoſcerent ſimiles Miſsarum quotidianarum fundationes non facile admittendas, & multo minus Sacerdotibus quibuſcumque eſſe committendas, cum pauciſſimi reperiantur, præſertim inter illos qui ſolent huiuſmodi Miſſarum celebrationem ſuſcipere ea devotione ac pietate, ut quotidie diſpoſiti ſint digne Sacris altaribus adſtare, & tremendum Sacrificium offerre; eo vel maxime, quod huiuſcemodi certas ſecuraſque quærunt proviſiones quotidianæ Miſsæ officiaturæ animo mercenario, ut tanquam ab opificio neceſſaria habeant ad vitæ ſuſtentationem. Hinc ignota eſt pluribus ſæculis huiuſcemodi quotidianarum Miſsarum celebratio uni iniuncta Sacerdoti. Habetur quidem ex antiquis formulis fundationum, ac dotationum Monaſteriorum, & Eccleſiarum, quod fundatores ſolerent bona ſua in Monaſteriorum fundationem, aut dotationem pro remedio animæ ſuæ, aut parentum ſuorum offerre, nullum tamen Miſsarum numerum prioribus illis ſæculis expreſſum invenire contingit. Immo nec reperitur priſtinis ſæculis Eccleſiæ, vel in Monachorum regulis, vel in aliqua Epiſcoporum Synodo impoſitum fuiſse Sacerdotibus Miſsam quotidie offerendi.

Primaria lex de la ta Sacerdotibus quotidie celebrandi fuit in Concilio Compoſtellano.

Quod primum de hac celebratione Miſsæ habetur, occurrit in quodam Concilio Compoſtellæ celebrato anno 1056. in quo inter alia ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantia præcipitur Epiſcopis, & Sacerdotibus omnibus, ut quotidie celebrent. De hoc Concilio habet Baronius ad eumdem annum, & prout ibi expreſſum fuit, legitur tom. 9. Conciliorum Generalium pag. 1087. Fides tamen huius Concilii unice innititur ſchedis Antonii Auguſtini, ut notat hic cit. Doctor Lovanienſis. Ad ſtatum huius Concilii Compoſtellani animadvertens Mabillonius in Præfat. ad 2. partem ſæculi 6. Benedictinorum n. 95. ait: *Hæc prima de hac re Conſtitutio legitur. Et quidem id maxime probandum, ſi modo Sacerdotum omnium mores tanti myſterii dignitati, ac ſanctitati reſponderent, abeſſet ſordidus quæſtus, & lex conſuetudinis, quæ in trivialem uſum degenerat*. Et revera quia onus quotidie celebrandi gravius viſum fuit, Cæleſtinus Pontifex illam ſupradictam præbendam in duas diviſit, ut teſtatur Innocentius III. lib. 2. Regiſt. pag. 487. his verbis: *Verum prædeceſſor Papa memoratus uni Presbytero eſſe nimis oneroſum oſtendens divina ſingulis diebus celebrare, præbendam ipſam in duas diviſit*. Van-Eſpen tit. 5. part. 2. cap. 7.

Varia exponuntur circa onera Anniverſariorum.

Verum ut quoad anniverſaria meliori modo quo breviter fieri poteſt ſatisfiat, varia hic elucidanda ſunt, quæ circa ea occurrere poſſunt. Habens iniunctum onus faciendi celebrare anniverſarium certi numeri Miſſarum, puta quindecim, aut ſexdecim pro anima fundatoris, non tenetur facere celebrare Miſſam cantatam, quia niſi aliter exprimatur in fundatione, tale anniverſarium intelligitur de quindecim aut ſexdecim Miſſis privatis eadem die anniverſaria celebrandis in loco hæredi, ſeu beneficato. Sic ſac. Congregatio Concilii in Placentina 13. Ian. 1691. Ipſæ tamen Miſſæ anniverſariæ legi poſſunt *de requiem*, ſi earum dies anniverſaria incidat in duplici, vel quando ſit Officium excludens duplicia. Sacr. Congreg. 28. Aug. 1627. & 21. Ian. 1670.

Anniverſarium ordinatum a Teſtatore pro anima ſua ſine declaratione, an pro una vice tantum, an in perpetuum, præſumendum eſt pro perpetuo, quia in diſpoſitione indefinita, quando diſpoſitum eſt iterabile, non intelligitur de una vice, ex Leg. *cum quid* ff. *de annuo legat.* prout explicat Cumanus in Leg. *Eum qui Kalendis in principio de verbor. ſignificat.* Sic etiam tenent Lancellotus, Barboſa in L. *divortio* §. *quod in anno* 11. ff. *de ſolut. matrim.* Et ſic non ſemel in ſimili quæſtione definitum fuit, ut teſtatur Perez *de anniverſ. & Capell.* l. 1. cap. 3. n. 9. & ſeq. & alii plures ab ipſo citati.

Onera in fundo impoſita pro anniverſariis tranſeunt cum eodem fundo, quia teſtator, ex quo fundum illum aſſignavit pro onere anniverſarii, ut ex eius fructibus, ſeu reditibus onus eiuſdem perſolvatur, intelligitur fundum illum obligaſſe: per illam enim aſſignationem talis fundi quodammodo ſeparavit ipſum fundum a corpore ſuorum bonorum, ſeu hæreditatis ſuæ, ut firmiori vinculo fundum illum obſtringeret, ne obligatio anniverſarii facile dilaberetur; & hoc conſtat a pari cum fundo aſſignato a teſtatore pro alimentis alicui præſtandis; tunc

enim fundus ille intelligitur hypothecatus pro eiusdem alimentis, ut notat Gloss. in L. *Lucius de alimentis legatis* text. in L. 2. ff. eodem tit.

Anniversarium relictum a testatore, ut celebretur pro anima sua in Ecclesia, in qua statuit sepeliri, cessat, si testator culpabiliter seipsum occiderit, aut in puteum se proiecerit, cap. *pro obeuntibus* 13. q. 2. ubi pro impiis, qualis esset qui culpabiliter se interficeret, expresse prohibetur orare his verbis: *Non tamen pro .... quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit*. Ex quo autem per hanc sanctionem Gregorii Papæ oritur prohibitio orandi, & implendi legatum, legatum ipsum definit L. *cum tale* §. *falsum* ff. *de conditione & demonstrata* ex L. *si quis legaverit* §. *finali* ff. *de alimento legato*. Sic Suarez *de anniv. & Capell.* l. c. cap. 11. fere per totum Turriscremata, Covarruvias, & alii. Quod si testator ordinaverit legatum pro anima sua, & animabus suorum, non cessat, quamvis seipsum occiderit, quia tametsi tale anniversarium habere nequeat suum effectum in favorem talis testatoris, potest tamen effectum suum consequi in favorem aliorum, in quorum quoque suffragium est institutum.

Anniversaria vero fixa, & alia similia, quæ ex expressa testatorum, & fundatorum voluntate prohibentur dari absentibus ex quacumque caussa, & iubentur dari solummodo ipsis physice, & corporaliter interessentibus, non participantur ab habentibus indultum a Papa, ut etiam in absentia possint participare omnes & quascumque distributiones ordinarias, & extraordinarias, & quocumque ordine nuncupantur. Testator enim hanc legem, & conditionem in suo testamento legatis, & rebus dare, & apponere vult L. *in re mandata* cod. *mandat.* L. *ex fact.* ff. *de hæred. institut.* quæ non minus quam leges iuris communis servandæ sunt L. *plane* 94. §. 1. *de legat.* & contra eas non præsumitur Papa voluisse dispensare, ut sentit Lotter. *de re beneficiar.* lib. 2. q. 43. n. 63. Immo Papa potius adhæret piæ testatorum voluntati, quam præiudicet, ut notat Rota Rom. p. 7. decis. 158. n. 24. nec obstant verba illa generalia Indulto apposita, scilicet: *omnes & quascumque distributiones ordinarias & extraordinarias*, & *quocumque nomine nuncupentur*, quia hæc restringenda sunt ad ea solummodo, quæ debentur ex provisione iuris communis, non autem ex provisione hominis, quæ facit provisionem legis; & dum Papa huic hominis provisioni speciatim, & expresse non derogat, eius rescripta, & indulta secundum dispositionem iuris communis semper interpretanda sunt cap. *cum dilectis*, & ibi Gloss. verb. *iure communi de consuetud.* Gonzalez, Passerinus, Pignatellus, Rota part. 3. decis. 194. n. 3. & alibi; & ita pluries decisum fuit a sacr. Congreg. Concilii, & signanter in Neapolit. indulti, quod fuerat concessum Canonico Neapolitano caussa studii 20. Febr. 1677. & sic alias semper declaravit.

§. XXI.

De Missarum reductione.

Vidimus, quod inducto Missarum honorario, quo factum fuit, ut singuli offerentes velint pro se Missam specialem fieri, valde excrevit anniversariorum, & Missarum numerus. Hinc tempore Concilii Trid. in tantum fundationes anniversariorum, & Missarum excreverant, & Ecclesiæ, atque Monasteria tot Missis onerata deprehendebantur, ut his omnibus persolvendis non sufficerent. Immo ex hac nova disciplina, quod tot celebrandæ essent Missæ, quot tribuerentur stipendia, quia multi requirebantur Sacerdotes, & Ministri, qui illis fundationibus satisfacerent, numerus Sacerdotum valde excrevit. Verum cum successu temporis fundationum reditus vel essent deperditi, vel decrescente pecuniarum valore, & e contra rerum pretio excrescente imminuti; & cum maior pars Sacerdotum ex huiusmodi Missarum stipendiis sustentationem caperet, ut nunc etiam fieri videmus; ob tenuitatem stipendii ad eorum sustentationem multum insufficientis vix inveniri poterant Sacerdotes, qui fundationum onera suscipere vellent. Unde duplici hoc titulo contingebat, ut deplorabant Trid. Patres sess. 25. cap. 4. *de reformat. ut deperirent piæ testantium voluntates, & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio daretur*. Hinc tanto malo occurrere studens S. Synodus, ut piis testantium voluntatibus meliori modo quo fieri potest, satisfieret, facultatem fecit Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, & Abbatibus & Generalibus Ordinum in suis Capitulis Generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc quidquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem expedire viderint. Hinc conformiter ad Decretum Concilii in variis Diœcesibus provisum fuit per earumdem Missa-

Concedit tur a Tridentino Episcopis in Synodo Diœcesana, Abbatibus, & Generalibus in Capitul. General. facultas reducendi onera Missarum.

Missarum reductionem, ut ita excrescente Missarum stipendio facilius invenirentur Sacerdotes, qui testatorum voluntates implerent, & piis Missarum institutionibus satisfacerent. Unde ex Trid. Concilio constat Episcopos nonnisi in Diœcesana Synodo, Abbates, & Generales Ordinum nonnisi in Capitulis Generalibus, reducere posse Missarum onera. Decretum tamen Concilii Tridentini in aliquibus Diœcesibus non fuit receptum; ita ut Episcopi sine Synodo fundationes Missarum reduxerint, & reducant; quia, ait Diana tom. 1. tract. 14. resolut. 3. & 4. Episcopi id facere possunt ex iure communi, neque quoad eos Concilium statuit ius novum, sed antiquum ius statuit servari. Quod vero ad Abbates, & Generales ius novum constituit.

Verum cum in Curia Romana aliter sentiatur, ut advertit citatus Diana, nempe non competere Episcopis ex iure communi facultatem reducendi pias Missarum fundationes, ut contendit Fagnanus in explicando super cap. *ex parte* num. 20. & sequent. hinc sacra Congregatio Concilii iubente SS. Urbano VIII. sub die 21. Ian. 1625. declaravit, ac decrevit, non posse amplius Episcopos, ne quidem in Diœcesana Synodo, Abbates & Generales in Generalibus suis Comitiis, reducere, ac moderari Missas fundationum post Concilium Trid. receptas, nec impositas in limine fundationis, idest quæ impositæ sunt Capellis erectis in titulum Ecclesiastici Beneficii, sive ex prima fundatione testatorum, sive quacumque alia ex caussa; sed pro his omnibus reducendis, ac moderandis, seu commutandis recurrendum esse ad sanctam Sedem, quæ diligenter perspecta id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur ut legi potest in Bullario tom. 4. pag. 315. & hoc confirmatum fuit etiam ab Innocentio XII. 23. Dec. 1697. Poterit tamen Episcopus onera, & Missas reducere, ac moderari, si id ei concessum sit in fundatione Beneficii, ut constat ex responsione ipsius sacræ Congregationis.

Multo minus igitur reducere poterunt, aut moderari, aut commutare Missarum fundationes, & onera Presbyteri quicumque sint, sive simplices, sive Beneficiati, neque aliquis alius, etiamsi fructus fundi assignati deteriorati fuerint, ac tenuiores evaserint sine propria culpa; quia ex eadem sacra Congregatione pro talibus reductionibus omnino adeunda est Sedes Apostolica, ut patet ex suis responsionibus, quæ brevitatis gratia hic non afferuntur.

Regulares quicumque nullo modo uti possunt, ut antea dictum fuit privilegio Iulii II. Constit. 7. Leonis X. Constit. 8. apud Confectium in Collectione privilegiorum ex tit. 19. *de divinis officiis* cap. 3. quo Generalibus Ordinum Mendicantium conceditur facultas dispensandi cum suis Religiosis, ut celebratione unius Missæ cum novem Collectis satisfacere possint pro novem Missis; etiamsi particulariter *de Requiem*, vel *de Sanctis* essent celebrandæ. Nec parvas eleemosynas acceptas pro Missis coniungere possunt ad summam unius Iulii, & per unicam Missam omnibus satisfacere, cum in supra laudato Decreto Urbani VIII. & Innocentii XII. hoc vetitum sit. — Abrogantur Regularium privilegia, Missas quomodocumque reducendi.

Qui Missas celebrare faciunt ab aliis minori eleemosyna, quam ipsi receperunt, pro se eiusdem parte retenta, si sint laici, excommunicationem Papæ reservatam incurrunt, & si sint Sacerdotes suspensionem Papæ item reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse in id consentiat. Sic novissime declaravit felic. record. Benedictus Papa XIV. Constit. quæ incipit: *Quanta cura*. — Quid de his qui faciunt satisfacere onera Missarum minori eleemosyna, quam ipsi receperunt.

Non habetur locus reductioni Missarum, si universa hæreditas gravata fuit, nec hæredi prodest fundi assignatio, quam ille ultro fecerit, si progressu temporis impares oneri reddantur eius proventus: sacr. Rom. Rota in Roman. 16. Ian 1602. §. 13. coram Cardinali Caprara, & alias sacra Congregatio Concilii in Roman. reductionis oneris Missarum 28. Aprilis 1633. apud Thesaurum Resolutionum sacræ Congregationis Concilii tom. 6. ubi alia huiuscemodi Decreta afferuntur. — In hæreditate universim gravata locum non habet reductio Missarum.

Non conceditur Missarum reductio, quoties pro earum celebratione non fuit assignatus certus fundus, sed gravati fuerunt hæredes certam pecuniarum summam solvere: Sacr. Congreg. Concilii in Roman. reduct. oner. Missar. 22. Martii 1632. & alias.

Locum non habet reductio Missarum, si per contractum receptum fuit earum onus; sed agendum esse coram iudice ordinario, ut cognoscat, num contractus ob læsionem, & iniustitiam rescindendus sit, pluries ita respondit sacr. Congregatio Concilii, & signanter in Bononien. die 1. Martii 1687. Contrariam tamen sententiam secuta est eadem sacr. Congreg. Concilii die 8. Iulii 1724. in una Ordinis B. Mariæ de Mercede, ubi præcise respondit in reductione ab Indulto permissa comprehendi etiam onera per contractum acceptata, Eamdemque declaratio-

nem

nem edidit 19. Aug. eiusdem anni 1624. quoad Patres Congregationis Reformatæ S. Bernardi, ut refertur in Thesauro Resolutionum sacr. Congregat. Concilii tom. 6. in Rom. reductionis oner. Missar. 18. Aprilis 1683. quamvis ibi referantur aliæ contrariæ resolutiones. Itaque (ut ibi dicitur) non satis certum est, quid sacra Congregatio senserit circa interpretationem Indulti in se considerati; ac proinde in dubiis pro huiusmodi interpretatione ad ipsam recurrendum est, quæ iuxta diversas casuum circumstantias diversas etiam edere solet resolutiones, ut videri potest in cit. Thesauro, & signanter in resolutionibus anni 1633. & 1639.

§. XXII.

De fructu applicando a Sacerdote ei, a quo stipendium accepit, & de ipsius Sacrificii applicatione.

Nota Missæ Sacrificium non secus ac orationes, & merita iustorum tripliciter valere, seu prodesse, nimirum triplicem habere fructum, ut supra diximus, scilicet generalem, specialem, & specialissimum. De fructu generali participes sunt fideles omnes tám vivi quam defuncti ab unitate Ecclesiæ non præcisi, unde prodest toti Ecclesiæ. Celebrans non secus ac orans neminem excludere debet, sed ex intentione saltem habituali omnes includere. Et revera, sicuti hoc divinum Sacrificium Deo offertur nomine totius Ecclesiæ, sic pro tota etiam Ecclesia offertur, & in ipso fit deprecatio. Fructus specialis, seu medius, qui relictus est liberæ applicationi Sacerdotis, hic est fructus ille, quem Sacerdos applicare debet personæ, a qua stipendium recepit, ut Missa ei applicetur. Fructus tandem specialissimus proprius est, ac personalis Sacerdotis sacrificantis. Sacerdos igitur non solum fructum generalem pro universis fidelibus, sed specialem quoque, seu medium Sacrificii applicare debet vel animabus Purgatorii, vel secundum mentem & intentionem eorum, qui impertiuntur stipendium pro Missæ celebratione; & hic solus, nempe specialis applicatur eis, pro quibus offertur Missæ Sacrificium. Fructum vero proprium, seu specialissimum, ac personalem nullo alteri, ut iam notavimus, potest, vel debet applicare. Applicatio Sacrificii nihil aliud est quam intentio ministri, seu Sacerdotis applicare volentis Sacrificium, quod celebraturus est pro tali persona, anima, familia, &c. quibus applicat ministerialem fructum medium, seu specialem, idest Sacrificium ipsum. Hæc autem applicatio Sacerdotis necessaria est, ut obtineatur effectus specialis. Et hæc est sententia communis. Nam ad eum spectat applicare hunc fructum Sacrificii, ad quem spectat sacrificare; & potestas applicandi involvitur; ac certe fundatur in potestate offerendi: Unde cum ad solum Sacerdotem celebrantem spectet offerre sacrificium, utpote qui solus in persona Christi Sacrificium pro aliis offert, fructus quoque eiusdem Sacrificii solus ille applicare potest, & debet. Dixi *potest, ac debet applicare*, quia si Sacrificium quoad fructum specialem nemini applicetur, nemini in particulari ex opere operato prodest, sed communiter creditur, quod cum Deus nolit Sacrificium istud inutile remanere, in tali casu vel prosit ipsi celebranti, si per innoxiam distractionem applicare omiserit, vel si scienter, & mala voluntate applicare noluerit, a Deo acceptetur, & reponatur, ut aiunt, in thesauro Ecclesiæ suo tempore fidelibus applicando per Indulgentias. Et quidem fas est concedere hoc fieri.

Quid applicatio sacrificii.

Idemque dicito, si is, cui Sacerdos hunc fructum applicat, capax non sit, ut de eo participet, eo quod v.g. sit damnatus. Quocirca optimum est, si Sacerdos sub conditione quod Sacrificium non possit prodesse ei, pro quo offertur, nec aliud requirat intentio illius, qui oblatione stipendii petit, ut Sacrificium offeratur, specialem fructum Sacrificii applicet sibi, suis, vel aliis, qui capaces sunt, ne vel forte cum grandi irreverentia speciali suo effectu excellentissimum opus destituatur.

Quomodo se gerere debeat Sacerdos in applicatione fructus specialis, ut alicui prosit.

Ex his igitur infertur, quod Sacerdos etsi obligatus ex voto, iustitia, charitate, vel obedientia, applicare Sacrificium certis personis, valide tamen, sed illicite, idem Sacrificium applicare possit alteri contra intentionem, & applicationem Superiorum, vel Ecclesiæ. Ita Herinez, aliive communiter, quos hic citat Reiffenstuel contra Traxinellum, qui, ut refert Gavantus tom. 1. *Comment. in Rubricas* part. 3. tit. 12. n. 18. contendit, Prælatum Regularem posse irritare subditorum intentionem in Missæ celebratione, si hanc contra ipsius Prælati intentionem applicarent, ita ut valeat applicatio Superioris, & non subditi. Verum communis sententia ex eo patet, quia applicatio Missæ est actus potestatis Ordinis, qui non dependet a potestate Superioris Regularis, utpote quæ eiusdem potestati non subiaceat. Idcirco licet peccet subditus agendo contra obedientiam suo Superiori debitam, eius tamen applicatio irritari nequit per Prælatum, non

Prælatus Regularis irritare nequit applicationem sacrificii factam a subdito.

non secus ac alia irritari nequeunt, quæ Ordini Sacerdotali sunt adnexa, ut patet in intentione conficiendi Sacramenta.

Applicatio sacrificii sufficit ut sit virtualis. Applicatio Sacrificii non est necesse quod sit actualis, licet hæc optima sit, & idcirco optandum foret quod semper haberetur; sed sufficere potest applicatio virtualis procedens ex actuali intentione, quæ suo loco dicitur sufficere etiam ad Sacramentorum confectionem.

Applicatio sacrificii facienda est ante consecrationem utriusque speciei. Intentio, seu applicatio Sacrificii fieri debet saltem ante consecrationem utriusque speciei; quia cum iam ex dictis Sacrificii essentia consistat in consecratione, ut verificetur Sacrificii applicatio, hæc fieri debet ante consecrationem, vel saltem priusquam compleatur, nam ea completa fructus Sacrificii statim obtinetur qui suspendi nequit per celebrantis arbitrium non secus quam in Sacramentis, quibus utique positis statim quando nihil obstet, confertur effectus. Unde.

Invalida applicatio post consecrationem. Qui accepto stipendio ut pro aliquo celebret, non satisfacit suæ obligationi, si specialem fructum Sacrificii applicet postquam consecravit, quia tunc applicatio nulla est. Quocirca Sacerdos, præsertim quando stipendium accipit, ut pro aliis celebret, consultissimum est, immo iuxta aliquos etiam tenetur, facere applicationem, seu formare intentionem applicationis ante Missæ inchoationem, ut iis, pro quibus celebrat, obveniat etiam fructus precum, quæ per Missam nomine Ecclesiæ peraguntur, & hoc certissimum est, ac tutissimum.

Valida applicatio sub conditione de præsenti vel præterito, non de futuro. Valida est applicatio sub conditione de præsenti, vel de præterito, v. g. applico pro Ambrosio, si vivat, si decesserit, &c. eo quia iam habeat obiectum ad quod determinate dirigatur, & evadit iam absoluta. Non valet autem sub conditione de futuro, puta si Antonius mense venturo Religionem ingrediatur, si iter fecerit, si obierit, quia deberet Deus tenere effectum suspensum, donec impleatur conditio, quo nihil absurdius, cum Deus non revelaverit se ita acturum; nec insipienter recurrendum est ad Dei præscientiam, cui futura omnia præsentia sunt, & manifesta, nam sicuti Deus de præsenti non punit aliquem propter eius peccata certe prævisa, neque præmiat de præsenti propter bona eorum opera certo futura, sed suo tempore quando erunt: Ita nec effectus Sacramentorum, & Sacrificii conceditur illis, qui vel Sacramenta suscipiunt, vel pro quibus Sacrificia offeruntur, propter futura eorum opera, sed iuxta dispositionem quam habent in præsenti. Ideirco testantur auctores cum Gavanto Clementem VIII. & Paulum V. damnasse talem modum applicandi & Concilium Trid. sess. 22. in principio illum reprobasse, ut constat ex Barbosa ad eamdem sessionem. Itaque non implet suam obligationem, qui pro futura opportunitate Sacrificium applicat.

Fructus generalis haberi potest sine applicatione celebrantis. Fructus, seu effectus, generalis obtineri potest sine personali determinatione, seu applicatione Sacerdotis celebrantis cum Ecclesia illum applicet, prout ex verbis ipsis Missæ non obscure colligitur. Idemque dicito de fructu specialissimo, qui celebrantis proprius est, & quem quodammodo ex ipsa rei natura percipit, dum digne sanctum hoc ministerium peragit.

§. XXIII.

De Altari privilegiato.

Quid Altare privilegiatum. Altare privilegiatum, illud intelligitur, cui a Summo Pontifice concessum fuit, ut per Missam ad ipsum altare celebratam pro anima cuiuscumque fidelis, quæ in charitate Christi Deo coniuncta ex hac vita migraverit, de thesauro Ecclesiæ per modum suffragii indulgentiam consequatur, ut eiusdem Domini nostri Iesu Christi, ac Beatæ Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum meritis illi animæ suffragantibus a pœnis Purgatorii liberetur, ut habet in Bullis concessionis huiuscemodi privilegii. Hoc altaris privilegium, vel altare privilegiatum concedi solet a summis Pontificibus ad tempus vel in perpetuum, pro uno, vel pro pluribus, aut singulis hebdomadæ diebus iuxta numerum Missarum, quæ celebrari solent in Ecclesia, in qua habetur altare illud, cui privilegium conceditur; & circa hoc attendendæ sunt literæ concessionis, pro cuius intellectu hic supponitur documentum Bullæ Clementis XII. tale privilegium ad tempus concedentis.

Clemens Papa XII. ad futuram rei memoriam.

Volentes Ecclesiam vestram, in qua altare privilegiatum erectum non est, dummodo in ea septem Missæ quotidie celebrentur, & in ea sit Sancti vel Sanctæ N. N. nuncupatum, hoc speciali dono illustrare, Dei misericordia confisi quandocumque Sacerdos aliquis Missam & ad præfatum altare celebrabit, ut anima ipsa de thesauro Ecclesiæ per modum suffragii indulgentiam consequatur; ita ut Domini nostri Iesu Christi suffragantibus meritis a Purgatorii pœnis libe-

re-

natur, concedimus præsentibus ad septenium tantum valituris. Datum Romæ, &c.

Tempus septenium quod conceditur, ut in supradicto exemplari, incipit a die datæ Brevis, quidquid dixerint Theologi antequam super hoc definitum fuisset a sacra Congregat. Indulgentiarum sub die 18. Maii 1611. & hic est tenor Decreti: *Septennium incipere non a die publicationis, sed a die datæ Brevis: & facta relatione SS. Domino Nostro per me Secretarium die 20. eiusdem mensis Sanctitas sua Congregationis sententiam approbavit. N. Cardinalis Gabrielus Præfectus: Raphael Cosmus de Ieronymis Secretarius. Romæ typis Cameræ Apostolicæ 1611.*

Clausula in Brevi apponi solita, *dummodo in dicta Ecclesia tot Missæ quotidie celebrentur*, intelligenda est iuxta declarationem datam de mandato SS. a sacra Congreg. Concilii ad sequentia dubia.

1. *An absentibus Religiosis causa prædicationis tempore Quadragesimæ, & Adventus, vel quando occasione Festivitatum, vel Funerum, aut similium, a Superioribus ad celebrandum alibi transmittuntur, Indulgentiæ concessæ cum certo numero Missarum, qui ob dictas caussas adimpleri non potest, prorsus cessent, vel pro eo tempore quo dictus numerus Missarum non fuerit adimpletus sint suspensæ, vel potius remaneant in suo robore.*

2. *An idem sit statuendum, deficiente prædicto numero missarum ob infirmitatem Sacerdotum tam Regularium, quam secularium.*

3. *An pariter idem statuendum sit deficiente prædicto numero missarum ob absentiam ab Ecclesiis sæcularibus Cannonicorum, & Sacerdotum per aliquot dies, & menses.*

Sacra Congregatio Concilii Trid. &c. 30. Iulii 1601. respondit:

Ad primum quoad primam partem pro tempore adventus, & Quadragesimæ remanere suspensas, non autem in reliquis, dummodo raro contingat.

Ad secundum, remanere suspensas.

Ad tertium, provisum in primo.

Sub generali Indulgentiarum suspensione non comprehenduntur Altaria privilegiata.

Sub generali Indulgentiarum suspensione, quæ fit anno Iubilæi, non comprehenduntur altaria privilegiata, nec aliæ Indulgentiæ pro solis defunctis concessæ. Sacra Congregatio Indulgentiis sacrisque Reliquiis præposita 24 Ian. 1700. *Altaria privilegiata pro defunctis non comprehenduntur sub clausula illa: volumus autem, ut si alias Christifidelibus dictam Ecclesiam visitantibus, aliqualis Indulgentia perpetua, vel ad tempus nondum elapsum durata concessa fuerit, præsentes litteræ nullæ sint, nec sub alia clausula consimili.* Sacra Congregatio 13. Iulii 1666. Quod decretum utpote alia comprehendens, & editum de mente SS. Innocentii XI. huis per extensum afferre brevitatis gratia omittimus, ea solum afferendo, quæ ad propositum nostrum faciunt. Sic enim habetur in Decreto respectu citatæ suspensionis Indulgentiarum anno Iubilæi: *Ea minime contineri altaria privilegiata pro defunctis, neque Indulgentias aut certo personarum generi concessas, ut Confraternitati, Regularibus, & Capitulo, aut certum pium opus in ipsa Ecclesia peragentibus ut Litanias, aliasve huiusmodi preces recitantibus, aut iis, qui in christiana doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, & qui sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti expositioni cum oratione 40. Horarum intersunt, nec Stationum Urbis, & septem altarium Indulgentias instar septem altarium Basilicæ Vaticanæ concessas, nec demum quæ pro unica vice conceduntur. Cæterum, si alia Indulgentia sive plenaria sive non &c. .... ob adiectam clausulam esse prorsus irritas, ac nullas.* Dat. die 23. Iun. 1676. *De his autem facta relatione ad SS. Dominum nostrum die 16. Maii 1677. sententiam Congregationis approbavit. Card. Maximus, Michael Angelus Riccius Secretarius.*

Missæ celebratæ de Festo in Altari privilegiato habent vim eamdem ac illæ De Requiem.

Missæ celebratæ de Festo currente in altaribus privilegiatis, diebus, quando non licet Missas *de Requiem* celebrare, habent eamdem vim & Indulgentias, perinde ac si essent celebratæ Missæ de requiem, seu Defunctorum; & hoc sive altaria sint privilegiata in perpetuum, sive ad tempus, sive pro omnibus, sive pro aliquo solo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione diebus impeditis Missæ de festo celebrentur: & per huiusmodi Missas celebratas de Officio currente in altaribus privilegiatis satisfit obligationibus, ac si ipsis privilegiatis altaribus celebratæ fuissent Missæ *de requiem*, seu defunctorum. Sic expresse fuit definitum ab Innocentio XI. die 4. Maii 1688. in sua Constitut. quæ incipit *Alias*, sicut iam declaratum fuerat ab Alexandro VII. sua Constitutione quæ incipit *Credita* & a Clemente IX. Constitutione, quæ incipit *Cum felicis*.

Altare privilegiatum concessum fuit quotidie, & in perpetuum a Benedicto XIII. Patriarchalibus, Metropolitanis, & Cathedralibus omnibus Ecclesiis sua Constitutione quæ incipit *Omnium saluti*, data die 20. Iulii 1724. Translato altari privilegiato legitima auctoritate de loco ad locum, adhuc durat

rat Indulgentia, si ipsa concessa sit altari in reverentiam alicuius Sancti, vel mysterii, in cuius honorem dedicatum fuit, ita ut censeatur idem altare, licet translatum: Immo etiamsi imago sit alia eiusdem mysterii, vel Sancti, quia renovatur, vel restauratur repræsentatio; moraliter enim censetur esse idem altare. Ita Gobat cum aliis, qui addunt privilegium remanere, etiamsi destruatur altare, dummodo tamen destruatur paulatim, & simul paulatim reficiatur, & semper perseveret eadem dedicatio, seu denominatio v. gr. *Crucifixi*, *Annunciationis*, *S. Antonii*, &c. præcipue si Indulgentia fuerit concessa in reverentiam illius Mysterii, vel Sancti, quia formaliter semper remanet idem altare.

Quid de Sacerdote qui tenetur celebrare ad altare privilegiatum, si omittat.

Sacerdos, qui tenetur celebrare in altari privilegiato, & advertenter in eodem celebrare omittit, ut probabilius sentiunt Doctores peccat mortaliter, ac tenetur ad compensationem: Quia quoad primum, ut patet, proximum in re gravi decipit; & quoad secundum, quia proximo voluntarie damnum certe intulit. Igitur damnum compensare debet saltem applicando animæ defuncti, pro qua omisit celebrare in altari privilegiato, Indulgentias plenarias pro defunctis concessas, devotione qua poterit maiori, ut adæquet meliori modo, quo fieri potest certitudini Indulgentiæ, quæ confertur per celebrationem Sacrificii. Sic Bonacina cum aliis.

§. XXIV.

De dispositionibus requisitis in celebrante ad Missæ celebrationem.

Cum in Sacrificii celebratione essentialiter concurrat cum consecratione etiam Sacrificii, nempe Hostiæ, seu Sacramenti Eucharistiæ sumptio, procul dubio ad participationem Sacrificii, nempe ad Sacramentalem Communionem requiruntur suæ dispositiones in ipso celebrante, ut digne, ac laudabiliter ante Deum actionem tanti Mysterii peragat, ac de ipso participet. Tres autem sunt præcipuæ dispositiones quæ in Sacerdote celebraturo requiruntur, videlicet sanctitas, pietas, affectus devotionis, seu Religionis in sacrum altaris ministerium respectu animæ; puritas, seu mundities; & naturale ieiunium respectu corporis. Si enim in percipientibus solummodo sacram Eucharistiam triplex requiritur dispositio, multo magis plane necessaria erit in Sacerdote sacra facturo, ac de ipso Sacrificio participaturo. Et quia de his iam antea satis dictum

Tres dispositiones Sacerdotis celebraturi.

fuit, difficultas, quæ hic discutienda occurrit, versatur circa Sacerdotem, quem remordeat conscientia lethalis peccati, cui ex officio ei sacrificare incumbet, nec copiam habeat Confessarii, cui confiteatur; num possit sine prævia confessione licite celebrare, & circa illud mandatum Tridentini, quo præcipitur, ut si talis Sacerdos cum tali conscientia in necessitate celebret, quamprimum confiteatur, quomodo illud *quamprimum* intelligendum sit, an scilicet de prima quæ ei occurrat Confessarii occasione, an dum Sacerdos suo tempore confitebitur, sicuti quidam recentiores conati sunt ostendere, non secus de quærenda statim Confessarii copia, nec de ea, quæ paulo post sese ultro offerat. Unde sit.

Sacerdos, cui ex officio (puta Parochus) die festo, ut populus Missam audiat, incumbit sacrum facere, dum gravatur conscientia lethali, nec habet copiam Confessarii, cui confiteatur, urgente necessitate, si conteratur de suo peccato, cum proposito quanto citius confitendi, licite celebrare potest, ut declaravit Concilium Trid. sess. 13. de Eucharistia cap. 7. ubi postquam statuit, quemcumque accedere volentem ad sacram Eucharistiam prius debere seipsum probare, ita ut nullus peccati mortalis conscius accedere audeat, sed prius Sacramentali Confessione animam suam expurgare studeat, etiamsi sit Sacerdos, cui ex officio celebrare incumbat, *modo illi non desit copia Confessarii. Quod si, necessitate urgente absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur*.

Sed pro clariori intelligentia duo hic notanda sunt. Primum quoad necessitatem in textu expositam, ipsam nempe repeti debere vel ex circumstantia diei festi, quo urget præceptum audiendi Sacrum, vel ex casu quo desint Hostiæ consecratæ, & aliunde haberi nequeant pro communicando infirmo in extremis laborante, vel ex scandalo quod præberi potest a Sacerdote non celebrando, quod præcipue in domibus Religiosis facile contingere potest. Alterum vero, illud *quamprimum* Concilii Trid. non merum consilium, ut aliqui opinarunt, sed verum præceptum includere; & præceptum intelligendum, non, ut alii conati sunt explicare, dum Sacerdos tempore suo confitebitur, cum contrarium utrique sententiæ interpretatus sit Alexander VII. qui duas sequentes propositiones 38. & 39. inter alias permultas damnavit. *Mandatum Concilii Trid. factum Sacerdoti sacrificanti in necessitate cum peccato mor-*

Quamprimum Tridentini non est merum consilium, sed præceptum.

to mortali confitendi quam primum, est consilium, non præceptum: Illa particula, quamprimum, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

Quamvis graviter peccet Sacerdos, grandeque sacrilegium committat, Missam scienter celebrans cum conscientia peccati mortalis, adhuc tamen gravius peccat, qui alia peragit, & consecrationem tantummodo simulat; sic declaratum habemus ab Innocentio III. cap. *de homine de celebrat. Missar.* ubi refertur casus de Sacerdote quodam incauto, *qui propter conscientiam peccati mortalis, quo gravatum se noverat, nec Missam ob urgentem necessitatem omittere poterat, cæteris ritibus expletis, sed verbis omissis consecrationis, finxit se vere celebrare: Nam alter sacrilege celebrans cum conscientia mortalis peccati in solius misericordiæ Dei manus incidit; iste vero* (ficte celebrans) *non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se obstringit.*

§. XXV.

De dispositionibus, quæ ex parte audientium Missam requiruntur, & quinam arcendi sint.

Prioribus Ecclesiæ sæculis, quando vigebant pœnitentiæ canonicæ, simul cum Cathecumenis excludebantur a Sacrificio Missæ etiam pœnitentes, qui nondum ad gradum pervenerant consistentiæ. Poterant quidem tum Cathecumeni, tum Pœnitentes sistere, donec fierent conciones, & preces, quæ intra Missarum solemnia habebantur. Hisce vero expletis, antequam deveniretur ad Corporis Christi consecrationem, Diaconus altiori voce proclamabat, *Exite pænitentes, exite cathecumeni:* Hinc illa pars Missæ, cui & pœnitentes, & Cathecumeni interesse poterant, dicebatur Missa pœnitentium, & Cathecumenorum. Hoc autem fiebat ab Ecclesia cum huiuscemodi hominibus ex necessitate, non quasi persuasum ei foret, necessarium esse statum iustitiæ, seu charitatis actualis, vel habitualis ad Missam digne, ac legitime audiendam, cum ad hoc sanctissimum Religionis officium invitet, & admittat etiam peccatores improbissimos, sed hoc agebat ex quadam disciplinæ severitate. Nunc vero non admittuntur, immo ex lege Ecclesiæ excluduntur excommunicati publici, ac nominatim denunciati, & ab omnibus vitandi, a sancto Missæ Sacrificio, & cæteris Ecclesiæ Sacramentis, ut dicetur suo loco, quando de Censuris. Hoc enim fert ratio ipsa excommunicationis, utpoteque privat communione, seu societate cum fidelibus. Si vero non sint publice, nec nominatim per Iudicis sententiam denunciati, ex decreto Concilii Constantiensis, & Basiliensis tolerandi forent, ac posset Sacerdos coram ipsis sacra peragere.

Nullus vero qui simpliciter est peccator, idest non publice excommunicatus, & vitandus, repelli debet ab interessendo Sacrificio Missæ; licet gravissimis oneratus criminibus. Verum quidem est, quod si interfuerit cum voluntate firmata in malo, & cum affectu actualis peccati, idest sine saltem aliquo desiderio resipiscentiæ sine debita reverentia, novum contrahit peccatum. Et equidem certissimum est, quod nullus, quantumvis perditissimus peccator, non excommunicatus, a divino Sacrificio est arcendus, & ob præceptum, quod aliquando urget Ecclesiæ interessendi Sacro, & quia Sacrificium est excellentissimum Religionis opus: Unde & Sacerdos qui offert, & peccatores homines, pro quibus offertur, valde utilia reportare valent ad salutem adiumenta, quando cum pia animi præparatione ad illud accedant.

Si ita est, dicet aliquis, quod novum grave peccatum incurrat peccator Missam audiendo cum voluntate firmata in malo, & cum actuali affectu peccati, magis expedit peccatori obstinato, ac præparato ad malum, non interesse Missæ Sacrificio, quia sic se abstinet a novo peccato, non secus ac magis expedit peccatori taliter affecto tempore Paschatis ad sacram mensam non accedere. Resp. huiuscemodi illationem valde absurdam esse, ac imprudentem, quasi ab oratione Dominica retrahendus esset, qui eo ipso quod animo pervicaci, ac rebelli divinæ reluctatur, & contradicit voluntati, ac suis scandalis tremendum, sanctumque Dei nomen blasphemiis exponit, petit ut fiat eius voluntas, ipsius nomen sanctificetur, cum mendaciter, & veluti mimice, seu illusorie hoc dicat, ut observat Bellarminus lib. 2. *de bonis operibus* cap. 6. & sic dicito de aliis spiritualibus officiis. Rectius igitur concluditur, ac verius, Ecclesiæ præceptum eo modo implendum, quem Ecclesia imperat, ac Deum humiliter precandum, ut eum animi affectum inspiret, qui necessarius est ad dignam præcepti observantiam; non enim ideo inculpandum est præceptum, aut negligenda eius observantia, dum peccat qui præceptum Ecclesiæ indebite exequitur, sed potius inculpanda est ac castiganda perversitas,

suas, & malitia peccantis. Non enim propter abusus reiicienda sunt optima præcepta; sed emendandi, & tollendi sunt abusus.

Nihil autem facit ad propositum exemplum Paschalis Communionis, a qua consultius est abstinere, quam indigne ad eam accedere, quia præceptum Communionis Paschalis ita huic tempori est alligatum, ut differri queat, & debeat iudicio prudentis Confessarii. Non sic vero res se habet de præcepto audiendi Sacrum, quod singulis diebus dominicis, & festis stricte obligat, ac proinde non potest differri. Item sacrilega Communio Eucharistiæ nunquam Dei gratiam conciliare potest: e contra observantia præcepti ecclesiastici de audiendo Sacro, licet pure externa, mediantibus Ecclesiæ precibus Deum movere potest, & flectere, ut peccatori indurato spiritualis gratia impertiatur. Tandem nunquam definit Ecclesia, permanente affectu peccati, Sacro intereslendo peccatum esse: e contra certissimum est ex Apostolo, indigne Corpus & Sanguinem Christi sumentem, iudicium sibi manducare, & bibere. Incidit quidem in novum scelus, qui irreverenter Missam audit, sed hoc peccatum non est necessario connexum cum habituali affectu ad peccandum, quo obstrictus supponitur peccator, sicuti peccatum sacrilegii ob indignam sacræ Eucharistiæ sumptionem a tali communione est prorsus inseparabile. Ita difficultati respondet Tourneleius.

Conditiones animi & corporis, ut cum fructu Missa audiatur.

Verum ut reverenter, & cum fructu quis Missæ intersit, nonnullæ tum ex parte Corporis, tum ex parte mentis dispositiones requiruntur, & sunt sequentes.

Is, qui Missæ audiendæ sistit, opus est ut externum corporis decenter componat, idest modeste se conformet in vultu, in habitu, in veste: *Satis apparet*, ait Trid. Synodus sess. 22. in Decreto de observandis, *ne patiantur*, (*locorum Ordinarii*) *sanctum hoc Sacrificium peragi, nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu declaraverint, se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse*. Intendit Concilium, ut fideles omnes, qui Sacro intersunt, externo corporis situ, mentis attentionem, & pium cordis affectum probent. Hoc pariter monuit S. Carolus in suo Concil. Mediol. IV. tit. 10. *de iis quæ spectant ad sacrum Missæ Sacrificium*, ut clericus Sacerdoti inserviens circumspiciat modeste adstantes, & si quempiam videat marem vel fæminam incomposito corporis habitu, aut alias contra præscriptas regulas a Provincialibus Conciliis, & cum iniuria, vel irreverentia illius sanctissimi Sacrificii interesse, moneat graviter, ut opus erit, neque Sacerdos ante Missæ initium faciat, quam omnes qui adsunt, decenter corporis habitu declaraverint, se mente etiam, ac devoto cordis affectu, *non solum corpore adesse*. Sic cautum fuit a Concilio Turonensi habito anno 1583. post Concil. Trid. quod vetat deambulationes in Ecclesia, inanes confabulationes, mundanum in mulieribus ornatum, & multo magis virorum, dum actioni divini Sacrificii intersunt. Imo Concilium Generale Constantinopolitanum habitum in Trullo decrevit excommunicationi eos subiacere, qui capillos ad videntium detrimentum nexibus adornarent, ac componerent, & infirmis animis escam ea ratione obiicerent. *Utinam* (ait P. Iuveninus in suo Commentario de *Sacramentis*) *ad eos Canones attenderent Presbyteri, qui absolutionem his mulieribus, ac adolescentulis impendunt, qui eodem cum apparatu, eodem immodesto vestium, & capitis ornatu sistunt se præsentes Sacrificio, ac si in choreis, & ludis, mundanisque cætibus versarentur*. Nec generaliter tantum agunt Concilia de externa corporis dispositione, seu situ, quo Missa audienda est, sed explicant insuper speciatim qualis esse debeat. Concilium enim Tolosæ celebratum anno 1590. cap. 6. declarat, & statuit, in Missis privatis toto tempore celebrationis orandum esse capite detecto, & genibus flexis: Rhemense habitum 1483. tit. *Eucharistia* n. 20. ait, morem fere communem esse apud catholicos, ut procumbentes divinam adorent Eucharistiam, & hortatur, ut si alicubi aliter sit, in usu ponatur, *& stando Christi corpus in hoc Sacrificio adoret, procumbat deinceps, dum sacra mysteria proponuntur*. In Missis vero solemnibus satius est, ut fideles situm externum ad normam chori componant, idest sedeant quando chorus sedit, surgant quando surgit, dum legitur Evangelium (ita Concilium Rhemense), vel Præfatio, omnes surgant.

De Veterum habitu ac situ, dum Missæ intererant.

Veterum habitus seu situs corporis, dum intererant Sacrificio, erat, ut sederent, dum is qui præerat inter Lithurgiam concionabatur, & completa concione, omnes assurgebant, ut Hymnos Deo persolverent, & Sacrificium offerrent. Sic rem describit. S. Iustinus Martyr. *in Apologia* II. Loquitur hic tamen S. Iustinus de Sacrificio, quod celebratur die Dominico, qui dies Solis dicitur,

tur, nam in feriis, exceptis, quæ sunt a Paschate ad Pentecosten, veteres si ad Sacrificium his diebus convenirent, precari solebant genibus flexis, non flectebant genua die Dominico, & tempore Paschali, (sicut hodie nunc ad plura Ecclesiæ officia adhuc mos servatur) ait idem S. Martyr quæst. 115. in signum, & designationem Resurrectionis Domini; Et hanc consuetudinem, ait ibidem, a tempore Apostolorum invaluisse.

Solebant etiam veteres fideles urgenti aliqua gravi calamitate strati in terra precari, cuius ritus exemplum habetur in illa Legione Christianorum; quæ sub Marco Aurelio Antonino (ut testatur eiusdem epistola ad Senatum) sic Deum precata hostibus internecionem, & Romanis militibus ultimo laborantibus discrimine salutem obtinuit. Solebant quoque iidem antiqui fideles expandere manus, & in altum tollere cum precabantur; & hoc similiter ex Apostolica institutione: *Volo viros*, (ait Apost. ad Timotheum) *orare in omni loco, levantes puras manus*. De hoc ritu loquitur etiam Tertullianus *de corona militis* cap. 11. *Nos vero*, ait *non attollimus tantum manus, sed etiam expandimus, & Dominicam passionem modulantes, & orantes confitemur Christo*. Addit hic etiam Iuveninus, sedendo orare extra disciplinam esse.

Circa Templi partem, qua oporteat stare laicos Missæ Sacrificio interessentes, si ad priora Ecclesiæ sæcula recurramus, quisque sibi persuadere potest, nemini laico, dum sacra peragebantur, sive apud græcos, sive apud latinos chori ingressum tunc temporis patuisse, & iam reliquias illius antiquitatis nunc etiam in græcorum Ecclesiis servari conspicimus. Posterioribus vero, corruptisque sæculis, ut fere communiter nunc videmus in Ecclesiis latinis, Sacerdotum sedilia occupant multis in locis viri indiscriminatim, & mulieres, ipsique etiam Sanctuario cum altaris ministris sese associant. Concilium Turonense anno 1583. huic incommodo occurrere volens, sedulo cavit, graviterque prohibuit, ne deinceps hoc fieret. Sancivit enim primo, ne mulieres ad chorum admittantur. 2. ne laici intra cancellos altaris remaneant. 3. ne his etiam altaribus, quæ septa non sunt, inhæreant mulieres. Sic enim tit. 15. de Christi fidelibus laicis: ait: *Ab ingressu chori non tantum Cathedralium, sed etiam Collegiatarum, Monasteriorum, & aliarum quarumcumque Ecclesiarum arceantur*; & paulo ante sic laudata Synodus edixerat. *Ut enim in Ecclesia sessionum decens ordo servetur, sancimus, laicis dum divina peraguntur officia, non licere chorum præcipue Cathedralium Ecclesiarum ingredi, & inter ecclesiasticos sedere, minusque dum Sacerdos sacris operatur, altaris ambitum, cancellosque ingredi, aut altaribus minime septis & ambitis hærere*. Idem statutum est anno 1585. in Concil. Aquensi tit. *de celebrat. Missæ*. Sic Iuveninus in suo *Comment. historico Sacramentorum*.

Quoad mentis vero, seu animæ dispositionem in audiendo sacro, certissimum est non requiri, ut cum fructu Missam quis audiat, quod sit in statu gratiæ sanctificantis, unde etiam gravissimis peccatoribus licet sistere se præsentes huic Sacrificio: Immo monendi sunt ut frequenter intersint. Conari quidem debent, ut in se excitetur conversionis desiderium; Deum ut hoc eis concedat, deprecentur, ac de suis peccatis pro viribus doleant, quæ est pœnitentia saltem inchoata, quam dicunt Theologi requiri, ut cum fructu Missæ intersint Sacrificio, & est ille devotus cordis affectus, recta fides, metus, atque reverentia, quibus ad divinum Missæ Sacrificium audiendum vult Concilium Trid. sess. 22. cap. 2. accedere peccatores, ut sicuti Sacrificium hoc est propitiatorium, *divinam misericordiam consequantur, & gratiam inveniant in auxilio opportuno*. Huius quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit. Hoc etiam docet Concilium Mediolan. III. tit. *de iis quæ spectant ad Sacrificium Missæ*. Ille vero pius affectus esse nequit in obstinato peccatore, qui nullo pacto de peccatis conteritur. Et quod exquirant Patres Trid. Concilii in peccatore, qui Missæ Sacrificio intersit, ut fructum ex eo percipiat, & ne novam culpam aliter ipsum audiendo incurrat, constat etiam ex eo, quod oblatio Sacrificii sit species quædam tum orationis, & quidem præstantissimæ, tum externæ satisfactionis Deo pro offensa illi irrogata. In peccatum vero, & meram irrisionem vertitur oratio, & satisfactio illius qui quem orat, & placare vult, offendere, ac irridere cogitat. Vere enim non orat, sed illusorie ille cui nulla ratione peccatum displicet, ac proinde magis ad iracundiam, quam ad indulgendum Deum sic accendit, ac provocat. Constat pariter, quia Ecclesia imponendo suum præceptum de audiendo sacro, non tantum merum opus externum, sed & modum internum quod illud sit implen-

plen-

plendum, directe quidem opus externum, sed indirecte internum præcipit. Hæc Invenimus loco cit. Tournely, & alii.

APPENDIX.

De Ritibus Missæ.

§. I.

De tempore, & loco, quibus liceat Missam celebrare.

INter alia, quæ in Missæ celebratione attendenda sunt, tempus profecto & hora ex Ecclesiæ præscripto & inveterata consuetudine sunt præcipue observanda. In prioribus nascentis Ecclesiæ temporibus, quando acriter sæviebant Gentilium persecutiones contra christianam Religionem, in nocte metu perculsi consueverunt convenire fideles ad divina officia peragenda: Unde Tertullianus *de corona militis* illos *antelucanos* vocabat, & a Gentilibus, sicuti habetur apud Felicem Minutium in Octavio, dicebantur *latebrosa & lucifugax natio*. Cæterum & ipsi antiqui fideles iudicabant suos Ecclesiasticos congressus ad sacra facienda, ubi hoc fieri possit, horis diurnis celebrandos; idcirco exprobrabat Tertullianus Valentinianis nocturnas initiationes, quæ ab ipsis fiebant. Et equidem pace reddita Ecclesiis, Missæ publice agebantur hora tertia, sexta, & nona, paucis exceptis diebus, in quibus noctu celebrabantur, idest in Nativitate Domini, Sabbato sancto, in Festo S Ioannis Baptistæ, in collatione sacrorum Ordinum, in sabbato quatuor temporum; & in his quoque sicuti in aliis nunc diversa consuetudo servatur. Ioannes Beleth *de divinis officiis* c. 10. Micrologus cap. 58. ac alibi, illis horis Missam, dicunt, celebrandam esse; quia *hora tertia* Christus linguis Iudæorum Crucifixus fuit, *hora sexta* mortis sententiam subiit, & *hora nona* spiritum emisit. Paludanus vero in 4. dist. 3. q. 2. ex hoc inferebat Missam celebrandam etiam in aurora; quia tunc Principes Sacerdotum concilium fecerunt adversus Iesum. Missa olim peragebatur diebus ieiunii hora nona ob ieiunantium communionem, & statim vesperæ sequebantur, ut constat ex Concil. Moguntino apud Ivonem p. 4. decreti cap. 35. quem morem hodiedum quoque, quoad Vesperas, servat Ecclesia in Quadragesima exceptis diebus dominicis, quia his diebus non currit ieiunium: cæteris vero diebus Missa celebrabatur ante meridiem, ut fideles sacro peracto domum ad prandium adirent. Nunc autem iure communi Missa absolvi non debet ante auroram, vel post meridiem inchoari. Ita S. Pius V. in sua Constitut. quæ incipit *Sanctissimus*, in qua etiam Missas vespertinas interdixit. Et sic etiam habetur in Rubricis Missalis.

Dixi *iure communi*. Nam cap. *Nocte sancta de Consecr. dist.* 5. licitum est nocte Natalis Domini a galli cantu Missam celebrare, uti fit per universam Ecclesiam in memoriam, ac reverentiam tanti Mysterii, & alicubi noctis initio ex Apostolico indulto, ut in quibusdam Ecclesiis Venetiarum, necnon in aliquo alio loco. Item ob necessitatem vel præveniri potest hora, puta si æger reficiendus esset sacro Viatico, & deessent particulæ consecratæ, aut populus peregrinaturus expectare non posset auroram; quam ob caussam præcipue Regulares ex Superioris licentia celebrare possunt integra hora ante diluculum, seu ante primam aeris illustrationem, quæ solet præcedere ortum solis per horam alteram, & semihoram, plus, minusve; & hæc fusius videri possunt in Rotario l. 1. *de Sacramentis* cap. 2. punct. 11. n. 9. Vel differri potest post horam meridianam, ut si concio publica producta fuerit ultra meridiem; vel si Sacerdos die festo viarum difficultate detentus non potuit, ut sperabat, pervenire ante meridiem ad locum, ubi sacrificium erat facturus. Episcopus tandem ex rationabili caussa dispensare potest, ut licite hora præveniatur vel differatur; & talis præsumitur dispensatio expressa, vel tacita, aut consuetudo quibusdam in locis, ubi Missa celebratur tribus, aut etiam quatuor horis ante lucis ortum in gratiam opificum, aut similium. Nomine vero auroræ intelligitur initium crepusculi diei; seu prima lucis irradiatio, quæ, excepto tempore utriusque æquinotii, durat per horam cum dimidia, & aliquando per duas horas pro diversis mensibus. Unde una hora cum dimidia ante solis ortum celebrari licite potest. Nec merito possunt Novatores nobis apponere exemplum Christi, qui sero, idest post cœnam sacrificium hoc instituit, & obtulit; quia nulla lege nos voluit Christus obligatos, ut quæcumque ipse observavit in ultima cœna, nos quoque observaremus; semper enim ea lex viguit, ut non nisi a ieiunis, generaliter loquendo, celebraretur, ac sumeretur. Hanc Novatorum obiectionem prævenit D. Augustinus in Epist. 54. alias 118. cap. 6. *Siquidem apparet* (in-

quit, *quando primum accesserunt discipuli, corpus & sanguinem Domini non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ, quod a ieiunis semper accipiatur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius corpus Domini intraret, quam cæteri cibi: nam ideo per universum orbem mos iste servatur.*

Quid de recitatione Matutini ante Missam

Num vero Missæ celebrationi præcedere debeat recitatio Matutini; ita ut qui aliter faciat peccet mortaliter, non una est Theologorum sententia. Rigidiores, ut Genetus, & alii dicunt peccare mortaliter Sacerdotem, qui sine rationabili caussa Missam celebret, non prius recitato Matutino cum Laudibus, utpote quod in Rubricis Missalis hoc expresse tribus in locis præscribatur. Et hoc dicunt esse conforme consuetudini semper servatæ in Ecclesia. Reifenstuel vero cum Lessio, & plusquam triginta aliis negat absolute; idest etiam non interveniente rationabili causa mortaliter delinqui celebrando Missam ante Matutini recitationem; quia nihil in iure circa hoc statutum reperitur, cum sive ex vi legis Ecclesiasticæ, sive consuetudinis, communiter concedatur obligatum ad horas Canonicas, in privata recitatione eximi a mortali, quando ante mediam noctem diei currentis eas persolverit; neque contraria consuetudo sub tali obligatione ac tanta recepta est. Immo verisimile est, hunc pium morem inductum fuisse ex mera devotione, & minime cum voluntate se obligandi. Nec obstat, quod Rubricæ Missalis tit. *de præparatione Sacerdotis celebraturi* tribus in locis memorent Missam celebrandam esse Matutino saltem, & Laudibus absolutis; cum verbum nullum contineant præcepti ad tam grave onus imponendum. Immo licet velit Gobat, non sine rationabili causa, ad praxim reducendam esse mitiorem sententiam, eo quod recitatio officii sit optima præparatio ad sacrum peragendum, ne quidem tamen venialem culpam per se loquendo hic intervenire censet. Amort item recentior Theologus, & non ex benignis, iudicat nullum committi peccatum, nisi passim fiat ex negligentia, nihil definiendo de qualitate peccati, num mortale scilicet sit, vel veniale. Verum quidem est, quod prioribus sæculis, ut notat P. Chardonus in sua historia *de Sacramentis*, iuxta antiquam disciplinam non celebrabatur Missa nisi prius celebratæ fuissent nocturnæ vigiliæ: sed hoc erat quoad publicam recitationem: immo quoad privatam, quam disciplina illorum temporum iniungebat Clericis, qui ob aliquam caussam publicæ interesse non potuissent, nihil eis præscribebat circa horam, non distingendo Clericos a Sacerdotibus, quorum erat celebrare.

§. II.

De quotidiana Missæ celebratione.

Circa quotidianam Missæ celebrationem notant eruditissimi viri P. Mabillonius in præfatione ad sæculum secundum Ordinis Benedictini §. 4 n. 36. & P. Martene tom. I. *De antiquis Eccl. Ritib. art.* 3. quod primis Ecclesiæ temporibus die dumtaxat Dominico Missæ Sacrificium celebraretur, ut satis innuit etiam S. Iustinus Martyr *in Apolog.* II. & S. Epiphanius in *Exposit. Fidei Catholicæ* tradit, tres dies in hebdomada statutos fuisse ab Apostolis; Dominicam nempe 4. & 6. Feriam; & hoc confirmat Tertullianus l. *de oratione*; & S. Basilius his adiecit etiam sabbatum in Ep. 289. ad Cæsaream Patritiam. Tempore tamen S. August. variæ in variis Ecclesiis inductæ erant consuetudines. Nam ut constat ex ipso S. August. serm. 58. *de orat. Domini ad competentes* in Africa usus quotidiani Sacrificii invaluerat; sicuti etiam in Hispania, ut colligitur ex Concil. Tolet. I. anno 400. Can. *Presbyter*; sic in Ecclesia Constantinopolitana ut patet ex S. Chrysostomo in Epist. ad Ephes. Idemque asserit P. Martene contigisse sæculo V. in aliis Ecclesiis, & Monasteriis, ut habetur ex pluribus Patruum testimoniis allatis a Cardinale Bona l. 5. cap. 14. Constat igitur, sæculis præsertim V. & VI. Missæ celebrationem a piis Sacerdotibus frequentatam fuisse; immo Missas etiam privatas, si tamen excipias Fer. 6. & sabbatum maioris hebdomadæ apud Latinos, & omnes Ferias 5. Quadragesimæ in Ecclesia Mediolanensi; ac totum Quadragesimæ tempus præter Sabbatum, Dominicas, & Festum Annuntiationis apud Græcos. Verum post sæculum VI. hæc consuetudo celebrandi quotidie universalis fuit omnibus Sacerdotibus, ut asserit P. Martene l. 2. *de Monachor. Ritib.* cap. 6. §. 3. Immo non solum licita fuit olim quoque quotidiana Missæ celebratio; sed pluries etiam in die permissum erat celebrare pro cuiusque Sacerdotis arbitrio, ac devotione; ita ut alius bis, alius ter, alius quoties ei libebat Missas eadem die iteraret; credebant enim tanto magis Deum ad misericordiam flecti, quanto crebrius passio Christi commemoraretur, ut tradit

Quotidie prioribus sæculis non ubique celebrabatur

Post ... sæculum ... inva... consuetudo quotidie celebrandi

dit Walfridius Strabo lib. *de reb. Ecclesiast.* cap. 25. qui refert, Leonem III. novies aliquando eodem die celebrasse. Verum huic Sacerdotum devotioni limites positi fuere a sacris canonibus, & prius limitaverunt ad tres tantum; & Alexander Papa II. qui obiit an. 1073. decrevit, ne plus quam semel in eodem die a Sacerdote celebraretur, ut habetur in decreto Gratiani *de consecrat. dist.* 1. *can.* 53 ubi etiam rationem addit Pontifex; *quia semel Christus passus est, & mundum totum redemit. Non modica res* (subiungit) *unam Missam facere, & valde felix est, qui unam Missam dignam celebrare potuit.* Addit tamen idem Pontifex ibidem. *Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die si necesse sit.* Hodie tamen neque pro defunctis, præter aliam celebratam eodem die, celebrare, præter solemnem diem Nativitatis Domini iuxta antiquum morem, permissum est. Ritus enim semper fuit pro hac die ut quilibet Sacerdos tria peragere valeat sacrificia, ritibus & cæremoniis a S. Congreg. præscriptis. Et hæc praxis est communis utriusque tum orientalis, tum occidentalis Ecclesiæ.

Cæterum olim ex ipsius Ecclesiæ ritu non solum in Nativitate Domini (qui ritus in hac die iuxta Walfridium *de rebus Ecclesiastic.* cap. 21. aliosve quamplurimos derivat a Telesphoro 2. Ecclesiæ sæculo, & est plane antiquissimus ut constat ex homil. 8. S. Gregorii M. quæ incipit: *Quia largiente Domino, Missarum solemnia ter hodie celebraturi sumus*) sed etiam aliis diebus Festis plures Missæ eodem die celebrabantur a Sacerdotibus. Nam in die Circumcisionis Domini, seu Kalendis Iannuarii in vetustissimo Gellonensis Monasterii Sacramentorum libro tres reperiuntur Missæ assignatæ 1. & 2. inscribitur in octava Domini; tertia inscribitur *ad prohibendum ab Idolis.* Secunda tamen est de Sancta Maria, ut indicant orationes. Frontonus in suis prænotatis ad Calendarium ab ipso editum §. 10. asserit, in die quoque Paschatis tres Missas celebratas fuisse. Primam sabbatinam de nocte; secundam de die; tertiam in concessione Ordinum, quæ non adnotatur; quia erat de communi. Verum editor S. Leonis in 6. dissertatione ad opera eiusdem S. Pontificis prætendit demonstrare, in Paschate collatos non fuisse Ordines. In veteri Missali Gallicano in lucem edito a Cardinali Thomassio per totam octavam Paschæ adnotantur duæ Missæ, una matutinalis pro Neophyptis, altera de die. Tempore S. Augustini bis celebrabatur Fer. 5. in Cœna Domini, semel mane a ieiunis, & semel sero a refectis. Verum in antiquo Codice Rhemensi S. Remigii, & in Nonomensi S. Mariæ, necnon in ordine Gelasiano tres assignantur Missæ in Cœna Domini. Prima pro reconciliatione pœnitentium, 2. pro Chrismatis confectione 3. ad Vesperum de solemnitate; & etiam quarta additur in veteri Codice Bibliothecæ Regiæ Gallicanæ annorum circiter 900. Item ex P. Martene eruitur, quod in optimæ notæ M. S. libro Sacramentorum Ecclesiæ Turonensis annos ante 800. exarato; tres pariter Missæ describuntur in Vigilia Ascensionis Domini præter eam, quæ est de Litania Maiori, idest in Rogatione 1. die una, in 2. duæ, & duæ tertio præter eam quæ est de Vigilia Ascensionis. Præterea in aliis quoque solemnitatibus Domini, necnon Sanctorum reperiuntur plures Missæ, quæ eodem die ab uno eodem Sacerdote decantabantur, ut in Festivitatibus S. Ioannis Baptistæ & SS. Apostolorum Petri, & Pauli, ut refert Strabo *de Ecclesiasticis officiis*, cap. 21. Amalarius Fortunatus eodem titulo.

Nota 1. quod post Missam decantatam in media nocte Nativitatis Domini non possunt successive celebrari aliæ duæ Missæ, nec in ipsa ministrari potest Eucharistia: sic declaravit S. Congregatio 7. Decembris 1641. bene quidem id fieri potest post auroram. *In media nocte Nativitatis Domini non possunt celebrar aliæ duæ Missæ successive.*

Nota 2. celebrationem trium Missarum in die Nativitatis Domini privilegium esse non præceptum ac proinde liberum est Sacerdotibus unam tantum celebrare, quæ tamen debet esse conformis tempori, quo celebratur, idest si in nocte, debet esse prima, si in aurora secunda, si in die tertia. Et qui unam vult tantum celebrare, sive primam, sive secundam, sive tertiam, semper facere debet commemorationem S. Anastasiæ. Dixi *si celebret in nocte Nativitatis*, quia quilibet Sacerdos potest in illa nocte unam Missam celebrare; *de consecr. dist.* 1. *cap. Nocte Sancta.* In ipsa die Nativitatis satisfacere potest Sacerdos tribus obligationibus ex Decreto S. Congreg. Conc. *in Nullius* 18. Aprilis 1654. lib. 19. Decretorum fol. 336. Hinc obligatus quotidie pro Capellania, non tenetur nisi unam tantum Missam applicare pro Fundatore.

Hæ tres missæ tandem celebrari possunt etiam in Oratoriis privatis, ubi solemnibus diebus permittitur una missa celebrari in gratiam infirmorum, qui e domo egredi nequeunt.

In aliis vero diebus Festis nunc præter Natalitios Domini fas non est Sacerdoti Missam iterum celebrare, neque ob deferendum Viaticum infirmis in deficientia particularum consecratarum, neque in commodum iter agentium, neque ob celebrationem nuptiarum; cum huiuscemodi casus absolutam necessitatem non afferant. In Regno tamen Aragoniæ viget mos, quem sequuntur etiam Regna Valentiæ, & Catalauniæ, ut in die commemorationis omnium fidelium defunctorum Sacerdotes sæculares duas Missas, tres Regulares celebrent; quod alii affirmant sibi concessum a Iulio III. alii a Paulo III. Petierunt alii, ut Episcopus Pragensis, huiusmodi indultum a S. Sede sub Clemente XI. sed cum res revocata esset ad examen a Consultoribus S. Congregationis Concilii iussu summi Pontificis die 4. Martii 1711. petitio repulsam habuit.

In casu tamen necessitatis plures missæ eadem die celebrari possunt; puta si quis haberet duas, vel tres valde dissitas Parochias. Si pauci essent Sacerdotes ut in terris hæreticorum in Anglia, Olandia &c. quando id exigat Catholicorum ibi morantium necessitas; quod tamen licitum non est, nisi in diebus Festis, quando urget præceptum audiendi Sacrum. Minime vero in alio quovis casu licitum est missam pluries una die celebrare. Qni autem sunt in supradictis casibus pluries in die celebrandi, debent se ieiunos servare, ut in die Nativitatis Domini usque ad ultimam missam.

Qualibet die licet celebrare, excepta Fer. 6. Maioris hebdomadæ, quæ dicitur in Parasceve. Illicitum est enim sub mortali sive publice, sive private hac die celebrare; quia cum Ecclesia tali die veluti præsens sub oculos exponat sacrificium cruentum, non videtur consentaneum per incruentum sacrificium illius commemorationem facere, tamquam rei præsentis. Feria vero 5. in Cœna Domini, licet olim vetitum non esset celebrare, ut docent Soto, & Suarez, & dicunt standum esse consuetudini Diœcesum; nunc tamen non obstante quocumque privilegio, aut consuetudine prohibentur celebrari missæ privatæ; ita ut dici nequeat nisi unica tantum publica solemnis, idest Conventualis in singulis Ecclesiis: Sic ex praxi Ecclesiæ, & summorum Pontificum decretis, præcipue novissimo edito a S. R. E. iussu Clementis XI. 20. Aprilis 1707. & tandem eiusdem vivæ vocis oraculo confirmatum die octava Augusti 1713. Occurrente vero Festo de præcepto, ut populus satisfaciat præcepto conceduntur celebrari aliquæ missæ. Notat P. Ferrari in sua Bibliotheca art. 5. n. 29. non posse hac die celebrari in Ecclesiis, ubi non asservatur SS. Sacramentum, & in sepulcro, seu capsula ad hoc decenti loco, & decenter ornato parata servari debere hoc augustissimum Sacramentum, ut declaratum fuit a S. Congregatione in una Neapolitana die 24. Iunii 1659. Pariter ob eamdem rationem ac Fer. 6. in Parasceve, non est consentaneum celebrare Sabbato Sancto usque ad noctis crepusculum, quo stella in cœlo apparere incipit; tunc enim solemnitas Resurrectionis Dominicæ, quæ nocte contigit canticis lætitiæ, & Missæ Sacrificio celebretur, ut ex ordine Romano, Rabano, Hugone Victorino, aliisque. Verum cum posterioribus sæculis refriguerit Fidelium devotio, Ecclesia ad evitanda incommoda, quæ contingebant, ritum quoad tempus immutavit, seu anticipavit celebrare, ut etiam nunc facit, solemnitatem Resurrectionis, circa meridiem Sabbati Sancti, ut statuit suis decretis; ac præcipue die 20. Aprilis 1707. prohibuit, ne ullæ Missæ privatæ eo die celebrarentur.

De ritu Ecclesiæ Orientalis circa celebrationem in aliquibus diebus.

In Ecclesia vero orientali, seu apud Græcos Sacrificium non offertur ieiuniorum diebus, sed in his utuntur Liturgia, quæ dicitur *de præsanctificatis*. Talis vero Liturgia complectitur ritus omnes, qui adhiberi solent in celebrando, excepta consecratione, quæ in Quadragesimalis tantum peragitur in hebdomada, in Sabbato scilicet, & Dominica. *Præsanctificatum ministerium* (ait Theodorus Balsamon ad can. 52. Trullanum) *incruentum Sacrificium non dicimus, sed oblationem prius oblati, & perfecti sacrificii sacrique Mysterii*. Hic ritus adhibetur ab Occidentalibus tantummodo Fer. 6. in Parasceve, ad quem finem Celebrans Fer. 5. in Cœna Domini duas consecrat hostias, unam in actione illius diei sumendam, alteram servandam pro die sequenti ad missam de præsanctificatis, quam vocant etiam *missam siccam* eo quia in ea non sumatur vinum consecratum, ut habetur in ritibus Liturgiæ Latinæ Ecclesiæ. Huiuscemodi Ritus Præsanctificatorum diebus ieiunii iam obtinuisse sæculo septimo apud orientales clare demonstrat Canon. 52. Concilii Trullensis celebrati an 692. *In omnibus sanctæ quadragesimæ diebus præterquam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annuntiationis die, fiat sacrum præsanctificatorum ministerium*. Eumdem ritum ineunte 4. Sæculo præscribit Concilium Laodicenum.

Non-

De insti- tutione rituum præ- sanctifi- catorum.

Nonnulli apud Græcos arbitrantur, hunc ritum præsanctificatorum institutum fuisse si non ab Apostolis, saltem ab eorum discipulis, & hoc coniiciunt tum ex eo quod Laodicenum Concilium non novum videatur ritum instituere, tum ex eo quod notus videatur ex Fidelium etiam Laicorum communione, quæ fiebat diebus etiam ieiunii; cum enim hisce diebus Sacrificium non offereretur, antiqui ut populum ad devotionem excitarent, Liturgias, ac preces consueverunt recitare. Igitur, (ait Leo Allatius, qui secutus est hanc sententiam in dissertatione *de missa præsanctificatorum* n. 15.) circa Apostolorum, vel Discipulorum subsequentium tempora cum omnes communicare solebant, Liturgia ista Præsanctificatorum peragebatur,

Græci ieiuniorum diebus non celebrant Missam perfectam, seu quæ præter preces ac communionem, consecrationem quoque complectatur, eo quia missa quovis Ecclesiæ sæculo habita sit apud Græcos solemnitas hilaritatis, & gaudii; ieiunia vero mœrorem & luctum importent. Hinc Orientalium Conciliis semper cautum fuit, ne festi dies in quadragesima peragerentur. Sic Iuveninus in suo commentar. Histor. *de Sacram. Eucha.* & alii.

§. III.

De loco ad Missam celebrandam.

Tempo- re Apo- stolorum celebra- bantur sacra in privatis domi- bus.

In Ecclesiæ primordiis tempore Apostolorum non statim extitere loca, seu Templa ad Sanctum Sacrificium, aliaque divina officia celebranda, secundum morem illius prioris temporis, designata, ac statuta; sed illa celebrabantur in aliqua privata domo, ad quam Fideles conveniebant, ut illis interessent, sacram communionem reciperent, ac Dei verbum audirent; ut habet S. Lucas in Apostolorum Actibus cap. 20. de S. Paulo hoc Troade peragente in cœnaculo cuiusdam privatæ domus. Non tamen multo post circa medietatem primi sæculi excitari cœperunt præcipue Romæ a divitibus Fidelibus [illegible], splendida opulentaque Templa, ut narrat Eusebius citatus a P. Tomassino P. 3. l. 3. cap. 37. n. 7. & probat Baronius testimonio SS. Pii, & Evaristi Romanorum Pontificum, ut narrat P. Chardon in sua Historia Sacramentorum; & alibi refertur, domus Praxedis, & Pudentianæ in Ecclesiam a Principe Apostolorum conversas fuisse. Nec Romæ tantum; sed alibi quoque tum in Occidentali, tum in Orientali Ecclesia illis temporibus erecta erant Templa & sacrata ad Dei cultum, & in sacris hisce locis celebrabantur sacrificia, sicuti habetur etiam ex S. Ignatio Martyre in sua Epistola ad Magnesianos ad an. Christi 57. quem dictus P. Chardon ibi citat, ubi de Eucharistiæ Sacramento l. 3. cap. 19. Et equidem ædes, ad quas Apostolorum ætate conveniebant Fideles ad sacra, a privatis domibus distinguebantur. Et Philo apud Eusebium l. 2. *Ecclesiast. Historiæ* cap. 17. de Alexandrinis ad Christum conversis tradidit, habuisse in singulis locis *consecratam orationi domum ac celebrasse castæ vitæ mysteria*. Non multum tamen perduravit hæc Ecclesiæ felicitas; quia sæviente Gentilium Tyrannorum persecutione, & præcipue Diocletiani, diruta fuere illa Templa, & complanata, ac vetitum Christianis tanto rigore convenire ad celebrationem huiusce mysterii, aliorumve Religionis officiorum, ut gravissimis suppliciis cogerentur patefacere, si umquam ad huiusmodi exercitia fierent inter ipsos congressus, ut constat ex actibus, & Martyrio S. Saturnini, & Sociorum, ubi narratur, S. Tedicam Martyrem confessam fuisse, se celebrasse collectam; nomine autem *Collectæ* illis temporibus Conventus significabatur Fidelium ad celebrandum sanctæ missæ mysterium, & nomen *Dominici* ipsam missam significabat. Quare dum perdurarunt hæc difficilima tempora compellebantur Fideles agere suos cœtus ad Liturgiam celebrandam in quibuscumque locis, quæ oculis paganorum essent impervia; videlicet vel in privatorum superioribus partibus domorum, ubi erant cœnacula, vel in earumdem subterraneis, in cryptis, idest subterraneis speluncis, vel cæmeteriis, iisque locis, quæ sive a Græcorum more *iuxta tumbas*, quia in hisce locis sepeliebantur Fideles, & præcipue Martyres, vel a Latinorum cymba quia ad instar Navigii essent curva, & longiora, sive tandem Sabinorum Camba, unde censet Festus derivari cubiculum, Maiores nostri appellarunt, & hodie num appellantur ab ecclesiasticæ historiæ Scriptoribus *Catacumbæ*. De hoc testantur acta S. Stephani Papæ, ex quibus colligitur, quod in latebris Martyrum frequenter celebrabantur missæ, & Concilia, ubi etiam celebrando caput ei abscisum fuit. Immo celebratio sacri habebatur etiam in Carceribus, in quibus Christi confessores includebantur; ut colligitur ex Epist. S. Cypriani ad Sacerdotes & Diaconos.

Templa Christianorum diruta sæviente persecutione, præsertim Diocletiani.

Templa denuo erigi cœperunt sub Constantino Magno.

Reddita tandem Ecclesiæ pace sub Constantino Magno, denuo erigi cœperunt, & consecrari Templa, & ædes ad Fidelium cœtus peragendos, Missasque celebrandas, quibus sacris ædibus veteres nomen apposuere Basilicarum & Dominicorum; quia in cultum supremi rerum omnium domini construebantur. Templum etiam vocavere Oratoria Martyriorum, quæ nomina suam etymologiam deduxerunt a loco, qui cernitur, ac contemplatur ex omni parte, in quo oratur, & habetur Sanctorum memoria; tametsi Basilicæ communiter dicantur quasi ob magnificam, regiamque structuram ampliores Ecclesiæ, ut Vaticana, Lateranensis, quæ & *Aurea* dicta est propter ornatum, sacrorumque donariorum valorem, & numerum, atque amplitudinem. *Oratorii* tamen titulus hodie ad privata, & angustiora sacella arctari solet. Item *memoria* hæ sacræ ædes vocatæ fuere; quia in memoriam Sanctorum Martyrum erigebantur. *Titulus*, quia Christiani solebant demonstrare aliquo signo, nimirum Crucis, hanc domum divino cultui esse mancipatam, quemadmodum locus Fisco addictus, aliquo titulo puta immagine Imperatoris, aut inscriptione denotabatur. *Templum*, licet hoc nomen potius Paganorum sacris, quam Christianorum ædibus iuxta Codicem Theodosianum convenire videatur. Numquam tamen dictæ fuere *Fanum*, vel *Delubrum*. Tandem communiter, ac frequentius *Ecclesia* vocantur, per quam vocem sumitur contentum pro re continente; Ecclesia enim idem est, ac Fidelium Congregatio, quæ apud Iudæos dicitur Sinagoga.

Ecclesiæ consecrantur ab Episcopo.

Hæc autem loca erecta in Dei cultum pro Sacrificiis, & fidelium Conventibus, merito ab Episcopis consecratione dedicantur. Nam si Templum Salomonis in lege veteri, quæ umbra erat, & figura novæ dedicationis, cœremonia Deo sacratum fuit, multo magis dedicandæ sunt Ecclesiæ nostræ, in quibus dignior ara statuitur (ait hic P. Berti) & immolatur Sacrificium longe veteribus præstantius. Et hic mos cœpit temporibus ipsis Apostolorum, cum S. Petrus Romæ in exquiliis sacraverit, ut habetur ex Historia Ecclesiast. & testantur vetera Micrologia; nec non ab eodem Apostolo consecratæ fuere in Ecclesiam ut iam diximus, Domus S. Praxedis, & S. Pudentianæ, & S. Urbanus domum S. Cœciliæ dedicavit. Post redditam vero Ecclesiæ pacem Eusebius l. 10. *Histor. Ecclesiast.* cap. 3. p. 370. commemorat Festivitates dedicationum per singulas urbes Oratoriorum recenter (idest post restitutam Ecclesiæ pacem) structorum, & l. 4. *de vita Constantini* cap. 43. narrat dedicationem Ecclesiæ Hierosolymitanæ, ad quam Augustissimus Imperator invitavit omnes Episcopos, qui ad Synodum Tyrii convenerant. Et alia habentur huiuscemodi de Ecclesiarum dedicatione vetera monumenta. In his igitur locis, nempe in Ecclesia, vel Oratorio dicatis a sæculo pacis Ecclesiæ non promiscue in omnibus, divina mysteria peragenda sunt, sicuti præcipitur tum a vetustissimis canonibus collectis *de consecratione* a Gratiano dist. 1. tum a Concil. Toletano 16. an. 698. c. 8. Romano an. 826. quibus accessere etiam Principum catholicorum Constitutiones Novella 57. Iustiniani, Capitularia Caroli M. an. 789. n. 901. aliorumque; nec non Canones proximis temporibus Concilii Tridentini, a quo hoc inviolabiliter servandum iubetur; itaut secluso privilegio, non licet sub mortali ob materiæ gravitatem celebrare, nisi in loco consecrato, vel auctoritate Episcopi benedicto, vel in Oratorio ad divinum cultum tantummodo dicato, ac per Episcopum designato. Ita Trident. sess. 22. & cap. 12. *de consecrat. dist.* 1. idque confert ad reverentiam tanto mysterio debitam, & ad Fidelium devotionem augendam.

Nec miretur aliquis, quod cum Deus ubique sit, ac proinde in terra universa in Spiritu & veritate coli possit Sacrificiis, & aliis Religionis, ac pietatis operibus; in solo nihilominus templo cum cœremoniarum pompa & apparatu, Sacrificium offerre, ac cultu publico ipsum adorare licitum sit, cum Templa sint ea loca, quæ specialiter divino cultui sunt dicata. Sic in veteri lege in uno solo templo Ierosolymitano Iudæi celebrare poterant Pascha, offerre Sacrificium, aliave, quæ ad publicum Religionis cultum pertinebant officia adimplere. Cum autem omnia veteris legis, sicuti ipsa lex, essent figura & umbræ legis gratiæ, non minori ratione conveniens erat, ut in hoc statu quoque legis novæ seu Evangelii, & gratiæ, quæ est figuratum, haberent fideles sua Templa, seu sacras ædes Deo dicatas; quibus cum speciali modo assistat Numinis supremi maiestas; *Domus mea* (ait Christus Dominus Matth. 21.) *Domus orationis vocabitur*, in his ipsi redderent Christiani suum cultum, & Sacerdotes divinum Sacrificium offerrent.

Fines re consecrantur, quibus Ec-

Quatuor ob fines templa eriguntur, ex quo varie etiam denominantur. Videlicicet 1. ad sacrificandum Deo, & hinc dicuntur *Templa*,

Ecclesiæ seu Templa construuntur.

pla 2. ad orandum; & hinc dicuntur *Oratoria* 3. ad reliquias Martyrum honorifice conservandas, & hinc etiam dicuntur *Basilicæ*, seu *memoriæ*, & *Martyria* 4. ad populum verbo Dei, & Sacramentis spiritualiter alendum, & hinc dicuntur *Ecclesiæ*. Ex his finibus nonnisi quartum agnoscunt Novatores. Putant enim nunc nullum dari Sacrificium, quod publice Deo offeratur. Anabatistæ vero, & Valdenses nequidem ad populum verbo Dei, & Sacramentis pascendum, templa erigenda esse impie autumant.

Templa non secus ac Altaria, & Sacrificia, cum sint protestativa supremi dominii, nonnisi Deo, qui est supremus Dominus duo priora erigi possunt, & dicari, & alterum offerri, sine gravissima Idololatriæ labe. Quocirca Templa, & Altaria, quæ vulgo excitata dicuntur sanctis, & Sacrificia ipsis oblata vere, & proprie priora dicata sunt, ac posteriora oblata semper & singulariter ipsi Deo; Sanctis vero tantummodo in eorum honorem.

In necessitate celebrari potest etiam in locis non consecratis.

Quamvis tamen divinum Sacrificium ordinarie loquendo celebrari nequeat nonnisi in Ecclesia, vel altero loco Deo dicato; potest tamen celebrari in casu necessitatis publicæ, puta dum Ecclesia est diruta vel deest, ne populus sacro careat, in Castris, in litore maris &c. cap. 30. *eodem*; immo nunc etiam in mari celebratur de licentia Papæ.

Missa licite celebrari nequit in Ecclesia violata.

Non potest Missa licite celebrari in Ecclesia violata, seu polluta; quia vetitum est ab Ecclesia. Violata autem censetur Ecclesia, quando eius sanctitas violatur, quod in quinque casibus contingit: videlicet primo per iniuriosam, & moraliter malam sanguinis effusionem. Dico *effusionem* idest copiosam: nam aliquæ guttulæ Ecclesiam non polluunt; & sufficit ad hoc, quod homo sit graviter vulneratus in Ecclesia, licet extra ipsam sanguinem fundat. Ita si e contra percussio fiat extra Ecclesiam, licet effusio fiat in Ecclesia, non erit violata 2. casus est homicidium voluntarium, & iniuriosum; nam si omnino casuale sit non polluitur. 3. est Adulterium, & voluntaria seminis effusio (involuntaria enim Ecclesiam non polluit) immo etiam copula coniugalis, quæ ibi fieri nequit. Hæc tamen debent esse nota & publica: quia per occulta non fit pollutio 4. per sepulturam Infidelis, vel Hæretici, vel cuiuscumque alterius nominatim excommunicati cap. *Consuluisti de consecrat. Dico nominatim denuntiati*; quia licet vetitum sit etiam sub pœna anathematis, ut in Concil. Turronensi an. 1583. sepelire in loco sacro Hæreticum, si ille tamen non sit nominatim denuntiatus, illius sepultura Ecclesia non polluitur. Non desunt qui prohibitionem hanc extendunt etiam ad Infantes non baptizatos, nisi tamen mortui sint in utero matris, & non extract. cum ipsa sepeliantur; quia tunc ab ipsa non distinguuntur. Ecclesia violata Cœmeterium quoque, si contiguum sit, violatum censetur; secus vero si fuerit distans, ut paries interpositus illud ab Ecclesia disiungat. Econtra vero violato Cœmeterio violata non censetur Ecclesia, quia quod minus est, ut cœmeterium respectu Ecclesiæ, non trahit ad se maiorem; cap. *unico de Consecrat. Eccle. in 6.* Quintus casus est, si Ecclesiæ parietes magna ex parte igne absumantur, aut aliter funditus destruatur, vel si omnino non sint destructi parietes, omnis crustatio, aut eius maior pars destruantur; in utroque enim horum casuum Ecclesia censetur violata; idcirco non licet in ea celebrare; quia consecratio consistit in exterioribus parietum crustis; cum in his fiant cruces & Chrismatis unctiones, nec eadem remanere censetur Ecclesia, si parietes maxima ex parte ruerent, ac destruerentur. Non ita tamen res esset, si his remanentibus, tecta, vel aliqua ligna comburantur, aut corruerent: cap. *ligna de consecrat.* Innocentius III. definivit, neque si maior pars parietum, aut crustarum subsisteret; quia tunc Ecclesia eadem subsistere censetur.

Hic tamen duo sunt observanda: primum, discrimen esse inter pollutionem Ecclesiæ, & execrationem: nam polluta ecclesia polluuntur etiam altaria in ipsa erecta, & fixa; sicut e contra non potest Altare pollui, nisi Ecclesia quoque polluatur. Si vero execretur, combustis scilicet, aut destructis parietibus, non exinde execrantur Altaria, quæ integra ac illæsa remanent: sic Altari per fractionem execrato non execratur Ecclesia. Alterum, quod vetitum est dirutam Ecclesiam, quæ consecrata fuerat, ad profanos usus convertere: quia est regula generalis, ad usus profanos convertendum non esse, quod semel fuerat consecratum. Cap. *ligna de Consecrat.* ubi sic habetur: *Ligna Ecclesiæ dedicatæ, vel igne esse comburenda, vel ad aliam Ecclesiam ad profectum Monasterii esse adhibenda.* Sed de his fusius ubi hæc materia ex professo expendetur.

§. IV.

De Forma antiquorum Templorum seu Ecclesiarum.

Incertum est, in quam figuram sacræ ædes prioribus sæculis desinerent. Nam scriptores sive Christiani, sive Gentiles illorum temporum, qui de Templis, de quibus hic agitur, locuti sunt, ut Lampridius in Alexandrum Imperatorem, Eusebius, nihil scriptis mandarunt, ex quo eorum figura colligi queat. Baronius ad annum Christi 57. ex eo quod in piorum Christianorum ædibus eadem peragenda essent officia, & misteria, eædemque exercendæ functiones, coniicit fuisse eiusdem formæ, ac ea quæ in ædificatis post pacem Ecclesiæ a M. Constantino constructa fuere. Situs Templorum omnium prioribus sæculis talis erat, ut ad orientem solem verterentur, ut habetur ex his, quæ nomine Clementis I. inscribuntur l. 2. cap. 61. Hoc tradit etiam Tertullianus lib. *adversus Valentinianos* cap. 2. Idemque probat mos veterum Christianorum, qui conversi ad orientem precabantur, ut tradit Tertullianus I. Apologetico cap. 16. Et Isidorus l. 15. originum cap. 14. ita scribit: *Antiqui quando templum construebant, Orientem spectabant Equinoctialem, ut qui deprecaretur, rectum respiceret orientem.*

Quatuor partibus constabant veteres Ecclesiæ. Veteres Ecclesiæ quatuor constabant partibus, Porticu nimirum, Navi, seu Narthecæ, Ambone, Sanctuario. Porticus tectus erat humilioris situs, ab Ecclesiæ tecto, quod sublimius erat, distinctus, non muris quidem, sed arcubus, aut columnis suffultus. Hinc patebat solaribus radiis, aerisque iniuriis erat pervius. In eo, stabant pœnitentes, quos flentes vocabant. Nonnulli censent, priorem partem Templorum merum fuisse atrium, spatium scilicet muris clausum, amplum, & quadratum, cuius medium apertum erat aeri. Verum præter tale atrium erat etiam Porticus templo adiacens; iis similis, quæ Romæ hodienum ante plerasque sacras Basilicas cernuntur. Navis seu Narthex illa pars est, quæ a Templi foribus expansa erat ad altiorem locum, quem veteres ambonem vocabant: in hanc vero partem a foribus transibant Pœnitentes qui *Audientes* tunc dicebantur. Post Audientes accurrebant *Prostrati*, ii nempe, quibus ad emundationem criminum in synaxibus manus imponebantur, quique ante offertorium edicente Diacono: *Sancta Sanctis*, cum energumenis, & Catechumenis e templi limine pellebantur. *Prostratos* proxime præcedebant *Consistentes*, seu Pœnitentes, qui donati absolutione, ad Sacrificium quidem, non vero ad participationem Eucharistiæ admittebantur. Tandem immediate sanctuarium versus post Consistentes suam stationem habebant Fideles seu *participantes*.

Ex monumentis Antiquorum habemus; viros a mulieribus, cum Sacri cœtus fierent, in Ecclesiæ Navi ab invicem separatos fuisse: aliquot nimirum cubitis a primis Ecclesiæ foribus ad Ambonem usque, tabulatus, seu murus assurgebat: Sic Philo Hebræus *de vita Contemplativa*, nec non Auctor Constitutionum, quæ adscribuntur Clementi Papæ I. l. 2. cap. 57. ubi hanc separationem describit: Ex utraque parte ianua occurrebat, cuius præfectura ex parte, mulierum ostiariæ Diaconissæ incumbebat; ex parte autem virorum ianuæ custodia erat penès Clericos ostiarios. Immo adeo mirabilis erat ordo, ut non solum pœnitentes a fidelibus essent distincti, sed virgines quoque ac viduæ a nuptis, Monachi a cæteris. Virgines nempe ex parte mulierum stationem occupabant sanctuario proximiorem, sicuti ex viris Monachi, cum nondum ipsis concessum fuisset indultum, ut in privatis oratoriis soli sacras synaxes agerent. Ut plurimum in Ambonibus erant portæ geminæ, ex quibus ad navim patebat aditus, respicientes sanctuarium, & dicebantur *portæ Sanctæ*: Horum custodia Subdiaconis credita erat: ut constat ex Concil. Laodiceno can. 22. in quo sic habetur; *Ministrum non oportet Oraria, nec Ostia delinquere* Sic ex P. Thomassino *in sua Disciplina*. Quarta demum Ecclesiæ pars dicebatur vel Sanctuarium, Tribunal, vel secretarium, vel sancta Sanctorum, vel Presbyterium cancellis divisum a reliqua Templi parte, ut habemus ex Concil. Chalcedonensi actió: 1. & ex Eusebio l. 10. *Histor. Ecclesiastic.* cap. 4 agente de Basilica, quam Paulinus Episcopus Tyri consecraverat.

Mulieres in Ecclesia antiquitus separatæ erant a viris.

In sanctuarii meditullio Altare primarium sub abside, seu fornice eminebat; in eo Sacerdos facie ad populum conversa Sacra peragebat. Eodem situ Altaria præcipua in quinque Basilicis Patriarchalibus etiam nunc videntur, nempe in Lateranensi; S. Petri in Vaticano, S. Pauli in via Ostiensi, S. Mariæ Maioris in exquiliis, & S. Laurentii in agro Vatano. Præter inter medium Altare duæ aliæ mensæ ad latera principalis collocatæ erant: in ea, quæ erat ad lævam, recon-

recondebantur vasa sacra cum suis velis, panis, & vinum pro consecratione, & communione fidelium destinata; in altera vero, quæ erat ad dexteram, Episcopi, aut Sacerdotis Sacrificaturi sacræ vestes reponebantur. Earum autem mensarum accessu Subdiaconos prohibitos fuisse probat Cabasutius ex can. 21. Concilii Laodiceni: sed canon ille, notat P. Iuveninus in suo comment. Histor. *de Sacram.* potius intelligendus est de Pastophoriis, ut vocat Clemens in suis Constitutionibus, seu ut aiunt Latini de Sacristiis in Sanctuarii frontibus positis; Prior quarum erat locus Sacrorum vasorum, & vestium, quæ ad Sacificium adhibebantur, in posteriore vero recondebantur Sacri libri. In interiori Sanctuarii circuitu erant subsellia Clericorum, & Presbyterorum, pro cuiusque gradu & dignitate. Episcopalis in medio seu intimo Sanctuario emyrido altior eminebat. Ex ea tamen Cathedra, quæ inserviebat pro celebrandis divinis officiis non habebat Episcopus sermonem ad populum, sed mobilem parabant excelsiorem gradum Altaris contra Ambonem, & Navim, idest coram populo. Hoc colligitur ex Gregorio Nazianzeno oratione 150. ubi ait, Sanctuarii Cancellos vim passos fuisse dum concionaretur.

§. V.

De Oratoriis privatis.

Certum est, ab ipsis Apostolorum temporibus, ut paulo ante dicebam, fuisse loca specialiter designata celebrandis Missarum solemniis, ut non obscure indicat Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. ubi describit ritum sumendæ Eucharistiæ, & conventum populi ad celebrandum tam Sanctum mysterium: *Convenientibus* (ait) *vobis in Ecclesiam iam audio scissuras esse inter vos*: & paucis interiectis. *Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Hic *Ecclesiam* accipi pro loco, ubi congregabantur fideles ad sacra mysteria celebranda, & hanc ibidem privatis domibus apponi, non obscure indicatur, & ita illum exponunt S. Basilius *in regulis brevioribus* interroga: 301. & S. Augustinus q. 57. in Leviticum & alii. Unde in eumdem locum conveniebant Fideles, ut in unam quasi Ecclesiam coadunati; & qui se ab hoc publico deputato conventu separabant, unitatem Ecclesiæ scindere censebantur. Hinc olim vetitum fuit, præcipue a Synodo Gangrensi can. 6. & a Synodo Laodicena can. 58. extra publicum conventum ad Missam convenire. Sic enim habetur in cit. Canone Laodiceno: *quod non oportet in domibus fieri oblationes ab Episcopo, vel Presbytero*. Et hoc statuit etiam Imperator Iustinianus seculo 6. in suis Constitutionibus Novellis, & signanter Novella 58.

Cum vero sensim labentibus sæculis continuo excresceret Sacerdotum numerus, ac Missæ multiplicarentur, ditiores cœperunt habere Capellanos domesticos, ut tamquam alteri famuli mercede conducti, pro eorum nutu, & commoditate in aliquo sacello suis domibus propinquo celebrarent, male ferentes incommoda interessendi tali data hora Missæ parochiali cum reliquo vulgo, ibique per longiorem temporis moram in Missarum solemnibus, in quibus concio etiam habebatur, permanere. Quantum frequentes fuerint ii Sacellani domestici, & quam indigne habiti a suis dominis sæculo 9. S. Agobardi Episcopi Lugdunensis testimonium evincit, qui in tractatu *de privilegio, & iure Sacerdotii* cap. 11. ait: *increbuit consuetudo impia, ut pene nullus inveniatur quantumlumcumque anhelans, & proficiens ad honorem, & gloriam temporalem, qui non domesticum habeat Sacerdotem, non ut ei obediat, sed a quo incessanter exigat licitam simul, & illicitam obedientiam, non solum in divinis officiis, sed etiam in humanis: ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensam ministrant, aut sacata vina misceant, aut canes ducant, aut Caballos, quibus fœminæ sedent regant, aut agellos provideant. Et quia tales, de quibus dicimus, bonos Sacerdotes in domibus suis habere non possunt (nam quis esset bonus Clericus, qui cum talibus hominibus dehonestare nomen, & vitam suam ferret) non curant omnisso, quales Clerici illi sint, quanta ignorantia cæci, quantis criminibus involuti. Ipsis sufficit, ut missam qualitercumque eis celebrent, cuius auditione putant adimplere onus divini mandati, sanctificandi dies festos. Unde derelinquunt frequenter publica officia, & prædicamenta*. Hic abusus (ait Van-Espen) sequentibus sæculis eo magis crevit ex honorario Missarum, quod invaluit, & ex multitudine Sacerdotum ex illo honorario sustentationem accipientium; Hinc Ecclesiarum Parochialium verbi Dei increvit neglectus, Sacrificii, & Sacerdotii contemptus, & vilipendium, ut ex hodierna experientia manifestissime constat.

Præter privata Oratoria inductus fuit etiam Cum privatis o-

iam

tatoriis inducta fuat quoque Altaria portatilia.

jam usus Altarium portatilium, quod privilegium frequentius impetrari cœpit ab Apostolica Sede sæculo 13. quod indultum factum fuit ab Honorio III. Fratribus Prædicatoribus, & minoribus, ut ubicumque cum Altari viatico celebrare possent. Huiuscemodi porro privilegio a Regularibus, & sæcularibus impetrato, vel apud S. Sedem, vel apud proprios Episcopos, Missa passim celebrabatur privatis in locis, & sæpius parum dignitati, & reverentiæ Sacrificio convenientibus. Huic tanto incommodo occurrere studuit Concilium Tridentinum, mandans Episcopis, ut ea omnia prohibeantur, idest, *ut non patiantur in privatis domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum cultum dicata Oratoria, ab eisdem Episcopis designanda & visitanda, Sanctum Sacrificium a Sacerdotibus quibuscumque celebrari .... Non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque*. Ex textu igitur Concil. Trident. clare evincitur privilegium indultum Prædicatoribus & Minoribus utendi Altari viatico, seu portatili, penitus sublatum esse, ut post Barbosa *de potest. Episcopi* p. 2. alleg. 23. aliosve docet Fagnanus ad cap. *in his* §. *de privilegiis*. Possunt tamen Regulares per privilegium non revocatum a Tridentino, ut notat P. Cuniliatus, celebrare in Oratoriis, aliisve locis honestis proprii Conventus; quandoquidem hæc loca non sint domus sæcularium, neque profana, de quibus loquitur laudatum Concilium in Decreto *de observandis, & vitandis in celebratione missarum*. Unde constat ex verbis Tridentini, mentem suam fuisse consulere reverentiæ Sacrificii, ut Ecclesiæ etiam disciplina exquirit, præcipiendo Episcopis, ut parce, nec nisi ex necessitate, gravibusque de caussis talem concessionem indulgeant, ut monet etiam D. Carolus in suo Concilio Mediolanensi; Ubi vult, dum ex nessitate, gravibusque de caussis hæc Oratoria conceduntur, ut Episcopi in his designandis, vel probandis, hæc servent; idest, non sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, vel familia versentur, sed commodo, & honesto loco, a cubiculis, tricliniis, & ab aula separato, & ad templi formam, & regulam propius accedant: nec ita angusta, ut qui Missam audierint, ad ostium vel fenestram stare cogantur, aut denique sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur. Ulterius, ne populus per hæc Oratoria a Parochialis Ecclesiæ frequentatione nimium distrahatur. Hinc de stylo Romanæ Curiæ, & etiam hodierno Episcoporum est, addere huic indulto, quod hæc concessio fiat sine præiudicio Parochialis, ut notat Barbosa *de offic. Episcopor.* p. 2. alleg. 23. & sic cavetur in formulario Episcopali. De stylo ordinario in concessione Oratoriorum excipi solent præcipuæ per annum Festivitates, ut nimirum non liceat in illis ibidem celebrare, itaut non satisfiat præcepto Missam ibi audiendo; & id conformiter ad vetus Decretum Concilii Agatensis apud Gratianum. Insuper tali indulto stylo hodierno additur, ut alii, præterquam servitio personæ, cuius intuitu Oratorium conceditur, necessarii, ibidem Missam audientes, non satisfaciant præcepto in die festo. Hactenus Van-Espen.

§. VI.

De Altaribus ad sacrificandum.

In quocumque loco celebretur, semper requiritur Altare lapideum ab Episcopo consecratum, quod proinde ad Sacrificandum ordinatur, & refertur. Quare cum Novatores reiiciant Sacrificium, Altaria quoque respuunt, & locum in quo suam celebrant cœnam, *mensam* appellant, contra Apostoli Doctrinam, qui Hebræorum 13. *Altare* vocat illud, in quo divinum offertur Sacrificium: *Habemus Altare* (ait Apost.) *de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt*. Et similia habet 1. Corinth. 10. Nullus fere est, ut notat Tourneleius, veterum Scriptorum, qui Altaris, quod est in Ecclesia, non meminerit.

Altare hoc nomen in primis sortitum est apud Antiquos ab altitudine secundum Lotter *de re beneficiaria* l. 1. q. 30. n. 4. Barbosa *de offici. & potest. Episco.* p. 2. alleg. 27. n. 20. & alios; in edificiis enim elevatis a terra sacra suis diis Gentiles faciebant; a Latinis vero dicitur a forma, & ritu, quasi alta res, alta ara; aut area, & describitur quod sit mensa, supra quam conficitur, & offertur Eucharistiæ sacrificium, & Sacramentum. Præ nomine vocata fuisse Altaria, ait Valafridus *de exord. Ecclesiæ*, *quia ibi incensæ victimæ arderent*, *vel ab orationibus seu deprecationibus*, *quas Græci aras vocant*; vel ut Blesensis, quia in ipsis adhierent victimæ quæ super ipsa cremabantur, ut ara dicatur Altare ab *arida*. Altare significat Christum: hinc in eminentiori parte Ecclesiæ erigitur, ut volunt cit. Valafri. Beda *lib. de tabernac.* Rupertus l. 5. *de divin. offic. cap.* 30. Quare antiqui-

Unde nomen Altaris.

tiquitus ad unitatem Christi significandam unum tantummodo in Ecclesiis Altare erigebatur, ut colligitur ex SS. Patribus, & præcipue Ignatio Martyre Epist. *ad Philadelph.* Feria 5. in cœna Domini denudantur Altaria, ad significandam Christi nuditatem in eius passione. In Ecclesia vero Ambrosiana expoliantur Fer. 6. in Parasc. post lectionem passionis Domini. Et olim, ut meminit ordo Romanus expoliabantur ad illa verba Passionis Domini: *Partiti sunt vestimenta mea;* & hoc fiebat a duobus diaconis, & super Altare ita nudum consumabatur Eucharistia delata e capsula, vulgo dicta *sepulcrum*, ubi die praecedenti fuerat reposita. Insuper mos est in Basilica Vaticana, & apud PP. Dominicanos, ut ead. Fer. 5. laventur Altaria cum erba hysopi; & apud Græcos hic ritus fit per Metropolitas prius aqua benedicta, & postea rosacea, ut habent eorum Euchologia. Haec cæremonia significat unctionem Magdalenæ factam Christo biduo quam pateretur. Vinum vero, & aqua, quo lavantur apud Latinos, significat sanguinem, & aquam, quæ exierunt e latere Christi. Primi qui, post Noe, a quo erectum fuit Altare vero Deo, excogitaverint Altaria, fuere Ægyptii, ut *Gemm.* l. 1. *de ritu Missæ cap.* 122.

De Altaribus veteris legis. In lege veteri Altaria alia fuere *terrea*, ut legimus in exodo alia *lapidea*, ut commemorant cum exodo alia Scripturæ loca: aliud *Æneum* 2. Paralipom. 4. hoc cremandæ hostiis deserviebat; Unde ædificatum de lignis fetim tegebatur tabulis æneis, ne a flama læderetur; aliud *Aureum* Exodi 30. & hoc inserviebat pro adolendo thymiamate, sive pro holocaustis ignem alebat. In lege vero nova aliquando pro temporum conditione lignea fuere & mobilia; aliquando lapidea, & stabilia.

Altaria legis novæ. Prioribus Ecclesiæ sæculis furente Gentilium Principum persecutione contra Christianos, cum fideles non haberent fixum locum pro eorum Conventibus ad celebrationem mysteriorum, sed quærere deberent loca secretiora, ut se subtraherent Tyrannorum furori (unde aliquando celebrabant sacrificium, aliaque divina officia vel in cænaculis privatarum domorum, vel in speluncis, vel in cæmeteriis, ut antea iam diximus; unde hinc, & inde transferenda erant altaria quatenus opus erat) altaria erant lignea; & Romæ in S. Praxede adhuc ligneum Altare servatur, in quo dicitur S. Petrum celebrasse. Sic ob talem reverentiam alia etiam Altaria lignea aliquo in loco servata fuere, & adhuc servantur, quamvis, cum in cæmeteriis Martyrum, seu in Criptis ad sacra convenicbant, super martyrum sepulcra sacrificium celebrarent. In his autem locis, quæ nunc dicuntur Catacumbæ, uti loca non facile obvia infidelibus, a quibus profanari possent, erexerunt Altaria etiam lapidea, & unum adhuc videtur vetustissimum in catacumbis, & aliud in Titulo Equitii, in quo S. Sylvester rem sacram faciebat.

Reddita tamen Ecclesiæ pace, universim erigi cœperunt Altaria, quidquid sit de decreto, quod attribuitur S. Sylvestro, vetante Altaria lignea, & præcipiente lapidea, quod decretum non invenitur: pro certo habetur hunc S. Pontificem unum Altare in Basilica vaticana lapideum consecrasse. Et licet etiam multo post S. Silvestrum plurima doceant Ecclesiarum monumenta, quod perduraverit praxis construendi Altaria lignea, nihilominus generaliter erant in usu Altaria lapidea, ut constat ex oratione S. Gregorii Nisseni in *baptismo* Christi, & ex aliis monumentis l. 1. *rerum Liturgicarum* cap. 20. Cardin. Bona; atque iam ab anno 517. a Concilio Epaonensi statutum fuit, ut Altaria tantum lapidea chrismatis unctione sacrarentur. Altaria lapidea ut plurimum subter erant vacua, aut una tantum erat petra lata, & longa, posita supra unam, aut plures columnas. Præter hanc latam mensam utebantur petra sacra, quam vocabant *tabulam Altaris*, aut *viaticum*, solummodo tamen inter Latinos; quia orientales loco petræ utebantur quibusdam panis itidem consecratis, quos vocant *Antimentias*; & super hasce tobaleas, quarum usus est vetustissimus, testatur optatus Milevitanus citatus a Card. Bona quod celebrant divinum mysterium. Altare etiam lapideum duplex erat; unum fixum, seu stabile & immobile, ut sunt Altaria, quæ communiter reperiuntur in Ecclesiis; Alterum portatile, seu mobile, quod pro commoditate, aut necessitate Sacerdotis seu aliorum, de loco in locum transferri potest, & ex hoc cap. ultimo *de privilegiis* dicitur Altare viaticum pro viatorum commoditate seu itinerantium. Utrumque autem Altare debet esse lapideum cap. *Altaria de consecrat.* dist. 1. ex Concilio Agathen. cap. 6. Ara, autem lapidea debet habere tantam saltem latitudinem, ut in ea commode stare possit pes calicis, & hostia consecrata, ut communiter DD. Altare portatili hodie non amplius uti possunt Regulares quicumque, quantumcumque olim privilegiati; immo neque Episcopi maioresque Prælati, etiam essent Cardinales ex novissimo Decreto Clementis XI. 15. Decembris 1703. in quo expresse derogat

Altare duplex, fixum, & portatile.

omni-

omnibus, privilegiis etiam clausis in corpore iuris.

Altare debet esse consecratum S. Chrismate ab Episcopo.

Altare debet esse consecratum sacro Chrismate ab Episcopo cap. *Altaria de Consecrat.* dist. 1. & in 3. Decretalium. Attamen cum hæc dispositio circa ministrum consecrationis Altaris sit iuris Ecclesiastici, summus Pontifex ex plenitudine potestatis suæ concedere potest Abbati, & etiam simplici Sacerdoti facultatem consecrandi Altaria. Quod Altare consecratum esse debeat ratio ipsa suadet, ait P. Berti, quia non solum oportet ut sacer sit locus sacrificii remotus, qualis est Ecclesia, sed etiam proximus, in quo peragitur ipsummet Sacrificium.

Quomodo Altare consecrationem amittat.

Altare sive fixum sive mobile execrari potest, idest consecrationem amittere, ac non amplius aptum esse ad Sacrificium. Execratur autem fixum si motum fuerit a loco suo sine basi cap. *quod in dubiis de consecrat.* Mobile vero, seu portatile, quod vulgo dicitur *petra sacra* consecrationem non amittit, etiamsi a ligno in quo inclusum est separetur, nisi forte in ligno locus reliquiarum inclusus sit. Nam in hoc casu secundum plures Theologos consecrationem amittit. Verum reliquiæ includi solent in ipso lapide. Item utrumque Altare, sive fixum, sive portatile, consecrationem amittit per enormem, seu notabilem effractionem, ut habetur in cit. cap. *Quod in dubiis*. Fractio autem censetur notabilis, si in nulla parte confractus lapis continere valeat repositum Calicem, & simul hostiam. Utrum autem ablato cornu, in quo signum Crucis unctione imprimi solet, altare execratum censeatur, affirmant alii probabilius, negant alii, unde standum est Episcopi iudicio. Manet certe execratum, tametsi partes, quæ separatæ non sufficiant ad continendum calicem, & hostiam, calce aut alio modo coadunentur.

In Altari, in quo celebravit Episcopus nemini licet eodem die celebrare.

Advertendum. 1. hic occurrit, vetitum esse, cap. ulti. *dist. 2. de consecratione* in Altare, in quo Episcopus celebravit, eodem die ob Episcopi reverentiam quis celebrare præsumet, nisi Episcopus licentiam ei concedat, vel necessitatis casus urgeat. Iuveni: in opere alias cit. P. Berti, aliive, & præcipue S. Rituum scriptores, ut Gavantus &c. Immo in Altari maiori quatuor Basilicarum Patriarchalium Romæ nemini licet celebrare, ne quidem Cardinalibus sine Papæ dispensatione, quam petere solent, quoties hoc contingat.

Est ritus antiquissimus non celebrandi Missam in Altari in quo servatur SS. Sacramentum

Advertendum 2. Iuxta cæremoniale Episcopor. l. 2. cap. 12. morem esse antiquissimum non celebrandi in Altari ubi asservatur SS. Sacramentum; idcirco tenendum esse in Altari altero a maiori, uti fit in Collegiatis præcipuis, & in Cathedralibus; qui ordo multo magis servandus est, quando in Altari expositum est; unde reprobantur ii, qui in eodem Altari celebrant; ubi etiam dicunt rerum harum scriptores, multo peius & indecens videri, tunc in eo Altari populum communicare.

Advertendum 3. quoad Altare portatile, seu petram sacram, ita esse collocandam (ut iam semper in Altaribus, de quibus non constat esse consecrata, adhibetur) iuxta monitum D. Caroli supra tabulam non consecratam, ut tantisper ipsi emineat, quo facilius celebrans cavere possit, ne calix sive hostia reponatur extra locum consecratum.

De reliquiis Sanctorum reponendis in Altari in eius consecratione.

Num vero ad Altaris consecrationem necesse sit, quod in eo Sanctorum Reliquiæ recludantur, res est potius incerta. Multi Theologi contendunt, Altare consecrari non posse sine Reliquiis; consecratumque, si ex eo illæ tollantur, vel fracto sigillo loci ubi reconduntur, execrari, probare conantur ex cap. *adhæc de consecratione* in quo sic habetur. *Si Altare motum fuerit, aut lapis ille, qui sigillum continet confractus, aut etiam diminuitur, debet denuo consecrari*; tum ex can. 7. Concil. Nicæni II. ubi prohibetur, ne templa sine sacris Reliquiis consecrentur; tum ex praxi Ecclesiæ, quæ orare ita solet in Introitu Missæ; *Oramus te Domine per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt*. Alii vero, ut Suarez, Sotus cum aliquibus aliis, nolunt essentiale esse consecrationi Altaris, quod reliquiæ in ipso includantur; idcirco censent Altare consecrationem non amittere, si ab eodem Reliquiæ extrahantur, cum non pauca sine iisdem reliquiis inveniantur consecrata; ac ideo monent Rubricarum expositores, dictam orationem in tali casu omittendam esse quod signum esse dicunt, necessarium, idest essentiale non esse ad Altaris consecrationem reliquias sanctorum in ipso reponi, ac adductos canones non vigere. Verum non ita facile recedendum videtur a communi Ecclesiarum praxi, firmata a communiori Theologorum sententia, nempe Altare sine Reliquiis non esse consecratum. Solliciti igitur esse debent Parochi, dum possessionem Ecclesiæ suscipiunt, & diligenter explorare, num Altaria integra sint, cum experientia iam constet, non paucos Sacerdotes in hac parte ita negligenter se gerere, ut celebrare soleant etiam in Altaribus quæ sunt confracta.

Anti-

Antiquitus signum erat adorationis sacro Altari, ob sacras reliquias in ipsis repositas, Altare circuire, ut habetur in vita S. Fulgentii, & in act. S. Othon. Hinc Altaria remota erant a muro ut videtur hodienum in omnibus antiquis Ecclesiis, & talem morem servant Græci antiquorum Rituum tenacissimi, qui magnam habent reverentiam erga Altare; ita ut licitum non sit Laicis ad ipsum accedere. Hinc iure merito Balsamon arguit Latinos, apud quos Laicis non solum, sed etiam feminis conceditur ad illud accedere. Quantum plus vero obstupuisset, si videre ei contigisset petulantiam mulierum nostrorum temporum, quæ non verentur sedere, blaterare prope Sacerdotem sacra facientem, ubi contremiscunt Cœlestes spiritus.

Ritus valde elegans apud antiquos in nocte Nativitatis Domini servabatur. Altare cooperiebant tribus velis, uno nigro significante tempus ante legem, & tollebatur ad primum Nocturnum, altero albo signante tempus legis, & removebatur ad finem secundi Nocturni, altero rubro figura legis novæ seu gratiæ, & levabatur post tertium Nocturnum: Ioan. Beleth in rat. *de divin offic.* cap. 69. Ita fiebat etiam in Paschate; & quia tunc unum tantum est officii Nocturnum, remotio velorum fiebat ad finem singulæ lectionis. In Hispania tempore Quadragesimæ ducitur velum ante Altare maius, dum diebus ferialibus recitantur horæ canonicæ, & canitur Missa, quod tamen retrahitur ad elevationem Hostiæ, & Calicis, & dum canitur Evangelium, & dicitur ultima oratio super populum; prorsusque tollitur Fer. 4. maioris hebdomadæ, dum cantantur in Passione illa verba: *velum templi scissum est.*

In Ecclesiasticis Constitutionibus non est præfixus numerus Altarium.

In Ecclesiasticis Constitutionibus præfixus non est numerus Altarium, quidquid dicat Molinæus l. 2. *controv.* cap. 17. contendens unum tantum Altare extare debere in singulis Ecclesiis cum ex Apostolica Traditione, tum ex SS. Patribus, præcipue Hieronymo in cap. 62. Oseæ vers. 13. Etenim nunc quando in statu feliciori est Ecclesia ac amplior Sacerdotum copia, extare debet Altarium multitudo. Et cum hoc spectet ad disciplinam, secundum temporum locorumque conditionem variari potest. Et revera S. Gregorius M. l. 5. Epist. 43. ad Palladium 13. Altaria eiusdem Ecclesiæ suo tempore commemorat. S. vero Hieronymus cit. loco nomine *Altaris* intelligit fidem, & Christianam communionem, quæ phrasis usitata habetur etiam in SS. Cypriano, & Augustino.

De ornamentis, quæ requiruntur in Altari.

Altari constructo & consecrato ut in ipso rite celebrari queat, quædam ex Ecclesiæ præscripto requiruntur ornamenta; scilicet Crux exculpta, in qua imago Christi pendeat, pallæ, & toballeæ, lumen, pulvinar. Crux requiritur cum Christi imagine ante oculos posita, ut facilius in nobis Christi, eiusque passionis memoria excitetur, ac adoretur signum redemptionis nostræ. Sic tradit Amalarius lib. 1. *de Ecclesiast. offic.* cap. 14. aliique omnes, qui de sacris mysteriis pertractant. Crux in Altari ponenda est, etiamsi in eo expositum esset SS. Sacramentum, ut decrevit S. R. C. die 14. Maii 1707. e contra necesse non est ut ponatur alia Crux (quidquid in contrarium scripserint alii cæremoniarum præceptores) quando adest in Altari magna statua Crucifixi, ut declaravit S. R. C. 16. Iunii an. 1663. Sic Habertus & P. Berti. Omitteretur tamen Crux sine gravi peccato, immo sine ullo, quando commode haberi non posset. Requiritur ut mensa Altaris habeat super se tres mappas extensas; & una saltem debet esse auctoritate Episcopi benedicta, altera potest duplicari, ac pro duabus reputari: & hæ tres toballeæ poni solent super Altaris mensam ex vetustissimo ritu, ut ex Optato Millevitano l. 6. num. 2. & infertur ex cap. *si per negligent. de consecrat.* Concors est Theologorum sententia, quod graviter peccaret Sacerdos, qui sine mappa, seu toballea celebrasset; nonnulli tamen excusant a mortali, si sine mappa benedicta celebraret, nec aliam habere posset. Lumen pariter requiritur, cum hoc præcipiatur cap. ultimo *de celebr. Missarum*; & secundum communem Theologorum hoc præceptum obligat sub mortali, & Rubricæ Missalis duas requirunt candelas; verum in necessitate una sufficit. Candelæ debent esse ex cera, non ex sebo, aut alia viliori materia. Neque pro candelis licet adhibere lucernas ex oleo. Meminit Gavantus cuiusdam decreti S. R. C., quo statuitur, ut in Missis privatis etiam Vicariorum Generalium, plusquam duo cerei ardeant, ut consulatur modestiæ celebrantis. Monet quoque Concil. Trident. ne certus numerus candelarum ex superstitioso cultu adhibeatur. Pulvinar tandem, seu Lectorinum requiritur ad deponendum Missale. Habertus.

§. VII.

§. VII.

De Missæ Cæremoniis.

Novatores etiam in sacris Missæ cæremoniis, quibus Ecclesia Catholica utitur in hac divina actione, invenerunt quod calumniarentur, unde alte has exprobant, ut hominum supervacaneum, ac superstitiosum inventum, eo quod nullum de his habeatur in Scripturis fundamentum. Hæc tamen illorum calumnia soluta manet ex iis, quæ iam dicta sunt de sacra cæremoniarum natura, rectitudine, utilitate, effectu in conficiendis Sacramentis, cum de his generatim ageremus. Nihilominus, prout hic quoque reccurrit occasio, eorum errores diluentur.

Ex Novatoribus alii, ut Calvinus, cæremonias omnes Missæ reiiciunt l. 4. instit. cap. 17. §. 43. Agnoscit quidem Calvinus hasce cæremonias antiquissimas, & non longe ab Apostolorum ætate cœpisse; verum eas *rubiginem cœnæ Domini* audacter appellat, aitque natas esse ex procacitate humanæ confidentiæ, quæ se continere nequit, quin in Dei mysteriis ludat, & lasciviet. Lutherani, qui Christum in Eucharistia realiter præsentem agnoscunt, non ita videntur abhorrere a cæremoniis, quarum aliquas retinent, aliquas reiiciunt, inculpantque. Kemnitius pariter alias agnoscit ex Scriptura præcipi, & has vocat substantiales, ut accipere panem, benedicere, manducare; alias licet non præceptas in Scriptura, nec necessarias, bonas tamen, & pias esse dicit, si ad ædificationem exerceantur, ut psalmi, lectiones, preces, fidei confessio per symboli recitationem; alias vero damnat vel ut superstitiosas, ut invocare Sanctos, offerre pro defunctis; alias ut indifferentes sicuti vestes, vasa, ornamenta, & cætera quæ verbo Dei non repugnant. Quæ sunt primi generis docet esse omnino servandas; tertii ordinis prorsus abrogandas; secundi & quarti retinendas, sed cum libertate, & ut minime necessarias. Verum quantum aberret a vero Kemnitius, patet ex doctrina Concilii Tridentini sess. 22. cap. 5. ubi habetur, cæremonias, quibus utitur Ecclesia, *ex Apostolica doctrina, & Traditione descendere*; nec aliam spiritualem virtutem in his agnoscunt Fideles, quam quæ ex consecratione, & precibus Ecclesiæ a Deo impetratur; & id factum est, *ut mentes fidelium*, ait cit. loco Tridentinum *per hæc visibilia Religionis, ac pietatis signa* (*tamquam quædam adiumenta*) *ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitentur;* & ad hunc solum finem his utitur Ecclesia, nec alias ut in his reponat Dei cultum; ideoque nihil in his est superstitiosi, ut impie calumniantur. Et licet Concil. Trident. sess. 7. can. 13. vetet, ne quis minister pro libitu suo ritus illos omittat, aut ne per quemcumque Ecclesiæ Pastorem immutentur, non adimit tamen Ecclesiæ potestatem, ritus aliquos, si expedire iudicaverit, immutandi, neque omnis negligentia est apud Ecclesiam mortale, sed contemptus, aut notabilis negligentia in rebus gravioribus; excusat enim etiam in his a mortali levitas materiæ.

Divisio Cæremoniarum.

In duas Classes generatim distinguuntur sacræ ceremoniæ Sacrificii Missæ, in illas nempe quæ præcedunt, & in illas, quæ comitantur Missæ Sacrificium. Quæ Missam præcedunt, quædam sumuntur a persona, ut vestes sacræ; aliæ a loco, ut templa, altaria, de quibus iam egimus; sacra vasa, calix, patena, & istæ consistunt in rebus; aliæ consistunt in actione, & adhibentur inter sacrificandum; & ex Bellarmino ad quinque capita reducuntur; aliæ enim referuntur ad Deum, ut elevatio manuum, oculorum, adoratio per inclinationes totius corporis, aut per genuumflexionem; aliæ ad Sacrificium, ut elevatio, ostensio, fractio, commixtio; aliæ ad ministrum celebrantem, ut tunsio pectoris, lotio manuum; aliæ ad populum, ut salutatio, dimissio; aliæ tandem ad ea quæ in Missa leguntur, ut Gloria in excelsis quæ dicitur Angelorum Hymnus, Symbolus seu professio fidei, Epistola, Evangelium, Præfatio &c. Præter illas autem nonnullæ sunt aliis rebus communes, ut signum Crucis, aspersio aquæ, thurificatio, osculum &c.

§. VIII.

De cæremoniis quæ Missam præcedunt.

De vestibus quibus usi sint in Missæ celebratione Apostoli & primævi Pastores.

Dum Christus Dominus in ultima cœna S. Eucharistiam instituit non alia planè usus est veste, nisi ea ordinaria, qua erat indutus, nempe communi, & vulgari; & secundum Tourneleium cum aliis, primi quoque Ecclesiæ Pastores quando furente persecutione metu latentes in Cryptis, ac locis subterraneis ibi sacra faciebant, non aliis tunc usi sunt vestibus, quam iis, quibus cæteri pro usu induebatur. Cardinalis tamen Bona in suo opere *de rebus Liturgicis* habet pro valde verisimile, quod licet Apostoli uteretur in celebratione vestibus iis-

iisdem quoad formam, quæ erant in communi usu; non tamen iisdem uterentur, quos ordinarie extra sacra Mysteria deferebant, sed aliis distinctis ob reverentiam tanti mysterii. Non est credibile, quod cedere voluerint in decentia ministerio Nationis Hebreæ, a qua proficiebant, quæ sicuti nemo ignorat, utebatur in sacris functionibus vestibus ab ordinariis diversis. Huc, inquit cit. Cardinal: Bona, pertinet penula a Paulo relicta Troade, huc lamina, seu Mitra Episcopalis, quam gestasse Ioannem Evangelistam Polycrates Ephesi Episcopus auctor est apud Eusebium l. 3. *Hist.* cap. 31. Hinc infulæ, quarum meminit Tertullianus l. *de Monogamia* cap. 12. Et equidem apud omnes gentes semper fuit in usu ut splendida veste sua Sacrificia peragerent.

Certum est quarto sæculo extitisse vestes pro Sacrificio.

Quidquid tamen sit de Apostolorum ætate, & de tempore persecutionum, quorum nulla certa habentur monumenta est tamen certo certius, quarto sæculo Sacerdotes ubique Gentium aliis a communibus usos fuisse vestibus dum Sacrificium incruentum offerrent: *vestibus lineis* (ait S. P. Hieronymus in cap. 44. Ezechielis) *utuntur Ægyptii Sacerdotes non solum intrinsecus, sed etiam extrinsecus*. Sed non solum Ægypto asserit S. Pater fuisse hoc peculiare: *Porro Religio divina alium habitum habet in ministerio, alterum in usu, vitaque communi*. Et Chrysostomus describit initio Liturgiæ orationes a Græcis Sacerdotibus recitandas dum induunt sacras vestes.

Indumenta Sacrificii recensentur.

Indumenta quibus tum Episcopi, tum Sacerdotes Latini utuntur cum ad celebrandum accedunt, sunt *Amictus*, *Alba*, *Cingulum*, *Manipulus*, *Stola*, olim *orarium Planeta* seu *Capsula*, quarum significationes morales indicant preces, quæ in singulis induendis recitandæ ordinantur. Qui sæculo 8. & 9. scripsere de divinis officiis, sigillatim hasce vestes recensent, & præcipue Amalarius l. 2. de *Ecclesiast. offic.* Alcuinus *de vestibus sacris*, Rabanus. Amictus est veluti Galea spiritualis, ut significet spem, & firmam Sacerdotis in Deum fiduciam. Amictus sæculo 12. Sacerdotes collum obducebant, quod tunc temporis nudum gestabant, caputque tegebant, dimittebantque in os capsulæ, ut nunc in usu est apud Monachos, aliosve Regulares: Id tamen non apud omnes erat receptum. Illicitum esset celebrare capite tecto amictu; quia, ut nititur demonstrare Ioannes de Tour, ex præcepto Apostolico nusquam licuit in Ecclesia orare capite cooperto; ac ideo multo minus celebrare: morem tamen dicunt esse Parisiis, sicuti in Polonia, hiberno tempore rigente frigore sacrum fieri capite amictu tecto. Nemini tamen ex S. R. C. 3. Augusti 1632. licet celebrare cum ficta cæsarie vulgo *parucca*.

Quid significet Amictus.

Quid significet Alba.

Alba, quam Sacerdos induit, est alterum vestimentum, quod ad celebrandum præscribitur, ut notat Rabanus Maurus l. 1. cap. 16. ac S. Gregorius Nazianzenus orat. 3. quam habuit post suum e fuga reditum. Alba vocatur a Scriptoribus Ecclesiasticis etiam camisia, vestis talaris linea, Dalmatica: huiusce mentionem fecere Concil. Carthagin. celebratum an. 398. cap. 41. S. P. Hieronym. adversus Pelagianos, Gregorius, & alii: hac veste designatur perfecta munditiies, seu vitæ innocentia, ornamenta virtutum, bonorum operum perseverantia.

Quid cingulum figuret.

Cingulum, quod & baltheum, ac zonam appellant, indicium est castitatis ut docet Innoc. III. l. 1. de *Myster. Miss.* cap. 15. Rabanus l. 1. *institut. Cler.* cap. 13. Cingulo Alba constringenda renibus coaptatur. Congruentius est uti cingulo lineo, quam serico, ut S. R. C. 22. Iannuar. 1701. & hoc indicat oratio, quam ex praxi Ecclesiæ recitat Sacerdos, dum cingulo se adstringit.

Quid significet Manipulus.

Manipulus in sua prima origine mappula dicebatur, seu sudarium, quo sudor frontis, oculorum lacrimæ, narium sordes tergebantur, & mystica significatione denotat pœnitentiam, & secundum D. Bonaventuram, patientiam, atque humilitatem, quibus tamquam clypeo munimur ad spirituale certamen, & ideo ponitur in sinistra, quæ significat vitam præsentem transitoriam.

Quid Stola seu orarium significet.

Stola, seu orarium, quod iam idem est, apud Latinos erat linteolum quoddam circa collum appositum, ex utraque parte defluens, quo narium pituita excipi solebat: orarium autem derivatur, vel ab ore, cui mundando tamquam sudarium inserviebat, vel ab oratore. Orarium (ait Alcuinus l. *de divinis officiis*) idest stola dicitur eo, quod Oratoribus, idest Prædicatoribus concedatur, vel ab ora seu vestis extremitate, cum vestis scilicet in medio esset aperta extremitates orarium, seu Stola dicebantur. Stola vero aliquando sumitur etiam pro veste oblonga seu talari, sine qua Clerici procedere non debet. Cap. *Nullam*. Hic autem accipitur pro veste, seu ornamento sacro, in quod conversum est orarium, quod prius adhibebatur, & contrahitur ad modum institæ seu fasciæ. Stola est vestimentum proprium Sacerdotum tantummodo, & Diaconorum, & nunc hoc ornamentum factum

ctum est tantæ dignitatis, ut signum sit ecclesiasticæ iurisdictionis, & honoris, quo premuntur humeri Pastorum Ecclesiarum: S. enim Antoninus, & Iurisconsulti dicunt, stolam deferri in signum iurisdictionis, ideoque Summum Pontificem Universalis Ecclesiæ Pastorem semper procedere stola ornatum. Stephanus vero Eduensis, Durandus, aliique plures ab eo laudati l. 2. *de Ritib. Eccle. Cathol.* cap. 9. docent, stola collo superposita demonstrari ministerium prædicationis. Stola symbolum est innocentiæ, seu iustitiæ & immortalitatis, quam amisimus in Adæ prævaricatione, per iugum Christi reparandæ. Graviter reprehendit quidam scriptor nostrorum temporum Sacerdotes illos, qui contra rubricarum præscriptum, proiiciunt stolam super humeros longe a collo, circa quod collocanda est, utpote quæ significet funem, quo Christus in sua passione ligatus fuit, dum ad Sacrificium Crucis ducebatur. Et ita deferendam iussit olim Concilium Bracarense, ut monet Innoc. III. sub pœna anathematis, ac proinde sub gravi, l. 1. *de myster. Missæ* cap. 45. Ex decreto Concil. Bracarensis in canonem relatum cap. 9. dist. 21. Sacerdos sub pœna anathematis, dum accedit ad S. Communionem fer. 5. in cœna Domini, vel quando ei defertur in infirmitate, habere stolam ad collum appensam. Prædicatores Romæ stola non utuntur in reverentiam Summi Pontificis, qui semper eam defert.

Quid significet Capsula. Sextum, & postremum Sacerdotis indumentum ad divinum Sacrificium celebrandum est capsula, quæ dicitur græce Planeta. Capsula (ait Alcuinus *de divinis officiis* cap. *quid significent vestimenta*) quæ super omnia indumenta ponitur, significat charitatem, quæ virtutes alias excellit. *Capsula ideo dicta* ait Isidorus l. 19. *cap. 24. vestis cucullata quasi minor casa, eo quod totum hominem tegat; unde cuculla quasi minor cella* Quando vero Scriptores dixere casulam derivari a casa; quia ut casa totum hominem tegit, locuti sunt secundum veterem casularum formam, quæ totum revera Sacerdotem a collo ad pedes ambibant, atque adeo brachia ipsa & manus tegebant; unde quando accedebant ad sacra facienda, sive ad alios usus, necesse habebant casulam ad utrumque latus erigere, aut fibula cohibere debebant, ut observat etiam Rupert. l. 1. *de div. offic.* cap. 22. Quapropter quando Sacerdos, vel incensum adhibebat, vel hostiam sursum levabat, ministri casulam sublevabant, cuius quidem ministerii adhuc vestigium remanet; ut honoris caussa, ac reverentia, ubi hostia consecrata a Sacerdote elevatur, minister celebrantis casulam complicet, aut extollat; ita quod olim factum fuit ex necessitate, nunc pura est cæremonia. Quidquid vero sit circa id quod narrat Pater Tomassini in sua Hist. Eccle. Discipl. Casulam Dalmaticam in usu fuisse antiquitus etiam apud Laicos, utpote vestis ordinata ad declinanda phariæ incommoda; certum tamen est, inter sacras vestes, & Sacerdotis ornamenta numeratam fuisse, ut habetur ex Concil. Toletano IV. an. 633. Casula, ut antea diximus cum Rabano, symbolum est charitatis, & Stephanus Eduensis l. *de Sacram. Altar.* cap. 10. ait: *Casula undique integra unitatem fidei designat; charitatem designant verba Episcopi in ordinatione Sacerdotis; Accipe* (inquit) *vestem sacerdotalem, per quam Charitas intelligitur*, & idem significant verba Sacerdotis ipsam casulam induentis; *Domine qui dixisti* &c. Alii vero volunt significare quoque vestem Christi inconsutilem.

Casulam, quæ ut diximus, olim super brachia complicabatur, Latini ut facilius sacris operarentur cœperunt paulatim ad latera scindere, & decurtare, ut advertit Card. Bona l. 1. *cap.* 4. *Rerum Liturgicar.* sed tantum sciderunt & decurtarunt Casulam, ut non solum nihil fere nunc antiquam suam formam repræsentet, sed redacta est quædam vestiola vel parvulum scapulare.

§. IX.

De vestibus Diaconorum stola scilicet, & Dalmatica.

Quia ad Missæ celebrationem, præcipue solemnis, & publicæ sint ministri ad hoc ordinati & statuti, hinc de horum quoque vestibus agendum hic censui, dum in Altaris ministerio celebranti inservire debent. **De indumentis Diaconi.**

Diaconus præter amictum, albam, cingulum, manipulum utitur etiam stola, seu orario, & Dalmatica. Stola seu orarium, iam antea descripsimus quid olim fuerit, & nunc sit; quidve significet: hinc solum de ista remanet hic notandum, quod ut Diaconus a Sacerdote distingueretur usus invaluit, ut eam non gestaret circa collum sicuti Sacerdotes, sed in sinistro humero poneret, & lævum circa femur eam in modum crucis accommodando cingulo firmaret; quamvis in nonnullis locis, præsertim in Gallia, mos inolevit, ut circa collum illam diaconi sibi aptarent, ut observat eruditus P. Le-Brun, utraque extremitate, sicuti Episcopi

&

& Sacerdotes quando sine Alba ea utuntur hinc, & inde defluente. Varius itaque fuit Ecclesiarum usus circa modum, quo stolam Diaconi deferrent; nam olim aliquando supra tunicam, aliquando subtus collocabatur. Concil. Bracaren. II. an. 583. cap. 9. vult, ut supra, non infra tunicam eam ponant, quia sic latet, nec ullum apparet discrimen inter Diaconum, & Subdiaconum. Verum cum stola supra tunicam hinc, & inde moveretur, ac instabilis foret, invaluit praxis, ut infra poneretur, utraque parte simul alligata, ne foret amplius incommodo ad agendum seu ministrandum.

Præter stolam utitur Diaconus etiam Dalmatica, ut ex Isidoro l. 19. *orig.* cap. 22. qui dicit ita appellari, quia in Dalmatia primum reperta sit; dalmaticam factam esse in modum crucis docet antiqua Missa, quam vulgavit Mattheus Illiricus, Robertus de Flamesbure Canonicus S. Victoris in Pœnitentiali. Quidquid tamen sit, ut vult quidam scriptor Dalmaticam, Tunicam, & Casulam in usu fuisse etiam apud Laicos, quibus ministri quoque Ecclesiæ usi sunt, certum est, quod Ecclesia usu, & destinatione fecit sacra ex prophanis, & semper retinuit his etiam temporibus, quando apud Laicos in dissuetudinem abierunt. Immo ita factæ sunt propriæ sacrorum ministrorum, ut ab aliis licite usurpari nequeant: & ex Isidoro ab ipso 6. sæculo Dalmatica pro sacra veste memoratur. Hinc Episcopus in ordinatione Diaconi eum Dalmatica induit his verbis: *induat te Dominus indumento salutis, & vestimento lætitiæ*. Unde Dalmatica est specialis sacra vestis quæ gaudii symbolum est, & lætitiæ.

[e Tu]nicella [S]ubdia[co]ni.

Subdiaconis pariter dum ministrant assignata est specialis vestis; nempe præter amictum, albam, cingulum, manipulum, tuniculam, seu tunicellam gerunt, ac solo privantur orario, in signum eorum discrimen, & distintionem a Diacono. Nonnullis in locis olim eis denegatus fuit usus manipuli, de quo conquæritur Lanfrancus in Epist. ad Ioannem Archiepiscopum Rothomagensem. Tunica Subdiaconi tametsi nunc sit eiusdem latitudinis, ac dalmatica Diaconi, secundum tamen eius usus institutionem, debet esse angustior.

Vestes [p]ræcipue [sa]cerdo[ta]les de[b]ent es[se] bene[di]ctæ.

Sacræ vestes præcipue Sacerdotales affirmant communiter DD. quod debeant esse benedictæ ab Episcopo, & hoc saltem, inquiunt, ex universali consuetudine in hac parte vim legis habente, quæ obligat sub mortali, a quo tamen nonnulli excusant, si solum cingulum amisisset benedictionem. Benedictionem autem amittunt per eorum fractionem, & immutationem, ut priorem statum, ac figuram non servent. Hinc non remanet benedictio si manica albæ dissuatur, licet mox denuo consuenda; si cingulum ita totaliter rumpatur, ut nulla pars ad erigendum sufficiat. Dixi *totaliter*; nam si antequam facta esset partium divisio, interse connectentur, benedictione sua non privarentur. Contra vero si hæ vestes duplices sint, idest si duplici parte anteriori, & exteriori constantes, singulæ partes etiam separatæ benedictæ remanent; quia suam integram retinent formam. Idemque dicendum si pars interior sit detrita, exterior vero integra, & viceversa; sola enim detrita execrata est. Sed observandum, hasce vestes posse esse ita laceras, ut licet formam servent, ac exinde benedictionem non amittant, his tamen uti sit illicitum.

Vestes detritæ inservire nequeunt usibus profanis.

Vestes detritas converti nequeunt in usus profanos, sed comburendæ sunt, vel sepeliendæ. Vasa vero vel argentea, vel aurea, igne transmutata possunt profanis usibus inservire; quia moraliter eædem non remanent cap. *Altaris* dist. 1. *de consecrat.*

Vestes prophanæ for. ma mutatæ inservire possunt sacris usibus.

Res profanæ, præsertim si earum mutetur forma, possunt Altaribus sive usibus sacris inservire; cum, ut advertit D. Augustinus, delubra Paganorum conversa sint in Christianorum templa.

Si forte deficiat aliqua vestis sacerdotalis, nec haberi possit, num Missa sine illa sit celebranda: videndum qualis ex una parte sit defectus, & ex altera qualis celebrandi necessitas; quia in communi seu vulgari vestitu certe non est celebrandum; quia in tali veste nunquam celebrare licet, quod etiam est vetitum, si desit Calix, Patena, vel Altare consecratum, vel etiam Corporale. Secundo si magna sit necessitas celebrandi, puta si populus frequens dimitti nequeat sine scandalo, tunc celebrare licet sine manipulo, aut cingulo; si vero tanta non sit necessitas, v. g. Si Sacerdos nequeat satisfacere præcepto audiendæ Missæ, ex S. Antonino melius est non audire, quam indecenter celebrare. Monent communiter in casu necessitatis licitum esse uti stola pro cingulo, manipulo pro stola.

In vestibus induendis præscriptæ sunt pro singulis suæ preces, quas communiter docent DD. paucis repugnantibus, recitandas esse ex præcepto, nec omitti posse sine mortali culpa; quia ita expresse præscribunt Missalis regulæ. Levitas tamen materiæ, idest

si una vel altera non recitetur, excusare potest a mortali, quidquid aliqui in contrarium dicant.

§. X.

De Vasibus Sacris.

Antiquitus sæviente persecutione vasa sacra fuerunt lignea, vitrea, & etiam argentea.

Calix est vas, quod creditur a Varrone in usu fuisse apud veteres in potionibus calidis. Isidorus censet ita dici a nomine *lignum*, cum vasa olim fierent ex ligno. Quidquid tamen sit de hoc nomine, certum est calices quibus nunc utimur ad Sacrificium, prioribus Ecclesiæ temporibus ligneos fuisse, vitreos, stanneos pro temporum conditione, ut habetur a viris eruditione celeberrimis, sicuti sunt Card. Bona l. 1. cap. 25. Boldesius *de Cœmeteriis* l. 1. cap. 39. aliive. Non defuere tamen etiam sæviente persecutione calices pretiosiores, ex argento scilicet, & etiam auro. Nam in cœmeteriis Romanæ Urbis inventi sunt calices argentei, & de vasis pretiosis illorum temporum testatur etiam Optatus Milevitanus l. 1. *contra Parmenianum*. Calices per antiqui adhuc in monumentum antiquitatis servantur in Ecclesia SS. Cosmi, & Damiani forro Boario, & in Basilica Lateranensi, Triburicense Conc. celebratum ann. 895. cap. 18. ait Zephyrinum Romanum Pontificem statuisse, ut missa celebraretur vasibus vitreis; Urbanum autem I. Sacra vasa fecisse argentea. Idemque Concil. decrevit, ut calix cum patena si non ex auro, omnino ex argento fiat; si autem pauperrimus est locus saltem stanneum Calicem habeat: de ære, aut auricalco non fiat, quia ob vini virtutem facit æruginem, & vomitum provocat. Nullus denique in ligneo, aut vitreo calice facere sacrum præsumat. Sic in variis capitibus iuris Canonici præcipue cap. 44. *vasa* & seq. Erant & Calices Ministeriales ampliores, ac pleni vino, in quibus infundebat Archidiaconus paululum Sanguinis ad complementum communionis Laicorum. Hinc errant qui putant factam fuisse in huiuscemodi Calicibus consecrationem, atque oblationem, ut colligit Hincmarus ex quibusdam versibus, quos in uno ex his calicibus inscribi iussit Remigius Remensis Episcopus: & ita etiam tradit Dominicus Georgii in Liturgia Romani Pontificis l. 1. cap. 3. *de usu calicis ministerialis*. Priores Christiani pingere seu efformare solebant in calicibus imaginem Pastoris ovem deportantis, ut Sacerdotes dum sacra peragerent, & fideles in hauriendo ex his divino Sanguine, Christi in homines charitatis recordarentur.

Consecratio Calicis est de iure Ecclesiastico.

Consecratio Calicis fit solo iure Ecclesiastico; hinc potest simplex Sacerdos ex Summi Pontificis dispensatione calicem consecrare. Hanc dispensationem habent nonnulli Abbates, & Superiores Regularium. Observandum tamen, hanc dispensationem habere tantummodo consecrandi Altaria, & Calices Oratoriorum sui Ordinis.

Quod dictum de Calice idem dicito de patena.

Quod dictum est de Calice, intelligendum est, ac dicendum de patena, quæ antiquitus *discus* dicebatur; uterque quorum debet nunc esse ex auro, vel argento inaurato, Calix in cupa, & Patena desuper ubi hostia reponitur. Patena non minus quam calix in usu fuit omni ævo ad celebrandum, ut habetur ex Concil. Carthagin. 4. can. 5. In Ecclesia tum Orientali, tum Occidentali duæ saltem erant Patenæ, quia plures erant aliquando pro multitudine communicantium; una qua utebatur Sacerdos in celebratione, & dicebatur quotidiana, & altera grandior, in qua consecrabatur panis communicandorum fidelium per ministerium Diaconorum, & hæc vocabatur ministerialis. Sic habetur ex Liturgiis illorum temporum, cui postea substituta fuit *Pyxis*, quæ hodienum est in usu, in qua continuo pro eodem usu, & infirmorum servatur in sacris custodiis divinum Sacramentum.

Quomodo vasa sacra execrentur.

Calix, & patena execratur per notabilem fractionem, ut si pes fixus separetur a cupa, quod non est iudicandum de pede tornatili, quia eo separato calix confractus non censetur. Item si interior cupa non sit inaurata: quod si inaurationem deperdierint ex longo usu, ut nihil auri remaneat, neuter suam amittit consecrationem. Sicuti etiam non amittunt, eo quia ab aurifice tangantur, dummodo nulla facta sit fractio, nec mutetur superficies, sive in uno, sive in alia; & etiam in hypotesi, quod aliquis indigne iisdem usus fuisset in mensa communi, quia nullo canone statuitur in hisce casibus ea execrari.

Num vero si Sacerdos consecrasset, Altare, vel Calice non consecrato, illa consecrarentur per contactum Corporis, & Sanguinis Christi non conveniunt inter se Theologi. Affirmant enim alii ea per talem contactum consecrari, alii vero negant propter legem, consuetudinemque Ecclesiæ, quæ vult illa consecrari ab Episcopo per Chrismatis unctionem, quorumdamque verborum formam, non alias per solum contactum Corporis, & Sanguinis Christi. Alii vero di-

distinguunt inter Altare, & calicem, contenduntque Altare non manere consecratum ex Sacrificio super illud oblato, quia opposita sententia nullo fulcitur iure, & auctoritate; Calicem vero consecrari ex contactu Sanguinis Christi & firmant hoc auctoritate S. Augustini in psal. 115. ubi sic habet: *Instrumenta habemus . . . in usu celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata Sancta dicuntur*. Hactenus ex Iuven. P. Berti, Haberto, & aliis.

§. XI.

De Corporalibus, aliisque Sacris linteaminibus.

Corporale & pal. la deben. esse contexta ex lino, & Episcopi auctoritate benedicta.

Linteamina sacra vocantur communiter *corporale, palla, & purificatorium*, quæ speciali quodam modo sacra sunt. Corporale appellatur etiam a Scriptoribus Ecclesiasticis palla, ac pallium, quo Sacra munera conteguntur. Sed mos invaluit, ut palla dicatur parvum lineumque calicis operimentum. Et equidem Concil. Meldense apud Bruchardum l. 4. cap. 13. distinguit pallam a corporali. De corporali omnes interpretantur quod legitur apud Anastasium in Sylvestro, Sacrificium non in serico, aut panno tincto, sed in lineo tantum faciendum esse. Unde corporale, & palla debent esse contexta ex lino solo, & auctoritate Episcopi benedicta cap. *Consulto de Consecrat. dist.* 1. Satius est, & commodius si in eius extremitate nullum sit ornamentum, sed munditiesin primis est in eo servanda. Gravem immunditiem in corporalibus, & Calicibus vulgo DD. damnant peccati mortalis, ex Innocen. III. qui cap. *Præcipimus* munditiem in illis præcepit.

Corporalia, quibus Veteres utebantur, erant ampliora unde ipsis totum Altare tegebatur; quia antiquitus, ut iam diximus, plures erant Calices, & Patenæ obtegendæ ad copiosam materiæ consecrationem pro communione Fidelium, quæ tunc temporis fiebat in Missa. Quocirca eam ampliori illo corporali exponi debet palla, non enim satisfuissent breviores nostræ pallæ ut tot Calices, & Patenæ obtegerentur, quæ aliquando plures erant ob multitudinem communicantium Iuven. alias cit.

In Manticulo, quod *bursam* vocant, corporalem, & sindonem, recondi ex veteri consuetudine habemus. Super hanc deferri nequit a Sacerdote linteolus, quo manus terguntur ex decreto S. R. C. 1. Septem. 1073. Velo Calicem in anteriori parte post communionem cooperiendum esse, alio Decreto 1. Martii 1698. statuit eadem S. R. C. Hildelbertus Cenomanensis explicavit significationem horum Sacrorum instrumentorum *de Misteriis Missæ* Bibliotheca PP. p. 163. Nempe Altare significare Crucem, Calicem sepulcrum, Patenam lapidem, Corporale syndonem, qua Christi corpus obvolutum fuit in sepulcro. De velo autem notandum, nomine veli aliquando intelligi peristromata, quibus ornamenti causa templorum parietes exornantur; aliquando specialem cortinam, quæ sanctuarii foribus appenditur a Græcis, & ad istam speciem vel referendæ sunt orationes, quæ in Liturgiis Ambrosii, Basilii, Chrysostomi, *Orationes velaminis* inscribuntur: in iis nimirum orationibus Sacerdos gratias Deo reddit pro suo in sanctuarium ingressu. Apud Latinos vero non aliud velum præter illud, quo Calix cooperiretur, quondam erat in usu. In illis locis vero ubi Chorus erat in medio templi ante Altare erectus, velum expandebatur, quo sanctuarium a Choro divisum esset: idque nunc etiam (notat P. Iuveninus in suo Commentario alias cit.) observatur Bisuntii apud Sequanos, dum intra maiorem hebdomadam passio Christi solemniter decantatur.

Explicatio instrumentorum Sacrificii quoad eorum significationem.

Palla benedicenda eadem benedictione, ac corporale.

Palla qua sacra nunc obteguntur Mysteria, cum sit pars quædam corporalis, olim indivisa, nunc autem separata, benedicenda est pariter Episcopi auctoritate eadem benedictione qua corporale, & ut iam supra notavi, confici debet ex eadem materia, scilicet linea, saltem ex ea parte quæ tangit Calicem. Immo addit P. Ferrari in sua *Bibliotheca morali &c.* quod nequidem a parte superiore serico drapo cooperta esse potest ex S. R. C. 22. Iann. 1701.

De linteolo, seu purificatorio.

Linteolum quoque, quod dicitur purificatorium, adhibendum ad interiorem partem cupæ Calicis abstergendam facta purificatione, debet esse ex lino, vel saltem ex tenui canabe contextum, ac auctoritate Episcopi benedictum. Incertum est num apud antiquos hoc linteolum fuerit in usu. Iacobus Vicecomes Collegii Ambrosiani l. 7. *de Missæ apparatu* cap. 5. dicit se ignorare quid sentire debeat de hoc linteolo; eo quia apud nullum veterem scriptorem eiusdem mentio reperiatur. Et Card. Bona asserit, illud linteolum apud Græcos non esse in usu. Addit insuper, quosdam Monachos latinos olim non alium purificatorium adhibuisse, quam linteolum in cuiusque Altaris cornu appensum, ubi etiam exigua piscina iacebat,

V 2

bat, in quam altera Calicis ablutio proliciebatur. Habert.

De personis, quæ tangere possunt Sacra vasa.

Circa personas, quæ tangere possint Sacra vasa, certum est, quod donec in ipsis continetur Corpus, & Sanguis Christi Domini, nullus præter Sacerdotem, & Diaconum tangere ea possit sine gravi peccato ex cap. *Non oportet* dist. 23. Quando autem sunt vacua, idemque dicito de corporali, palla, & purificatorio, nec a laico nec a fœminis, nec ab ipsis Sanctimonialibus etiam ea fas est contrectari. Cap. *etiam Sancta* dist. 1. *de consecrat.* & cap. *Sacratas* dist. 23. Huius tamen præcepti transgressio, si absit contemptus, est tantum venialis; immo nulla culpa, si adsit necessitas, & honesta caussa. Nam cap. *Nemo de conservat* statuitur, ut corporalia, & purificatoria antequam dentur laicis, prius a Diacono laventur in pelvi ad id præparata. Olim concedebatur Acolythis contingere Calicem vacuum, sed standum est hodiernæ consuetudini. Alia vero ornamenta, quæ non tangunt Corpus Christi, cum debita reverentia tangi possunt a laicis.

§. XII.

De Cereorum usu in Missæ Sacrificio.

Esto verum sit, morem accendendi in divino Sacrificio ab ipsis Ecclesiæ incunabulis indutum fuisse etiam a necessitate, & utilitate locorum, ubi illis temporibus præcipue furente persecutione Sacra celebrare cogebantur Christiani latitantes scilicet in antris subterraneis, & obscuris, unde illis prorsus necesse erat ut cereis, ac luminaribus uterentur ad fugandas tenebras; sola tamen hæc necessitas, & finis non fuit præcipua illorum origo, sed mysticus finis etiam, & symbolicus, sicuti veterum tradunt monumenta; itaut talem usum habeat, servetque Ecclesia ex ipsa Apostolica traditione, ut declaratum fuit a Concil. Trid. sess. 22. ait enim Ecclesiam cæremonias instituisse; ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica doctrina, & traditione. Ex Apostolica igitur traditione luminaria cereorum adhibendi in S. Lyturgia usus innolevit, nec secus ad usum mere profanum, & communem, quem non curat Ecclesia, sed sacrum, & divinum (S. Isidorus l. 7. origin. cap. 12. ait) sed ad signum lætitiæ, ut nempe sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua dicitur in Evangelio Ioannis *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*; & eo vel maxime, quod non statim nascente Ecclesia, primo scilicet sæculo statim sævierint persecutiones, ut in latebris cryptarum impellerentur primi fideles sacra peragere, cum, ut vidimus, etiam illis prioribus temporibus templa haberent, ac proinde non cogebantur lumina ad effugandas tenebras accendere; sed accendebant cum mystico fine, & significatione: & Concil. Carthag. 4. iussit, ut Acolythi in eorum ordinatione Ceroferarium ab Archidiacono recipiant. Quod si in divinis peragendis cereis accensis usa sit Ecclesia, constat ex hoc igitur, quod semper in usu fuerint etiam Candelabra in Altari, super quibus cerei ponerentur. Duo autem genera Candelabrorum recensentur in antiquis monumentis, alia quæ in Altari collocarentur, alia quibus Sacerdos a Sacrario ad aram, vel ab ara ad Sacrarium sugestumque, vel alio solemniter deduci solebat. Priora a maioribus nostris dicta fuere candelabra, posteriora Canchari cerostrati vocabantur.

§. XIII.

De Thure, seu incenso.

Non secus ac luminaria, thuris seu incensi usus etiam primitus inductus fuit ab Ecclesia in Sacrorum celebratione propter suam mysticam moralemque significationem (non secus, ut simpliciter purgaret fœtidum odorem, qui erumpebat ex locis subterraneis, ubi, ut ante sæpe iam dixi, Christiani persecutionem fugientes sacra peragebant; qui mos postea ex usu iam inoleto retentus fuerit, ut iam consuevit Ecclesia in aliis, quæ in suis officiis antea adhibuit, cum usus thuris fuerit semper etiam apud Gentiles in officium Religionis, & cultus) & revera Deus ipse Exodi 30. thuris compositionem præscripsit expresse vetando, ne in alium quam in templi usum huiuscemodi thus usurparetur. Usus thuris, seu thurificationis perantiquus est in Ecclesia, ut probat Menander ad lib. Sacrament. S. Gregorii p. 195. Et de hoc habetur in 3. Canonum eorum, qui dicuntur Apostolici. Habet thus suam mysticam significationem. Deo thus adoletur in signum supremi eius in res omnes dominii, cui latriæ cultus debetur. Thure & odore fumant Altaria in honorem Sacrificii quod ibi offertur. Thuris honores exhibentur Cruci, & Sanctorum immaginibus, qui honos præcipue ad archetypa refertur, & tendit. Exhibetur quoque Sancto Evangeliorum libro in signum venera-

ratio-

rationis, qua Verbum Dei prosequimur, & boni odoris, quem difundere tenentur Christiani omnes pietate sua, ac bonorum operum exemplo. Oblationes pariter Altaris suffito perfunduntur, ut consecrentur, grataeque fiant Deo, & acceptæ. Fidelibus tandem dum Sacris intersunt incensum exhibetur, ut moneantur orationes suas ad Deum dirigere, & bonorum operum odorem quasi thus acceptissimum circumquaque spargere ac diffundere, iuxta illud Psal. 140. 2. *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

De debito sub mortali observandi accurate ceremonias.

Cæremoniæ vero sive ad nos advenerint ex traditione Apostolica, sive ab Ecclesia suprema qua pollet auctoritate a Christo Domino recepta institutæ sint, omnes profecto accurate observandæ sunt, itaut etiam aliqua earum voluntaria omissio peccatum sit, & quidem mortale, si talis omissio fiat in re gravi, nisi invincibilis ignorantia, aut inadvertentia excuset, quia hoc secluso est voluntaria præcepti violatio. Unde ex Concil. Trident. sess. 22. Decreto *de observandis* &c. incumbit Sacerdotibus omnibus, ut nullos ritus præter approbatos, & frequenti, ac laudabili usu ab Ecclesia receptos, adhibeant in Missarum celebratione. Et S. Pius V. in sua Bulla, quæ habetur initio Missalis præcipit omnibus, & singulis in virtute S. obedientiæ, ut Missam celebrent iuxta ritum, & normam in dicto Missali traditam, ut quisque in cit. Bulla videre potest: quæ autem materia gravis censeatur, non est ita facile definire. Hinc valde periculosum est, ne quæ nobis videtur minoris momenti, oculis divinæ Maiestatis gravissima sint, & quæ in cæteris rebus levia haberi possunt, ea sint multo graviora collata cum augustissimo Missæ Sacrificio, cuius finis est supremus omnipotenti Deo cultus reddendus. Et equidem si dum tantillum aquæ cum vino admiscere in Missa negligatur, DD. omnes reatum mortalis peccati definiunt huiuscemodi omissionem; non ita facile inveniri poterit voluntaria omissio, vel immutatio alicuius ritus in divino Sacrificio, quæ levis sit. Conveniunt DD. omnes gravem materiam esse omittere Epistolam, vel Evangelium, Præfationem, hostiæ fractionem; non vero Canticum Angelicum, Symbolum, unam, vel alteram collectam. Non sunt tamen excusabiles, qui truncant, ac deglutiunt magnam verborum partem, vix ullam collectam, ac orationem canonis pronuntiant; in quo peccant etiam superiores qui scienter tantam irreverentiam non impediunt. Dixi *præsertim Canonis*, qui strictius obligat, licet in hoc pariter levitas materiæ excusare possit a mortali.

Nequit minister proprius preces addere in Missæ Sacrificio.

Advertendum, non solum non debere Sacerdotem nihil omittere, ritusque omnes accurate observare in Missæ celebratione, sed non posse insuper ullas proprias preces præscriptis in Missali addere; cum hoc quoque tum a Tridentino, tum a S. Pio V. vetitum sit, nec esset excusabilis, ut vult Suarez, si etiam indirecte pro sua mera devotione, non animo ritum immutandi, hoc faceret.

Cæremoniæ in Sacrificio Missæ, decenter peragendæ sunt.

Insuper non tantum satis est nullam omittere cæremoniam, sed requiritur ut illis detur etiam gravitas, quam exigunt, eas decenter peragendo, sine ulla præcipitatione, quæ eorum dignitatem contaminet, sive in crucibus faciendis super oblata sive in populo salutando, sive in genuflexionibus &c. sed omnia agenda sunt ea reverentia, quæ decorem afferat & devotionem conciliet apud fideles tanto mysterio; alias ad risum potius & contemptum comoverentur: ita ut levius videri potest peccasse qui aliquam cæremoniam omitteret, quam qui festinanter, & indecore eas perageret. Meminerint Sacerdotes, se in Altari personam Christi gerere, cæremonias institutas esse tamquam picturas, & signa latentium mysteriorum quæ sanctitatem sensibiliter signis repræsentant. Ad quod valde confert etiam pronuntiare voces singulas affectu, ut ex celebrantis corde exire videantur, sintque sinceræ internæ devotionis interpretes, qua animatus sacer Minister ad Altare accedere debet: distincte igitur syllabas singulas proferat, ac voce, quæ rerum repræsentandarum magnitudini correspondeat, ut attentionem sui ipsius movere possit, & adstantium pietatem accendere. Quod plane contingere nequit in iis, qui tali involubilitate aut quasi impatientia verba proferunt, ut non relinquatur libertas assurgendi ad cogitationem rei per eadem verba significatæ. Hinc debilitantur animi vires, devotio extinguitur, fideles qui intersunt male sentiunt de celebrante, dum eum in id intentum cernunt, ut quam celerrime absolvat. Unde tales Ministri sibi provocant vindices manus Dei, qui ait per Profetam: *Maledicam benedictionibus vestris, quia non posuistis super cor.* Attendant igitur serio Sacerdotes, & omni studio, ac solicitudine curent sancta sancte tractare. Ita Habertus, cum quo hactenus.

§. XIV.

De Cæremoniis, quæ Missam comitantur.

Ad tres classes reducuntur Cæremoniæ quæ in missæ celebratione occurrunt, & in actione consistunt.

Cæremoniæ quæ in Missæ celebratione occurrunt, ed in actione consistunt ad tres Classes reduci possunt. In prima enim includuntur actiones omnes præscriptæ, ut sacrosanctum hoc mysterium cum decore, modestia, ac reverentia perficiatur. Ad hoc multum confert quod Sacerdos accedat ad Altare oculis demissis, incessu gravi, pectus dum in Confessione profert verba *mea culpa* contundat. Ad illa verba in unitate *Spiritus Sancti Deus* manus iungat, elevet dum dicit *sursum corda* cum spectet ad decorem, & venustatem, ut actio verbis conformetur. Se ad populum convertat dum illud salutando monet his verbis *Dominus vobiscum*, cum naturale sit, ut ad eum convertamur, cum quo loquimur. Non autem converti debet cum hæc verba profert in præfatione, ac in hostiæ fractione, quia tunc maior esse debet attentio ad proposita mysteria, ac dedecet ab his oculos avertere. In secunda classe sunt actiones, quibus Sacerdos testatur suum erga Deum cultum, & reverentiam, cuiusmodi sunt corporis inclinationes, genuflexiones, oculorum, ac manuum elevatio in Cœlum; ad quod pariter tendit elevatio hostiæ post consecrationem, ut populo adoretur, necnon coniunctio digitorum, quibus corpus Domini tetigit Sacerdos, ne si forsan his particula aliqua hæreat, dispergatur. Item in signum reverentiæ osculatur Sacerdos Altare, Missale, & fideles communicaturi accipiebant olim, & dabant sibi invicem osculum pacis, quod erat testimonium amoris, & benevolentiæ, de quo mentio fit in Liturgiis S. Cyrilli S. Chrysostomi in Ioannem. In tertia classe sunt omnes actiones illæ, quæ præscriptæ fuere ob moralem, aut mysticam significationem, quales sunt 1. translatio Missalis a dextera ad sinistram, & e contra. 2. mixtio aquæ cum vino, quæ significat coniunctionem populi cum Christo ex S. Cypriano Epist. 63. 3. ablutio digitorum in symbolum mundationis non digitorum, sed a peccatorum sordibus, ut ex S. Cyrillo *Cateche.* 5. 4. extensio manuum super oblata in testimonium, ait Eusebius l. 1. *demonstrat. Evangelic.* reatus nostri in hostiam translati. 5. usus frequens signi crucis; quia, ut ait S. Thomas, consecratio huius sacramenti & fructus procedunt ex meritis Christi passionis. Significatio autem cuique cruci correspondens exponitur a rubricarum interpretibus. Signo Crucis non benedicit Sacerdos oblata iam sanctificata, sed adstantes commonet, virtutem crucis in hoc mysterio operari; maior enim, ait S. Thomas, non benedicitur a minori; & hic usus signi crucis est antiquissimus, ut testantur omnes Liturgiæ. 6. thurificatio ad significandum bonum Christi odorem. In Missa solemni ministri procedente Sacerdote ad Altare cum luminibus præcedunt. Fit denique fractio hostiæ quæ iuxta D. Thomam significat divisionem, quæ in passione facta est animæ a corpore. Nihil in his improbare possunt Novatores. Habertus & alii.

Porro tres cæremoniarum classes, quæ in Missa exercentur, ut paulo ante notavi, aliæ referuntur ad Deum, ut elevatio manuum, & oculorum, inclinatio corporis, & genuum flexio. Aliæ ad Sacrificium, ut elevatio hostiæ consecrandæ coram Domino, quæ fit in offertorio, ostensio Sacramenti ad populum, fractio, & commixtio hostiæ consecratæ cum sanguine, nec non mixtio aquæ cum vino. Aliæ ad ipsum Sacerdotem, ut tunsio pectoris in signum pœnitentiæ in confessione, & ad preces Agnus Dei, lotio manuum ante consecrationem in signum puritatis, qua ministrum tanti mysterii esse convenit. Aliæ ad populum, ut salutatio per illa verba *Dominus vobiscum*, ipsiusque dimissio in illis verbis *Ite missa est*. Aliæ ad ea, quæ in Missa leguntur, ad quæ etiam cantus, organa, musica &c. referuntur.

Aliæ quoque adhibentur Cæremoniæ in Missæ celebratione communes, ut Aquæ benedictæ aspersio, quæ fit diebus Dominicis a Sacerdote ante initium Missæ solemnis super populum, quæ aspersio, ait Bellarminus, est quædam expiatio, & præparatio ad Sacrificium, quæ significat puritatem, & munditiem tum animæ, tum corporis in iis necessariam, qui volunt Sacrificio interesse. Omnes igitur hæ cæremoniæ institutæ sunt ut excitent ad pietatem, & reverentiam tum Celebrantem, tum Fideles interessentes huic Sanctissimo ac tremendo mysterio. Unde in actionibus, & verbis, quibus constat Ecclesiæ Liturgia, nihil revera iuxta Concil. Trident. definitionem si sincero oculo, seclusa nempe eorum mala affectione erga Romanam Ecclesiam rem inspiciant, deprehendent Novatores erroneum vel superfluum, sicuti ex livore & malignitate calumniantur Habert.

§. XV.

§. XV.

De Missa, ipsiusque partibus.

Quid nomen Missæ.

Missa non est vox hebraica a voce *Missach*, quæ significat spontaneam oblationem, sicut *Amen, Alleluia*, sed Latina, ut contra aliquos sentiunt permulti insignes Scriptores, ut Bellarminus l. 1. *de Missa* cap. 1. Cardinalis Bona *de rebus Liturgicis* l. 1. cap. 1. P. Le-Brun Congregationis Gallicæ Presbyter. l. 1. cap. 1. aliique. Et revera si vocem Missæ ab hebræa Missach accepissent Apostoli, eam etiam Græci, & Syri retinuissent, non secus ac retinuere voces *Amen Alleluia Sabaoth* &c. Græci enim actionem Sacrificii Corporis, & Sanguinis Christi *Liturgiam*, idest publicum opus, seu Ierurgiam sacrum opus, aut mystagogiam summum ministerium, ut Nazianzenus semper appellarunt, non Missam. Missæ nomen docet Gavantus esse antiquissimum; cum habeatur in pluribus Epistolis summorum Pontificum I. & II. Sæculi. Quidquid sit autem quod Decretales Pontificum, qui præcesserunt Syricium a pluribus eruditis viris habeantur ut supposititiæ, saltem fidem facient illa Pii ad Iustum Viennensem Episcopum anno 166. & illa Cornelii ad Lupicinum Episcopum pariter Viennensem an. 254. utraque quarum habetur communiter ut genuina, cum in his Sacrificium Corporis, & Sanguinis Christi Domini *Missa* vocetur. Hanc vocem Missæ volunt aliqui (& huius sententiæ est Gavantus) vulgo potius inductam fuisse sumpto vocabulo a publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite missa est*; ac proinde significat, ut alias diximus, missionem tum precum populi per Sacerdotem ad Deum ut vult Alcuinus *de divinis offic. cap. de celebr. Missæ*, tum Christi, qui missus est a Patre ad nos, ut Durand. *Ration.* l. 4. c. 1. tum eiusdem Christi a nobis ad placationem inter Deum & hominem, ut Ruper. Abb. *de divi. offic.* c. 20. tum catechumenorum, qui post Evangelium mittebantur a Diacono ut Rabanus; tum Fidelium, qui tamquam rei toto Sacrificio, veluti cuidam iudicio assistunt. Unde & Canon Missæ *actio* dicitur, idest caussa deducta in iudicium ab advocato Sacerdote; peracta vero caussa dimittuntur rei, Durandus l. cit. Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicum* ex Baronio an. 303. quia fideles colligebantur ad rem dominicam. Aliis etiam nominibus appellata fuit hæc sacra actio a SS. Patribus. Vox igitur Latina *Missa* significat verum incruentum Christi Domini Sacrificium ab eodem in ultima cœna institutum per illa verba: *Hæc facite in meam commemorationem*; & offertur Deo per legitimum ministrum certis ritibus, & cæremoniis, vel ad delenda peccata, vel ad gratias agendas pro beneficiis, vel ad opem invocandam, vel ad supremum Dei dominium profitendum, in quibus propria ratio Sacrificii consistit.

Qui, & quando primam missam celebraverit.

Prima Missa post Christi Domini resurrectionem communius censent Scriptores, quidquid alii in contrarium sentiant, quod celebrata fuit a D. Petro Hierosolymis in cœnaculo Sion die Pentecostes post acceptum Spiritum Sanctum, idest postquam ad tam excellens Sacrificium Apostoli dispositi fuere. Et equidem nonnisi die Pentecostes, quando lex Evangelica promulgata fuit decebat novum offerri Sacrificium, & minime ante, quando nondum novum Sacerdotium translatum erat. Quocirca non verisimilis est eorum opinio, qui primam novi Sacrificii oblationem tribuunt D. Iacobo; sed ut docet Pamelius Tomo primo *Liturgiæ Ecclesiæ Latinæ*, Petrus ordinem præscripsit, Iacobus evulgavit. Et de Petri prima celebratione absolute docent Clemens Epist. 2. Isidorus l. 1. *de offic.* cap. 1. Nemini quidem (advertit S. Leo serm. 3.) hæc prærogativa convenientius attribui potest, quam Petro constituto a Domino aliorum Apostolorum Principe.

Incertum est quo ritu, qua veste ac idiomate primam missam D. Petrus celebraverit.

Licet autem verum sit præcipuos Missæ ritus pro maxima sua parte derivatos esse ab Apostolica traditione, & doctrina ut vult Grotius cum aliis; incertum tamen est, quo ritu, vestes, idiomate primam Missam S. Petrus celebraverit & cum ipso postea cæteri Apostoli illis nascentis Ecclesiæ primordiis. Censent super hoc Scriptores, initio sola dominica oratione & verbis consecrationis Apostolos Eucharisticam victimam obtulisse, & identidem crescente Fidelium numero ac devotione ipsos Apostolos adiecisse sacrarum Scripturarum lectionem, preces, cæremonias; & ut eucharistici Sacrificii dignitas clarius elucesceret, & ut tam augusto Sacrificio devotionem conciliarent, non semper eamdem formulam servasse, sed longiorem, vel breviorem pro temporum conditione, nempe breviorem quando periculum imminebat ne a persecutionibus inter litandum deprehenderenter, prolixiorem quando tale periculum abesset.

Quoad vestem primæ Missæ, quæ cele-

brata fuit in Cœnaculo a D. Petro, licet non solum credibile sit; immo pro certo tenendum, ut vult Cardin. Bona cum aliis hic relatis in cit. observat. super Gavantum, Apostolos adhibuisse in Missæ Sacrificio sacras vestes, sumpto a lege huiuscemodi vestium usu, & hoc D. Petrum tradidisse; verisimile tamen est in illa circumstantiarum angustia celebrasse in vulgari veste, qua indutus erat, sicuti iisdem vestibus, & non aliis Christus Eucharisticum mysterium instituerat: immo quod D. Petrus, & alii Apostoli non tam cito singularibus indumentis, sed propria vulgari sacrum mysterium celebrarint, valde credibile est, postea vero cum precibus ac cæremoniis, sacram quoque vestem in Sacrificii celebratione adhibuerint ad conciliandam augustissimo Sacrificio venerationem & pietatem. Et talem ritum singularium vestium in hac sacra actione & D. Petrus, & alii Apostoli successoribus præscripsere: qui usus statutus legitur etiam a S. Stephano I. ut notat cit. Card. Bona l. 1. cap. 5.

De lingua qua Apostoli celebraverint. Circa vero linguam, qua Apostoli celebrarunt, sapienter notat P. Martene l. 1. *de Antiq. Eccles. Riti.* art. 2. eos, eorumque successores celebrasse sine ulla restrictione ad aliquas linguas particulares, sed ea, quæ in singulis regionibus erat communis, & vernacula; cum revera, ut idem observat ex pluribus exemplis, varia idiomata adhibita fuerint in sacri mysterii celebratione, & multo post solummodo statutum fuerit, ut tribus idiomatibus iuxta præsentem Ecclesiæ disciplinam; idest Hebraica, Græca, Latina Missa celebraretur; & non nisi speciali privilegio ab hac lege aliquæ Nationes dispensatæ fuere, ut sæculo 9. permisit Ioann. 8. Sclavis tum ad fidem conversis, ut in suo idiomate sacra peragerent.

De pluribus generibus Missarum recensitis a Scriptoribus. Plurima a Scriptoribus recensentur Missarum genera ex diversitate auctorum, & Nationum, præsertim occidentalium, qui easdem liturgias instituerunt aut frequentarunt. Huiusmodi sunt Missa Romana, quæ instituta dicitur a S. Petro, & quæ hodie est in usu apud fere omnes occidentales Ecclesias. Verum ut notat P. Mabillonius l. 1. cap. 2. *de Liturgia Gallicana* n. 4. non perfecta fuit sicut hodie habetur a solo D. Petro; sed post ipsum amplificata fuit a Gelasio; & Gregorius Magnus ordinem Gelasianum correxit, & in meliorem formam, sicuti nunc est, reduxit. Missa, seu Liturgia Ambrosiana dicta etiam Mediolanensis instituta a S. Ambrosio, ut vult Strabo, vel a S. Barnaba Apostolo, cuius ritus a S. Ambrosio fuit illustratus, amplificatus, & in meliorem formam redactus: idcirco post eius mortem Ambrosiana vocari cœpit, ut sentire videtur etiam P. Le-Brun. Missa, seu Liturgia Gallicana, quæ usitata fuit ante Pipinum & Carolum Magnum: Nam Carolus M. ex quo recepit ab Hadriano Papa I. Sacramentarium S. Gregorii ab Ecclesia Romana adhibitum, & Capitulare edidit, iussit ut ordine Romano in Gallia divinum Sacrificium imposterum celebraretur. Missa Mozarabica seu Morabum, quæ fuit in usu apud Hispanos, sic dicta ex quo sæculo 8. Arabes pene omnia illa Regna occuparunt, idest Christiani mixti sunt Arabis, & corrupto vocabulo Mozarabes vocati, ut vult Baronius ad ann. 1065. Huius Liturgiæ Mozarabicæ, seu Hispanicæ ritum volunt Scriptores instituisse, vel saltem amplificasse Isidorum Hispalensem. Officium Mozarabicum viguit in Hispania, & Gallia Narbonensi, donec Alexandri II. auctoritate abrogari cœpit, & eius loco Romanum subrogari; universim tamen non obtinuit, nisi circa tempora Urbani II. idest circa annum 1088. Verum Cardinalis Ximenes correcto Missali Mozarabico instituit Collegium Sacerdotum, qui in 4. Parœciis, & in Sacello a præfato Cardinali in maiori Toletana Ecclesia constructo quotidie officium divinum ac Missam, sicuti nunc etiam fit, ritu Mozarabico celebrarent. Hæ sunt 4. Liturgiæ, quæ in Ecclesia occidentali frequentatæ fuere, & excepta Gallicana, aliæ, ut Ambrosiana seu Mediolanensis, Mozarabica in 4. Parœciis Hispaniæ, & in Sacello Toletano, & Romana ubique adhuc frequentantur. Affricana Liturgia aliquando in usu fuit in Affrica; Prioribus tamen sæculis Ecclesia Affricana conveniebat cum Romana in Sacrificii ritu. Missa Hibernica olim usitata fuit apud Hibernos, & Britones: huius tamen ritus qualis fuerit nondum compertum est. Missa Clementina seu S. Clementis est illa, quæ invenitur in Constitutionibus Apostolicis, & quæ Clementis Romani Pontificis, & Apostolorum discipuli nomen præsefert. Missa Dionysiana illa est, quam Dionysius Areopagita tradit cap. 3. *Ecclesiastic. Hierarch.* quæ quidem Liturgia tamquam Apostolica censetur. Cæterum nunc Romana, seu Gregoriana apud omnes occidentales nationes est in usu. Discrepant quidem PP. Dominicani, Chartusiani, & Carmelitæ; sed adeo in paucis, ut distinctæ Liturgiæ appellandæ non sint.

Gene-

Antiqua divisio Missæ Cathecumenorum & Fidelium.

. Generaliter tamen apud veteres Missa distinguebatur in Missam Catechumenorum, & in Missam Fidelium. Missa Catechumenorum apud Latinos constat his ritibus omnibus, qui peraguntur ab Introitu ad offertorium usque: Nam his peractis dimittebantur Catechumeni, & Pœnitentes; *post sermonem* (inquit S. August.) *fit Missa Catechumenorum*. Sermo autem habebatur ad populum ante offertorium: sic habetur ex Concilio Valentiniano Hispaniæ celebrato. Foras mittebantur Catechumeni cum Pœnitentibus a Diacono elata voce ita iisdem indicente: *Procedite exite Catechumeni, exite Pœnitentes*: Dimittebantur primi; *quia sacramentis Altaris adesse non possunt, qui nondum regenerati noscuntur* ait Amalarius l. 3. *de divinis offic.* cap. 36. dimittebantur secundi, quia donec præscripta Pœnitentiæ studia, quæ eos a Sacrificio excludebant, complevissent, sacrificio interesse non poterant; sicuti a SS. Canonibus pro utrisque eorum statutum erat, ut notat S. Cæsarius Arelatensis. Ab hac Missa neminem SS. Canones excludebant, sive Gentiles essent, sive Iudæi, sive Hæretici, sive Pœnitentes, sive Excommunicati ut constat ex Concil. Carthagin. 4. can. 48. Huiusce specialis partis Missæ, non secus ac alterius Fidelium soli Episcopi & Presbyteri erant ministri, minime vero Diaconi, utpote qui non poterant in hac parte Missæ, sicuti fieri solebat, (dum erat solum officium Episcoporum, & Presbyterorum) manus imponere super Catechumenos, precesque quæ manuum impositionem comitabantur super eos recitare. Hinc quando de tali munere agitur, numquam canones Diaconorum, sed solius Episcopi, & Presbyteri meminere. Hæc dimissio ad offertorium quæ solemniter fiebat a Diacono Catechumenorum, ac Pœnitentium desiit in Ecclesia occidentali circa annum 700. Apud Græcos vero Missa Catechumenorum desinebat, sicuti nunc desinit, citius quam apud Latinos; quia Græci longas preces ante offertorium recitare consueverunt, quæ nunc ad duas tantum redactæ sunt; quibus recitatis incipit Hymnus Cherubicus, scilicet *Sanctus* &c. qui apud Latinos recitatur post præfationem: tum solemni pompa ex prothesi idest a parvulo Altari Sacerdos cum Diacono, & Clero ad Altare maius sacra dona proferunt, & nudata super Altare Deo offerunt. Ritus dimittendi Catechumenos & Pœnitentes ad offertorium apud Græcos adhuc perseverat.

Missa vero Fidelium ab offertorio usque ad ultimam benedictionem constituta est ut tradit Amalarius cit. l. 3. *de divinis offic.* idest ab offertorio usque ad *Ite Missa est*. Et hoc conformiter veterum scriptorum communi traditioni. Advertendum tamen, quod quamvis prima Liturgiæ pars Missa appelletur Catechumenorum, debuerunt tamen Fideles festivis diebus illi etiam præsentes se sistere: quia utraque pars integram Missam constituit. Ita etiam præcepit Concil. Agatense can. 47.

§. XVI

De partibus omnibus Missæ integræ, idest tam Catechumenorum, quam Fidelium.

Missa dividi solet in quatuor partes.

Nunc restat brevissime percurrere sigillatim partes, ex quibus Missa coalescit, quatenus scilicet complectitur Missam tum Catechumenorum, tum Fidelium. Missa dividi solet in quatuor partes 1. ab initio usque ad offertorium, & hæc est ea pars, de qua satis iam antea diximus appellari Missam Catechumenorum; quia huic Catechumeni interesse poterant: 2. ab offertorio usque ad consecrationem: 3. a consecratione usque ad communionem: 4. a communione usque ad finem.

Quare non dicatur Psal. Iudica me Deus in Missis Passionis, & Defunctorum.

Incipit prima pars Missæ a Psalmo; *Iudica me Deus*, quæ Psalmi recitatio est antiquior, ait eruditus P. Le-Brum, quam ab eruditis censetur. Non dicitur hic Psalmus in Missis defunctorum, & tempore passionis ob illa verba, notat Tourneleius; *quare tristis es anima mea*? quia cum lætitiam significent, qua affici debet Sacerdos quando ad Altare accedit, videtur non convenire Missis defunctorum, & tempori passionis. Post huius Psalmi recitationem, quia huius mysterii sanctitas exigit, ut cum magna humilitate, ac conscientiæ puritate ad illud accedat Sacerdos, ut gratia necessaria ad digne celebrandum ei concedatur, facit confessionem suorum peccatorum, non solum Deo a quo solo eorumdem remissionem, & sanctificantem gratiam expectare potest; sed etiam B. V. aliisque Sanctis, ut eam sua intercessione ipsi impetrent. Auctorem huius confessionis, alii volunt esse Damasum, alii Pontianum Damaso antiquiorem. Similis Confessio reperitur in Liturgia S. Iacobi. Præmissa confessione ascendit Altare, recitat, vel canitur a Choro Introitus ex vetusta consuetudine, qua ante Sacrificium decantabantur Psalmi Davidis, quibus per Horas

De Introitu & quare ita dicatur. tas canonicas distributis, selecti fuere versiculi idonei ad excitandam devotionem, ut loco Psalmorum recitarentur; unde Introitus, qui a Psalmis non sunt deprompti, a pertractantibus res Liturgicas dicuntur *irregulares*. Hinc Introitus constat ex Antiphona ab aliquo Psalmo desumpta, & Gloria Patri &c. quæ clausula dicitur in fine cuiusque Psalmi. *Introitus* dicitur, vel quia initium est Missæ, vel quia canitur a Choro dum Sacerdos Altare ascendit, idest in Introitu Sacerdotis ad Altare. Introitu significantur oracula Prophetarum de Christo, vota Patrum, atque ipse Salvatoris adventus; ac ideo dum solemniter hoc sacrum mysterium peragitur, cantari incipit, priusquam Sacerdos Christi typum gerens ad aram accedat.

De Kyrie eleison institutione; & hymni Apostolici. Introitum sequitur *Kyrie eleison* non ex instituto S. Gregorii, ut quidam dixerunt, sed ex vetustiore consuetudine, de qua ante Gregorii tempora loquitur Concil. Valense celebratum anno 529. Hæc sunt verba Græca, quæ idem important ac *Domine miserere*. Licet olim non esset definitus his numerus, & nunc etiam protrahatur in Missis Pontificis, ut notat P. Berti, donec perdurat reverentia Cardinalium Pontifici exhibenda; novies tamen repetitur *Kyrie eleison*, ut a tribus SS. Trinitatis personis imploretur misericordia adversus triplicem miseriam ignorantiæ, culpæ, & pœnæ iuxta D. Thom. q. 83 art. 4.

Post Kyrie Eleison succedit Hymnus Angelicus. Hunc Hymnum alii attribuunt Telesphoro, alii Symaco, alii Hilario Pictavorum Episcopo; alii adscribunt Apostolis quia fere integer extat l. 7. *Apostolicar. Constitut.* cap. 47. Toletanum vero Concilium 4. anno 633. exceptis illis verbis *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (qui Hymnus dicitur Angelicus quia illa verba cecinerunt Angeli in Christi Nativitate) reliqua quæ ibi sequuntur, dicit, Ecclesiasticos DD. composuisse.

De cæremonia salutandi populum per verba Dominus vobiscum. Orationi quæ sequitur post Hymnum Angelicum præmittitur *Dominus vobiscum*, quæ est populi salutatio: Episcopi vero dicere solent *Pax vobis*, & ad utramque respondetur: *Et cum spiritu tuo*. Hæc cæremonia salutandi populum in Missa est antiquissima, ut advertit Bellarminus ex antiquis Liturgiis Iacobi, Basilii, Chrysostomi, aliorumque, & sumpta dicitur ex Ritu Hebræorum, qui salutantes dicebant *Dominus tecum*. Oratio quare dicitur et iam collecta. Oratio dirigitur ad Patrem & concluditur per Filium, per quem accessum habemus ad Patrem. Sic statuit Concil. 3. Carthag. Dicitur autem *Collecta*, quia nomine totius populi in unum collecti funditur, ac colligit singulorum vota, & attentionem. Unde Sacerdos præmittit *Oremus*, & in fine populus scilicet Minister illius nomine respondet, *Amen*, idest *fiat*. Huius cæremoniæ meminerunt Iustinus *Apologia* II. D. Hieronymus Præfatio 2 in Epist. ad G . .

De Ep. & Graduali. Post Collectam, quæ aliquando alias subsequentes habet, recitatur Epistola cum Graduali *Alleluia*, vel Tractu: olim quippe factam fuisse in Missa lectionem Scripturarum sanctarum clare colligitur ex Iustino *Apolog* 2. cap. 5. Tertull. *Apologet*. cap. 39. & Auctor. *Constit. Apostolica*. l. 2. cap. 5. Scribunt Micrologus, Durandus, Martene, munus hoc olim demandatum fuisse Lectori, & Can. 4. Concil. Rhemens. ann. 813. habemus, Subdiaconi ministerium esse Apostolum legere; sed difficultas solvitur ex cit. cap. 57. Constitut. Apostolic. & ex aliis, unde habemus, olim lectionem propheticam præ iisam fuisse lectioni epistolarum D. Pauli; lectio Prophetiæ fiebat per Lectorem, seu per minores Clericos, lectio Paulinæ Epistolæ per Subdiaconum, secundum præscriptum canonis Concil. Rhemens. & servatur hodiernum talis consuetudo, quando lectio præmittitur. Graduale nomen accepit ex quo caneretur dum Diaconus per gradus in Ambonem lecturus Evangelium conscenderet. Quid Alleluia & quare prætermissum diebus ieiunii. *Alleluia* vox quæ idem sonat, ac *laudate Deum*, signum est tam laudis, quam exultationis; hinc ieiunorum tempore prætermittitur: sic sancivit Conc. Toletan. 4. immo testatur D. Augustinus Epist. 109. nunc 55. quod suo tempore non decantabatur, nisi diebus Dominicis in signum lætitiæ Resurrectionis Christi, & singulis diebus a Paschate, usque ad Pentecosten. Unde reprehensus fuit S. Gregorius, qui iussit ad Missas cani *Alleluia* in omnibus festis, exceptis his quæ occurrunt inter Septuagesimam, & Pascha, cui reprehensioni respondet Epist. l. 7. Epist. 63. illum usum a se non incepisse, sed introductum fuisse tempore Damasi. Loco *Alleluia* tempore, quo non est dicendum, Tractus supponitur, qui Tractus iuxta Innocenti. III. & Alcuinum significat gemitum Ecclesiæ. Inde sortitus est nomen *Tractus*, quod tractim, & graviori voce canatur.

Quid Tractus & eius significatio. In solemnioribus diebus Paschæ & Pentecostes canitur *sequentia* seu prosa scilicet versus quidam rithmici. Post Epistolam Graduale cum Alleluia vel Tractum, ex antiquissi-

quissimo usu Ecclesiæ, immo ex primæva institutione legitur Evangelium ut constat ex Concil. Laodiceno, Carthagin. 4. Arausicano, aliisve Ecclesiasticis monumentis collectis a Card. Bona & Alcuino, & præcipue ex Liturgiis, quarum nulla habetur, quæ hanc lectionem non præscribat. Et equidem quid Christiano magis antiquius, & acceptum esse debet, quam ut propensius aures porrigat verbis & gestis Christi? Observarunt laudati Bona, & Alcuinus, Evangelium recitari in sinistra, & Aquilonem versus, ad commostrandum quod lex Evangelii splenduerit Gentibus, non obstante quocumque Diaboli conatu.

Qua parte recitetur Evangelium.

Diaconus antequam ad decantandum Evangelium accedat benedictionem petit a Sacerdote ad digne Evangelium annuntiandum, atque populum excitat per ista verba *sequentia S. Evangelii secundum* &c. populus autem respondet, idest minister eius nomine, sive Chorus in Missa solemni, *gloria tibi Domine*, quæ cæremonia legitur in Missa S. Chrysostomi; & apud Amalarium l. *de offic. Missæ* cap. 18. & Alcuinum l. *de divinis offic.* Post lectionem Evangelii Sacerdos illud deosculatur in signum reverentiæ erga ea, quæ lecta sunt. Non osculatur tamen in Missis Defunctorum, neque coram Papa, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis in suis diœcesibus, Legatis Sedis Apostolicæ, Cardinalibus. His enim osculandum defertur. Olim osculandum deferebatur Principibus, Clero, & cuivis etiam de populo; verum Honorius II. vetuit sub pœna excommunicationis, ne cuiquam amplius deferatur, nisi sacro oleo inunctus fuerit. Evangelium audit populus stando, ut significet se paratum esse ad ea omnia perficienda mandata, quæ leguntur in Evangelio. Olim dum legebatur Evangelium, qui baculum habebant, in signum reverentiæ deponebant. Hodie vero Religiosi Ordinum militarium eo tempore vel manum gladio admovent, vel etiam e vagina illum educunt, ut declarent se paratos esse ad sanguinem pro Evangelii defensione fundendum. Post Evangelium semper mos fuit ut sermo habeatur ad populum festis diebus: & id derivatum est ab Hebræis, qui in more habebant post lectionem Legis, & Prophetarum sermonem facere ad populum. Hoc peracto antiquitus dimittebantur Catechumeni, energumeni & publici Pœnitentes.

Post Evangelium sermo habetur ad populum festis diebus.

Post Evangelium sequitur recitatio, seu decantatio Symboli, & est quoddam signum professionis fidei; & merito notat Bellarminus, recitatur post Evangelium, quia fides est ex auditu verbi Dei. *Fides* (ait Apostol. Rom. 10.) *ex auditu*. Symbolum quadruplex est, idest quadrupliciter vulgo distinguitur: nempe Apostolicum quod ab Apostolis; Nicænum quod a Concilio Generali I. anno 325. Constantinopolitanum quod a Concilio Constantinopolitano Generali II. anno 381. Athanasianum, quod a S. Athanasio communius compositum creditur. Symbolo Apostolorum occasione erroris Arii, qui negabat consubstantialitatem Filii cum Patre maioris expositionis gratia aliquid Nicæni PP. addidere: sicuti in Concilio Constantinopolitano aliqua explicatio facta fuit Nicæno ob errorem Macedonii, qui negabat Spiritum Sanctum tertiam Personam Trinitatis vere esse Deum: qui error occasio fuit, quare Symbolum in Missa recitaretur, cum prioribus sæculis ante quintum nullibi legatur morem fuisse Symbolum inter Missarum solemnia recitari. Timotheus quippe Episcopus Constantinopolitanus primus fuit, qui iussit talem ritum in Oriente, qui paulo post in usum transiit etiam in Occidente. Prius recitabatur Nicænum, postea iussum fuit recitari Constantinopolitanum a Concilio Toletano 3. cap. 2. anno 589. in Hispaniarum Ecclesiis; & hic ritus acceptus fuit ab omnibus Ecclesiis; & cum mos esset solummodo idem Symbolum recitare, ex concessione Benedicti VIII. facta vocis Henrici Imperatoris, ut habemus ex Lambertino, cantari cœpit. Genuflectitur ad illa Symboli verba *& Incarnatus est* &c. ut indicetur, quæ Christo pro nobis homini facto, crucique affixo adoratio debeatur. Symbolum Apostolicum, ut iam diximus, ab Apostolis compositum fuit tamquam signum, tessera, seu summarium articulorum Fide credendorum, & creditur hoc Symbolum litteris Apostolos non consignasse, ne Infidelibus notum periculo derisionis, & contemptus exponeretur. Athanasius postea, Basilius &c. reddita Ecclesia pace sub M. Constantini Imperio, quando nihil plus Ecclesia a Iudæis, & Gentilibus sibi timebat, litteris Symbolum prodiderunt. Nicænum Symbolum Osius Episcopus Cordubensis vir magnæ auctoritatis in eo Concilio, iussu aliorum Patrum composuit: Constantinopolitanum S. Gregorius Nazianzenus probante Concilio. Ad illa verba *venturi sæculi* Sacerdos signat se signo Crucis, ut totius Fidei professio sigillo Crucis quodammodo obsignetur.

Post Evangelium recitatur, seu decantatur Symbolum quod est signum professionis fidei.

Unde cœpit ritus recitandi Symbolum in Missa.

§. XVII.

§. XVII.

De secunda parte Missæ, quæ incipit ab Offertorio.

De offertorio a quo incipit secunda pars Missæ. Offertorium est altera pars Missæ, quæ sequitur post partem alteram dictam Catechumenorum, & ita iam diximus fuisse vocatam; quia huic intereſſebant Catechumeni, Pœnitentes, & excommunicati ad audiendas instructiones, quæ in hac parte Missæ fiebant, & huic parti adesse debebant etiam Fideles, idest qui non erant in prioribus stadiis pœnitentiæ: & pro offertorio intelliguntur ea omnia, quæ peracta sunt ab illis verbis *Dominus vobiscum* post Symbolum, usque ad clausulam secretæ orationis, quando Sacerdos dicit elata voce *per omnia sæcula sæculorum* ante Præfationem. Hæc pars Missæ nomen traxit Offertorii 1. a munerum oblatione, quæ olim post Evangelii lectionem, & sermonem ad populum, (tunc enim non recitabatur adhuc Symbolum) a populo fiebat, panis scilicet, & vini. Has oblationes Fidelium comitabatur cantus alicuius Psalmi cuius unus, aut alter versiculus, qui in hodierna Liturgia superest, dicitur *Offertorium*. 2. nomine Offertorii intelligitur oblatio tum panis, tum vini, quæ ex populi muneribus selecta essent ad consecrationem. Illa autem oblatio fiebat a Sacerdote, & nunc etiam fit per orationem, *Suscipe Sancte Pater* &c. De oblatione Fidelium ad Offertorium habetur ex S. Cypriano serm. *de opere & eleemos.* ex S. Augustino Serm. *de Temp.* ex Conc. Matiscocensi II. habito anno 585. & alibi. A tali oblatione exclusi erant excommunicati pœnitentes Peccatores, qui dissidiis laborabant, ut constat ex veteribus Patrum, & Conciliorum monumentis.

Ex quo hæc Missæ pars nomen habuit offertorii. Quid sit hat in Offertorio a fidelibus.

Varii ritus olim in offertorio. Varii ritus in hac oblatione servabantur. Nempe 1. ubi Cantores inceperant Psalmum, viri, deinde mulieres panem, & vinum offerebant. 2. Sacerdotes, & Diaconi offerebant, sed solum panem, & Cantores solam aquam. 3. Panes datos Sacerdoti sacrificanti Subdiaconus reponebat in syndone, quam duo Accolythi sustinebant. 4. Subdiaconus Archidiacono porrigebat panes, quos ille imponebat Altari, tum idem Archidiaconus infundebat Calici partem vini oblati, nec non aquam, quam Subdiaconus alter acceperat a Cantore primario. 5. selecta ex oblatis, quæ consecrari debebant Archidiaconus dabat in manus Pontificis, qui ubi thus adolevisset, conversus ad populum; ut oraret secretam orationem super illa oblata proferebat. Hæc omnia habentur ex Ordine Romano. Laici numquam permissi sunt oblata offerre in Sanctuario. Usus antiquus oblationum ad Eucharistiam comparatus prorsus evanuit. Remansit tamen aliquo modo, si absque relatione ad Eucharistiam consideretur; quia loco panis, & vini successit retributio nummorum Sacerdoti celebranti unde, ut iam diximus, ortum habuit onorárium, seu stipendium Missarum.

De cæremoniis in oblatione. Quando in oratione oblationis panis, quæ fit in offertorio, dicitur oblatio *immaculata hostia*, referuntur hæc verba non ad panem tunc oblatum, sed ad Christum in quem convertendus est panis. In fine orationis recitatæ in oblatione fit signum crucis, cum rebus oblatis, ad significandum oblata super Crucem poni, ubi Christus pro nostra redemptione Patri se obtulit. Infunditur vino aliquid aquæ ex præcepto Ecclesiæ, non divino (qui ritus ex Patrum traditione est antiquissimus) ut advertatur, mundissime, ac studiose tractanda esse hæc divina mysteria, & ut significetur iuxta D. Thom. p. 3. q. 74. art. 7. populus quem figurat aqua, adunatus Christo, quem significat vinum, & aqua quæ de eius latere profluxit. Sacerdos aquam tantum benedicit, & non vinum, quia hoc exprimit Christum, qui nulla indiget benedictione; aqua populum, qui cum in hac vita liber non sit omni prorsus culpa, indiget benedictione. Hæc vero benedictio non erat olim in usu. Non benedicitur aqua in Missa Defunctorum; quia hoc loco aqua populum significat Purgatorii, qui gratia & benedictione cœlesti fruitur. In oblatione Calicis Sacerdos dicit *offerimus*, quia olim proferebat hæc verba cum Diacono, qui vinum in Calicem infuderat, & sanguinem tunc temporis populo ministrabat. Olim, sicut nunc etiam in Ecclesia Græca, in Romana quoque vigebat mos collocandi hostiam ad latus Calicis: nunc ponitur ante, idest inter Calicem, & Sacerdotem. Post oblationem & Spiritus Sancti invocationem Sacerdos manus abluit Psalmum recitando *Lavabo*; quia manus abluere sordes detegere significat. Recitat in fine Psalmi versiculum *Gloria Patri &c.* qui cum significet lætitiam, omittitur in Missis defunctorum, & a Dominica Passionis usque ad Sabbatum Sanctum, quia in utraque Missa luctuosæ cæremoniæ continentur. Recitat post manuum ablutionem orationem, in qua mentio fit Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis Christi; ut totum Christi Sacrificium exprima-

Quid significet parum aquæ, quæ in oblatione infunditur in vinum.

primatur, quod Passione, Resurrectione, &c. constat. Dictis postea vel unam, vel plures, secundum cuiusque diei officii ritum, secretis orationibus recitat elata voce Præfationem, quam incipit conclusione orationum *Per omnia* &c. Hæc oratio dicitur *Præfatio*, quod Sacro præeat canoni, & sit quædam præparatio ad Sacrificium. *Inlatio* dicitur a Mozarabibus, in Sacramentario Gallicano *Contestatio*, quod inferat Sacerdos ex fidelium verbis, & contestetur vere & iustum esse Deo gratias agere. Hæc oratio dicitur Præfatio, quia etiam significat proloquium, quo fideles, qui divinis adsunt mysteriis, excitentur, ac disponantur ad canonem, consecrationem, & communionem, scilicet ut animum sursum erigant ad tremendam Missæ actionem mox futuram consecrationis Corporis Christi; hinc dicit *sursum corda*, & populus, seu per ipsum minister respondet se cor iam ad Deum elevatum habere. Finita Præfatione recitatur Canticum *Sanctus Sanctus &c.* quod desumptum est partim ex hymno Angelorum audito ab Isaia cap. 6. partim ex cantico Hebræorum, quod Christo cecinerunt, cum in die Palmarum intraret in Ierusalem Matth. 20. Præfationum, quæ præter ordinariam variæ sunt, applicatæ diebus solemnioribus, Nativitatis scilicet, Resurrectionis Domini &c. B. M. Apostolorum, auctorem quidam volunt Gelasium I. sed istæ cum usu cantici sunt antiquiores, ut habetur in Liturgiis SS. Iacobi, Basilii, Chrysostomi, & apud S. Augustinum serm. 217. edit. Benedictinæ; ac proinde suspicari potest eius institutio, vel a SS. Apostolis, vel aliis qui eodem tempore floruere. Pulsatur campanula ad Hymnum Angelicum *Sanctus &c.* ut animi adstantium ad devotionem excitentur: Sacerdos non convertitur ad populum dum eum salutat in Præfatione, vel quia eum dixit eidem ante Præfationem ut oraret per ea verba, *Orate Fratres*, quodammodo populum dimiserit, vel quia ante Præfationem iuxta Liturgiam SS. Iacobi, Basilii, Chrysostomi, Sanctuarium claudebatur, & circum Altare velum pandebatur, ideoque opus non erat, ut in illa salutatione se ad populum converteret, quem iam videre non poterat.

De præfatione & quid significet.

§. XVIII.

De Canone qui est tertia pars Missæ.

Quid nomen Canonis.

Canon secundum nominis significatum idem importat, ac *regula*. Unde cum hic sumatur pronorma, ad quam Sacrificium novi Testamenti celebrandum est, totum complectitur ritum, ac regulam Sacrificii peragendi; unde & antonomastice dicitur; *Actio*, & a Concilio Eboracensi *secretum Missæ* appellatur.

De Auctore Canonis.

De Auctore Canonis loquitur Concilium Trident. sess. 22. cap. 4. dum dicit: *Is enim constat tum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum Traditione, ac SS. quoque Pontificum piis institutionibus:* Quis autem omnium prior fuerit, qui formam aliquam celebrandi induxerit, collectis in unum Domini verbis, aliisve notatis a Tridentino, difficile est statuere. S. Isidorus l. 1. *de officiis* cap. 15. credit, S. Petrum primum fuisse, qui dederit aliquam formam celebrandi Sacrificium, additis verbis Domini certis precibus, & ritibus: subinde Pontifices preces diversas adiunxere usque ad Gregorium, qui fuit ultimus eorum, qui canoni aliquid addidere, ut vult Walfridus lib. *de observat. Ecclesias*. cap. 22. Unde licet perantiquus sit canon, sicuti tamen nunc extat apud nos, certum est ab initio Ecclesiæ non extitisse, cum identidem Pontifices aliquid adiunxerint præcipue usque ad laudatum Gregorium.

De variis Orationibus quas complectitur Canon.

Canon Missæ complectitur orationes duplicis ordinis: aliæ præcedunt, aliæ subsequuntur consecrationem: aliæ sunt deprecatoriæ, aliæ in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. Et hæ preces, paucis exceptis, cum toto canone recitantur voce submissa. Et recte hoc fecisse Ecclesiam non una ratio suadet: siquidem sacra mysteria servare in occulto dignitatem suam scribit S. Basilius *de Spiritu Sancto* cap. 27. quidquid impie calumniando obmurmurent Novatores; cum Christus quoque offerens semetipsum Patri oraverit in silentio, septem verbis, idest septem sententiis exceptis, quæ alta voce, ut testantur Evangelistæ, protulit.

Orat Sacerdos in Canone pro Papa &c.

Deprecatur Sacerdos in hac prima parte canonis pro Ecclesia universa, pro Papa, pro Episcopo, pro Imperatore in aliquibus locis, pro Rege, pro quibus sacrificat, & pro Sacrificio interessentibus per illa verba, *& omnium circumstantium pro quibus tibi offerimus*: dicit *offerimus*, non *offero* quia hac voce tum sua vota complectitur, tum populi, qui cum sit offerens simul cum ipso Sacerdote hinc subiungit *vel tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*. Post applicationem Sacrificii, quæ fit per illa verba *Memento Domine*, recitatur oratio *Communicantes*, quod verbum significat communionem, ac consolatio-

lationem sanctorum, qui regnant in cœlo cum Fidelibus in terra peregrinantibus, quos iisdem sanctis coniungit Ecclesia, in hac actione, ac illorum intercessionem implorat; ut etiam per eorum merita divino protegamur auxilio: & per hoc nihil meritis Christi detrahitur quia quidquid Sancti possunt, hoc habent per merita Christi. Hæc oratio, ut habetur in antiquis Missalibus, olim dicebatur *Oratio super Diptycha*; quæ Diptycha erant quædam tabulæ divisæ in partes tres ita sibi coniunctæ, ut complicari possent. In his inscripta erant, in una scilicet nomina B. M. V. SS. Apostolorum, ac Martyrum; in altera Fidelium qui viverent, & dignitate eminerent, vel de Ecclesia benemeriti, ut Pontifex, Episcopus, aliique primi ex clero: deinde Imperator, Magistratus, omnisque fidelium cœtus: in tertia Defunctorum nomina, qui in Fidelium communione decessissent; & in Missis privatis a Sacerdote, in solemnibus a Diacono, vel Subdiacono recitabantur nomina, quæ in Diptycis scripta erant. Hic ritus Diptychorum perduravit ad sæculum II. postea inductus est mos ut Sacerdos morali oratione Deo commendet qui antea, Diptychorum recitatione, seu voce commendabantur.

De ritu iungendi & expandendi manus super oblata.

Facta Sacrificii applicatione, & Sanctorum implorata intercessione ultimam recitat sacerdos orationem consecrationi oblatarum præcedentem, quæ incipit: *Hanc igitur oblationem*, quam recitat manibus simul iunctis, & expensis super oblata, iuxta morem legis veteris, quo indicabatur Sacerdotem coniungi cum victima, ac cum ea consecrari; quatuor petitiones continet hæc oratio, nempe 1. *ut Deus oblationem nostram placatus accipiat* 2. *ut dies nostros in sua pace disponat*. 3. *ut ab æterna damnatione nos eripiat*: 4. tandem, *ut in electorum suorum iubeat nos grege numerari*. His peractis fit a Sacerdote actio consecrationis panis, & vini oblati, in corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

De actione consecrationis.

Actio consecrationis incipit ab illis verbis: *quam oblationem*: In hac oratione fiunt quinque Crucis signa, quæ quidam putant significare, Christum secundum carnem in quinque sensibus passum esse; in visu cum ei facies velata est; in auditu cum est irrisus; in gustu cum fel & acetum ei propinatum est; in odoratu ex tetro corruptorum corporum odore, quando in Calvario monte cruci affixus est; in tactu quando eius manus, & pedes transfixi sunt. Semel autem ducitur crux super hostiam & calicem, vel ad duas Christi naturas significandas, vel ad ostendendum, Christum passum esse in anima, & in corpore. Tandem per verba, quæ sunt forma consecrationis utramque speciem consecrat Sacerdos.

De recitatione orationis Dominicæ.

Post consecrationem recitatis paucis precibus sequitur recitatio orationis Dominicæ; quæ est omnium præstantissima, utpote quæ formam prætestumque a Christo Domino acceperit. Unde appellatur a Tertuliano *breviarium totius evangelii*; & hic ritus servatur etiam apud Græcos, cum hac sola differentia, quod apud Latinos canitur hæc oratio a solo Sacerdote, & apud Græcos cum Sacerdote celebrante a toto etiam astante populo. Quadam veluti præfatiuncula disponitur ad eam prænunciandam Sacerdos his verbis *Præceptis salutaribus moniti* &c. *Pater noster*.&c. Antiquissima est illa præfatiuncula, cuius meminit S. P. Hieronymus l. 3. contra Pelagianos, & fere integra reperitur apud S. Cyprianum l. *de Oratione*. Recitationem orationis Dominicæ habent in suis Liturgiis omnes Christiani populi nationes ex Christi, & Apostolorum traditione.

Quid significet fractio hostiæ.

Paulo post Dominicam orationem sequitur fractio hostiæ in tres partes, quarum una, ut quidam cecinit, significat, Christi carnem. 2. Sanctos Defunctos, 3. viventes, singuli quorum tincti sunt Sanguine Christi. Hæc hostiæ fractio est antiquissima ut habetur ex Clemente Alexandrino l. 9. *Stromatum*, Gregorio Nazianzeno Epist. 240. ad Amphilochium, & in aliis. Post fractionem hostiæ una pars infunditur in Calice & commiscetur cum vino consecrato, & hoc ut sicuti disiunctio utriusque speciei adumbrat mortem Christi, in qua sanguis a corpore Christi fuit separatus, ita per commixtionem corporis, & sanguinis Christi significetur, Christum toto resumpto sanguine surrexisse a mortuis, non amplius moriturum. Sic Amalarius l. 3. *de Ecclesiast. offic.* cap. 31. Facta hostiæ confractione, & specierum commixtione dicitur ter *Agnus Dei*, ex institutione, ut fertur, Sergii I. Et apud Græcos hic ritus iam antea obtinuerat, ut ostendunt antiquæ eorum Liturgiæ. Ea tamen verba, quæ dicuntur in tertio, *dona nobis pacem* loco *miserere nobis*, quod dicitur in duobus prioribus, addita fuere posterioribus temporibus ad schismata Ecclesiæ tollenda, quæ verba auctorem agnoscunt Innocentium III. l. 5. *de myst. Missæ* cap. 6. Hinc desiderantur in veteribus Missalibus, nec recitantur in Basilica Lateranensi, sed etiam in tertio Agnus

gnus Dei dicitur *miserere nobis* ut scribit Card. Bona l. 2. cap. 16. n. 5.

De osculo pacis in Missa solemni; quod significet.

Post Agnus Dei datur in Missa solemni osculum pacis ex antiquo Ecclesiæ more, quando Fideles communicaturi in eodem sacrificio secundum eorum temporum praxim præmittebant Eucharistiæ communioni osculum pacis, quo mutuam interse charitatem obsignabant, suum in divina mysteria consensum testabantur, ac mutuam in Christo unionem significabant, ut habetur ex Patribus, præcipue Iustino Martyre ad calcem alterius Apologiæ, Tertuliano, & aliis cit. hic a Iuvenino in suo comment. Histor. *de Sacrament.* Osculum pacis vult Albaspineus institutum fuisse a veteribus ad significandum potius effectum Sacrificii, qui est unio Fidelium cum Christo, quam ad disponendum populum ad communionem Eucharisticam. Verum mutata simplicitate priorum Fidelium in malitiam, necesse fuit, ut usus osculi pacis tolleretur, & eius loco successit usus Fidelibus, & etiam Clericis Sacrificio adstantibus porrigendi tabellam, in qua picta esset, vel insculpta Christi imago, qui ritus hodie apud populum fit ad offertorium, & apud clerum suo loco, secundum antiquum morem post primam orationem, quæ subsequitur Agnus Dei. Apud Orientales olim datum fuisse osculum pacis ante consecrationem habetur ex eorum Liturgiis. Aliæ autem preces, quæ fiunt postea a Sacerdote, sunt dispositiones ad proximam communionem. Facta a Sacerdote communione, idest sumptione specierum pro se consecratarum, fiebat communio Fidelium. Hinc habetur in Missali quidam versiculus alicuius Psalmi, qui dicitur *communio*, & decantatur a Choro dum Sacerdos se communicat, qui versiculus est vestigium Psalmorum, qui decantabantur donec perdurabat populi communio.

Post communionem recitatur una, aut plures collectæ secundum ritum cuiuscumque diei, in gratiarum actionem beneficiorum, quæ per hoc Sacrificium conferuntur. Tandem facta a Sacerdote populi benedictione, eum dimittit per illa verba *Ite Missa est*, idest, ite quia Missa, completa est; nunc tamen finitur per recitationem Evangelii S. Ioannis.

Missa fit conformis officio nisi gravis caussa exigat, & ritus permittat aliter facere.

Missa, nisi gravis caussa aliter exigat, debet esse conformis officio, tum quia reprobantur cap. *quidam de celebratione Missarum*, qui prætermisso ritu officii diei currentis, Missas, quas votivas vocant, frequentius celebrant, tum quia S. Congreg. prohibuit, ne in Festis solemnibus, & duplicibus Missæ votivæ dicantur. Dixi *nisi gravis caussa aliter exigat*, quia in exequiis præsente corpore Missa *de Requiem* seu de defunctis est celebranda; sic quando Sacerdos ratione beneficii vel stipendii tenetur celebrare Missam de B. V. vel de Defunctis; non tamen in diebus Dominicis & festis duplicibus; quia in his etiam si fundator aliter disposuisset, non esset attendendus, cum laicus, aut quævis alia privata persona non possit velle, & præcipere, quod ritus Ecclesiæ immutetur; cum talis mutatio ad solam Ecclesiam pertineat, ac pro circumstantiarum, locorum, & temporum diversitate variare.

Olim post Missam fiebat Eulogiarum distributio.

Post Missam olim fiebat Eulogiarum distributio; ex pane enim oblato per fideles ad offertorium pro Missæ Sacrificio, qui superat ex accepto pro consecratione dissectus in particulas benedicebatur a Sacerdote, & in fine Missæ distribuebatur iis, qui ob aliquod impedimentum non potuerunt fieri participes communionis Eucharisticæ: & tum de Latinis, tum de Græcis, apud quos adhuc hic ritus perseverat, testantur Balsamon, in can. 2. Concil. Antiocheni, Durandus, Bona, & alii. Et hæc erat veluti altera species communionis illorum temporum: & hæ particulæ panis benedicti dicebantur *Eulogiæ* vel *fermentum*, ad differentiam panis azymi. Et quia non licebat in quadragesima ob ieiunium hunc panem benedictum distribuere, pro pane dicta est alia collecta supra populum, qui ritus adhuc servatur, ad hanc participationem populum invitando his verbis. *Humiliate capita vestra Deo*. Fideles enim semper soliciti fuere, ut secum invicem unionem, & communicationem servarent (ait Cardin. Bona l. 2. cap. 20. n. 2.) vel Eulogiæ seu Antidora, quod loco Domini dabatur perceptionis; vel saltem mutuo orationum consortio. In Dominicis vero quadragesimæ, quia ieiunium non servatur, dispensabantur Eulogiæ, nec dicebatur oratio supra populum.

De Agapis.

Quid Agapæ & quando fiebant.

Agaparum nomine intelliguntur certa convivia, quæ in Ecclesia statutis diebus fieri solebant ad mutuam fovendam charitatem, & ad pauperes refocillandos. Quod hæc convivia olim fuerint testatur Apostolus 1. Corinth. 11. ubi regulas præscribit, quibus peragi debebant huiusmodi convivia; vult nimirum, ut communiter servetur, quod Fideles sese ad invicem expectent, una discumbant, studeant frugalitatem. Et de usu Agaparum testatur etiam S. Chrysostomus in cap.

11. I.

11. 1. ad Corinth. D. P. Hieronymus, & alii. Hæ autem Agapæ cum fierent, post Eucharistiæ communionem celebratæ fuere, aliquando mane, & ex laudatis PP. aliquando sub vesperas, ut ex Tertuliano *in Apolog.* cap. 9. Agaparum charitatis convivia perdurarunt etiam post 4. sæculum; quando plurima exhibebantur huiusmodi charitatis convivia, nonnullis tamen de usu veteri immutatis. Primo enim vetitum fuit, ne fierent mox post communionem Eucharisticam. 2. ne celebrarentur in Basilicis ob incommoda quæ contingere cœperant, ut ex Concil. Laodicensi in Oriente, & Chartagin. 3. in Occidente an. 394. idemque innovatum fuit a Concil. Trullano; & hoc multo ante interdixerat S. Ambrosius in Ecclesia Mediolanensi teste S. Augustino l. 6. suarum Confessionum cap. 2.

FINIS TOMI QUARTI.